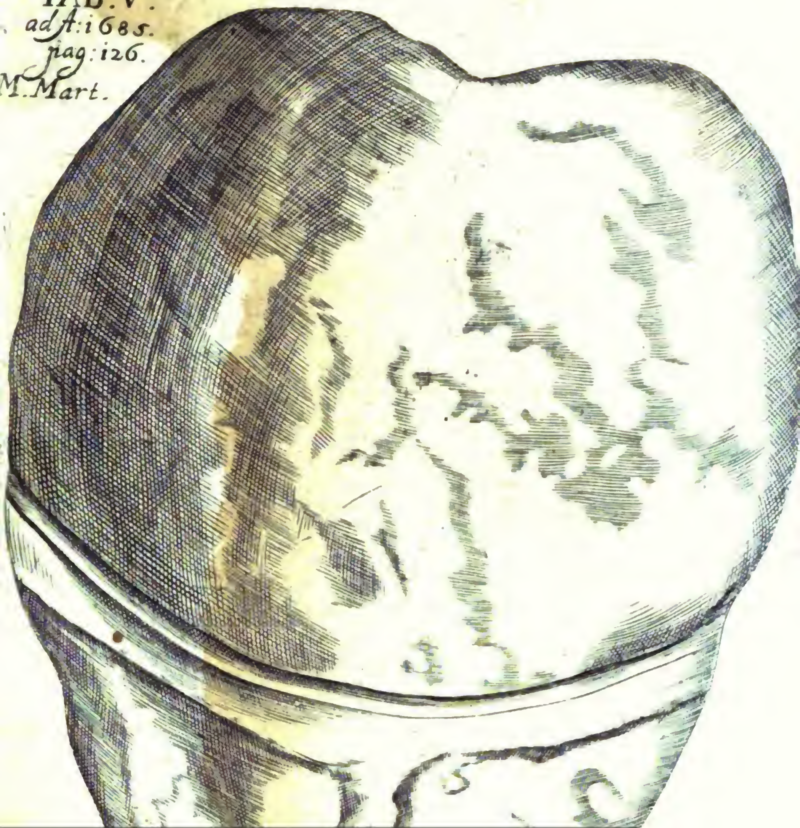

Acta eruditorum

Otto Mencke, Johann Burkhard Mencke

Incluido en el Indice de
los prohibidos [illegible] de
[illegible] 1707 [illegible]
[illegible]

ACTA ERUDITORUM

ANNO M DC LXXXV

publicata,

ac

SERENISSIMO FRATRUM PARI,

DN. JOHANNI GEORGIO IV.

Electoratus Saxonici Hæredi,

&

DN. FRIDERICO AUGUSTO,

Ducibus Saxoniæ &c. &c. &c.

PRINCIPIBUS JUVENTUTIS

dicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud J. GROSSIUM & J. F. GLEDITSCHIUM.

Typis CHRISTOPHORI GüNTHERI.

ANNO M DCLXXXV.

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC DOMINIS,
DN. JOHANNI GEORGIO IV,
Electoratus Saxonici Hæredi,
&
DN. FRIDERICO AUGUSTO,
Ducibus Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, Landgraviis Thuringiæ, Marchionibus Misniæ Superioris item ac Inferioris Lusatiæ, Comitibus Principalibus Hennebergicis, Comitibus Marcæ, Ravensbergi & Barbiæ, Dynastis in Ravenstein &c.

DOMINIS NOSTRIS CLEMENTISSIMIS.

Quarto anno quæ collegimus Eruditæ gentis Acta, Celsissimis Vestris, PRINCIPES SERENISSIMI, Nominibus inscripta, subjectissimo nunc, anno feliciter, quæ Divini Numinis est benignitas, in orbem redeunte, exhibemus cultu. Nec est, cur annum hunc vel magnitudine editorum operum, vel scriptorum inventorumq; ubertate atque copia, cedere præsumamus prioribus. Sane animo si recolimus, quæ per Europam publice hoc anno a Principibus aut inter Principes gesta sunt, Bone Deus! quam ampla scribendi materia nascetur iis, qui seu sacram seu civilem Historiam condere, & eorum, quæ vel uno hoc anno contingere, memoriam ad posteros propagare instituent? Turcarum, truculenti atque ut olim, sic & nuper Orbi Christiano formidandi hostis, vires in Hungaria invictissimi Cæsaris, in Græcia Serenissimæ Venetorum Reipublicæ auspiciis, adeo fractas esse prostratasque, imo eas in angustias redactam esse gentem mortalium facile superbissimam, ut licet alias dare leges victis, non accipere a victoribus solita sit, hisce tamen temporibus pacem deprecari supplex nulla dubitet: ELECTORIS SAXONIÆ, Potentissimi Parentis Vestri, Domini nostri clementissimi arma, Venetæ Reipublicæ latura adversus barbaros auxilium, in Peloponnesum penetrasse, & in regionibus a Germanorum oculis & commerciis longissime remotis, ære perenniora Saxonicæ virtutis monumenta posuisse: Alibi in Regem, qui defuncto Fratri, jure summo, maximoque

populi

populi cum applausu successerat, specioso religionis obtentu, sed in quam vis nulla parabatur (Rege ad Sacra Romana dudum quidem transgresso, sed uno conscientiæ impulsu, non ut aliorum conscientiis ad Regnum aliquando evectus, laqueos aut nervos & vincula injiceret) arma nefario prorsus ausu, & felicibus quidem initiis, sed exitu admodum funesto sumpta: Christianissimum Regem, qui clementiæ atque justiciæ non minus, quam fortitudinis prolatorumq; Regni finium laudem summo decori gloriæq; sibi ducit, moveri eo potuisse, ut subditos a religione quidem, quam profitetur ipse, alienos, sed fide in Regem illibata meritorumq; in Regiam Domum magnitudine adversariis minime concedentes, sanctissimisque prædecessorum Regum Edictis conscientiæ tuentes libertatem, eorum violentiæ permitteret, qui præpostero religionis zelo ducti non nisi unam Numinis colendi rationem in Regno tolerandam persuaserant: Hæc & alia, quæ memorare nec hujus loci nec nostri est instituti, ut in stuporem & admirationem dubio procul omnem rapient posteritatem, ita industriam exercebunt & fidem eorum maxime, qui componendæ justo studio civili atque sacræ Historiæ applicuerunt animum. Nostris vero Musis, quæ Rei solum Litterariæ Historiam texere laborant, non minorem dicendorum copiam hoc oblatam anno fuisse, res ipsa, & vel hoc, quod Celsissimis Vestris manibus obsequentissimo animo nunc offerunt, Volumen loquitur. Adeo enim ornandis litteris expoliendisque scientiis incubuere, & certatim

tatim quidem, Viri docti, ut libri non pauci, ac inter eos primæ notæ, qui cum hoc tum superiori anno aspexerunt lucem, in secutura Divino munere tempora rejiciendi fuerint, nec materia facile nobis defutura videatur, si vel maxime ferias ad tempus in divulgandis ingeniorum monumentis indicere, & typis ubiq; sudantibus otii nonnihil indulgere Orbis Eruditus decerneret. Ut vero quartum hunc Actorum annum non alia, quam qua primum triennium dignati estis fronte, i. e. serenissima ac gratiosissima excipiatis, CELSISSIMI PRINCIPES, summa devotione animi & obsequio contendimus; Deum immortalem venerati, ut Vestra summorum Principum vota porro expleat, nec quicquam deesse Vobis eorum patiatur, quæ ad felicitatis absolutæ possessionem ullo modo facere posse videbuntur; ac Te cumprimis, Serenissime Princeps, JOHANNES GEORGI, ELECTORATUS HÆRES, ex peregrinatione, quam ad exteras nuper provincias suscepisti, non modo incolumem, sed magna etiam prudentia omnique virtutum genere excultum Patriæ reddat. Dab. Lipsiæ Kalendis Dec. A. MDCLXXXV.

SERENISSIMARUM CELSITUDINUM
VESTRARUM

Subjectissimi

Actorum Collectores.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Januariis Anno M DC LXXXV.

ספר חידושי אגדות על כל שיטת התלמוד אף מה שהשמיט כעל״ העין יעקב אשר איזן חקר ותקן האלוף המרומם אשר שמו נודע בשערים החכם השלם הגאון נ״י פ״ה כמה״ר שמואל אליעזר בן מה״ר יודא סג״ל ש״ץ ר״מ אב״ד דקק אוסטרא :

hoc eſt:

NOVÆ EXPLANATIONES HISTORIarum toto Opere Talmudico comprehenſarum, earum quoque, quas Autor Libri Hen Jacob omiſit. Autore Excellentiſſimo ac celeberrimo Doctore, Lumine & Columine Iſraëlitarum, Rabbi Samuele Elieſare ben Juda, Antiſtite Levitico, Archi-Synagogo & Summo Moderatore Sanctæ Synagogæ Oſtravienſis.

Francofurti ad Mœnum in fol. anno תמ״ג *i. e. Chriſti* M DC LXXXIII.

Non primum quidem hoc anno prodiit Opus ſatis ſplendidum Rabbini inter ſuos tot titulis clariſſimi, quippe ab Autore ipſo, quem ſuperſtitem adhuc & nonagenario ſuperiorem ferunt, pridem editum Cracoviæ, anno minoris ſupputationis CCCXCI. quem e literis initialibus nominis ſui præfationi ſubſcripti, ש״מואל״ אליעזר ״בן אב״י מ״והרר יו״רא זכ״רונו ל״ברכה eliciendum voluit, i. e. anno Chriſti M DCXXXI. Inde tamen ab eo tempore vix ulli Chriſtianorum innotuit, nec Buxtorfio, nec Plantavicio in Bibliothecis Rabbinicis memoratum, ut jam merito novum videri poſſit, ex quo innovandum

ejus usum nova editione judicavit Synagoga Francofurtana, moderatore Davide Tablan ben Isaac. Præmiserat anno תם" i. e. Christi M DC LXXX ejusdem Autoris חידושי הלכות *Novellas Halacharum,* sive novas explanationes Constitutionum Talmudicarum, veluti priorem totius Operis Tomum, in quo omnes Rabbinorum Constitutiones, de quibus in Gemara Talmudica disputatum fuit, ad examen revocantur; cui triennio post alter hic successit, qui אגדות חידושי *Novellas Aggadarum*, sive novas explanationes historiarum Talmudicarum comprehendit, quales ante ipsum nemo hac methodo tentaverat. Extant equidem libelli plures titulo חידושים *Novellarum Talmudicarum,* cujusmodi scripsere Rabbi Nissim, Raschba, Ramban, alii; sed eorum singuli singulos tantum & particulares Titulos e Talmude excerptos novis meditationibus dilucidarunt, nec præter constitutiones quasdam legales quicquam aliud sibi in iis proposuerunt excutiendum. Hic vero *R. Samuel Eliesèr ben Juda* integrum opus Talmudicum incredibili diligentia aggressus, plane uti Constitutiones *priori Tomo* expenderat, ita hoc altero (quo tamen æque ut illo peculiare opus absolvitur) historias per universam Gemaram diffusas, ordine, quo se non tantum Tituli Talmudici, sed & in unoquoque narrationes istæ excipiunt, ad unam omnes illustrat, & quid de singulis vel observatum noverat ab aliis, vel proprio investigarat studio, exponit, id ubique dans operam, ut reconditus fabularum Talmudicarum sensus cuivis ad oculum pateat.

DISQUISITIONES CRITICÆ DE VARIIS per diversa loca & tempora Bibliorum editionibus. Quibus accedunt Castigationes Theologi cujusdam Parisiensis ad opusculum Is. Vossii de Oraculis Sibyllinis, & ejusdem responsionem ad objectiones nuperæ Criticæ Sacræ.

Londini, ap. Richard. Chisvvel, 1684. in 4.

BIpertitum opus, quale ipsa loquitur inscriptio, in Gallia incerto parente, uti comparere vult, oriundum, in Anglia demum luci publi-

publicæ exposuit *Robertus Denison*, qui & præfationem quasi dedicatoriam ad quendam virum doctissimum novo inscriptionis genere, quo nomen reticetur illius, cui munusculum offertur, præmisit. Haud obscure vero in ea prodit, non unum utriusque libelli autorem esse, & disquisitionum quidem *Richardum Simonem*, cujus Sacram Criticam Veteris Testamenti, & nos jam olim in Actis anni 1682. pag. 92. sqq. recensuimus, & superiore anno descripta typis Oratione Inaugurali, cum a Professione linguæ Hebrææ ad Theologiæ ordinariam in Academia nostra transiret, justo studio accurataque censura excussit vir Maxime Reverendus, *Jo. Benedictus Carpzovius*; castigationum vero alium Doctorem Theologum & Canonicum Parisiensem, qui illis hanc appendicem attexuerit, & utrumque sibi libenti animo communicarit. Sumptas nempe ait Disquisitiones istas e *Critica Sacra Veteris Testamenti*, quam Latino sermone conceptam dudum meditatus fuerit Criticæ illius autor in publicum edere. Gallicam enim editionem, quæ in omnium manibus versetur (a Natali Alberto de Versé translata,) Latinæ, quæ Solem non aspexerit, tantum esse Compendium, quod linguæ suæ hominibus destinasset, qui ut paulo delicatiores sunt, ita quæ longa, tanquam sibi molesta fastidiant. Neque tamen postea opus integrum, quale primitus scripserit, potuisse ab autore obtineri: has tantum disquisitiones laudato Theologo Parisiensi eum tradidisse, ut Biblico apparatui, quem meditabatur, insereret. Qua occasione Theologos Parisienses simul laudat, apud quos non ita, ut olim, frigeat rei Criticæ studium, quin ætate nostra reperiantur inter illos viri eruditissimi, qui spretis Scholarum minutiis, & vanis subtilitatibus, artem illam feliciter tractent, linguasque Græcam & Hebraicam apprime calleant.

Cæterum prius illud *Disquisitionum Criticarum* opus septem & viginti capitibus interstinctum est; Appendix vero *Castigationum ad Opusculum Isaaci Vossii de Sibyllinis Oraculis, & Responsionem ad objectiones Criticæ Sacræ*, continua orationis serie profluit. Utrumque strictim perlustrasse juvat.

Disquisitionum *Capite I.* quod est de Bibliis in genere, nihil affert, quod non in vulgus jam notum sit, nisi quod ad hypothesin illam de Scribis publicis Hebræorum stabiliendam, libros historicos ideo *Prophetas* a Judæis dici contendit, quia tunc temporis illi apud Judæos

 nomi-

nominati sint Prophetæ, quorum erat annales ætatis suæ describere. *Cap. II. & III.* de Codicibus Bibliorum MSCtis agit, eosque in publicos, qui Synagogarum usui inserviant, & privatos, in hominum privatorum usum exaratos dispescit. Antiquos etiam distinguit a recentioribus, illosque non carere modo punctis, sed & omni plane distinctione, utpote novo Grammaticorum invento, destitui pronunciat. Imo & inter privatorum Codices hoc observat discrimen, quod alii a Judæorum vulgo, alii ab eruditis, & in usum Virorum Excellentium scripti sint, quorum major, quam illorum autoritas; præterea Hispanicos Germanicis, Gallicis, & Italicis, uti simpliciores, ita & emendatiores esse, illos vero pueriles, qui Masoram ad marginem variis figuris & imagunculis exprimant. Porro nullum superesse manu Esræ exaratum, & plurimorum antiquitatem fingi, eaque occasione de Codice Hilleliano, deque variis lectionibus Codicum MSCtorum, denique de duobus libellis Criticis *Schethe Jadoth* & *Minchath Cohen* disserit. *Cap. IV. V. VI. VII. & IIX.* exemplaria Bibliorum typis edita in examen trahit, & illa omnia *Masorethica* vocat, inque iis admirari vetat tantum ubique consensum, quoniam Judæi opus Masorethicum veluti divinum quid amplexi, MCStos Codices inde a quingentis annis ad illud reformarint, & hinc nata sit mira illa inter Codices Bibliorum editos concordia. Huc delatus de Masora agit ex instituto; quæcunque tamen affert, trita sunt & proletaria omnia, tantum eo inflexa, ut hypothesi de fontium corruptione serviant. Quare & in Ariam Montanum & Buxtorfium, Hebræi Codicis sinceritatem ex Masora defendentes, invehitur. Antiquitatem Masoræ a nonnullis Christianis celebratam inter nugas & Judæorum febricitantium deliramenta numerat, cum ea longe post Græcos Interpretes & Hieronymum scripta sit. Primos autores Magistros Tiberienses, horumque primam curam punctorum vocalium & accentuum inventionem facit. Negat, Masoretharum opera textum Hebræum a mendis immunem; negat, Masoram recte sepimentum legis dici; negat, distinctionem in versus ante Masorethas extitisse, & aliam laudat, quæ fuerit in στίχοις. Multa a Masorethis inter diversas lectiones inutiliter, multa superstitiose annotata, ope MSCti Hispanici ante D annos exarati, probare nititur. Producit variarum lectionum exempla aliquot e Codicibus MSCtis, quæ a Masorethicis lectionibus dissideant.

deant. Suadet ut loca ſacri contextus, quæ manca eſſe vel corrupta antecedentium & conſequentium ratio demonſtret, veterum interpretum auxilio reſtituantur, cum in pauciſſimis Codices MSCti venire poſſint in ſubſidium. Errores enim antiquiſſimos eſſe, libros autem manu exaratos recentioris ævi, & ad Maſoræ caſtigationem reformatos. *Denique* exagitat ætatis noſtræ Maſoricolas, quos vocat, qui in retinenda Maſora adeo tenaces ſint, ut ipſis contextus Hebraicus, *qualis hodie* eſt, idem plane videatur, atque Prophetarum temporibus fuit; & tandem ſelectiores Hebraicorum Bibliorum editiones commemorat. *Cap. IX.* quæſtionem, utrum Judæi dedita opera Codices ſuos corruperint? diligentius ventilat, & recte negat contra Leonem Caſtrium & Joannem Morinum, atque ad autoritates Patrum, idem Judæis crimen impingentium, reſpondet, locutos eſſe de prava Scripturæ interpretatione, non ipſo textu. Quam ad rem Juſtini Martyris, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Hieronymi, dicta cujusque ſingula expendit, ſimulque de Origene & Hieronymo multa tradit notatu non indigna, poſtquam generatim monuiſſet, non eſſe in hoc negotio ſtandum Patrum decretis, quorum autoritas multum quidem in fidei rebus valeat, ſed in re Critica tum demum æſtimanda, quando cum veritate concordet. Ejusdem quæſtionis negativam *Cap. X.* contra Iſaacum Voſſium vindicat, qui palam Judæos falſitatis accuſat, quod multa in ſuis Codicibus, ex Chriſtianæ religionis odio de induſtria, poſt Chriſti adventum, & exuſta Hieroſolyma, expunxiſſent, eosque, qui Judæorum cauſam agunt, acriter ſuggillat, *aſellos vocans caſſos lumine & intellectu, toga cinctos Profeſſoria, pro clypeo geſtantes Biblia Maſorethica cum omnibus ſuis punctis.* Quem tamen dum caſtigat, non ideo vult in multis vitiatos negandum eſſe, quorum ſcilicet eadem omnino ſors fuerit, atque Græcorum Latinorumque librorum. *Cap. XI.* ad Samaritarum codices progreditur, quos ſolo uti Pentateucho docet, oſtenditque, Samariticos æque eſſe genuinos ac Judaicos, licet in nonnullis ab invicem diſcrepent; & quamvis ſuos quoque nævos habeant, præſtare tamen ſcribit Judaicis; tum quod multa in hos ſuperſtitioſe invecta, in illis deſiderentur, cujus generis ſint literæ majuſculæ, minuſculæ, ſuspenſæ, inverſæ, & ſimiles, deinde dictiones lectæ & non ſcriptæ, & alia; tum quod Samaritæ antiquos Hebraicæ Linguæ characteres, (quos

(quos vocant Mosaicos,) retinuerint, Judæi vero post suum e Babylonia egressum Babylonios sive Chaldaicos, quibus assueti erant, ad scribendos suos Codices usurparint. Sic bona digressio ad quæstionem de primis ac genuinis Hebræorum literis, in cujus decisione ipse pro Samaritarum characteribus pugnat. Qua expedita ad Samaritarum paraphrases pergit, quas patrio sermone concinnarint, statim atque sermo Hebræus desiit esse vernaculus. Libros enim Scripturæ Sacræ primum lingua ab omnibus intellecta scriptos, contra D. Mallet, Theologum Parisiensem, disputat, ut etiam a plebejis hominibus legi potuerint. Hinc antiquata Hebræa lingua apud Samaritas, ortam primo versionem Syro-Chaldaicam, quæ in Polyglottis Parisiensibus & Anglicanis habetur; deinde & Arabicam pro iis, qui Arabice loquebantur. *Cap. XII.* de Bibliis Sadducæorum & Karræorum agit, quos negat eosdem esse cum Samaritis, neq; solum Pentateuchum, sed universam Scripturam recipere ait. Nulla post Hierosolymorum eversionem superesse Sadducæorum vestigia; Karræos vero seculo X ortos non omnino Talmudem & traditiones rejicere, sed illas tantum Sacris Codicibus non æquiparare, contra Buxtorfium affirmat, eaque occasione de Karræorum Theologia, deque celebri Karræo, Aarone ben Joseph disserit. *Cap. XIII.* ad Judæos redit, & de eorum Paraphrasibus Chaldaicis non nisi vulgaria, eademque maximam partem ex Elia Levita tradit. Gloriatur inter alia, se forte incidisse in Pentateuchum, charta maxima in pergameno prægrandioribus literis descriptum, qui Onkelosi paraphrasin hoc modo exhibeat, ut quemlibet contextus Biblici versum excipiat comma paraphraseos. In eo autem exemplari punctationem Chaldaicam a qualibet alia, quam hactenus deprehendere licuerit, tam in editis, quam in MSCtis Codicibus, mire discrepare, & analogiam punctationis librorum Esræ & Danielis repræsentare longe melius, quam Buxtorfianam editionem. *Cap. XIV.* reliquarum versionum Judaicarum historiam texit, utpote Arabicæ R. Saadiæ, Persicæ Jacobi Tavasi, Græcæ, Hispanicæ geminæ, quas literis Hebraicis omnes Constantinopoli emiserunt, præter unam Hispanicam Ferraræ hoc & superiori seculo editam, & ex Pagnini translatione confectam. *Cap. XV. & XVI.* de Græca Septuaginta Interpretum versione disquirit, & exposita de Aristeæ libello sententia sua, rationem nominis, cur LXX. dicatur, tantum in formula loquendi quo-

quærendam judicat, Judæis admodum familiari, qua res omnes, quæ alicujus momenti ipsis videntur, LXX Senioribus tribuunt, ut plus iis accedat autoritatis. Plurimi illam faciendam esse, non tamen ideo Hebraicis Codicibus præferendam contendit; exceptam quoque ait a Judæis olim cum gaudio, sed postea ob disputationes cum Christianis rejectam. Concertationes Virorum doctorum *de Lingua Hellenistica* exsibilat, quia lingua, quæ Hellenistica vocatur, non sit alia, quam Græca, quæ in ore Judæorum aliquid linguæ Hebraicæ & Syriacæ retinuit; id quod non solum in lingua Græca reperire sit, sed & in aliis omnibus linguis, quas Judæi in Scripturæ Sacræ versione adhibuerint. Ita versiones Arabicas, Hispanicas, Persicas, vix ab Arabibus, ab Hispanis, & a Persis intelligi posse, nisi linguam Hebraicam calleant. Merito *sermonem Synagogæ* appellandum, quia & in Synagogis natus sit, & earum usui serviverit. His præmissis, toto *Cap. XVII.* cum Isaaco Vossio congreditur, qui elevatis Hebræorum codicibus Græca LXX Seniorum exemplaria omnibus aliis anteponit, ipsosque hos Interpretes laudat Spiritu S. afflatos. *Cap. XIIX.* cæteras translationes Græcas, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & alias Origenis Hexaplis insertas commemorat, ipsaque hæc Hexapla luculentius describit, ac denuo Isaaci Vossii de Hexaplorum dispositione opinionem refellit. *Cap. XIX. & XX.* translationes veteres excutit, quæ in gratiam Occidentalis Ecclesiæ factæ sunt, quarum omnium antiquissima, & quæ ab Apostolorum fere temporibus usque ad Hieronymi ætatem obtinuerit, Itala vocatur, ab aliis Vulgata & communis, sumpta ex Græca LXX Interpretum versione, circa quam eundem laborem in hominum suæ linguæ usum exantlavit Hieronymus, quem Origenes ante eum circa Græcam. Cæterum cum novam Hieronymi translationem ex Hebraica veritate factam descripsisset, autoritatem ejus, quæ hodie vulgata dicitur, explicat, maxime quo sensu authentica laudetur a Tridentinis; ubi imprudentem Theologorum quorundam Hispanorum zelum redarguit. Ex Occidente migrat in Orientem, & *Cap. XXI.* Orientalis Ecclesiæ versiones recenset, quas omnes judicat e Græca LXX prognatas, excepta Syriaca; Arabicas plerasque recentiores, & minoris autoritatis; melioris notæ Copticam & Æthiopicam; Persicam nullius momenti, uti & Armenicam, Moscoviticam & similes. *Cap. XXII. & XXIII.* de

Latinis recentioribus verſionibus agit, & in *illo* quidem de iis, quas Theologi Catholici cuderunt, Franciſcus Ximenius, Santes Pagninus, Arias Montanus, Cajetanus, Thomas Malvenda, Iſidorus Clarius, Vatablus; in *hoc* vero de Proteſtantium labore, Sebaſtiani Münſteri, Leonis Judæ, Sebaſtiani Caſtalionis, Junii & Tremellii, Lucæ Oſiandri, hujusque filii Andreæ, (quorum Oſiandrorum interpretandi methodum laudat,) denique Joannis Cocceji. Pari modo judicium fert de verſionibus Bibliorum in lingua vernacula, ita quidem, ut *Cap. XXIV*, præmiſſa quæſtione de Bibliis in ſermonem vernaculum vertendis, quam affirmat, Italas, Gallicas, Germanicas, Polonicas, Anglicas, Hiſpanicas, Gothicas, &c. *Cap. XXV.* Proteſtantium, Lutheri Germanicam (quam miris modis exagitat) Calvinianorum Tigurinam, Piſcatoris, Belgicam, Anglicam; *Cap. XXVI.* Gallicas Genevenſium nonnullas commemoret. *Cap. XXVII*, quod *ultimum* eſt, finem disquiſitionibus imponit hiſtoria Bibliorum Polyglotton, tum Conſtantinopolitanorum a Judæis editorum, tum Complutenſium, tum Antwerpienſium, tum Pariſienſium, tum Anglicanorum; & quid in ſingulis deſideret, ſimul animadvertit. Hæc ſumma *Disquiſitionum.*

Caſtigationes quod attinet, videtur eas ſub alterius nomine idem ſcripſiſſe *Simonius*; ſit tamen alius, qui fingitur, Theologus quidam Doctor & Canonicus Pariſienſis earum autor, certe ad Simonii mentem ſcripſit omnia. Initio aliquot errores, quos tum in epiſtola opuſculo de Sibyllinis oraculis præmiſſa, tum in ipſo opuſculo commiſit Iſaacus Voſſius, advertit, quales ſunt falſatio loci apud Hieronymum in traditionibus Hebraicis; invectiva in viros Hebraice doctos paulo acerbior; conjectura de nomine *Hegira* Arabicæ, quaſi ductum fuerit ex Hebræo הגר *bagger, proſelytus*; relatio librorum Sibyllinorum inter Apocryphos Biblicos; figmentum novorum Prophetarum veteribus oculatiorum, novique librorum Scripturæ Sacræ ordinis hactenus inauditi, & ſimiles errores alii, quorum omnium palmarius eſt aſſertio autoritatis LXX Interpretum. Quam cum in Critica Sacra infra autoritatem Hebræi Codicis collocaſſet Simonius, & vero Voſſius adverſus illum vindicaſſet, reſponſionum Voſſianarum momenta hic cumprimis autor ponderat & retundit, ubi quidem paſſim Simonio multa queritur maligne affingi. Maxime vero amoliri a Simonio

Simonio invidiam laborat, quam conciliare illi Vossius conatus sit, dum eum parem fecerit Spinosæ Judæo in iis, quæ habet de incertitudine Scriptorum Veteris Testamenti. Quam ejus hypothesin quoniam & alii Viri eruditi *damnarant*, ipsamque ideo Criticam illius Sacram postularant *hæreseos*, quod fecisse quendam nuperum Scriptorem ex ordine *Seraphicorum*, zelo plusquam Seraphico accensum, in Disquisition*ibus* Biblicis, stomachatur; rem omnem sibi ab ovo repetendam ratus, quicquid Simonius scripserat de publicis gentis Hebraicæ Notariis, quos Prophetas vocat, & non solum res suis temporibus gestas chartæ commendasse, sed & ea, quæ a prioribus Prophetis scripta fuerint servataque in scriniis publicis, recognovisse putat, strictim atque ex instituto persequitur, singulos libros Veteris Testamenti in hunc finem ordine expendens. Cæterum immiscet passim, quæ observatione non prorsus indigna sunt. Defendit Ligthfootum, qui e Talmude Evangel*ia* exposuit, & minus peccasse Vossio videbatur, si ex Alcorano exposuisset, *p. 230.* Refutat Huetium, & alios, qui duplex apud Hebræos Hagiographorum genus commenti sunt, & famosam illam Bath Kol, quam alterum Hagiographorum genus constituere volunt, inter otiosorum hominum somnia numerat, *p. 235.* Distinguit inter res religionis, quæ ad doctrinam,& quæ ad disciplinam pertinent, quarum illæ non possint traditione non scripta propagari, hæ possint, *p. 246.* Laudat Simonium, qui nec a Græcis LXX interpretibus cum Vossio, nec a vulgata cum plerisque Romanæ Ecclesiæ Theologis, nec a Judæis cum Protestantium fœtu pendeat, sed *nullius Magistri legibus addictus* sit, *p. 248.* Arguit Doctores illos Judæis ipsis ineptiores, qui fabularum monstra veluti literaliter accepta Rabbinis exprobrant, cum ipsi fabularum architecti eas non nisi allegorice capiendas velint, *p. 255.* Inprimis vero commemorandum illud est, quod *p. 241.* Morinum prodit e Capelli Critica Sacra prius, quam ederetur, multa expungi curavisse, quæ ad ipsius palatum non fuerint.

HISTOIRE DE FRANCOIS I PAR LE SIEUR de Varillas, a laquelle est jointe la comparaison de François I avec Charles Quint par le meme Auteur.

i. e.

Historia Francisci I autore Dn. de Varillas, cui accesit comparatio Francisci I cum Carolo Quinto, ejusdem autoris.

Tom. 1. & 2.

Hagæ Comitum, apud Arnoldum Leers, 1684 in 12.

NOn pœnitet nos elogii, quod in Actis mensis Junii superioris anni p. 273. *V. Cl. Varillasio*, dum historiam ejus de Carolo IX. recenseremus, tribuimus: nec de æqui Lectoris consensu dubitare possumus, qui alterum hunc insignis ingenii fœtum consideraverit. Quamvis enim res a Francisco I Galliarum Rege gestæ, tot scriptoribus memoratæ sint, ut actum agere videri possint, qui easdem repetere instituerint: reperit tamen Autor, quibus fastidium legentibus demat. Eruit ex Actis, quæ aliis forte non fuere communicata, novitate sua placentia, & quæ eam spirant libertatem, de virtutibus & vitiis Principum & ministrorum judicandi, ut quam in historia Carolina laudavimus, ingenuitatem Viri mirifice ostendant. An ea de causa, & ne censuræ rigorem experiretur candor suus, apud Batavos librum, quem Lutetiæ imprimi maluerit, aut annon inscio potius ac invito Auctore editum hoc opus fuerit, non satis nobis compertum est, sicut nec rationem reddere possumus, cur Francisci, quam in titulo indicat, historiam tantum ad annum 1543 perduxerit, cum Rex hic usque ad finem Martii mensis anni 1547 vixerit, postremique ejus anni magnis eventis non caruerint. Dissertatio etiam de Manuscriptorum, quibus usus est, autoribus, qualem Caroli IX historiæ, & vitæ *Guilielmi Cevrii* (de qua proxime agemus) præmisit, hic non invenitur, præfante Typographo, quod nihil tale ad se pervenerit. Sed ferri posset hæc jactura, dummodo major in exscribendo diligentia adhibita fuisset. Dici enim vix potest, quot mendis typographicis totus liber scateat, præsertim in nominibus hominum & locorum,

corum, ut omnino ſecunda cum opus ſit, ſi lectores non peritiſſimi erroris periculo liberandi ſint; nequaquam enim ſufficiunt ad emendationem paucula, quæ in fine *Tomi II.* conſignata habentur. Cæterum hiſtoriam ipſam per compendium enarrare ſuperſedemus, cum geſta Franciſci, ut diximus, plurimorum & egregiorum Autorum veterum & recentium labore, omnibus fere linguis deſcripta, in manibus plerorumque vel medioc ri librorum ſuppellectile inſtructorum verſentur. Operoſum vero fuiſſet & ſupra inſtitutum noſtrum, ſi quæ diverſa ab aliis, & a celeberrimo inprimis *Vitarum regiarum* ſcriptore *Dn. de Mezeray*, tradidit Varillaſius, annotare & conferre voluisſemus. Alliciet tamen & contentum lectorem dimittet, de qua ſpondere poſſumus, plurimarum rerum vel noviter erutarum, vel magna cum jucunditate & candida epicriſi relatarum gratia; præterquam quot tot tamque illuſtribus eventibus tempora Franciſci inſignita ſunt, ut ſine tædio multoties narrari & audiri poſſint. Quem enim non moveat aut delectet, tot bellorum, tot fœderum & pactorum, tot caſuum in aulis ſummorum Principum, magnitudo & varietas? Deſcribuntur hic Gallorum in Mediolanenſem Ducatum per invia Alpium improviſa irruptio: Italorum clades: fortiſſima Franciſci Regis cum Helvetiis ad Marignanum pugna: tractatus cum Pontifice, ſive *Concordata*, per quæ ſublatis electionibus, fruſtra obnitente clero & ſenatu regni, jus nominandi Epiſcopos ad Regem, pecunia ex reditibus Eccleſiaſticis ingens ad Pontificem pervenit, & *Pragmaticæ*, quam vocabant, *Sanctionis*, tanto tempore & labore obtentæ, vincula ſoluta fuerunt. Hic accurate expoſita leguntur Caroli Borbonii defectio, Regiæ fœminæ, ob ſpretum amorem offenſæ, furore procurata, Regi & regno, & autori denique ipſi funeſta: hic captus amiſſo ad Ticinum exercitu, & duris conditionibꝰ liberatus Franciſcus: hic Roma expugnata: hic Imperatoris, Regum, Pontificum congreſſus; pacta & diſſoluta matrimonia: hic apertæ inter illos criminationes, inde ſæviſſima bella, obſidiones, prælia terra marique conſerta, occiſi legati, jus omne ſacrum & profanum non ſemel violatum, paces infidæ: hic miniſtrorum fraudes, fortunæ, caſus: hic clariſſimorum belli ducum ex omnibus nationibus geſta, aut neglecta: hic aularum ſimultates & ſophiſmata, fœminarum in aulis laſcivia, potentia & factiones: hic luxus regius, fides ſubleſta, & infinita alia, quæ & oble-

oblectant & instruunt. Parallelismus denique sive comparatio inter Carolum & Franciscum sub finem *Tom. II.* ad *Aristotelis* & *Plutarchi* monita & normam instituta, digna sane Autoris ingenio nemini non videbitur, & insigne exemplum imitaturis præstare potest.

LA PRATIQUE DE L' EDUCATION DES Princes, contenant l' histoire de Guillaume de Croy, Surnommé le Sage, Seigneur de Chievres, Gouverneur de Charles d' Autriche, qui fut Empereur Cinquieme du Nom. Par Monsieur Varillas.

i. e.

Praxis educationis Principum, continens historiam Guilielmi Croyi, Dynastæ Cevrii, cognomento Sapientis, Caroli Austriaci, qui postea Imperator hoc nomine Quintus fuit, Educatoris. Autore Dn. de Varillas.

Parisiis apud Cl. Barbin, in 4. & Amstelodami, apud Wetstein, in 12. 1684.

SAtisfecit etiam in hoc tractatu, si quid judicamus, clarissimus autor, Antonius Varillasius, Historiographus Gallicus, (ita enim epistolam ad Regem subscripsit(spei ex aliis ejus scriptis conceptæ. Tot sane res memorabiles in librum non magnum congessit, eoque stylo & judicio, ut non possit non summa cum voluptate legi. In *Dedicatoria*, Christianissimi Regis virtutes & gesta, cum actis aliorum Principum, ex familia Burgundica potissimum, eleganter & acute collata, omnibus præferuntur. Sequitur *dissertatio* de genio & moribus illorum, ex quorum manuscriptis historiam hanc compilasse se dicit, *Maximiliani* nempe & *Caroli* V Imperatorum: *Ludovici* XII Galliæ, *Ferdinandi* Arragoniæ, *Henrici* VIII Angliæ Regum: Pontificum *Julii II*, *Leonis* X, *Adriani* VI: tum Cardinalium *Georgii Amboisii*, *Francisci Ximenii*, & denique callidissimi ministri Regum Hispanorum *Johannis Manuelis*. Periodus temporis versatur inter annum 1506, quo Cevrius pueritiæ Caroli formandæ præpositus fuit, & annum 1521, quo decessit. Distributa est historia in libros sex. In primo de illustrissima gente Croya,

Croya, ejusque fatis ſub Burgundis ex Gallica ſtirpe Principibus, quædam præmittuntur, donec ad *Guilielmum*, de quo agitur, pervenitur. Hic natus eſt, ut refertur, *Philippo* patre, anno 1458. Eximia fuit corporis ſpecie, ingenio vaſto, judicio ſublimi, quo ſupplebat, quæ alii ſtudio literarum acquirunt. Mente erat generoſa, quæ virtutem & merita ſuper omnia æſtimaret, & quæ omnia ad decus & honeſtatem, nihil ad ſordidam utilitatem referret: in ferendis temperandisque incommodis prudentiſſimus; in judicandis hominum ingeniis, & cum fructu ad munia, quibus paria eſſent, applicandis, ſagaciſſimus. Adoleſcens militia, quæ tunc ſola Nobilitatis ſchola erat, ſe exercuit, & quidem ſub Galliæ Regibus *Carolo* VIII & *Ludovico* XII, in Italia bellantibus. Dein in patria Hannonia quiete viventem *Philippus Auſtriacus*, Maximiliani Imp. filius, materno jure Belgis imperans, in aulam adſcivit, & tanti fecit, ut in Hiſpaniam ad dotalium regnorum poſſeſſionem profecturus, Belgio regendo eum præpoſuerit, quo munere egregie functus eſt. Prærepti propera morte Philippi relicto filio primogenito *Carolo*, annos tantum ſex nato, hic ipſe *Cevrius* educator datus eſt, & quidem ex *Ludovici* XII optimi & juſtiſſimi Galliæ Regis arbitrio, cui id Philippus teſtamento condito detulerat, cauſas habens, cur neque patri Imperatori, nec ſocero Arragonio impuberis filii curam concederet. Sed diverſa narrant *Sandovallius* & alii ſcriptores Hiſpani, quos autor refutat. Primus labor Cevrii fuiſſe dicitur, ut ingenium alumni, ad tot regnorum & provinciarum imperium nati, intime cognoſceret. Id ex virtutibus vitiisque mixtum accurate *deſcribit Autor*, ab aliis ſcriptoribus haud multum diſſentiens. Ad literarum ſtudiis imbuendum Carolum, delectus eſt a Cevrio celebris ille tunc Lovanienſium doctor *Adrianus*, qui poſtmodum Pontificatum Maximum ad breve tempus tenuit. Ipſe vero Cevrius hanc ſibi operam regio puero præſtandam ſumſit, ut eum in hiſtoria, tum generali, tum maxime patria, diligentiſſime inſtrueret, propoſitis omnibus, qui extabant, autoribus, ea qua quisque ſcripſerat lingua. Inde obſervanda commendavit, quæ utilia aut noxia a majoribus geſta erant, quidque imitandum vitandumve eſſet, pro ſtatu provinciarum, quibus Carolus imperaturus olim erat. Non caruit difficultate hæc informatio, non quod non capaciſſimum eſſet Caroli ingenium, ſed quod adeo vagum & inquietum erat, ut vix uno momen-

mento intentum alicui rei esse posset. Incredibile pene est, quod narratur, aliis tamen æque memoratum, quod circa Carolum puerum, cum effigies ejus maximiliani avi jussu accurate pingi juberetur, quatuor gladios disponi fecerit Cevrius, ut metu, ne in eos corpus impingeret, tantillo tempore quietus sederet? Factum tamen, ut in lingua Latina non multum proficeret, vel ingenii talis culpa, vel quod Cevrius perfectam Latinitatis cognitionem, & scribendi loquendique peritiam, ad solidam regiæ scientiæ vim parum facere existimaret. Sed in rebus ad regnorum statum pertinentibus, & in Genealogia illustrium familiarum, nihil ignorare eum passus est, & ita informatum in tenera hac ætate, quæ aliis per delectamenta puerilia transigi consuevit, ad seria applicuit. Introduxit enim Carolum in senatum Belgarum; legenda ei & referenda dedit, quæ maximi erant momenti; sententiam primum rogavit; errantem correxit, recte sentientem non laudavit tantum, sed & firmavit, exactis, cur ita sentiret, rationibus, & objectis quæ refelleret. Legati non audiebantur, nisi præsente Carolo, & ut postmodum ipse illorum postulata in consensu senatorum referret. Respondisse fertur Cevrius, cum illustris quidam Gallus a Rege missus, institutum hoc, adhibendi tam mature ad gravissima negotia pueri, familiariter reprehenderet, sibi curæ esse, ita instruere Carolum, ut Tutore carere posset: nisi enim in prima ætate rerum suarum notitiam sibi adquirerent Principes, adultos tædio laboris & voluptatum illecebris corrumpi, ut nihil aut parum præstent, & totâ vita sub aliena teneantur potestate. Inter alia, quæ laudari merentur, Cevrii consilia, hoc quoque memoratur, quod serio caverit, ne inter Galliæ Reges, & Belgarum Principes bellorum causæ foverentur. Cum igitur arcta amicitia cum *Arturo Gouffierio Boissiaco, Francisci Valesii*, qui Ludovico in regno Galliæ successit, educatore jungeretur, & hic eodem pacis inter utramque gentem, tam vicinam & multiplici nexu conjunctam, servandæ studio teneretur, creditum est, funesta illa inter Carolum & Franciscum bella non fuisse eruptura, si utrique ministro vita durasset, *Libro II.* Ad prudenter a Cevrio gesta spectant, quæ de *Joh. Manuelis* fuga ex Hispania, ubi Ferdinando, quem Catholicum vocant, Caroli avo, a secretis fuerat, recensentur. Hunc tuendum suscepit Cevrius, ita tamen, ut honestæ custodiæ virum, peritissimum quidem, sed præfervidum

dum, eo potissimum fine includeret, ne vi vel astu vitæ periculum ei strueretur, vel ipse præcipiti festinatione sibi accerseret: hac tamen cautione offensus *Manuel* malam servatori gratiam postea retulisse dicitur, æmulis ejus accedens. Haud minus provide factum habetur, quod Cardinali Ximenio, Archiepiscopo Toletano, patrocinium præstitit. Is ex infima sorte & Franciscano cucullo, ad summas dignitates, maximam in aula potentiam, & opes regiis fere majores, in Hispania ascenderat. Sed eum non tantum Nobilitas omnis, cujus licentiam variis modis refrænabat, immani odio persecuta est, sed & ipse Ferdinandus Rex tandem deseruit, & subvertebat, nisi Cevrio suadente, Carolus labenti subvenisset. Sed tantam sibi ob hoc invidiam, (ut Libro III narratur,) apud Ferdinandum, & hujus instinctu, apud generum ejus Henricum VIII Angliæ Regem conflavit Cevrius, offenso etiam *Adriano*, qui tunc in Hispania res Caroli curabat, ut non nisi rara Principis alumni constantia locum suum tenuerit. Vix tamen vitæ periculum evitavit, veneno per inimicorum dolum tentatus. Sed detectis licet sceleris autoribus & ministris, tanta egit moderatione, ut & famæ eorum parceret, & Carolum a vindicando flagitio dehortaretur. Fructus compositi animi solidæque prudentiæ ad Principem multiplex pervenit, is præcipue, ut Ferdinandus a proposito eum Hispaniæ regnis arcendi, & fratrem juniorem Ferdinandum, (postea Cæsarem,) a se in Hispania educatum, præferendi, in fine vitæ absisteret, ministris quibusdam obtemperans, qui testamentum Regium jam in eum finem conditum, abolendum, & constituto Ximenio, invisissimo licet, gubernatore, regnum absenti Carolo servandum suaserant. Magna etiam industria (Lib. IV.) id effecit Cevrius, ut mortuo Ferdinando, viva licet filia *Johanna*, regnorum hærede, & non obstante qua laborabat dementia, dominatum non invitis Hispanis affectante, nepos Carolus regium titulum & jus, Pontificis & Maximiliani Imp. consensu, operaque Ximenii, obtinuerit, & quod majoris solertiæ erat, cum Gouffierio, (quem diximus,) a Rege Francisco misso, ita convenerit *Novioduni*, ne Carolo in capessendo Hispaniæ imperio ullam, ut tunc facile poterat, remoram injiceret. Tumultuantes vero proceres Hispanos, probato Ximenii consilio, compescuit, armatis nova lege urbium & pagorum Hispaniæ incolis, quibus ad id usque tempus armorum usus interdictus,

ctus, solique Nobilitati, a cujus majoribus Mauri subacti fuerant, concessus erat. Civilis etiam animi indicium dedit, dum autor fuit, ut cum Americanis populis, quos durissima servitute Hispani premebant, mitius ageretur, & in metalli fodinas, coemta potius vili pretio ex Africa mancipia, laborem facilius tolerantia, quam indigenæ cogerentur, qui paucos intra dies emori in illis solebant. Sed conatus hic illo tempore successu destitutus fuit. *Libro V* duo alia insignia Cevrii consilia exponuntur, quibus Caroli potestas & autoritas in Hispania & Germania constabilita fuit, remoto licet a summa rerum & mox mortuo Ximenio. Amolitus enim est Cevrius ex Hispania Ferdinandum Caroli fratrem, cujus evehendi ad regnum cupidine pars nobilitatis & populi maxima flagrabat, & Maximilianum Imperatorem induxit, ut Imperatorium axioma, morti jam vicinus, Carolo potius, quam (ut hucusque annixus erat,) *Ferdinando* secundo genito ex nepotibus procuraret. Infeliciter autem cessit Cevrio, quod blandimentis procerum quorundam obsecutus, passus est fratris sui filium, sibi cognominem, & e baptismate susceptum, *Guilielmum Croyum*, annorum novendecim adolescentem, Carolo quidem, cum quo educatus fuerat, longe charissimum, & jam Cameracensi præsulatu mactatum, ad Archiepiscopatum Toletanum, summæ dignationis & opulentiæ in Hispania sacerdotium evehi: factum inde, & Belgarum, qui gratia apud Carolum valebant, in adipiscendis vel vendendis in Hispania ejusmodi muneribus ambitione & sordibus, ut Cevrio ministrorum omnium primario, odium gentis Hispanæ fere universale incumberet. Ea tamen illi fuit Hispanicarum rerum notitia, ex diligenti Actorum lectione comparata, eaque agendi dexteritas, ut superatis omnibus difficultatibus, proceres Regnorum, cum civitatibus, in Caroli fidem adigeret, & quas ad infirmanda regia jura postulaverant conditiones, dextre elideret. Inde ad Imperatoriam dignitatem Carolo asserendam, viam invenit pecuniam a Rege Lusitaniæ conquirendi, & *Erardum Marcanum*, Episcopum Leodiensem, & *Franciscum Sickingium*, potentem ex nobilitate in tractu Rheni virum, a Gallorum partibus separandi, quorum opera Electores istius regionis ad suffragia pro Carolo ferenda permoti fuisse dicuntur. Sed (Lib. VI) in summum discrimen adducta est Cevrii autoritas, cum mortuo *Goussierio*, ad simultatem & bella inter Carolum & Galliæ Regem omnia spectarent,

ctarent, & tota fere Hiſpania in apertam rebellionem erumperet. Prætextum Hiſpani ſumſerant a Belgarum, quorum conſiliis Carolus utebatur, rapacitate, & ut matri Caroli, parum benigne habitæ, regni gubernationem reſtituerent; vehementiſſimo inter alios motuum incentore *Epiſcopo Zamorenſi*, Burgenſis Epiſcopi ex nobili *Acunniorum* familia notho, homine, ut deſcribitur, nequiſſimo, qui presbyteris triginta aut pluribus ſui ſimilibus comitatus, divina & humana jura omnia proterve violabat. Oppreſſi tamen ſunt rebellionis autores, eaq; moderatione uſus eſt Cevrius apud Carolum, ut non ſolum amneſtia univerſali publicata populo parceretur, ſed & ex ducentis, qui venia indigni declarati erant, nonniſi duo ſupplicio affecti fuerint. Magnæ etiam induſtriæ ſpecimen præſtitit, quod Henricum Angliæ Regem callide induxit, ut qui hucusque medium ſe inter Cæſarem & Gallum gerere voluerat, in illius tamen partes propenderet, & ſuo interventu poſſeſſionem *Navarrai regni*, quam Ferdinandus Arragonius *Labretanæ familiæ* eripuerat, quamque hæc Gallorum ope vindicare cœperat, Carolo firmaret. Verum hoc inter ultima officia fuit, quæ alumno ſuo exhibuit Cevrius. Cum hoc enim Wormatiam ad comitia illa celeberrima anno 1520 habita profectus, non tantum fratris filium Archiepiſcopum, de quo ſupra diximus, amiſit, veneno a malevolis propinato ſublatum, ſed ipſe etiam eodem ſcelere peremtus eſt, *die 14 Maji anno 1521*, annos natus ſexaginta tres, ſucceſſore, quia liberis carebat, ditionum & gratiæ apud Cæſarem relicto agnato ex Croya gente proximo, *Duce Araſchotio*. Multa in his comitiis in cauſa *Lutheri* egiſſe Cevrium, autor refert, deque hac ita ſentit, ut ſolent, qui Romanam religionem profitentur. Narrat etiam de *Friderico* Saxoniæ Electore aliqua, quæ cum traditis hiſtoricorum ejus temporis non ſatis conveniunt, ſed hic examinari non poſſunt. Satis ex his, quæ per compendium retulimus, apparere putamus, qua utilitate legi poſſint, quæ de tanti viri virtute & induſtria commentatus eſt autor. Sed non minor ad Lectorem perveniet, ex plurimis aliis, quæ de Regum illius temporis, virorumque illuſtrium, quorum miniſterio pace belloque uſi ſunt, geſtis, minime vulgaria conſignavit, v.g. de *Maximiliano I* Imperatore, de *Ferdinando Arragonio*, vaferrimo illius ſeculi Principe, de *Ximenii* Cardinalis prodigioſa induſtria & fortuna, de Pontificum Romanorum multorumque Prælatorum moribus &

consiliis, de Angliæ & Navarræ Regum ingenio, & actis, ex quibus omnibus Politicarum artium, bello & pace exercitarum, & aulicarum factionum arcana, magna cum libertate exposita, & successus casusque admirandi percipi possunt.

BOHUSLAI BALBINI S. I. MISCELlaneorum Historicorum Bohemiæ Decadis I. Liber V. & VI.

Pragæ, 1683 & 1684, fol.

MUlti laboris & ingenii esse Balbinum, scriptorem non prima nobis vice memorandum, vel hi libri comprobant. Laboris quidem, quod tot perreptatis voluminibus, plura tamen sibi negata esse vel decies conqueritur: ingenii vero, quod prohibitus ab archivorum longe plurium fontibus, rivulos tamen tam feliciter sectatus est, ut hisce etiam primæ Miscellaneorum suorum Decadis libris expectationi Lectoris abunde satisfecerit, ac firmior ipsi valetudo, quam afflictam hactenus expertus est, merito sit optanda, quo vastum, quod suscepit opus, absolvere ex voto valeat.

Liber V *Parochialis* & *Sacerdotalis* inscribitur, quod altera ejus pars veteris Bohemiæ parochias recitet, altera Sacerdotiorum (vulgo Capellaniarum) fundationes exhibeat. Et priore quidem parte nihil ferme habetur aliud, quam manuscriptus codex Bibliothecæ Archi-Episcopalis, cui titulus est: *Decimæ Ecclesiasticæ anno 1384.* Eas enim decimas sibi pendi Wenceslaus a Pontifice impetraverat in sumptus itineris, quod Romam coronationis causa se suscepturum promiserat; tametsi postea spem fefellerit, &, quæ Balbini verba sunt, *domesticis voluptatibus irretitus desederit domi.* Confectus vero ille index est juxta ordinem decem Archidiaconatuum, in quos veteris Bohemiæ Parochiales Ecclesiæ divisæ erant, ac licet inde cognoscere, quantæ jam illo tempore cleri in Bohemia opes fuerint, quantusque sacerdotum numerus. Pars altera fundationes continet & donationes altarium, sub Carolo IV potissimum & Wenceslao Rege ejus filio factas, ex XIII grandibus Erectionum voluminibus, quæ auspiciis olim Arnesti primi Pragensis Archiepiscopi, cujus vitam Balbinus peculiari libro

libro a. 1664 edito enarravit, collectæ fuerunt, in quibus perlegendis integrum ſe annum & duos præterea menſes contriviſſe Balbinus profitetur, improbo labore excerptas. Quarum quidem uſum hunc præcipuum eſſe voluit, ut pietas Bohemicæ gentis illuſtraretur, monumenta liberalitatis, quam inprimis antiqua Bohemorum Nobilitas in Eccleſiam exercuit, publice proſtarent, pateretque adeo, ut verbis Auctoris in ipſo operis titulo expreſſis utar, *nullam prope in Bohemia eſſe aut fuiſſe vetuſtæ ſtirpis tam Dominorum quam Equitum proſapiam, quæ Divinæ Majeſtati perpetuum Miſſæ Sacrificium in antiquitate non fundaverit.* Cæterum negari non poteſt, ex illis fundationum formulis peti multa poſſe, quæ ad Hiſtoriam illorum temporum illuſtrandam, inprimis vero ad dignoſcendas & diſtinguendas illuſtres Bohemiæ familias, earumque Genealogiam contexendam faciant. Quem fructum ut promoveret, ſimulque tædium legendi diſcuteret, notas hic illic interſeruit Balbinus, elegantes ſane, magnamque Auctoris non in Genealogicis ſolum, ſed & Heraldicis peritiam, quadraginta annorum ſtudio partam, abunde teſtantes; ut curioſus Bohemicarum rerum Lector non poſſit non promiſſam ab Auctore *Stemmatographiam Bohemiæ*, quæ partem Miſcellaneorum horum ſuo loco conſtituet, avidiſſime exſpectare. Subjectus eſt ſecundæ huic libri V parti accuratiſſimus & incredibili labore compoſitus index, quem percurri Auctor, antequam opus ipſum legatur, percupit; non alphabetico ordine, ſed quod magis e re videbatur, XXXVI titulis diſtinctus.

Liber VI, quem *Archiepiſcopalem* Auctor vocat, duabus itidem partibus abſolvitur, quarum prior litteras publicas ad Pragenſem Archiepiſcopatum ſeu Diœceſin ſpectantes, poſterior Præſulum titulos, prærogativas, privilegia, ſucceſſionem, adminiſtrationem atque ſepulturas tradit. In literis publicis, numero CXXI, quas Clariſſimus Vir ex Decretalibus & Bullariis Romanorum Pontificum, Tomis Conciliorum, Baronii Annalibus, eorumque continuatore Od. Raynaldo, Actis Sanctorum, Coſmæ Chronico, Pontani Bohemia Pia, Peſſinæ Phoſphoro, Goldaſto, ſuisque libris Erectionum &c. tranſcripſit, non eſt ſecutus ordinem Pontificum, Cæſarum, Regum, Principumque, ut titulus voluminis præ ſe ferre videtur,

tur, ſed obſervata temporis ſerie Bohemicæ Hiſtoriæ nexum accuratius tenuit, ab A. C. 879 ad A. 1630 progreſſus. Multa in his leguntur de Regum Bohemiæ inunctione & coronatione, ac quibusdam in ſacra juribus; de Archiepiſcopatus Pragenſis origine, incrementis, terminis, privilegiis; de ſanctis, ut putant, reliquiis, Caroli IV Imperatoris inprimis induſtria comparatis; de Actis Bohemorum cum Concilio Baſileenſi, quod Bohemis Moravisque, ut Sacram Synaxin ſub utraque ſpecie percipere ſibi liceret, enixe contendentibus, tandem anno 1443 annuit, *non permiſſione tolerantiæ*, ut ipſi Patres proteſtati ſunt, *ſed autoritate Chriſti & ſponſæ ejus*, addita tamen lege, ut ſub utraque ſeorſim ſpecie integrum Chriſtum contineri crederetur; de Wiclefitis, Huſſitis, Piccardis late per Bohemiam dominantibus, ut ipſe Archiepiſcopus Conradus Weſtphalus non dubitarit iis accedere, a Papa Martino V ideo excommunicatus, ac Archiepiſcopatus curatores ſede vacante Zittaviæ degere cogerentur; de Archiepiſcopatus reſtitutione, aliisq; pluribus ad Eccleſiaſticam inprimis Bohemiæ Hiſtoriam pertinentibus, quæ ſingula hic enarrari, prolixum nimis foret, ac ab inſtituto noſtro alienum. Niſi operæ forte pretium fuerit, de *Contractu Salis*, ut vocant, cujus ſumma capita ultimo loco exhibentur, quædam referre. Nempe cum occaſione turbarum, quæ ex diſſidio circa religionem natæ, Bohemiam graviſſime longo tempore afflixerunt, bona Eccleſiaſtica ampliſſima alienata eſſent, ac in manibus laicorum verſarentur, nec vindicari tamen commode Eccleſiæ poſſent, viſum tandem eſt ea de re ſic tranſigere, ut bona illa Eccleſiaſtica poſſeſſoribus ſarta tecta conſervarentur, ac in ſortem adeo bonorum ſecularium tranſirent, Eccleſiæ vero ac Clero compenſatio aliunde præſtaretur. Itaque anno 1630, Urbanus VIII Pontifex Romanus ſuo & totius cleri nomine, & Ferdinandus II nomine ſuo ſuorumque in Regno Bohemiæ ſucceſſorum, aliorumque Eccleſiaſtica in eo Regno bona poſſidentium, pactum ſolenne, & jurejurando a Delegatis utriusque partis confirmatum iniverunt; vi cujus prætenſiones cleri omnes in bona Eccleſiaſtica, quocunque prætextu ante regimen Rudolphi II occupata ac alienata, & in ea quoq;, quæ poſt Rudolphi II regimen in laicorum manus pervenerant, ſi ejusmodi ſint, ut poſſeſſores habeant actionem de evictione contra cameram Regiam Bohemiæ, exſtinctæ penitus fuerunt:

runt: viciſſim vero Camera Regia Eccleſiæ in perpetuum ceſſit annuum reditum 15 cruciferorum ſuper quolibet modio ſalis, quem vulgo vocant magnam cupam, in Regnum introducendi, aut in ipſo effodiendi coquendive, vel quomodolibet conficiendi, ſic ut reditus ille deinceps cenſeretur Eccleſiaſticus, iisdemque juribus, quibus alia bona mere Eccleſiaſtica, frueretur.

Libri VI pars II. Archiepiſcopis Pragenſibus conſecrata, undecim capitibus abſolvitur, quorum argumenta paucis indicaſſe ſuffecerit. Capite I de titulis agitur, quibus inſigniri Pragenſes Archi-Epiſcopi conſueverunt. Salutantur vero S. Romani Imperii Principes, quem titulum primus hoc ſeculo uſurpavit aut reſumpſit Matthæus Ferdinandus de Pilenberg, & hortatu quidem Balbini noſtri. Cum enim Matthæus anno 1669 in Archi-Epiſcopum Pragenſem conſecratus eſſet, veteri amico & condiſcipulo rem gratam facturus Balbinus, peculiari ſcripto rationes complexus eſt, quibus non Principis tantum, quo prædeceſſores quoque uſi fuerant, ſed S. Romani Imperii Principis titulus Pragenſibus Archi-Epiſcopis vindicari posſit, auctorque novo Antiſtiti fuit, ut titulum hunc a ſeculis omisſum de novo aſſumeret; quod factum etiam fuit, approbante aula. Provocat inprimis Balbinus ad quamplurima Imperii comitia, quibus Pragenſes Antiſtites interfuerint, velut immediati Imperii Romani Status; qua occaſione aſtruere quoque nititur, Nobilitatem Bohemiæ in Imperii Nobilitatem allectam eſſe, ac proinde Principes in Regno Bohemiæ ab Imperatoribus creatos, Sacri Romani Imperii Principibus accenſeri. Porro Primates etiam Regni Bohemiæ, nec non Legati nati Sedis Apoſtolicæ, Pragenſes Archiepiſcopi ſalutantur, quorum titulorum rationes itidem hoc capite explicantur. Cap. II. de quibusdam aliis Archiepiſcoporum prærogativis agitur, quod jure Reges Bohemiæ inungendi gaudeant; quod Regi non homagium, ſed fidelitatem tantum præſtent; quod poteſtatem habeant notarios publicos creandi; quod jus venandi habeant in Regiis ſylvis &c. Cap. III de ditionibus, potentia & opibus Archiepiſcopatus, nec non de antiquis clientibus & armigeris Eccleſiæ Pragenſis, quorum munus fuerit Præſules ad comitia bellave proficiſcentes comitari, disquiritur. Cap. IV Archi-Epiſcopi Pragenſes recenſentur, qui Romanæ Eccleſiæ Cardinales fuere. Cap. V Epiſcoporum,

quo-

quorum 27 numerantur, ſucceſſio non tam Hiſtorice, quam Chronologice deducitur. Cap. VI Archiepiſcoporum Pragenſium ſeries ab anno 1343 ad annum 1421 texitur, & quidem verbis Georgii Crugerii, ſed a Balbino adjectis notis illuſtratis. Cap. VII Adminiſtratores Eccleſiæ ab anno 1421, quo ſedes vacare cœpit, usque ad annum 1561, quo Archi-Epiſcopatus reſtitutus eſt, ſimili modo recenſentur. Cap. VIII continuatio ſucceſſionis Archiepiſcoporum, poſt reſtitutam per Ferdinandum I Regem, & Julium III Pontificem, ſedem, traditur. Cap. IX de ſuffraganeis Pragenſium Præſulum: Cap. X de Domo Epiſcopali: Cap. XI de ſepulturis Præſulum agitur. Subjungitur appendix literas quasdam publicas ad Archi-Diœceſin Pragenſem ſpectantes, quæ in parte prima omiſſæ fuerant, complexa.

MEMOIRES OF THE FAMILY OF THE STUARTS.

i. e.

Memoriæ Familiæ Stuartorum.

Londini, apud W. Kittilby 1643, 8.

QUi hæc monumenta e variis Scriptoribus collecta, inque juſtum ordinem digeſta, gratitudini & pietati in Principem deſtinaverat, *Doctiſſimus Autor*, immatura morte præventus ultimam operi limam adhibere, & ſic magis politum publicæ luci omniumque oculis exponere non potuit. Erat ipſe, dum viveret, *Verbi Divini Miniſter*, aliquoties, cum civilium motuum tempeſtate Regnum agitaretur, ſede pulſus, quod Regiam Majeſtatem ſancte habens, audacius ſe oppoſuiſſet *Presbyterianorum* & *Independentium* factioni. Quam ejus fidem & integritatem liberaliter haud dubie remuneraturus erat *Carolus II.* in patrium ſolium nutu divino evectus, ſi diutius ipſum ſupereſſe fata voluiſſent; uti hæc in præfatione prolixius commemorat *Editor*, qui tamen voluit Viri nomen nos ignorare. Orditur hiſtoriam ſuam a *Roberto*, qui primus e *Stuartorum* familia Scotiæ regnum tenuit, delato ad ipſum ſceptro per matrem, quæ ſoror erat *Davidis*, & filia *Roberti Bruſſii*, illius, qui cum *Johanne Balliolo* de regia dignitate tot annos

nos ambigua fortuna certavit. Sequuntur *Robertus III*, quinque *Jacobi*, & ultimo *Maria* Reginarum infelicissima. Neque enim telam ultra producere vel licuit *Autori* vel placuit. Annotavit autem singulari industria, quicquid cujusque Monarchæ imperium dignum habuit memoratu. *Atholii* e regio sanguine oriundi horrendum facinus, & funestam mortem prolixius enarrat, qui cum Astrologi cujusdam infaustæ prædictioni, fore, ut populi acclamatione in publico Rex salutaretur, nimium credens, *Jacobum I.* Regem suum nefando parricidio jugulasset, tanti sceleris pœnas postea daturus, coronam ferream candentem capiti impositam gessisse fertur, cui inscripta erant, ne falsa fuisset vaticinatio, hæc verba: *en proditorum Regem*! Similiter monstrum illud enorme, quod *Jacobi IV.* tempore in Scotia natum perhibetur, pluribus describit, idque ad 28 usque annum ætatem produxisse, & scientia bonarum literarum, quibus regio jussu imbutum fuerat, ad miraculum valuisse affirmat, secutus hic, ut alias sæpe, *Georgium Buchananum*, qui lib. 13. Hist. Scot. rem iisdem fere verbis retulit. Potissima vero *Autoris* cura, quam ipse libri titulus patefacit, fuit, ut divinæ providentiæ miracula circa illustrissimam Familiam *Stuartorum* declararet. Sane Principum, quos describit, nullus est, qui natura obierit; omnium fata vis antevertit, aut casus. Qui ergo parentes regios toties trucidatos, motus universi imperii internos tantoque magis periculosos legit, is merito miretur, qua fortuna septennes, nonnunquam biennes infantuli rebellium cruentas manus effugerint, & in uno sæpe surculo eoque tam tenero stirps clarissima superarit. Fuit ut plurimum, quantum ex Autore nostro cognoscere licet, causa turbarum, quas imperantibus *Stuartis* Scotiæ regnum expertum est, Nobilium nimia potentia. Hi enim postquam primum fastu & ambitione invicem certarunt, mutuo deinde odio se prosecuti sunt, quod, ubi ad arma ventum fuit, quale quid *Roberto III.* imperante accidit, non aliquot tantum domibus, sed toti regno exitium attulit. *Mariæ* historiam *Autor* plenius explicat, summaque opera evincere nititur, fortunam ipsi potius adversam, quam mentem pravam fuisse. *Buchananum* reprehendit, quod & animo & scriptis innocentis *Reginæ* famam nefarie sit adortus, memoratque morti vicinum petiisse a DEO, tantillum temporis sibi concederet, quo posset conscientiæ suæ

D mor-

morſibus mederi, & crimen in Majeſtatem commiſſum palinodia expiare.

TUTA AC EFFICAX LUIS VENEREÆ, SÆPE absque Mercurio, ac ſemper absque Salivatione Mercuriali, curandæ Methodus. Autore Davide Abercromby M. D.

Londini, apud Samuelem Smith, A. 1685. in 8.

Cum boni Medici ſit, non cito ſolum & tuto, ſed inprimis jucunde curare morbos; ſummopere laudandus eſt conatus Autoris noſtri, qui omnem nervum intendiſſe videtur, ut illam adeo familiarem hodie curandæ luis Venereæ per ſalivationem Mercurialem methodum, tanquam crudelem juxta ac periculoſam explodat, locoque ejus aliam magis convenientem & minus tædioſam communicet. Qua ratione vero id præſtiterit, judicabit B. L. ex ſumma contentorum præſentis tractatus, quam nunc exhibere placet. Cap. I. omnium in genere Medicorum, qui hucusque circa explicationem luis venereæ deſudarunt, hypotheſes, & ſpeciatim Kircheri & Palmarii, minus tutas, nulliusque in praxi uſus pronunciat. Novam idcirco hujus mali theoriam proponit, ſtatuendo, naturam venereæ luis in frigido quodam humidoque vapore, attracto vel propulſo a partibus genitalibus ad corpus, conſiſtere. Cap. II. demonſtrat modum operationis frigidi illius vaporis. Cap. III. Mercurium examinat, Unzerique opinionem de ſulphurea, viſcida, ac acri hujus metalli natura confutans, potius ſubſtantiam ejus ſumme frigidam ac humidam eſſe, aliis perſuadere allaborat. His præmiſſis cap. IV. concludit, adverſus luem hanc in Mercurio nullam poſſe latitare vim alexipharmacam, quoniam ipſe totus frigidus, autorem morbi, frigidum vaporem emendare aut deſtruere haud potis ſit. Curam itaque per mercurialia palliativam ſolum, hoc eſt, producta morboſa, bubones puta ac tophos removentem, neutiquam vero radicalem eſſe ſperandam, audacter affirmat. Cap. V. curandi veram methodum exhibet, ſcilicet per calida. Quo fine concedit lue venerea correptis vini lymphati æque ac meri potum, nulliſque de cætero aliis medicamentis opus eſſe ſtatuit, niſi quibusdam cathar-

catharticis ex rhabarbaro ac ſenna, decoctisque ligni guajaci, ſalſaparillæ, ac cinnamomi cum vino, & ſyrupi alicujus ex aromaticis ingredientibus parati, cumque theriaca exhibiti. Præter hanc ſine Mercurio medendi rationem, aliam inſuper per infuſum Mercurii, ligni guajaci, & pulveris alabaſtri cap. VI. edocet; jubet tamen tum ſingulis alternis *diebus*, purgans ex Mercurio dulci interponere, adeoque ex toto Mercurium non reſpuit. Cap. VII. recenſet topica remedia pro præcipuis luis hujus ſymptomatibus. Cap. VIII. ſigna luis venereæ in fieri, cap. IX. autem affinitatem & differentiam ſcorbuti, venereique morbi exponit. Cap. X. agit de gonorrhœa virulenta bubonumque venereorum cura, ſicuti cap. XI. & XII. de remediis contra ſymptomata gonorrhœam concomitantia, & differentia gonorrhœæ ſimplicis ac virulentæ. Cap. tandem XIII & ultimo huic propoſitæ hypotheſi ſuæ, medicamenta hactenus recenſita apprime convenire commonſtrat.

THE GEOMETRICAL KEY: OR THE GATE of Æquations unlookd &c,

hoc eſt:

Clavis Geometrica catholica, ſive Janua Æquationum reſerata &c. Autore Thoma Bakero,

Londini, apud R. Clavel. 1684. in 4.

EXhibet tractatus iſte, Latino Anglicoque idiomate adverſis paginarum faciebus deſcriptus, methodum omnes æquationes ad quartum usque gradum, hoc eſt, lineares, quadraticas, cubicas, biquadraticas, quomodolibet affectas, conſtruendi, & omnes ipſarum radices, falſas æque ac veras, eliciendi; citra opem meſolabii aut triſectionis anguli; absque itidem reductione, depreſſione, aliave quacunque præparatione: per circulum & unicam quamlibet parabolam, ex una regula generali; qua ſimpliciorem, perfectiorem, generaliorem, intellectu faciliorem & praxi accommodatiorem, nec excogitandam nec exoptandam Autor pronunciat.

D 2 In

In istam regulam fortuito se incidisse, cum in disquisitione illorum occuparetur, quæ *Cartesius Geom. l. 3. p. 85.* circa hoc argumentum, sed nimis angustis limitibus definivit, Autor *in Præfatione* studiose fatetur: eoque ipsum *Cartesium* facile perventurum fuisse conjicit, si (quemadmodum per verticem axis parabolæ fecit) a quovis puncto positione dato per verticem cujusdam diametri parabolæ circulum descripsisset, proprietatemque quandam parabolæ huic instituto apprime aptam animadvertisset; hanc vero doctum se ex ingeniosissimo quodam de sectionibus conicis manuscripto, sibi a Viro generoso *Thoma Strode* liberaliter communicato, ingenue profitetur.

Disquisitionis autem hujus suæ exitum non minus faustum fuisse, quam media, quæ calci textus annexuit, invento proferendo congrua: hæc etiam, si tam ad hyperbolas & ellipses, quam paraboloides, hyperboloides, elliptoides, elatiorumve graduum curvas efformandas applicentur, haud dubie variis regulis (particularibus ac universalibus) quarumvis æquationum, ad quodvis altius par graduum construendarum, inservitura esse perhibet.

Ipsi Tractationi præmittit Autor, tanquam cognitu necessaria, naturam, proprietates huc pertinentes, & constructionem parabolæ. Subnectit deinde, quo artificio, descripta parabola, punctum reperiendum sit, a quo (tanquam a centro) intervallo quodam determinando, circulus possit describi, qui ita secet aut tangat parabolam, ut a punctis concursus rectæ eductæ omnes æquationum memoratarum radices determinent: tradita regula generali (quam centralem seu locum appellat) eaque ad parabolam pro diversis casibus applicata.

Deinde æquationibus in octo classes distributis, cuique earum regulam hanc, quatenus æquationibus ibidem constitutis congruit, in synopsi præscribit, construendæ æquationis modum edocet, eamque demonstrationibus debitis munit: adhibitis ad quamlibet æquationem figuris, iisque per exempla in numeris proposita ad omnes omnino possibilium æquationum casus illustratis.

Ut vero solidam a tyronibus gratiam iniret Autor, tandem etiam methodum, qua ad catholicam hanc regulam eruendam deductus sit, pandit, & singularum classium regulis synopticis accommodat.

Ad-

Adjectus est Tractatui indiculus plurium aliorum, quos Autor publico pollicetur, Tractatuum Geometricorum; optandumque est, ut propediem hi in lucem prodeant, & spem, quam tituli de ipsis faciunt, quamque præsens liber irritam non fore persuadet, apud eruditos impleant.

VITA ÆTERNA EX LUMINE NATURÆ OSTENSA & ex Pentateucho Mosaico evicta, auctore Joachimo Hildebrando, SS.Th.D. & Ducat. Lüneb. ejusque Comitatuum supremo Superint.

Helmstadi apud Georg. Wolfg. Hammium, A. 1684. in 4.

DEvotas DEO animas, inde a mundi primordiis, vitæ æternæ, quæ Christiani summum bonum est, desiderio flagrasse, nec spem cum Sadducæis omnem de bonis post hanc vitam adipiscendis projecisse, *Autor amplissimus* hoc libro potissimum evincere laborat. Nam cum una tantum vera sit religio, ejusque unus idemque finis semper fuerit; colligit hinc, vitam æternam & in Paradiso statim, & postea Patriarchis fuisse revelatam & promissam. Atque ut hoc profanis etiam hominibus persuadeat, sub initium operis ostendit, posse homini ex lumine naturæ constare, post hanc, aliam superesse vitam; etsi quis qualisve animarum separatarum status sit futurus, mens hominis sibi relicta recte cognoscere nequeat. Quam in rem B. D. Gerhardi testimonium *ex Loco de vita aterna c. 2. §. 21.* adducit: *omnium cordibus per naturam inscriptum esse, restare seculum, in quo bonis bene, malis autem futurum sit male.* Quare non dubitat asserere, resurrectionem mortuorum rationi probabilem videri, ac gentiles vitæ æternæ atque resurrectionis notitiam aliquam habuisse. Quibus præmissis, tum ex actis Paradisi, tum ex historia Patriarcharum, tum denique ex lege Mosaica, distinctis argumentis evincit, vitam æternam in Vet. Testam. fuisse notam, ac piis & fidelibus promissam: adeoque falli H. Grotium & Socinianos, existimantes, Mosen in religionis Judaicæ institutione nihil promisisse supra hujus vitæ bona, terram scilicet uberem, penum copiosam, victoriam de hostibus, longam & valentem senectam, posteros cum bona spe su-

perstites; & si quid sit ultra, umbris obtegi, aut sapienti, ac difficili ratione colligendum esse.

PAULI G. F. P. N. MERULÆ JC. DUM VIVERET, in Acad. Lugd. Batavorum Historiarum Professoris, & Dd. Ordinum Hollandiæ Frisiaque Borealis Historiographi Opera varia posthuma &c.

Lugduni Batavorum apud Petrum a Meersche & Joh. de Vivie A. 1684. in 4.

INter clarissimos Academiæ Leidensis viros, quorum æreas imagines, vitas ac scripta in *Athenis Batavis* exhibuit doctissimus Belga *Joh. Meursius*, non postremo loco conspicitur *Paulus Merula*, Guilielmi filius ac Pauli nepos, JCtus. Hic Dordraci natus est V. Id. Aug. A. ær. Chr. cIↄ Iↄ LVIII, & Rostochii, quorsum vires post morbum reparaturus, amicosque salutaturus se receperat, denatus XIV. Kal. Septembr. A. cIↄ Iↄc VII, cum annos XLIX vivendo exegisset. De cætero positis in scholis, patria & Delphiensi, nec non in Academia Leidensi literarum artiumque fundamentis, Galliam, Italiam, Germaniam Angliamque perlustravit, cumque demum redux factus animum ad forum adjecisset, causasque aliquantisper perorasset, post discessum *Justi Lipsii* ad vacantem Historiarum professionem obeundam Dordraco Lugdunum Batavorum fuit accersitus. Quam spartam sibi concreditam ut pro virili sua adornaret, non in Historicis tantum ac Philologicis, sed & Juridicis libris conscribendis (nam Aureliis & Genevæ octo totos annos, tum literarum, tum Juris civilis studio impenderat,) erat defixus. Edidit autem adhuc aura ætheria vescens *Praxin civilem Provincialis Curiæ apud Bataves*; *Ennii fragmenta cum commentariis*; *Eutropium*; *Cosmographiæ generalis libros III, specialis IV*; *vitam Erasmi & epistolas aliquot nondum editas*; *vitam Francisci Junii*; *Angeli Merulæ Historiam Tragicam*; *Historiam Ecclesiasticam & Politicam mille ducentorum annorum, quibus reliquos quadringentos adjecit filius Guilielmus*; & *Willeramum Abbatem in Cantica Canticorum cum Commentariis*: sed longe plura reliquit

liquit ſcripta, eaque partim Philologica, partim Hiſtorica, partim Juridica, quæ obſtetricantes poſt obitum Autoris manus huc usque expectarant. Horum numerus trigeſimum apud Meurſium jam laudatum pag. 161. excedit. Sed intra Veſtæ hactenus penetralia latitarunt, multa etiam plane negligentia hæredum perierunt, præſertim cum filii *ejus*, quos habuit, omnes tabe confecti (inter quos & *Guilielmus*, quem patris Hiſtoriam Eccleſiaſticam & Politicam continuaſſe amodo diximus,) ante XXX. ætatis annum non diu ſupervixerint. Ex tenebris tandem in lucem opuſcula Merulæ aliquot, quæ & Meurſio l. c. notantur, Viri apud Leidenſes conſultiſſimi *C. A. Maerſche* beneficio hoc ipſo anno prodierunt. Hæc quatuor ſunt tractatus ſummis cum lucubrationibus concinnati, quorum duo ſpectant ad ſacra, de *ſacrificiis* & *ſacerdotibus*, duo itidem ad profana, de *legibus comitiisque Romanorum*, ſubjuncto brevi de *præmiis*, quæ militiam eorum ſequebantur, commentario. Iliada equidem poſt Homerum ſcripſiſſe videri poteſt Merula. Extat enim *Sauberti* de *Sacrificiis veterum Roman.* commentarius, extant *Antonii Auguſtini*, Archiepiſcopi Tarraconenſis, ut & *Petri Manutii*, Aldi filii, de *Legibus & Senatusconſultis* libri longe elegantiſſimi, ut & *Juſti Lipſii* tractatus de *Legibus Regiis ac Duumviralibus*. Extat denique & *Nicolai Gruchii* & *P. Ottonis Archeri comitiorum hiſtoria*. Verum & hoc ſcias oportet, *Saubertum* non eo, quo Merula, ordine ea, quæ ad Sacrificia pertinent, ex omni antiquitatis penu corraſiſſe, nec ſpeciatim de Sacerdotibus tam luculenter egiſſe. Deinde Antonium Auguſtinum cum Manutio & Lipſio ſcripſiſſe quidem de Legibus Romanorum, ſed nullum tamen ipſa Legum verba tam accurate recitaſſe, nec uſum earum moribus temporum noſtrorum applicuiſſe. Illa enim Merula non ſine maximo labore ex antiquis marmoribus, æneisque lapidibus XII. Tabularum eruit, Valerio Flacco, Feſto Pompejo, Nonio Marcello, Varrone, Catone aliisque priſcis autoribus pervolutatis. Porro quamvis Gruchius, quem Aicherus ſequitur, in Comitiorum hiſtoria palmam præripuit Merulæ, hic tamen, quæ diffuſe ille pertractavit, in compendium redegit. Tractatulum autem de præmiis, quæ militiam Romanorum ſequebantur, quod attinet, is exercitii gratia, vel in uſum tantum privatum collegii cujusdam aut lectionis publicæ videtur propoſitus. Ultimam certe

manum

manum adhuc expectat, quemadmodum & alia ejusdem Autoris scripta ἀνέκδοτα. Cæterum opusculis hisce non vita tantum Autoris cum ænea effigie præmittitur, sed & indices rerum & verborum, quoad quatuor opuscula, sic satis copiosi in fine subjunguntur.

CASPARI BARTHOLINI THOM. FIL. DE DUCTU Salivali hactenus non descripto Observatio Anatomica.

Hafniæ ap. Christianum Hauboldt & Johan. Liebe, 1684. in 4.

IN Daniam migrasse Africam, & laudem fertilitatis novarum rerum huic cessisse, prædicabat jam olim Thomas Bartholinus præsentis Caspari genitor, de sua lactearum thoracicarum vasorumque lymphaticorum inventione patriæ gratulatus, in tractatu de vasis lymphaticis conscripto. Confirmat Parentis hoc effatum Filius, dum novum Daniæ anatomicum partum, obstetricante manu sua editum, observatione hac spectandum sistit. Est autem ille partus ductus salivalis gemellus, ab hactenus notis Warthonianis ac Stenonianis, tam ratione principii, quam termini distinctissimus. Etenim quoad principium, trahunt ii originem ex glandulis sublingualibus Stenonii; quoad terminum, non circa marginem linguæ pluribus angustis vasculis, prout alios docuit Steno, sed potius in easdem papillulas sub lingua sitas cum Warthonianis aperiuntur in capite vitulino. Quod tempus concernit, quo prima vice ipsi innotuerunt nova hæc vasa salivalia, nominat diem 13 Martii anni 82 currentis seculi, ubi nimirum inquisiturus in Warthonianos ductus salivales vitulini capitis, cum illorum felicioris præparationis causa, per ostiolum in papillula sublinguali conspicuum, stylum immittere vellet, errore non injucundo illum penetrasse in novum hunc ductum refert. Ejus rei testes vocat celeberrimos, Olaum nempe Borrichium & Oligerum Jacobæum, quos spectatores judicesque hujus inventi fecit. Post illud tempus curiose etiam in aliis animalibus indagati & reperti sunt iidem ductus, in ove nimirum, urso, lynce, tandemque leæna, & quoniam elegantissimos in ultimo nominata bestia illos vidit, æri incisos observationi huic attexuit.

TAB. I
ad A:1685. pag. 3.. M. Jan.

Fig. I.

Fig. II.

Sohn sc:

texuit. An ab alio antehac præsentes ductus salivales fuerint descripti, ignorare se dicit Autor, Warthoni tamen verba, capitis XXI Adenographiæ, eos non innuere, nec e veterum monumentis quicquam pro ipsis faciens adduci posse probat, adeoque sibi soli inventionis laudem vendicat.

Explicatio Figurarum
ex anatome leænæ. Fig. I. TAB. I.

A. glandula maxillaris inferior.
B. B. ductus salivalis inferior Warthonianus.
C. glandula sublingualis.
D. ductus salivalis novus, ex illa ortum sumens.

Fig. II.

a. a. a. a. duo utrinque ostia ductuum salivalium inferiorum Warthoniani nimirum ac novi.
b. lingua paulisper reflexa.
c. maxillæ inferioris facies.

MAGISTERIUM NATURÆ ET ARTIS, OPUS Physico-Mathematicum, P. Francisci Tertii de Lanis, Societatis Jesu.

Brixiæ, apud Jo. Mariam Ricciardum, 1648. in fol.

PRimum est hoc Volumen magni Operis, cujus methodum & argumentum Auctor in Prodromo, novem abhinc annis Italice edito, satis fuse quidem exposuit, nunc tamen in Lectoris gratiam præfatus repetiit. Cum enim animadverteret, plurimos libros exstare physicos & physico-mathematicos de diversis materiis eximios, qui & diversis principiis inniterentur, & in physicæ unum corpus relati nondum essent, *ipse animum appulit ad justum systema conficiendum*, quo membra dispersa ex iisdem principiis ducta cohærerent, & selectis tum experimentis, tum sententiis probatioribus stabilirentur: ex quali opere plurimæ in singulis artibus inventiones, plurimæ etiam novæ in naturali scientia demonstrationes, maxima cum utilitate Reipublicæ fluere possent. Huic labori cum manum inge-

niumque admoveret, occurrebat *Honorati Fabri opus totius Physicæ pulchrum & concinnum, in quo nihilominus desiderabat copiosiorem experimentorum & observationum numerum, quæ cuilibet materiæ discutiendæ præmitti debuissent; materias plures non satis plene discuti, vel obiter tantum indicari; opiniones sæpissime improbabiles approbari, nec doctrinam accommodari ad novas inventiones, aut cognoscendam rerum inventarum cum speculativis, tum physicæ, tum mathematicæ principiis connexionem.* In nullius Philosophi verba jurat Auctor, ex omnibus optima eligens.

Aristotelem, non qualem fingunt Averroistæ, sed qualem exhibent interpretes Græci omnes, ex Latinis optimi, sæpe sequitur; haud raro pugnantes inter se Philosophos conciliat. Methodum servat, quæ plurimum ad Geometriam accedit, singulis libris in seriem ordinatam propositionum digestis: loco axiomatum, definitionum & petitionum; præmittens magnum experimentorum & observationum, diligenter, accurate, semel atque iterum habitarum numerum. Ex his atque principiis metaphysicis indubitatis, propositiones scientificas educit. Quæ principia omnia ne ex aliis petere cogeretur, *in primo hujus Operis tractatu illa, quæ ex metaphysicis cum scientia rerum physicarum magis immediatam habent connexionem, perstringit, uti de natura corporum generatim, de quantitate, de loco, de extensione &c.* Et ne mireris profitentem, se methodum Geometricam in universo opere usurpaturum, cuilibet tractatui non præmisisse definitiones & axiomata, rationes profert, cur iis omissis sola experimenta & observationes, quæ sunt loco petitionum seu postulatorum reposuerit. His subnectit doctrinam in plures propositiones more Geometrico digestam, adhibita etiam Geometria ad majorem veritatis confirmationem. Ipsas propositiones disposuit ordinate, ut una ex alia facili connexione deducatur. Per harum longam seriem propositæ doctrinæ speculativæ subtexuit singulis libris, vel saltim tractatibus problemata, quibus res omnes practicæ ad rem propositam commode pertinentes comprehenduntur, vel jam ab aliis excogitatæ, vel ab ipso Auctore nuper inventæ. Alii non pauci prorsus novi passim occurrunt, non modo speculationum ab eodem habitarum, sed & manualium laborum fructus, puta inventiones variæ *pro obtinenda longitudine nautica, nova machina*

chinæ & motuum prodigiosorum species, novorum chorometrorum seu horologiorum constructiones, arte facta motus perpetui absolute artificialis, & alia, quæ omnia invenimus in hoc primo Operis volumine. In reliquis pene innumera secreta promittit, non modo chymica & medica, quæ magno sæpe pretio emuntur, verum etiam alia ad liberales omnis generis artes spectantia, scilicet ad Musicam, ad Opticam, ad Picturam, ad Nauticam, ad Astronomiam, ad agrorum ac viridariorum culturam, ad Staticam & Hydrostaticam, ad Magneticam, & Pyrotechniam &c. Quæ ab ingeniosissimo solertissimoque viro promissa, salivam physico-mathesin amantibus valde movent.

Primum autem Operis, quod in manibus habemus, *Volumen continet Tractatus tres libris suis distinctos ac capitibus.* In primo tractatu agitur de corpore in genere, ejusque primariis affectionibus, quantitate, figura & pondere. In secundo tractatu motus localis & impetus generatim explicantur. Hic *de diversis machinarum generibus & principio universali & communi omnibus machinis, ad movenda ingentia pondera demonstrationes habentur*, errores Auctorum & defectus machinarum inventarum passim ostenduntur & emendantur. In tractatu tertio ad particularia progressus, diversas *motus localis species* considerat, quas licet pene innumeras *ad sex præcipuas*, quibus reliquæ comprehenduntur, revocat. Prima est motus recti sursum vel deorsum corporum, quæ gravia vel levia dicuntur: secunda est in planis inclinatis: tertia dicitur motus oscillatorius perpendiculorum, quæ communiter pendula vocantur: quarta species omnes motus mixtos complectitur: quinta comprehendit motum, qui oritur in corporibus ab impetu ipsis impresso, cum ab alio mobili transferuntur motu horizontali: sexta denique species est motus circularis. Quibus addit motum perpetuum, varia proponens ejus machinamenta, partim ab aliis, partim a seipso recenter excogitata.

Ex qua elegantium experimentorum, propositionum, problematum multitudine, difficile sit, excerpere ea, quæ factæ de laudato opere exspectationi omnium respondeant. Aliqua ergo dabimus, ex quibus Auctoris in cæteris ingenium speculandi, & dexteritatem operandi periti æstiment.

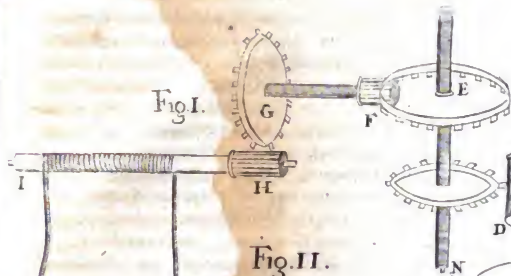
Georgius Agricola lib. 6. de Re Metallica, quinque machinas

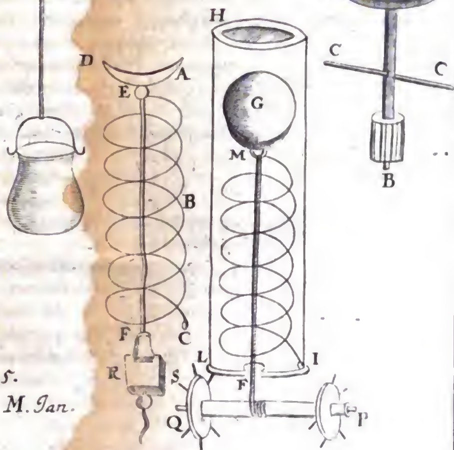
ad

ad aquam vel materias minerales ex altiſſimis puteis hauriendum uſitatas deſcribit, quarum primæ tres hominum, reliquæ duæ equorum opera circumaguntur. In omnibus duplex ſitula, vel ciſta adhiberi ſolet, quarum una vacua deſcendit, dum altera plena attollitur. *In his machinis*, ſi putei altiores ſint, *hoc eſt incommodum*, quod cum duplex funis tantæ longitudinis, quanta eſt putei altitudo, neceſſarius ſit, qui utrique axi rotæ circumvolvitur, multum ſpatium in axe occupet, & eo longiorem axem requirat, quo craſſior fuerit funis, axis vero gracilior; ex quo fit, ut ſi puteus non ſit latior toto illo ſpatio axis, cui funes obvolvuntur, ciſtæ putei lateribus impactæ motum retardent. Quod ſi axem craſſiorem adhibeas, paucioribus quidem funis circumvolutionibus minor ejus pars occupatur, verum majores vires potentiæ requiruntur pondus attollentis, vel rotæ longe majores, quibus immediate potentia applicatur. *Præterea*, quod potiſſimum eſt, *motus*, quo pondera adſcendunt, plerumque *eſt valde tardus*. Quare Machinam deſcribit *de Lanis* pag. 98, cujus ope pondus attollatur duplo velociori motu, quam ſit motus ipſius potentiæ.

TAB. II. Fig. I. Sit, *inquit*, ligneus cylindrus erectus perpendiculariter A B, & in ſuis polis facile volubilis, in cujus capite firmetur rotula A bacillis cylindricis inſtructa: in medio vero ſit inſtructus vecte uno, vel duplici C C, cui potentia applicanda. Supponit autem qualibet circumvolutione iſtius cylindri potentiam applicatam in C moveri circulariter per circumferentiam pedum ſex, ita ut quatuor circuitionibus abſolvat pedes 24. Interim vero mediante rotula A, rota D E unica vice circuitum abſolvat; at vero rota F G volvatur ſex vicibus, ac demum axis H I moveatur quadruplo ipſius rotæ G, ſcilicet circumvolutionibus 24. Quare ſi cylindrus (cui obvolvitur funis cum iſtis annexis) ſit tantæ craſſitudinis, ut in ambitu ſuo duos pedes æquet, aſcendet ciſta pedibus 48, motu ſcilicet duplo velociori, quam ſit motus potentiæ applicatæ in C.

Fig. II. Pag. 272. Tormenti genus a ſe excogitatum refert, ab unico homine portabile, quo mediante, ſine pulvere nitrario, globi vel granatæ ad magnam diſtantiam projici poſſint. Fiat, *inquit*, ex optimo chalybe elaterium ſpirale, virga chalybea E B C in ſpiram cylindricam convoluta; ſuperiori extremitati ſit firmiter annexum hemiſphæ-

TAB.II.
ad A. 1685.
pag: 34. M. Jan.

ſphærium concavum A D, ad recipiendum globum ſeu granatam accommodum, in cujus centro E, deorſum ſcilicet in parte ejus convexa, ſit annulus ferreus, cui funis E F alligetur. Tum fiat tubus, cylindricus H I L, cui includatur prædicta ſpira, & ejus infimum extremum C adferruminetur ad latus inferioris partis tubi, v. gr. in I, deſcendatque funis M F tranſiens per foramen F in fundo tubi: qui tubus fieri poterit ex lamina aliqua metallica, non adeo craſſa. Impoſito igitur globo ſeu granata G hemiſphærio M, ſi violenter funis trahatur in F, deſcendet ſpira ſimul cum globo intra tubum, ad inferiorem partem I L; & quia ibi detinetur in ſtatu violentiſſimæ tenſionis, ſi priſtinæ libertati permittatur, aſcendet maximo impetu, & globum longiſſime propellet. Quia vero ſpira prædicta debet eſſe ſatis craſſa, & maxime reſiſtere violentæ tenſioni, ut majori vi globum explodat, dum ſe reſtituit in priſtinum ſitum, aptanda erit machinula aliqua a tergo ipſius tubi, v. g. axis in peritrochio P Q, vel alia ſimilis, qua mediante trahatur funis, & ſpira violentiſſime tendatur. Tunc enim facile erit, ut in baliſtis fieri ſolet, quoties libuerit funem laxare, ut ſpira ſuæ libertati ſe reſtituens globum explodat; quod facile obtinebitur, ſi annulus F mediante unco una cum fune trahatur, donec uncus ab annulo erumpat. Tubus ſupra dictus, cui includitur ſpira, fieri poterit ex craſſiori aliqua lamina metallica, ferrea vel cuprea, quæ tamen interius ſit optime lævigata.

Inter *invictas demonſtrationes pro Terræ quiete adverſus Copernicanos* hanc habet p. 409. Experimentis conſtat, in navi mota globum delapſum luto ſubjecto oblique immergi: aſt in terra quodcunque grave, ex quacunque altitudine demittatur, ſemper perfodere ſubjectum lutum ſecundum lineam perpendicularem. Quare ſi globus terraqueus moveretur circa Solem ab Oriente in Occidentem motu annuo, deberet globus & quodlibet aliud grave cadens infigi luto per lineam obliquam ſeu ad horizontem inclinatam, non vero per lineam perpendicularem. *Quod argumentum* majus robur habere apparet, ſi conſideretur longe obliquiorem perfoſſionem in luto fieri debere in hypotheſi motus annui telluris, quam in navi, cujus velocitas motus, comparative ad velocitatem motus terræ, exigua, ac minima eſt. Cum enim perfoſſio in luto eo magis obliqua ſit, quo magis impetus horizontalis prævalet impetui perpendiculari; ſi

ri; si supponamus globum cadere ab æquali altitudine modo ex malo navis mobilis, modo ex turri, quæ cum terra movetur, si oblique perfoditur lutum a globo cadente ex malo navis; multo magis oblique perfodi oporteret, dum idem caderet ex turri, cum hæc velocissime moveri supponatur. Impetus enim horizontalis globo impressus a motu terræ, semper longe magis prævaleret impetui perpendiculari a globo acquisito.

Non minorem vim habet adducta ratio adversus eos Copernicanorum, qui præter motum terræ annuum ab Oriente ad Occidentem, motum diurnæ revolutionis circa proprium centrum adserunt: siquidem *ex uno capite* velocitas illa motus terræ in Orientem quandoque longe major erit, & linea motus gravium descendentium erit eodem fere modo obliqua ad horizontem; *ex alio capite* difficultates oriuntur, ex quibus se expedire illi nequeunt, cur perfossio luti a globo naturaliter cadente semper sit perpendicularis. Qua enim ratione globus etiam per aerem describit lineam perfecte parabolicam, adeoque motus ejus sensui apparet perpendicularis, posito duplici impetu ipsi impresso, quorum unus est in circulo annuæ revolutionis, alter in alio minori circulo, videlicet in terreno æquatore? hi enim duo impetus, non modo oppositi, sed determinati ad circulos longe diversæ magnitudinis, non possunt coalescere ad efficiendum unum motum per lineam parabolicam; qui tamen motus parabolicus necessario esse debet, ut nobis appareat exacte perpendicularis. *Adde in diversis parallelis* motum diurnæ revolutionis globi terreni diversam habere velocitatem, proportionaliter ad ipsorum parallelorum circulorum magnitudinem. Sicuti igitur *juxta Riccioli calculum* motus diurnæ revolutionis, qui fit in æquatore tempore unius minuti secundi, est pedum 1698, at vero idem motus in parallelo Bononiensi est pedum 1210, & longe adhuc minor in parallelo Viennensi, minor in Cracoviensi, & minor adhuc in aliis polo propinquioribus: ita etiam motus terræ compositus ex utroque motu, diurno & annuo, in diversis parallelis diversam habebit velocitatem, & consequenter, idem grave cadens ab æquali altitudine in diversis parallelis, incidet plano horizontali diversa obliquitate, & porro diverso modo & per diversam lineam, perforabit subjectum lutum in uno parallelo, ac in alio; adeoque si in uno parallelo perfodit lutum linea per-

perpendiculari, in alio idem lutum perforabit linea ad horizontem inclinata, quod experimentis repugnat. *Idem argumentum militat contra illos, qui solam terræ diurnam circa suum centrum revolutionem admittunt.* Quamvis enim in hac hypothesi motus horizontalis, quo transferetur globus, dum cadit e turri, vel malo navis, sit longe minus velox, quam in hypothesi Copernicana, est tamen satis magna ejus velocitas comparata cum velocitate navis. Imo maxima erit diversitas velocitatis motus horizontalis in parallelis diversis; ac proinde diversitas obliquitatis, qua globus luto immergitur, longe major esse deberet: nec idem globus in diversis parallelis posset semper perpendiculariter descendere, imo descendere deberet in luto majori obliquitate in parallelis æquatori propinquioribus, ubi est major motus volocitas.

Omnium efficacissimum argumentum *adversus Copernicanos* arbitratur *p.420. sumi posse ab experimento*, quo globum vel aliud corpus grave in aqua, quæ cum vase motu horizontali transfertur, libere descendere videmus, non perpendiculariter secundum vasis altitudinem, sed oblique versus partem vasis posticam. Quod si ergo terræ globus tenderet velocissime in Occidentalem plagam, deberet in aqua profunda descendere grave oblique versus Orientalem plagam.

OBSERVATIONS SUR LA COUSTUME DE POITOU, anciens ressorts & enclaves d'iceluy, par Maitre Jean Lelet, Advocat en Parlement & au Presidial de Poitiers.

h. e.

Observationes in Consuetudines Pictonum, eorundemque jurisdictionem ac limites antiquos, per Joh. Leletum, Parlamenti & Senatus Pictaviensis Advocatum.

Pictavii, apud Joh. Bapt. Braud, 1683. in 4.

VUlgatum est, universas hodiernæ Galliæ provincias, jurium, quibus utuntur intuitu, in duas dispesci classes, provincias nempe ju-

juris scripti, & consuetudinarias. Illæ, quas constituunt præsertim Aquitania & Gallia Narbonensis, cum paucis quibusdam finitimis regionibus, mero reguntur jure Justinianeo; utpote ad quas ob Italiæ viciniam facilius legum Romanarum cognitio pervenire potuit. Hæ, consuetudinariæ videlicet, quæ illas numero longe superant, præter constitutiones regias, suis utuntur Consuetudinibus ab antiquo receptis, & postmodum provida regum cura in scriptum redactis: quæ tamen & ipsæ maxima ex parte e legibus Romanorum petitæ sunt; ad quas proinde his deficientibus in judiciis & causarum decisionibus recurri solet. Inter hasce provincias consuetudinarias non ultimum locum obtinet Pictonum regio, cujus Consuetudines nobis hoc volumine sistuntur, articulis 445 comprehensæ, qui rursus in 20 titulos, ceu summa materiarum capita, subdividuntur. Illustraverat eas jampridem commentario suo *Joh. Leletus:* post cujus obitum cum opus hoc, publicum quippe quod applausum meruerat, recudendum esset, gratius id eruditis fore rati sunt, quibus ea cura incumbebat, si accessionibus quibusdam novis auctius prodiret. Suppetebant eam in rem non additiones tantum ipsius *Leleti*, quas post primam editionem adornaverat, sed & notæ *Baronis* & *Galterii*, Advocatorum celebrium, nec non *Milonis*, consiliarii regii. Hæc proinde additamenta ut operi aptius insererentur, totius revisione accurata opus erat. Susceperunt eandem *Joh. Filleus*, *Joach. Thevenettus*, & *Stephanus Riffaldus*, Advocati exercitatissimi, qui conjuncto studio non ex prædictis tantum commentariis opus concinnum efformarunt, sed & de suo plurima addiderunt. Ultimam tandem labori huic manum admovit *Matthæus Braudius*, causarum patronus in Parlamento Parisiensi: hic enim insuper compilationis in modum ea adjicere laboravit, quæ notatu digniora in Commentariis *Rati*, *Thevenei*, *Barraldi* & *Constantis* (qui præter *Leletum* hasce consuetudines suis notis illustraverant,) reperire potuit. Non itaque soli Leleto debemus præsentes Observationes; quin potius eædem, adornatæ quippe tot præstantissimorum Virorum sudoribus, compendium & nucleus universorum Juris Municipalis Pictonici Commentatorum, merito audire poterunt. In quibus tametsi plurima reperiantur, quæ vix extra illas provincias, aut ubi similia statuta vigent, usum habere poterunt;

qualia

qualia sunt v. gr. determinatus columnarum patibuli numerus, pro diversa dignitate eorum, quibus jurisdictio competit, *art. 1. 3. & 14*; jus Castellaniæ, *art. 3*; Notarii subalterni & particulares, quos quilibet dominus jurisdictionis intra certum numerum creat, non extra districtum suum valituros, *art. 5. & 375*; jus habendi columbarium columnæ impositum, feudis nobilibus tantum conveniens, *ad art. 14. pag. 51*; jus adigendi subditos ignobiles ad molendinum & furnum bannarium, vi ipsius jurisdictionis bassæ seu infimæ, *art. 34. seqq. & art. 46*; dimidium dotalitium viduæ in bonis superviventium parentum defuncti mariti competens, *art. 260*; testamenta absque heredis institutione valida, *art. 272*; testamenti factio non nisi post annum vigesimum competens, nisi quis citius uxorem duxerit, *art. 276*; testamenta filiorum familias, *art. 276*; jus repræsentationis in collateralibus in infinitum, *art. 277*; spuriorum a matris etiam successione exclusio, *art. 297*; jus Albinatus *part. 298*, ut alia quamplurima taceamus. Non tamen eapropter putandum est, ac si Observationes hæ nihil conducere possint illis, qui in iis degunt regionibus, ubi judicia jus Justinianæum pro norma sequuntur. Nam non tantum hoc in opere ad explicandos Consuetudinum articulos passim principia legum Romanarum adhibentur: sed & hinc inde casus non inelegantes ex fundamentis juris Civilis definiti, sententiisque & arrestis, ut vocant, Parlamentorum aliorumque judiciorum summorum decisi leguntur; quorum nonnullos exempli loco hic referre non pigebit. Sic decisum legitur, relegatum ex patria posse durante exilio, jure retractus gentilitii, revocare bona avita alteri vendita, *ad art. 2. p. 10.* Eundem pendente exilio decedentem, posse valide disponere, ut in sepulcro familiæ humetur, *ad art. 2. p. 13.* Ob venditionem necessariam, aut in commodum publicum factam, non deberi laudemia, *ad art. 21. p. 71.* Laudemium non facere partem pretii, ad effectum probandæ læsionis ultra dimidium, *ad art. 21. p. 78.* In præscriptione consuetudinaria seu ex statuto non deduci tempus belli, *ad art. 26. p. 98.* Eum, qui furnum bannarium frequentare obstrictus est, non nisi panem ordinarium ibi coquere teneri; non vero prohiberi propriam domi suæ fornacem habere, ubi fructus torreat, aut artocreata & similia paret, *ad art. 46. p. 132.* Renunciationem filiæ in gratiam fratrum factam, non extendi ad fra-

tres poſtmodum ex alio matrimonio ſuſceptos, *ad art. 220. p. 510.* Filiam elocatam, quæ renunciaverat paternæ hæreditati, ſi pater rurſus ipſi remiſerit renunciationem, ad ſucceſſionem admitti, tametſi poſtea pater hanc ſuam remiſſionem denuo revocaverit, *ad art. 221. p. 515.* Donationem patris factam filiofamilias morte ejus validam fieri, quamvis acceptatione & inſinuatione, alioqui neceſſaria, caruerit, *ad art. 222. p. 518. ſeq.* Si matrimonium contractum ſit in loco, ubi jus civile viget, adeoque proprie dicta ſocietas bonorum inter conjuges non eſt, non poſſe fœminam de acquæſtu conjugali quicquam participare, tametſi poſtea talem in locum ſe contulerint, ubi vi ſtatuti omnia conjugum bona communicantur, *ad art. 229. p. 553*, & *art. 243. p. 610.* Prelum typographicum, aut ſimilia aliorum opificum inſtrumenta, licet domui firmiter affixa, haberi pro rebus mobilibus: contra trabes, aliamve deſtructi ædificii materiam, pro immobilibus reputari, quamdiu in loco, ubi ædes ſteterant, relinquantur, *ad art. 250. p. 628.* Fœminam, quæ ante completum annum duodecimum nupſerit, ſi vir decedat ante elapſum pubertatis terminum, non poſſe dotalitium petere, *ad art. 253. p. 3. Tom. 2.* Fœminæ, cujus maritus ob diuturnam abſentiam jam mortuus de jure præſumitur, non tamen deberi dotalitium, niſi mors reipſa probetur, *ad art. 253. p. 6. & art. 279. p. 117.* Idem dotalitium non deberi fœminæ, in caſum mortis civilis mariti, *ad art. 253. p. 7.* Nec e contrario viduæ monaſterium ingreſſæ, adeoque civiliter mortuæ, auferri dotalitium, usque ad mortem ejus naturalem, *ibid. p. 8.* Pecuniam pro redimendo ab hoſtibus marito ſolutam, doti in concurſu anteponi, *ibid. p. 9.* Facto teſtamento inter conjuges reciproco, ſi alter deceſſerit, ſuperviventem, ſi in eo ſibi relicta acceptaverit, non poſſe poſtmodum ex ſua parte mutare aut revocare teſtamentum, *ad art. 268. p. 71.* Executorem teſtamenti non poſſe ſibi ipſi ſolvere, quod ſibi in eo relictum, *ad art. 271. p. 83.* Acceptationem & inſinuationem non facere ex donatione mortis cauſa donationem ſimplicem, *ad art. 273. p. 89.* Ejus, qui ſucceſſioni renunciavit, liberos non poſſe, dum renuncians vivit, ſuccedere jure repræſentationis, bene tamẽ jure proprio, ſi ejusdem gradus ſint cum iis, cum quibus concurrunt, *ad art. 277. p. 102. ſq.* Creditorem poſſe cogere debitorem, ut hic ſucceſſionem delatam acceptet, *ad art. 278. p. 104.* Equites Melitenſes, ut & eremitas, perinde ac alios monachos, ſucceſſionis incapaces reputari, licet proprie

neque-

nequeant dici monasterium ingressi, *ad art.287. p.163.sq.* Spurios admitti ad vindicationem civilem necis paternæ, *ad art.297.p.201.* Sub alimentis, quæ parentes filiis naturalibꝰ debent, etiam comprehendi sumtus ad opificium aliquod addiscendum necessarios, *ib.p.202.* imo dotem etiam filiæ naturali constituendam, *ib.p.203.* Matrem, etsi minorennem, posse tutelam liberorum valide suscipere, *ad art.305.p.228.sqq.* Ad tempus relegatum non gaudere interim juribus patriæ potestatis, *ad art. 308.240.* Eum, qui ad alimenta tenetur, obligatum quoque esse ad præstanda medicamenta necessaria, nisi morbus fuerit insolitus, uti pestis, *ad art.309.p.246.* Peregrinum iis in locis, ubi juri Albinagii obnoxius est, non posse exercere retractum gentilitium, *ad art.319.p.272.* Hypothecæ a minorenni constitutæ, quam major factus ratihabuit, validitatem non computari demum a tempore ratihabitionis, sed mox a die contractus, *ad art.319.p.272.* Hæc exempli loco adduxisse sufficiat, ex quibus de reliquis facile judicium fieri poterit. Tandem nec illud tacendum est, cuivis articulo subjici loca parallela, aut eo facentia, ex antecedentibus pariter ac subsequentibus harum consuetudinum: sed & præterea aut recensentur ibidem, aut saltem allegantur articuli ex Consuetudinibus Parisiensium, Andegavensium, Turonum, Laudunensium, Britannorum, Biturigum, Engolismensium, Santonum & Rupellanorum, quatenus vel consentiunt cum hisce Pictonum statutis, vel ab iis discrepant. Unde liquet, Commentarium hunc non tantum inservire addiscendis juribus Pictonicis; sed & ejus ope tantum non universæ Galliæ consuetudinariæ leges municipales haud leviter degustari posse, si quis forte aliqualem earundem notitiam habere gestiat.

CASPARIS ZIEGLERI RABULISTICA, sive De Artibus Rabulariis Dissertatio.

Dresdæ, apud Mich.Güntherum, A. 1685. in 4.

TRedecim fere anni elapsi sunt, ex quo Celeberrimus hujus scripti Autor *Dicasticen* suam, sive de officio Judicum Tractationem edidit: quo in opere abusus quamplurimos vitiaque, quæ ex parte judicis invisa plerumque reddere solent tribunalia, exposuit, iisque quoad fieri posset, mederi sategit. Nunc alteram illam judiciorum pestem, quæque in foro agentes non minus infestat, proponendam impugnan-

damque sibi sumsit. Rabularum nempe perversitatem, utpote quam tantum non unicam malorum, quæ in fori negotiis sese exerunt, causam esse judicat, indeque Tertulliani effatum comprobat, dicentis, *plus togas læsisse Rempublicam quam loricas.* Hanc ergo malignitatem ut quadantenus reprimeret, aut certe ejus sectatoribus, vita eorum, quasi in speculo exhibita, ruborem incuteret, statuit præcipuas istorum artes publicæ luci exponere; idque non suis adeo verbis, quam sententiis atque testimoniis optimorum quorumque autorum, veterum inprimis, sub certis capitibus propositis ac eleganti ordine connexis. Præmonet vero, se hac in re uti voluisse Stoicorum methodo; qui videlicet, summa ex hominibus ut tollerent vitia, ne minima quidem admiserint, aut intacta reliquerint. Postquam igitur *cap. 1.* in genere egit de advocatorum (quos antiquitus *Oratores*, mediis dein seculis *Scholasticos*, item *Clamatores* dictos fuisse, obiter notat,) dignitate, ostenditque *c.2.* ab hisce vere talibus multum differre Rabulas; jam ad proprietates eorundem distinctim demonstrandas accedit. Et quidem *c.3.* docet, præcipuum artis rabulariæ fomitem esse inscitiam: ad quam a tribunalibus arcendam, neutiquam sufficere putat præsumtionem, ex gradibus testimoniisque Academicis vulgo capi solitam, utramque scilicet conjunctam cum formidine oppositi: sed satius fore autumat, si aut examinatores consueti jubeantur, ad ductum *leg. 11. C. de advoc. div. judicior.* jurati sub gestorum testificatione depromere, eum qui advocatorum ordini adscribi cupit, sufficienti juris peritia instructum esse; aut judices ipsi examen aliquod de profectibus talismodi candidati instituant: multos enim hujus scrutinii timore sponte foro cessuros. *Cap. 4.* observat, rabulas esse impudentes: ubi econtra boni oratores fere non nisi cum pudore ac metu, & perturbatione aliquali loquendi initium facere soleant; adeo ut Cicero, oratorum facile princeps, ipse de se alicubi confiteatur, se in principiis dicendi expallescere, & tota mente atque omnibus artubus contremiscere. *Cap. 5.* ostendit, philautia plerumque infectos esse rabulas; *c. 6.* grandia loqui solere; indeque victoriam causæ clientibus promittere, *c. 7.* Ulterius *cap. 8.* rabularum morem esse ait, quascunque causas promiscue defendendas suscipere: qua occasione perstringit Ciceronem, non tamen ex sua adeo, quam alterius, Panætii nempe Stoici, mente dicentem: non haben-

habendum esse religioni contrarium, nocentem aliquando & nefarium impiumque defendere: judicis esse, semper in causis verum sequi; patroni, nonnunquam verisimile, etiamsi minus sit verum. *Cap.* 9. conqueritur, a rabulis causas non sufficienter digestas protrudi in forum; faces etiam controversiis atque litibus admoveri, *c.* 10. & *c.* 11; eosdem instruere clientes suos, ut facta præfracte negent. *Cap.* 12. docet, cavillationibus atque fraudibus operam dare, & *c.* 13. falsum committere non vereri rabulas, donis etiam quandoque corrumpere judices, *c.* 14. quorsum refert morem quorundam, qui fucatis studiis & quotidianis deducendi, salutandi, affectandique officiis præsto sint, variisque modis obsequia sua exhibeant judicibus: hic enim pariter, ac Canonistæ in crimine Simoniæ, triplex intervenire posse pretium statuit, nimirum pretium muneris a manu, muneris a lingua, & muneris ab obsequio. *Cap.* 15. perhibet, magicis etiam quandoque artibus usos fuisse causidicos, eoque nomine varia adhibuisse remedia superstitiosa, quæ felicem litigiorum eventum procurare crediderint: quorsum refert echeneidem piscem, ova anguina, & pileos, quibus tecti infantes ex matris utero prodire solent; laminas item, superstitiosis characteribus sub certo astrorum planetarumque adspectu insignitas, Talismanicas vulgo dictas. *Cap.* 16. annotat, rabulas pecuniæ studio intentos esse; qua occasione agit de Romanorum Lege Cincia, omne advocatis pretium interdicente, & qua ratione postmodum ejus rigor temperatus fuerit, enarrat. *Cap.* 17. tradit, rabulas protrahere solere causas, nec utile sibi ducere, eas cito finiri, & *c.* 18. eosdem sæpe illicita pacisci cum clientibus, quo nomine pactum de quota litis, etiam centesima, in jure nostro penitus reprobatum edocet: palmarium tamen ab advocato licite accipi posse autumat, modo finita demum lite & datum fuerit & promissum. Recensitis hactenus rabularum technis atque vitiis similia sunt, quorum in sequentibus capitibus eosdem incusare pergit: nimirum *cap.* 19. loquutulejos esse & inanium verborum funditatores atque prave facundos; *c.* 20. in clamores & vociferationes sæpe resolvi eorum conatus; *c.* 21. conviciis & maledictis pugnare solere; *c.* 22. ipsorum allegationes ex JCtorum scriptis plerumque inanes esse & admodum jejunas; *c.* 23. audaces esse & ad omnes nequitias promptos; *c.* 24. extenuando pœnam perjurii, autores esse clientibus, ut juramenta injuncta animose

præſtent; *c. 25.* prævaricationis ſæpenumero reos fieri; & *c. 26.* appellationis beneficio abuti eosdem ſolere. Tandem *c. 27.* conqueritur, rabularum malitiam a plurimis temere quibuscunque imputari advocatis; cujus rei teſtimonia & exempla complura in medium adducit. Tametſi vero, uti ſupra indigitavimus, Celeberrimo Autori id maxime in præſenti diſſertatione fuerit propoſitum, rabularum perverſitates vivis tantum depingere coloribus, eosque adeo pudore ſaltem confundere: nihilominus non omiſit hac occaſione conſcientiam advocatorum hinc inde informare, atq; contra periculoſas multorum in quibusdam caſibus opiniones ſedulo præmunire. Sic v. g. *cap. 8. §. 9. ſeqq.* latiuscule perſequitur, quasnam cauſas advocato ſuſcipere liceat, & num etiam illas, de quarum juſtitia ſubdubitat; & *eod. cap. §. 14* cum Rebuffo adſtruit, advocatum ſub pœna maledictionis æternæ teneri debitori dicere, ut ſolvat, ſi ſciat eum debere. Pariter *c. 11. §. 5. ſeqq.* contra Franzkium evincit, illicitum eſſe in foro conſcientiæ, negare intentionem actoris, & in eventum demum probationis ſubjicere exceptionem: ubi ſimul monet, non ſatis tutum eſſe, Moraliſtarum opiniones in caſibus ejusmodi indiſtincte ſequi, dum horum nimiæ ſubtilitates parum plerumque ſolaminis vulneratis conſcientiis afferre queant. Et *eod. cap. §. 16.* probat, eum, qui in judicio, etiam ſimpliciter, interrogatur ſuper toto debito, non poſſe nude negative reſpondere, ſed teneri ſub peccati reatu, partem quam ex toto iſto liquido debet, propria aſſertione fateri. Similiter *c. 12. §. 1. ſqq.* eos refutat, qui ſtatuunt, advocatum in bona cauſa cavillationes adverſarii tuto poſſe cavillationibus aliis repellere; & *c. 18. §. 11.* probat, pactum de quota litis etiam in foro interno illicitum eſſe; quamvis alioqui plurimi exiſtiment, ejus prohibitionem civilium tantum legum ratione niti, neque conſcientiam tangere. Denique *in fin. præfat.* id etiam ſerio monitos vult omnes, qui in foro verſantur, ne ſi forte adverſus Eccleſias cauſæ perorandæ ſint, argute & ſubtiliter nimis rem ſuam agant, neve argumentis talibus utantur, quibus quaſi per præſtigias a via veritatis excutere earum defenſores queant: ſubeſſe enim omnibus illis actionibus, quæ adverſus eas inſtituantur, occultum quaſi faſcinum, paratamque plerumque iis peſtem imminere, qui dictis factisque ad fallendum inſtructis easdem circumvenire non vereantur.

JOHAN-

JOHANNIS NICOLAI PECHLINI, MED. D. P.
Sereniß. Cimbriæ Principis Regii Archiatri
THEOPHILUS BIBACULUS,
sive

DE POTU THEÆ
Dialogus.

Francofurti, apud Joh. Sebast. Riechelium, 1684. in 4.

CUm statim Thea Chinensium, a primo tempore quo nostris regionibus nota esse cœpit, varia eaque diversissima sustinuerit fata, excepta nimirum a quibusdam non secus, ac de cœlo missus omnium morborum averruncator, ab aliis vero penitus damnata: suscepit Nobilissimus Autor in præsenti dialogo curatius hujus herbæ examen, quam hactenus ab ullo præstitum. Summa totius argumenti hæc est. Primo speciem ac formam plantæ considerans, Theam nec consolidam, nec bellidem, nec palinurum, nec chamæleagnum Dodonæi aut myrtum Brabanticam, nec betonicam vel aliam plantam esse, sicuti hactenus Botanographorum maxima pars perperam docuit, sed fruticis (ad rosæ Europeæ altitudinem exsurgentis, floresque figura & colore rosæ nostræ sylvestris, excepto odore, similimos ferentis,) folia, ex accuratissima Pisonis ac Bontii descriptione evincit. Post illa inquirit, an non e nostris plantis alia possit in locum Theæ surrogari, eoque variis experimentis adductus inclinat, vix ullam præter veronicam locum ejus commode supplere posse. Culpam hujus rei non tam defectui efficaciæ nostrarum plantarum imputandam existimat, quam incuriæ, in exsiccatione ac asservatione illarum a Pharmocopæis admissæ. Extollit propterea Theæ potum insigniter, viresque ejus penitus singulares contra scorbutum, crapulam, somnolentiam, podagram, calculum, aliaque primarum & sanguinis viarum vitia deprædicat: hæret tamen, num salinis aut aliis partibus Theæ magis hæ virtutes, quam soli aquæ calidæ, vehiculo sc. virtutis medicamentosæ ex Thea elicitæ, in acceptis ferendæ sint. Ast quoniam paradoxum satis primo intuitu videtur hoc assertum, probat illud ratione & experientia. Ratio est, quod aqua ut simplex & cruda, nullarumque pene qualitatum particeps, salium in corpore abundantium spicula promptissime in se bibat; ut calida vero, felicius ad minimas vasorum latebras pro-

propellatur, imo per cuncta excretiora organa, sine impedimento effluat. Quoad experientiam, novit Autor archiatrum, qui non in calculo solum & podagra, sed febribus etiam ardentibus, solo aquæ calidæ liberaliori potu ægrotantibus imperato, sustulit ex voto atrocissimos hos morbos. Reprehendit hinc præposterum usum Theæ cum lacte & jusculis decoctæ, vel quando pulverisatam Theam simul sorbere solent. Tandem nunquam non cautione summa circa usum hujus potus opus esse pronunciat, nunc respectu ipsius decocti, nunc subjecti, nunc quantitatis, nunc temporis, quo hauriendus ille est.

Præter hæc de Theæ potu, cum inscriptio elegans & diversa carmina, elogia & vituperia Theæ continentia, item de Chacolata, Caffi, hydroposiæ utilitate, aliisq; nutritivis ac inebriativis potulentis, & plura insuper alia erudita juxta ac curiosa hinc & inde ab Autore sint inspersa, etiam in illis reperturum Lectorem, quæ desiderio ejus abunde satisfaciant, non dubitamus.

HISTOIRE GENERALE DES INSECTES, PAR JEAN Swammerdam, Docteur en Medecine.

id est:

Historia generalis Insectorum, auctore Jo. Svvammerdammio, Doctore Medico.

Ultrajecti ad Rhenum, apud Joh. Ribbium, A. 1685. in 4.

JAmdudum liber hic naturalis scientiæ cultoribus innotuit, anno 1669. Belgico idiomate Ultrajecti editus. Propositum imprimis Clarissimo Auctori fuit, communem fere sententiam de insectorum metamorphosi convellere. Quo in argumento tam præclare ac diligenter versatus est, ut operam minime inutilem suscepisse censendus sit, qui librum e Belgico in Gallicum sermonem transtulit. Utinam vero libri boni omnes, quos doctioribus ingeniis debemus, vel scriberentur Latine, vel in Latinam linguam traducerentur! Ita enim non uni alterive nationi, sed universo orbi litterato, cui Latinus sermo communis est, consultum foret.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Februarii Anno M DC LXXXV.

B. THEODORETI EPISCOPI CYRI OPERUM Tomus V, nunc primum in lucem editus, cura & studio Johannis Garnerii Presbyteri Societatis Jesu. Opus posthumum.

Parisiis, apud viduam Edmundi Martini, 1684 in fol.

TAntum fuit erga Theodoreti quæ supersunt opera, eruditorum nostro & superiore seculo studium, ut in iis interpretandis & edendis facto velut agmine certarint. Nam selectas ejus quæstiones ad heptateuchum, seu septem priores sacri codicis libros, Latine vertit & postea A. C. 1558 Græce quoque edidit Lutetiæ *Johannes Picus*, in Senatu Parisiensi classium inquisitoriarum Præses, qui hic sibi non subsistendum ratus, ejusdem Patris in Jeremiam commentarios Latine a se redditos A. C. 1564. ibidem evulgavit.

Cum autem in selectis ad librum Judicum quæstionibus quædam deessent, ea ex alio codice, quem Tridenti, dum concilio interesset, nactus est, liberaliter supplevit, & simul Theodoreti selectas ad libros Regum & Paralipomenon quæstiones, Latino idiomate a se expressas addidit *Gentianus Hervetus* Canonicus Remensis, qui præterea diversis temporibus Theodoreti in epistolas Paulinas commentarium, Eranisten seu Polymorphum cum quinque hæreticarum fabularum libris, & Philotheum seu religiosam historiam, una cum Palladio similis argumenti scriptore editam, Latinitate donavit; e quibus Theodoreti operibus Eranistes & hæreticarum fabularum libri Cardinalis *Ardingelli* studio Græce Romanis typis editi fuerunt, antequam Latina Herveti versio prodiret.

Post Hervetum Dialogos, qui Eranistæ seu Polymorphi titulo gaudent, *Martinus Mollerus* Gorlicii Germanice, & *Victorinus Strige-*

lius adjectis annotationibus Latine interpretatus est, cujus versio una cum Græco textu hic Lipsiæ impressa, & post A. C. 1593 Tiguri cum analysi & notis *Beumleri* recusa prodiit. Idem Strigelius Lipsiæ A. C. 1566 decem Theodoreti de providentia sermones Latine a se factos publicavit, quos jam ante viginti annos A. C. 1546. *Rudolphus* quoque *Gualtherus* Latinos reddiderat, cum A. C. 1545 Romæ a *Nicolao Majoranno* Græce editi fuissent.

Haud segniores enim Germanis & Gallis Itali fuerunt, in quorum numero præter Ardingellum & Majoranum paulo ante memoratos, *Antonius Carafa*, qui Patavii A. C. 1564 Theodoreti in Psalmos commentarium in Latinum sermonem convertit, eundem Græce quoque editurus, si librarios proposito suo faventes habuisset. Paulo ante, nempe A. C. 1563, Romæ ex Manutii officina Theodoreti in canticum canticorum commentarius prodiit, a *Francisco Zino* Veronensi Latine versus, quem interpretis nomine *Petrus Galesinius* Pio IV Pontifici Maximo dedicavit. Qui cum quatuor Cardinalibus negotium dedisset, ut & aliorum, & Theodoreti inprimis in prophetas commentaria in Latinam linguam transferri, & publici juris fieri curarent, ab his incitatus *Johannes Baptista Gabius* Theodoreti in Danielem & Ezechielem commentarios aggressus est, qui A. C. 1562 & 1563 Manutianis typis impressi in publicum exiverunt. Commentarii autem in XII Prophetas minores jam ante triginta annos, A. C. 1533, *Petro Gillio* interprete editi fuerant, Lugduni apud Gryphium excusi.

Historia Theodoreti ecclesiastica, quæ Græce Basileæ A. C. 1535, & novem post annis cum Eusebio & reliquis autoribus historiæ ecclesiasticæ apud Robertum Stephanum prodiit, præter *Epiphanium* Scholasticum, cujus versione in tripartita *Cassiodorus* usus est, interpretes habuit superiore seculo *Joachimum Camerarium*, cujus versionem Basileæ ex officina sua Frobenius emisit, & *Johannem Christophorsonum*, nostro vero seculo *Henricum Valesium*, qui etiam eruditas annotationes ad hanc Theodoreti historiam subjecit, ut duos Gallicos interpretes, alterum antiquiorem *Martinum Mathæum* Priorem monasterii novi apud Pictavos Ord. Cluniacensis, & alterum recentiorem *Cousinum* curiæ monetariæ Præsidem taceamus, quorum posterior, cum spreta Marii Mercatoris ante aliquot annos a Garnerio editi autoritate, prolixam pro Theodoreto apologiam interpretationi

suæ

ſuæ addiderit, paſſim in hoc Garneriano Theodoreti auctario cenſoria virgula notatur.

Librum Theodoreti, qui Græcarum affectionum curatio inſcribitur, *Zenobius Acciaolus* Florentinus Ord. Præd. Latine a ſe redditum Leoni X dedicavit, & Henrico Stephano, cujus opera Pariſiis 1519. primum prodiit, typis edendum tradidit, cui poſtea A. C. 1592 Græcum textum & annotationes in typographeo Commeliniano *Fridericus Sylburgius* adjecit; ut Theodoreti orationem de caritate cum *Gerardi Voſſii* notis Romæ & Coloniæ impreſſam, epiſtolam ad Johannem Antiochenum a *Leone Allatio* in vindiciis ſynodi Epheſinæ, & *Johanne Baptiſta Cotelerio* in monumentis eccleſiæ Græcæ editam, aliaque hujus generis plura taceamus.

Operæ autem omnino pretium fecerunt, qui diverſa Theodoreti opera uno ſunt volumine complexi. Quod inter primos fecit *Paulus Manutius*, qui bonam partem operum Theodoreti, ſparſim antea editorum, in unum collegit & A. C. 1566 Romæ publicavit. At anno proxime ſecuto 1567, iterumque A. C. 1573 Coloniæ apud Johannem Birckmannum, nec non Pariſiis A.C. 1608 ex officina Hierati, & rurſus Coloniæ A.C. 1617 omnia Theodoreti opera, in duos tomos diviſa Latine prodierunt; donec tandem *Jacobi Sirmondi* ſtudio & Græca acceſſerunt. Is enim Theodoreti opera longe majori apparatu Pariſiis A.C. 1642 Græce & Latine edidit, eademque in quatuor tomos diſtribuit, in quibus Græca cum manuſcriptis diligenter contulit, Latinas Pici, Herveti, Carafæ & reliquorum verſiones, ut Græco textui paribus, quoad fieri poſſet, ſpatiis reſponderent, modo parcius, modo liberius mutavit & correxit, nonnunquam etiam, ut in hiſtoria eccleſiaſtica, ex duabus Camerarii & Chriſtophorſoni verſionibus, cum neutra ipſi ubique ſatis commoda videretur, unam conflavit, & non modo plurima, quæ hactenus Latine tantum lecta fuerant, ut religioſam hiſtoriam, quæſtiones in libros Regum & Paralipomenon, & pleroſque ad ſacram Scripturam commentarios Græce, ſed etiam nonnulla, quæ hactenus ne Latine quidem lucem aſpexerant, ut epiſtolas 147, Latina verſione donata primus in medium produxit.

Et ad quatuor hos Theodoreti tomos, a Sirmondo duobus & quadraginta abhinc annis editos, nunc tomus quintus ſeu ope-

rum auctarium accedit. Autor est Jesuita *Johannes Garnerius*, scriptis ad Juliani Eclanensis libellum, ad Marii Mercatoris opera, ad Liberati breviarium, & ad diurnum Pontificum librum notis ac dissertationibus, aliisque ingenii monumentis jam pridem celebris, qui dum in Societatis suæ negotiis Romam iret, A.C. 1681 in ipso itinere diem suum obiit, cum fœtus hic jam pridem promissus & expectatus nondum in lucem exivisset, quem posthumum nunc *Johannes Harduinus* spectandum exhibet.

Continentur hoc auctario Theodoreti methodus seu compendiosa ratio de dispositione psalmorum, aliaque excerpta ad psalmos inprimis referenda; item epistolæ nonnullæ ac sermones, fragmentum pentalogii, & alii tractatus integri pariter atque mutili, quorum aliqui nunc primum in lucem prodeunt, cæteri alias editi nunc primum ad Theodoreti opera accedunt; cujus generis sunt septem dialogi de Trinitate contra Eunomianos, Apollinaristas & Macedonianos. Illi enim partim a *Theodoro Beza*, partim ab *Abrahamo Sculteto* in Latinam linguam conversi, jam pridem inter Athanasii opera leguntur, postea quoque a *Francisco Combefisio* novo interprete ex parte S. Maximi operibus inserti, quos nunc omnes in alium ordinem redactos & nova versione donatos Theodoreto Garnerius vindicavit. Epistolis Theodoreti, quas auctarium hoc exhibet, præfigitur commonitorium *Posidonio* Romam eunti datum & nunquam antea editum, quo *Cyrillus Alexandrinus*, quis palmarius Nestorii error fuerit, & quid ejus causa, *Philippum Presbyterum* inter & *Celestium* Pelagii consortem actum fuerit, exponit. Sermones vero septem & viginti, quos *Photius* in bibliothecæ suæ codice 46 Theodoreto tribuit, cum hactenus plerique inter Athanasii opera latuerint ejusque nomen præ se tulerint, Garnerius nec Theodoreto nec Athanasio deberi censet, sed eos omnes *Eutherio Tyanensi* tribuit, peculiarem de Eutherio ejusque libris dissertationem jam pridem pollicitus. Verum ea dissertatio post ejus excessum inventa non fuit ab iis, quibus hos Eutherii sermones Theodoreti auctario appendicis instar adjicere placuit. Interim viri diligentissimi notis & observationibus, quas plerisque Theodoreti opusculis, & opusculorum fragmentis hoc auctario comprehensis, ut iis & fidem conciliaret & lucem affunderet, adjecit, & quinque dissertationibus ad Theodoreti res spectantibus fruamur.

Ac

Ac *prima* quidem *differtatione*, quo tempore, quo ecclefiæ ftatu, quo loco, quibus parentibus, & quibus miraculis Theodoretus natus fuerit, in quorum finu & complexu adoleverit, quos magiftros, quos condifcipulos habuerit, quibus gradibus ad epifcopatum provectus fuerit, quibus interfuerit conciliis, quæ certamina cum hæreticis pariter & orthodoxis aggreffus, quibus calamitatibus obnoxius fuerit, quantæ turbæ, cum fatis fuis defunctus jampridem quieviffet, ejus caufa alternante fortuna per 160 annos, etiam poft Synodum V generalem, qua horribilis hæc tempeftas pacata videri poterat, multis remugientibus nec in fynodi fententia acquiefcentibus, agitatæ fuerint, & ut paucis dicamus, *univerfam Theodoreti viventis & mortui hiftoriam*, quam ob varias mutationes, fubitos cafus & infperatos eventus, cum theatricis narrationibus comparat, viginti capitibus exponit. Laudat in viro pietatem & morum innocentiam, opum aliarumque rerum humanarum contemptum, ingenium capax, felicem memoriam, indefeffum literarum ftudium, ftupendam eruditionem & dicendi facultatem, zelum adverfus Marcionitas, Apollinariftas & alios hæreticos, aliaque domi & foris præclare gefta. Reprehendit contra philautiam, nimium gloriæ amorem, & pertinaciffimum partium ftudium. Arguit eundem, quod non tam ex modeftia, quam præ fe tulerit, quam nobilioris ecclefiæ defiderio, Cyrenfem epifcopatum invitus fufceperit. Dolet, quod cum magiftrum fcientiæ *Theodorum*, eloquentiæ *Chryfoftomum* habuiffet, Chryfoftomi eloquentia ad tuendos Theodori errores abufus fuerit. Notat ipfum, dum ad perfpiciendos hæreticorum errores omnem animi aciem intenderet, id fuiffe paffum, quod oculi vehementer affecti folent, nempe ut nonnunquam totam hærefin videre fibi videretur, ubi minima ejus fpecies vel umbra appareret. Deplorat, quod a *Neftorio*, quem in monafterio S. Euprepii contubernalem & ftudiorum commilitonem habuerat, in graviffimos errores abreptus, Cyrillum Alexandrinum impugnaverit, & non folum in vivum amarulenta convicia ore & calamo congefferit, fed mortuo quoque infultaverit. Improbat, quod poft concilium Ephefinum, pace inter *Cyrillum* & *Johannem Antiochenum* inita, novæ factionis dux & *Acephalorum*, qui neque Cyrillo neque Johanni adhæferunt, caput extiterit, nec ante quam in ultimo feceffu, cum gloriæ amor procul hominum confor-

tio paulatim languesceret, virus alte animo insidens deposuerit. Tandem enim in pace ecclesiæ defunctum, & fortasse, cum vulgo beati titulo gaudeat, sanctum dici meruisse censet. Qua in re supremi Numinis benignitatem sic commendat, ut plus fere Theodoreti meritis, & monachorum apud Deum intercessioni tribuere videatur. Mortuum existimat A.C.458, quod tempus a *Sirmondo* anticipatum, & a *Marcellino Comite* ultra modum dilatum esse notat.

In *dissertatione secunda*, quæ de *libris Theodoreti* inscribitur, Autor præmissis quæstionibus chronologicis de episcopatu & ordinatione Theodoreti, primum quid ipse Theodoretus de Scriptis suis tradiderit, deinde quid de iisdem *Gennadius, Photius, Nicephorus Callistus, & Hebed Jesu* in catalogo librorum Chaldæorum *ab Abrahamo Ecchellensi* edito retulerint, censuris suis ad expressa singulorum testimonia subjectis memorat. Hinc omnia Theodoreti opera, juxta ordinem quo in quatuor Sirmondi tomis digesta sunt, sic recenset, ut singulorum genium diserte exprimat, quando & qua occasione scripta fuerint diligenter inquirat, & subinde nonnulla ἀξιομνημόνευτα observationibus suis additis excerpat. Ex plurimis quæ hic occurrunt notatu digna, pauca delibasse sufficiat.

De commentario in canticum Salomonis, sitne genuinum Theodoreti opus, prolixe disputat, & quamvis id longa possessione quasi præscriptum videatur, collatis tamen rationibus magis in alteram sententiam inclinat, cum jam in dissert. 1. p. 112. commentarium illum expressis verbis Theodoreto suppositum censuisset. Refert autem, in anonymo quodam ad canticum commentario, quem in Sirmondi bibliotheca manuscriptum viderit, se nonnulla Theodoreti indicia deprehendisse, & parum abfuisse, quin eum Theodoreto adjudicasset, nisi minor styli elegantia & aliæ nonnullæ rationes obstitissent. Et hic forte est mysticus ille in canticum canticorum commentarius, quem Garnerius se in hoc auctario p. 258 edere profitetur. Verum his promissis non stetit, qui posthumi fœtus curam in se suscepit. E commentariis in Jeremiam, insignem Theodoreti dissertationem notari cupit, qua errores *Apollinarii* chiliasticos, a plerisque hæreseologis prætermissos, egregie confutat. Verum ea Theodoreti dissertatio non in commentariis ad Jeremiam, sed in commentariis ad Ezechielem legitur; quamobrem hic aut Garnerii calamus, aut librariæ operæ erraverint oportet. De

De historia ecclesiastica observat, Theodoretum æstu doloris abreptum, & ingenio ad vindictam abusum, irascentis facundiæ tam celeres motus habuisse, ut intra semestre spatium opus hoc absolverit, & hanc ipsam festinationem, cum animi turbulentia conjunctam, in causa esse, cur sæpiuscule in rerum gestarum commemoratione hallucinatus fuerit. *Id* autem inprimis Theodoreto in historia ecclesiastica propositum fuisse, ut in Ario, Eunomio, Apollinari & Macedonio, *Cyrillum* ejusque asseclas traduceret, in Athanasio & Chrysostomo Nestorium commendaret, & ubique sub alienis nominum involucris *mera* quasi mysteria artificiose occultaret, non incertis indiciis deprehendi posse opinatur. Philotheum seu religiosam historiam dum commemorat, *Baronii* de Simeonis Stylitæ annis sententiam refutat; contra *Rivetum* & *Hottingerum*, qui opus hoc interpolatum arguunt, insurgit; & singula ejus capita, non minus ac singulas Theodoreti epistolas, suis observationibus illustrat. Eranistæ seu Polymorphi libros gemina Theodosii sanctione flammis haud præter meritum addictos tradit, cum in eo Theodoretus omni vi ac arte in id contenderit, ut dissimulato Nestorianismo lectorum animos fascinaret. In libris hæreticarum fabularum id agere Theodoretum existimat, ut occulte & callide fontes ostendat, e quibus Cyrilli capita ortum suum traxisse censuit, iisque pro more invidiam faciat. Orationes decem de Providentia ab admirabili eloquentia commendat. Opus de Græcorum affectionibus curandis, in quo Sylburgius centum & novem Autores allegatos numeravit, *Juliani Apostatæ* libro oppositum esse scribit; quem cum Cyrillus Alexandrinus pressis quasi vestigiis, & subjectis ad singulas pericopas responsionibus confutaverit, Theodoretus alia methodo usus, collectis in concinnum ordinem Juliani objectionibus, refellat. Ubi nec illud silentio prætermittendum, quod in hoc auctario *Fulvii Ursini* emendationes in librum hunc de Græcarum affectionum curationibus, ex Vaticana bibliotheca publicantur. Ad reprehensionem anathematismorum Cyrilli ubi pervenit, lectorem ad ea remittit, quæ jam ad opera Marii Mercatoris, qui hanc Theodoreti cum Cyrillo concertationem primus Latine interpretatus est, fuse disseruit.

Hæc cæteraque Theodoreti a Sirmondo edita opera postquam recensuit, ad ea specialiter enumeranda transit, quæ Theodoreto a

Genna-

Gennadio, Photio, Gabriele Philadelphienſi, Johanne Alexandro Braſſicano & aliis ſuppoſita fuerunt; ubi inter alia epiſtolam ad Sporatium a *Theodoreto* quodam *juniore*, qui Cyrenſis Theodoreti hiſtoriam eccleſiaſticam continuaverit, ſcriptam ſuſpicatur. Ac ne huic diſſertationi de libris Theodoreti aliquid deeſſe videatur, ea quoque cenſuræ ſuæ ſubjicit, de quibus præter ſolam memoriam nihil hodie ſupereſt. De iis autem, quæ hoc auctario continentur, Theodoreti ſcriptis, cum ſingula ferme ſubjectis notis illuſtraverit, peculiariter diſſerere ſupervacuum exiſtimavit, ſeptem tantum dialogis de Trinitate, qui hanc de Theodoreti ſcriptis diſſertationem excipiunt, ut eos Theodoreto vindicaret, nonnulla ad hoc argumentum ſpectantia præmittere contentus.

In *tertia diſſertatione de Theodoreti fide*, qualis in nonnullis Chriſtianæ doctrinæ capitibus fuerit, quæſtio movetur. Hic vero Autor a Trinitatis myſterio exorſus, Theodoretum proceſſionem Spiritus Sancti a Filio negaſſe profitetur, ſed primum hujus erroris autorem non Theodoretum, quod poſt *Calecam Bellarminus* aſſerit, ſed Theodoreti magiſtrum *Theodorum Mopsueſtenum* fuiſſe ſtatuit. Hinc ad alia fidei capita progreſſus, ut quæ Theodoreti de unione perſonali ſententia fuerit, planius conſtet, diverſas accuſantium & defendentium ſententias recenſet, & utriusque partis argumentis inter ſe collatis, ἐπίκρισιν ſuam addit novem animadverſionibus comprehenſam, quarum ſumma eo tendit, ut illorum argumenta, qui contra Theodoretum ſentiunt, majoris eſſe momenti atque ponderis evincat. Corporis & Sanguinis Chriſti in euchariſtiæ Sacramento realem præſentiam Theodoretum crediſſe, extra dubitationis aleam poſitum agnoſcit; non æque, an tranſubſtantiationem admiſerit, quam ab eo nusquam aperte vel aſſertam vel negatam tradit; in eam tamen, ut videtur, ſententiam inclinans, quod ad conſubſtantiarios, quo invidioſo nomine Lutheranos a Calvinianis diſtinguit, propius accedat. In articulo de peccato originis, baptiſmo parvulorum, & auxiliis interioris gratiæ, etſi Theodoretus ipſe a Celeſtianis & Pelagianis non alienus videatur, cum Theodorum Mopsueſtenum Pelagii præcurſorem perpetuo admiretur, & immenſis in cœlum laudibus extollat, Celeſtii & Pelagii in hæreticorum catalogo mentionem nullam faciat, & multa Scripturæ dicta Pelagiano more in-

re interpretetur, non per omnia tamen cum Celestianis & Pelagianis eum consentire arbitratur, plurimaque ejus dicta cum orthodoxis Patrum sententiis benigna interpretatione conciliari posse statuit, si ea ratione cum Cyrensi hoc Antistite agere velimus, qua Augustinus Chrysostomum tractavit. De purgatorio ita statuisse Theodoretu... censet, ut nec *ii*, qui purgatorium impugnant, nec ii qui defendunt, ejus *testimonio* magno ... re gaudere possint. Porro Theodoretum visionem Dei per essentiam negasse asserit, nec liquido constare, an crediderit, quod sancti, quamprimum anima eorum corpore egreditur, æterna felicitate perfruantur. Tandem angelorum cultum non simpliciter a Theodoreto, sed eum tantum, qui Cerinthianis proprius fuerit, improbari, contra hæreticos, quos fingit, asserere conatur.

In dissertatione quarta, quæ criticæ titulo insignitur, *de Synodo V. generali* disceptatur, de qua etiam post n..s ad Liberati breviarium peculiaris Autoris dissertatio legitur, inter *Petrum Halloixium* & *Henricum de Noris* arbitram sententiam dicentis. Nunc vero plenius gesta illius Synodi sub examen vocat, ac primum de sanctione Imperatoris adversus Origenem, quo tempore facta fuerit, & de concilio sub Mennæ auspiciis adversus Origenistas coacto, item de edicto Justiniani adversus tria capitula, & concilio sub Menna de istis capitulis habito disquirit; deinde ad ipsam V synodum accedens, singulas ejus collationes suis observationibus illustrat, ac postremo loco, quid de confirmatione istius concilii, quæ a diversis Romanis Pontificibus facta legitur, sentiendum sit enarrat, ubique sub *nuperi* dissertatoris nomine Norisium impugnans.

Quinta denique *dissertatio de causa Theodoreti & Orientalium*, nihil aliud continet, quam variorum Patrum epistolas, primum a *Christiano Lupo*, & nuper iterum a *Stephano Baluzio* in nova Conciliorum collectione, sub nomine Synodici adversus tragœdiam Irenæi editas, & ab utroque notis illustratas. Verum cum de isto epistolarum Syntagmate mense Aug. 1683, & denuo eodem mense anni 1684 actum fuerit, idem nunc agere nolumus, cum præsertim instituti nostri ratio jampridem nobis finem injungere videatur.

TYPUS MEDICINÆ MORALIS. Das ist/ Entwurff einer vollständigen Sitten-Lehre/nach Art der leiblichen Artzney-Kunst/mit Verteutschung aller Kunst-Wörter abgefasset/*&c.*

i. e.

Typus Medicinæ Moralis, ſive delineatio Ethicæ perfectæ, ſecundum ideam medicinæ corporum, & cum verſione Germanica omnium terminorum artis. Huic acceſſit Diæta moralis Philoſophico-Chriſtiana, latius explicata, & Chriſtianiſmi legibus accommodata, per quam oſtenditur, quibus mediis, tum rationalibus, tum ſpiritualibus, ſecundum ductum diætæ corporalis, vita ad præſcriptum virtutis inſtituenda ſit. Auctore *Vincentio Placcio* J. V. L. Phil. Pr. & Eloqu. P. P.

Hamburgi apud Autorem, & Francofurti apud Zunnerum, 1685 in 8.

MOralis doctrinæ utilitas etſi per ſe patet, ab egregiis tamen ſcriptoribus non ſine cauſa ſæpiſſime commendatur; inter quos ipſe hujus libri autor, Vir Clariſſ. *Vincentius Placcius*, Gymnaſii Hamburgenſis Profeſſor celeberrimus, cujus Inſtitutiones Juris reconcinnatas in Actis anni 1682, p. 399 memoravimus, jure cenſendus eſt, edito jam anno 1677 commentario eruditiſſimo in *Fr. Bac. Verulamii Libr. VII de augm. ſcient.* & anno ſequenti, tractatu pio & utili *de fructu præcipuo Philoſophiæ moralis.* Nec minorem applauſum merebitur, ſi cætera, quæ & in aliis diſciplinis, & in morali meditatus eſt, aut parata habet, & quorum ſpem in commentario, quem allegavimus, fecit, in publicum produxerit. Partem ſane promiſſi, editione hujus Medicinæ moralis, cum laude nunc præſtitiſſe æquis lectoribus videbitur. Scopum namque ejus nemo non probabit, cum verum, ſummum & unicum bonum, in unione ſeu amicitia hominis cum Deo, etiam ex Philoſophiæ ſive rationis humanæ axiomatibus

tibus

tibus ostendit, & per hæc progrediendum esse indicat, ad perfectiorem ejus notitiam, & certiorem adeptionem, cujus viam & praxin divina revelatio, sive religio Christiana, aperit. Hanc methodum, qua defectus Ethicorum Aristotelis corriguntur, a plurimis insignis pietatis & doctrinæ viris desideratam esse satis constat, inter quos primarium locum sibi merito vendicare potest D. Lutherus, cum in gravissima *ad Nobilitatem Germanicam anno 1520 edita paranesi*, inter emendationes rei Christianæ, argumentum istud pro candore & zelo suo tractavit. Sed non minus laudabile est, quod Autor, si non primus, certe inter primos, moralem disciplinam lingua patria acroamatice explicare aggressus est. Difficultate nempe id non caret, apud Germanos præsertim, quibus non æque ac Italis & Gallis, (quorum idioma ex Latinæ linguæ ruderibus componitur,) aut aliis nationibus familiare est, glossemata Latina promiscue suæ interserere linguæ. Quapropter quod Tullio, qui Græcos Philosophos ore Latino primus cum successu & decore loqui docuit, & qui inter alias gentes eandem viam primi inierunt, accidit, evitari vix potest, quin exsurgant, qui vel conatum talem reprehendant, aut de effectu desperent. Sed cœpto in his opus esse experientia docuit; neq; enim quidquam tam asperum & insolens est, quod usu & assuetudine non lævigetur, & tandem laudatores & imitatores inveniat: accedente præsertim lima secundæ curæ, qua duriuscula emolliantur, ambigua & laxiora ad stabilem & certum sensum reducantur, & dialectorum nævi, quorum nulla ex linguis popularibus plane expers est, emendentur. Tyrocinium in Germanico stylo posuisse se nunc ipse, qua est ingenuitate, fatetur Autor; neque tamen ejus pœnitere eum debet, etsi novis quandoque compositionibus aut significationibus indulserit, aususque sit, magnorum virorum exemplo, *fingere cinctutis non exaudita Cethegis.* Cæterum ut de materia tractatuum quædam referamus, *primus* in quinque partes distributus est, quarum singulæ ex analogia artis Medicæ, quæ Autori, præclari olim Medici filio, veluti hæreditaria esse videtur, nomina acceperunt. Prima dicitur *Physiologia moralis*, in qua de natura hominis, quatenus de ea moralis disciplinæ studiosi instrui debent, methodice & succincte agitur. Altera *Hygiene* monstrat, quomodo ad summum bonum, pietatis & virtutum studio & praxi, perveniri possit. Sistitur tamen

hæc doctrina intra terminos Philosophiæ, sed ita ut ad Theologiam practicam aditum faciat. Tertia *Nosologia* opposita singulis virtutibus vitia describit. Quarta *Semejotica* signa & characteres, ad quos conscientia examinari & censeri debet, explicat. Quinta *Therapeutica* emendationem & medicinam morum docet, veramque a falsa & fucata discernit. Hæc omnia, ut Autor in titulo libri non frustra indicare voluit, typum vel delineationem saltem exhibent, magna rerum methodice digestarum, sive vocabulorum potius, aut brevissimarum definitionum farragine, in paucas paginas redacta, ut attentum omnino & terminorum scholasticorum non ignarum lectorem requirere videantur. In *appendice* promittitur elaboratio doctrinæ *de medicina morum speciali*, quomodo nempe singulis vitiis, & cognoscendis, & corrigendis salubris opera impendi possit. Spes etiam fit explicationis *juris naturalis*, sive de exercitio justitiæ & officiorum in omnibus contractibus & negotiis inter homines, & denique monetur, quam necessarium sit scrutinium revelatæ a Deo veritatis; sine qua inutilis est Philosophiæ quamvis acutissimæ ad summum bonum adipiscendum conatus, licet ad veritatem religionis Christianæ agnoscendam viam sternat; quod pluribus argumentis evicisse se refert Autor in tractatu supra laudato, *de præcipuo Philosophiæ moralis fructu*. Tractatus alter, cui titulus est, *Diæta moralis*, jam non sciagraphiam aut sceleton, sed corpus exhibet, pulchritudine & succo placiturum. Constat hoc ex perpetuo parallelismo methodi, corpus & mentem sanandi & servandi. Magnam vero & Christiano viro dignissimam industriam præstitit Autor, quod non solum ex præceptis Philosophiæ, iisque optimis, sed & ex penetralibus religionis Christianæ cum judicio hausit, & thesibus subjunxit, verbis selectissimis expressa, & exquisitis Scripturæ S. locis stabilita, quæ ad salutem animæ conducunt. His igitur ad methodum medici, sumtis non sine eleganti artificio a cibo & potu, a respiratione, a retentione & excretione, a motu & quiete, a somno & vigilia, & ab affectibus, comparationum locis, ingens egregiarum admonitionum cumulus in paucis foliis deprehenditur, quæ omnibus ad seriam pietatem magnos, ut speramus, stimulos addere poterunt.

QUA-

QUATRE DIALOGUES. I. SUR L' IMMORtalité de l' Ame. II. Sur l' Existence de Dieu. III. Sur la Providence. IV. Sur la Religion.

i. e.

Dialogi quatuor. I. De immortalitate animæ. II. De Existentia Dei. III. De Providentia. IV. De Religione.

Lutetiæ, apud Sebast. Cramoisium, 1684 in 12.

SUmmam aut scopum horum Dialogorum, non inepte quis dixerit elogium esse libri notissimi de *Expositione Fidei*, ejusque Autoris Dn. *Bossueti*, Episcopi nunc Meldensis. Introducitur enim alter collocutorum, sub nomine *Theophili*, vir quidam literis & armis nobilis, qui peregrinatione per totam Europam instituta, cum omnium sectarum Theologis conversatum se, sed cum Reformatæ religioni addictus esset, tanto adversus Ecclesiam Romanam præjudicio occupatum fuisse dicit, ut ex angustiis dubitationum de religione eluctari non potuerit, donec lecto libro *Expositionis Condomensis*, & oretenus ab Autore ejus informatus, post continuatas sex mensibus preces, & librorum optimorum lectiones, tutissimum principium fidei & morum in Ecclesiæ autoritate & infallibilitate, & quam injuste a Protestantibus dogmata portentosa Romano-Catholicæ religioni affingantur, deprehendisset. Inprimis debile ait, aut nullum esse fundamentum, quod Reformati & Lutherani, omnesque aliæ sectæ, in Scriptura, & singulorum scrutinio ponunt. Hæc in *Dialogo quarto seu ultimo*, præmissis quibusdam argumentis contra Judæos & Mahummedanos exhibita, libri scopum ostendunt. At cum nihil novi contineant, sed ad *librum Expositorium* sese referant, non opus est, pluribus ea proponere, cum libellus ipse brevissimus sit, & quæ responderi ad librum Bossueti solent, neminem facile lateant. Alter vero collocutorum qui *Timoleontis* nomen sumsit, discipulum se *Theophili* gerit, & in dialogis tribus prioribus, in illis, quæ titulus indicat, capitibus instrui se patitur. Argumentum *in primo colloquio* pro immortalitate animæ, laudata prius Cartesii me-

thodo, facillimum, ut autori videtur, adducitur a Theophilo ex unica animæ operatione, quæ fit in percipiendis dijudicandisque, quæ cum voluptate aut dolore a diversis sensibus uno tempore sentiuntur, v. g. calor in manu, odor in naribus. Inde efficitur, animam in una facultate consistere; consequenter simplicem, non corpoream, indivisibilem, & denique immortalem esse, quia nihil corrumpi potest, nisi per separationem partium. Porro cum difficillimum intellectu sit, quæ relatio aut unio in sensu, sive sensatione, ut loquuntur, rerum corporearum & sensibilium, cum anima, quæ spiritualis est, locum habeat, ex eo ipso agnosci debere ostenditur, Numen esse, sive Ens superius & omnipotens, a quo illa unio & operatio procuretur. *In secundo dialogo* existentiam Dei demonstraturus Theophilus, a creaturis ad Creatorem argumentando progreditur, modo satis trito, sed eleganter proposito; maxime vero ingenium ostendit in descriptione membrorum hominis, & eorum usus, additque aliquid de innata omnibus famæ post mortem cupiditate, quæ ab enormibus criminibus etiam eos aliquando retrahat, qui post mortem nihil credunt superesse. *In tertio* providentiam rationibus non minus notis adstruit, & objectioni vulgatissimæ de bonorum infelicitate & malorum prosperitate respondet.

LIBER PSALMORUM, CUM ARGUMENTIS, Paraphrasi, & Annotationibus, autore Ludovico Ferrando, A. P.

Lutetiæ Parisior. apud Andr. Pralard, anno 1683 in 4.

TAM illustre omnino atque utile est argumentum, quod in Psalmis Davidis continetur; tam sublimis & suavis verborum concentus, quo effertur illud atque exornatur, ut tametsi veteres pariter atque recentiores in utroque variis modis declarando laboraverint valde, non nihil tamen Autor doctissimus relictum putaverit sibi. Primus autem labor ejus fuit in generalibus nonnullis per XVI capita, quibus Præfatio constat, prolixe deducendis; quorum primum statim continet Psalmorum enarratores, tam antiquiores quam juniores, sed hos non alios, nisi Pontificios & Grotium, ipsis non-

nonnullibi, sed & Judæis sæpius, faventem. Candidius Matthæus Polus, Anglus, cui Geierus noster non minus, quam Coccejus suus placet. In Opere deinde ipso speciatim tria illa, quæ titulus libri promittit, ubique exhibet: Argumentum singulis Psalmis præmittit; Paraphrasin textui jungit; Annotationes eidem subjicit. Inter hæc tria sex illa, quæ se præstitisse narrat ipse in Præfat. cap. 2. ita sunt distribuenda, ut in Paraphrasi, nervosa sane atque perspicua, (1) versiculos ubique connectat, sicque totum uniuscujusque Psalmi contextum cohærere ostendat, probationibus etiam, ubi opus fuit, inter Annotationes adjectis; in Argumento vero (2) ad temporis circumstantias, quæ componendis Psalmis ansam præbuissent, inprimis attendat, indeque scopum Autoris sensumque ipsum nonnunquam deducat; (3) Vulgatam Versionem in Annotationibus acriter defendat; & in iisdem (4) Varias Lectiones e Patribus & MStis; Patrum itidem (5); & (6) Gentilium testimonia sæpius adducat, tanta quidem fiducia, ut peccatum originis, de quo unice historia sacra nos certiores reddit, in Annotat. ad Psalm. L. pag. 501 sententiis Ethnicorum stabilire nitatur; eodem ferme conatu & successu, quo ante ipsum civis ejus, Johannes Belinus, Episcopus Bellicensium, labem illam originalem e lumine rationis deducere tentavit; de quo in Ephemeridibus Eruditorum Gallicis A. MDCLXVI.

ARRESTS DU PARLEMENT DE BRETAGNE, pris des memoires & plaidoyers de feu M. Seb. Frain, par M. Pierre Hevin &c.

Sive,

Decreta Parlamenti Britannici, excerpta ex commentariis & actionibus forensibus Sebast. Frænii, Advocati quondam emeriti istius Parlamenti; tertium nunc edita, ac novis annotationibus aucta, per Petrum Hevinum Advocatum veteranum ejusdem Parlamenti.

Tomi duo.

Rhedonibus, apud Pet. Garnerium, 1684 in 4.

Quan-

QUanto liber hic in pretio habeatur apud Britannos, vel exinde satis colligere est, quod Hevinus, ejusdem in præsens editor, non dubitat in præfatione asserere, ei similem intra totius seculi spatium in Britanniæ provincia neutiquam in lucem prodiisse publicam: scilicet ab anno usque 1584, quo Argentræus suas in Britanniæ consuetudines Notas edidit, neminem extitisse, qui de istius regionis juribus quidquam tanto cum applausu scripserit. Emissa primum fuere hæc Frænii collectanea anno 1646; non ab ipso tamen Autore, utpote qui morte præventus ultimam iis manum imponere non potuit; sed ab ejus heredibus, prout inter schedas defuncti fuere reperta: unde est etiam, quod eadem fortuito tantum aut nullo potius ordine disposita exhibentur; ad quem defectum supplendum, in hac ultima editione cuivis tomo præfigitur index, qui singulas decisiones ad summa quædam materiarum capita revocat, easque sic ordinatius nonnihil sistit. In ipso vero opere sic procedit Autor, ut in quolibet capite certam, prout contigit, facti speciem proponat, nomine tam partium litigantium, quam advocatorum (quod munus in plerisque caussis Frænius ipse sustinuit,) expresso: deinde, quid quælibet pars tum in jure, tum in facto in sui favorem allegaverit, ordine enarret, litisque adeo decursum in prima non minus, quam in secunda instantia breviter edoceat; ac tandem, qua ratione lis Parlamenti decreto sit terminata, subjungat. Arresta ipsa multis huc transcribere, nostri non est instituti; præsertim cum maxima eorundem pars, aut propriis Britannicæ provinciæ consuetudinibus accommodata sit; aut, quatenus alicubi jus Canonicum pro fundamento est, fere tantum circa materiam beneficiorum Ecclesiasticorum ac monasteriorum, inter nos minus frequentatam, occupetur. Ex reliquis decisionibus tamen paucas, quæ præ aliis in oculos incurrerunt, exempli loco hic recensuisse non pœnitebit.

Sic itaq; refertur definitum per sententiam fuisse, in retractu lineari propinquitatis computationem instituendam esse secundum jus civile, non canonicum, *c.8.p.47.sq.* Sponsalia ob supervenientem sponsi infamiam dissolvi posse, etiamsi hic probare velit, promissionem matrimonii reiteratam fuisse, infamia jam existente, *c.17.p.96.sq.* Filiam, cui parens inofficiosam dotem dedit, facere partem in legitima, ad effectum inferendæ qualitatis inofficiosi, *c.27.p.120.* Adulterii accusa-

cusationem non habere locum post matrimonium alterius morte solutum, *c. 52. p. 220. sqq.* Venditis minoris immobilibus ob urgens æs alienum, id quod ex pretio illorum superest, pro re immobili reputari, *c. 63. p. 245.* Donationem inter conjuges reciprocam valere, etiamsi alter eorum sit minor, *c. 69. p. 260.* Sede vacante Capitulum conferre posse beneficia vacantia, *c. 73. p. 264. sqq.* Delinquentem ob crimen admissum non mox ipso jure privari beneficio Ecclesiastico, sed post secutam demum condemnationem, *c. 76. p. 277. sqq.* Contributionem ex Lege Rhodia non habere locum in personis, sed in jactis tantum mercibus: indeque reliquos vectores non teneri ad redimendos nautas, qui pro salute navis emissi, a barbaris forte capti fuere, *c. 82. p. 334. sqq.* Bona debitoris non posse adjudicari ipsi judici, coram quo fuere subhastata, etiamsi ipse quoque e numero creditorum fuerit, *c. 91. p. 421.* Donationem, quam ægrotus medico fecit, esse invalidam, etiamsi per testamentum & absente medico fuerit facta, *c. 133. p. 743. sqq.* Donationem reciprocam non revocari posse ob supervenientiam liberorum, *c. 137. p. 820.* Plura referre, ob rationes supra dictas, non immmerito supersedemus.

Cæterum cum Arresta hæc, quotquot a Frænio collecta fuere, universa intra annos fere triginta sex, nempe ab anno circiter 1600 ad annum 1636 fuerint pronunciata; & vero ab eo tempore hucusq; in Curia multum sæpe ab iis in sententiis ferendis sit recessum, contraria invalescente observantia; lectoribus proficuum fore existimavit Hevinus, si eosdem, ubi opus esse judicaret, de variante ob temporis lapsum judiciorum stylo, & mutata sic quadantenus Jurisprudentia certiores redderet. Hinc permultis capitibus suas subjecit annotationes, quarum ope non tantummodo dictas jurium variationes hinc inde indigitat, sed & materias difficiliores ulterius explicat, imo nonnullas per modum tractatus satis ampli exponere nititur. Præsertim vero in enodanda materia beneficiorum Ecclesiasticorum, tanquam istis in terris maxime frequentata, occupatus est, excutiendisque adeo quamplurimis eo spectantibus textibus juris Canonici; cujus tamen, (ut hoc obiter moneamus,) librum sextum Decretalium in Gallia receptum esse negat, *pag. 21.* eo quod infinitas fere ordinationes contineat, quæ tendant ad labefactandam antiquorum canonum doctri-

I nam,

nam. Exhibetur vero illa tractatio de collatione beneficiorum Ecclesiasticorum *ad cap.109.* simulque doctrina de Mensibus Papalibus, quos vocant, latiuscule proponitur: qua occasione ratio redditur, *p.659.* quare Britannia titulum provinciæ Obedientialis *(pais d' obedience,)* meruerit. Nimirum cum secundum antiqua Concordata, per Concilium Constantiense confirmata, ratione prædictæ beneficiorum collationis, Papæ in Gallia octo menses per annum induIti fuissent; hoc vero Regnum postea, ad instigationem Universitatis Parisiensis, concordata ista ope Concilii Basileensis in tantum invertisset, ut Pontifici loco istorum octo mensium non nisi quatuor remanerent: Britannia tamen noluit hac in parte adhærere reliquæ Galliæ, sed in antiquis illis concordatis & pristina mensium partitione firmiter perstitit, indeque titulo isto, tanquam illibatæ erga Pontificem observantiæ indice, mactata fuit. Latissime quoque *a pag.507.* usque *ad pag.570.* tractatur de *Assisa,* hoc est, certa quadam & famosa Ordinatione, a Gaufrido Britanniæ Duce, Henrici II Angliæ Regis filio, anno 1165 sancita, quæ peculiarem modum præscribit divisioni bonorum inter heredes nobiles: de cujus genuino textu in lucem protracto, atque in hisce annotationibus exhibito, haud parum sibi gratulatur Hevinus, & si non alio, hoc certe nomine gratiam apud conterraneos suos promeruisse confidit. De feudis porro, (quæ in Galliæ regno mere patrimonialia esse, adeoque absque Domini consensu libere in quemcunque alienari posse, docemur *c.15.p.92.*) satis prolixe agitur *ad c.86.p.359.seqq.* ubi inter alia ostenditur, Feudi quidem denominationem non nisi sub finem seculi noni cœpisse; rem ipsam tamen, licet sub alio nomine, jam a primis usque Imperatoribus Romanis in usu fuisse, *p.362.sqq.* Materiam quoque graduum in matrimonio prohibitorum late persequitur Hevinus *p.223.seqq.ad cap.52:* in quo ipso capite Frænius evincere conatus est, in linea collaterali nullum affinitatis gradum de jure divino esse prohibitum: *p.213.* in eodem quoque capite obiter narratur, in Cancellaria magna Romana computationem annorum fieri, non a tempore nativitatis, sed incarnationis Christi, adeoque non a Januario incipere, sed a die 25 Martii, *pag.211.* Deniq; & de aliis quibusdam materiis diffusiorem se exhibuit Hevinus, uti v.g. de deli-

delictis clericorum communibus, iisq; oppositis casibus privilegiatis, *p. 72. seqq.* de usuris & interesse, *p. 288. sqq.* de subhastationibus, *p. 429. sqq.* de peremtione instantiæ, *in addit. ad Tom. 1. p. 3. sqq.* de jure primogenituræ *p. 878. sqq.* aliisque. Sub finem fere operis sæpe laudatus Commentator subnectit elegantem tractatum, oppositum Dissertationi Anonymi cujusdam, contra Jus Civile Justinianeum ejusque autoritatem scriptæ: in quo ipso rationes istius solide confutat, eaque occasione multa lectu dignissima tradit, historiam Juris Romani ejusque in Europæ provincias reductionem concernentia. Cumque inter alia Anonymus ille in sua dissertatione *Joh. Ferrarium de privilegiis Regni Franciæ* allegasset, graviter hac occasione *pag. 10.* in scriptum illud invehitur, ejusque autorem haud levis stupiditatis arguit, dum ex viginti, quæ in eo allegentur, Galliæ privilegiis, non nisi unicum reperiatur, quod proprie hac appellatione dignum sit; illud nimirum, quod a Bonifacio VIII Pontifice concessum esse dicatur, nempe, ut Indulgentiis decem dierum fruantur omnes, quotquot pro incolumitate Regis Franciæ Deum oraverint: de cujus tamen ipsius quoque veritate adhuc nonnihil dubitetur. Ostendit vero una, non *Joh. Ferrarium* autorem ejus scripti esse, sed alium *Joh. Ferraut*, Regium quondam apud Cenomanos Procuratorem, qui tempore Ludovici XII vixerit, cujusque barbaries & inhabilitas jam tum a Car. Molinæo fuerit annotata.

LOGICA ELENCTICA, SIVE SUMMA CONTROVERSIARUM, quæ circa materiam, & præcepta Logicæ agitari solent. Autore Thoma Goveano, M. A. Verbi Divini Ministro.

Dublinii, 1683 in 8.

QUanquam διδαχὴ & ἔλεγχος eo nexu copulantur invicem, ut solerti animo refutationem falsi verorum confirmatio facile suppeditet; non defuisse tamen doctissimo Autori caussam putes, cur Logicam *Didacticam* ab *Elenctica* disjungeret. Illa siquidem præcepta artis, definitionibus, divisionibus, & canonibus comprehensa:

hac synopsin tradere controversiarum voluit, quæ circa artificum solent canones & dogmata moveri. Quas ipsas hac etiam summa sic est persecutus, ut quæstionis cujusque gravioris decisionem distinctis thesibus includat, theses rationibus muniat, & ab instantiis, quibus exponuntur, vindicare studeat. Neque enim voluit quæstiones omnes, quæ hujus fori sunt, attingere, sed eas modo, quæ utilitate præstarent cæteris; neque præterire plane novas, quæ præceptorum a recentioribus, Cartesianis præsertim, inventorum occasione, Logico Systemati accesserunt. E primariis etiam finibus, quorum gratia tractationem hanc suscepit, unum fuisse perhibet, fundamenta errorum in religione, præsertim illa quæ a Pontificiis posita sunt, convellere. Cum enim minus judicaret convenire, ut studiosa Logicæ & Philosophiæ juventus nonnisi in Jesuitarum, aliorumve Pontificiorum scriptis evolvendis ætatem tereret: e sectæ autem suæ autoribus vix haberet, qui integrum controversiarum Philosophicarum cursum pertractasset, satius fore arbitratus est, si quid a se hoc in genere, quam a nemine, in illis Britanniæ regnis tentaretur.

Tametsi vero & *Physiologiam Elencticam* promittat, duxit tamen ex Logicis Controversiis initium propterea, ne videretur prorsus a consuetudine recepta discessisse, aut supercilio quodam eas contemsisse: tum quod ignorasse eas penitus, vitio vulgo Logico ducatur: porro quod non parum adjumenti ad intelligenda, quin & confirmanda ea adferant, quæ in parte Didactica traduntur: quod præstent denique operam ingeniis tyronum exercendis, atque acuendis omnino utilem. In principio hujus scripti controversias percurrit ad Philosophiam universe referendas. Cujus generis sunt, quæ de ipsa Philosophia, definitione ejus ac divisione; de cognitione speculativa & practica, notabilive, quod morali praxi cum artificiali intercedit, discrimine; de intelligentia & principiis cognoscendi, primisque adeo cognitis cum singularibus, tum universalibus, imo & universalissimis, de horum illustratione, primarumque veritatum per se evidentium proprio subjecto atque domicilio; de scientia, fide, opinione, & arte; de objecto, caussis, & proprietatibus disciplinarum; nec non de variis Philosophorum familiis atque sectis, antiquioribus æque, ac recentioribus, perspicue nec sine acumine proponuntur.

Generalibus absolutis, ad Logicas convertitur: quarum tamen argu-

argumenta penitius si inspexeris, plurima ex Metaphysicorum tabulis transsumta comparebunt. Autores cum quibus in arenam descendit, præcipue sunt, præter Scholasticos Doctores, Keckermannus, Burgersdicius, Derodon, Retorfortis, Strangius, Claubergius, Le Grand, Herebordus, Autor artis Cogitandi, Scheiblerus noster, quem propriorum communicationem in Opere Metaphysico, adversus Goclenium, Keckermannum, Timplerum, ac Reformatos cæteros adstruentem solide, acriter (quo successu jam non decernimus) disputatione undecima aggreditur. Hanc etiam veritatem, *quicquid cogitat existit*, haberi pro simpliciter prima posse negat, quod priores alias, *quidquid operatur*, seu exercet activam potentiam, *existit*, *quicquid dat alteri existentiam existit*, *non ens non est causa efficiens entis*, præsupponat, per easque demonstrari possit.

Atque huic Logicæ Elencticæ, peculiari sub finem titulo annexa habes *Elementa Logica paucis aphorismis comprehensa*, eo conscripta fine ab Autore, ut perlectis iis atque intellectis, instructiores accederent tyrones ad systema integrum, quod Artem Sciendi nuncupavit. Quatuor facit hic operationes mentis, apprehensionem simplicem, judicium, discursum, & methodum. Unde apparet quo fundamento nitatur ordo, quem in digerendis controversiis sibi habuit constitutum. Duos ponit simplicium rerum ordines, substantiam atque modum. Attributum rei in positivum & negativum, in commune & proprium, in essentiale & accidentale tribuit, essentiale in genus atque differentiam. Communissimas rerum affectiones septem numerat: distinctum esse ab omni alia re, respicere aliquam aliam seu ad aliam referri, esse unum idque vel simplex vel compositum; esse alius originem (ad quem locum subjectum, signum caussam, objectum, & conditionem retulit;) convenire cum aliquo & ab aliquo differre (ubi homonyma, synonyma, identitas, paritas, & similitudo declarantur;) opponi alicui, & denique ordinem, e quo diversos derivavit prioritatis modos. Definitionem, divisionemque propositionum annumerat generibus. Syllogismum & formæ, & materiæ ratione habita dispertit. Ut adeo eorum, quæ hisce aphorismis continentur, summa velut capita non nisi tria, Res nimirum rerumve attributa, Propositio, & Discursus, hinc emergant.

AN APOLOGY FOR THE PROTESTANTS of France in six Letters,

h. e.

Apologia pro Reformatis Galliæ, sex epistolis comprehensa.

Londini, apud I. Holford. 1683. in 4.

CUm superioribus annis ejecti e paternis sedibus Galli, qui Reformatam religionem profitebantur, magna frequentia in Angliam venissent, & a Rege calamitatem ipsorum miserante benevole admodum accepti essent, tentatum fuisse creditur ab eorum adversariis, ut odium populi Anglicani in hospites provocarent, sicque, qui sua opera e Gallico regno exulabant, eos novo etiam domicilio tam facile quæsito depellerent. Plura in hanc rem præfatio epistolis apologeticis præfixa disserit, & speciatim, quæ objecta ipsis fuerint, enarrat. Quoniam vero illorum pleraque in speciem bene dicta, multa aperte falsa esse legentibus constat, hinc *Autor harum epistolarum anonymus, homo Anglus,* exigere hoc a se putavit leges humanitatis, quibus alter alteri, maxime illis obstringimur, quos ejusdem fidei ac religionis vinculum nobis jungit, ut innocentium defensionem sponte susciperet, & a falsis criminationibus miseros tueretur. Quæ leviora sunt, & ideo a politicis quibusdam adducta, ut persuadeant Anglis, novorum hospitum accessione merces operasque suas vilescere, nec parum detrimenti per tot artifices Gallos capere rem inquilinorum; ad ea in memorata præfatione breviter respondetur. Reliquis, quæ famam exulum lædunt, & vel e bonorum virorum numero Gallos reformatos eximunt, vel subditorum officia ab ipsis negligi probant, indeque tandem concludunt, merito eos exilium & alia quævis mala pati, sex illis epistolis satisfit, quas misit Autor ad amicum. Priores duæ ad formandam quæstionem pertinent. *Prima* quantum ex *Edicto Nannetensi* Reformatam religionem profitentibus concessum sit, ordine exponit; tribus etiam verbis legem hanc Nannetensem non vi aut metu extortam, sed maturo consilio in eorum commodum latam fuisse demonstrat, qui tum

tum inermes potuissent facile, si consultum id rebus suis Rex censuisset, deleri. *Altera epistolarum* ea omnia sigillatim enumerat, quibus hactenus edictum illud Nannetense læsum esse videtur. Recenset edicta regia, quæ libero religionis suæ exercitio Reformatis interdixerunt; memorat scholas & templa partim clausa, partim destructa; enarrat quam plurima exempla sævientium in conscientiam & bona miserorum. *Tertia* evincere satagit, Reformatos in Gallia non esse monarchomachos. Eo fine primum adducit *Confessionis fidei Gallicanæ articulum 39 & 40*, qui manifeste decernunt, magistratum esse a Deo constitutum, ejusque legibus omnes merito obedire, qui subditorum ordine continentur. Deinde *Calvinum* vindicat ab illorum accusatione, qui docuisse ipsum scribunt, soli magistratui pio ac probo reverentiam deberi, tyrannis recte se quemvis opponere. Omnium qui Reformatæ religioni nomen unquam dederint, & Calvini legerint vestigia, hanc esse communem sententiam affirmat, quod Principum etiam infidelium jugo patienter collum subdere, eorumque imperio politico libenter subesse fas sit. Gallos ad Doctorum suorum præcepta talia semper se composuisse, inque regum, quoties eos vel ab externo hoste peti, vel civiles metuere insidias contigerit, auxilium promte advolasse; iis ipsis adeo non defuisse, quorum sub auspiciis gravissima quæque passi erant, ex historiarum monumentis asserit. *Epistolarum quarta* cæteris prolixiori, *Autor* contra *Maimburgium* Reformatorum in Gallia fidem propugnat. Initio *Maimburgii* animum vafrum describit, eumque non satis semper sibi constare, jam asserere, quæ alibi negaverat, uno alteroque exemplo ostendit. Deinde quas turbas, quosq; tumultus in Gallia exortos *Maimburgius* Reformatis tribuit, ut confirmet, quod epistola tertia Autor noster tentaverat destruere, Calvini principia monarchico regimini contraria & summe noxia esse, eorum originem perperam ad ipsos referri declarat. Disputat inprimis de iis, quæ *Ambaciæ*, & quæ *Meldis*, regnantibus *Francisco II* & *Carolo IX* contigerunt, ususq; Cardinalis *Offatii*, *Thuani*, *Mezeraji* domesticis testimoniis demonstrare contra *Maimburgium* nititur, nihil eorum omnium culpa Reformatorum accidisse. Postea quibus malis a *Caroli IX* temporibus ad *Henricum quartum* usque Gallia vexata fuerit, evolvit, & quam immerito Reformatos illorum autores *Maimburgius*

burgius faciat, edisserit. *Epistola quinta*, qui motus regnum imperante *Ludovico XIII* agitaverint, inquirit. Reformatos a culpa plerumque absolvit, inprimis cum de obsidione *Rupellæ* sermo est; nonnunquam eos sic excusat, ut perperam omnibus imputari queratur, quod paucorum erratum fuerit. *Ultima* denique *epistola* Papistas monarchomachiæ insimulat, allegans cleri Pontificii quædam asserta, e libello vulgari ab *Arnaldo* aliisque pluribus Romani cultus defensoribus acriter hactenus impugnato, cui titulus *la politique du Clergé de la France*. Atque ne unius aut alterius doctoris privatam sententiam omnibus tribuere videatur, aliquot exemplis ex historia petitis probare satagit, debitum Principi suo honorem Papistas non deferre, sed quandocunque Papæ aut Cleri commodum sic tulerit, subditos a fide, qua legitimo Magistratui suo obstricti sunt, absolvere.

ABREGE' DE LA PHILOSOPHIE DE GASsendi en VII TOMES, par J. Bernier Docteur en Medecine de la Faculté de Montpellier.

h. e.

Epitome Philosophiæ Gassendi, septem Tomis comprehensa. Autore J. Bernerio Doctore Medicinæ Facultatis Montis Pessulani.

Editio Secunda

Lugduni apud Anisson, Posuel, & Rigaud. 1684. in 12.

QUid in hoc opere Clarissimus Autor præstiterit, id nunc, dum repetitam ejus editionem memoramus, pluribus exponere non attinet, versante dudum in plurimorum manibus libello isto non exiguæ utilitatis, qui primum anno 1677 prodiit. Significaverat ante aliquot annos erudito orbi Bernerius, esse se in eo, ut recudat philosophiæ, cujus inde ab ineunte adolescentia strenuus sectator fuerat, epitomen lingua vernacula conscriptam, simulque vulgaverat dubia quædam de primariis scientiæ naturalis controversiis; partim ut hoc publico testimonio declararet, se non cœco impetu aut præfinite quicquam affirmare, de quo non satis sibi constare

putet,

putat, partim ut aliis, qui his ſtudiis delectantur, anſam præberet inquirendi veritatem adhuc latentem. Diximus de illis dubiis ſuperiori anno, & ſpes tunc erat fore, ut ſi alii deeſſent, ipſe vir doctiſſimus ſcrupulos injectos eximeret, ac eam Philoſophiæ partem illuſtraret. At enim verò comparent illi ad calcem Tomi I, nec ea capita librorum Phyſicorum, ad quæ referuntur, immutata ſunt, niſi quod interdum clarius & ordine magis convenienti proponunt, quod in prima editione obſcurius dictum videbatur. Et hoc quidem per totum opus Autori propoſitum fuit, ut ſuperflua demeret, & nonnunquam alia adjiceret. Capitum ſeriem non raro immutavit, tranſpoſitis etiam integris diſciplinis. Tomorum numerum, redactis in unum ſexto & ſeptimo, imminuit. Singula accuratius examinare, & in quibus a prima editione hæc ſecunda differat, inquirere, lectoris diligentis ſtudio relictum eſto.

THE TRIUMPH OF CHRISTIANITY
or the life of Cl. Fl. Julian The Apoſtate,

h. e.

Triumphus Chriſtianitatis, ſive vita Cl. Flavii Juliani Apoſtatæ.

Londini, anno 1683 in 8.

JUliani capitalis hoſtis Chriſtianorum vitam explicandam ſibi ſumſit, tecto nomine, vir quidam doctiſſimus, ut illuſtri exemplo confirmaret, Deum pro veri cultus ſui conſervatione nunquam non excubare. Initio breviter ac ſummatim Juliani natales, educationem, fortunam, furorem in Chriſtianos, & mortem exponit. Deinde quæ potiora ex his ſunt, quæque ſcopo Autoris, ex ipſo libelli titulo cognoſcendo, inſerviunt, ſingulis quaſi capitibus prolixius tractat. Primo agit de artibus, quibus in extirpanda religione ſalutari uſus eſt Julianus, eaſque docet a nullo alio Chriſtianorum perſecutore æque adhibitas fuiſſe. Ille enim non aperta ſtatim vi, non armis, igne, tormentis aggreſſus eſt miſeros: ſed varias ipſis inſidias ſtruxit, ut imperitos deciperet, & vel ad Gentilium ſuperſtitionem paulatim

deduceret, vel adigeret ad desperationem. Deinde Juliani mores, eruditionem, prudentiam civilem, scientiam rei militaris diligentius describit. Porro *sex* subjicit *quæstiones*, quarum *prima* proponit: *an recte & prudenter egerit Constantius, cum Julianum nuncuparet Cæsarem?* Ad hanc respondet: non male ipsum fecisse, quamdiu titulum *Cæsaris* Juliano tribuens, potestatem aliis, *Salustio* scilicet & *Marcello*, commiserit; errasse autem graviter, quam primum blanditiis simulantis credens dignitatem cum autoritate copularit. Quæstio *altera* est: *an aliquid divini fuerit in morte Juliani?* hanc affirmat, usus partim Patrum quorundam & historicorum illius temporis, partim Gentilium, qui Juliano morienti aderant, testimoniis. Ad Chrysostomi ea verba, quibus miracula suo tempore desiisse videtur testari, respondet, sanctum Patrem de paucitate & infrequentia miraculorum loqui. *Tertio* quærit: *an vera dentur miracula?* ubi notandum, ipsum non esse de eo sollicitum, an hodie expectanda sint miracula, sed investigare, an unquam fuerint? id quod contra Atheos adstruit. *Quarta* quæstio sic habet: *Si Christiana Religio tantum cæteris præstat, unde est, quod Gentiles virtutibus insignes eos omnes, qui illi nomen dederunt, tam acriter sunt persecuti?* Cujus rei Autor sex rationes ex Apologeticis Patrum scriptis, quibus Christianos defenderunt, enumerat. Quæ supersunt quæstiones, earum una est; *Quæ causa sit, cur Christiani Christianos adeo persequantur?* Altera: *In quo Christianorum bona opera a virtutibus Gentilium differant?* Quartæ insuper quæstioni subjicitur examen duorum scriptorum de vita Juliani, quæ ante hos tres annos prodierunt, & faciem Anglicani status cum ea conferunt, quæ Romani Imperii tempore Juliani fuit.

CAJUS VALERIUS CATULLUS, ET IN eum Isaaci Vossii Observationes.

Prostant apud Isaacum Littleburi bibliopolam Londinensem. 1684 in 4.

QUantumvis in emendando, restituendo ac perpurgando Catullo, quem A. Gellius vatum elegantissimum appellat, & omnes prisci uno consensu doctissimum nominant, laboratum jampridem sit

sit a doctissimis, ea cura ac diligentia, ut omnes sordes deposuisse & pristinum nitorem ac cultum recepisse existimari possit: nequaquam tamen istorum studium sequentium ingeniorum foecunditatem exhausit, quippe quæ non minori opera festivissimi scriptoris loca, quæ aut mendosa adhuc, aut obscura, aut a nemine hactenus satis explicata essent, eruditione varia illustrare & explanare sategerunt.

Plerorumque in hunc auctorem commentarios, notas, observationes, emendationes & paraphrases justo volumine complexus est *Claudius Morellus*, quod Parisiis 1608 evulgavit: integras Antonii Parthenii, Palladii Fulci, Achillis Statii, Marci Antonii Mureti, Jani Dousæ patris & filii, Josephi Scaligeri, Hieronymi Avantii, Theodori Marcilii, Roberti Titii Catullianas commentationes exhibens, iis junctas, quas & hi & alii præclari eruditione viri ad Tibullum & Propertium ediderant. Minori mole, sed majori accuratione & elegantia, amorum Triumviros, [quos inter Catullus primum tenet locum] & ad eosdem doctorum hominum integras annotationes, sex abhinc annis Ultrajecti in publicam lucem emisit lumen eruditorum *Joannes Georgius Graevius*: præter editas antea a Morello illibatas commentatorum curas, selectas ex Passeratio animadversiones [nam integer ejus commentarius Parisiis 1608 editus, propter amplitudinem Prælectionum in Propertium attexi non poterat] Gronovii item, Nicolai Heinsii, Meleagri seu Balth. Venatoris, Salmasii, Bocharti, Scioppii, Gulielmi, Rutgersii, Vossii, Meursii, Schotti, Turnebi, Paschalii, Ursini, Gifanii, Hotomanni, Lipsii, Merulæ, Ramiresii, Mercurialis, Delrionis, Lydii, Bernartii, Victorii, Politiani & aliorum, ex operibus eorum decerptas restitutiones textus in medium afferens verbisque Catulli substernens, ac sub finem Præfationis optans, ut quas olim legerit apud *Isaacum Vossium*, maximi ingenii & doctrinæ virum, in Catullum animadversiones publici juris fierent. Quod factum superiori est anno: & expugnari se tandem tot amicorum precibus passus est Vir summus, suarumque in Catullum animadversionum, doctarum certe & ingeniosarum, quæ per triginta & plures annos in tenebris jacuerant, edendarum potestatem typographo Belgæ fecit. Plurima tenebris & mendis squallentia loca hic illustrata, & a librariis aut interpretibus corrupta ab ipso etiam Scaligero non satis explicata, manuscriptorum codicum, quorum beata

copia Vossio suppetit, & ingenii, quod capitale idem & ad restituendos bonos auctores a natura factum habet, ope restituta licet deprehendere. In observationibus vero, singulo carmini subjectis, ubi ratio emendationis redditur, plurimorum aliorum simul auctorum depravata loca corriguntur, & eorundem interpretum παροράματα notantur, absque omni tamen verborum acerbitate. Nam ab hac cavillandi, & egregiis hominibus, qui omne studium conferunt ad juvandas litteras, insultandi libidine quam longe absit, ipse *p. 82.* indicat, *Vide*, inquiens, *quanti errores a magnis sæpe committantur viris. Non tamen incessenda est hoc nomine eorum fama, nec carpendi, quod, dum ardua litterarum conscendunt culmina, nonnunquam præcipites eant: cum magnæ & illustres animæ, quanto fortius terra affligantur, tanto sæpe altius resurgant. Non metuunt istiusmodi casus vilia & plebeja quorundam nostri seculi grammaticorum ingenia, quibus ne labantur, tutissimum videtur humi semper reptare, & eos qui sublimi versantur maledictis lacessere, ac si subjectis capitibus turpiter illudendi deesset facultas.* Cætera quæ in observationibus traduntur, Catulli sensum explanant, & reconditam eruditionem, qua hic auctor alios præcellit, produnt: insuper habita proletaria doctrina, quam ex trivialibus vocabulorum indicibus & antiquorum rituum collectionibus multi petere solent, qui infelici studio ad auctores priscos Notas conscribunt. Quæ enim in his Observationibus Vossii afferuntur, alibi annotata aut ab aliis observata vix reperias: & singularia plane sunt quæ traduntur de Vesta, cur *patroa* dicatur *p. 3, 4*; de lecticis & lecticariis *p. 24, 25*; de Serapidis appellatione & fano *p. 27, 28, 29*; de καταπιττώσει & παραξιλμῷ supplicii genere *p. 41, 42*; de ipsilibus, bracteis in quibus expressæ erant deorum heroumque imagines, a Saliis in sacris usurpatis *p. 46*; de soleis quæ equorum mulorumque ungulis substernuntur ferreæ, sparteæ, & coriaceæ *p. 48*; de ratione compingendorum apud veteres librorum *p. 51. sqq*; de catagraphis seu pugillaribus *p. 63, 64*; de Catulli ætate *p. 83*; de adagio ἐκ μαγείρου ὄζειν *p. 97*; de ominibus a dextra lævave venientibus *p 105*; de *protelo* adverbio *p. 123*; de vino Aminio & Abellino *p. 155, 156*; de Cybeles sacris, quæ a castratis sacerdotibus tympanis peragebantur *p. 161, sqq*; de tibiarum sono & cantu *p. 166, 167*; de pullo colore *p. 168, 169*; de ferrugineo colore *p. 217, 218*; de obsoletis verbis *ardes* pro *ardor,*

dor, terres pro *terror, impes* pro *impetus p.175*; de origine & ratione fabulæ velleris aurei, quæ accersenda a pellibus preciosis & Zobellinis, in quibus Colchorum opes erant sitæ *p.190*; de aulæis, velis, peristromatibus, & tapetibus Phrygiis & Babylonicis ac Judaicis *p. 196. seqq*; de aurea vite in templo Hierosolymitano *p.199, 200*; de Minotauri imagine & ea signatis nummis, rebusque Cretensium *p. 205, sqq*; de Idomene, civitate Macedoniæ *p. 209*; de varia significatione vocabuli *lentus* & γλισχρὸς *p.212, seqq*; de serpentibus & flagellis in Bacchi & Cybeles sacris adhibitis *p.222, seqq*; de querno amictu Parcarum *p.238*; de animabus vita functorum ad beatorum insulas ituris, Oceanum permeantibus, ut in eo purgentur *p.266*; de unguentorum moderato inter virgines usu *p.268*; de soleis seu crepidis sonantibus & argutum sonum edentibus *p. 290, seqq*; de precibus Judæorum littoralibus seu ripensibus *p.313, 314*; de authepsa seu miliario, vase culinario *p.318, 319*; de inferiis & vino inferio *p.331*; de præcipiti & extemporaneo carminum scribendorum genere *p.323*. Plura passim occurrunt, prorsus eximia; sed hæc annotasse sufficiat. Optandum vero, ut eruditos ingenii ac industriæ suæ fœtus, quos complures concepit, emittat in publicum doctissimus auctor: ac inter hos scriptum *de* ταχυπλοΐα seu *arte celeriter navigandi*, quod *p.11* observationum promisit, *Observationesque ad Nonium* quas *p.56* allegat, erudito orbi indulgeat.

TAJACU, SEU APRI MEXICANI MOSCHIFERI ANATOMIA, tradita ab Eduardo Tyson Medico Londinensi ac Societatis Regiæ Socio,

Excerpta e Philosophicis Transactionibus Anglicis mensis Novembr. 1683. Num. 153.

ANimal hoc, Indis Quauhtla Coymatl & Quarizotl, it. Tajacu &c. dictum, præterquam quod exoticum, rara cumprimis viscerum, qua gaudet structura, solertissimum nostrum Auctorem eo perduxit, ut, quæ occasione sibi ab amico quodam oblata in eo observavit, summo hic divulgare studio minime fuerit gravatus. Ast cum integrum Auctoris discursum, qui prolixus satis, ad verbum in Latinum

num transferre sermonem nobis haut propositum sit, observata tantum ejus propria, omissis iis, quæ ex aliis Historiæ Naturalis Indicæ Scriptoribus, v. gr. Fabro, Lerio, Gomara, Marggravio, Pisone, a Costa &c. de animalis hujus exotici nominibus diversis, natura item, & loco natali, &c. mutuatus fuit, lustrabimus brevissime.

Conformationis externæ intuitu animal hoc dissectum e porcorum erat genere, prout figura ejus, quam longe accuratiorem Autor noster, ac ullus alius, curavit delineandam, satis evincit: molem tamen nostratium porcorum domesticorum haut æquabat, ab extremitate siquidem corporis, ubi cauda, qua destituebatur, debebat esse locata, ad capitis usque inter aures summitatem, duos pedes cum duobus digitis, hincque ad nasi terminum undecim digitos longum, in corpore duos pedes, in cervice sedecim digitos, in capitis crassiore parte octodecim digitos, in rostro denique duodecim digitos illud observabatur crassum. Colorem corporis referebat gryseum, setis crassioribus, quam suillæ alias esse solent, ita consiti, ut hæ circulis albis & nigris variegatæ multo breviores in lateribus, in dorso vero, quo propinquiores hujus erant spinæ, graduali auctæ deprehenderentur longitudine, ceu quo in loco nonnullæ earum quinque digitos longæ cernebantur; e contrario penitus fere iisdem denudabatur venter. Aures erectæ, inter quas largus setarum maximam partem nigrarum erat complexus, duorum digitorum cum dimidio excedebant longitudinem, parvique oculi, porcellorum oculis similes, a minori cantho ad nasi terminum sex adæquabant digitos. Os apparebat haut largum, nasus vero a porcorum rostro haut dissimilis, quemadmodum & pedes atque ungulæ coincidebant plane cum suillis, unice superioribus exceptis ungulis, utpote secundum proportionem longioribus.

Quoad internam autem Tajacu conformationem, ex primario partes, quæ diversa ab iisdem in porcis domesticis vel aliis animalibus maxime ordinariis fruebantur textura, nostro ab Auctore habentur annotatæ. Ventriculus conspiciebatur triplex, quorum medius, ob œsophagi seu gulæ insertionem merito salutandus primus, utroque latere in duos hiabat reliquos, intusque tali membrana albicante, crassa & dura, interiori propemodum ingluviei avium pelliculæ respondente, obducebatur, qualis neque secundi neque tertii ventriculi

culi cingebat interiora. Interior quippe superficies ventriculi secundi, duabus extremitatibus contortis cornuum ad instar, si inflatus, gaudentis, lævis erat atque mollis, membrana tenui, qualis in carnivoris fere animalibus esse solet, instructa; ad cujus similitudinem & tertii ventriculi interna quodammodo accedebat membrana, nisi quod hæc crassior adhuc esset, largisque plicis corrugata.

Intestina tenuia, quæ in aliis animalibus ampliori connexa mesenterio inferiora versus ordinario magis propendent, arctius hic ob membranæ istius brevitatem colligabantur spinæ, & Colon, quod in aliis magis cernitur suspensum, hic propter peculiarem structuram situm potius liberum eumque inferiorem obtinebat. Duodenum namque in quod tertius se exonerabat ventriculus, a piloro brevi proveniens circumvolutione multos cum reliquis intestinis tenuibus constituebat gyros, ac etiamsi mesenterium multum esset abbreviatum spinam versus, ejusque circumferentia vere appareret exigua, ambitu nihilominus suo omnia intestina tenuia 27 pedes longa, complectebatur. Colon, quod reliquorum intestinorum intuitu revera largum erat novemque pedes longum, mesenterii peripheriæ, sicut ordinario, haut adhærebat, sed a centro seu medio exsurgens spirali emensa linea, finem obtinebat liberum, gyrosque membranarum interventu arcte invicem unitos. Principio Coli breve quidem adstabat Cœcum, sed spatiosum omnino ac fecibus repletum. Vasa Mesenterii nullos hic, ac alias, describebant arcus, sed numerosa admodum recta potius incedebant via.

Lien coloris plumbei, aliquantum maculosum, decem longitudine superabat digitos, latitudine autem, quæ ubique fere erat eadem, in medio unum digitum cum dimidio exæquabat.

Hepar coloris obscure rubicundi, & e quatuor amplis conflatum lobis glandulosa evidenter gaudebat textura; omni vero carebat vesica fellea, biliarium saltem habens ductum, duodenum versus eadem ratione ac alias progredientem.

Pancreatis multis ex glandulis contexti longitudo quinque vel sex digitos excedebat.

Testes Scroto involuti duorum digitorum attingebant longitudinem, latiores in parte superiori quam inferiori, in medio vero digitum unum latitudine transgredientes. Color eorum erat albicans,

sicut

ſicut ſtructura adeo arcta, ut vaſcula, ex quibus componebantur, non æque ad oculum, ac in apris quidem ordinariis, apparerent. Deferentia vaſa ab inferiori teſtium ſubſtantia incipientia ita deſinebant, ut tantum non æqualiter vel in veſiculas ſeminales, vel in urethram ſe evacuare ipſis eſſet in proclivi. Commune hoc vaſis deferentibus & veſiculis ſeminalibus oſculum in tumorem quendam elevabatur, a Grafio caput gallinaginis dictum.

Veſiculæ ſeminales unum digitum cum dimidio longæ & quibusdam in locis tres quartas, in aliis vero dimidium digiti latæ, multum deprehendebantur glanduloſæ, notabili tamen deſtitutæ cavitate. Has exinde proſtatarum forſan hic obire munus ſuſpicatur Auctor, ni uſus idem iis potius binis glandulis veniat aſſignandus, quæ a muſculis penis erectoribus glanduloſas verſus veſiculas emergentes utrique urethræ lateri adjacebant, ſeque ipſas duobus orificiis prope penis radicem in eandem evacuabant. Cylindricæ erant glandulæ iſtæ, coloris ex albo flaveſcentis, digitum cum dimidio longæ, tres octavas digiti craſſæ, ac ſubſtantiam alentes ſatis firmam, inſtar teſtium, absque cavitate intus perceptibili. Penis ipſe longum ac gracile exhibebat corpus, multis e muſculis, e quibus duo inprimis perquam erant longi, coagmentatum.

Veſica urinaria rotunditatem æmulabatur exactiorem, quam in quibusdam aliis animalibus, ceu in quibus ea oblongior fere eſſe ſolet. Ureteres veſicæ cervici, non lateribus, ſicut in quibusdam, implantabantur.

Truncus arteriæ aortæ deſcendens cor inter atque diviſionem, qua in iliacos abit ramos, tribus intumeſcentiis conſpiciebatur notabilis: harum prima prope cor omnium largiſſima, poſt levem ſui anguſtationem exonerabat ſe in ſecundam, quæ aliquantum quidem minor intumeſcentia prima, multo tamen adhuc major ſecunda, prope ramos iliacos collocata. Duo ex his tumoribus inciſi multas inæquales oculo ſiſtebant cellulas ſeu foramina, absque eo tamen, ut arteriæ membranæ hic locorum craſſiores, quam alibi, animadverterentur. Tales vero arteriæ intumeſcentiæ ſeu extenſiones Galeno anevriſmata, ſicut venæ varices, appellatæ, num pro naturalibus, an præternaturalibus cenſendæ ſint, Autor equidem noſter, quod aliud præter hoc Tajacu, nullum anatomico ſubjicere cultro ſibi licuit, determi-

terminare vix audet, ita nihilominus colligit: ſi præternaturales fuerint, eo magis mereri annotationem, quomodo hic tanquam in arteria totius corporis robuſtiſſima pariter ac craſſisſima potuerint eſſe genitæ; ſi vero naturales, cum nulla re comparari melius eas poſſe, quam cum protuberantibus iſtis tumoribus, qui in bombycum aliorumque talium inſectorum aorta obvii eſſe ſolent, a Malpighio pro totidem habiti cordibus.

Oculorum membrana nictitans evidentior hic erat, quam communiter in quadrupedibus, muſculi vero eam haut attingebant diſtinctionem, quam in brutis quibusdam, unde nec oculorum motio adeo agilis vel regularis. Pupilla ſpectabatur rotunda, nervusque opticus axi propemodum oculi inſertus, in interna parte parvam exhibens impreſſionem; choroides autem ſub coloris pallido-violacei & aliquantum fuſci apparebat ſpecie.

Præ partibus autem hucusque conſideratis ſingularem Autoris excitabat attentionem corpus illud glanduloſum, in dorſo quod deprehendebatur collocatum, tanquam pars animali huic plane peculiaris ac propria. In deſcriptione hujus concinnanda ſæpius depictas Autor in ſubſidium vocat figuras, quæ ad vivum glandulam iſtam exprimentes diſtinctius eam, quam verba nuda phantaſiæ ſubjiciant. In Figura I lit. a. locum monſtrat Spinæ dorſalis, ubi præciſe ſupra pedes poſteriores corpus modo nominatum glanduloſum erat poſitum, ſed longis ſetis ita coopertum, ut non niſi manus demum auxilio, illud revelari poſſet; tunc enim in medio exilis ſpatii, fere glabri, paucioribus ſaltem, brevioribus & ſubtilioribus exornati pilis, protuberans glandulæ comparebat orificium, ob labra ſcilicet ejus aliquantum ſupra cutis ſuperficiem reflexa. Hoc, prout naturaliter amplum in Tab. III. Fig. 3. accurate exhibetur delineatum, ſtylum craſſum admittebat facillime, eique ad multas glandulæ partes concedebat aditum; levi vero ubi digiti comprimebatur attactu, parum liquoris albicantis ſubflavi, cujus portio quædam obſcurioris paululum erat coloris, eructabat, adeo gratum ſpirantis odorem, ut ab omnibus odori Moſchi vel Zibethi judicatus ſimilis, novum Moſchiferi Apro Mexicano impoſuerit cognomen. Glandula ipſa conglomerata ſeu ex minutarum glandularum albicantium multitudine contexta, ac quoad dimenſionem ſuam in Tab. III. fig. 4. exacte repræ-

sentata, inter cutem locabatur ac panniculum carnosum, a quo cum anguli ejus (parte media, qua respiciebat dorsum, existente nuda,) obtegebantur, cutis vix absque simultanea hujus glandulæ remotione poterat elevari; nullam intus notabilem fovebat cystim seu cavitatem, sed ad speciem pancreatis vel glandularum salivam secernentium accedens multis gaudebat ductibus excretoriis, in commune tandem paulo antea descriptum orificium terminantibus. De usu hujus quam diversa diversi senserint Scriptores, aliis pro umbilico, pro mamma aliis, aliis denique pro spiraculo quodam, per quod ducatur spiritus, eam reputantibus, fuse noster recenset Autor, Hernandum admiratus, quod cum ex glandulosa hac & molli, uti vocat, pinguedine humorem quendam viderit exstillantem, odorem tamen, quem emittit, perceperit nullum; hujus quippe intuitu Autor noster glandulam præsentem in numerum istarum glandularum seu capsularum, uti appellat, odoriferarum refert, quas in variis animalibus variis in locis a se fuisse observatas commemorat.

Tandem in ossium compage cranium cernebatur integrum absque suturis, a naso ad capitis usque extremitatem, (ubi cranium multum angustatum denuo in triangularem se expandebat figuram, magno dorsum versus foramine pro musculorum quorundam insertione relicto) digiti octo numerabantur cum dimidio. Meatus auditorius locum quodammodo notabilem prope capitis summitatem occupabat, in sceleto lit. h. expressum. Maxillæ superioris parti anteriori quatuor infigebantur dentes Incisores, a quibus haut procul dens quidam locabatur exertus, largus, præacutus & ad exteriora prominens, pone quem ab utroque latere sex gemini stabant molares. Maxilla inferior, cujus ossa a molaribus ad incisores videbantur cariosa, sex cum dimidio digitos erat longa & unum cum dimidio lata, eo videlicet in loco, ubi primus geminus hærebat molaris, quales sex itidem numero occurrebant, quemadmodum & quatuor incisores, dentibus exertis hic ob putredinem amissis. Vertebræ colli observabantur septem, quatuor cum dimidio digitos longæ: prima harum seu Atlas duobus latis processibus transversis erat instructa, omni vero carebat spina, non secus ac vertebra tertia, quarta & quinta, quam tamen latam vertebra secunda, quin imo acutam insimul sexta & septima possidebant. Dorsum novendecim habebat

verte-

Fig. 5.

E. Andre Sohn f.

vertebras, quarum prima, secunda, & tertia spinas longitudine tres digitos superantes obtinebant, reliquæ vero secundum proportionem minoribus gaudebant spinis, quo propiores erant a cauda. Ossis Coccygis ex pluribus quam septem vertebris (quæ ultra ossis Ischii tractum haut protendebantur) conflati, vertebram primam ad duorum digitorum accedentem longitudinem, Autor in principio ex pluribus, forsan ossibus, nunc in unum coalitis, fuisse coagmentatam suspicatur. A quovis latere quatuordecim comparebant costæ. Os Sterni ultra digitum prominebat, antequam prima ipsi implantabatur costa. Scapulæ longitudo quinque æquabat digitos, sicut ossis femoris quinque digitos cum dimidio; quam etiam longitudinem os tibiæ ex toto spectatum attingebat, licet a junctura ossis femoris ad os usque Metatarsi quatuor tantum digiti numerarentur. Tarsi ossa erant quinque, Metatarsi tria duos digitos longitudine superantia; digitorum ossa novem, qualibet ungula tribus gaudente ossibus, & quolibet pede anteriore tribus ungulis dotato. Os femoris pedis posterioris ad sex fere digitorum accedebat longitudinem, prope suam cum osse tibiæ juncturam parvum quoddam os, patellæ in homine simile, obtinens. Tibia hæc posterior non uno constabat osse, sicut anterior, sed duobus, Focili nempe majori & minori, quinque digitos cum dimidio longis. Tarsi ossa conspiciebantur quatuor, calcis osse duos fere digitos existente longo: Metatarsus quatuor pariter habebat ossa, quorum duo interiora omnium erant amplissima, duos videlicet digitos cum una quarta longa; quatuor denique digitorum singuli tribus gaudebant ossibus, ultimo horum cooperto ungue.

Explicatio Figurarum.
Tabula III.

Fig. I Naturalem Apri Mexicani figuram exhibens, ubi linea lit. a. notata glandulam odoriferam in posteriori dorsi parte sitam ostendit.

Fig. 2 sistens Sceleton.

a Dentes anteriores seu Incisores. TAB. III.
b Dens exertus seu prominens.
c c Dentes molares.
d Maxilla inferior.
e Pars ea, quæ cariosa erat, maxillæ inferioris.
f Cranium.
g Oculi orbita.
h Porus seu Meatus auditorius.

 i Tri-

i Triangularis Cranii expansio a parte ejus posteriori.
k Vertebræ Cervicis.
l l Vertebræ Dorsi atque Lumborum.
m Ossis Coccygis vertebræ.
n n Costæ.
o Os Sterni protuberans.
p Scapula.
q Os Ischii.
r r Os Femoris.
s Patella pedum posteriorum.
t Tibia pedis anterioris.
u Larga quædam Tibiæ protuberantia.
w Tibia seu Focile majus pedis posterioris.
x Fibula seu Focile minus pedis posterioris.
y y Tarsus in pedibus æque anterioribus ac posterioribus.
z Calx in pede posteriori.
$\alpha\alpha\alpha$ Metatarsi ossa.
$\beta\beta\beta$ Digiti.
$\gamma\gamma\gamma$ Ungues.

Tab. IV. Fig. 3 Glandulæ odoriferæ monstrans orificium, prout naturaliter exterius in dorso illud comparebat, quod propter levem quandam similitudinem plerisque hucusque imposuit, ut umbilicum idem crediderint, parvo spatio circumcirca hoc orificium setis fere existente denudato.

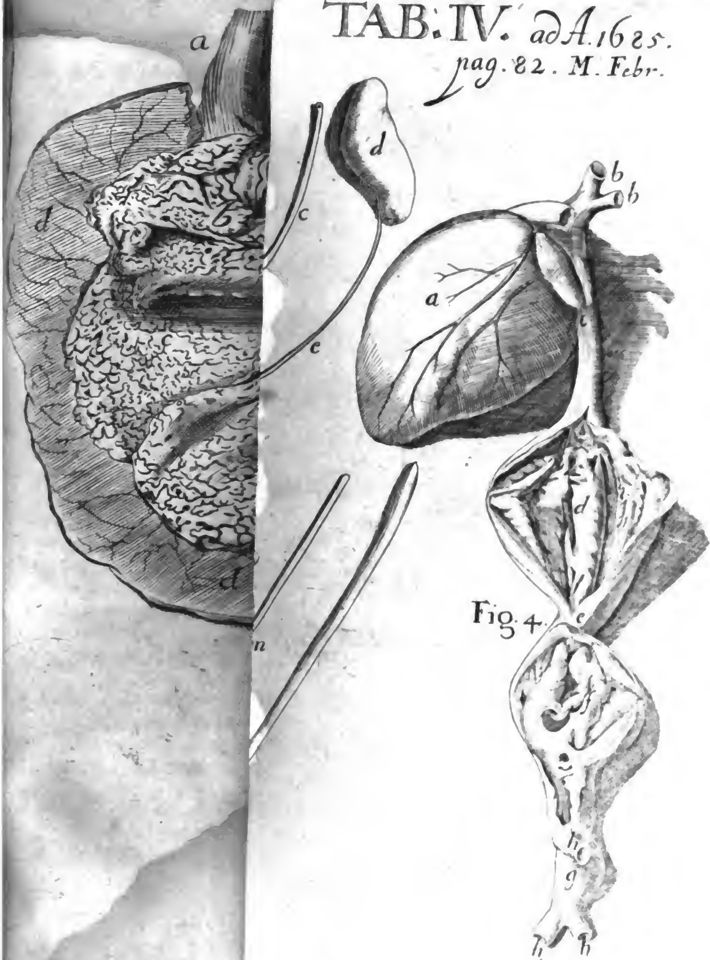
Fig. 4 Glandulæ ipsius odoriferæ, quæ conglomerata sive multis ex minoribus glandulis conflata erat, magnitudinem naturalem accurate exprimens.

Fig. 5 Pleraque abdominis viscera, e corpore exemta, delineans.
A Oesophagus seu Gula.
B Ventriculus primus.
C Ventriculus secundus.
dd Ventriculi secundi cornua.
E Ventriculus tertius.
f Pylorus.
g g g Intestina tenuia.
H H H Colon.
i Cœcum.
k Rectum.
l Mesenterium.
m m Vasa Mesaraica.
n Pancreas.
o Lien.
p Hepar.
q Ductus biliarius ab Hepate ad Duodenum.

Tabula IV.

Fig. 1 Ventriculum monstrans apertum.
A Oesophagus seu Gula.
b Gulæ in ventriculum primum introitus.
C C Interior ventriculi primi superficies, quæ pellicula quadam seu membrana robusta, crassa & albicante erat investita.

DD

TAB: IV. ad A. 1625.
pag. 82. M. Febr.
a
b
c
d
e
n
b
b
a
c
d
e
Fig. 4.
g
h
h

D D Ventriculus secundus.
E E Ventriculus tertius, in quo plures plicæ deprehendebantur.
f Pylorus.
Fig. 2 Externam trium ventriculorum superficiem in situ ipsorum magis naturali exhibens.
A Gula.
B Ventriculus primus.
C Ventriculus secundus.
D Ventriculus tertius.
E Pylorus.
f f f Vasa sanguifera.
Fig. 3 Partes genitales cum Vesica exhibens.
A Vesica urinaria.
B Vesicæ Cervix.
C C Ureteres.
D D Testes.
e e Vasa deferentia.
ff Vesiculæ seminales, quæ hic glandulosæ comparebant.
g Caput Gallinaginis, ubi vesiculæ seminales & vasa deferentia se in urethrã exonerabant.
h h Duo corpora glandulosa, pro Prostatis forsan habenda.
i Oscula, per quæ glandulosa hæc corpora in urethram se evacuabant.
K Urethra aperta.
L Penis.
M M Duo Musculi ad Penem pertinentes.
N N Alii Musculi eidem assistentes.
Fig. 4 Cor & Aneurismata Arteriæ Aortæ seu Magnæ ostendens.
A Cor.
b b Arteriæ magnæ rami ascendentes.
c Arteriæ magnæ truncus descendens.
D Aneurisma primum seu prima Arteriæ magnæ distinctio aperta, quo complures ipsius intus conspiciantur cellulæ.
e Nova Arteriæ angustatio.
f Aneurisma secundum pariter apertum.
g Aneurisma tertium omniumque minimum.
h h Arteriæ Magnæ rami Iliaci.

TRAITE DE L'USAGE DU LAIT, PAR B. Martin Apoticaire du Corps de S. A. S. Monseigneur le Prince.

sive

Tractatus de Lactis usu. Autore B. Martino, Serenissimi Principis Condæi Pharmacopœo.

Parisiis 1684, in 12.

E Diæteticis remediis, quo Lactis magis potens in affectibus quibusdam morbosis debellandis, aut ad minimum refrænandis deprehenditur virtus, eo minus nostri Autoris spernendus labor, quod in Tractatulo præsenti Lactis usum iis inprimis, qui in ejusmodi miseriis Medicorum destituuntur suppetiis, exponere instituat, præcipue cum Magno tali Principi, qui omne sui ac nutrimentum, & adversus arthriticum insultum in lacte quærit præsidium, sit a servitiis. Felicioris vero progressus ergo non abs re generalem prius de Lactis generatione, analysi itidem ac differentia multiplici suggerit notitiam, in generatione lacti materiam non a sanguine, sicut Veteres voluere, sed a chylo potius concedi ostendens, quem tamen non per arterias, sed per canaliculos peculiares ad mammas deferri, ex lacte multarum nutricum nimis seroso, velut subtiliori solummodo chyli parte per minutissimos meatus moveri apta, suspicatur. Hinc ad ipsam lactis progreditur electionem, in qua ad lactis consistentiam, gustum, odorem ac colorem, tanquam legitima bonitatis κριτήρια, respiciendum esse præcipit, ex quo fundamento Lac nimis pingue damnat, non secus ac illud, quod ad flavescentem vergit colorem, eo excepto in casu, ubi talis tinctura a croco fuerit introducta, id quod fieri posse extra omnem ponit dubitationem. Tum cautelas varias circa lactis usum, triplici temporis differentiæ ratione Diætæ ac Medicamentorum accommodatas ita subministrat, ut ventriculi potissimam semper habeat rationem, quo hic suas debite obeat functiones, nec adeo facile a lactis vel gravetur assumtione, vel turbetur acescentia; propterea paulatim ei primum indulgendum esse monet, quin imo eundem quoque in finem singulis ternis horis tres lactis uncias commode posse absorberi autumat, etiamsi ordinario alias ter vel quater saltem hoc in die fieri soleat. Tandem morbos singulos, in quibus lactis conveniat usus, ordine recenset, ac reflexionibus insuper quibusdam, cur lac tales laudabiles producat effectus, illustrat, multum butyrosæ seu pingui ejus parti, morbosa spicula acida obtundenti, hic tribuens. Quibus, dum vermium excretionis mentionem facit, non injucundam de Comœdo quodam Parisiensi, in atroci Cephalalgia solo lactis calidi odore binos successive vermiculos magnitudinis diversæ excernente e naribus, immiscet historiam.

THE

THE LIVES OF THE PRIMITIVE Fathers, by William Caue D. D. Chaplain in ordinary to his Majesty.

h. e.

Vitæ Patrum primitivæ Ecclesiæ, autore VVilhelmo Caue, Theol. Doct. & Concionatore Aulico Regis M. Britanniæ.

Tomus I & II.

Londini, apud Rich. Chisvvel, 1682 & 1683 in fol.

QUamvis non exiguus sit illorum numerus, qui de rebus Ecclesiæ novi Testamenti scripserunt; diffiteri tamen non possumus, & mancam esse eam Historiæ partem, maxime quantum ad priora secula attinet, de quibus non nisi obscura ad nos notitia pervenit, & mendosam, quod plerumque homines, studio partium ducti, vera falsis interpolarint, & ea prodiderint, quæ nunquam facta sunt. Post magnam igitur scribentium multitudinem cum superesse nihilominus circa idem argumentum animadvertisset Vir doctissimus Wilhelmus Caue, in quibus perficiendis & explanandis ipse cum fructu versari posset, illustrare antiquiorum temporum memoriam, Ecclesiæque primam ætatem depingere suscepit, eo animo, ut pro virili ambigua evolveret, intricata enodaret, & inprimis succurreret oppugnatæ passim veritati. Atque ut lectorum usitata plerumque fastidientium rationem quodammodo haberet, visum est non consueta illa ac vulgari methodo annalium uti, sed vitas Patrum Doctorumque, juxta ordinem temporis, quo quisque vixit, condere, & simul ea, quæ in Ecclesia sub ipsorum moderamine contigerunt, commemorare. Primus quidem operis hujus tomus anno 77 prodiit; superiori autem 82 denuo recusus est, quod prioris editionis pauca admodum exemplaria superessent. In eo res Ecclesiæ trium a Christo nato seculorum Autor tradit, exorsus non ab Apostolis ipsis, sed a Viris Apostolicis, qui illis vel coætanei fuerunt, vel proxime successerunt in munere docendi. Cujus rei hæc esse ratio potest, quod de Apostolorum vita, & illorum temporum eventibus utcunque e sacris

ſacris literis cognoſcere liceat. Facile autem ab omnibus, quam in præfatione petiit, veniam impetrabit, quod & pauciores Doctores nominet, quam tribus ſeculis floruiſſe ſit veroſimile, & forte minus de illis, quorum hiſtoriam texit dicat, quam lectores expectent. Nam cum e monumentis iſtius ætatis pauca eaque fracta admodum rudera nobis ſuperſint, ſperare ſane non poſſumus perfectam omnibusque numeris abſolutam hiſtoriam rerum, a noſtra memoria per vetuſtatem tam longe remotarum. Diligentiam in Viro clariſſimo deſiderare nemo poterit, quam ipſe cum ingenii acumine & naturali facundia ſic conjunxit, ut boni hiſtorici partes feliciſſime impleviſſe videatur. Verum etiam eſt, nec ſtudium vanæ gloriæ ſapit, quod ipſe de hoc opere ſuo, rei bene geſtæ ſibi conſcius affirmat, nihil ex omni antiquitate Eccleſiaſtica reliquum eſſe, cujus alicubi non ſit a ſe facta mentio. Inter Viros Sanctos & Eccleſiæ Doctores Stephanus Protomartyr primo loco ſiſtitur; ultimus eſt Dionyſius Alexandrinus, poſt cujus vitæ enarrationem exhibetur brevis index, qui trium ſeculorum eventa juxta ſeriem temporum dirigit, & Romanorum Imperatorum Conſulumque ordini res Eccleſiæ accommodat.

Tomus alter, qui nunc primum publicæ luci exponitur, Patres commemorat quarti ſeculi, quam ætatem Eccleſiæ multæ res inſignem ac memorabilem reddiderunt, maxime illud, quod tum gentilis ſuperſtitio eradicari, & efflorescere Chriſtiana fides cœperint, decentemque autoritatem conſecutus ſit Sacer Ordo. Tractationi præmiſſa eſt introductio, quæ in aliquot ſectiones diſtincta, de ſtatu Gentiliſmi, deque ſorte Paganorum ſub Imperatorum Chriſtianorum primo & ejus ſucceſſoribus agit; quibus mediis Julianus ab orco revocare idololatriam conatus ſit, explicat; poſtea ediſſerit, quid Joviano, Valentiniano & Valente regnantibus acciderit; ac demum plenam Gentiliſmi extirpationem a Theodoſio ſuſceptam, & ab his, qui ipſum in imperio proxime ſecuti ſunt, perfectam deſcribit. Liber ipſe novem Patrum vitas exhibet, *Euſebii* ſcilicet, *Athanaſii*, *Hilarii*, *Baſilii*, *Gregorii Nazianzeni*, *Cyrilli Hieroſolymitani*, *Ambroſii*, *Epiphanii*, & *Chryſoſtomi*: ſingulorumque principio natales & educationem, deinde honores, & res geſtas, porro virtutes ac nævos, denique ſcripta, & alia inſignia in Eccleſiam merita recen-

censet. Nec illorum quicquam obliviscitur, quæ ipsis viventibus evenerunt. Cumque prima duo Concilia Generalia in hanc ætatem inciderint, eorum actis fusius explicandis vacat, alias etiam synodos suo loco memorans, quales fuerunt, quæ Tyri, Sardicæ, Sirmii, Seleuciæ &c. coactæ leguntur. Prolixus inprimis est in describendo Athanasio, cujus vitam iu plures periodos divisam singulis sectionibus pertractat. *Ita autem* novem Doctorum historiam texit, ut aliorum, quorum acta peculiare caput non postulabant, passim simul mentionem faciat. Eorum tamen aliquos iterum producit, ac brevissime laudat in appendice operi adjecta, cui Chronologicus ejusmodi *index*, qualem primo additum tomo memoravimus, annexus *invenitur*.

JOHANNIS SEGERI VVEIDENFELD *de Secretis Adeptorum,* sive De Usu Spiritus Vini Lulliani Liber I.

Londini, apud H. Hills, & prostat Lipsiæ, apud *Körnerum* & *Gleditschium*, 1684. in 4.

INter illa, quæ artem Alchymisticam hactenus non paucis Virorum Eruditissimorum reddidere suspectam, agmen ducunt termini, in descriptione hujus mysterii ab Adeptis adhibiti, sæpius usque adeo obscuri, ut quid sibi velint, nullo ingenii acumine potuerit penetrari. Et licet Turnheiserus olim in suo onomastico, Guilielmus Johnsonus *in lexico chymico, Rulandus, Petrus* Joh. Faber, aliique Chymiatrorum, explicationem ænigmatum ac barbararum vocum susceperint, non tamen artis hujus involucra omnia ita removerunt, ut Lectori summa secretioris Chymiæ arcana clare & sine umbra patescant. Erit igitur, de quo sibi insigniter gratuletur Mysteriorum horum sectator, Auctorique nostro gratias persolvat maximas, quod præsenti tractatu (quemadmodum in titulo, præfatione ad chymiæ alumnos, ac aliis passim locis sancte pollicetur,) nudam sine veste Dianam, i. e. artem Alchymisticam sine tropis, figuris, parabolis, nominum barbarorum velaminibus spectandam sistat, ita ut inposterum (sunt verba ipsius autoris,) nemo vel doctissimus autoritate

 sua,

ſua, nemo vel diſertiſſimus perſuaſione ſua, nemo vel ſubtiliſſimus impoſtor aſtutia ſua, poſſit quenquam niſi volentem decipere, & a via regia in devia deducere. Quatuor autem libris hæc ſua promisſa abſolvit Autor, quorum cum primus hucusque ſolus prodierit, ejus tantum contenta inpræſentiarum exhibemus. Agit vero illo de Menſtruis philoſophicis, quo nomine intelligit liquores volatiles ex Spiritu Vini Philoſophico, rebusque variis varie confectos, corpora non tantum ſeparantes, ſed etiam iiscum permanentes, eaque ſui additione alterantes, ita ut ambo non ſint amplius, nec iterum eſſe posſint, quod fuere olim. Melioris poſtmodum doctrinæ gratia menſtrua hæc in vegetabilia & mineralia diſtinguit, deſumendo rationem hujus appellationis, non a ſubjecto, quaſi vegetabilia e vegetabili regno, mineralia ex minerali natales peterent ſuos, ſed a natura potius, ſic ut ſolventia quæ carent acido manifeſto, & absque ebullitione aut motu operationem ſuam præſtant, vegetabilia, ſicuti verſa vice, quæ acore quodam manifeſto gaudent, corporaque cum ſtrepitu discerpunt, mineralia dicantur. Rurſus autem utramque hanc clasſem ſubdividit in ſimplicia & compoſita, de quorum titulis iterum monet, ſimplicia a virtute mitiori ac ſimplici, compoſita a fortiori magis ac tingente facultate ſic dici. Præmonitis hiſce ſub examinis incudem vocat primo vegetabilia menſtrua, quorum duodecim proponit genera; videlicet I ſimplicia ex vino Philoſophico tantum parata; II ex Spiritu vini Philoſophico & vegetabilibus oleoſis; III ex Spiritu vini Philoſophico & ſalibus oleoſis; IV ex Spiritu vini Philoſophico & ſalibus volatilibus; V ex Spiritu vini & ſalibus fixis, non tingentibus; VI ex Spiritu vini & tartaro Philoſophico; VII compoſita menſtrua ex prædictis ſimplicibus tantum; VIII compoſita ex modo recenſitis cum argento vivo vel reliquis metallis; IX ex menſtruis ſimplicibus & rebus tingentibus prius fixatis; X ex menſtruis vegetabilibus compoſitis & corporibus metallicis; XI ex menſtruis compoſitis, cœli & terræ influentiis imprægnatis, & tandem XII ſumme exaltata ex menſtruis compoſitis ſumme graduatis. Totidem etiam generibus abſolvit menſtrua mineralia; XIII namq; genus ſimplicia ex materia vini Philoſophici tantum exhibet; XIV ex acidis vel ſalſis ſalium eſſentiis & menſtruis vegetabilibus confecta; XV ex Spiritu vini Philoſophico & ſpiritibus acidis, ſcilicet aqua forti & ſpi-

& spiritu nitri &c. XVI ex acetis philosophicis & salibus volatilibus urinæ & salis armoniaci vulgi; XVII ex aceto philosophico & salibus fixis non tingentibus, tam vegetabilibus quam mineralibus; XVIII ex sale ammoniaco vegetabili & acetis non tingentibus. In XIX genere composita sequuntur menstrua mineralia, ex spiritu vini philosophico & spiritibus acidis tingentibus, spiritu vitrioli, butyro antimonii; in XX ex spiritu vini philosophico & salibus aliisque rebus tingentibus, vitriolo, cinabari, hæmatite; in XXI ex menstruis mineralibus simplicibus & rebus tingentibus prius fixatis; in XXIII ex aceto philosophico, aliisque menstruis mineralibus compositis, & corporibus metallicis aliisque rebus non tingentibus; denique in XXIV ex menstruis vegetabilibus & mineralibus invicem commixtis. Sub hisce viginti quatuor menstruorum generibus centum & quinquaginta processus diversos ex Basilio, Lullio, Parisino, Ripleo, Bacone, Paracelso, Trithemio, Trismosino, Guidone, Rupecissa, Hollando ac Alberto Magno excerptos adducit, inque illis tam quæ ad præparationem faciunt, per annotationes ac observata, singulis generibus interjecta & subnexa, declarat, quam explicando varias vocum acceptiones, quæque contradicere sibi videntur conciliando, multum desudat. Unicum tantum est, quod desiderari adhuc in præsenti opere possit, nimirum Autorem spiritus vini Lulliani præparationem, quem tamen ceu fundamentum omnium descriptorum menstruorum extollit, penitus subticuisse; inserendam nempe libro V horum Secretorum, suo etiam tempore edendo.

L'HOMME DE COUR, TRADUIT DE L'Espagnol de Baltasar Gracian, par le Sieur Amelot de la Houssaie, avec des notes.

i. e.

Vir aulicus, Balthasaris Gratiani, ex Hispanico Latine versus a Dn. Ameloto Hussæo, cum annotationibus.

Lutet. 1684 in 4 & 12.

INterpres *Gratiani Amelotus*, plurimis scriptis orbi literato notus, versionem hanc suam *Regi Christianissimo* prolixa & eleganti episto-

la dedicavit. In hac percurrens, quæ Rex bello & pace magna & præclara gessit, (in quibus etiam Reformatorum oppressio, non sanguinis effusione, sed, ut ait, longa diæta, honorum nempe & munerum subtractione procurata, laudatur,) non dubitat Gratianum, si vitam produxisset, insignia illa elogia, quibus Heroem suum *Ferdinandum Arragonium* mactavit, meliori jure *Ludovico Regi* tributurum fuisse. Huic enim rectius quam illi aptari, quod universaliter & singulariter excellat, *& omnibus optimis in sua cujusque laude præstantior sit*. Huic etiam vocem illam Hispanicam (*Despejo*) quæ verti non possit, omnes tamen summasque Principis & hominis dotes exprimat, optime convenire, & in hoc conjuncta esse rarissimo exemplo, *intelligentiam* & *diligentiam*. In præfatione non negat obscure admodum scripsisse Gratianum, neque tamen Jesuitæ *Buhursii* censuram meruisse, quasi scripserit, quæ ipse non intellexerit, aut eo fine, ne intelligerentur. Allegat *Vincentium Johannem de Lastanosa*, editorem librorum Gratiani, qui idem obscuritatis vitium objicientibus, & insuper dolentibus, quod summa Aulicæ prudentiæ arcana in vulgus hoc libro propalata sint, respondet, non omnibus scripsisse Gratianum, sed sublimitati rerum pari dictionis altitudine venerationem conciliasse, & vulgaribus ingeniis sensum earum præclusisse, quamvis talia vel maxime videri velint omnia penetrare. Ita *Aristotelem* scripsisse, quæ præter *Alexandrum* nemo satis intelligeret. Non inepte itaque libro huic lingua Hispanica *Oraculi* titulum datum esse, pro quo Interpres modestiæ, ut scribit, causa illum substituit, qui versioni præfixus est. Contineri quidem in trecentis hujus tractatus axiomatibus ait, quæ optimi magistri, *Homerus*, *Aristoteles*, *Seneca*, *Tacitus*, *Plutarchus*, *Æsopus*, *Lucianus* & *Apulejus* docuerint, sed ita composita & seculi moribus accommodata, ut nihil ad perfectionem politicæ scientiæ libello huic desit, nisi quod (ut ex illustris cujusdam viri judicio refertur,) longior sit, quam ut ediscì possit, brevior quam ut satis amplam legendi materiam præbeat. Rationem porro reddit, cur Gratiano non *Laurentii*, quod Hispanicæ editiones habent, sed *Balthasaris* nomen apposuerit. Hoc enim verum fuisse, *Nicolai Antonii* Hispalensis testimonio probat, narratque, natum fuisse *Balthasarem Calataiudi* in Arragonia, & Societati Jesuitarum adscriptum, *Tarraconense* Collegium rexisse,

mor-

mortuum anno 1658, *ætatis quinquagesimo quarto.* Scripsisse (1) *El Heroe*, i. e. Heroem, a *Gervasio* Medico Gallice versum, meliori sensu quam stylo. (2) *El Politico Fernando*, Ferdinandum Politicum, ita quidem, ut supra omnem modum Regem istum extulerit, inter alia scribens: si aliquando deficere Monarchiam Hispanicam contingat, fore, ut statim *instauretur*, si reviviscere Ferdinandus posset. Hic dubitare se non *illepide* dicit Interpres, an resuscitari is vellet, si sciret, se cum *Ludovico XIV.* componendum esse. (3) *Agudeza* i. e. Acumen, quem tractatum multa Jesuitarum elogia continentem *Genuensis* quidam Italice vertisse, & suo nomine edidisse perhibetur. (4) *El Discreto*, sive Discretum. (5) *Criticon*, satyræ instar vitiis seculi omnisque generis hominum oppositum. Hos omnes, sicut & qui nunc prodit, *Oraculum* sive *Virum Aulicum*, sub Laurentii fratris nomine edidisse Balthasarem, quod Sacerdos ipse, de rebus non Theologicis scribere verecundaretur; unicum nomine non dissimulato publicasse, cui titulum fecit *Comulgador*, i.e. Communicator, seu meditationes de sacra communione. Dubium vero esse, an lucem conspecturi sint, quorum spes facta fuit, *Atento*, i.e. Attentus, & *Galante*, i.e. Elegans sive Urbanus. Locum scilicet hic invenire querelam *Plinii* junioris *Lib. V. Ep. 5.* mortem Fannii deplorantis, ubi scribit: *Mihi videtur acerba semper & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant; nam qui voluptatibus dediti quasi in diem vivunt, vivendi causas quotidie finiunt: qui vero posteros cogitant, & memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat.* Hæc ex prolegomenis, non invito, ut putamus, Lectore excerpsimus, ut de autoris Hispani, ingeniosi & acutissimi, historia & scriptis patefiant, quæ nobis huc usque parum nota fuerunt. Axiomata trecenta, concisissimo stylo arctata, in compendio exhibere, idem esset ac describere. Legi possunt exiguo labore, sed nonnisi magno & repetito intelligi; quamvis interpres operam dederit, ut ad perspicuitatis Gallicæ genium griphos illos explicaret, & ex autoris, quæ supra indicavimus, scriptis, *Heroe* & *Discreto*, liquidiora in annotationibus subjungeret, in quibus & ex aliis accuratissimis rerum politicarum scriptoribus sententias selectas, cum fructu reperire licet.

REGULA CREDENDORUM, SEU METHODUS Polemica ad omnes omnino homines a vera religione dissentientes, clare, breviter ac solide convincendos. Ex Lingua Anglicana in Latinam traducta. Autore I. K. Catholico Anglo.

Leodii, typis Gerardi Grison 1684 in 8.

CUm *Autoris* propositum sit, methodum, ut ipse loquitur, *rationalem, compendiosam, claram, facilem* & *generalem* ostendere, qua omnes a religione Pontificia dissentientes aut illi adversantes convinci queant; principia se investigaturum pollicetur, quæ in seipsis vera, ad veram religionem comprobandam accommodata, ac talia quidem sint, ut a nemine negari aut in dubium vocari possint. Hujusmodi autem inter alia esse scribit: *aliquid est verum.* Hoc principio inniti præsentem *methodum*, quam *polemicam* dixit: & ex eo semel concesso deducere licere, tum veritatem religionis Romano-Catholicæ, tum omnium eorum, quæ tanquam articuli fidei ab illa traduntur, affirmat. Itaque ut ejus utilitas fiat manifestior, eandem sex articulis constare, quorum unus ex altero quasi necessaria connexione fluat, demonstrare nititur. Nam ex eo, si *aliquid est verum*, probare instituit, (1) *etiam esse verum Deum*; si autem sit verus Deus, esse (2) *veram religionem*; & si sit aliqua vera religio, *esse* (3) *veram aliquam revelatam Religionem*; & si aliqua sit revelata religio, *esse* (4) *Christianam religionem veram*; & si Christiana est vera, (5) *Catholicam Romanam* (hanc enim p.25. intelligit) *etiam religionem esse veram, & consequenter ab omni errore fundamentali liberam*: & inde (6) colligit, *quod nullo modo tanquam articulum fidei, ullum doceat errorem, aut corruptionem, sed ab omni prorsus errore & corruptione sit immunis.*

Summa connexionis & demonstrationis methodi hujus & articulorum sex recensitorum huc redit. Supponit *Autor* verum esse, inter entia, quæ existunt, unum esse alio melius: hoc admisso, debere esse aliquod Ens omnium existentium ac possibilium *optimum maximum:* atque hoc esse *Deum verum.* Ab existentia DEI veri pergit deducere *existentiam veræ religionis* hoc pacto: si est Deus verus, debere nos eum honorare, eique obedire; hoc fieri vero non posse, nisi sit

ſit aliqua doctrina, quæ nos doceat, quomodo eum honorare & quibus in rebus illi obedire debeamus: *hanc* autem *doctrinam* eſſe *verum religionem*, quæ a DEO revelanda ſit, quia homines ſcire nequeant, aut particularem modum, quo velit ab ipſis honorari, aut particulares materias, in quibus ſibi depoſcat obſequium. Itaque admittendam eſſe *religionem revelatam*. Admiſſa vero illa, *veritatem religionis Chriſtianæ* ita oſtendere laborat: ſi eſt religio vera revelata, procul dubio *illa* vera eſt & a DEO revelata, quæ miraculoſe propagata fuit; talem vero fuiſſe propagationem religionis Chriſtianæ. Conceſſa hujus veritate, *religionis Romano-Catholicæ veritatem* hunc in modum demonſtrare ſatagit: ſi Religio Chriſtiana vera eſt, idque recte probatur ex illius propagatione; *Religio* quæ eodem pacto propagata fuit, ac Chriſtiana, *vera eſſe debet*. Atque hoc de religione ſua Romana affirmat: ergo illam veram eſſe colligit. Demonſtrata ſic, ut putat, religionis ſuæ veritate, ulterius concludit, nihil ab ea tradi tanquam articulum fidei, quod non ſit verum.

De connexione quinti hujus & ſexti articuli, quippe qui *μέγα λίαν αἴτημα* continent, Chriſtianus & eruditus lector judicet, an firma ſit & novi quidpiam contineat. Autoris interim ſcopus inde patet, ſcilicet perſuadere Chriſtianis, Religionem Pontificiam eſſe veram & ab omni errore fundamentali immunem.

PHYSICÆ CONCILIATRICIS CONAMINA, adumbrata a Joh. Chriſtoph. Sturmio, Philoſ. Nat. & Mathem. P. P.

Norimbergæ, apud Wolffg. Mauritium Endterum, 1684 in 12.

CUm Sectaria philoſophandi ratio valde noxia ſit, tum quod qui cæco affectu unum Magiſtrum ſequuntur, meliora ab aliis tradita non agnoſcant, ſed in effingendis effugiis, quibus labanti opinioni ferant ſuppetias, vel in affingendis adverſæ ſententiæ abſurditatibus, aut defectibus, quibus forte laborat, exaggerandis, tempus ſeriæ veri inquiſitioni impendendum, inutiliter conſumant; tum quod adoleſcentes rixoſa ea Philoſophia imbuti habitum altercandi, & criminan-

minandi ad superiores facultates afferant, pari licentia eas tractent & per omnem vitam, cum muneribus jam admoti sunt, litigiose exerceant; huic malo pro sua quoque virili occurrere laborans doctissimus Sturmius, discipulos suos in Philosophiæ naturalis studio ad veritatem agnitam ita deducit, ut diversum sentientes, non erroris, non vitii, non malitiæ accuset, sed cum fieri potest, eorum hypotheses cum suis conciliet. Specimina ejus pacificæ Philosophiæ parvus iste libellus, in usum scholarum physicarum rogantibus Auditoribus editus, multa habet. In hoc enim plurima veterum vel approbantur, vel excusantur, & verum hodie detectum ipsos si non plane perspexisse, ab eo saltim non longe abfuisse docetur, modernorum inventa & cogitata justo æstimantur pretio, omnique studio id agitur, ut quoad fieri potest, universi in gratiam reducantur. Quam non solum civilem & humanam, sed & scientiarum augmentis valde profuturam rationem tractandi res naturales, prolixiore opera se prosecuturum promittit in Physica sua Eclectica sive Hypothetica. Quod a viro exercitatissimo in his studiis concinna methodo adornatum & magnam partem jam confectum opus, & expetunt, & accipient avidissime eruditi.

TRACTATUS ADVERSUS REPROBAtionis absolutæ decretum, nova methodo & succinctissimo compendio adornatus.

Londini, apud Joh. Norris 1683 in 8.

Opusculum hoc Anonymi est, ac molis exiguæ, sed quo Calvinianorum de absoluto reprobationis decreto sententia acerrime refellitur. Divisum est in partes duas, quarum prima falsitatem illius dogmatis, altera malignitatem ostendere Auctor satagit. Et falsitatem quidem, quia 1. pugnet cum Dei bonitate, sanctitate, justitia, & veritate; 2. expressis Scripturæ locis contradicat; 3. Scripturæ totius scopum & finem frustretur. Malignitatem vero, quod 1. natura sua comparatum sit ad omnem religionem exstirpandam; 2. ad omnis regiminis civilis subversionem tendat; 3. homines in desperationis gurgitem præcipites agat.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCLXXXV.

APOCALYPSIS B. JOANNIS APOSTOLI EXPLAnatio historica Auctore Daniele Herveo *Nannetensi, Oratorii Jesu Christi Domini Nostri Presbytero.*

Lugduni, apud Petrum Borde, 1684 in 4.

POst multorum tum veterum tum recentiorum Commentatorum cogitationes in Apocalypsin, in hac sua Explanatione *Innocentio XI.* Papæ dicata suscipit *Herveus*, eventus, qui sedecim sæculis elapsis secundum vaticinium Apocalypseos contigerunt, ex probatis variorum temporum historiographis asserere. Arbitratur enim illam *usque ad medium capitis vigesimi* congrue ac veraciter explicari posse, reliqua adhuc eventura qui sciat satis, neminem esse. In quibus meditationibus suis quid præstiterit Auctor, ex præcipuorum vaticiniorum expositionibus, quas adscribemus, constabit.

Cap. VI. Primi sigilli libri cœlestis resignatio insidentem equo albo, habentem arcum ac coronam, ac vincentem exhibens, significat insignem victoriam, quam *Agareni* mirabiliter reportarunt sub specie arcus insoliti aliorumque supernorum portentorum a *Dione Cassio* memoratorum, adversus equitatum & exercitum *Trajani* Christianorum persecutoris, & superbi innumerarum gentium victoris.

Secundum sigillum apertum alternas notat cædes Romanorum & Judæorum, quæ justo DEI judicio, quod Christianos persecuti essent, contigere *sub Trajano & Adriano.*

Tertio signaculo resignato indicatur penuria solius panis, non autem vini & olei, *sub Marco Antonino & Lucio Vero.*

Sub ſigillo quarto bellum, fames, peſtis continentur, tempore *Galli & Voluſiani* Imperatorum.

In reſignatione quinti ſigilli, judicium quod poſtulant Martyrum animæ, & vindicta quam expetunt, eſt ruina impietatis ethnicæ, & converſio omnium gentium ad Chriſtum. In eum enim finem, ut everteretur cultus dæmonum, & unus DEUS ubique coleretur, ſanguinem ſuum fuderunt. Jubentur exſpectare aliquot ſæculis, ut ſuperſtitionis ethnicæ ruinam, quam poſtulabant, & ſolius Chriſtianæ religionis decus ac regnum, quod popoſcerunt, perſpiciant.

Apertura ſigilli ſexti refert horribilem terræ motum, qui *Antiochiam*, cum in ea *Trajanus* degeret, ſubvertit.

Facta apertura ſigilli ſeptimi *Cap. VIII.* prima plaga infidelibus poſt clangorem primæ tubæ Angelicæ inflicta, accipienda eſt de *legione Chriſtiana fulminante* ſub M. Aurelio Antonino Philoſopho. Secundam plagam ex ſecundæ tubæ Angelicæ clangore obortam *Byzantium* ſtrage ſua ſub Severo Imperatore ſuſtinuit. Tertia plaga ex ſonitu tertiæ tubæ Angelicæ immiſſa pertinet ad tempora tum *Antonini Pii*, tum *Gallieni Imperatorum.* Obſcuritas inſueta Solis, Lunæ & ſiderum ad clangorem quartæ tubæ Angelicæ, tempus *Gallieni* Imperatoris reſpicit. Quintam plagam *Cap. IX.* poſt quintæ tubæ Angelicæ clangorem *Valeriani* Imperatoris Romani & Chriſtianorum perſecutoris captivitas, a Sapore Rege Perſarum; & ſextam plagam peſtilentia ſub *M. Antonino & Lucio Vero* implevit.

Cap. X. Angelus jurat non fore amplius tempus cultus dæmonum, imperii ethnici, & perſecutionis adverſus Chriſtianos, ſed regnum Dei & Chriſti, quod accepto libro & devorato Johannes jubetur prædicere.

Cap. XI. Sub figura templi ac ſanctæ civitatis menſibus quadraginta duobus a gentibus calcandæ, oſtendit Dominus tueri ſe dona Spiritus S. & virtutes fidelium, qui templum ejus interius ac ſpirituale ſunt; loca vero externa, ubi conveniunt ad publicam orationem, & ea, in quibus degunt, ſubjacere poteſtati infidelium tribus annis ac dimidio, ſub multis Imperatoribus ethnicis. Clerus & populus Chriſtianus ſunt *duo teſtes fideles* ſub Jeſu a Joſedecho prognati, & Zorobabelis, nec non Moyſis & Eliæ figuris repræſentati, qui pietate ſua impietatem ethnicam expugnaturi, Eccleſias ad cultum reædificaturi, & vari-

varias plagas gentilibus inflicturi erant. Corpora S. Martyrum, tempore persecutionum in plateis Romæ ethnicæ (*quæ Sodoma, Ægyptus & Jerosolyma Christi interfectrix appellatur*) insepulta jacebunt; pace vero Ecclesiis reddita solennes a fidelibus honores, utpote a Deo in cœlum recepti martyres consequentur, unde expavescent infideles. Illo tempore factus est terræ motus Hierosolymitanus, cum Judæi tentarent templum reædificare sub *Juliano Apostata*. Audita tuba septimi Angeli cœlites gratias agunt DEO ob translatum imperium Romanum ab ethnicis ad Christianos. Apertura templi cœlestis & apparitio arcæ testamenti in eo, nec non tonitrua & terræ motus, ac grando magna, significant futurum, ut quamvis *Diocletianus* ecclesias Christianas & libros sacros combureret, atque omnibus modis impediret, ne Martyrum corpora haberentur in honore; tamen ecclesiæ Christianæ ubique tandem extruerentur, in earumque adytis asservarentur libri sacri: signum Crucis victoriam de impietate promittens *Constantino* cœlitus appareret: vera crux & nonnulla præcipuorum mysteriorum Christi sanctissima loca ab ethnicis obtecta detegerentur; in iisque construerentur ecclesiæ: crucis quoque cœleste signum præter terræ motum & tempestatem insuetam appareret, cum molirentur Judæi templum Hierosolymis instaurare: impius autem Cæsar Galerius sub Diocletiano in gratiam deorum suorum publice perorans, argueretur a DEO vero subitis & extraordinariis tonitruis, pluviis & densa grandine: ignis libros sacros comburens aliquando miris imbribus & grandine permixtis extingueretur &c.

Cap. XII. sex primis versibus, Ecclesia Christi sponsa, fidem ejus & Apostolorum habens immutabilem, fœta promissionibus divinis nititur, ut edat in lucem virum, qui eam a persecutionibus liberet: adversatur ipsi Diabolus tum per se, tum Imperatorum ethnicorum, qui ei addicti sunt, ferocitate. Ecclesia prudenter fugit, ac tandem enititur *Constantinum*, qui raptus ad divina contuenda, pacem ei tribuit, gentium delubra & idola conterit, & cultum DEI in omnes Imperii sui fines diffundit. Prælium S. Angelorum & Dæmonum, illorum de subvertenda impietate ethnica, horum pro illa tuenda: dejectio horum, qui ante adorabantur ut dii, & Christianos persequebantur: Angelorum sanctorum & Martyrum victoria, & de ea cœlestis lætitia, *a septimo versu ad primam partem duodecimi versus*,

ad tempora Constantini, Maxentii, Licinii pertinet. *A parte secunda versus duodecimi ad versum decimum quartum*, tempore persecutionis tum a Maximino, tum a Licinio motæ, cum jam Constantinus Christi fidem amplexus esset, Ecclesia aquilæ comparata, avolat in desertum, ibique, DEO providente, alitur. *Versu 15. & 16.* ingentes copiæ intelligendæ sunt, quas Maxentius contra Constantinum pluries immisit, a Constantino tum occisæ in terra multiplici certamine, tum in Tiberim demersæ, dum ab eodem Imperatore ultima pugna fugarentur. *Duobus ultimis versibus* Licinii adversus Christianos persecutio & prælia prædicuntur, tum terrestria tum navalia contra Constantinum, a quo profligatus est.

Uti *Cap. XIII. v. 1. 2.* Bestia de mari ascendens est Imperium Romanum ethnicum Christianos atrociter persequens, cujus impietas in Nerone extincta, revixit in Domitiano *v. 3. ad 10.* ita altera de terra surgens speciatim præfigurat Imperatores collegas, Diocletianum Jovium & Maximianum Herculium, nec non Galerium Maximianum & Maximinum, Diocletiani, cum adhuc viveret, in Imperio a se abdicato successores. Numerus Bestiæ v. 18. *sexcenti sexaginta sex*, invenitur in nomine, DIOCLETIANUS JOVIUS, unica litera I dempta. Unicam vero literam licere etiam in hac nominis computatione tollere, suadet tum licentia in acrostichis permissa, tum quod Diocletianus tam a matre Dioclea, quam a loco natali convenienter Diocleanus dici queat. DIOCLEANUS JOVIUS ergo habet literas numerales, D. I. C. L. V. I. V. I. V. quæ sic junctæ D.C.L.V.I.IV.V.I. faciunt sexcenta sexaginta sex. Cum etiam bestia habeat duo cornua, hoc est, duos Imperatores, nempe *Diocletianum* & *Maximianum*, fas est computare numerum amborum nominum. Ex horum igitur literis numeralibus ita ordinatis D. C. L. IIX. IV. IV. emergunt sexcenta sexaginta sex. Præter hoc sub eodem numero innuitur tam dives & pretiosa præda, quam bini illi Imperatores de Persis superatis retulerunt, atque in triumpho suo Romanis ostentaverunt, ut comparari queat sexcentis sexaginta sex talentis, quæ Salomon accipiebat ex Ophir, seu ex India Persis finitima & subjecta.

Cap. XIV. v. 14. ad fin. Ostenduntur sub figuris messis & vindemiæ victoriæ, quas Constantinus eodem anno reportavit de exercitibus Maxentii, primum apud Taurinos & Veronam, deinde prope Romam.

Cap.

Cap. XV. Canticum fideles ob victoriam Constantini Maxentio in Tiberim demerso concinunt.

Cap. XVI. Quinq; plagæ a quinq; Angelis inflictæ notant pestem, & carbunculum, famem & sitim, æstum, & ignem sacrum, ac cæcitatem, quibus percussi sunt divinitus ethnici sub Maximino, insano Christianorum persecutore. *Sexta plaga* ab Angelo sexto immissa accipienda de bello, quo *Julianus* Imperator, Christianæ Religionis desertor ac persecutor, præter superbam animi sui præsumtionem, & falsa deorum suorum oracula, turpiter victus est a Persis & occisus. *Septima plaga* Angeli septimi primis annis Valentiniani Imperatoris Christiani intulit terræ motum ab orbe condito inauditum, necem Procopii & Marcelli, cognatorum Juliani, cujus impietatem & imperium excitare tentabant. Hinc sequitur excidium Civitatum gentium, & ruina tripartita tum Nicomediæ tum Romæ *v. 19. & 20.* Grando vehemens *v. 21.* quæ post extinctum Procopium Juliani Apostatæ consanguineum grassata est Constantinopoli, & in Cappadocia, Valentiniano & Valente Imperatoribus.

Cap. XVII. & XVIII. Condemnatur *Roma ut ethnica sub specie meretricis & bestiæ, septem capitibus & decem cornibus monstrosa*, insaniens inanium deorum suorum amore & furens in Christianos, opibus & populis affluens, septem montibus, super quos sita est, celebrata, notata etiam septem Imperatoribus a Nerone primo Christianorum persecutore ad Trajanum, & ab eo ad Licinium & Julianum decem alios Imperatores, Christianæ Religionis persecutores habens.

Cap. XIX. v. 11. ad 16. Christus aperit Johanni victoriam, quam Theodosius de Maximo & Eugenio Tyrannis reportaturus erat. *Quinque ultimi versus ejusdem capitis* prædicunt stragem ingentium exercituum *Rhadagaisi Gothi* sub Honorio, *Varanis Persæ*, *Alamundari Saraceni, & Rhoili Scythæ,* sub Theodosio Juniore.

Cap. XX. decem primis versibus hæc est apocalypsis: Diabolus, qui antea per Imperatores ethnicos erat princeps hujus mundi, ligatur tanquam tyrannus & mancipium *mille annis*, quibus imperium tenebunt Christiani: eoque millenario sancti Martyres, quos prius Ethnici despiciebant, veluti cum dedecore mortuos, *vivent resurrectione civili & religiosa* apud Christianos populos, a quibus magno in honore habebuntur, utpote cœlestis vitæ & regni Christi participes. Modico

autem tempore post completum millenarium, solvetur Satanas, & pristinam in terra potestatem magna parte recuperabit per *Turcas infideles* imperio potitos: verum illos per Christianas regiones circumquaque effusos & adversus Christianam religionem dimicantes, Christus Dominus tandem temporali & æterno igne aduret.

Quas Explanationes Herveus unice profert & stabilire nititur, nullas alias a suis valde differentes, quas Interpretes vel Romanæ vel Protestantium ecclesiis addicti prodiderunt, allegans, multo minus reprehendens.

TRACTATUS DE POLITIA ECCLESIÆ ANglicanæ. Cui accesserunt Richardi Zouch, LL. D. *Descriptio Juris & Judicii Ecclesiastici secundum Canones & Constitutiones Anglicanas, & Descriptio Juris & Judicii Temporalis secundum Consuetudines Feudales & Normannicas.*

Londini, apud Rob. Clavel. 1683. in 8.

TRigam hic sistimus Tractatuum, junctim & altera nunc vice in lucem publicam prodeuntium: quorum quidem duos priores argumenti similitudo facile combinavit, dum uterque Institutiones quasi Legum Angliæ Ecclesiasticarum exhibet; tertium vero, diversa licet continentem, quod tamen eundem cum secundo autorem agnosceret, vel ideo jungere maluit editor, ut eum, alioqui forte brevi tempore oblivioni tradendum, hac ratione ab interitu quodammodo vindicaret. Pauca jam ut de singulis pro instituti ratione commemoremus; primus ille tractatus de Politia Ecclesiæ Anglicanæ, tempore Jacobi R. Angl. conscriptus est a Doctore *Mocket*, qui Archiepiscopo Cantuariensi a sacris domesticis fuit, ac Præfectus Collegii omnium Animarum in Academia Oxoniensi. Flammas aliquando passum esse libellum hunc, licet in se innoxium, docemur in præfatione: eo scilicet, quod editus esset una cum *Juelli* Apologia pro Ecclesia Anglicana & aliis quibusdam libris, qui, cum suspecti quid & statui Ecclesiastico istius regni non admodum congrui continere crederentur, istud supplicium subire jussi sunt. Scopus Autoris eo maxime tendit, ut

Hierar-

Hierarchiæ Anglicanæ ordinem in compendio exhibeat, doceatque insimul ex antiquioribus scriptorum atque conciliorum monumentis, ejus formam, uti nunc est, minime a Papatu derivatam, sed potius ab ejusdem abusibus vindicatam, & primævæ Ecclesiæ praxi restitutam habendam esse. Præmittit autem in *cap. 1.* divisionem totius Angliæ, cum politicam, in 52 comitatus, quos nominatim enarrat; tum ecclesiasticam, ab ista quodammodo dependentem, in duas provincias Archiepiscopales, Cantuariensem & Eboracensem; quæ constent ex viginti sex Diœcesibus Episcopalibus, ordine pariter enumeratis, ac complectentibus parochias in universum 9725. Porro in *cap. 2.* quænam in Anglia habeantur leges Ecclesiasticæ, demonstrat: edocet nimirum, eas constare partim ex communibus principiis juris Canonici, quatenus regni statutis ac consuetudinibus haud contrarientur; partim Constitutionibus, tum nationalibus universæ Ecclesiæ Anglicanæ a *Joh. de Anthon* in ordinem redactis; tum provincialibus, quas *Guil. Lynwood* collectas commentariis illustravit. Deinde ordine persequitur officia ac dignitates personarum in Hierarchia ista eminentium, incipitque *cap. 3.* ab ipso Rege, tanquam Ecclesiæ Anglicanæ capite, cujus autoritatem eo intuitu supremam quidem, non tamen omnino illimitatam agnoscit: inter alia vero jura, ipsi hoc nomine competentia, commemorat jus designandi Episcopos, conferendi beneficia Ecclesiastica, congregandi concilia, exigendi ab Episcopis homagia, recipiendi ultimas appellationes in litibus universis Ecclesiasticis, (quod jus jam inde a temporibus Henrici II, & amplius, Regibus Angliæ competere probat) quin & absque appellatione causas tales dirimendi per Commissarios suos Ecclesiasticos, si appareat, judices inferiores non debite officium suum facere. Pergit *cap. 4.* ad exponendam Archiepiscoporum potestatem, recensetque jura tum utrique communia, tum Cantuariensi in specie competentia & propria. Ad communia refert, quod gaudeant titulo Clementiæ seu *Grace*, præcedentia supra omnes Duces regni, immunitatibus & libertatibus in latifundiis propriis; quod provinciales synodos juxta præscriptum Regis convocent, convocatasque moderentur & ultimum in iis ferant suffragium: item quod, juxta peculiaria istius regni jura, approbatio & insinuatio ultimarum voluntatum ad eos spectet; quin & ab intestato succedentibus concedere debeant administrationem bonorum cujus

cujuslibet defuncti, qui intra eorum diœcesin habuit bona *notabilia*, hoc est, ad summam quinque librarum ad minimum adscendentia: quæ concessio in tantum necessaria est, ut qui absque hujus impetratione ipse se in bona defuncti intromisit, excommunicationem mereatur, uti *pag. 109.* videre est. Propriæ Cantuariensi Archiepiscopo prærogativæ recensentur, quod primus Par Regni sit, & præcedentia utatur præ omnibus magnis officiariis; quod inauguret Regem in actu coronationis: quod designet Notarios publicos, qui licet singulares, in testimonio tamen perhibendo possint esse instar duorum testium: quod dispenset cum valetudinariis, puerperis, senibus, ægrotis, ut carnibus vesci queant illis diebus, quibus alias ob rationes politicas ibi interdictum est: quod denique gratiam faciat legum Ecclesiasticarum in omnibus causis verbo Dei non repugnantibus, modo solitæ fuerint in Curia Romana alias obtineri. Tandem & hoc officio utriusque Archiepiscopi accensetur, quod singulis per totum annum diebus dominicis sacrosanctum Christi evangelium sedulo concionari teneantur. Ab Archiepiscopis ad Episcopos *cap. 5. 6. & 7.* transit autor, eorumque tam dignitatem, quam jurisdictionem contentiosam æque ac voluntariam ordine exponit. Ad dignitatem refertur, quod titulum *Dominorum* habeant ratione Baroniarum Episcopatibus annexarum, & reliquos Barones antecedant: non in privatis solum congressibus, sed & in sessionibus Parliamenti; ubi talem eos servare ordinem perhibet, ut post Cantuariensem & Eboracensem Archiepiscopos primum locum teneat Episcopus Londinensis, secundum Dunelmensis; hinc sequatur Wintonensis & deinde reliqui, ut quisque consecratione prior est; nisi quod proximum locum post Dunelmensem obtineat, qui Regi fuerit a consiliis secretioribus. Officio eorum annumerat irrogationem Censurarum ecclesiasticarum, quarum distinctas species latiuscule exponit: item quod habeant jus concedendi licentiam exercendi Medicinam & Chirurgiam: quod singulis trienniis visitent suas diœceses, ibique inter alios abusus inquirant in excessus & delicta medicorum, chirurgorum & obstetricum, an exerceant artem suam non probati, aut in suis functionibus sortilegium aliquod aut superstitiosi quid admiserint; ut alia Episcoporum munia ibi recensita, sed ex jure Canonico jam satis nota, omittamus. *Cap. 8.* de Cathedralibus Ecclesiis agit, tractatque de ordine & muneribus Canonico-

aicorum. *Cap. 9. & 10.* descendit ad minora officia ecclesiastica, agitque de Cancellariis Episcoporum, quos antiquis illis Ecclesidicis seu Episcoporum Ecdicis, item de Archidiaconis, quos Periodeutis, de Decanis ruralibus, quos Chorepiscopis veteris Ecclesiæ quodammodo comparat: porro de Presbyteris, Diaconis, Oeconomis, Testibus Synodalibus & Ædituis, quæque singulorum functiones sint, exponit. Inter alia perhibet, tametsi vocatio presbyterorum plerumque certum locum, in quo munus hoc exercere debeant, respicere soleat: in Anglia tamen aliquos vocari quandoque ad ministerium sine destinatione ad certum locum, ut Socios Collegiorum, quique ultra quinquennium Artium Magistri, propriis sumtibus degunt in Academiis. Quod Testes Synodales attinet, eorum officium in eo consistere ait, ut eos, qui scandalose vivunt, Episcopis ad puniendum deferant, utque prospiciant, quo omnes parochiani Ecclesias debite frequentent, ac iisdem per integrum rei sacræ tempus intersint. *In ult. cap.* tractat de Synodis Nationalibus & provincialibus, earumque haud exiguam utilitatem esse autumat, non obstante, quod Gregorius Nazianzenus *ep. 42. ad Procopium* scripserit, *se nullius unquam Synodi bonum & felicem vidisse exitum.* Docet autem, ea quæ in Synodis istis definita sunt, Regia autoritate rata censeri, quin & nonnunquam post Regiam illorum confirmationem a suprema Parliamenti curia tanquam Regni leges promulgari; perinde ac Justinianus *Novell. 131. c. 1.* sanxerit, ut prima quatuor Concilia Oecumenica vicem legum obtinerent.

Sequitur *alter Tractatus*, continens Descriptionem juris & judicii Ecclesiastici Anglicani, qui, perinde ut *tertius*, autorem agnoscit *Richardum Zoucheum*, (cujus Quæstiones Juris Civilis *anni præteriti mense Decembri* commemoravimus,) prodiitque primum cum *ejusdem Elementis Jurisprudentiæ* anno 1636. Commendat se libellus hic nervosa sua, nec minus perspicua brevitate, dum paucissimis plerumque verbis multa exprimuntur, & omnia quidem hausta ex ipsissimis fontibus Juris Canonici, & Constitutionum Angliæ Ecclesiasticarum; quorum singula etiam loca summo cum studio ad marginem allegata reperiuntur, ne forte aliqua penes lectorem ex brevitate obscuritas remanere possit. In quatuor partes opusculum dispescitur, quarum singulæ decem absolvuntur sectionibus. In *prima* tractatur de Juribus Ecclesiasticis in genere, ut & de Personis Ecclesiasticis earumque officiis;

ciis; in *secunda* de acquisitionibus, contractibus & delictis ecclesiasticicis; in *tertia*, de forma judicii & processus Ecclesiastici in genere, & in *quarta* in specie de forma judicii circa singulos contractus atque delicta. In contentis ejus recensendis non erimus prolixi, maxime cum multa ex iis coincidant cũ argumento tractatus antecedentis, ob materiæ consonantiam. Pauca tamen eorum carptim saltem commemorasse non pigebit. Sic in *parte 1. Sect. 5.* ubi de Dominico Sacro, i.e. Regalibus Ecclesiasticis agit Autor, inter alias Regis prærogativas recenset, quod omnium vacantium Episcopatuum fructus temporales ad usum proprium percipiat, ut & Annatas sive Primitias cujuscunque beneficii Ecclesiastici post vocationem; decimas item perpetuas omnium beneficiorum, utpote quas Papa Urbanus Richardo II, ut ipsum contra Carolum R. Gall. adjuvaret, concessisse perhibeatur. *P. 2. f. 4* probat, in Anglia testamenti factionem nullis plane egere solennitatibus, sed meram in ejusdem probatione Juris gentium simplicitatem attendi, adeoque sufficere si aut duo saltem adfuerint testes, aut sola etiam scriptura testatoris propria manu consignata exhibeatur. In *P. 3. f. 2. & 3.* tractat de Curiis Ecclesiasticis tum supremis, tum intermediis. Supremas esse ait Curiam Delegatorum, in qua causæ civiles & appellationum ab Archiepiscopis eo devolutæ decidantur, ut & Curiam Commissariorum Regiorum, in qua delicta Ecclesiastica suprema autoritate coerceantur. Inter Curias intermedias ab Archiepiscopo scilicet Cantuariensi dependentes, primum locum adsignat Curiæ de Arcubus, ita dictæ ab Ecclesia arcuata Londinensi, B. Virgini dicata; cujus etiam judex Decanus de Arcubus appellatur. Post eam collocat Curiam Audientiæ, quæ Londini in Ecclesia D. Pauli habetur, quam jurisdictione quidem illi æqualem, dignitate tamen & antiquitate inferiorem perhibet; huic adjicit Curiam Prærogativæ Cantuariensis, in qua controversias de testamentis, & administratione bonorum a defunctis relictorum, disceptari dicit. Singularia etiam sunt, quod illis in terris ratione causarum ecclesiasticarũ fatale interponendæ appellationis non decem, sed quindecim diebus terminetur, *P. 3. f. 5:* quod in causa divortii propter adulterium non feratur sententia ad separationem, nisi pars, quæ petit sententiam, cautionem sufficientem interponat, quod ad aliud matrimonium, quamdiu pars nocens vivit, convolare nolit, *P. 4. f. 7:* quod denique blasphemia, perjurium,

jurium, ſacrilegium, fornicatio, adulterium, inceſtus, lenocinium, uſuraria pravitas, calumnioſa diffamatio, habeantur pro delictis Eccleſiaſticis, adeoque eorundem coercitio Judici Eccleſiaſtico relinquatur. Atque hæc de ſecundo etiam iſto tractatu dicta ſufficiant.

Supereſt tertius, de Jure & Judicio temporali ſecundum conſuetudines Feudales & Normannicas, ejusdem cum præcedenti Autoris, methodo etiam exacte parallela concinnatus, in tantum, ut non numerus ſaltem partium & ſectionum idem ſit, ſed & ordo materiarum utrinque correſpondeat; & quemadmodum prior ille tractatus compendium exhibebat juris Eccleſiaſtici, ſecundum ſtatuta Angliæ; ita hic præſens ſynopſin ſiſtit juris temporalis, cum ſecundum jus commune *feudale*, tum ſecundum conſuetudines Normanniæ. Tametſi vero de jure feudali ejusque contentis nihil hic attineat dicere, cum in vulgus nota ſint: ex Normannicis tamen conſuetudinibus præcipuas, a jure Communi diſcrepantes, ad ductum Autoris indicaſſe juvabit. Narratur itaque, ſecundum Normanniæ ſtatuta ad *Dominicum* ſive Regalia Ducis ſpectare theſaurum ubicunque repertum; item res *vaivas* ſive derelictas, quas, cum inveniuntur, nemo vindicat; ut & *veriſcum* ſive *wreccum*, i.e. merces, quas mare in terram ejicit, *pag. 217;* niſi dominus earum ex naufragio evadens easdem intra annum & diem ſuas eſſe probare queat, *p. 236.* Porro, Vaſallum minorem 20 annis eſſe in cuſtodia & tutela Domini feudi, qui durante hac minorennitate feudi uſum fructum percipiat, dummodo Vaſallo interim victum competentem præſtet, & fundos atque ædificia in ſtatu debito conſervet, *p. 233.* Donationem rei, retento ad vitam uſufructu, invalidam eſſe, *p. 236.* Filium, qui ſextum annum complevit, morientem poſſe diſponere de tertia parte bonorum mobilium, *p. 337.* Fœminam conjugatam non poſſe de ulla re teſtari, niſi conſentiat maritus, *ib.* Teſtatorem, qui deſcendentes vivos habet, non poſſe de bonis mobilibus diſponere, niſi de tertia ſaltem eorum parte, in qua tamen etiam expenſæ funeris contineri debeant, *ibid.* Parentes de bonis mobilibus non poſſe inæqualiter teſtari inter liberos, *p. 238.* Si quis ſine teſtamento decedat, generaliter ad Epiſcopum diœceſanum pertinere de ejus *Catallis*, i.e. bonis mobilibus diſponere & ea diſtribuere, *p. 238. Catalla* uſurariorum decedentium, ut & eorum, qui ſibimetipſis violentas manus inferunt, ad Principem ſpectare, *ibid.* Litigantes in judicio in-

 tentio-

tentionem suam probare teneri per sacramentum duodecim hominum intra *vicinetum*, i. e. intra leucam proximam natorum, qui inde Juratores dicuntur, *pag. 253.* Fidejussionem, quæ ibi locorum *plegiatio simplex* dicitur, non transire in heredes, sed cum fidejussore expirare, *p. 271.* Delinquentem, si ad Ecclesiam confugiat, posse ibi per octo dies morari; judicem vero, dispositis interim custodibus, ne aufugiat, nono die ab eo exquirere debere, utrum se exponere velit justitiæ laici, an *se tenere ecclesiæ:* si posterius elegerit reus, teneri eum renunciare jurato patriæ, finibusque intra tempus a judice statutum excedere; bona vero ejus universa in fiscum cadere, *p. 274.* Recantationem denique injuriæ atrocis in alterum prolatæ fieri debere ab injuriante, nasum suum per summitatem tenente, *p. 278.* Notatu quoque non indignum est, antiquam istam probationem causæ controversæ per duellum adhuc statutis Normannicis comprobari; cujus processum Autor *p. 254.* sequentibus verbis describit: *in die duello adsignato pugiles ante horam meridiei in curia comparere debent, in tunicis cum scutis & baculis cornutis armati, capillos super aures rotunde adæquatos habentes: cumque uterque eorum se Justitiario,* i. e. judici, *obtulerit, duelli verba per Justitiarium debent recitari; & deinde ad campum ducendi sunt pugnaturi, & quatuor milites eligendi sunt, qui campum custodiant, omnesque alii sedere debent in corona, & bannum Ducis proclamatur, ne quis, sub pœna vitæ & membrorum, verbo vel facto alicui pugilum auxilio vel impedimento sit. Tum pugiles præstitis invicem juramentis, de veritate causæ, & quod sorcerias* i. e. incantamenta *non adhibeant, & peracta competenter oratione, pugnam ineunt; & si defensor se usque ad stellas de nocte in cælo apparentes defendere poterit, victoriam consequitur.*

ECCLESIÆ ANGLICANÆ POLITIA IN TABULAS digesta, autore Rich. Cosino, LL. D. olim Decano de Arcubus & Cancellario seu Vicario Generali Archiepiscopi Cantuariensis.

Oxonii, 1684. in fol.

Quam modo compendiosis *Mocketi* & *Zouchei* tractationibus propositam exhibuimus, Politiam Ecclesiæ Anglicanæ; eandem breviora

viori adhuc methodo contractam sistit præsens opusculum. Posthumus *Cosini* fœtus est, editus primum Londini anno 1604 opera Th. Crompton, postquam Autor ipse jam anno 1598 diem obierat. Sedecim in universum constat tabellis synopticis, in gratiam Cleri maxime concinnatis, ut hic exactiorem quendam regiminis ecclesiastici typum in promtu & ante oculos habere posset. De contentis ipsis nil attinet dicere: exacte enim cum argumento dictorum modo tractatuum conveniunt. Cæterum huic novæ editioni præfatio præmittitur, succinctam de Autoris, tanquam multorum judicio præstantissimi, vita aliisque nonnullis opusculis Anglico idiomate editis, narrationem exhibens.

NOUVEAU RECUEIL DE PLUSIEURS QUESTIons notables, tant de Droit, que de Coutumes, jugées par Arrets d'Audiances du Parlement de Paris, par M. Lucien Soefve &c.

five,

Sylloge nova plurimarum Quæstionum notabilium, ex jure tam scripto, quam consuetudinario decisarum per Decreta in Audientiis Parlamenti Parisiensis lata, colligente Luciano Suavi, Advocato ejusdem Parlamenti veterano.

Tom. I.

Parisiis, apud Carolum de Sercy, 1682 in fol.

QUantis in deliciis supremorum dicasteriorum decisiones, super casibus dubiis editæ, habeantur ab iis, quibus sacra Jurisprudentiæ adyta penitius intrare est animus, id quidem apud omnes in confesso est: supervacuum proinde foret, earundem vel autoritatem vel utilitatem multis hic verborum ambagibus extollere. In quibus colligendis tametsi multorum hactenus labor occupatus fuerit; nihilominus plerisque eorum vel ex eo palmam se præripuisse confidit præsentium Editor, quod ne unica quidem inter Causas seu Quæstiones has

reperiatur, cujus & ventilationi, & decisioni ipse præsens auritusque testis non interfuerit. Quod ut eo facilius præstare posset, eas solum controversias sibi sumsit referendas, quæ in Audientiis Parlamenti, adeoque processibus nuncupativis disceptatæ fuerunt, utpote in quibus, cum viva voce causarum merita ab advocatis partium utrinque allegentur, felicius plerumque in subsecutæ sententiæ rationes penetrare detur, quam in processibus, qui mutuo productis partium scriptis agitantur, ubi illæ fere in abdito manere soleant. Numerus ipsarum quæstionum, ab Autore nostro éditarum, octo absolvitur centuriis: quarum quatuor præsens exhibet tomus: reliquas secundus, quem proxime sistemus, complectitur. Ordo in iis recensendis non alius adhibitus est, quam temporis, quo definitæ per sententiam fuerunt, ab anno nempe 1640 procedendo usque ad annum 1682: cumque sic promiscue confundantur materiæ, ad eum defectum supplendum cuilibet tomo index præmittitur, cujus ope singulæ Decisiones ad certos titulos seu generaliora capita reducuntur, quo eas sic ordinatiori serie dispositas contueri liceat. In hisce autem quæstionibus ita versatus est Autor, ut proposita paucis facti specie, brevissimis, quantum fieri potuit, verbis tantum exponat jura, ab advocatis utriusque partis allegata, subjungatque secutam supremi Parlamenti decisionem: non enim ex professo singulas pertractare, aut in eas prolixius inquirere visum ipsi fuit. Tametsi vero ex hac nostra Sylloge causas, rarioribus licet casibus passim insignes, integras huc transcribere, earumque disceptationem omnibus instructam circumstantiis sistere ob angustiam pagellarum prohibeamur: nihilominus permissum erit ex singulis centuriis Decisiones saltem nonnullas excerpere, atque exempli loco brevissimis adducere, quæ scilicet vel ob casum non ubivis obviũ, vel ob sententiam a regulis juris cõmunis quodammodo deflectentem, (eas enim, quæ manifeste jura Provinciarum consuetudinaria pro fundamento habere visæ sunt, consulto omisimus,) præ reliquis conspicuæ fuerunt. In *Centuria* itaque *prima* v. g. definitum refertur: Maritum, a quo fœmina ob impotentiam prætensam separari petierat, non posse pendente isto processu eam accusare ob commissum cum alio adulterium, cum de matrimonii validitate nondum constet; posse tamen eundem denunciare magistratui, ad inquirendum contra ipsam dissolute viventem, *cap. 1.* Donatoris prohibitionem,

tionem, ne extra familiam domus donata alienetur, non excludere filias, licet hæ alioqui familiæ partem facere non reputentur, *cap.3.* Testamento facto & insertis hisce verbis: nolo testamenta, si qua posthac a me scripta exhibeantur, pro genuinis reputari, nisi hæc inibi clausula reperiatur: *Miserere mei, domine Deus*, &c. cum postea contigisset eundem alia condere testamenta hanc clausulam continentia; in ultimo vero reliquis omnibus expresse derogare, non tamen facta ulla clausulæ hujus mentione; judicatum est, hoc ultimum unice valere, *cap.10.* Possessores fundorum Ecclesiæ non posse repetere meliorationum impensas, si eosdem vindicari contigerit, *cap.16.* Dimissionem bonorum, quam parentes vivi liberis fecerunt, a parentibus quandocunque retractari posse pro lubitu, *cap.59.* Donationem revocari valere ob supervenientem donatoris necessitatem, *cap.19.* Per mortem hominis civilem, v. g. ingressum in monasterium, feudum non fieri apertum, *cap.59.* Monachos non posse adhiberi testes in testamento, *cap.81.* Donatorem non teneri ad evictionem, etiamsi eam expresse se præstiturum promisisset, *cap.91.*

In *Centuria II* pronunciatum fuisse reperimus: marito (qui uxorem primum accusaverat de partu ex incestuoso coitu concepto & ipsa nuptiarum die edito,) ab accusatione desistente; nec uxoris patri, nec Fiscali competere ulteriorem ejus criminis vindicationem, *c.1.* Legatum matris, quæ monasterio in quo filius degebat, sexcentas libras annuas reliquerat, extinctum putari, postquam filius esset mortuus, eo quod ejus intuitu crederetur fuisse scriptum, licet id ex verbis non appareret, *c.10.* Valere dispositionem a patre factam, ut filius dissolute vivens portionis sibi competentis usum fructum tantum habeat, proprietate ejus filiis reservata, *c.16.* Mulierem, quæ ad famam obitus mariti, socero priore consentiente secundas inierat nuptias, non teneri postea, cum ab hoc dotem repeteret, probare mortem prioris mariti, utut hic famam istam fefellisse obtenderet, *cap.20.* Re duobus nepotibus a patruo his verbis legata: *volo, ut eam tanquam fratres inter se partiantur*; decisum est, alterius prædefuncti portionem alteri non accrescere, eo quod verbis tantum conjuncti essent, *cap.31.* Contractum locati rescindi non posse ob spectrorum tumultus in domo conducta perceptos, *cap.32.* Transactionem revocari valere, si appareat, sententiam prius

prius, licet eodem die, in causa fuisse latam, tametsi hoc utraque pars ignorasset, *cap. 35.* In civitate, quamprimum obsideri cœpit, vi legum bellicarum commeatum & instructum bellicum inibi repertum communicari, adeoque Senatum, qui tali in casu res istiusmodi privatis ereptas publice distribui fecerat, non teneri ad restitutionem, *cap. 49.* Viduam ei nubentem, cum quo intra annum luctus impudice vixerat, non ideo privandam esse commodis, ex prioris mariti testamento ad eam redundantibus, *cap. 51.* Legatum virgini relictum, ut Monialis fieret, huic, antequam legati dies cederet, monasterium ingressæ deberi; etiamsi alias talis pro mortua haberetur & legatorum incapax esset, *cap. 74.* Conductorem non habere beneficium cessionis bonorum, intuitu pretii locationis, *cap. 76.* Actionem de mala tractatione, a filio patri illata, non ab alio, quam parente ipso institui posse, *cap. 79.* Majorennitatem statutariam non tollere restitutionem in integrum, si eam adeptus, 25 tamen annis minor in alienatione immobilium graviter læsus appareat, *cap. 81.* In materia beneficiorum ecclesiasticorum minorennitatem non attendi, indeque cessare restitutionem ob factam a minore beneficii resignationem, nisi dolo sit inductus, *cap. 88.* Fœminæ futuros heredes non posse eam accusare de supposito partu, si maritus adhuc in vivis sit, *cap. 89.* Lata sententia, ut maritus, quem uxor impotentiæ incusaverat, intra trimestre spatium ei cohabitaret; postquam hic contumax non paruisset rei judicatæ, & fœmina, non expectato ulteriori decreto aut solennitate, alteri nupsisset, pronunciatum, matrimonium hoc esse validum, nec priorem maritum amplius audiendum, licet jam sententiæ satisfacere vellet, *cap. 94.* Bonæ fidei emtorem pretium repetere posse a domino, rem furtivam vindicante, antequam restituere teneatur, *cap. 96.*

Ex *Centuria III* sequentes excerpere definitiones libuit: Fœminam non posse impugnare matrimonium semel contractum ex eo, quod mariti, coire potentis, semen non esset prolificum, *cap. 2.* Sententiam episcopi, qua clericus ob crimen declaratus erat incapax beneficiorum ecclesiasticorum, nocere clerico etiam extra diœcesin illius episcopi, *cap. 11.* Donationis revocationi locum esse, quasi ob supervenientiam liberorum, si filii naturales post per subsequens matrimonium fuerint legitimati, *cap. 14.* Partum haberi pro legitimo, etiamsi & pater & mater professi fuissent, eum ex adulterio conceptum esse,

cap.

cap. 17. Testamentum in quo Notarius expresserat, testatricem ob scribendi inscitiam non subscripsisse, non concidere, tametsi deinde exhiberentur scripturæ aliæ manu testatricis subsignatæ, *cap. 21.* Filiam quæ nubens renunciaverat successionibus omnibus paternis, maternis & fraternis, non posse adspirare ad bona, quæ fratribus posthæc aliunde, quam ex parentum hereditate acciderant, *cap. 28.* In præscriptione annali diem intercalarem non cedere commodo agere volentis, *cap. 42.* Ubi permissum est, coram Parocho testamentum condere, non admitti, nisi parochum illius loci, ubi testator degit, *cap. 47.* Viduam ultra legatum omnium mobilium & usufructus immobilium mariti, posse adhuc petere dotalitium, in pactis dotalibus sibi constitutum, *cap. 60.* Matrimonium inter personas majorennes per vim & metum contractum, declaratum fuit invalidum post lapsum plurium annorum & susceptos inde liberos, *cap. 74.* Quæstione status mota Duci de Vendosme, Henrici IV filio naturali, eo quod durante matrimonio (inter Dominum de Liancour, & Gabrielidem Ducissam de Beaufort, ejus matrem,) natus esset, adeoque tanquam partus adulterinus, legitimari a Rege valide non potuisset; Parlamentum pro Duce pronunciavit, quia hic jam ultra 59 annos in possessione legitimitatis fuisse se probabat, *c. 79.* Matrimonium inter fratrem & alterius fratris viduam rescindi jussum fuit; non obstante Papæ dispensatione, qui tamen vi Concilii Tridentini in omnibus gradibus in Levitico prohibitis dispensare posse creditur, *cap. 81.* Testamento his verbis facto: *Nosocomium incurabilium heres esto, si decessero Parisiis; Xenodochium Rhemense heres esto, si Rhemis moriar, & non Parisiis, aut alio in loco;* cum contigisset, testatorem nec Rhemis, nec Parisiis, sed in loco tertio diem obiisse, judicatum fuit, successionem deberi Nosocomio incurabilium, *cap. 86.* Existimatum denique fuit, filium non excludi a successione personæ, quam parens, ob latrocinium in aliis perpetratum capite punitus, una occidere olim molitus erat, *cap. 89.*

In Centuria IV sequentia deprehendimus decisa: Heredi integrum esse bona fideicommissaria alteri concedere pro annuo reditu non redimibili, *cap. 2.* Marito ab uxore herede instituto hac conditione, ne quid ex ejus bonis in familiam aut cognatos suos ullo modo transferret: posse eum bona ista liberis suis ex alio matrimonio postea susceptis valide relinquere; hos enim sub appellatione illa non conti-

neri, *cap. 47.* Munus Matricularii seu administratoris Ecclesiæ non esse tale officium publicum, ad quod invitus quis cogi possit, *cap. 50.* Minoris defuncti mobilia non esse dividenda juxta statuta loci originis, sed civitatis, ubi hic commoratus erat, tametsi ibi nondum fixam sibi sedem comparasset, & insuper in alio loco esset mortuus, *cap. 58.* In venditione delati juris succedendi non esse locum querelæ læsionis ultra dimidium, *cap. 73.* Nudam protestationem acquirenti factam non constituere in mala fide, nec interrumpere præscriptionem, *cap. 83.* Testamentum ob præteritionem liberorum nullum, etiam non valere ratione legatorum aliis relictorum, *cap. 89.* Infantem, pendente conjugum separatione, ex adulterio genitum, matre factum confitente, & ejus marito impotentiam coëundi non inficiante, reputari legitimum & tanquam ex justo matrimonio editum, pronunciatur *cap. 95.*

Plura hujus generis adducere merito supersedemus: veremur enim, ne jamjam nimiæ prolixitatis notam incurrerimus. Non possumus tamen, quin præter hæc, quæ jus commune ejusq; principia maxime respiciunt, paucissimis adhuc nonnulla allegemus, concernentia cum mores Galliæ generales, tum particularia quarundam provinciarum statuta, quæ perlustrantibus præsentem Syllogen sese obtulerunt. Et ad generales quidem Galliæ consuetudines spectare videtur, quod nemo gradum Doctoris Medicinæ obtinere valeat, nisi prius fuerit creatus Magister Artium, *Cent. 1. Cap. 71.* porro, quod uxor nullum possit inire contractum, sine mariti autoritate, *C. 2. c. 53.* quod exceptio non numeratæ pecuniæ locum non habeat adversus contractum coram Notario celebratum, *C. 2. c. 67.* quod nemini, nisi Procuratori Generali competat facultas persequendi punitionem criminis alicujus ob interesse publicum, *C. 4. c. 4.* quod interdictio bonorum prodigo facta, in foro & compitis ad sonum tubæ publicari soleat, *C. 4. c. 37.* quod monachi & moniales omnis successionis incapaces sint, nec Monasterium pro eis hereditatem capere queat, *C. 4. c. 46.* quod denique, licet in universis Galliæ provinciis Consuetudinariis, quas vocant, peregrini ob jus Albinagii careant testamenti factione, tam activa, quam passiva; hoc tamen jus non exerceatur adversus Belgas, vi tractatuum hoc nomine inter Reges Galliæ & Hispaniæ conclusorum, & in specie pacificationis initæ anno 1598 inter Henricum IV. & Status Hollandiæ post obsidionem urbis Ambianorum, *C. 4. c. 52. & 67.* Ad spe-

ſpecialiores Gallicarum provinciarum conſuetudines ſpectat v. g. quod apud Pariſienſis legatarius nequeat eſſe teſtis in teſtamento, *C. 2. c. 86.* apud Meldenſes donatio reciproca inter conjuges non aliter valeat, niſi ambo fuerint ſani & ſine liberis; (qua conſuetudine non obſtante pronunciatum eſt, fœminam gravidam valide donare poſſe, *C. 2. c. 83.)* quod apud Molinenſes probatio per teſtes fieri nequeat, ſi ſumma controverſa excedat 100 libras, *C. 3. c. 24.* apud Lugdunenſes bonis cedens viridi pileo uti teneatur, (qua occaſione deciſum, ne Nobilem quidem dignitatis obtentu ab hoc onere immunem eſſe, C. *4. c. 28.*) quod in plerisque provinciis, quæ conſuetudinario jure reguntur, titulus heredis & legatarii in eadem perſona ſint incompatibiles, C. *2. c. 95.* quod denique in plurimis Galliæ regionibus verſus Septentrionem ſitis, rarius utantur jure repræſentationis, adeo ut id alicubi etiam in linea recta ceſſet, C. *4. c. 46.* ubi ſimul docemur, ejus uſum a Childeberto primum ex fundamentis legis Salicæ in Galliam introductum fuiſſe.

DE LA CHEVALERIE ANCIENNE ET MODERne, avec la maniere d'en faire les Preuves, pour tous les Ordres de Chevalerie. par le P. François Meneſtrier, de la Campagnie de Jeſus.

hoc eſt,

Franciſci Meneſtrerii Soc. Jeſu de equeſtri dignitate veteri & nova tractatus, & de modo probandæ Nobilitatis in omnibus Equitum ordinibus.

Pariſiis, 1683 in 12.

NOndum fatigata eſt induſtria clariſſimi Auctoris in eruendis ritibus & antiquitatibus Nobilitatis. Inſeruimus quædam *Actis noſtris anni 1683, p. 51. & 250,* ex libris quos de hoc argumento edidit, nec plura exſpectabamus. Invenit tamen vir diligentiſſimus quæ prioribus adderet, nova pleraque, aut novis hiſtoriis, obſervationibus & documentis illuſtrata. Tractat autem in hoc libello de dignitate equeſtri, non quæ ex naſcendi ſolum ſorte provenit, ſed quæ ſingulari ritu olim conferebatur, ex more gentium ſeptentrionalium, Germanorum

potissimum, in Galliam, Italiam, Britanniam invecto. Neque hic agitur de iis, quæ Reges & Principes ante secula non multa invenerunt, quæque hodie supersunt, ornamentis equestribus; sed de Ordine, qui omnibus qui fortibus factis inclarescere nitebantur, eo tempore patebat, & non a Potestatibus supremis, sed a quocunque forti viro petebatur, & impetrabatur. Fiebat id ut plurimum in ipsis expeditionibus, obtenta victoria, prostratis hostibus, captis munimentis. Neque ob solam fortitudinem militarem hæc conferebatur dignitas, verum interdum facultatum etiam & opum ratio habebatur, ut nempe equos alere & cæteros alio cultu superare posset qui eam expeteret. Ista insignitos Germani *Ritter* vocarunt. Quæ vox non simpliciter equitem significat, (is enim est quicunque equo vehitur & militat, Germanis *Reuter*) sed, si quid conjicere licet, *Ritter* a vocabulo *Ritt* derivatur, quod olim notabat expeditionem quandam equestrem: unde superest etiam in his regionibus, ut ex libris præfecturarum patet, vox *Haltritt*, qua significatur turma equitum seu nobilium, qui Præfecto jubente (is olim non facile nisi ex Nobilitate ipsoque Equitum ordine sumebatur) ad securitatem viarum, imprimis nundinarum tempore, excubias agere tenebantur. Erat itaque *Ritter*, qui alicujus talis expeditionis ductor turmas (quæ intra viginti homines tum consistebant) regeret: nam vocabulum *magistrorum equitum (Rittmeister)* recentius est, tum demum, ut videtur, usurpatum, cum admissis gregariis & equitum famulis, centum & plures in unam turmam cogerentur. Nequaquam igitur, quod putat Auctor p. 86 Germanico vocabulo *Reuter* equestri dignitate conspicuus notatur, sed qualiscunque equo militans, etiam ex vulgo, eo significatur; *Ritter* vero primarium equitem denotat alios ducentem. Et *Ritterschafft* cœtum indicat equitum insignium, sive tali titulo ornatorum, sive ex eo genere natorum, ut ad illum adspirare possint, & sub equitibus illis potioribus veluti capitibus ducibusque suis colligi: *Reuterey* vero equitatum significat, sive integrum exercitum e militibus nobilibus & gregariis collectum.

Hæc commentari lubuit, quia ad Auctorem non adeo accuratam rerum Germanicarum notitiam pervenisse, passim manifestum est: quod vel linguæ ignoratione accidit, vel quod ægre, ut nunc, ita & olim scribi solebant quæ omnibus nota sunt, & mutationi obnoxia non creduntur. Cur vero totus hic ordo & mos creandi equites ab annis cen-

centum & amplius apud nos & alibi exoleverit, retento tantum illo qui ab Imperatore, Regibus & Principibus, aut imitantibus eos Pontificibus confertur, causa allegari potest non una. Inter quas haud postrema est quæ Auctori memoratur, quod pluribus hæc dignitas impertita eviluerit & quasi obsoleverit. In Germania vero tum demum funditus periit, cum stabilitis pacis publicæ legibus, parvæ illæ expeditiones sive latrocinia, quæ *Febden* sive diffidationes vocabant, statuta capitis pœna bonorumque jactura vetarentur, & bella sine auspiciis publicis gerere non liceret. Ita enim sublata fuit occasio insigni aliquo facinore inclarescendi, nec ut olim præmium ob egregium quoddam factum, sed a sola Principis gratia impetrata est equestris dignitas. Servata quidem est in Constitutionibus etiam Imperii usque ad annum 1577 distinctio Equitum *Ritter*, & Nobilium *Adels* vel *Edelleute*. Sic in legibus sumptuariis Nobili qui Equitis dignitate non gaudet, conceditur quidem usus torquis aurei, sed intra ducentorum florenorum pretium, & ut torques funiculo serico (pro more veteri ex quo nihil hodie in usu est) circumvolvatur; verum Equiti permittitur torques quadringentorum florenorum valore, & ut sine involucro gestetur. Inde *aurati* forte Equites dicti, quod auro, cujus usu cæteræ Nobilitati tum erat interdictum, ad ornamenta vestium, ensium, calcarium & phalerarum uti possent. Ita & uxoribus Equitum exquisitior ornatus, quam cæteris ex Nobilitate matronis concessus ibidem legitur. Quæ tamen omnia nunc omnino antiquata sunt, & fortasse ne tunc quidem adeo observata.

Cæterum Auctoris tractatus *quindecim* absolvitur capitibus: quorum in *primo* traditur, quid sit equestris dignitas? In *secundo*, quis armandi equitem ritus? In *tertio* agitur de dignitate & privilegiis Equitum. In *quarto* de Banneretis, sive vexilliferis, qui post Principes, Comites & majores Barones, dignitate & opibus reliquam Nobilitatem præcedebant, quique vasallos habebant sub vexillo (inde nomen traxerunt, a *banniere*, quod Germani dicunt *panner*, *pannier*) congregandos suisque sumptibus alendos. Signum hujus dignitatis inter alia erat, quod liceret fenestras aperire, id est, scutum & galeam primicerii talis Equitis ex hospitio publice majori aliquo cum ornatu suspendere, cæterorum ex inferiori Nobilitate insignibus loco humiliore collocatis: unde consuetudo mansit diversoria istiusmodi picturis exornandi.

In *quinto* de famulis equestribus, heraldis, & qui persuivants sive stipatores dicebantur. In *sexto* de tabulæ rotundæ equitibus: unde fabulas illas heroicas superioribus seculis inepte confictas Auctor ortum traxisse affirmat; cum ea nihil aliud fuerit quam convivium equitum, in quo vitata de primo accubitu disceptatione per circulum collati sunt hospites: quod inventum Arto cuidam Britanniæ Regi tribuitur, quem imitari videbantur, qui convivia ejusmodi suis exhibebant sumptibus. In *septimo* de equitibus legalibus sive togatis; quando titulis Equitum & Comitum Palatinorum, urbium incolis primariis & Doctoribus post reductum Justinianei juris studium tribui cœpit. In *octavo* de confraternitatibus & sodalitiis equestribus commilitii aut comessationum etiam causa, addita religionis specie, coalescentibus, sed propter abusum non semel sublatis. In *nono* de sacramento equitum, & ecclesiastico creandi equites ritu: ubi formulæ ex Rituali Romano, quæ Equitibus Spiritus Sancti in Gallia præleguntur. In *decimo* & *sequentibus* de religiosis S. Johannis equitibus, qui Rhodii olim, Melitenses hodie dicti, prolixe agit, modosque tradit quibus nobilitatem generis probant ad militiam istam adspirantes, pro varietate nationum diversos. In his capitibus multa notatu digna reperiuntur, verum de Germanis paucissima. Potuissent autem in capite XIV, quod de Equitibus Teutonicis inscribitur, non minus memorabilia, quam quæ de Johanniticis narrantur, afferri de magnis in Prussia & Livonia Ordinis Teutonici expeditionibus, ubi opes prope regias acquisiverunt. Sed facile venia dari potest Auctori hæc omittenti, cui plurima alia, quorum certiorem notitiam habuit, scribenda suppetebant. Invenient sane lectores, præter ea quæ recensuimus, plurima non sine jucunditate percipienda. Cognoscent hinc quid fuerit *liberata*, pro qua Galli *livré* nos *leiberey* dicimus, & vestitum famulorum, aulicorum præcipue, ea voce indicamus. Ea olim tessera quædam erat, vestibus assuta vel alligata, qua Nobiles & Equites ad obsequium aliquod militare præstandum tenebantur, vel conventione inter se, vel a superiore constricti. Eodem pertinet origo divisarum, quas Galli *devises* vocant, societatem vel clientelam significantium. Notari etiam meretur, unde probatio generis ad quartum gradum ortum habuerit: nempe ex veteri quadam quarundam regionum consuetudine, qua familiæ illustris senior eos qui intra illum gradum intra

quem

quem matrimonium legibus pontificiis prohibitum est, cognati erant, jure quod *pariationis* vocabant, alere quodammodo aut in clientelam adsciscere tenebatur. Mira sunt quæ de insano sumptu in reges & equites, per ludum aut jocum æmulatione nobilitatis olim in urbibus creatos, collato referuntur: quorum vestigia in conventibus oppidanis civium, ubi sagittis aut *sclopetis* certatur, & vel aves ligneæ dejiciuntur, vel disci petuntur, apud nos supersunt. Ita in Valencenarum civitate Flandrica regem talem (qui *Prince de plaisance* vocatus fuerit) sexcentis viris epulum sumptu publico dedisse refert Auctor, ad quod 1700 argentea pocula adhibita sint. In istarum commessationum locum surrogata cleri inventione memorat spectacula in festis olim celebrata, non sine vilipendio sacrorum mysteriorum. Unum adhuc addimus, quod ex vetustissimis equestris militiæ ritibus, in serenissimi Britanniæ Regis Caroli II nuperrime defuncti coronatione observatum nostra memoria refert: introiisse nempe prandente solenniter cum proceribus regni Rege, equitem quendam toto corpore armatum, & Heraldo sive feciali proclamante, pugnam obtulisse adversus quemcunque, qui Caroli Regis imperium detrectaret, aut jus regni ambiguum ipsi reddere vellet. Nemine autem comparente, displosione omnium tormentorum victoriæ sive afferti regni signum fuisse datum; Regem vero ex mensa sua equiti isti cibum potumque laute præbuisse.

A DISSERTATION CONCERNING THE GOvernment of the Ancient Church. By VVilliam Cave DD. one of his Majesties Chaplains in ordinary.

h. e.

Dissertatio de Regimine Veteris Ecclesiæ, autore Wilhelmo Cave, Th. D. & Capellano Regio.

Londini, 1683 in 8.

Est hic ille Tractatus, quem Clarissimus Autor Tomo secundo Ecclesiasticorum, superiore mense pag. 85. a nobis memoratorum, in vita

vita *Gregorii Nazianzeni sect. V. n. IX.* promisit. Eo loco postquam de Concilio Constantinopolitano fusius egisset, & singula capita, de quibus fuerat statutum, exposuisset, ultimo illius Canonis mentionem facit, quo Patres tum congregati Episcopum Constantinopolitanum a Romano secundum esse, & reliquos omnes dignatione anteire voluerunt. Qua occasione de antiquo jure Romani Episcopi, deque Veteris Ecclesiæ regimine quædam dicturus erat, nisi veritus fuisset lectorem longiori digressione morari. Itaque seorsim hanc commentationem evulgare visum est, cujus nunc summam paucis exhibebimus, ut constet, quid Vir eruditissimus post tot scriptores in eodem argumento magna cum cura & diligentia versatos præstiterit. Seposita ergo controversia, an Episcopi sint de jure divino Presbyteris superiores: seposita etiam illa altera, quæ de universali Pontificis autoritate est; e vetustorum temporum monumentis, quanta olim fuerit Romani Episcopi dignitas ostendit, atque ita simul integram formam regiminis Ecclesiastici delineat. Sex omnino capitibus hoc opusculum absolvitur, quorum primum de statu Regiminis Ecclesiastici agit, qui inde ab primis Ecclesiæ temporibus ad Concilium Nicenum usque fuit. Refutat, quæ Pontificii de eminenti potestate Petri tradunt, fastumque Romani Episcopi ostendit se non quinto demum seculo, sed mature satis illico post excessum Apostolorum prodidisse. Caput alterum describit Regiminis Ecclesiastici formam & Episcopi Romani jura, e sanctionibus Concilii Niceni. Distinguit hic Autor Primatum a Suprematu, & τὰ πρωτεῖα quæ memoratum Concilium Canone sexto Romanis Episcopis tribuit, de primo gradu honoris explicanda esse docet, quem quis possit obtinere etiam inter pares, quorum nullus in potestate reliquos contineat. Hinc porro quatuor titulos enumerat, quibus Pontificii ornare Caput Romanum solent, cum considerari Papam jubent (1) ut Episcopum, (2) ut Metropolitanum, (3) ut Patriarcham, (4) ut Apostolica & vicaria potestate reliquis omnibus Episcopis superiorem. Ex hisce titulis laudum ac dignitatis seponit primum, quippe de quo nulla unquam Papæ mota sit controversia, & ultimum, qui adeo sit, fatentibus inter ipsos Pontificios non paucis, absurde fictus, ut reliquis adjici non mereatur. Reliqui duo quo jure ipsi competant, quo tempore cœperint tribui, & quid notent, id omne accuratius inquirit. Postremo capite exponit artes, quibus Romanus Episcopus superatis æmu-

æmulis æqualibusque suis, ad eum autoritatis gradum adscenderit, quem hodieque tenet.

AN ANSWER TO SEVERAL REMARKS UPON Dr. Henry More his expositions of the Apocalypse and Daniel; by the Ansvverer.

h. e.

Responsio ad varias observationes in D. Henrici Mori expositionem Apocalypseos & Danielis. Autore Respondente.

Londini, apud W. Kettilby 1684 in 4.

HEnrici Mori Viri celeberrimi Expositionem Apocalypseos & Danielis antehac aggressi sunt complures, ut cogeretur Autor defendere peculiari Apologia primaria capita eorum, quæ ibi scripserat. Sed prodiit non ita pridem alius, qui tecto nomine cum Commentarium, tum Apologiam varie impugnavit, cui satisfacere in memorato opusculo voluit, quisquis sub *Respondentis* titulo latet. Qui *Opponentis* partes agit, quoniam millenarium Christi regnum tuetur, quod fatalem omnis magistratus omnisque regiminis monarchici periodum afferet, ceu docuit quondam *Daniel Brenius* celebris *Episcopii* discipulus, ab eo qui *Respondentis* vicem sustinet, *Mennonita* vocatur. Duas illas literas, quas *Opponens* sui nominis initiales fecit, *Respondens* Græce legit *Streblosinos Ereunetes*, innuens esse, in quibus *Opponens* laudem, dum videlicet exacto studio Scripturas, & maxime Apocalypsin rimetur; esse in quibus vituperium, dum plurima (serio an exercitii gratia dubitat Respondens) pervertat, mereatur. In toto Opere duo sunt, pro quorum veritate *Respondens* potissimum disputat: *per excitationem testium, de qua Johannes c. XI vaticinatus est, significari opus Reformationis cœpta a Luthero in Saxonia, & inde in alias regiones propagata: & primitiva Ecclesia tempora, qua ad quintum usque seculum se porrigunt, esse symmetra, sive calamo illi, quem Johanni Angelus dedisse scribitur, commensurata,* h. e. *congruentia Verbo Divino, le-*

Q

no, legitima norma cum credendorum tum faciendorum. Quorum utrumque præfracte negavit *Ereunetes*, ut eam sententiam, cujus semel patrocinium susceperat, propugnaret. Proponuntur omnia ordine capitum ac versuum, in quos distincta est Apocalypsis, ita ut præmittantur objectiones, & sua cuique subjiciatur responsio. Quæ appendicis loco accessit *Arithmetica Apocalyptica*, ab Autore occasione quorundam scriptorum composita fuit, in quibus ultimum exitium Babylonis instare prædicitur, & annus proxime secuturus 1686 sinceræ felicitatis Christianorum primus numeratur. Inquirit igitur Autor, rejecto hoc calculo enthusiastico, veram epocham regni Anti-Christi, comparatis invicem textibus *Danielis* & *Johannis*, quos ostendit exacte ubivis conspirare. Adjicitur ad calcem libri alia *appendicula Apocalyptica*, qua Autor *Samuelis Clerici* Annotationes in Apocalypsin Expositioni Novi Testamenti junctas examinat, commendatoque Viri eruditi pio & utilissimo labore, *D. Henrici Mori* sententiam confirmat, quoties *Clericus* ab ea secedendum sibi esse putavit.

AN HISTORICAL ACCOUNT OF CHURCH-GOvernment, as it vvas in Great Britain and Ireland, vvhen they first received the Christian Religion. By William LLoyd Bishop of St. Asaph.

h. e.

Historica relatio de Regimine Ecclesiastico Magnæ Britanniæ & Hiberniæ, quale id fuerit, cum primum Christianam fidem susciperent. Autore Wilhelmo LLoyd Episcopo Asaphopolitano.

Editio Secunda.

Londini apud Car. Brome, 1684 in 8.

Quale sit hujus Libri non inerudiri argumentum, & quæ fuerit clarissimo Autori occasio scribendi, e septimo sive ultimo ejus capite (in tot enim distributus est universus) potissimum cognoscitur. Dixerat alicubi *Richardus Baxterus*, cum Episcopale regimen impugnaret, fuisse tempus, quo Scotiam e Gentilismo ad Christum conversam

ſam absque Epiſcopis Monachi & Presbyteri rexerint: imo horum opera Scotos paganam ſuperſtitionem depoſuiſſe multo ante, quam Palladius a Pontifice Romano mitteretur: Palladii poſtmodum auſpiciis inſtitutum quidem fuiſſe novum ordinem Epiſcoporum, ſed *Culdeos* (id nomen a cultu Divino Monachis illis impoſitum perhibetur,) antiqua ſemper inſtituta tenuiſſe, quibus & elegerint miniſtros Eccleſiæ, & ordinaverint *ſoli* Presbyteri. Quo veteris Eccleſiæ Scoticæ exemplo, quoniam non parum firmari cauſam adverſariorum Epiſcopi Angli animadvertebant; hanc provinciam libenter ſuſcepit Reverendus Præſul Aſaphienſis, ut rerum Britannicarum memorias excuteret, & quo fundamento illa de Culdeis relatio niteretur, inveſtigaret.

In præfatione, quam Opuſculo præmiſit, conqueritur, quod pauci admodum inter Scotos ad res patrias ſcribendas animum appulerint, quodque, quorum commentarii extent, eorum exigua admodum ſit autoritas, & adeo omnis pene illarum regionum notitia ab exteris peti debeat. Inde rem ipſam aggreſſus, initio de primis Britanniæ & Hiberniæ incolis quædam non injucunda lectu tradit. Memorat, eam partem Britanniæ, quam nunc Scotiam vocant, antiquitus Pictis, Hiberniam Scotis habitatam fuiſſe, & hoc ipſum plurium Autorum ſuffragiis confirmat. Poſtea, quo ordine Britannicæ inſulæ Chriſtianam fidem ſuſceperint, & denique, quale fuerit Eccleſiæ regimen in ſingulis Britanniæ ac Hiberniæ partibus declarat. Primi nimirum omnium ad Chriſtum deducti ſunt Britannorum illi, qui tunc Romano Imperio ſuberant, & veroſimile eſt, ejus converſionis Autores fuiſſe ſi non ipſos Apoſtolos, ſaltem viros quoſdam Apoſtolorum *ætati proximos*. Britannorum exemplo Picti Meridionales, quorum erat pars Scotiæ Britannis proxima, veritatem divinam agnoverunt, quæ ſucceſſu temporis in Hiberniam quoque radios emiſit. Venit in eam inſulam *Palladius* juſſu Cæleſtini Pontificis, ut ad cultum Divinum incolas perduceret: ſed opus vix ab ipſo immatura morte prævento inchoatum S. *Patricius* perfecit, quem poſt obitum Palladii idem Cæleſtinus Epiſcopum Scotis miſiſſe dicitur. Ultimos omnium Pictos Septentrionales lux Evangelii colluſtravit, delata illuc per S. *Columbam* Scotum ex Hibernia circa annum Chriſti 560. E quibus de duobus erroribus Baxteri, cujus ſententiam ſupra paucis expoſuimus, conſtat. Primus illorum eſt, quod Scotiam ante Palladii in inſulas adven-

ventum e tenebris ethnicis emersisse scripsit. Alter, quod Palladium in Scotiam a Pontifice missum fuisse tradidit. Πρῶτον ψεῦδος dixeris, quod Scotos non Hiberniæ primum, sed Scotiæ jam tum incolas tempore Palladii credidit, quam aliorum complurium sententiam, sed oppido falsam Autor refutavit. Quæ postmodum prolixe de antiqua ratione regiminis Ecclesiastici Præsul disserit, ea hic non licet sigillatim exponere. Summa huc redit: non Britannos solum, sed & Scotos tum in Hibernia viventes, Pictosque Britanniæ partem incolentes, quæ nunc Scotia dicitur, suos inde a primis agnitæ veritatis temporibus Episcopos habuisse: *Columbam* quidem, cujus opera verum Deum Picti Septentrionales agnoverunt, non fuisse Episcopum, sed Abbatem, qui singulari vitæ monasticæ & forte nimio amore ductus complures Conventus, ut vulgo audiunt, passim instituerit; Episcopale tamen regimen ipsum neutiquam improbasse. Egisse semper in illo monasterio, cui præerat Columba, inter Monachos Episcopum, cujus fuerint hæ solæ partes, ut ordinaret, quos eligi in Pastores & Episcopos contigisset. Fuisse sane Scotiæ nonnullis Episcopis motam olim controversiam, an rite sint ordinati: dubitandi tamen rationem non fuisse, quod Scotia nullos tunc Episcopos habuerit, (nam serie non interrupta inde ab Apostolis suam esse modernis Episcopis Anglis autoritatem Præsul ubique acerrime propugnat,) sed quod Concilium Nicenum non nisi per tres Episcopos eosque immunes a schismate (cujus rei tunc censebantur in Scotia & Hibernia, qui in celebrando Paschate a reliquis secedebant,) Episcopum legitime ordinari pronunciaverit. Post ista omnia de *Culdeis* Autor agit, eosque tradit inter Pictos Meridionales & in Hibernia vixisse, postquam jam ad illos populos vox Evangelii penetrasset. Cæterum Monachos quidem fuisse, Ordinis, ut conjicit, S. Martini, qui latissime illo tempore se sparserat, maxime in Gallia, sed regiminis Episcopalis formæ cum aliis Christianæ fidei alumnis additos. Tres illos Autores, *Johannem Majorem, Johannem de Fordon*, & *Henricum Boëthium*, quorum fide Presbyterianos in hac controversia niti certum est, sic aggreditur, ut parum eos ingenue egisse, multa finxisse, in plurimis lapsos esse per errorem, non uno exemplo ostendat. Hæc ita prolixius commemorare visum est, de opusculo varia eruditione referto, quod superiori anno secunda quidem vice in lucem prodiit, sed cujus prima editio illud tempus non antevertit, a quo placuit Acta Literati Orbis auspicari.

GEOR-

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII MED. D. & P.P. *Amœnitates Materiæ Medicæ.*

Jenæ, apud Johannem Bielckium, 1684 in 4.

CUm amœna, licet aliquoties repetita, haud tamen facile nauseam sui pariant; idcirco nobilissimus Autor confidit, nec præsentes Amœnitates, eandem penitus materiam cum libro de *Medicamentorum Facultatibus*, septem ante annos a se quoque evulgato, pertractantes, Lectoribus ingratas futuras. Tametsi vero quis adeo fastidientis reperiatur stomachi, ut solo etiam bis coctæ crambes nomine audito, horrescere incipiat suavissimas dapes, illum juvabit scire, Autorem id egisse, ut non tam, quæ inibi dicta sunt, repetantur prolixe, quam quæ in illo libro obscura adhuc reperiebantur, declaratione ulteriori patescerent. Liberum hinc unicuique erit, sive ex hisce Amœnitatibus seorsim fructum legere, sive illas commentarii vel supplementi loco dicti illius superius tractatus habere, cum utrumqne opus eodem tractandi ordine gaudeat. Quapropter etiam de contentis Amœnitatum harum monuisse sufficiet, libris duobus illa esse absoluta, quorum primus e tribus sectionibus in aliquot capita rursus divisis constat. Traduntur autem in prima sectione præcognita sive generalia ad simplicium cognitionem facientia, una cum methodo cognoscendi & dijudicandi illa. Altera agit de viribus specialibus emollientium, adstringentium, aperientium, incrassantium, repellentium, attrahentium, rubefacientium, vesicantium, causticorum, traomaticorum, sarcoticorum, glutinantium, epuloticorum & contra ambusta usitatorum. Tertia comprehendit specifica sic dicta, uti sunt cephalica, ophthalmica, otica, thoracica, cardiaca, stomachica, hepatica, splenetica, nephritica, uterina & arthritica. Secundus liber e duabus sectionibus componitur, quarum prima continet præparantia, digerentia, lenientia, purgantia ac vomitoria; sicuti altera venena, bezoardica, antidota, diaphoretica, carminativa, anthelmintica, resolventia, diuretica, emmenagoga, menses sistentia, lac augentia & imminuentia, anodyna & narcotica, errhina, masticatoria, salivantia, aphrodisiaca & denique sanguinem sistentia. Circa singula vero remediorum horum capita potissimum ab Autore attenduntur expositio-

tiones nominum, differentiæ ac præparationes, una cum modo operandi, contraindicantibus, & aliis necessariis cautionibus practicis. Et quo felicius omnis hic explicatus medicamentorum apparatus tyronibus in praxeos palæstra veniat in usum, ex illorum cumulo quæ selectiora sunt, sub suis titulis reperiuntur collecta, ita ut statim hoc syllabo inspecto, requisita ad profligandos morbos arma, una quasi in tabula suspensa se sistant.

DISSERTATIO LITHOLOGICA VARIIS OBSERvationibus & figuris illustrata; autore Johanne Groenevelt Transisalano Daventriensi, M.D. e Colleg. Med. Londin.

Londini, apud Johannem Bringhurst, 1684 in 8.

Quandoquidem Autor præsentis opusculi, hactenus paucorum annorum spatio, plus quam septuaginta calculo vesicæ periculose decumbentes ægrotos, mediante sectione feliciter liberavit; animum induxit universam calculi historiam curandique rationem, ad proximi salutem in dissertatione hac conscribere. Sed antequam ipsam tractationem aggrediatur, munit se in præfatione ad Lectorem, adversus notas, quæ sibi Medicinæ Doctori, contra expressum Hippocratis juramentum, operationem hanc sordidam exercenti, ab osoribus possent inuri. Recenset quoque simul occasiones, quibus commotus fuerit ad addiscendam & exercendam hanc artem. Nimirum cum currentis seculi anno 70 pro summis in Medicina assumendis honoribus, Ultrajecti disputasset de calculo vesicæ, factum esse, ut illa disputatio inciderit in manus cujusdam Amstelodamensis lithotomi Velthusii, qui statim ex illo tempore arctam familiaritatem secum contrahens, sæpius testem ac socium in explorandis calculosis accerserit, imo denique mortalitatem deponens, heredem sui chirurgici apparatus reliquerit, cum annexis precibus, ut illo posthac in miserorum solatium uteretur. His præmissis accingit se Autor ad tractationem, illamque sex & viginti articulis absolvit. Primus ex his tradit Etymologiam calculi; II & III definitionem ejus una cum quæstione, num calculus sit morbus vel symptoma; IV vero subjectum proprium, vesicam

sicam puta cum renibus. V articulus de calculo agit in aliis partibus generato, e.g. in cerebro, (qualem observationem de Adamo Stuarto, Philosophiæ Professore in Academia Lugdunensi adducit,) in pulmonibus, cistide fellis ac umbilico; VI & VII articulus disputat contra illos, qui calorem renum tanquam causam calculi, vel qui spiritum lapidificum seu *Duelech* incusant; VIII & IX causam calculi remotam & proximam juxta Autoris mentem proponit. X articulus causas calculi vesicæ; XI vero causas remotas recenset, in quorum catalogo præter alimenta dyspepta alias nota, etiam aromata, ut sunt piper, zingiber, cubebæ & sinapi continentur, sicuti ex potulentis cerevisia nimium *lupulata* (ideo quoniam alnus in ahenis cerevisiariis cum lupulo *cocta*, intra triennium lapidescat in cella sepulta) vina Hungarica, *Cretica*, Malvatica, Rhenana, imprimis tamen Austriaca; quorum ætiologiam non tam in Tartaro, quam in Spiritu Vini quærit. XII articulus continuat enarrationem causarum remotarum, referendo huc studium nimium, immoderatumque Veneris usum, cum aliis animi pathematibus. Art. XIII differentias calculi ratione quantitatis, coloris, figuræ & subjecti tractat; quemadmodum XIV, XV & XVI diagnostica & prognostica signa. Art. XVII indicationes curativas, XVIII præcautiones calculi per diætam, XIX methodum removendi materiam proximam calculi per cathartica, diuretica & balneum aquæ dulcis continet. Art. XX curam præsentis calculi per medicamenta interna docet, ubi Autor ante omnia suadet usum lubricantium & emollientium, ut sunt olea expressa amygdalarum dulcium, olivarum, jusculа pinguia, cataplasmata, unguenta ac clysmata. Post horum usum demum *diuretica admittit*, nunquam tamen nisi cum opiatis maritata, tandemque in casu extremæ necessitatis pro scopo calculum pellendi, vomitoria etiam commendat. XXI articulus lithontriptica exhibet cum cautelis circa illorum usum, XXII autem de symptomatum urgentium cura verba facit. Absolutis hisce Art. XXIII ad curam calculi per sectionem progreditur, recensendo sex modos adornandi hanc operationem; ex omnibus tamen Hildani methodum approbat, illamque suam non minus quam famosi illius Parisiensis Lithotomi, *Collet*, dicti, esse profitetur. Art. XXIV & XXV curam calculosi post peractam sectionem subjungunt, cum methodo eximendi calculos urethræ impactos. Denique Art. XXVI descriptionem vesicæ anatomicam

cam suppeditat, finemque tractatui imponit. De cætero quod Autoris in rubrica promissas proprias observationes concernit, inter eas inprimis meretur admirationem, quæ pag. 5. de homine adducitur, in cujus cadavere Amsteledami dissecto nulla vesica, nec canalis, urinam alias per partes sexum constituentes eliminans, conspiciebatur, urina tamen per ureteres statim e renibus ad umbilicum tendentibus continuo extillabat. Curiosa quoque est observatio, quæ p. 9. calculos intra duplicaturam vesicæ, circa insertionem ureterum hærentes, commemorat; item quæ de ureteribus pueruli calculo laborantis p. 28 habentur, quorum facies externa exacte intestinum quoddam tenue, quoad colorem non minus quam capacitatem, referebat. Stuporem denique lectoribus injicit moles calculi humani insignis p. 70. depicta, sed magis adhuc, quæ in postscripto hujus tractatus p. 128 cernitur, scilicet uncias viginti quinque pendentis, a cujus tamen præsentia præter dolorem quendam gravativum in regione inguinali vix quicquam mali senserat octuagenarius senex, quoniam urina ad vesicam translata, per canalem artificiose a natura in calculo efformatum, ex ureteribus statim ad cervicem vesicæ fluebat. Clarius hæc patebunt ex inspectione figuræ, quam hunc in finem apponi curavimus. TAB. V.

TRAITE' DE LA VERITE' DE LA RELIGION Chrétienne

Sive,

Tractatus de veritate religionis Christianæ. Roterodami, apud R. Leers. 1684 in 8.

IN dedicatione operis ad *Serenissimum ac Potentissimum Electorem Brandenburgicum* nomen *Autoris* subscriptum invenitur *Abbadie*, quem *Pastorem* esse percepimus *Ecclesiæ Reformatorum Gallicanæ*, quæ *Berolini* habetur. Titulus libri, celeberrimis antehac scriptoribus usurpatus, materiam, quæ tractatur, sufficienter indicat. Autor vero, quam tantæ rei gravitas exigit, eruditionem, industriam, judicium, eloquentiam, attulisse facile probabitur legentibus. Allegatione & exscriptione eorum, ex quibus profecit, vitandæ ostentationis causa se abstinuisse, in

TAB. V.
ad A. 1685.
pag. 126.
M. Mart.

in Præfatione profitetur. Bene factum, quod controversias etiam, quibus Christiana Respublica in causa religionis distrahitur, quasque alii nulla necessitate in tales tractatus attrahunt, modeste evitavit. In argumentationibus Metaphysicis modum tenuit; ne repellantur, quibus istæ nimis acutæ videntur. Methodi diligentem curam habuit,& partes libri duas fecit. In prima orditur a thesi: *Est DEUS*, & ad illam descendit, quæ est: *Jesus Mariæ filius est promissus mundo Messias.* In secunda incipit a consideratione Christianorum, qui nunc sunt, & redit ad illam, quam remonstrandam ab initio sumsit: *Est Deus.* Pars *prima* sectiones habet quatuor, quarum *priori*, per capita XVIII contra Atheos existentiam Dei negantes veritas asseritur, & objectionibus respondetur. Speciatim ostenditur, neque a præjudicio,neque ab educatione, multo minus a magistratuum metu, sed a connata & acquisita menti humanæ notitia (utramque enim concedit) Dei existentiam agnosci; ab omnibus nempe qui usum rationis habent, & affectata vel barbarie vel malitia non supprimunt & suffocant: quod tamen adeo difficile esse existimat, ut cap. 18 dubitet an Athei dentur, qui id vitium in intellectu habeant, licet mentis proclivitate in impietatem ruant. Adversus illos, qui *Materiæ*, sine motore Deo, motum adstruunt, aut *Universum* hoc pro Numine habent, valide pugnat. A rerum finibus, & creaturarum pulchritudine & utilitate, ad principia & Creatorem agnoscendum, argumentationum gradus promovet. Comparatione vero inter negantes & affirmantes Numinis existentiam instituta, quam turpiter & noxie id illi, quantaque cum honestate & utilitate hi faciant, pie & eleganter deducit. *Sectione altera* agitur de *Deistis*, sive illis, qui vel indecentem de Deo ideam concipiunt,vel curam rerum humanarum illi abjudicant, vel in idololatriam labuntur, vel qui denique naturali Theologiæ inhærentes, revelatam respuunt. Contra quatuor hæc errorum capita, vera idea Dei, ejusque attributa, ex naturali quidem cognitione, sed ita stabiliuntur, ut revelationis necessitas simul appareat, & dubitationibus ac difficultatibus occurratur. *Sectione tertia* revelationis divinæ certitudo ex Veteri Testamento & historia Judæorum ostenditur, & quæ irrisores Athei, Critici inverecundiores, & imprimis teterrimus Sacræ Scripturæ hostis Spinoza in contrarium effutiunt, capitibus 17 examinantur & refutantur. *Sectione* tandem *quarta*, ex prædictionibus Vet. Test.

R necess-

neceſſitas novi fœderis cum hominibus hujusque ſanctitas deducitur, & promiſſio Meſſiæ a Prophetis evidenter & ſignanter prænunciata exponitur, eliſis quæ vel a Judæis, vel a profanis aliis Chriſtum negantibus objici ſolent. Sic munita ad Chriſtianiſmum via, *pars ſecunda* ſubjungitur, in *tres ſectiones* diſpertita. In *prima* Autor Chriſtianos qui nunc vivunt, intuens, in originem religionis, quam profitentur, inquirit, & ad prima ejus initia, doctrinæque per miracula & martyria propagationem retrogreſſus, veritatem hiſtoricam N. Teſtamenti indubitabilem eſſe demonſtrat capitibus 5. Dein ſectione *ſecunda* de Authentia N. T. & quod nec ſuppoſitum nec corruptum ſit, tum de Apoſtolorum geſtis & moribus, pluribus agit, & ad ſingulos fere libros N. T. aliquid commentatur; cavillationibus impiis depellendis operam dans capitibus 17. T*ertia* ſectione elogium Chriſtianiſmi capitibus 11 proponit. Teſtimonia ab hoſtibus etiam religionis petit. Comparat Chriſtianam fidem cum cæteris religionibus, & quomodo has veritate & ſanctitate ſuperet, explicat. Oſtenditur effectus qui ex Religione Chriſtiana ſequuntur optimi, puritas finis, utilitas hominum, morum correctio, myſteriorum ſanctitas, rationis etiam convictio: tum Religionis Judaicæ complementum, naturalis Theologiæ conſummatio. Pathetico epilogiſmo denique opus concluditur. *Reſpicite*, inquit, *quæ hucusque explicavimus: deprehendetis religionem naturalem, & revelationem Moyſaicam, cor hominis, doctrinam Jeſu Chriſti, hujus finem, effecta, teſtimonia, convenientiam cum ſcopo hominis gloria Dei. Hæc neque ex imaginatione noſtra pendent, neque ab infidelium contradictione convelluntur. Ipſa ſui ſanctitate divinæ originis characteres ſecum ferunt: Cœlo annunciante pateſiunt; innumerorum martyrum ſanguine firmantur: factorum evidentia, miraculorum ſtant fide. Hæc Prophetæ prædixerunt, Dæmones ſilentio ſuo confitentur. En quæ nos undique circumfundunt lumina! Lumen ſenſuum, lumen rationis, lumen miraculorum, lumen cognitionis & perceptionis, lumen experientiæ, lumen teſtium, lumen factorum, lumen doctrinæ, lumen cordis, lumen Spiritus. Dicamus igitur: Hoc eſt opus Dei! Faxit is tantæ largitor gratiæ, ut ea adverſus hoſtium vaframenta defenſa, mentibus noſtris profunde imprimatur ad ſuam gloriam & noſtram ſalutem!* Addit, & nos cum illo, *Amen!*

BAR-

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SWENDENDORferi Antecessoris Lipsiensis, Summaria Actionum forensium Expositionis

Editio Secunda.

Lipsiæ & Francofurti, sumptibus G. H. Frommanni 1685 in 4.

UNdecimus nunc annus labitur, ex quo Autor celeberrimus hanc Actionum expositionem, privatis primum Auditorum quorundam usibus consecratam, publici juris fecit; scriptum, universis quidem juris cultoribus, iis tamen inprimis proficuum, qui perorandis in foro causis suam dicarunt operam. Etenim si, uti plerisque persuasum est, totum jus novit, qui bene novit actiones, non potuit non plurimorum gratiam promereri, qui non naturam tantum cujusvis actionis solide, & methodo quidem, quæ vel rudioribus sua se perspicuitate commendare queat, per definitiones nempe, divisiones, causas atque contraria, exposuit; sed & insuper formulam libelli (ut in quo concinnando plerumque nimium desudant minus exercitati) cuilibet actioni congruam subjecit, una cum verbis in sententia tam absolutoria quam condemnatoria cujusque actionis, adhiberi solitis. Et satis quidem belle jam proposito hoc suo defunctus videbatur Autor, in prima illa, quam diximus, editione; quam tamen si quis cum nova hac contulerit, ea vix aliud, quam levior quædam sciagraphia operis nunc consummati, vel primo ex conspectu judicabitur fuisse. Videlicet hic ad actionum species, ut ita loqui liceat, specialissimas descendere haud dedignatus est, qui ibi fere generaliora tantum earundem capita proposuisse contentus fuerat. Sic ut exemplo dictorum fidem faciamus, cum in prima illa editione Actionem confessoriam & negatoriam, duobus tantum capitibus inclusisset, in hac nostra tot de utraque capita sive articuli exhibentur, quot servitutum suppetunt species: quarum quidem (ut personales omittamus) *pag. 213. seq.* quadraginta sex urbanas, & quadraginta duas rusticas recenset, singularumque actiones ea, quam supra indicavimus, methodo pertractat. Variæ etiam quæstiones juris controversæ, quarum catalogus in principio operis sistitur, data occasione breviter, sed solide discussæ reperiuntur. Optandum

dum itaque omnino multis videbitur, ut nova hæc editio, systema quippe Actionum perfectum exhibitura, propediem ad umbilicum perducatur: hactenus enim præter generalia, non nisi actiones præjudiciales, & reales, ex jure dominii & servitutis oriundas, auctiori hac methodo tractatas edere nobilissimo Auctori vacavit.

P. IGNATII GASTONIS PARDIES, S. J. Elementa Geometriæ, Gallico olim idiomate conscripta, nunc Latinitate donata.

Jenæ, 1684 in12.

EDidit antehac libellum hunc, vernacula lingua, hoc est Gallica conscriptum, cujus in *Actis anni 1683. p. 164. 166* meminimus, P. Pardies, qui ob succinctam methodum, liquidamque demonstrandi rationem tædioso multarum propositionum nexu minime impeditam, & ex paucis atque generalibus principiis pendentem, anno 1678, Regiæ Academiæ dedicatus, in Galliis tertium meruit recudi. Dignus propterea habitus clarissimo cuidam Viro, quem in Latinam linguam translatum superiore anno publico daret, studiosæ juventutis usibus aptiorem ita posthac futurum. In eo conscribendo hunc sibi scopum præfixisse Autor in Præfatione profitetur, *ut Geometriam traderet, qua incipientibus inserviret, & ex qua illi etiam qui nunquam de mathematicis rebus quicquam audivissent, brevi admodum tempore, nonsolum quod summe necessarium est in Geometria, sed subtiliora quoque addiscere possent.* Hujus autem Geometriæ, quam sedecim libris constare voluit Autor, Tractatus præsens novem priores tantum exhibet, qui tamen potiora promunt Elementorum Euclideorum, Quadraturas præterea, Archimedeam circuli, Hippocratis lunarum, logarithmorum, sinuum, aliasque doctrinas. Demonstrationes autem magnitudinum incommensurabilium via adeo plana facilique tradit, ut exigua attentione, quatuor aut quinque pagellarum lectioni impendenda, exacte comprehendi rem posse pronunciet, quam paucissimi intelligunt. Finit ultimus liber in praxibus Geometricis, ubi præter operationes communiores, principia proponuntur mensurandi magnitudines & distantias locorum inaccessibilium, conficiendi tabulas topographicas & chorographicas, inveniendi sinus tangentes

gentes & ſecantes omnium angulorum &c. Reliquos ſeptem libros, quibus abſtruſiora recondidit Autor, algebram, ſectiones conicas, ſphæricas, & ſtaticam complecti idem memorat: quos quamprimum copia eorum clariſſimo Interpreti continget, ejusdem opera in Latinum idioma verſum iri certi ſumus: cui etiam ob argumenti & ſcopi affinitatem his Elementis præmittere placuit *Nicolai Mercatoris Introductionem brevem in Geometriam*, ſubnectere vero *caput nonum partis quartæ* ex *Arte cogitandi*, ſive *Logica* clariſſimi *Arnaldi*, itidem Latio donatum, *de quibusdam defectibus, in Geometrarum methodo paſſim obviis.*

JOHANNIS DOLÆI MED. DOCT. CONSILIARII ac Archiatri Haſſo-Caſſellani, Sacri R. I. Curioſorum Collegæ, Encyclopædia Medicinæ Theoretico-Practicæ.

Francofurti ad Mœnum, apud Fridericum Knochium 1684 in 4.

QUas triginta, & quod excurrit, ab hinc annis querelas dedit Johannes Baptiſta van Helmont, in præfatione de febribus, ſtetiſſe nimirum Medicinam a temporibus Hippocratis, nihilque penitus profeciſſe uſque ad præſens ſeculum, eas nunc adhuc ut fundamus, opus non eſt; quin potius elogiis dignis tot virorum illuſtrium laudes probatum ire cogimur, qui hactenus Apollineam artem ſqualore ac ſitu annoſo obductam, novis opinionibus ac inventis illuſtrarunt & repurgarunt. Attamen cum non omnibus conceſſum ſit, ex ipſis fontibus dulces has haurire aquas; quibuſdam namq; res anguſta domi, h. e. pecuniæ ad comparationem exoticorum præprimis librorum neceſſariæ defectus, impedimento ſit; aliis ob varias occupationes autores novos evolvendi otium non ſuppetat; idcirco horum in ſubſidium nobiliſſimus Autor, in præſenti Encyclopædia, tam veterum ac Paracelſi, quam recentiorum, Helmontii puta, Carteſianorum, Willi ſii, Sylvii, ſæpe etiam noſtri, eheu præmatura morte abrepti Ettmülleri, opiniones de cauſis & curationibus morborum exhibet. Sex autem *libris* abſolvitur totum hoc opus, quorum primus capitis, ſecundus *thoracis*, tertius abdominis affectiones pertractat; quartus agit

de febribus, sicuti quintus de mulierum, & sextus de infantum morbis. Quemadmodum vero singuli libri in diversa rursus capita sunt divisi; ita quoque Autor singulis capitibus propriam adjungit opinionem, una cum experimentis illam comprobantibus. Et quoniam ut plurimum illius sententiæ patronum se sistit, quæ spiritibus nostri corporis, omnium viscerum juxta ac reliquarum functionum expeditionem tribuit, novis usus est nominibus ad hypotheseos hujus obscuritatem paululum clariorem reddendam. Anima siquidem sensitiva (quam a rationali toto cœlo diversam vult) Microcosmetor, spiritus qui sceptra tenet in ventriculo Bithnimalca vel Gasteronax, qui residet in cerebri parte globosa Cosmetorges, qui cordi præest ac thoraci Cardimelech, cui incumbit regimen uteri, spiritus Plasticus item Racha Melca, & denique qui uteri motum præstat, Janitor ipsi audit.

LA FRANCE TOUTE CATHOLIQUE SOUS LE Regne de Louis le Grand, ou Entretiens de quelques Protestants François, &c.

i. e.

Gallica tota Catholica, sub regno Ludovici Magni; sive colloquia Protestantium Gallorum, qui Sectam suam impiam & Regno perniciosam deprehendentes, laudando consilio interitum ejus maturare decernunt. Accedit Apologia Ecclesiæ Romanæ adversus Satyram, cui titulus, Parallelismus Papismi & Calvinismi, omnesque alios a Protestantibus editos libellos.

Tomi tres.

Lugduni, a 1684. in 12.

QUod miseris inter ultima solatia relinquitur, ut quæ passi sunt libere querantur, eo usos esse Gallos, ob Reformatæ religionis professionem per aliquot annos dure habitos, constat ex plurimis quos ediderunt libris; quorum aliquos, ut & qui his a Romano-Catholicis oppositi ad nos pervenerunt, Actis nostris inseruimus. Nolumus

lumus tamen diffiteri, dubitasse nos aliquantum, an tribus hisce dialogorum voluminibus locum daremus, aut nudo contentorum recensu pro more ac instituto nostro defungeremur. Nam etsi nostra non facimus, quæ ex aliorum scriptis referimus, & censuræ rigore abstinere fixum firmumque nobis sit; non possumus tamen omni prorsus contradictione aut nota supersedere, quando manifesta cum injuria religioni, quam publice profitemur, aut Principum, quibus obstringimur, juri ac honori insultatur. Id vero ab autore horum voluminum factum esse non negabunt, qui legendis iis tempus impendent. Quicquid enim olim recentibus odiis, & in maximo disputandi fervore adversus reformationis in Germania autores excogitatum & petulanter objectum fuit, millies licet explosum, recoctum hic & pleno sacco effusum deprehendent.

Tria vero sunt, ut jam dictum est, *Volumina*, horumque singula in *tria capita* aut scenas distribuuntur. Prodit primo illustris matrona, Reformatæ, ut videri vult, religioni cum zelo addicta, & confidere se dicit, defectioni Reformatorum libris apologeticis remedium allatum fuisse. Eandem spem præ se fert, cui persona *Senioris*, (Ancien,) ex cœtu Charentonensi imposita est. Sed elevat eam, & libellos istos omnes summe nocuisse potius, quam ullo modo profuisse Reformatis, statuit superveniens collocutor tertius, qui *Marchionis* nomen gerit, & summa cum licentia, quam sibi circa religionem indulget, omnia taxat & improbat, quæ adversus illa, quæ regio jussu Reformatis intentata hucusque fuerunt, aut posthac metuuntur, scripta sunt. Nam & Regem merito per ea offendi, & Reformatorum sapientissimis atque optimis adeo non constantiam perseverandi in religione addi, ut potius ad eam abjiciendam incitentur. Allegat exemplum primarii cujusdam ex *Pictonibus* viri, & provincialium suorum nomine deputati, quem *Gauteran* vocat. Cumque responsum Reformatorum ad Epistolam Cleri Gallicani, cujus autorem facit *Joh. Claudium*, breviter & contemtim rejecisset, inter cæteros Protestantium libros aggreditur, qui inscribuntur, *Ultimi conatus afflictæ innocentiæ: Politica Cleri Gallicani: Proditus Imperator & Imperium.* Quæ vero ex his in odium Reformatorum elicit, huc fere redeunt: Scripsisse ait Reformatos non eo stylo, qui Christianos, innocentes nempe & mansuetos deceat, sed qui furorem potius infernalem spiret, & populum ad rebellionem,

lionem ſub dehortationis ſpecie ſubdole impellat, ut mirum non ſit futurum, ſi Rex omiſſa cunctatione & ambage, vi ſua utatur. Id vero eum optimo jure facere poſſe, quoniam edicta, quæ Reformati tantopere jactent, Regibus iniquo tempore extorta fuerint, & ipſi Reformati multiplici contraventione privari iis jam dudum meruerint & quotidie mereantur. Hoc enim multis argumentis ex Actis Synodicis, (quorum ſcilicet Collocutores iſti conſcii haberi volunt,) & hiſtoria petitis, oſtendi poſſe. Recentiſſimum eſſe a fœdere, quod cum Anglis iniviſſe indicio *Monerii* cujusdam accuſantur, qui ex Eccleſiaſte Nemauſenſi Romano-Catholicus factus ſit. Generale inde axioma conficiunt, religionis Reformatæ genium ad rebelliones & *Independentismum* omnino tendere, & ſynonyma eſſe *Calvinianum* & *ſeditioſum ac rebellem*, idque vel ipſum *Jacobum Britanniæ Regem* a Puritanis quos vocant offenſum, imo & *Henricum Borbonium*, cum Proteſtantium ſacris adhuc addictus eſſet, poſtea Galliæ Regem, & *Ludovicum Condeum* agnoviſſe & doluiſſe. Lenitur tamen hoc opprobrium, & ad miniſtros Eccleſiarum reſtringitur, plebe ſcilicet, ſi absque iſtis eſſet, facile Regis intentioni obſecutura. Ut vero dictis fides fiat, ex dogmatibus Proteſtantium Theologorum, & ex Lutheri quoque ſcriptis centones afferunt, dudum productos & rejectos. Trahunt huc etiam, quod Reformati anno 1631 noto illo Synodi Charentonenſis decreto Lutheranos pro fratribus agnoverint, non alio ſcilicet fine, quam ut Sueciæ Regem ſibi conciliarent, cujus progreſſibus rem Proteſtantium extolli, & Catholicos opprimi poſſe, illo tempore ſibi perſuaſerint: addunt & alia, ex cantionum & precum formulis, quæ malignum in Reges animum indicent.

Dialogo II. negant aut extenuant, quæ de violentia contra Reformatos in Pictonibus præcipue exercita, Apologiſtæ conqueſti ſunt; pecuniam vero in deſertores Regia liberalitate erogatam fuiſſe exemplo Apoſtolorum laudant, qui corrogata ſtipe, vel opibus in commune collatis novitios Chriſtianos aluerint. Maxime nempe ſubſidio tali opus habere ajunt Eccleſiarum miniſtros, qui cum hæreſi etiam munera ex quibus alebantur, deponunt. Inde vetus in Lutherum convicium renovant, quod uxorem, & quidem monacham, & ut fingunt, corruptam duxerit; nec flagitium illud Principes Germaniæ toleraturos fuiſſe ſcribunt (p.161) niſi ad invaſionem bonorum Eccleſiaſtico-

sticorum, ut avaritiæ suæ satisfacerent, a Luthero stimulati & adjuti fuissent; quod quam falsum & calumniæ plenum sit, ex ipsius Lutheri scriptis, & Principum actis ostensu facillimum foret. Quæ vero Apologetici Reformatorum libelli pro reformationis justitia, aut jurium suorum assertione continent, variis modis oppugnant. Regem cum vi & jure posset, non nisi clementia & sapientia reducere illos ad Ecclesiam contendunt. Lutheri & Calvini dogmata, hujus etiam factum, (de Serveto) allegant, quod dissentientes in religione tolerari non debeant, imo capite plecti possint. Majores Reformatorum, si errores Ecclesiæ a se deprehensos modeste indicassent, officio & conscientiæ satisfacere potuisse existimant; injustissime autem ad arma provolasse, cum mori, martyrum exemplo, pro religione, si vera fuisset, debuissent. Expulsione vero Protestantium devastari regnum Galliæ, ut Apologetici statuunt, plane negant. Exire enim paucos, nec invenire, ubi subsistant. Rupellam & Ambianorum civitates nominant, nihilo infrequentius cultas; ne Sedano quidem emigrasse, nisi duos aut tres literatores, amissis cum collegio salariis. Tutissimum esse ad Rom. Catholicos transire, cum ipsi Reformati concedant, in illa religione salvari homines posse, cum de reformata id prorsus negetur a Catholicis. Negant Clerum, nedum alios Catholicos Pontifici juramento adstringi, aut ejus potentiæ in Reges favere, ne Jesuitas quidem, imo Regem horum obsequio egregie contentum esse. Quæstionem vero de Regia potestate suprema, & Pontifici non subordinata, in congregatione Cleri ideo non esse ventilatam, quia non ejus erat loci & temporis, alias nonnisi affirmative decidenda: satisfactum itaque & Regi & Pontifici fuisse. Regem vero Ecclesiæ primogenitum, omnino teneri ad autoritatem Pontificiam tuendam, & opprimendam Reformatorum sectam, qua vigente nulla quies populis esse possit. Puritanorum sive Presbyterianorum contumaciam in Anglia exaggerant, revelato etiam, quod penetrasse se jactant, secreto, Carolo I Regi manu Pastoris reformati, sub larva latentis, caput abscissum fuisse. Fœdera autem Galliarum Regis cum exteris Protestantium Principibus, quæ Apologetici objiciunt, causis mere Politicis nitentia, non impedire, quo minus in regno suo sectam illam non ferat. Turcorum exemplum Christianos tolerantium non quadrare; ea enim conditione, id est, ut miseri & obsequentes vivant, Reformatos in Gallia non esse con-

tentos. Batavos non minus potentes fore, etsi libertatem religionis non concederent omnibus Sectariis, neque hac indulgentia, sed spoliis Lusitanorum in India ditatos esse. Posse etiam Reformatos eadem & majori libertate in Gallia habitare, quam Romano - Catholici in Batavia. Militiam Regiam, ne habeant, quod de alimentorum subtractione conquerantur, omnibus Reformatis patere, & tantum a prætorianis cohortibus eos excludi. Ostendunt etiam diversam rationem tolerantiæ, qua *Constantinus*, *Theodosius*, & *Gratianus* erga Novatianos & Arianos usi sint, & hic iterum (manifesta quidem cum calumnia) occasionem accipiunt *Lutheri* accusandi, quod Arianos excusaverit. Edictum etiam Regis de liberis Protestantium septennibus ad religionis Rom. Catholicæ professionem admittendis ita defendunt, ut dicant, Regi, etsi religionis cura ad Clerum pertineat, incumbere, ut membra Ecclesiæ heterogenea, sive ut vocant cœca, quasi manu ad Ecclesiam ducat, & externis adminiculis adversus tales utatur. Hic iterum in subsidium venit Primogeniti Ecclesiæ filii axioma, & indubitatus successus extinguendi totum schisma promittitur.

Dialogo tertio Ganteravius ille Picto, neophytus scilicet Catholicus, rationes conversionis suæ exponens, & *Ecclesiastes* quidam *Charentonensis*, singulare aliquid allaturus, introducuntur. Longum foret omnia aut pleraque recensere, quæ Protestantibus Marchionis illius subornati liberrima lingua, & inprimis Luthero objiciuntur, ex quibus tamen nihil est, quod non in omnibus controversiarum libris ab innumeris scriptoribus jam ventilatum sit. Hic itaque ad nauseam legas insulsam de colloquio cum diabolo fabulam; de negata Trinitate; de Arianismi approbatione; de spoliis Ecclesiæ in Principes collatis, & de horribili, ut scribunt, horum impietate ea ambientium; de vocationis defectu; de corrupta & truncata Sacra Scriptura; de rejectione bonorum operum; de certitudine salutis impudenti, & de absurdis ex *Omnipræsentia Christi hominis* sequelis. Tela tamen hinc acria, ut putant, sumunt dialogistæ adversus Reformatos, tum quod hæc dogmata, quorum quædam ipsi olim in Synodis condemnaverint, scientes, nihilominus Lutheranos pro fratribus habere voluerint, ab his licet repulsi & pro hæreticis declarati, tum quod neque hos sequantur, ubi non errant. Confidenter enim abusi collocutores prioribus Lutheri libris ipsaque Augustana Confessione, asserunt Lutheranos

ranos Ecclesiæ Romanæ doctrinam æque ac Scripturam S. pro principio agnoscere, missas celebrare, Sanctos invocare, indulgentias probare. Dein ex horum & Reformatorum scriptis, quæ magno numero allegantur, eruunt, utrosque concedere, quod in Ecclesia Romana Articuli fidei orthodoxæ fundamentales retenti sint, adeoque in ea salvari possint *homines*; hucque maxime trahunt, quæ anno 1605 in Synodo *Anglicana* statuta esse perhibent, Calvinianis inimica, Romano-Catholicis, ut existimant, honorifica. Hoc argumento maxime motum se dicit Picto iste: alterum vero fuisse, quod spiritum rebellionis in toto cœtu, & in seipso deprehenderit; quo factum, ut contra regulas & exempla Christi, & Apostolorum, (quibus Xaverius & alii ex Jesuitis in India evangelizantes accensentur,) nonnisi per seditiones & vim bellicam, hæresin suam stabiliverint. Tertium vero quo maxime convictus fuerit, prolixe deducit, quod *Rex Christianissimus* miraculoso tactu & crucis signum adhibens, ægrotos sanet, exemploque Hispani a fœdo faciei morbo nuper regia beneficentia liberati, compertum sibi esse dicit; laborat etiam, quomodo ad morem Angliæ Regis non Catholici, idem tamen præstantis, respondeat. Præmiserat aliam argumentationem, cum dixisset, celerrimam 40000 hominum in provincia Pictonum conversionem spontaneam (negat enim denuo vim, de qua Reformati queruntur) miraculo simillimam esse, & ex hypothesi Calviniana ironice arguit, hos non perituros, si electi sint, quanquam & ex hac ipsa tam promta apostasia, & quod nemo mortem pro religione illa oppetere velit, futilitatem sectæ concludi posse statuat. Præterimus quæ de contradictione, quæ ex dogmatibus eorum oriatur, de prædestinatione hominum ad damnationem, de Christo pro electis tantum mortuo, de causa peccati Deo adscripta, & multis ejusmodi congeruntur & exagitantur. Miram vero personam sumit *Minister* sive *Pastor* ille, qui producitur. Hic enim cum objecta refellere, & religionem cujus doctorem se profitetur, argumentis tueri deberet, vel declinat officium, vel causam prodit, sed tandem inexpectatum secretum pandere incipit, innuens, Lutherum & Calvinum, vehementissime quidem in Romanam Ecclesiam debacchatos esse, dum non mores tantum, quod ob temporum illorum corruptelam merito facere potuerint, quaq; ratione plus utilitatis Romanæ Ecclesiæ, quam quodcunque Concilium generale attulerint, sed &

dogmata contra jus fasque aggressi sint; non aliud tamen propositum mente fovisse, quam ut correctis hoc insultu moribus Ecclesiæ Catholicæ, regrediendi populis, quos in schisma induxerint, viam & modum reservarent, & tecte indicarent. Id enim eos velle, cum priorum quatuor aut quinque seculorum post Christum natum Ecclesiam orthodoxam fuisse concedant, (in quibus tamen cultus & disciplina, quam nunc Romana servat Ecclesia, omnino viguisse præsupponitur) dein cum, uti dictum est, dogmata etiam nunc in Romana Ecclesia retenta laudent; deniq; cum multis locis ipsi in libris suis corrigant, quæ dure & a veritate aliena docuerint: id scilicet adductis testimoniis quibusdam probari posse arbitratur. Hæc ex primo Tomo contracta minuendi tædii causa nunc sufficiant: de duobus reliquis in sequentibus agetur.

HENRICI GUNTHERI THULEMARII OCTOVIratus, seu de S. R. I. Electoribus Tractatio.

Heidelbergæ, 1684 in 4.

Nonus nunc annus volvitur, ex quo libellus cujusdam Anonymi, *Octoviratus S. R. I.* inscriptus, lucem publicam adspexit. Quem cum nobilissimus ejus Auctor non displicuisse eruditis, ex coemptis & distractis ubique exemplaribus animadvertisset, suarum partium putavit esse, curis secundis illum subjicere, & variis in locis locupletatum non omisso nomine suo evulgare. Id quod etiam eo studio atque labore præstitit, ut eo excusserit tantum non majoris momenti omnia, quæ de Serenissimo Electorali Collegio observari merentur. Totum vero eruditum opus octo & viginti capitibus absolvitur. In prioribus novem generalia proponit, deque modis acquirendi Imperium auspicatus, disquirit deinde, quando Imperium Romanum fuerit successivum, & quando electivum. Ubi prolixe contra Aventinum per singulos eundo Imperatores probat, Proceres Germaniæ ab obitu Ludovici, Arnolphi filii, usque ad Frederici II. tempora, liberrimis votis Reges sibi & Romanis Imperatores elegisse: & quidem ante Ottonis III. ævum jus istud omnes Imperii cives, connumeratis etiam nobilibus & civitatibus, habuisse, donec successu temporis ad Septemviros solos deveniret. Afferuntur hic multorum opiniones, cur

cur numerus Electorum ſeptenarius placuerit; quibus omnibus in medio relictis, pedem Autor profert ad quæſtionem: cur Eccleſiaſtici in Electorale Collegium fuerint adoptati? ubi proponit primo ſuam ſententiam, ſtatuens id ideo factum, ne Eccleſiaſtici, quorum eo tempore magna jam fuerit auctoritas, electione excluſi, turbas excitarent; allatis deinde & aliorum opinionibus, ad illam quæſtionem delabitur: an recte Eccleſiaſticæ poteſtatis cum Politica conjunctio in una perſona fiat? Cujus cum ſolutionem aliorum negativam recenſuiſſet, affirmativam defendit, & ſecus ſentientibus reſpondet. Mox exponit, quando & ob quam cauſam Octoviratus ſit introductus, annectens ſimul proteſtationem Fabii Chiſii, Legati Pontificii, *contra* pacem Weſtphalicam & ſtatuminatum in ea Octoviratum, ut & ejusdem ab Innocentio X Pontifice factam uberiorem declarationem. Inquirit poſtea, num iſte Octoviratus contra diſpoſitionem Aureæ Bullæ potuerit recipi, & an etiam, eo non obſtante, Electores adhuc hodie Septemviri appellari queant? proponens hanc in rem tum affirmantium rationes, tum vota Electoris Brandenburgici, Epiſcopi Herbipolenſis, & Statuum aliorum Imperii Monaſterii congregatorum, in cauſa Octoviratus conſtituendi lata. His præmiſſis, totus eſt in enarrandis trutinandisque variorum de origine Electorum ſententiis, quibus denique ſuam ſuperaddit, dicendo, ſeptem Electores ante Friederici II tempora, & quidem jam Friederici I ævo non fuiſſe incognitos: in cujus rei fidem adducit (1) epiſtolam quandam Innocentii III Pontificis, ad Bertholdum Ducem Zaringiæ miſſam. (2) verba Cardinalis Hoſtienſis iſti epiſtolæ commentarii vice appoſita. (3) Chronicon *Martini Poloni Papalis Pœnitentiarii* & Archiepiſcopi Gneſnenſis, ut & (4) Opus Thomæ Anglici de regimine Principum, qui Friederico II ad clavum Imperii ſedente floruerint. (5) Speculum Juris Saxonici circa A. C. 1230 compoſitum. (6) Jus Saxonicum Feudale. (7) Chronicon Abbatis Stadenſis ad A. C. 1240. (8) Diploma Rudolphi I, A. C. 1290 emiſſum. Aggreſſus deinde titulos ab Imperatoribus, Regibus & Pontificibus Romanis olim & nunc Electoribus tribui ſolitos, diſquiſitionem inſtituit, cur Eccleſiaſtici inter Electores ſint primarii? Atque huic jam ſpecialiora de ſingulis Octoviris a cap. 10 uſque ad 19 ſubnectit, recenſendo non ſolum eorum origines, jura, privilegia, officia, potiſſimum Archi-Cancellariatus, & Officiales hereditarios; ſed

ſed etiam catalogos eorum texendo, qui per aliquot ſecula Electoratibus in hunc uſq; diem præfuere. In cæteris de omnium Electorum juribus & prærogativis, in ſpecie vero de officiis, quæ in ſolenni curia Regali obire ſolent, eorum Subofficialibus, vicariatu, electoratuum collatione, inveſtitura & privatione, jure electionis & coronationis Regis Romani & Imperatoris, ſeſſione & præcedentia, ut & tutela Octovirali agit, quibus epilogi loco diatriben de miſſilibus annectit. Inter alia ex *Georgii Achacii Heber* MSta Deſcriptione Germ. Imp. notat, Sereniſſimum Electorem Brandenburgicum ante paucos annos in contractu quodam Majeſtatis titulum uſurpaſſe: quod etiam a Wilhelmo Duce Saxoniæ, & Erneſto Electore Saxoniæ factum quondam fuiſſe, adductis exemplis affirmat. His addit ex Receſſu quodam Provinciali Stargardiæ anno 1654 promulgato, quod in ulteriori Pomerania a Cæſare nobilitati pro talibus non agnoſcantur, niſi prius Electori Brandenburgico cauſas expoſuerint, cur nobilitatis jura impetraverint. De inſignibus Electoratus Palatini contra virum quendam clariſſimum monet, quod in iis corona aurea, quam ex conceſſione Ferdinandi III, in ſolennibus Imperii actibus Palatinus Elector Cæſari præfert, non compareat, ſed quod tertia ſcuti parmula, quæ olim pomum Imperiale Archidapiferatus inſigne exhibuit, vacua relinquatur. Obſervaſſe quidem ſe ait Ratisbonæ a. 1653 in Comitiis Imperii, inter inſignia Caroli Ludovici Electoris, ædibus in quibus commoratus fuerat, affixa pictam quoque coronam Cæſaream, aſt non meminiſſe unquam illam alibi in armis Electoralibus Palatinis a ſe viſam: tametſi eam ſubofficiales ejus, Comites de Sinzendorff, & omnes eorum gentiles utriusque ſexus, inſignibus ſuis inſertam gerant. Ipſam vero coronam Regis Germaniæ, quæ inter alia Imperii κειμήλια Norimbergæ aſſervatur, pag. 490 non eſſe tradit Caroli Magni; ſed eam, quæ juſſu Conradi I Germaniæ Regis confecta, & Heinrico Aucupi transmiſſa fuerit: id quod ipſe Nobiliſſimus Auctor αὐτόπτης ex eo probat, quod hodienum *Conradi* nomen unionibus notatum in arcu iſtius coronæ legatur. Quemadmodum vero toti operi inſperguntur varia documenta & diplomata ex Archivis deprompta: ita etiam nonnunquam e numiſmatum atque marmorum inſcriptionibus, dictis conciliatur fides. Accedit in calce tandem Index rerum & verborum locupletiſſimus.

JO.

JOANNIS HEVELII ANNUS Climactericus,
five,
Rerum Uranicarum obſervationum annus quadrageſimus nonus, exhibens diverſas occultationes, tam Planetarum, quam Fixarum, poſt editam Machinam cœleſtem &c.

Gedani, ſumptibus Autoris, 1685 in fol.

POſt reſtitutam Divina clementia ex miſerabili incendio, quo ante quinquennium (d. 26. Sept. ſtylo novo anni 1679) cum potiſſima *fortunarum* Hevelianarum parte penitus conflagraverat, Uraniam unice ſibi charam, celeberrimus Autor hunc velut prodromum & ſponſorem deſideratiſſimorum Operum ſuorum, ingenti commodo publico mox vulgandorum, *Catalogi Fixarum longe ampliſſimi correctiſſimique, Uranographiæ & Globorum cœleſtium elegantiſſimorum*, orbi exhibet erudito. Eum vero ſub anni climacterici titulo prodire eapropter voluit, quod hiſtoriam complecteretur obſervationum cœleſtium, anno curarum & vigiliarum uranicarum quadrageſimo nono habitarum; quem præterea fatorum proſpera non minus ac iniqua ſibi maxime notabilem, hoc eſt climactericum fecerint. Præterquam enim quod in eum incidit editio *poſterioris partis Machinæ cœleſtis*, fructus laborum tot annis impigre perlatorum; gratiſſimus etiam clariſſimi *Edmundi Halleji*, ab illuſtri Societate Regia Anglicana ad Autorem miſſi adventus, ſociæque in dijudicanda inſtrumentorum, nudis teleſcopicisque pinnacidiis inſtructorum, præſtantia operæ, celeberrimum hunc Aſtronomum intime affecere. Quorum tamen gaudiorum extrema ingens & tantum non inſuperabilis luctus, ex jactura ſupra memorata, mox occupavit.

In hunc Librum igitur congeſtas habet Lector varias omnium Planetarum obſervationes, anno 1679 ad 26 usque Septembris habitas: inter quas & plurimæ ſunt in gratiam hoſpitis *Halleji* ſuſceptæ, dirimendis ſcilicet controverſiis, de fide inſtrumentorum & obſervationum Hevelianarum agitatis.

Intenderat enim ante aliquot annos Autori clariſſimus *Hoockius* litem

litem, de obſervationibus per nuda pinnacidia (quales Hevelianæ ſunt omnes) citra teleſcopiorum opem inſtitutis; & in *Animadverſionibus ſuper prioriparte Machinæ cæleſtis*, Anglico idiomate anno 1674 Londini editis, ac quibuſdam ad clariſſimum *Oldenburgium* literis, lubricas eas, & de duobus tribusve minutis minime certas; ſibi contra exiguo inſtrumento, unam ſpithamam longo, quadrageſies, quin ſexageſies accuratiores eſſe poſſe contenderat. Hevelius ergo obſervationum ſuarum certus, ad Societatem Anglicanam provocans ſummis votis contendebat, ut virum rerum cœleſtium peritum ſubmitteret, qui coram arbiter eſſet, ſuis an aliorum rationibus major obſervandi certitudo conſtaret. Hanc vero provinciam poſtquam in ſe ſuſcepit clariſſimus *Hallejus*, apportato ſecum Gedanum ſextante teleſcopico, ejusque ut & inſtrumentorum Hevelianorum fide per duos menſes ſolicitata, pro his, & obſervationibus *Hevelii* magnifice, candorem tamen ſummum conteſtatus, pronunciavit. Hæc *Halleji* ſententia literis ad Hoſpitem ſuum comprehenſa, una cum aliis clariſſimorum virorum, *Walliſii, Bullialdi, Oldenburgii, Fullenii, Flamſtedii, Burattini* ad Hevelium epiſtolis amœbeis, argumentum hoc ventilantibus, ſubjuncta eſt obſervationibus, ut certior redderetur Lector, quid aliis etiam in hoc negotio verſatiſſimis viris ſenſus aut judicii fuiſſet.

Has inſequitur hiſtoriola novæ ſtellæ in collo ceti ab anno 1678 ad incendium usque, & inde ab anno 1681 ad Auguſtum anni 1683 obſervatæ; & tandem continuatio obſervationum cœleſtium, poſt reſtauratam ſpeculam aſtronomicam: inter quas ſunt obſervationes Cometicæ anni 1680, 1682, 1683; eclipſium, Lunaris partialis anni 1681, totalis anni 1682, Solaris anni 1684; conjunctionis magnæ ter iteratæ anno 1682 & 1683; occultationum, Palilicii, Reguli, aliarumque Fixarum; Auroræ boreæ cometiformis; tranſituum, aliæque Planetarum: quarum non paucæ ſparſim, ſed ſuccinctius Actis hiſce noſtris proximorum annorum, benevolo celeberrimi Autoris indultu, ſunt inſertæ.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno M DC LXXXV.

RERUM ANGLICARUM SCRIPTORUM veterum

Tom. I.

Quorum INGVLPHVS nunc primum integer, cæteri nunc primum prodeunt.

Oxoniæ, e Theatro Sheldoniano, 1684 in fol.

ANglicarum rerum ſcriptores antiquos tenebris eruere, & ſeu ſingulos, ſeu plures uno volumine junctos publicæ luci exponere, clariſſimi ſuperiore noſtroque ſeculo viri ſunt aggreſſi. Et primus quidem *Matthæus Parkerus* ArchiEpiſcopus quondam Cantuarienſis manum huic rei admovere circa a. 1570 cœpit; cujus induſtriam in Germania æmulatus eſt *Hier. Commelinus* editis Heidelbergæ a. 1587 ſeptem vetuſtioribus rerum Britannicarum ſcriptoribus. Secuti horum exemplum ſunt *Guilielmus Hovvardus, Henricus Savilius, Guilielmus Camdenus, Willielmus Wats, Roger. Twysden*, aliique plures, qui omnes operam ſibi dandam cenſuerunt, ut antiqui patriæ Hiſtoriæ ſcriptores ab interitu vindicati publicæ utilitati conſecrarentur. Neque tamen tot virorum doctiſſimorum diligentia ſic exhauſtæ ſunt Angliæ Bibliothecæ, quin hic illicq; id genus manuſcripti codices lateant, digni tamen & ipſi, qui e tenebris in lucem protrahantur. Unde ea quoq; re præclare de bono publico mereri cenſendi ſunt Theatri Sheldoniani Curatores, quod diligentius excutere Bibliothecarum ſcrinia inſtituerunt, novosque Anglicorum ſcriptorum tomos publicare. Et primo quidem hoc, qui ſuperiore anno prodiit, quinque exhibentur, quorum primus *Ingulphus* jam olim quidem ab Henrico Savilio, ſed ex mutilo codice fuit editus, nunc autem ex perfectiori manuſcripto ornatiſſimi viri Johannis Marshami ſuppletus. Floruit

autem Ingulphus seculo a N.C. undecimo, natus nempe circa a. 1030, denatus a. 1109, fuitque monachus Benedictinus, posteaque beneficio Guilielmi Conquestoris Abbas *Croilandensis*, cujus monasterii sui historiam composuit; eaque est, quæ integra nunc primum publici juris facta est. Eam excipit *Continuatio ad Historiam Ingulphi*, auctore *Petro Blesensi*, Bathoniensi primum, inde Londinensi Archi-Diacono, cujus opera alia Moguntiæ a. 1600, & Parisiis a. 1667 impressa sunt. Eum enim auctorem esse continuationis, Ingulphi Historiæ Croilandensi subjunctæ, ex Briano Twiino l.1. de antiquitate Oxoniensis Academiæ, Joh. Gerh. Vossius l. 3. de Hist. Lat. observavit, & confirmant novæ hujus & perfectioris editionis auctores; etsi qui alia ejus opera ediderunt, vitamque conscripsere, hujus scripti mentionem nullam faciant. Sequuntur *Chronica de Mailros*, Monasterii nempe Mailrosensis, ab a. 735 ad a. 1270, incertis auctoribus, & plerumque breviuscula, sed ex quibus multa scitu non injucunda, Scotorum præcipue Regum series, aliorumque in Borealibus istis oris Principum, Episcoporum, Abbatum successiones peti possunt. Quarto loco exhibentur *Annales Burtonenses*, incerti itidem auctoris, sed ejusdem cum Matthæo Parisio ævi; ut adeo hi duo sibi invicem & lucem addant, & fidem adstruant. Ultimum locum alia occupat *Croylandensis Historiæ Continuatio*, manca quidem alicubi, sed quam editores adjiciendam putarunt, tum quod Autores ejus operam suam Ingulpho & Petro Blesensi succenturiatam voluisse videantur, tum quod posteriora Henrici VI & integra Edwardi IV tempora percurrant, a nemine Anglorum hactenus Latine tradita. Adjectus tomo huic primo amplissimus utilissimusque index est, quem ut tomi reliqui propediem sequantur, omnium, qui historiarum studio ducuntur, merito votum est.

DE KARTESIAANSE ACADEMIE DOOR Stephanus Blankaart Med. Doct. tot Amsterdam.

h. e.

Academia Cartesiana Autore Stephano Blancardo, Medico Amstel.

Amstelodami 1683 in 8.

AD Medicæ artis varios effectus visa hactenus sunt non satis quadrare Cartesianæ Philosophiæ principia, ac proinde pauci admodum ex iis, qui sanandi corporis scientiam profitentur, Clarissimi Philosophi vestigiis insistunt. Rem igitur se literato orbi non ingratam facturum credidit Stephanus Blancardus medicus famigeratissimus, si conaretur integram Artis suæ structuram Cartesianis fundamentis inædificare, h.e. singula ea, quæ vel sano corpori vel morbis affecto accidunt, e Cartesii placitis resolvere, & modum imprimis, quo medicamenta cum præservantia tum restituentia agunt, declarare. Libellum, cujus titulum exhibuimus, in quatuor partes divisit; duabus bonam humani corporis habitudinem, ejusque conservationem, duabus aliis morbos, & medelam ipsis adhibendam complexus. In prima sectione postquam dixisset, sanitatem esse, cum & liquidæ corporis partes inter se congruant, & membra solida numero, proportione, magnitudine sint integra, de succis, qui corpus nostrum irrigant, prolixius disserit, qua ratione alimentum ab homine assumtum vertatur in chylum & hic in sanguinem, exponit, omnesque liquores sola particularum, e quibus componuntur, magnitudine, figura, & situ a se differre docet. Canales corporis, qui succos vehunt, ita formatos esse pronunciat, ut tantum unius generis particulas admittant, & hinc pendere lactis in mammis, spirituumque animalium generationem ostendit. Quemadmodum fermentationem omnem, secutus Magistrum, materiæ subtilis actioni deberi statuit; ita cum chylus & sanguis in corpore fiunt, tertium hoc elementum scribit sibi primas partes vindicare. Ignis enim cœlestis impetu motuque rapidissimo excitari particulas acres, & educi partim e cibis in ventriculum ingestis, partim e saliva, quæ glandulis oris, ventriculi, & intestinorum inest, ciboque dentibus attrito misceri; ut crassiores alimenti particulas gladiorum ancipitum instar secent ac comminuant. In sanguine postea novam fermentationem contingere, cum illuc delatus fuerit chylus, quod dum particulæ sanguinis ab iis, quæ chylum componunt, situ differunt, subtili materiæ transitus rectilineus negetur, unde fiat ut hæc ab una particula in aliam oblique impingens, singulas commoveat, coloremque toti massæ chyli recens adducti rubrum inducat, ad eum modum, quo sulphur cum sale quodam lixivioso coctum abit in tincturam rubicantem. His ita pertractatis, singulorum humorum, qui vel

utiles sunt vel excrementitii, texturam & generationem, vegetationem animalem membrorum humani corporis, modumque illarum functionum, quæ in corpore velut in mechanico instrumento necessitate naturali fiunt, Cartesiano more evolvit. Pars altera edisserit, quo pacto conservanda sit integra corporis constitutio, & generatim illis cibis, illisque medicamentis uti jubet, quorum particulæ sint particulis sanguinis ita homogeneæ, ut eas nec obstruant, aut impediant, nec concitatius per venas & alia vasa deferant. Aeris igitur qualis esse temperies debeat, describit, & ita reliquas res ordine persequitur, quæ vulgo audiunt non naturales. Cibos, quibus uti communiter solemus, jucunde examinat, & qui nobis maxime conducant, recenset. Pars tertia morborum varias causas enumerat. Cumque sanitatis duo esse requisita antea dixisset, nunc generali divisione morbos in duas classes redigit, singulisque capitibus singulos pertractat. In hoc ait omnes convenire, quod consistant in immutatione naturalis particularum sanguinis aliorumque succorum magnitudinis, figuræ, quantitatis, & situs. Pars quarta est de remediis valetudini recuperandæ inservientibus. Hæc ipse trita partitione in externa & interna distinguit, & qua ratione quodvis operetur, scite declarat. Modum, quo ea medicamenta, quæ veteres calida dixerunt, calorem efficiant, statuit sequentem. Postquam succis nostris commixta sunt, putat particulas succorum eo situ disponi, ut subtilis materia liberius majorique copia poros ingredi, & eum concitare motum queat, qui Cartesio calor dicitur. Quo plures ergo globuli cœlestes, qui materiam subtilem excludunt, poros particularum subintrant, hoc minor est calor; sed quo plus materiæ subtilis illuc penetrat, hoc est intensior. Hinc piper & zingiber magis calefaciunt, quam semen anisi. Pari ratione remedia, quæ dolori leniendo, obstructionibus tollendis, sudori expellendo inserviunt, pertractat. Promittit autem se in posterum de podagra, variolis, fermentatione, operatione medicamentorum & chymiæ libellos editurum, in quibus, quæ nunc succincte tradidit, prolixius explicaturus videtur. Interim utut Cartesianis fundamentis sua omnia inædificet, observabit tamen studiosus Lector, ipsum non ubique cum reliquis Cartesianis conspirare. Cujus rei exemplum esto motus pilæ in murum projectæ & inde resilientis, quam ipse aliter c. 20 partis primæ p. 107 explicat, ac vulgo fieri ab iis solet, qui Cartesii discipulos se profitentur.

HEIN-

HEINRICI CHRISTIANI HENNINII ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΟΡΘΩΙΔΟΣ, *seu Græcam linguam non esse pronunciandam secundum Accentus Dissertatio paradoxa, qua legitima & antiqua Linguæ Græcæ pronunciatio & modulatio demonstratur &c.*

Trajecti ad Rhenum apud Rudolphum a Zyll, 1685 in 8.

AUtor hic natione Germanus, isque Francus, & professione apud Belgas Confœderatos Medicus, in ipsa statim præfationis fatetur fronte, se captum quidem fuisse admirabili Græcæ linguæ suavitate, qua præ cæteris linguis excellat, ob horrificam tamen ejus in pronunciando modulationem hæsitasse, an jure id laudis tribui eidem possit; & in eam tandem sententiam devenisse, aut falsa esse & hyberbolica, quæ de Græcismi suavitate vulgo jactarentur, aut longe aliter eundem pronunciandum fore. Sed hoc posterius placuisse præ priori illo, ne tot viros suavitatem Græcæ linguæ deprædicantes erroris redargueret, ideoque a vulgato illo modulandi Græcismi more descivisse, secutumque eam pronunciandæ suavissimæ linguæ rationem, quæ Græcorum poetas legenti observanda sit, susque deque habita omnium accentuum tortura; magis etiam magisque in sententia hac se confirmatum, & quod adstruendæ illi conducibile hinc inde in priscis autoribus reperisset, in adversaria sua conjecisse. Nec displicuisse cogitationes suas Viris doctissimis, *Grævio* inprimis, Academiæ Ultrajectinæ Varroni, & *Bernhardo*, Mathematum apud Oxonienses Professori, *Christiano* item *Hugenio*, *Meibomio*, *Menagio*, *Pelsio*, aliis. Scribendæ autem huic dissertationi occasionem dedisse *Salomonem Dierquens*, JCtum & Curiæ Brabantinæ Senatorem. Cum enim paradoxa admodum hæc de lingua Græca absque accentibus pronuncianda sententia ei fuisset visa, Autorem ea, quæ in schedis annotarat, revocasse sub incudem, dissertationemque hanc scripsisse, perque modum epistolæ Senatori eidem consultissimo transmisisse; cumque virorum doctorum applausum hinc inde esset experta, eam expoliisse denuo, & pro lectorum commodo in paragraphos distinctam notulis nonnullis illustrasse, typographoque dedisse describendam.

Quod argumentum dissertationis ipsum attinet, præstruit Autor initio, literas abs Phœniciis absque accentibus fuisse inventas, idque patere non solum ex nummis Pœnorum & Tyriorum, sed & ex hodiernis Samaritanorum literis, quas Chananæorum atque adeo Phœniciorum esse viri eruditissimi evicerint. Indeque nec Hebræos, qui Phœnicios secuti sint, habuisse accentus, atque adeo nec Syros & Chaldæos, utpote Dialecto tantum ab Hebræis variantes, imo nec Syros recentiores, nec Orientales populos, Arabes puta, eorumque sequaces Persas ac Turcas. Non Coptos etiam seu Ægyptios hodiernos, non Malabares, non Japones, non Slavos, Moschos, Bulgaros; Accentus etiam inter Europæos Germanis vetustis, Runis apud Danos, & Belgis fuisse ignoratos. Accentus ergo recentiores esse, & primum quidem inventos ab Arabibus Phœnicum scribendi morem a dextra sinistrorsum scribendo sequentibus, quod præter sagaciores Rabbinos vel nomina accentuum, quæ pura puta Arabica sint, ostendant. Fuisse autem accentus adinventos ob quatuor potissimum rationes, nempe ad distinguendas voces ambiguas, ad indicandam singularum vocum pronunciationem, ad sensum suspendendum in membra majora & minora, & ad moderandam cantus harmoniam. Et hinc quatuor quoque fluere consectaria: *I Nullam linguam vernaculam nationi aut habere, aut si habeat, frequentare accentus. II accentus non ante fuisse inventos, quam Linguæ vocatæ sub regulas Grammaticorum fuerint. III accentus a Grammaticis fuisse repertos, & IV linguas quo magis sint in usu, eo minus habere additamentorum in scriptione, & vice versa.* His præstructis asserit ulterius, linguam Græcam tanquam omnium florentissimam & per cunctas Europæ nationes diffusam, in regulas a Grammaticis, ut eo facilius celeriusque arripi posset, fuisse redactam, a Pergamenis potissimum in Asia, & Alexandrinis apud Ægyptios, annis ante C.N. plus minus CCL, & quidem in scholæ tantum usum pro erudienda in modulo vocabulorum juventute; sed diversissimos fuisse accentus priscos a nostratibus hodiernis, & in schola tantum adhibitos, non ubique; veræ etiam pronunciationi convenisse secus quam hodiernos a Grammaticorum illorum posteris introductos. Hos enim Græculos posteriores fastigia vocibus suis superimposuisse, ne a Barbaris in Græciam irruentibus vitiari Græca pronunciatio posset. Corruptelam hanc præterea tum quoad pronunciationem, tum quoad idio-

idiotiſmos & barbariſmos auxiſſe 1. *Judæos Helleniſtas* (Hebraiſmum enim exſpiraſſe jam CHRISTI tempore) 2. *Jurisconſultos Græcos*, qui elegantiam Græciſmi immiſſo Latiniſmo data opera fœdarint; ubi *Baſilica, Novellæ, Gloſſaria* Labbei, & JCti Græci *Theophilus* & *Harmenopulus* allegantur. 3. *Arabes* magno numero per Græciam diſperſos. 4. *Aulam Imp. Conſtantinopolitanam*, quæ quotidie nova cudendo vocabula, ut ex uno Codino de Officiis Palatii CPtani patet, Græciſmum oppido peſſum dederit. 5. *Clerum poſterorum ſeculorum*, v.g. in *Synodicis, Nomocanone*, Ἀρχιερατικοῖς, Εὐλογίοις & Μηνολογίοις Græcorum; & denique 6. *populos peregrinos*, ad quos lingua Græca fuerit derivata; id quod exemplis non paucis clarum abs Autore redditur. Accentus vero ſeu apices, quos hodie Græcanicis vocibus videmus ſupraſcriptos, in uſum demum publicum apud Græcos veniſſe ante hos ad ſummum Iↄcccc annos, invaleſcente nimirum barbarie, & quidem 1. ut voces ambiguas diſtinguerent, v.g. διὰ ob, Δία Jovem &c. 2. ut in peregrinis & abhorrentibus plane a Græciſmo oſtenderent ſyllabam attollendam producendamve, v.g. in nominibus propriis apud Matthæum Ἀρὰμ, μανασσῆς &c. cum alias accentuari, ſic deberent: Ἄραμ, μανάσσης. 3. ut ſenſum ſubinde ſuſpenderent, ſic v.g. τιμὴ notat ſequi alia, τιμή ſenſum finiri docet. 4. ut cantillarentur ſecundum accentus. Nam acutus ´ vocem aſcendentem ſignificat, ut gravis ` deſcendentem, ˜ quando aſcenditur acuto & hinc tardiore voce in gravem deſcenditur. Sed cur, inquiat quiſpiam, omnes omnino voces Græcanicæ accentus habent, cum tamen nec omnes ſint ambiguæ, nec omnes peregrinæ, nec omnes ſenſum ſuſpendant, nec ſemper cantillentur? Reſpondet Autor id factum, ad diſcernendas voces continuo olim ductu & ſine ullis ſpatiolis exaratas; atque hinc unamquamque vocem ſuum accepiſſe accentum; quam aſſertionem & exemplo ex Matthæi Græco Evangelio illuſtrat. Neque obſtare, quod in veteribus Græcis hæ voces προσῳδία & τόνος deprehendantur. Nam per προσῳδίαν intelligi τὴν μετ᾽ ὀργάνου ᾠδὴν, per τόνους cantus moderamenta, v.g. tonum Lydium vel Phrygium. Florenti igitur Græciæ apices iſtos ´ ` ˜ accentuum omnino fuiſſe ignotos; id quod probat Autor 1. ex ipſa ratione; nullam enim vernaculam opus habere accentibus pronunciationem docentibus. 2. ex ſilentio veterum, qui florente Græciſmo victitarunt; penes quos nec vola nec veſtigium faſti-

fastigiorum, quæ Græculi hodierni frequentant, extet. 3. ex testimoniis veterum ipsorum, Aristotelis, Hieronymi, Theonis Sophistæ, Quintiliani, Gellii & Varronis. 4. ex ratione scribendi. Neque enim credibile esse, quod quadratis literis virgulæ fuerint impositæ, præsertim in βουστροφηδόν. Ortos igitur fuisse accentus cum minusculis Græcorum literis, v.g. $\alpha\,\beta\,\gamma$ &c. quæ a Græculis demum Monachis inductæ fuerint. 5. ex ipsis monumentis, & primum quidem ex nummis aureis, argenteis & æreis Græcorum, ut & ex gemmis & signis antiquæ artis, quæ accentibus omnino destituuntur in suis epigrammatis. 2. ex lapidibus inscriptis, qui & ipsi nullos accentus habeant. 3. ex codicibus MSStis, Instrumentis & Tabulis publicis, quæ, quo vetustiores sunt, eo minus accentus præ se ferant. Habere equidem MSStos codices vetustos & accentus & spiritus appictos, sed illos ad Iↄcc aut ad summum ad Iↄccc annos non adsurgere. Fuisse autem veteres codices accentibus a Grammaticis oneratos; sic nec spiritus in usu fuisse veteribus; sed hos apices & ipsos inventum esse novitium Antiquitati semotiori ignotum.

Si ætatem accentuum quis sciscitetur, eam Autor dicit esse vel inventionis vel frequentationis; & inventionis quidem rejicit ad tempora Ptolemæi Philopatoris, vel ad annum ante N. C. præterpropter CCL. Frequentationis vero ab anno post C.N. cIↄ inchoat; eo quod monumenta ista, quæ accentibus onusta sunt, eam ætatem non excedant. Frequentatos vero fuisse a Grammaticis ad custodiendam Græcismi elegantiam, eamque a barbarie Gothica, Longobardica, Hunnica sequestrandam; quam ob causam & hodie, cum lingua Græca veterum nemini vernacula sit, accentus frequentandos Autor censet; quamquam Græcæ linguæ elegantiam per accentuum tormenta pronunciandam esse perneget. His præmissis, accentuum secundum vulgatum hodie morem ponendorum doctrinam paucis regulis Autor complectitur, ostenditque pariter, accentuationem a pronunciatione omnino esse distinguendam, tum ob ipsum accentum pro ratione ultimæ syllabæ mobilem, tum ob longas natura syllabas, quæ per accentum alias in pronunciatione corriperentur. Ostenso hactenus, accentus non inventum tantum esse novitium, sed & unice inventos ad facilius imprimendum, qui per barbariem fœdabatur, Græcismum, jam quomodo Græca lingua pronunciari legitime debeat, Autor docet.

Præ-

Præmittit autem Axiomata quædam, quorum hæc summa est: vocales esse animas consonarum; ex pronunciatione vocalium in vocibus resultare spiritum, quantitatem & modulationem; ex vocabulis solis aut in diphthongum junctis, aut conjunctis cum consona una vel pluribus fieri syllabas unas vel plures. Syllabam unam vel plures, si quid ex instituto significent, voces & vocabula appellari; syllabam pronunciari vel uno vel duobus momentis plus minus; & hinc esse vel breves vel longas; longam fieri syllabam, aut vocalis geminato tono, aut diphthongo, aut positione; differre autem syllabas longas, aliasque esse minus longas, alias longiores, alias longissimas, & hoc unumquemque docere aurium judicium; brevem esse syllabam, quando vocalis vel simplex, vel simplici consonæ sequenti juncta, simplicissimo tono unius momenti pronuntietur; omnem vocem habere suam modulationem; eam vero consistere in quadam intentione tonica hujus illiusve syllabæ, quod exemplo vocis *Constantinopolitáni* illustratur. Axiomatis hisce præsuppositis poesin Græcam & Latinam superstructam esse ait, imo & eloquentiam ipsam; sed eloquentiam quoad rationem pronuntiationis, actionis, & affectuum movendorum periisse; nec eloquentiam tantum, sed & ipsam poematum pronunciationem; hanc tamen elegantem adhuc servari in Græcismo præ Latinismo, Hispanismo, Italismo, Gallicismo, Germanismo, Belgismo & Anglismo. Ex his enim omnibus linguis, excursu quodam facto, exempla versuum ex recentioribus poetis elegantissimorum producit Autor, sic tamen, ut solam Græcam iis omnibus præstare ostendat. Augeri autem hanc præstantiam, tum perennitate constanti, tum suavissima modulatione. Hanc modulationem his quatuor infallibilibus regulis contineri: *I. omnis vox monosyllaba modulationem habet in sua vocali. II dissyllaba in priori. III polysyllaba, si penultima sit longa, in penultima. IV si vero penultima sit brevis, in antepenultima.* Ad has regulas Hellenismum esse modulandum, 1. ob analogiam Græcismi cum Latinismo. Neque enim optimam fluentis Latinitatis ætatem habuisse accentus, & si maxime a quibusdam appingantur hodie accentus a Grammaticis posterioribus inventi, Latinos tamen secundum eos non pronunciare. 2. ob accentus ipsos. 3. ob accentuum distinctiones. 4. ob voculas, quæ non habent accentum. 5. ob metra poetica Græcorum, quæ ex vera vocabulorum naturalique modula-

tione pronunciari debent. 6. ob metra miscellanea, vel in quibus verba aut hemistichia Græca Latinis sunt intexta, conjuncta aut subnexa. Opponi equidem hic posset consuetudo invulgata βαρβαρῳδίας, seu ut vocant, Romaicismi, a *nova Roma* h. e. Constantinopoli haut dubie sic dicti. Sed huic & aliis objectionibus respondet Henninius, & ne quis sibi præsidio esse existimet hanc Romaicismi βαρβαρῳδίαν, fata linguarum paulo altius repetit. Corrumpi autem & mutari linguas 1. ipso temporum lapsu; 2. derivatione ad populos peregrinos; 3. mixtura aliarum linguarum; 4. defectu eruditorum, qui linguam istam excolant; 5. inducta lingua dominatrice apud gentem devictam; 6. excisa gente, cui hæc & illa lingua fuerit familiaris. Sed commodum ad duo mox capita corruptelas, quibus linguæ primo corrumpuntur, mox mutantur, Autor revocat, ad Barbarismum nempe ac Solœcismum. Solœcismum fieri inquit quinq; modis, 1. κατ' ἐτυμολογίαν, 2. κατὰ συζυγίαν, 3, κατὰ λέξιν, 4. κατὰ σύνταξιν, & 5. κατὰ φράσιν. Barbarismum quadruplicem esse: *Barbarophoniam*, ubi data opera Romaicismi βαρβαροφωνία cum Hellenismi ὀρθοεπείᾳ confertur; *Barbarodiam*, qua voces peregrina modulatione efferuntur; *Barbarographiam*, quando voces earumque elementa eo modo non exarantur, quo ea scribi oportebat, & *Barbarologiam*, quando aut voces genuinæ peregrina terminatione deturpantur; aut quando peregrinæ voces sine necessitate sub debita idiomatis terminatione recipiuntur, aut quando plane peregrina tam quoad variationem, quam essentiam linguæ confunduntur. Has corruptelas, fatalibus quasi periodis, linguis omnibus usu vernaculis accidere, solis *eruditis linguis*, *Hebræa* videlicet, *Græca* & *Latina* ab illa labe immunibus, quæ & tanquam via unica unicuique ad nominis immortalitatem ituro commendantur. His & aliis pluribus pro sententia sua allatis concludit tandem Autor, *pronunciationem & modulationem Græcismi purioris, seu Hellenismi veteris consistere non in βαρβαρῳδίᾳ ad vulgares Romaicorum accentus, sed in rationali pronunciatione, secundum rationem veri valoris literarum & quantitatis, & in rationali modulatione seu intensione vocis tonica secundum rationem quantitatis; syllabæ ipsius in monosyllabis, prioris in dissyllabis, penultimæ in polysyllabis ad regulas illas quatuor modulationis a se traditas & adsertas, quæ apud Græcos & Latinos omnesque populos rationali modulatione gaudentes æterna sint veri*-

rita-

ritatis. Huic panno veluti suo tanquam purpureum limbum *Isaaci Vossii*, eruditissimi Viri, *de accentibus Graecanicis* sententiam sibi harmonice concinentem, ex libro ejus de *poematum cantu & viribus rythmi* subtexit, imo ἀνακεφαλαίωσιν totius dissertationis sub finem in tabella quasi quadam exhibet.

De cætero cum Autor duas adhuc Dissertationes conscripserit huic argumento valde affines, uti p. 118. & 119 ipsus indicat, quarum altera est Ῥωμαϊκισμὸς βαρβαρόφωνος, seu *Græcos hodiernos eorumque sequaces vitiose literas & diphthongos Hellenismi enunciare*; altera: Ἑλληνισμὸς εὐμάθητος, seu *Græcismum facile posse disci*, una cum indice Bibliothecæ Græcæ 1. *Philologorum* seu Grammaticorum, Lexicorum, Phraseologiarum, Particularum Linguæ Græcæ, & qui sunt similes Autores. 2. *Literatorum*, qui Antiquitates Græcas illustrarunt. 3. *Auctorum Græcorum*, qui ab Homero ad captam urbem CP. scripserint, & 4. *MSStorum Græcorum* ἀνεκδότων, qui hinc inde in Bibliothecis latent; Eundem, ut hoc quicquid dissertationum est, orbi literario propediem donet, majorem in modum rogamus; cumque & alias meditationes, quarum p. 88. mentionem injicit, intra Vestæ penetralia asservet, *regulas* videlicet paucas, sed infallibiles, ad quas Germanicam & Belgicam linguas tam quoad quantitatem, quam modulationem revocavit, ut & *artificium*, cujus ope ex tempore scire quis queat, cujuscunque linguæ voces ὁμοιοτελεύτας (quod summum commodum præstare possit vernacula poesi canere volentibus) Eundem longe doctissimum Autorem, ut publici eas juris facere ne intermittat, hac ipsa quoque occasione non instimulare non possumus.

NOUVEAU RECUEIL DE PLUSIEURS Questions notables, tant de Droit, que de Coutumes, jugées par Arrests d'Audiances du Parlement de Paris, par M. Lucien Soefve &c.

Sive,

Sylloge nova plurimarum quæſtionum notabilium, juris tam ſcripti, quam conſuetudinarii, deciſarum per Decreta in Audientiis Parlamenti Pariſienſis lata, colligente Luciano Suavi, Advocato ejusdem Parlamenti veterano.

Tomus II.

Pariſiis, apud Carolum de Sercy, 1682. in fol.

EXhibuimus præterito menſe Deciſionum a Luciano Suavi collectarum tomum primum: alterum, promiſſi tum facti memores, in præſenti ſiſtimus. Et quidem, cum nec de Autoris propoſito, nec methodo ab ipſo adhibita quicquam ulterius dicendum reſtet; nil ſupereſt, quam ut extantiores caſuum deciſiones, poſtremis hiſce quatuor centuriis contentas, prout tunc cœpimus, indicare pergamus.

Centuria I itaq; ſequentibus definitionibus conſpicua eſt: Donationem, executori teſtamentario factam, eodem die quo teſtamentum conditum, haberi pro donatione mortis cauſa: tametſi teſtator eam inter vivos & irrevocabilem fore declaraſſet, *cap. 14.* Beneficium *legis 8. C. de revoc. donat.* tantum habere locum, ſi univerſa bona aut certe pars quota facultatum donata, non vero, ſi res aliqua particularis, *cap. 18.* Heredibus integrum eſſe, revocare largitionem ei factam, cum quo defunctam donatricem impudice vixiſſe probare queant, *cap. 25.* Filium ex patre bigamiæ condemnato haberi pro legitimo, & cum aliis liberis ſimul ad ſucceſſionem admitti, eo quod mater prioris iſtius conjugii ignara adeoque in bona fide fuiſſet, *cap. 26.* Donationem inter vivos quibusdam ex liberis factam ab irato patre in præjudicium aliorum, eſſe invalidam, *cap. 42.* Eum, qui ob impedimentum ſuperveniens ſponſalia a ſe contracta conſummare non potuerat, teneri ſponſæ ad intereſſe; dotis tamen, quæ ipſi prænumerata fuerat, dimidium tantum reſtituere debere, *c. 54.* (cujus deciſi rationem *Suavis* non aliunde petendam autumat, quam ex *L. 16. C. de don. ante nupt.* ubi ſcilicet diſponitur, propter nuptias data, his non ſecutis, non niſi pro parte dimidia repeti poſſe, ſi oſculum ſponſi interceſſerit; id quod hic veriſimiliter fuerat factum.) Filiam, quæ ultra 30 annos in Monaſterio

ſterio vixerat, non ex cludia ſucceſſione paterna; niſi in ſpecie probetur, eam expreſſe,& quidem in ſcriptis,profeſſionem monaſticam feciſſe, *cap. 67.* Patrem naturalem obſtrictum eſſe filiæ ad dotem: tametſi hæc jamjam ejus ſumptibus certum didiciſſet opificium, quo ſe exhibere poſſet, *cap.68.* Teſtamentum, in quo quis monaſterium,ubi confeſſionem facere ſolitus fuerat, ſuccedere ſibi voluit, non valere: tales enim diſpoſitiones per ſuggeſtionem & perſuaſionem monachorum extortas reputari, *c. 71.* Eum,qui incendii a vicinis arcendi cauſa, proprias ædes juſſu magiſtratus deſtruxit,non poſſe a vicinis retributionem eo nomine petere, *cap. 73.* Parentibus non eſſe integrum inæqualiter de bonis inter liberos diſponere, ſi qualicunq; ſcripto antea declaraverint, ſe omnimodam inter eos æqualitatem ſervatam velle,*cap. 78.* Valere ſchedulam obligatoriam etiam non expreſſa inibi cauſa debendi, *cap. 96.*

In *Centuria II* hæc reperiuntur deciſa: Monachum licet ſeculo reſtitutum, non tamen eo ipſo mox habilem reputari ad ſucceſſiones rurſus capiendas, *cap. 3.* Exheredationem tacite revocatam non cenſeri, per ſubſecutam patris benedictionem, filio ante obitum factam, *cap. 20.* Filiam, quæ dote accepta renunciaverat ſucceſſioni parentum & fratrum, eo non excludi ab hereditate filiæ ab uno fratrum relictæ, *cap. 21.* Notarium, qui inſtrumentum venditionis compoſuit pro eo, cui bonis interdictum eſſe noverat, teneri in ſubſidium emtori, ſi hic a prodigo recuperare nequeat pretium venditionis, *cap. 53.* Fundo hac lege vendito, ut, niſi Dominus directus certa pecunia, in contractu nominata, laudemii loco contentus eſſe velit, in arbitrio emtoris ſit, ab emtione, tanquam nulla reſilire; non tamen contrahentes a contractu recedere poſſe, dum Dominus majorem eo nomine ſummam prætendit, *cap. 96.* Adverſus teſtamentum,in quo certi teſtes adfuiſſe exprimuntur, non admitti probationem, teſtes illos non adfuiſſe,*cap. 99.* Infanti,quem mater probabiliter conceperat durante abſentia mariti,alioqui plus quam ſexagenarii,non recte moveri quæſtionem ſtatus, *cap. 100.*

In *Centuria III* judicatum fuiſſe perhibetur, Matrem teneri ad refundendum lytrum, quod ipſa inſcia, ad filii preces ſolverat extraneus mercator barbaris, a quibus hic captus detinebatur, *cap. 2.* Juriſdictionem non poſſe vendi, niſi una cum prædio,cui inhæret,*cap. 7.*

Filium, quem fœmina, triduo poſt primi mariti obitum alteri nupta, elapſis octo menſibus enixa fuerat, non prioris, ſed ſecundi mariti progeniem reputari, *cap. 18.* Ad impugnandum contractum, ſolenniter in ſcriptis geſtum, non admitti probationem per teſtes de factis fraudulentis, *cap. 24.* Liberos ex inceſtuoſo & adulterino coitu progenitos non reputari legitimatos per ſubſequens matrimonium, tametſi hoc contractum fuiſſet ad Papæ diſpenſationem, cui clauſula legitimationis per expreſſum fuerat inſerta, *cap. 29.* Filiam, quæ elocata renunciaverat ſucceſſioni paternæ, pati nihilominus debere dotis diminutionem ad concurrentem uſque ſummam legitimæ fratrum, ſi poſt appareat hanc illis alioqui non eſſe ſalvam, *cap. 52.* Crimen ſuppoſiti partus, ejusque perſecutionem tam civilem, quam criminalem viginti annis expirare, perinde ut alia delicta, *cap. 53.* Præſcripta licet ob temporis lapſum parricidii pœna, non tamen eo ceſſare indignitatem parenti occiſo ſuccedendi; in tantum ut ne quidem filia talis parricidæ jure repræſentationis admittatur, *cap. 56.* Renunciationem hereditatis a filia elocata in fratrum gratiam factam, non arcere eandem a petendo legitimæ ſupplemento poſt patris obitum, *cap. 63.* Teſtamento poſteriore ob heredis incapacitatem corruente, nec id valere, quod prius legitime fuerat conditum, *cap. 67.* Domo hac lege vendita, ut emtor ſtet locationi a venditore alteri factæ, nihilominus licitum eſſe emtori expellere conductorem, modo alium poſtea inquilinum recipere nolit, *cap. 90.* Epiſcopi domicilium reputari in ſede epiſcopali, quamvis alibi majorem bonorum partem habeat, *cap. 94.*

Denique in *Centuria IV.* deciſa ſequentia proponuntur: Eum, quem obſtetrix moribunda matri putatitiæ ſua opera ſuppoſitum *fuiſſe* confeſſa eſt, nihilominus pro filio legitimo reputari, ac tali, quem juſtæ demonſtraſſent nuptiæ, *cap. 1.* Filium, quem pater ante contractum legitimum connubium genuerat in Anglia, (ubi ſcilicet legitimationi per ſubſequens matrimonium locus non detur,) poſſe ſuccedere patri huic naturali in bonis extra Angliam ſitis, *c. 20.* Locatorem, qui beneficio *legis 3. C. locat.* uſus, expulit conductorem, non poſſe dein alium recipere inquilinum, ne quidem ſi partem ſaltem domus ei locare velit, dum nimium ipſi ſoli pro familiæ paucitate ſupereſt ſpatium, *cap. 29.* Prohibitam cenſeri a teſtatore Falcidiæ detractionem, dum inventarium fieri vetuit, *cap. 30.* Non deberi laudemium, ſi unus

unus ex coheredibus domum ob defuncti æs alienum venditam ſub haſta emerit, *cap.39.* Quemlibet ex liberis ad alimenta patri egeno præſtanda in ſolidum eſſe obligatum; ſalvo tamen hoc nomine adverſus fratres regreſſu, *cap.40.* Matrimonium legitimum quidem, clam tamen habitum usque ad mortem mariti, non producere ullos effectus civiles in commodum viduæ aut liberorum, *cap.57.* Maritum, cujus uxor validitatem matrimonii in judicio impugnaverat, ſed ſuccubuerat, non teneri ad refuſionem impenſarum in alimentationem uxoris factarum durante ſeparationis tempore, *cap.70.* Ducta licet in matrimonium deflorata, non tamen legitimum hoc ipſo fieri filium ex ea antea natum, ſi hic, tanquam ex alio conceptus, libro baptiſmali inſcriptus reperiatur; tametſi maritus ille eum tanquam ex ſe genitum agnoſcat, *cap. 85.* Factis donationibus pluribus a patre diverſis temporibus in quosdam ex liberis, quas in unum computatas inofficioſas eſſe apparet; ſupplendam eſſe legitimam reliquorum non ex ultimis tantum, ſed univerſis illis largitionibus, *cap. 88.* Fœmina, quæ ante ſeptennium nupſerat viro 65 annorum, maritum impotentiæ accuſante, nec comparentibus in eo externis ſterilitatis ſignis, non recte judicatum eſſe in foro primæ inſtantiæ, ut ad probationem per copulam carnalem procederetur; ſenio ſcilicet reum a tali probatione eximente, *cap. 86.* ex quo ipſo capite evidens eſt, iis in terris, ſi de impotentia conjugum lis ſit, nec facta inſpectione defectum in externis membris periti deprehendant, Officiales ſeu judices Eccleſiaſticos ſolere ulterioris probationis loco injungere, ut partes litigantes certo die, & ſtata quidem hora, in conſpectu teſtium congreſſum celebrent: notatur tamen, hunc morem, honeſtati & pudori tantum non adverſantem, nulla Conſtitutione, nec civili, nec canonica niti, nec dum ultra ſeculi ſpatium in foro Eccleſiaſtico viguiſſe.

LA FRANCE TOUTE CATHOLIQUE SOUS le Regne de Louis le Grand &c.

i. e.

Gallia tota Catholica ſub Regno Ludovici Magni &c.

Tomus 2. & 3.

Lugduni apud Joh. Certe 1684. in 12.

Con-

Continuamus, quam supra pag. 138 in nos recepimus enarrationem. Tomi II Dialogo I *Matrona illa Comitissa*, & Marchio, a secta sua jam manifesto discedentes, celebrant consensum Romanæ doctrinæ cum traditis *Augustini*, de cultu Sanctorum & reliquiarum; de Sacrificio Missatico & aliis. Dein ora adversus reformationis autores solvunt. Sistuntur iterum *Lutherus* incestus maritus: *Principes Germani* bonorum Ecclesiasticorum raptores: *Calvinus* stigmate ob infandum crimen notatus, Bolseci, quod narrat, autoritate adversus Maimburgii dubitationes asserta. Sequitur *Bezæ* carmen lascivum; *Maroti* poesis & turpitudo; eaque occasione *Godavii* Psalmorum versio, non ob elegantiam tantum, sed & ob convenientiam cum textu Hebraico prædicatur. At ex collocutoribus *Minister*, sive *Pastor* ille, jam secretum suum confidentius explicat. Calvini nempe dictum adversus *Westphalum* Theologum Lutheranum adfert. Cum eo enim de præsentia reali in S. cœna disputans, scripsisse dicitur, *ne verbulum quidem in Augustana Confessione doctrinæ suæ adversari.* Inde efficitur, Calvinum totam Lutheri doctrinam adprobasse, adeoque & *Missam*, *Imagines*, *Confessionem Sacerdotalem*, *Invocationem Sanctorum*, aliaque quæ ut hæresin & diabolica inventa Calvinus diffamaverat. Lutherum vero etiam dogma *de consubstantiatione* revocasse, admissa *transsubstantiatione*, in tractatu scilicet *de captivitate Babylonica*. Sed Calvinum & Lutherum, nisi pro pessimis mortalium haberi debeant, tacite id egisse, ut populis, sublato schismate, redeundi ad Rom. Ecclesiam viam indicarent, contraria docendo, & quæ statuerant, destruendo. Tantam vero spem in hoc invento collocat Pastor ille, ut per hoc totum Reformatorum cœtum, veluti Ægypti spolia, secum in Romanæ Ecclesiæ castra traducturum se esse jactet. Idem agitur *Dialogo II*, nisi quod *Joh. Claudio* Charentonensium Ecclesiastæ, novo & insolito more acerbe illuditur. Hunc enim Pastor ille, cum in Synodo de responsione ad literas Cleri deliberatum fuit, ambigue; postmodum vero sibi, remotis arbitris, sincere confitentem inducit, quod responsum illud subdole, & non alio fine tam impertinenter conceperit, quam ut causam Reformatorum plane proderet, & in eum statum deduceret, ut totius sectæ interitus non possit non propediem sequi. Maxima iterum vis in argumentatione hac constituitur: *Lutherani credunt & admittunt præsentiam realem corporis Chri-*

Christi in sacra cœna, Missam, purgatorium, indulgentias, Sanctorum cultum, aliosque a Calvino & Ecclesiis reformatis damnata. (Hoc enim ex Lutheri scriptis anterioribus, ab ipso etiam rejectis, & ex libris Lutheranis, in quibus Electoris Saxoniæ ac Lutheri imago ad Crucifixum in genua demissorum conspicitur, certissime scilicet deducitur.) At Reformati in Synodis quibusdam Lutheranos pro orthodoxis declarantes, (quod ex tolerantia illa, quam obtulisse dicuntur anno 1631, concluditur,) eadem credunt. Ergo Calviniani sive Reformati jam sunt Lutherani; & ideo edictorum Regiorum beneficio, Lutheranis minime indulto, indigni; aut sunt hypocritæ & refractarii, quod in Ecclesia Romana rejiciunt, quæ in Lutherana probant, & Regi suo negant, quæ in gratiam Germanorum & Suecorum anno 1631 concesserunt. Exagitatur postmodum denuo tractatus *Claudii* de articulis fidei fundamentalibus, & quoniam illi in Romana Ecclesia creduntur, nullam schismatis causam superesse arguitur. Undecim vero articuli, ob quos secessum a Romana Ecclesia factum esse in responso Synodali ad Clerum professi sunt Reformati, quiq; *p.163. Tom. II* enumerantur, singulatim plerique examinantur; quæ referre longum & supervacuum esset, cum nihil novi dicatur. Operose inprimis calicis populo ablati decretum defenditur, tum vulgatis argumentis, tum maxime illo, quod Reformati abstemios ad communionem sub sola panis specie admittant, & plurimis aliis conniveant, qui in celebratione cœnæ oblato calice sponte abstineant Hujus controversiæ aliarumque discussio etiam in *Dialogo III* continuatur, & inprimis pro *Sacrificio Missæ* vehementer pugnatur. Unde qui solus hucusque resistere visus est, *Senior* ille *Charentonensis* jam manus dat Pastori, Romanæ Ecclesiæ dogmata exponenti, ita ut miretur quomodo fieri possit, ut ullus in orbe Lutheranus aut Reformatus supersit, quem tanta veritatis lux non feriat, & ad Romanam Ecclesiam reducat. Sed zelum ejus moderandum esse aut dissimulandum suadet Pastor, & narrare pergit, quo consilio *Claudius* etiam adorationem Sacramentalem inter causas schismatis retulerit, ut nempe in eundem labyrinthum Ecclesias Reformatorum induceret, ut aut propugnare odiosissimum articulum hunc debeant, aut agnoscere, se oblata Lutheranis concordia, præsentiam realem credere, ex qua adoratio necessario consequatur, & unde genuflexio etiam apud Britannos Reformatos

 usita-

usitata dependeat, *a Dallæo* & *Drelincurcio* non improbata. Sic itaque Claudium, cum responsum illud conscriberet, scientem & volentem arma Catholicis tradidisse, quibus ultimum ictum agonizanti Calvinismo infligerent. Multi inde sunt omnes, ut Virginis Deiparæ, ut & Angelorum & Sanctorum cultum ab idololatria defendant, distinctione nempe inter cultus species, aliisque in vulgus notis, quæ neophytis his mire satisfaciunt. Succurritur etiam eorum hæsitationi ex Concilio Tridentino, quod non jubet, sed permittit saltem hunc cultum, ita ut pro lubitu ad Christum ipsum dirigi preces possint, omisso ad Sanctos circuitu; modo etiam horum honor conservetur, nec culpentur, qui his quoque preces offerunt. Lutherani vero iterum producuntur, imaginum nempe cultores. Ultima disputationis pars est de primatu Pontificis, in quo Claudium non minus prævaricatum esse, socius iste secretorum revelator contendit. Articulum vero illum, secundum Gallicorum Prælatorum, *Meldensis Episcopi* & *Rhemensis Archiepiscopi*, sententiam moderatur & ita explicat, ut jus Episcoporum consistere cum Pontificatu possit, & de infallibilitate problematice sentire liceat: Lutheri etiam assensum & Melanchthonis, eo quo in aliis fecit modo, allegat, multorumque e Protestantibus. Inde Patrum testimonia in subsidium advocat, eorumque autoritati & Ecclesiæ universalis judicio tutissime credi posse concludit.

Tomo Tertio Refutatio, quæ in titulo operis indicata est, adversus Autorem *Historiæ Parallelæ Calvinismi & Papismi* instituitur, assumto in scenam quodam ex Nobilitate, qui peregre adventare fingitur, Reformatam religionem professus, sed miræ dicacitatis & qui caussam futiliter & ironice defendendo jugulat. Ita junctis viribus in Autorem historiæ, quam diximus, & quæ in Actis nostris anno 1683, p. 521. & anno 1684 p. 15. & seqq. excerpta habetur, tanta cum exagitationum, & convitiorum asperitate irruitur, ut si quid is vehementius in suo scripsit opere, jam cum immani fœnore repensum recipiat. *Dialogo primo* irridetur methodus autoris, quod per modum epistolæ scripserit, sed ea prolixitate, ut quatuor volumina impleverit. Effrenis illi in Reges, Reginas, Pontifices & Prælatos petulantia, spiritus rebellionis & blasphemiæ, summa impudentia & mentiendi libido, tum creberrimæ contradictiones, paralogismi, & quid non? objiciuntur. Papismus, qualem Anonymus describit, pro chimærico figmento habetur,

habetur, imo pro absurdissimo. Negatur, quam Pontificibus tribuit, factio & universalis Monarchiæ cupiditas, quam neminem præter Carolum V meditatum esse ajunt, multis quidem admiraculis ad eam instructum, exitu tamen infausto. Laudatur *Gregorius VII.* Papa, & si qui alii in Germanos rigidi fuerunt, horumque jus ad Imperiale axioma tecte sugillatur. *Passagia* & *Cruciata* sive bella in Palæstina gesta, quæ Autor Parallelismi multas ob causas improbat, prolixe defenduntur; jus Christianis in Palæstinam, Judæis a Deo ablatum, asseritur, veneratio locorum sanctorum extollitur, & cum Apologista internum cultum & adorationem in spiritu & veritate commendaverit, id eo trahitur, quasi omnem externi cultus ordinem & decorem improbasset, & in turpissimis abjectissimisque ædium partibus non minus, quam in templis exerceri eum posse statuisset. Crudelitatis & persecutionum invidia, qua Papismum oneravit Apologetes, depellitur, nec probari dicitur Catholicis, quod Hispani in India incolas tanto numero extirpaverint; si quid porro in moribus peccatum sit a Pontificibus & Prælatis, id nihil officere statuitur Ecclesiæ ejusq; puritati.

Dialogo secundo pergunt collocutores in excusandis non tantum, sed & laudandis Pontificibus & Regibus, bello sacro adversus Græcos non minus quam Saracenos intentis, inprimis Innocentio III, & Ludovico IX Galliæ Rege; & captæ Constantinopoleos a cruce signatorum exercitu historiam ab imputatione injustitiæ vindicare conantur. Episcopos & Clericos, qui militiæ illi nomen dederunt, defendunt, quod ob ditiones feudales, quas possidebant, regibus obstricti fuerint Retorquetur in Protestantes tumultuandi & bellandi libido, allato inter alia exemplo nupero A. 1683, in agro Vivaretensi, ubi Ecclesiastarum, & inprimis *Borici* cujusdam hortatu, plebs arma adversus Regem summa cum temeritate sumsisse dicitur. Multa ex assertis ab Autore Parallelismi, Tigurinam reformationem commendante, arripiunt, *de jure Magistratus circa Sacra*, eoque multo magis Regem uti posse & debere in Reformatos contendunt. Quæ sequuntur convitia & invectivæ, & quæ de potestate Pontificia prolixe disputantur, cum omnibus nota & a polemicis innumeris disputata sint, referre supersedemus. Neque multum ad rem facere potest, quicquid Protestantibus de secessione ab Hierarchia Romana, tanta cum verborum acerbitate objiciunt, nisi probetur, quod ab Ecclesia Christi deficiant, qui

Romani Præsulis jurisdictioni se subtrahunt. Id enim est, quod Protestantes negant. *Dialogus tertius* repletus est querelis de *excessibus reformationis Genevensis, Scoticæ, & aliarum : de ministris Ecclesiæ ex infima plebe sumtis : de Luthero, Zwinglio, Calvino, Beza, Maroto & aliis*, quorum vitia nescio quot jam vicibus, ex inimicorum delationibus repetita, in scenam protruduntur. Deinde jactanti Anonymo, quod Reformati ne unum quidem hominem ad religionis suæ professionem mortis metu adegerint, vel cæde in renitentes grassati sint, opponitur exemplum Serveti Genevæ puniti, & Lusitanorum centum, quos Rupellani captos profundo merserint, quia religioni Romanæ renuntiare noluerint. Batavorum summæ impietati tribuitur immanis contra Christianos in Japonia persecutio: & insultatur Protestantibus, quod nullus ex iis unquam a Turcis aut Paganis religionis causa martyrium passus sit, cum id tot Rom. Catholicis quotidie accidat. Exprobratur etiam Gallicæ plebi, quæ Reformata est, inconstantia & pusillanimitas, qua fiat, ut tantum ob evitanda hospitii militaris incommoda, minimeque expectata majori afflictione, catervatim a religione discedat. Tandem ad partem primam Parallelismi pauca regeruntur, excerptis ex Calvini libris dogmatibus, quibus ille in Christianam religionem peccaverit. Sed de his immensa disputationum volumina dudum bibliothecas implerunt. Neque hoc agitur tribus hisce dialogorum voluminibus, sed id potius, ut Autores reformationis omnibus modis ut infames & detestabiles describantur & exagitentur, & inde potissimum inferatur, religionem necquicquam a talibus emendari potuisse. Vident quidem nec dissimulant Differentes, si a moribus ad religionis veritatem argumentari liceat, non deesse Protestantibus quæ Romano Clero, & Pontificibus ipsis objiciant: sed differentiam in eo statuunt, quod Pontifices aut Episcopi quantumcunque corrupti & profani, religionem tamen non invenerint, sed traditam ab Apostolis servare potuerint & servaverint; Reformatores vero novam excuderint, & ad hoc præstandum miraculis & morum sanctitate instructi omnique labe puri esse debuerint. Sed quæ vis argumentationi huic insit, expenderunt jam sæpissime Theologi Protestantium partium, neq; concedunt, aut puram illam esse, quam Pontifices stabiliverunt, aut novam quam ipsi docent, religionem, neque probata agnoscunt, quæ circa vitam & mores autoribus reformatio-

mationis objiciuntur, & si maxime sint, non magis religionis veritati obfutura esse confidunt, quam Apostolis, quos a peccatis immunes fuisse nemo affirmat, quorumque doctrina sine nova miraculorum autoritate inter Protestantes subsistit. Post tanta igitur & argumentationum molimina, & conviciorum fastidia, in circulum reditur, & quæ controversiam omnem expedire & finire deberet, disquisitio sincera & modesta de veritate dogmatum aut omittitur, aut quæ maxime stringunt argumenta, per declamationes & criminationes evitantur. Hæc considerantes, nimium forte fecisse videri possumus, qui hucusque tot libros talis argumenti enarravimus. Certe augescentibus inposterum, ut verisimile est, hujusmodi scriptis, multo parciores in recensendis iis futuri sumus, & nisi insignia, eruditisque & modestis scriptoribus digna reperiamus, cætera quæ protrita & recocta sunt, multoque magis bilem satyricam & dicteriorum argutias, in universum & nullo sectarum discrimine, veluti brevia & scopulos prætervehemur. Qua occasione nolumus dissimulare, librum Gallicum, (si quis alius,) aculeatum, *Antonii Arnaldi* ingenio sive spiritui *(L'esprit de Mr. Arnaud,)* diffamando, anno superiori in Belgio *Daventriæ* editum, ad nos quidem mature perlatum fuisse, sed causas nobis subortas, quo minus in Actis nostris mentionem ejus libri faceremus. Nondum etiam videramus, cui is, quem diximus, tractatus oppositus est, *Apologiam pro Catholicis*, quæ Arnaldo tribuitur. At cum nuper admodum exemplar hujus Leodii anno 1681 excusum acceperimus, comparato jam utriusq; Autoris fervore, satius duximus, neutrius libri compendium Actis nostris inserere. Apologia sane etiam temporis Actorum nostrorum metas fere præcurrit, & si quid in illa alicujus momenti est, in *Historia parallela* ventilatum deprehendetur, a nobis dudum excerpta. Si vero sunt, quibus libros hoc affectu & stylo scriptos legere volupe est, brevi hoc indicio nostro viam commonstratam invenient.

L'ART DE JETTER LES BOMBES, PAR Monsieur Blondel &c.

hoc eſt,

F. Blondelli, Regiorum Exercituum Campi Mareſchalli &c. Balliſtice, ſive Ars jaciendarum bolidum igniariarum (Bombarum.)

Pariſiis, apud Autorem & Nicolaum Langlois 1683 in 4.

PRodiit demum dicto anno elegantiſſimus, & plane ingenium Autoris ſui ſpirans hic liber, poſtquam juſſu Regis Galliarum, cui eundem clariſſimus *Autor* jam anno 1675 manuſcriptum obtulerat, ejus editio hucusque ſuſpenſa fuerat: ne videlicet, Rege bello gravi tum temporis implicito, intempeſtiva artis publicatio arma veluti viresque Galliæ miniſtraret hoſtibus, quæ mox in ipſam noxio eventu verterent. Partibus omnino quatuor, hiſtorica, practica, theorica & elenchtica conſtat: quarum quælibet in ſuos iterum libros, prout exigere videbatur diſtinctior argumenti tractatio, & capita diſtributa eſt.

Lib. I. c. 1. *Parte prima*, ubi pauca de origine Bombarum & Granatarum præmiſiſſet: eas nempe, utut mortaria, ſeu machinæ e quibus illæ jaciuntur (quod ex ſtructura quorundam pervetuſta, & bellis, præcipue in Italia, ſub initium ſeculi abhinc proximi, geſtis comprobat) æque fortaſſis antiqui ac tormenta bellica ſint uſus, recentioris ævi eſſe inventum; primamque Wachtendoncam, armis Alexandri Farneſii ſub Erneſto Mansfeldiæ Comite anno 1588 petitam, earum vim expertam, & ad deditionem compulſam eſſe: cum paulo ante Venloæ primus inventor ludicris ignibus ſimiles globos deſtinans, ex infelici jactu, potiore hujus oppidi parte in favillam redacta, miſerandum orbi ſpectaculum dediſſet:
c. 2. Hiſpanis & Batavis eas paſſim deinceps in uſu fuiſſe Autor refert; Gallis vero anno demum 1634 in obſidione Mottenſi (non, ut perperam in *arte magna Artilleriæ* notarit *Siemienowitius*, Rupellana) uſurpari cœpiſſe, evocato a Ludovico XIII ex Batavis Anglo quodam Malto: cujus felici opera (utut ſola experientia, citra ullam matheſeos ſcientiam, ſubnixa) deinceps, præcipue in Illiberis expugnatione, ſæpius uſus eſſet; donec illum Gravelingæ poſterior
c. 3. obſidio improſpero fato ſuſtuliſſet: Maltum inſecutos Bombardarios ultra experimenta qualiacunque nihil profeciſſe; nec plus ſapere, qui ab

ab eo hucusque argumentum hoc tractarint. At vero cum certæ & demonstrativæ in promptu sint regulæ, geometricis principiis, & scientia motus corporum projectorum fultæ; complura insuper instrumenta suppeditari possint, quibus ars ista juvari maximopere queat, facilisque reddi; publico gratam rem utilemque facturum se ratus est *Blondellus*, studiosa inquisitione hujus argumenti & sententiarum ab Autoribus prolatarum; adnotatis eorundem erroribus, & comprobatis, quorum in praxi aliquis esse potest usus. Unde in hac parte exponit, quæ a *Nicolao Tartaglia*, *Didaco Ufano*, *Ludovico Collado*, *Davide Rivalto*, *Daniele Elrichio* & *Galeo* prodita sunt: horumque errores, ex non intellecta natura lineæ curvæ, motu globi projecti descriptæ, ita recenset, ut simul, quæ in uniuscujusq; hypothesi commendanda sunt, ingenue proloquatur; praxes eorum examinet; Tabulas jactuum, pro diversis machinarum (qua appellatione tam tormenta bellica quam mortaria signamus) elevationibus ab ipsis conditas, exhibeat, & cum veris jactibus, legi suæ hypotheseos conformibus conferat. Subjungit his praxes, a Bombardariis seu machinatoribus regiis institutas, & Tabulas ex proprio eorum ratiocinio (jactuum differentias inter quosq; elevationum gradus proximos esse æquales) confectas, pro amplitudine jactuum ad singulos elevationum gradus, ex diversæ magnitudinis mortariis, diverso pyrii pulveris pondere oneratis vibratorum

a c. 4. ad fin. c. 11. Lib. II.

c. 12.

Ipsam posthæc statim praxin jaciendarum pilarum *Parte secunda* subnectit, tanto minus implicandis ingeniis, quæ cum fructu aliquo *Autoris* placitis assuescere cupiunt. Eandem vero maximam partem acceptam fert *Torricellio*, *Galilæi* discipulo & successori, a præceptore suo hæc pleraque edocto. Requirit autem *Torricellius*, ut cognoscendis diversis jactibus pilarum ejusdem machinæ pro quoq; elevationis angulo, ante omnia experimentum quoad fieri potest exactum, sub angulo certæ elevationis probe cognito, capiatur amplitudinis (per hanc ubique rectam ab orificio machinæ ad scopum, in quem pila impingit, ductam intelligimus; quam supra memoratorum autorum aliqui *jactum mortuum* appellant) ipsius jactus, accurato studio mensuratæ: atque hanc deinceps fundamenti loco esse pronunciat, ex qua cæteræ omnes deduci securissime queant. Hoc præmisso accingit se Autor ad jactus, quorum amplitudo aggeri tormentario ad libellam, hoc est linea horizontalis est, aut horizonti paral-

P. II.

L. I. c. I.

parallela: & beneficio ſinuum, tum amplitudinem data certa machi-
c. 2. næ elevatione, tum viciſſim elevationis angulum; data amplitudine
c. 3. jactus inveſtigare docet. Cujus gratia etiam *Tabellam* peculiarem *ſi-*
c. 4. 5. *nuum Galilæi* & *Torricellii*, huic negotio inſervientem exhibet, ejusque uſum in ſolvendis Problematibus iſtis oſtendit: ſubjungens alias
c. 6. eorundem Autorum, nempe *altitudinis* jactuum æquali impetu pro-
7. 7. pulſorum, ad quosque elevationis gradus; *altitudinis* & *ſublimitatis* (eſt hæc recta, æqualis quartæ parti lateris recti ipſius parabolæ, jactu quovis deſcriptæ) jactuum ejusdem amplitudinis pro diverſis quibus-
c. 8. que elevationibus; *impetus* ſeu violentiæ, jactibus ejusdem amplitudinis, ſed elevationis diverſæ competentis: quarum ſingularum uſum
L. II. ſuccincte ſimul indicat. Supra dictorum porro problematum ſolutio-
c. 1. nem beneficio inſtrumentorum, Quadrantis tormentarii per *Torri-*
c. 2. 3. *cellium* correcti, & Semicirculorum binorum Torricellianorum, quæ ſingula deſcribit, ærique inciſa exhibet, citra adjumentum canonis
L. III. c. 1. ſinuum, edocet: eaque ipſa circa jactus ſuper planis inclinatis (quibus
2. 3. & illos accenſet, qui ex machina altius ſuper horizontem collocata,
c. 4. 5. 6. 7. 8. horizontaliter diriguntur) tum varie per ſinus, tum etiam per ſemicirculum Torricellianum poſteriorem reſolvit.

L. IV. Subjungit his deſcriptionem novi cujusdam inſtrumenti, omnibus omnino jactibus inſervientis, ejusque uſum per antegreſſas praxes
L. V. ſingulas aperit: quibus inſuper circinum proportionalem non minori ingenio accommodare, pariaque ope ejus præſtare docet. Tan-
L. VI. demque partem hanc alterius Inſtrumenti univerſalis explicatione concludit, in eam perfectionem concinnati, ut quam facillime omnia huc ſpectantia expediri ejus miniſterio poſſint. Tranſcriptione & delineatione ipſorum inſtrumentorum ſtudio ſuperſedemus, cum citra expoſitionem uſus eorundem, quæ menſuram diſcurſus inſtituto noſtro convenientis longe ſupergreditur, nulli Lectoris commodo futura eſſet, longe conſultius hæc eadem ex *Autore* ipſo petituri, & perſpicue & breviter, ut tamen captui vel mediocris ingenii abunde ſufficiat, ſenſa ſua explicante.

P. III. Praxin ſequitur *Parte tertia* Theoria, ex *Galilæi*, qui primus ve-
L. I. c. 2. ram tam naturalis quam violenti motus naturam expoſuit, *diſcurſibus de motu locali & reſiſtentia ſolidorum*, anno 1638 per Elzevirios impreſſis, deſumta. Proponit hic *Autor* diſtinctas motus ſpecies, æqualis ac uni-

uni-

uniformis, & inæqualis uniformiter accelerati. Hujus posterioris c. 3.
accelerationem duplici ratione explanat, quarum prior in *dialogis de systemate mundi* tradita est, & *spatia a mobili percursa æqualia facit sinubus versis arcuum æquatoris terrestris, tempori interea lapso convenientium:* altera in *dialogis supra citatis* & *secundum quam mobile* c. 5. 6.
unoquoque momentorum æqualium projectionis suæ, æquales gradus acquirit suæ celeritatis; hoc est, *ubi spatia percursa sunt in duplicata ratione temporum.* Utriusque hujusmodi proprietates recenset, eos- c. 4. 7.
que inter se committit, atque ita propinquos veritati utrumque as- c. 9.
serit, ut intellectui humano prope impossibile sit, eos per experimenta discernere, aut falsitatis convincere; quamvis posteriori *Galilæum* in *dialogis dictis* suffragatum affirmet *Autor*, aperto etiam suo per totum hunc librum assensu.

Descendit inde ad explicandum modum projectionis, ejusque L. II. c. 1.
species, *perpendicularem*, sursum deorsum; *lateralem*, horizontalem, inclinatum enumerat; & quid unicuique horum gravitatis causa ac- c. 2. 3. 5. 6.
cidat, recenset: in specie, projectiones horizontales & obliquas parabolam describere probat, cujus generationem & proprietates huc conducentes (nimirum abscissas parabolæ esse in duplicata ratione ordinatarum; producto extra verticem parabolæ axe, ad intervallum abscissæ alicui æquale, rectam connectentem extremitates, axis producti & ordinatim ad abscissam dictam applicatæ, tangere parabolam in communi cum ordinata concursu) simul adducit. Porro cum amplitudo parabolarum ab impetu impresso dependeat, qua c. 7.
ratione eundem mensurare docuerit *Galileus*, tradit: atque hic quartam partem amplitudinis parabolæ, mediam proportionalem constituit inter ipsius parabolæ altitudinem & sublimitatem; has duas junctas vero, æquales spatio, per quod mobili descendendum est, ut acquirat impetum parabolæ (secundum tangentem ab extremitate amplitudinis ductam) describendæ convenientem: ipsam denique amplitudinem perpetuo quadruplam sinus anguli duplicati, tangentis modo nominatæ & ipsius amplitudinis, hoc est anguli directionis jactus propositi. Ex quo colligit: 1. Parabolarum æquali celeritatis im- c. 9.
petu descriptarum amplissimam esse, cujus mobile directionem sequitur anguli semirecti: 2. Parabolas secundum inclinationes a 45 gradu æquidistantes descriptas, æque amplas esse: 3. Parabolas ab 0 ad 45.

gradum continue crescere; abhinc vero continue decrescere: 4. Amplitudines parabolarum eodem impetu, sed sub diversis inclinationis angulis descriptarum, inter se esse, ut sinus dupli dictorum angulorum.

L. III. IV. V. VI. VII. His statuminatis *Autor* jam vestigia partis secundæ relegit: & Praxes tum beneficio sinuum, tum singulorum instrumentorum ibi descriptorum institutas, usumque Tabularum ibidem propositarum demonstrat. Cumque *Torricellius* modum non tradidisset inveniendi elevationem machinarum in planis inclinatis, amplitudini datæ pa-
L. V. c. 3. rabolæ, sive scopo convenientem; modus vero in *libris pyrotechnicis*
c. 4. *mundi mathematici a P. de Chales* propositus parum esset geometri-
c. 5. 6. 7. cus: *Autor* problema hoc sub terminis simplicissimis regiæ academiæ
L. VI. Parisinæ sociis propositum cum elegantibus *Buoti*, *Römeri* & *La Hire* solutionibus profert, & praxes antegressas iis innixas demonstrat.

L. VIII. Ultimo hujus partis libro peculiarem Clarissimi *Cassini* doctrinam, principiis tamen *Galilei* consonam, & unica propositione omnes omnino casus circa projectiones gravium obvios solventem, propo-
c. 1. 2. nit. Quatuor nempe rectas in hoc negotio contemplatur *Cassinus*, *lineam æqualitatis* (rectam, qua mobile projectum, tempore jactus solo motu impulsionis citra gravitatem perpendiculariter ascensurum esset; aut descensurum sola gravitate sua, nullo impetu externo) *impulsionis* (qua mobile æquali motu impetus impressi moveretur, si gravitatis expers foret) *jactus respectivi* (perpendicularem, ab extremo lineæ impulsionis ad punctum parabolæ descriptæ ductam) & *distantiæ* (quæ lineam impulsionis & jactus respectivi ex altera parte conne-
c. 3. ctit) harumque tres priores continue proportionales facit. Unde da-
c. 4. tis directione (seu elevatione machinæ super Horizontem) & linea distantiæ, dantur in Triangulo (cujus latera lineæ, impulsionis, jactus respectivi & distantiæ constituunt) præter lineam distantiæ, angulus alteruter huic lineæ adjacens, elevatio scilicet machinæ super linea distantiæ (quæ aut horizonti coincidit, aut infra suprave illum, angulo certo, quique mensurari facile potest, inclinatur) & eidem oppositus, complementum directionis ad quadrantem: indeque facile lineæ impulsionis & jactus respectivi (per trigonometriam) & acquisitis his duabus, tertia proportionalis, linea scilicet æqualitatis (quæ quadrupla semper est jactus perpendicularis, & dupla maximæ amplitudinis parabolæ, hoc est sub directione 45 graduum) inveniri potest;
c. 5. vicis-

viciſſim etiam, data linea æqualitatis & diſtantiæ, directio quæſita. Atque huic philoſophiæ *Autor* debere ſe pofitetur inventionem inſtrumenti univerſalis, P. II. l. 6, c. 1. 2. deſcripti, cujus uſum hoc loco demonſtrat. c. 6. 7.

Ultima Pars deſtinata eſt diluendis objectionibus, quibus ea, quæ partibus duabus antecedentibus ſtatuta ſunt, impeti aut convelli videntur. Harum quædam theoriam attinent, labefactantque hypotheſin lineæ projectionis parabolicæ; aliæ praxin juxta regulas ab *Autore* præſcriptas ſupervacaneam, & præſtando quem promittit effectui omnino imparem eſſe contendunt. P. V.

Illa ſequentibus nituntur mediis, quod L. I. c. 2.

I. Linea horizontalis non ſit recta, nec eidem perpendiculares inter ſe parallelæ; quæ lineam projectionis arguant ſpiralem;

II. Ob reſiſtentiam medii, impetus mobili impreſſus nec perpetuus ſit, nec æqualis aut uniformis; nec c. 3.

III. Proportio motus deorſum, a gravitate mobilis profecti, conſtans; c. 4.

IV. Duorum motuum differentium (ab impetu impreſſo, & gravitate mobilis nativa) in unum compoſitio non contingat citra aliquam eorum immutationem; c. 5.

V. Mobile deſcenſu ſuo probabiliter non percurrat ſpatia, quæ ſint in ratione duplicata ſuorum temporum; c. 6.

VI. Theoriæ huic ſæpius adverſetur experientia: quæ omnia projectionis lineam aliam eſſe ac parabolicam evincant. c. 7.

Hæ vero, ad uſus bellicos

VII. Solam praxin, nativa judicii & ſenſus facultate nixam, qua unica eximii Regis ſui Machinatores artem hanc in tantum evexerint faſtigium, ultra quod humana non pertingere poſſit induſtria, commendant; L. IV.

VIII. Varias autem & perpetuis mutationibus obnoxias materiæ conditiones, circumſtantiasque quæ negotio huic nunquam non intercedant, praxes regulis Autoris ſuffultas fruſtrare, quoque minus optatum ſucceſſum ſortiantur multis modis impedire, ſuſtinent. c. 2.

Has objectiones plerasque uti per exempla complura, libratisque rationum momentis ſpecioſe exaggerat; ita non minori acumine & ſolertia ſingularum aciem retundit: & ad

 I. qui-

L. II. c. 1. I. quidem, autoritate se tuetur *Archimedis*, qui in *libris* de *æquiponderandibus* & *quadratura parabolæ*, contrarium, atque vult objectio, circa horizontalem & perpendiculares ad eam lineas, assumserit; & *mechanicorum*, qui ex eodem assumto bonam partem deducant pulcherrimorum theorematum. Nimirum, utut in rigore geometrico vera sit objectio; consideratis tamen, tanta centri terræ, & loci ex quo pilæ projiciuntur distantia, tum tantilla jactus amplitudine in comparatione ad superficiem terrestrem; oppositæ sententiæ quoad sensum nihil falsitatis inesse, *Autor* omnino concedendum arbitratur. Quod ipsum porro exemplo confirmat machinæ horizontaliter directæ, centumque perticis super horizontis plano elevatæ; quæ si vel integro milliari Gallico, hoc est 2500 perticis jactum promoveat, perpendiculares tamen ab extremis jactus punctis utrinque ad horizontem demissas, non totos sex pollices propiores sibi ad superficiem terræ factas exhibeat. Ex quo, quamvis projectio, sumta a puncto excussus usque ad centrum terræ, revera sit helix secundi generis; portionem tamen ejus super horizonte interceptam, tam prope ad parabolam accedere, ut pro ea accipi secure possit, concludit.

c. 2. II. Difficile esse pronunciat, de effectu resistentiæ medii universim sub aliqua certitudine philosophari, ob infinitas fere inconstantiæ suæ causas: has tamen omnes non obstare, quominus certi simus, corpora gravia rotunda, mediocri celeritate promota, quam minimum resistentiæ in medio tam raro, quale aer est, experiri. Atque huc vel maxime projectiones ex mortariis spectare, quarum tractus in aere descriptus adeo similis parabolæ deprehendatur, ut mutationem ab aeris resistentia receptam penitus insensibilem esse, audacter possit asseverari. Probat hoc *Autor* suffragio experimentorum *Galilei* ejus generis, in quo aeris renixus maximam exercet energiam: hoc est, duorum corporum descendentium ejusdem molis, sed diversissimæ gravitatis; & rursus duorum pendulorum diversissimæ celeritatis: quorum utrobique eadem plane sit ratio, nullo resistentiæ alicujus indicio aut effectu. Qui quanquam etiam quoad sensum aliquis existat, nihil tamen consequentiæ inferat, regulis praxeos præsentis adversæ: cum jactus quicunque in eodem medio, ab eodem impetu propulsi, eandemque resistentiam passi, eandem inter se verosimillime proportionem retineant, quam nullo medii obstaculo intercedente, habituri essent. Quod idem etiam regerit ad

III. Ubi, præter instantiam, quod variatio proportionis, in ejusmodi altitudine ad quam pilæ projectæ pertingunt, sensibilis esse nequeat; ex *Mersenni Ballisticis* experimenta adducit, quæ plus centies repetita, bombas ad altitudinem 100 perticarum elevatas, spatio temporis præcise æquali ascendisse ac descendisse comprobarunt. Porro cum resistentia aeris dupliciter officiat motui projectorum: retardando effectum, semel motus uniformiter accelerati & a gravitate mobilis profecti; & iterum motus uniformis, secundum lineam directionis impressi; per illud ostendit *Autor* augeri amplitudinem projectionis; per hoc eandem imminui. Unde rationabiliter conjicere liceat, bina hæc impedimenta se reciproce destruere; ita ut amplitudo hac ratione intra legitimos suos limites, citra medii resistentiam illi alias competentes, coerceatur. Ad c. 3.

IV. Cujus vim porro a violentia impetus impressi, ob quam jactus, saltem initio sui, ad lineam rectam, magis ac parabolæ leges requirant, accedat; & jactibus horizontaliter directis, qui pilas tardius, ac juxta *Autoris* hypothesin oporteat, impingant, *Autor* intendit: respondet, experimenta hæc duplici de causa sibi valde esse suspecta: 1. quod directio vulgaris machinatorum horizontalis, sit infra horizontem cavitatis ipsius machinæ; adeoque hujus directio utplurimum horizontali altior: 2. quod pilæ ductus non semper idem sit cum directionis linea; cum pulvis accensus pilam intra tormentum versus limbum ejus superiorem impellat, adeoque supra lineam directionis extra tormentum projiciat. Quamvis autem non omnino neget, permixtis duobus motibus istis mutationem quandam accedere posse; quod experimenta, a quibus proportio accelerati descensus gravium capta est, facta sint in aere nos proxime circumstante, qui altiori aeri, aut magis denso rarove leges pangere nequeat: illam tamen non nisi projectionis lineam aliquanto rectiorem, ac parabolæ conveniat, efficere; neutiquam vero proportiones amplitudinum juxta diversas directiones, & numeros in Tabulas ab *Autore* relatos vitiare. c. 4. 5. 6.

V. Refutat *Autor* sententiam acceleratorum momentorum, spatiis percursis æqualium, aliasque; suam contra, sive *Galilæi*, rationabilem, ordinariis naturæ legibus consonam, uniformem, simplicem, facilem, facillimeque explicantem omnia, quæ gravium descendentium motibus accidunt, statuit: idemque observatis *Galilæi*, *Gassendii* c. 7. ad 14.

ſendi, Merſenni, & ratiociniis *Joannis Baptiſtæ Baliani* (tractatu *de motu*) *Hugeniique* (tr. *de horologiis oſcillatoriis*) confirmat.

c. 15. VI. Theoriæ ſuæ cum *Galilæo* eximit prodigioſos effectus, quos pulvis incenſus pilis imprimit tormentariis; quorum ſc. celeritas ſupra vires ſit naturæ: iisque adjungit ſclopetorum jactus horizontales, aut non multum elevatiores; qui in principio forte rectiores ſint, ac parabolæ ductus ferat, & propterea majoris amplitudinis. Quod cum in cæteris jactibus inprimis Bombarum, præcipuo *Autoris* ſcopo, non contingat, inſuper haberi poſſe objectionem hanc pronunciat.

L. III. Cui nihilominus opponit conſtantiam experimentorum, in Societate Regia per Dominum *Mariottum*, *Perraltium*, *Römerum* diverſis machinamentis inſtitutorum.

L. IV. c. 3. VII. Falſisſimum eſſe pronunciatum: Theoriam inutilem eſſe viris caſtrenſibus. Cum ea demum praxis eosdem conſummatos reddat, quæ ſolidis præceptorum fundamentis ſuperſtructa eſt. Cujus aſſerti veritatem, citra anxie conquiſitas rationes, aut prolixum immanium errorum recenſum, in quos, deſtituti ſuppetiis regularum, toto die incidant, ubi inexpectati aut inſoliti quicquam obtingat; *Autor* non alio argumento efficacius adſtruit, quam ſenſu maximi hodie Regum, & longe peritisſimi artificum: qui Delfino ſuo tempus haud perire judicarit, quod addiſcendæ huic theoriæ impendit. Quod exemplum ſecutæ ſint complures illuſtrium perſonarum, primariique adeo Regiæ Majeſtatis miniſtri, quibus iſta matheſeos pars, quæ bellicis inſervit negotiis, ſerio pervolvatur hodie ſtudio. Nihil vero quicquam *Autoris* ſententiæ derogare, quod machinatores regii artem hanc ad tantum perfectionis, ſola genii ſui magnitudine, provexerint; cum certum ſit, adminiculo theoriæ hujus illos longe facilius id aſſecuturos fuiſſe.

c. 4. VIII. Obſtacula materiæ vitio objecta, jugi meditatione & ſtudio ſufficienter removere eos poſſe, qui ſerio huc animum applicant; nec ab illis impediri commodum præceptorum uſum: uti nec praxeos ſuæ compendia, & juſte feriendi notitiam, memoratis modo machinatoribus, quibus eadem obſtacula omnia infeſta ſint, intervertere potuerint; ipſo uſu de mediis eadem cognoſcendi corrigendique edoctis. His vero minime inferiores eſſe poſſe, qui juxta præcepta *Autoris* operantur, quo minus defectibus obviis debita ante praxin adhibeant

reme-

remedia. Verbo, ſimplicem præceptorum cognitionem ad nullius artis perfectionem ſufficere, ſed ea ſubjecto artis ſcite applicanda eſſe: unde demum & materiæ rigor, & ſubnata inde mille impedimenta, atſimul ex crebro artis exercitio tollendis iis media opportuna, artifici innoteſcant.

Excipit hæc diſcurſus de Collegio aut cœtu Bombardariorum, a rege Galliæ inſtituto, variiſque, quæ ſcopo ipſorum felicius obtinendo conducunt, experimentis faciendis: nec non alia quædam notata, de mortariorum diverſis uſibus; veterum machinis balliſticis, ad jactus granatarum idoneis; machina quadam *Perraltii*, ſimiles in uſus conſtructa; peculiarique Polonorum praxi, anno 1659 in obſidione Torunienſi jaciendis, citra mortariorum opem, lapidibus molaribus, & ſaxorum ingentium mole, uſurpata. c. 5. c. 6.

SCOTIA ILLUSTRATA, SEU PRODROMUS Hiſtoriæ Naturalis, cum figuris æneis. Opus viginti annorum, juſſu Caroli II Britanniæ &c. Monarchæ editum, autore Roberto Sibbaldo, M. D. Equite aurato, &c.

Edinburgi, ſumptibus Autoris 1684 in fol.

ETſi hac anxia nimis atque propenſa in novitatem ætate, exotica cuncta indigenis præferantur rebus; præ reliquis tamen vitium hoc ſeculi materia medica hactenus experta eſt. Scilicet parum abfuit, quin crediderint plurimi, morborum curari nullum poſſe, niſi apparatu peregrino adhibito, utut æquipollentia, ne dicam validiora paſſim præ foribus cernant medicamenta. Et licet quidam ab hac luxuria cives ſuos avocare laborarint, oſtendendo ipſis, proſapiam exoticorum incertam ac ſuſpectam juxta, ac inconvenientiam ſummam cum noſtris temperamentis, & denique mercatorum, lucrum ex noſtra ſtultitia captantium dolum; nihil tamen obtinuere unquam. Nec credas noſtras ſolum oras hoc veſano exoticorum medicamentorum amore correptas; eundem enim perverſum morem deprehendes in aliis quoque gentibus. Teſtes ſi poſtulas, *Thomas* aderit *Bartholinus*, in diſſertatione de Medicina Danica ſuos ſympatriotas ex eodem capite falſe redarguens; & ut alios taceamus, *Robertus*

bertus Sibaldus præſentis Hiſtoriæ Naturalis Prodromi Autor. Hic ſiquidem totus eſt in illo opere, ut Scotis ſuis perſuadeat, naturam ipſis non novercam eſſe, ſed matrem almam ſummeque benignam; quæ non ad vitam ſolum neceſſaria, verum etiam ad delicias, potiſſimum autem ad ſanitatem amiſſam recuperandam, uberrima media ſuppeditet. Hæc ſumma eſt integri hujus libri. Quoad tractandi methodum, placuit autori præmittere *Nuncium Scoto-Britannum*, Atlantis Scotici proxime edendi contenta recenſentem. Siſtet vero ille Geographicam totius Scotiæ deſcriptionem, juxta ſingularum provinciarum ac inſularum terminos & fines; una cum oceani ambitu, terræ indole, oppidorum ac arcium ſitu, magiſtratuumque regimine: paucis, omnia quæ in ſingulis urbibus, templis, munimentis atque ædificiis obſervatu ſunt digna. Et quo magis hæc omnia innoteſcant, Tabulis copioſiſſimis, ſeu quemadmodum alias vocant, Mappis opus illud exornabitur. Sequitur hunc Nuncium *Prodromus* in duas partes diviſus. Prima generalis duos continet libros, quorum primus de Scotiæ ſitu, aere, aquis, locis ac incolis; alter vero de morbis in Scotia graſſantibus, illisque medendi methodo ac materia medica indigena agit. Secunda pars ſpecialiora duobus tomis tradit. In primo plantæ, & ſponte naſcentes, & hortenſes ſecundum alphabeti ſeriem, una cum nominibus vernaculis, notis characteriſticis, locis natalibus, & viribus exhibentur. In ſecundo vero de animalibus tam veris quam domeſticis; tam terram inhabitantibus, quam aquam aut aerem; item de mineralibus, metallis, ac marinis diſquiritur. Singulis libris præmiſſus eſt index capitum, titulos ſingulorum explicans, & ſub finem utriusque partis indices rerum copioſiſſimi ſunt adjecti. Ad evitandam prolixitatem nihil ulterius de methodo monemus, adeoq; nec ſingulorum capitum titulos enarramus; ne tamen ſpecialium aliarumque curioſarum rerum, quibus ubertim Prodromus hic ſcatet, benevolus Lector plane ſit ignarus, quædam ex eodem excerpere placuit.

Parte itaque I. L. I. c. 3. refert auctor, quibusdam in Scotiæ locis per duos integros menſes radios ſolares de die ac nocte conſpici; c. 8 ex *Moravii* Regiæ Societatis Londinenſis olim Præſidis obſervatione propria recenſet, in inſulis Hebridum locũ eſſe in freto, inſulis minuſculis, rupibus ac ſyrtibus frequentibus obſito, inter inſulas *Heuſt* & *Herres*, in

in quo fluxus maris ab oriente versus occidentem, & refluxus ab occidente in orientem, duobus diebus ante & post plenilunium ordinate sex horarum spatio procedit; ast tertio die & deinceps longe aliter fluxus hic contingit; toto namque tempore diurno sive fluat sive refluat, cursus aquæ semper occidentem versus dirigitur, nocte vero in orientem vergit. C. 9. dignum videtur consideratione, prope castrum de *Slaines*, nec non in *Sylva Hamiltonia* fontes existere petrificantes, & *Monachopoli* (quod prædium est prope Edinburgum) fontem strepitu singulari emisso tempestatem certo prædicentem, & alium ad latus occidentale montium *Campsey* inebriantem. Porro lacum in loco *Strath-errick* vocato deprehendi, cujus aqua nunquam etiam a vehementissimo frigore ad *Februarium* usque congelascit, post illud tempus, sæpe unius noctis spatio, glacie operitur firmissima. Ulterius in *Glevelg* ad lacum *Achigniglium* nuncupatum, rivulum esse, ita Agrifolium in lapidem subviridem commutantem, ut ollulis fusoriis aliisque utensilibus conficiendis, commode inserviat. Denique in rupe Castri *Britannoduni* fontes scaturire duos, pedes vix tres a se invicem distantes, quorum unus dulcem, alter salsam aquam fundit. C. 10. fons *S. Catharinæ* memoratur, cui oleum nigrum, infallibile doloris ex causa frigida remedium, innatat, & fons *Kinghornensis* appetitum deperditum restituens, ac calculos renum & vesicæ pellens. C. 16. mores & victum priscorum Scotorum proponens, commemorat, probro non solum sibi duxisse, sed etiam adulterii suspicionem adstantibus movisse fœminas, si proprio lacte prolem alere noluerint aut non potuerint: item morbo comitiali, amentia, mania, vel simili morbo laborantes castratos esse, ne in sobolem morbos illos transferrent, & fœminas quæ conceperant a tali, vivas una cum fœtu fuisse defossas. C. 17. 18. 19. in cibum, quo (juxta *Dionem Cassium* Hist. Rom. L. 76.) sumto Britanni veteres famem & sitim per plures dies tolerarunt, inquirit, rejectisque variis opinionibus, illum Astragali Sylvatici Thalii, seu Orobi Sylvatici perennis siliquis pendentibus *Morisonii*, tubera, saporem glyzyrrhizæ referentia, fuisse existimat, quoniam hodienum Scoti montani ad fallendam sitim ac famem illa masticant.

L. II. S. I. c. 5. rationes ac observationes medicas communicat. Febrem nimirum intermittentem, septimo, imo 14 die recurrentem. Variolos & morbillos cum maculis nigris ac lividis, periculo omni vacantes.

cantes. Febrem, Scarlatinam dictam, cujus Historia nostratium purpuræ, Germanicæ *Friesel*, accurate respondet. C. 9. mulierem cornutam narrat, & 12. hydropem horrendum tubæ uterinæ dextræ, libras videlicet aquæ centum & tredecim cum unciis quatuor continentis.

S. III. c. 9. & 10. sufficientiam medicinæ indigenæ probaturus, duabus in tabulis, quæ ex indigenis commode in locum exoticorum surrogari possint, depingit.

P. II. T. II. S. I. c. 2. de singularibus quibusdam Scotorum hominum agens, allegat (1) *Marci Alexandri Bodii* vitam & eruditionem rarissimam. (2) Fœminarum fœcunditatem miram, utpote quæ frequentissime gemellum, trimellum & quadrimellum partum enitantur. (3) singularem affectum hominis cujusdam, solo naturæ instinctu, sine omni affectatione, cunctos gestus ac motus eorum quibuscum versatur, imitantis. (4) ossa humana stupendæ magnitudinis in templo *Pette* regionis Moraviæ asservata, quæ hominem vivum ad minimum quaduordecim pedum altitudinem æquasse produnt: os namque coxendicis longitudinem totius cruris humani æquat, in cavitatem vero ejus commode brachium potest inseri. (5) ossa exilissima humana, quorum copia in insula una inter occidentales seu *Æbudas* in hunc usque diem frequenter eruitur.

S. III. c. 6. avis *Bernicla* sive *Clakis* lingua vernacula vocatæ, mentionem injicit, cujus generationem valde æquivocam, ex foliis puta arborum mari incidentium, (prout ex tractatu *Michaelis Mayeri* sub titulo *Volucris Arboreæ*, videre est,) vulgo credunt. Cui tamen fabulosæ opinioni contradicens, evincit, anserum hoc genus more aliarum avium æque ova ponere, ipsisque incubare; hinc etiam fœmellas ex his, anatomico scalpello subjectas, ovarium nunquam non fœcundissimum spectandum afferre.

Sect. IV. c. 12. ubi de conchis margaritiferis Scotiæ agit, nuperis annis margaritam nucis moschatæ magnitudinem adæquantem reperisse incolas refert. Sufficiant hæc speciminis loco: plura ipsius libri evolutio Lectoribus dabit.

CAROLI RENALDINII MATHEMATUM ANAlyticæ Artis Pars Tertia.

Patavii apud Petrum Mariam Frambottum, 1684 in fol.

Du-

DUdum publico clarissimus hic Magni Ducis Hetruriæ mathematicus, & in Patavino Lyceo primæ sedis Philosophus, destinavit consummatum artis analyticæ mathematum opus, tribus partibus distinctum; ejusq; primam partem, veterum analystarum Algebram Florentiæ anno 1665 typis excusam edidit: quam mox annis 1668, 1669, 1670 Patavii altera, Algebram speciosam, duos de resolutione, & compositione mathematica libros, ac Geometram promotum complexa, excepit. Quæ duæ partes a. 1684 Venetiis a Joh. Jac. Herzio recusæ sunt, & commodum ea in urbe, cum peregrinas regiones auspicato perlustraret, tum præsenti Serenissimo Saxoniæ Duci, MAURITIO WILHELMO, Numburgensis Episcopatus Administratori &c. *Domino* nostro Clementissimo, dicatæ. Tertiam vero, ex Autoris instituto primo theoremata & problemata, in majorem artis illustrationem resoluta, exhibituram, superiori demum anno luci publicæ exposuit; in eadem secretiora arithmeticæ & geometriæ mysteria, supremo artis analyticæ complemento, se proditurũ in fronte libri pollicitus.

Primo partis hujus *Tractatu* (constat enim tribus omnino distinctis, nec inter se nexis,) naturam & constitutionem disciplinarum mathematicarum tribus libris explicat: *initioque* de matheseos nomine, subjecta disciplinis mathematicis materie, aliisque ad earum veritatem & certitudinem attinentibus, differit; mox mathematicas demonstrationes earumque principia perscrutatur; post de problematis ac theorematis natura, partibus & differentiis, de utriusque speciebus, de paralogismis & paradoxis disputat. *Secundo libro* species sub singulis magnitudinum generibus varias, geometrice physiceque simplices & mixtas contemplatur; de angulis, quantitatibus imaginariis, rationibus, proportionalitatibus, progressionibus, logarithmis quædam strictim subnectens. *Tertio* naturam continui in genere, dein geometrici & physici investigat, indeque ad indivisibilium contemplationem excurrit, eaque in rerum natura non dari, concedendas vero esse partes in infinitum, saltem geometrice, divisibiles, contendit; & hanc sententiam allatis in medium rationibus, explosisque quæ contrariæ favent, studiose tuetur.

Secundus Tractatus commercium epistolicum argumenti utplurinum mathematici, quod *Renaldinio* cum Viris quibusdam eximiæ eruditionis, præsertim mathematicæ, *Stephano de Angelis, Jo. Alfonso*

Borello, *Bullialdo*, *Paulo Casato*, *Jacobo Gregorio*, *Kirchero*, *Kochanskio*, *Michaele Angelo Riccio*, *Robervallio*, aliisque intercesfit, explicat. Præcipua ejusdem capita sunt, obfervationes deliquiorum Lunarium anni 1659 & 1664; Martis; Saturninæ faciei; Cometarum anni 1677 & 1681; varia problemata geometrica, cum aliquorum solutionibus; difcurfus de vacuo, & mercurii in tubulis thermometricis afcenfu & accidentibus aliis; caufa afcenfus corporum, extrufione; facillima ratione inveniendarum binarum mediarum proportionalium, & trifectionis anguli; propofitione quadam *Torricellii*, circa gravium momenta & centrum gravitatis; inventione trium numerorum quadratorum, quorum duorum quorumlibet intervallum, & intervallum ex duobus quibuscunque lateribus fit quadratus; conjunctionibus magnis anni 1682 & 1683, earumque fignificatione; doryphoria planetarum, nativitatum regiarum indice, ubi & themata Julii II & Sixti V Pontificium, ut & Caroli V Imperatoris; lachrymis vitreis; diligendis inimicis; doctoratu Theologico fœminis conferendo; refiftentia ponderis & impetu potentiæ moventis, ratione phyfica æquiponderantium &c; prædictionibus genethliacis, & veritate Aftrologiæ judiciariæ, ubi *Autor* fuam ipfius genefin in exemplum artis minime vanæ, non diffimulatis affectibus laudabilibus & vitiofis ab aftris fignificatis, fibique propriis, prolixe exponit; eventum vero obfidionis nuperæ Viennenfis, Dei Optimi Maximi benignitate, themati aftrologico hujus gratia a fe erecto adverfum non diffimulat. His porro interferere *Autori* etiam vifum eft Orationem fuam, Patavii, cum illuftriffimam & excelfiffimæ indolis atque eruditionis virginem, Helenam Lucretiam Corneliam Pifcopiam Philofophiæ laurea publice donaret, habitam, non fine effufiffimo Heroinæ hujus elogio.

Ultimum paralipomena, ut Autor nuncupat, artis analyticæ conftituunt, in *duas* iterum *fectiones* diftincta. *Prior* æquationes duplicatas & triplicatas evolvit, in quibus videlicet duabus tribusve æquationibus (quarum fingularum una pars eft Quadratus, fed reliqua in fingulis variat) utimur ad ignotam quantitatem inveniendam, idemque habetur Radicis valor. Proponuntur autem hic modi diverfi partium æquationis duplicatæ, & fingulorum modorum variis cafibus certæ regulæ conftituuntur; pluribus exemplis, inter quæ & vexati illius problematis, quod paucos ante annos mathematicorum totius

totius Europæ exercuit aut provocavit ingenia, cujusque supra mentionem fecimus, illustrata: indeque quomodo æquationes triplicatæ expediendæ, strictim edisseritur.

Posteriori tertiæ partis *sectione Autor* quidem problematum variorum, tam analyticorum quam zeteticorum tractationem suscipere instituit; in præsens tamen nonnisi analyticorum *duos* exhibuit *libros*: quorum *primus* problemata, ad additionem & subtractionem; *alter*, ad multiplicationem & divisionem spectantia complectitur: zeteticis, ut & reliquorum generum analyticis (circa triangula aliasque figuras, quibus binos libros destinavit) curæ & elaborationi alterius temporis reservatis. Duobus porro libris istis, singulis centum problemata refert, circa quæ ita versatur, ut redacta quantum fieri potest ad generalem, & cuilibet quantitatis speciei convenientem formam, per numeros, species & magnitudines, hoc est utraque Algebra & Geometria duce, resolvat; porismata ex analysi deducat, & regressu instituto, analyseos vestigia legens, effectione geometrica, aliquando & speciosa sive symbolica, eadem tandem construat & componat. Hanc suam industriam scholiis subinde adjectis exornat, & quæ peragenda susceperat, subsidiariis theorematibus firmat. In quibus singulis peculiare hinc inde *Autoris* elucet ingenium & solertia, satis arti analyticæ per inventa sua commode suppetiis, instructoque salutaribus præceptis lectore, quorum ope molestiis & ambagibus tædiosarum inquisitionum evitatis, grata laboris analyticæ facere queat compendia.

CONSIDERATIO STATUS DAMNATORUM, quod actiones ipsorum, inprimis malas, concernit; auctore Joanne Fechtio SS. Theologiæ Licentiato, &c.

Spiræ, 1683 in 4.

NOn otiosam æstimari τῶν ἐν ᾅδου διήγησιν, sive disquisitionem controversiæ de statu damnatorum, sed variis gravissimisq; usibus refertam censeri jure meritoq; debere, tot sententiarum docent divortia, in quæ cum veteris tum recentioris ævi auctores abiisse constat. Hinc de universa infernalium civium pœna, & præcipua ejus parte, quæ in malis actionibus consistit, quæstionem accuratius excutiendam sibi sumsit Auctor, variis iisque exquisitis jamdiu scriptis non in

celebris. Argumenti nimirum hujus indoles sic illi visa est comparata, ut ejus discussio desperatissimo seculi nostri morbo medendo, moribusq; pietati & probitati Christianæ infestis emendandis, non parum possit servire. Cum igitur complures non solum priscæ ecclesiæ doctores, suomet ore loquentes, sed scholasticos quoque theologos allegasset, & quanta ab his caligo otiosis speculationibus affusa sit, ostendisset, *a §. 3. usque ad §. 22.* tandem Pontificiorum, Reformatorum, & Augustanæ confessioni addictorum theologorum dissensum, & adversa fronte pugnantes hac de re opiniones pluribus recenset *a §. 23. ad §. 33.* Quibus, ut & aliis, quæ ad statum controversiæ, *peccentne in inferno damnati?* rite formandum faciunt, præmissis, utriusque sententiæ argumenta longo ordine producit; & quidem primo *affirmantium* (1) ex Psalmo LXXIV, 23. ubi superbia eorum qui Deum oderunt semper, (adeoque & in damnationis statu) adscendere dicitur, *§. 41.* (2) ex Apocal. XVI, 9. ubi ex atrocitate & æstu pœnarum nomen Dei blasphemare damnati scribuntur, *§. 42.* (3) a natura & forma peccati; quia inordinati motus animarum rationalium sive hominum sunt in inferno, *§. 43.* (4) ab obstinatione voluntatis damnatæ *§. 44.* (5) a principio malarum actionum, seu voluntate, cujus motus secundus a lege Divina declinans est peccatum actuale, *§. 45.* (6) a voluntaria status peccaminosi acquisitione, *§. 46.* (7) ex comparatione status infernalis cum statu hujus vitæ, *§. 47.* (8) ab induratione voluntatis damnatæ, *§. 48.* (9) ab auctoritate Patrum vetustissimorum, *§. 49.* (10) a conformitate damnatorum cum angelis malis, quorum voluntas converti non potest, *§. 50.* (11) ex analogia status damnatorum cum statu salvandorum: malitia enim remanebit in damnatis, sicut & gratia in beatis, §. *51.* (12) a consequente absurdo: scilicet, vitiosam damnatorum naturam meliorem tum factam, & gratia supernaturali immutatam dici oportere, si privati essent habitu & potentia peccandi. *§. 52.* (13) ex desperatione, statui infernali necessario annexa, *§. 53.* (14) a stridore dentium damnatis in Scriptura tributo, quem proprie intelligendum, & invidiæ ac indignationi adscribendum esse, probatur *§. 54.* (15) a tenebris exterioribus quibus involventur damnati: scilicet non solum naturalibus, sed & spiritualibus, in quibus peccata, tenebrarum opera, patrabunt, *§. 55.* (16) a morte secunda, quam de damnatis Scriptura affirmat: & nihil aliud esse probatur, quam privatio-

rationem usus vitæ æternæ, qui in bene agendo consistit, §. 56. (17) a voto & desiderio damnatorũ, quo contra Dei voluntatem, nec citra gravissimum peccatum, vellent se non esse, seu in nihilum redigi, §. 57. (18) ex difformitate damnatæ voluntatis a voluntate divina, qua omnes homines secum eodem damnationis supplicio involutos cupient, §. 58. (19) a suppliciorum infernalium interminabili æternitate, quam ob peccatum in æternum continuatum damnati merentur, §. 59. quo loco simul gravissimam quæstionem de cruciatuum æternorum & temporalium peccatorum æquiparatione, contra Origenianos, Episcopium, & Socinianos prolixe persequitur. (20) ab Ecclesiæ denique consensu, §. 60. Affirmantium isti argumentorum numero parem & *negantium subjicit*, quibus damnatos in inferno sive peccare non posse, sive actu non peccare asseritur. (1) ob pœnitentiam quam acturi dicuntur damnati Sap. V, 8. quæ cessationem ab omni peccato designet, §. 61. (2) ob auctoritatem Augustini, cui vis infernalium dolorum libidinosas carnis actiones sufflaminatura videtur, §. 62. (3) ob deficientem peccati finem, libidinosam nimirum delectationem, §. 63. (4) ob infinita infinitorum peccatorum merita, quæ absurda videntur Bonaventuræ, §. 64. (5) ob finalem rerum omnium ordinationem, §. 56. (6) ob atrocitatem infernalium cruciatuum, §. 66. (7) ob naturam latæ post perpetratum delictum sententiæ, §. 67. (8) ob immutabilitatem voluntatis damnatæ, §. 68. (9) ob μακροθυμίαν Dei, qua tempore extremi judicii desinente, ejus & objectum, scilicet peccata, quibusdam desitura videntur, §. 69. (10) ob exemplum Christi infernales pœnas sine ullo peccato perpessi, §. 70. (11) ob locum Pauli ad Rom. VI, 7. Hugoni Sanfordio & Roberto Parkero citatum, ubi mortui a peccato liberati pronunciantur, §. 71. (12) ob naturam pœnarum infernalium, in passione mera consistentium, §. 72. (13) ob absurdum aliquod, Sanfordio tale visum, ac si lædere Divinam majestatem damnatis quasi solaminis loco esset permissum, §. 73. (14) ob interminabilem & nunquam interruptam dolorum vehementissimorum continuationem, §. 74. (15) ob auctoritatem doctorum Scholasticorum, §. 75. (16) ob negatum peccati objectum, scilicet legem, quam in inferno nullam esse asserit Sanfordius, §. 76. (17) ob totalem impiorum interitum: sicut oves enim & pecudes in inferno positi dicuntur ii, Psalm. XLIX, 15. §. 77. (18) ob silentium a Davido iis tributum Psalm. XXXI, 18 §. 78. (19) ob

(19) ob panicum timorem damnatorum, & reverentiam erga supremum judicem, *§.79*. (20) ob auctoritatem quorundam Theologorum, inferorum scelera vel negantium, vel ubi meminisse eorum poterant, plane silentium, *§.80*.

Partis utriusque sententiis in conspectum ita positis, calculum adjiciendum iis esse ait, qui peccaturos affirmant damnatos. Nixos etenim hos dicit præsidiis adeo validis, quibus corruentibus multos fidei articulos in caducum inclinare parientem sit necesse. Et quanquam minori periculo se implicaturum fateatur illum, qui quamcunque Doctorum sententiam (quippe quæ circa fidem potius sit quam de fide) amplectatur; quot tamen & quanta fidei capita unius aut alterius sententiæ vel defensione vel oppugnatione etiam non advertentibus convellantur, seria & diligenti argumentorum tractatione declarat. Cumprimis in hoc argumento recte perpendendo, universum de peccato cum actuali tum originali articulum discuti oportere, §. *126* docet. Unde pro affirmantium argumentis magis confirmandis plura affert memoratu dignissima *a §. 89. usque ad §. 104.* Inprimis de purorum naturalium statu, tanquam palmaria hypothesi, qua impeccabilitas damnatorum fulcitur, egregie multa disputat §. *91.* contrariæ opinionis argumenta distincte examinat, & qua parte vacillent, quaque sub specie veri fallant, dilucide demonstrat *a §. 106 usque ad §. 126.*

Actionibus pravis damnatorum isthac ratione assertis, tandem aggreditur ex indubitatis sacrarum literarum fundamentis disquirere: an aliquid damnati, & quid in universum acturi sint? *§. 170.* Ubi quidem præliminari saltem quadam defungitur tractatione, circa cujus initium, quantum argumenti hujus modesta ac prævia sacræ scripturæ luce facta consideratio Christianismo nostro conducat, ex Augustino, Chrysostomo, aliisq; demonstrat, *§. 130.* Quam deinde significationem vox *damnatorum*, *status*, *inferni*, *actionis* hoc loco obtineat, §. *135.* usque ad *§. 147.* fuse explicat. Generalem denique de actionibus infernalium controversiam, pluresque speciales, ex Lucæ XVI capite, & recensita ibi a Salvatore de divite epulone & paupere Lazaro, sive historia sive parabola, tanquam fundamento & palmaria omnis de actionibus damnatorum disputationis sede, decidendas esse præmonet §. *148.* Et quanquam (quod omnino optandum) proli-

xiorem

xiorem totius hujus argumenti disquisitionem polliceatur *§. 152.* se tamen alienorum nunc a σχολαστικωτέροις hisce animum gerentem haud certi aliquid posse promittere, in Præfatione fatetur.

LITERATUS FELICISSIMUS, Sacræ Metanœæ Proselytus; sive de Conversione Literatorum Commentarius, selectis Doctorum veterum, scriptorumque Ecclesiasticorum monumentis & documentis, nec non singularibus conversorum literatorum exemplis & historiis illustratus. Autore Theophilo Spizelio.

Augustæ Vindelicorum, ap. Hered. Theophili Gœbelii 1685 in 8.

NUnquam ita bene cum literis actum est, quin subinde theoriæ literatorum praxis valde fuerit dissimilis. *Quotusquisque Philosophorum invenitur*, non abs re dixit Cicero, *qui sit ita moratus, ita animo ac vita constitutus, ut ratio postulat? qui disciplinam suam, non ostentationem scientiæ, sed legem vitæ putet? qui obtemperet ipse sibi, & decretis suis pareat? Videre licet alios tanta levitate & jactatione, iis ut fuerit non didicisse melius: alios pecuniæ cupidos, gloriæ nonnullos, multos libidinum servos: ut cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio. Quod quidem mihi videtur esse turpissimum. Ut enim, si grammaticum se professus quispiam, barbare loquatur, aut si absurde canat, qui se haberi velit musicum, hoc turpior sit, quod in eo ipso peccet, cujus profitetur scientiam: sic Philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior est, quod in officio, cujus magister esse vult, labitur, artemque vitæ professus, delinquit in vita.* Tametsi vero literarum utilitati nihil decedat hoc dissidio, quod periniquum habeatur, in artem ipsam culpam artificis diffundere; Literatorum tamen felicitati, honestorum atque turpium discrimini, pietati, Christianæque charitati quin plurimum detrimenti hoc malum adferat, dubium plane erit nemini. Cum enim παραδείγματα, ex sententia Platonis, ὅμηροι τῶν λόγων sint, eoque vita mortalium exemplis maxime regatur, efficitur morum ista, præceptorumque discordia, ut non doctrina tantum literatorum fide sua, & qua pollere debebat, autoritate excidat, sed ut

morum quoque pravitas radices tanto altiores agat, majusque indies in illiteratorum animis acquirat robur.

Huic malorum ſane non minimo quæſivit remedium, adhibuitque Reverendus Autor non ſpernendum, numero diverſis Scriptis diverſoque tempore jam editis, quorum unum de *Vitiis*, alterum de *Vita & moribus*, tertium de *Converſione Literatorum*: vel, ſi mavis, iſtud *Felix Lit. ex infelicium periculis*, illud *Infelix Lit. miſeriis ſuis cura poſteriore ereptus*, hoc *Literatus feliciſſimus ſacræ metanœæ proſelytus* inſcribitur. Et duo priores quidem libri latentis quaſi conditionem morbi, ejusve depellendi rationem, Lectoris animo objiciunt. Siquidem eorum *primum* in exponendis vitis, queis laborare literatorum animos quandoque videas; ut ſunt, impietas, faſtus, inanis gloriæ ſtudium, æmulatio, contentio, maledicentia, ambitio, avaritia, curioſitas noxia; nec non in fatis ſingulorum, ſordibus hiſce contaminatorum recenſendis, eo conſilio occupavit Vir Clariſſimus, ut quæ aliis exitio fuerunt, enixo nos vitemus ſtudio, & rectius ubique ſapiamus tot infelicium periculis & caſibus edocti, nec in nobis eruditæ doctrinæ ſtudium, a pietatis unquam, & virtutis veræ cultu, divelli patiamur.

Secundus præcedenti ſuccenturiatus, idem inſtitutum urget aliquanto copioſius. Nam ut tanto rectius intelligatur argumentum, de quo nunc agitur, neve in progreſſu vagari & errare cogatur oratio, veram initio infelicitatis pariter, ac felicitatis, quam literariam dixit, indolem: mox literatum vitioſum, tanquam gentis, mentis, & artis ſuæ infamatorem ſiſtit: virtuoſi contra, vitæque Chriſtiano dignæ ideam, ex Jo. Ludovici Vivis *de Vita & moribus viri eruditi* Oratione repetitam & expreſſam. Hinc eruditorum hominum, a vanitate ad pietatis ſtudia converſorum, exempla producuntur: oſtenſaque per anguſta ad auguſta quæ ducit, via, ſanitatis tuendæ, componendi animi, vitæque hujus beneficio extendendæ ratio proponitur. Tum literatum introducit φίλαυτον, gemina potiſſimum labe notabilem, ſententiæ puta male receptæ defenſione, & captatione novitatum. Porro de intima & perpetua divini Spiritus cum piis doctoribus conſociatione: de graviſſimis, quibus hi proponuntur tentationum telis: ut & de literatis, quorum virtus maxime exeruit ſplendorem ſuum malis exercita, ubi diſſeruiſſet, peculiari commonefactione viam nobis præit, qua cum eruditione copulari virtus, & vita ac con-

ac conversatio literatorum mundana, in spiritualem commutari queat.

Decima quinta, & quæ sequuntur Commonefactiones, respiciunt commentationum seriem, in primo opere servatam, earumve supplementa & declarationes uberiores exhibent. Nova quippe cura adhibita, memorantur Atheismi apud quosdam nimiopere regnantis exempla: superborum evincitur calamitas, humilium vero doctorum gloria. Alibi, quam misere quidam per fatuos umbratilis gloriæ igniculos: nonnulli per famæ aucupium decipiantur, ostendit. Ad sanandum scribendi cacoethes ubi stylum vertit, librariæ infelicitatis originem primo expendit loco, idque ex novis præcipue *Thomasii* (quem felicissimis ævi hujus literatis annumerare non dubitat) ad tractatum *de Plagio Literario* accessionibus. Livoris & invidiæ imaginem delineans, & patriæ novercantis genium expressit, tersumque invidiæ Ecclesiasticæ speculum, e quinque prisci ævi doctorum, Tertulliani, Basilii, Nazianzeni, Hieronymi, & Chrysostomi, fatis denuo exstruxit. Mordacitatem styli & caninam facundiam, in Buchanano, Bodino, Tassano, Villano, Gaza, Poggio, Ferrerio, aliisque notandam sic persequitur, ut probata hujus delicti gravitate, non maledicorum tantum Scriptorum pœnas recenseat, sed & arma expediat, quibus bona fide Christiano adversus hunc maledicentiæ morsum sit pugnandum: quove patientiæ lorica isto in genere cunctis esset commendatior, Justi Lipsii Orationem *de Calumnia* annectere placuit. Ambitiosos, philotimosque Clericos quantæ maneant miseriæ, exemplo probat Apollinaris, Photii, Joasaphi, Genebrardi, *Plantavitii. Inde,* quantum mali & choro, & foro; & Sacrariis, & Lyceis Christianorum invexerit amor nummi, & qua ratione ex literario non minus agro, quam ecclesiastico, radix illa evellenda sit, docetur. Tandem & literati male curiosi ac polypragmonis facies sic satis deformis exprimitur, ex quibusdam noxiæ curiositatis documentis, in Apulejo, Thoma Erasto, Johanne Sturmio, Isaaco Peyrerio, & Hugone Grotio residuis.

Præterea commonstrat præcipitia, in quæ non paucos inexplebili sciendi, & cuncta pervestigandi ardore abreptos cernimus, eave ratione ingeniorum æstum temperatum voluit. Commendat nihilominus laboriosam & indefessam sedulitatem, luculentis Casau-

obni, Vossii, Seldeni & Bocharti exemplis eam ad rem accommodatis. Desultoriam ingeniorum levitatem crebramque mutationem instituti, sub Genii errantis: propensionem vero in meliora & sanctiora studia, sub fidi Achatæ, nomine atque symbolo descriptam habes commonefactione prima & tricesima. In Jureconsultorum quoque & Medicorum felicitate asserenda sic versatur Autor, ut eam non aliunde, quam ex virtutis & pietatis studio metiendam esse, peculiari probet commonefactione. Colophonem operi quæ imponit meditatio, unde Concionatoris felicitatem æstimare deceat, definit, agitque de arte fructuose in sacris fidelium conventibus dicendi, nec non de genio, prudentia,& dotibus priscorum Homiletarum distinctius. Hæc utcunque summa eorum est, quæ medio hujus argumenti volumine nobis proponuntur.

Postremum quod sub *Literati Felicissimi* nomine, *Institutionem Literatorum ad pœnitentiam seriam* promittit, cujusque titulum expressimus, viginti sectionibus absolvitur. A divina enim Literatorum ad agendam pœnitentiam vocatione exorsus, vitæ considerare brevitatem jubet, in eorum maxime exemplis, qui in ipso ætatis suæ flore perhibentur extincti. Animorum dein curationi admovens manum, medicinæ vicem nequaquam præstare posse probat pœnitentiam, a Gentilium forte laudatam scriptoribus, multo minus Pharisaico-Judaicam, aut aliam hypocriticam. Cumque de nævo emendando gemino,insincera scilicet, & nimis sera, vel de die in diem protrusa resipiscentia lectorem monuisset, genuinam explicat metanœæ a literati ordinis Christiano agendæ indolem, exhibita simul literati pœnitentis & compuncti imagine,ac salutari secessu eidem commendato. Memoriam porro quorundam mire, feliciter, & subito conversorum ex veteri partim, partim ex recentiori ævo repetit, eorundem vestigia nos premere, conscientiam omnem sedulo excutere, imam cordis abyssum explorare, non elevare admissa, sed fateri docet, ac de iis dolere serio. Tum necessitas fidei, & vivum ejus exercitium commendatur pœnitenti; moribus item pravis emendandis indefessam dare operam,interiorem domum repurgare,nec quicquam fugere sollicitius, quam relapsum perniciosum, quod multo gravius ægrotant, qui cum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt. Quove major indies adhibeatur cura, pro custodienda vitæ ac morum

morum integritate, subjunguntur tristes admodum ex relapsu ruinæ, præter Judam προδότην, in Novato, Lucifero Calaritano, Juliano transfuga, Theodoro Mopsuesteno, Pelagio, Lambetio, Ruffino Aquileensi, aliisque memorabiles. Inde relapsuum, qui doctis adeo exitio sint, caussas persequitur, easque inter abjectionem intimioris cum Deo familiaritatis, ingratitudinem pro divinis beneficiis, torporem, teporemque detestabilem, tumorem, animi elationem, securitatem non esse minimas contendit.

Rursus, quæ felicitati non nisi insidias struunt, voluptates refrænare: coercere perturbationes, motus animi, more Christianum hominem decente, compescere, abnegare, omnique reditu excludere: conscientiam tueri rectam & illæsam: fidam concordiæ navare operam: cunctas peccandi occasiones & pravum consortium vitare tanquam scopulos, consuetudines noxias proscribere, culpis, licet videantur minimæ, locum non relinquere, animoque adeo in studio virtutis atque pietatis undique esse obfirmato, inter summe ducit necessaria. Quo ipso sacræ metanoeas studio, nec unquam interrumpendo exercitio, effectum denique concludit iri, ut non per omnem modo vitam Literatus existat felicissimus, sed ut tutus & erectus adversus mortis discrimina, momento quovis impendentia, Εὐθανασίαν tempore suo exoptatissimam consequatur.

Atque hæc fere sunt eorum capita, quæ tertio etiam hujus instituti volumine continentur. Propter vicinitatem argumenti adduntur: Autoris *Pius Hominis Literati Secessus*, iterata editione luci redditus, cum D. Speneri de eo ad Autorem Epistola: Selecta nonnulla, Cypriani, *Tertulliani*, *Augustini*, *Basilii*, Chrysostomi, Ephræm Syri, Cypriani Magi, Fulgentii, Isidori, Alchvvini, Bernhardi, Rusbrochii, de conversione ad Deum monumenta, cum Autoris præfaminibus: coronidis item loco, pœnitentialia aliquot Scriptorum Ecclesiasticorum meletemata: quorum agmen fere claudit Enchiridium Epicteti, a Nilo Constantinopolitano reformatum, sublatisque ethnicismis, ad hominis pie docti usus accommodatum. Ex quo ipso non minus, quam e triplici hoc opere Autoris hierosophico, satis intelligitur, quam pulchrum, quamque fructuosum sit, ingenuas literas, lectionem variam, omni ævo gestarum rerum notitiam, in usum pietatis scite ac studiose convertisse, spoliisque adeo Ægyptiis, quod in Cypriano Erasmus cum Augustino laudat, templum Domini locupletasse.

JOH. EICHELII, JCTI ET ANTECESSoris primarii in Academia Julia, Commentarius in Tit. Digest. de diversis Regulis Juris antiqui. Editio secunda.

Helmstadii, sumptibus Georg. Wolffg. Hammii, 1684 in 4.

TAmetsi ingens eorum sit numerus, qui famosum hunc Pandectarum titulum, ordine quidem ultimum, dignitate tamen inter primos merito collocandum, explicare sunt aggressi: paucos nihilominus in isto agmine reperies, qui accuratione & interpretandi dexteritate Nobilissimum hujus commentarii Autorem æquarint: qui superarit, facile neminem. Videlicet non id tantum egit ille, ut genuinum cujusvis regulæ sensum, allatis in medium ex reliquo legum systemate exemplis, dilucide exponeret: sed & eo cumprimis incubuit, ut ex rationibus earundem sollicite indagatis illarum demonstraret certitudinem, usumque ostenderet, quem in interpretandis Romanis legibus habere possint. Rationes vero istas ex ipsissimis Juris naturæ partim, partim civilis prudentiæ, secundum Aristotelis maxime placita, principiis, Romana etiam quandoque antiquitate, eruere atque deducere nullibi non fategit. Cumque videret insuper, tumultuarium istum ordinem, quo in Pandectis hæ regulæ proponuntur, non parum obstare fini, quem in iis colligendis compilatores intendisse videntur, ut nempe per recapitulationem ejusmodi materiarum juris, memoriæ discentium consuleretur; hinc alia eas methodo ordinandas judicavit. Eam vero novam excogitare maluit, quam ab aliis, ut Bermano, Mopha, Ryswichio, Ramo aliisve tentatam imitari, eo quod vias a singulis horum initas adhuc incommodi quid fovere deprehenderet. Talem itaque in disponenda regularum serie rationem commentus est, quam & disciplinæ practicæ, qualis hæc est, congruam, & simul memoriæ proficuam putaret. Universas nempe regulas ad pauca quædam, sed summa materiarum capita revocat; hæc ipsa vero tali ordine collocat, ut connexio, quam studiose ubivis pro juvanda discentium memoria ostendit, ex ipsa do-

ctrinæ

ctrinæ politicæ natura quodammodo fluxisse videatur. Cæterum ex iis, quæ supra de Autoris nostri proposito diximus, jam quadantenus liquet, Commentarium hunc non in tyronum adeo gratiam conscriptum esse, quibus quidem alioqui tituli hujus lectio quam maxime commendari consuevit: sed ad eorum inprimis usum spectare, qui jamjam ad jura aliis exponenda manum admovent, ipsoque interpretum munere funguntur: ad hos enim Regulas has Juris potissimum & primario pertinere, Autori omnino persuasum est.

COMETES ANNO 1684 MENSE JUNIO Julioque Romæ observatus.

COeleste hoc Phænomenon, Clarissimo Francisco Blanchino *superiore anno Romæ observatum, quanquam novitatis exuisse gratiam censeri queat, tanto ab ejusdem natalibus evoluto tempore; publicare tamen neutiquam dubitavimus, ne ejus notitia Transalpinis periret: cum de eo, quod nos sciamus, nihil hucusque sit proditum, idemque adeo fortasse, quod mirum, a nemine sub cœlo borealiori observatum. Cujus quidem non ipsum cœlum ubique in culpa fuisse, sed quod curiosi cœlestium spectaculorum scrutatores, alio oculorum quam ubi sidus hoc exarsit, per id tempus, aciem intendissent, fidem nobis facit, tum siccissima illa, Junio Julioque mense, aeris per universam Germaniam, forte & conterminas provincias temperies, tum Eclipsis Solis, Cometæ synchrona, pluribus in locis observata. Nos ergo quod propriis usurpare negatum fuit oculis, gratissima ab aliis mente accipimus, parique nobiscum in sorte constitutis cæteris, quod e re omnium est scire, non invidemus, indeque historiam prodigii hujus cœlestis, a diligentissimo observatore consignatam delineatamque, prout a Clarissimo Viro* Emanuele a Schelstraten, *Bibliothecario Vaticano celeberrimo, quam humanissime, literis die 17 Martii 1685 Romæ datis, submissa est, exhibemus:*

Die 30 Junii (*stylo novo*) Cometa primum mihi visus est, in ♎ gr. 9 cum aliquibus minutis; latitudo Borealis ejusdem fuit graduum

graduum octo & aliquot minutorum, quæ nondum ſatis certo determinare potui ex obſervationibus. Gradus tamen tam longitudinis quam latitudinis extra aleam dubitationis eſt, ut ſequitur.

TAB. VI.

Dies Julii	Long. Com. o ♎	/	Lat. Com. o. Bor.	/	Dies Julii	Long. Com. o ♎	/	Lat. Com. o Bor.	/
1	11.	18	13.	12	10	24	42	39.	40
2	13.	16	17.	57	11	25.	44	40.	49
3	14.	58	22.	12	12	26.	38	41.	58
4	16.	45	25.	40	13	27	23	43.	5
5	18.	30	28.	50	14	28.	31	44.	9
6	19.	50	31.	34	15	29	49	45.	12
7	21.	7	33.	54	16	0. ♏	58	46	20
8	22.	20	36.	6	17	2.	8	46.	40
9	23.	32	38.	0	18	2.	48	47.	20
					19	3.	40	47.	50

Quatuor dierum obſervationes *(nimirum 14, 15, 16, 17.)* meliori indigent calculo; nam aliquis fortaſſe minutorum error irrepſit. Alias etiam nonnullas habeo, nempe diei 18 & 19, (*harum longitudinem & latitudinem, ex Ephemeride delineationi transmiſſæ inſerta, Tabulæ adjecimus*) quæ cum nudo oculo habitæ ſint, abluderent fortaſſe pluribus minutis, ſi eas nunc afferrem. Poſtremis hiſce noctibus cum jam ſeneſcente Luna ſtellarum etiam minorum fulgor ſe proderet, Cometam quoque languentem proſpexi prope lemniſcos Coronæ.

Obſervatio diei primæ Julii accuratisſima eſt; Cometa enim in teleſcopio apparebat una cum ſtella Virginis, quæ Bayero inſcribitur σ, & audit *ſub cingulo ſeptentrionalis partis prima.*

Obſervationes ſequentes usque ad diem quintam ſatis certæ haberi poſſunt. Omnium tamen certiſſima eſt obſervatio diei ſextæ, qua die Arcturus in tubo optico ſimul cum Cometa inſpiciebatur. Die pariter 14 Cometa & ſtella χ in collorobo Bootis ſeu venabulo ſubter humerum uno intuitu detegebantur. Aliæ obſervationes etiam ſatis accuratæ ſunt.

Erratum.

In Actis anni 1684, pag. 459, lin. 31. pro *Veneris*, lege *Veneta.*

TAB:VI.
ad A: 1685
M. Apr. pag. 190.

N. V.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno M. DC. LXXXV.

LA MINORITE DE S. LOUIS, AVEC l'histoire de Louis XI, & Henri II, Par le Sieur de Varillas.

id est

Minorennitas Ludovici Sancti, adjuncta Historia Ludovici XI & Henrici II, autore Varillasio. Hagæ, 1685 in 12.

NOvam nobis Actorum materiam præbet bis jam memoratus Scriptor, dum partem quandam historiæ Regum, quos nominat, solita cum industria elaboratam exhibet, causas haud dubie (si modo hæc conscio ipso & volente prodiit) habens, cur integram non ediderit. Agit autem prima operis parte, de gestis anno 1226. & sequentibus tribus, a *Blanca*, Alfonsi Castellæ regis filia, quæ *Ludovici VIII* Galliæ regis uxor fuerat, eoque defuncto *Ludovici IX* filii tutelam administravit. Huic præter naturæ dotes, magnam sapientiæ laudem, imo & pudicitiæ tribuit; licet hoc nomine ab aliis scriptoribus sugilletur, nec speciem labis, ut ipse autor dissimulare noluit, vitaverit, dum magnates quosdam pulchritudine sua inescatos, desperare de amore suo non sivit, illibatum quamvis pudorem retinens: quod quidem amicitiæ parandæ, vel firmandæ factionis artificium periculosum est. Hoc tamen *Comitem Campaniæ*, potentem admodum ea tempestate Principem, a conjuratorum adversus se procerum societate abstractum, in exitium tandem impulit. Teneri vero affectus, quo filium prosecuta est, specimen memoratur, quod tanta cum æmulatione lacte suo illum nutriverit, ut cum ali-

quando, ſe ægrotante, illuſtris matrona regio puero, famem fletu teſtanti mammam porrexiſſet, ipſa immiſſo faucibus digito ejicere alienam alimoniam illum coegerit. Porro non minus politicæ prudentiæ, quam muliebris aſtutiæ exemplum præbuit, conjuratorum, quam diximus, coitionem variis vaframentis diſſolvendo, & Anglorum expeditionem, quam illi procuraverant, corrupto primario regis Angli miniſtro bellico, avertendo. Nec minori aſtu & ſucceſſu *Comiti Toloſano* provinciam *Aquitaniam* eripuit, & *Aremoricæ* (*Britanniam* vulgo vocant) Ducem ditionibus, quas extra Ducatum habebat, exuit, tum ut hunc Galliæ regno clientelarem, & aliquando, ut poſtmodum accidit, uniendum faceret, adegit.

Secundum fragmentum initia Regni *Ludovici XI*, aut quæ ante id obtentum egit, exponit: ut nempe vivo patre ſumere illud fruſtra tentans, pluribus annis apud *Philippum* Burgundiæ ducem exulaverit, ſimultatis ſeminibus cum *Carolo* ejus filio eo tempore jactis, quæ bellorum poſtea cauſam dederunt. In ſolium demum nonniſi annos 38. natus aſcendit, conſecratus ut fieri ſolet, in Rhemorum urbe anno 1461. Quatuor ibi regum exterorum legati adfuiſſe referuntur, *Perſarum*, *Armeniorum*, *Georgianorum* & *Curdorum*, ſocietatem adverſus Turcos orantium. Caput legationis erat monachus quidam Franciſcanus, *Ludovicus* nomine, impoſtor inſignis, qui conjunctionem orientalium Chriſtianorum cum Romano Pontifice prætexens, ſe ipſum illarum partium Patriarcham factione quorundam adjutus conſtituit, Pontificem vero & Reges variis modis defraudavit. In regiæ inaugurationis ſolennitate *Philippus*, quem nominavimus, *Burgundus*, orationem incomtam quidem, ſed maſcula cum libertate ad Regem habuit, amorem ſubditorum & clementiæ laudem ei commendans, ut ſi obſecundare prudentiſſimi Principis monitis Rex voluiſſet, miſerias poſtea ſecutas, Autore ita judicante, non difficulter evaſurus fuiſſet. Inter prima regni facinora fuit abolitio *Sanctionis pragmaticæ*, quam vocant, magno labore a Rege patre, pro libertate Eccleſiæ Gallicanæ, adverſus Aulæ Pontificiæ artes obtentæ. Prolixe deſcribitur, qua calliditate *Johannes* quidam *Joffredus*, humili in Sequanis loco natus, ſed ſub Philippo Burgundo ad intimiora conſilia & *Atrebatenſem* Epiſcopatum evectus, negotium difficillimum, non ut Regi aut regno, ſed ut ſuæ ambitioni, qua purpuram Cardinalitiam & ipſam

Pontifi-

Pontificatus dignitatem cupiebat, satisfaceret, ad exitum perduxerit, delusus tandem iisdem, quibus utebatur, artibus, & sperato præmio magna ex parte excidens. Magnæ inde ad Turcicum bellum præparationes memorantur, cui Ludovicus Rex cum septuaginta millium exercitu, instigante Pontifice nomen dederat, nullo effectu. Subortæ enim cum Anglis, ex quorum historia quædam non vulgaria adnectuntur, inimicitiæ, destinata corruperunt.

Sequuntur, quæ maximam opusculi hujus partem constituunt, *Henrici Secundi* gesta ab anno 1547 ad annum 1554, in quatuor libros distributa. *Primo* memorabilis descriptio ingenii & morum Regiorum præmittitur, ut & familiarium ejus, *Momorantii* Equitum Magistri seu Connestabilis, *Guisiorum* fratrum, quos Momorantio opponendos concubina Regis in aulam introduxerat, dein *Coliniorum*, quos sororios filios, ut Guisiis obsisterent, Momorantius gratiæ Regis insinuavit. His *Dampetra, Santandreanus*, & inprimis *Castagnerius*, is nempe, cujus celebre & funestum cum *Chabotio* duellum ab historicis illius temporis narratur, subjunguntur. Narrat postea, ut *Annebaldus* maris Præfectus, & *Turnonius* Cardinalis gratia Regis exciderint: ut *Paulus III.* Pontifex misso legato, Regis patrocinium pro familia sua *Farnesiana* impetraverit; qua occasione cædes *Petri Aloysii Farnesii* exacte refertur. Adduntur quædam de rebus Angliæ & Scotiæ, utque ex hac *Maria* regia filia in Galliam venerit: deinde de itinere Regis in Subalpinam regionem frustra suscepto, cum Genuensium libertatem *Andreas Auria*, (vulgo Doria) decrepitus licet tunc senex, mascule tueretur. *Libro II.* acta annorum 1549 & duorum sequentium referuntur: Burdigalensium ob salis vectigal tumultus, rigide a Momorantio punitus: recepta pactis cum Anglorum Rege initis *Bononia*, maritimum in Gallia Belgica oppidum: Regis ad res Italicas applicatio, morte *Pauli III*, & Montani Cardinalis *Julii III* nomine in sedem Romanam evecti consiliis, valde mutatas: Cardinalis *Lotharingi* accessus ad aulam & Regis favorem, itidem regiæ pellicis artibus procuratus, indeque *Olivarii* Cancellarii & *Lizeti* Præsidis casus: *Brissaci* amores ejusque amotio, specie Subalpinæ præfecturæ obvelata. Susceptus posthæc in patrocinium *Octavius Farnesius*, bellorum cum *Carolo Cæsare* initia præbuit. Rex ut Cæsari ægre faceret, Concilium Tridentinum aversatus est, missoque *Jacobo Amioto*, cujus descriptio

 memo-

memorabilis inseritur, protestationem famosissimam Concilio interposuit. Fœdus inde cum *Mauritio* Saxoniæ Electore, & quæ secutæ sunt, *Henrici* in Mediomatrices & in vicinas regiones expeditiones recensentur, inter quæ reperiuntur, quibus ex historia Germanica & Saxonica non pauca opponenda forent, pro defendenda existimatione Principum Germanorum, non parum ab autore læsa. Multi etiam in nominibus hominum errores notari possent. *Libro III* ex annorum 1551 & 1552 historia afferuntur, quæ Rex in Belgii finibus, & in Italia gessit: occupato ibi *Montemedio*, hic *Sena* urbe. Turcorum classis, ex fœdere cum Gallis inito, ad Italiæ oras conspecta tunc fuit, nullo successu, dum Galli quæ promiserant, præstare cunctarentur. *Metensis* inde urbis obsidio, a Carolo Imperatore infeliciter tentata, accurate & non sine Germanorum dedecore exponitur, & ut *Hesdinum* a Rege captum, sed a Cæsare receptum sit, aliaque in Belgio, in Hetruria atque Insubribus gesta. *Libro IV* altera Turcicæ classis expeditio adversus *Corsicam* insulam, sed hæc quoque irrita memoratur, tum *Caroli* Imperatoris cum Anglis contra Gallos fœdus, & *Henrici* in Belgii limitibus sat prosperi progressus. Interim amissa fuit *Sena* in Hetruria, & res Gallorum, a *Strozza* exule Florentino perperam aut infeliciter administratæ, in illis partibus conciderunt. Cæterum in hoc quoque libro servavit autor moratæ & politicæ scriptionis institutum, ut lectoribus non tam eventus, quam causas rerum, & ingenia atque consilia hominum ob oculos ponat.

DES DECORATIONS FUNEBRES &c. par le R. P. C. F. Menestrier de la Compagnie de Jesus &c.

sive

C. F. Menestrerii S. J. Tractatus de Funerum Exornationibus; in quo luculenter agitur de aulæis, luminibus, mausoleis, castris, quæ vocant, doloris, inscriptionibus & aliis ornamentis exequialibus, a centum & pluribus annis in honorem Pontificum, Imperatorum, Regum, Reginarum,

rum, Cardinalium, Principum, Prælatorum, Literatorum, aliorumque genere, virtute & dignitate illustrium virorum, inventis & factis. Additi sunt Iconismi.

Lutetiæ apud Rupertum de la Caille. 1684. in 8.

INter antiquissimos & nunc quoque frequentissimos, sive pietatis demonstrandæ, sive ingenii & magnificentiæ exercendæ, pecuniæ etiam prodigendæ modos, impensas in illustria funera referri debere, nemini vel levi historiarum notitia, vel aliqua rerum experientia imbuto ignotum esse potest. Diuturnus usus culturam & artem harum ceremoniarum effecit, de qua V. Cl. *Menestrerius*, jam sæpe nobis memoratus, in tractatu hoc commentatus est, ita tamen ut observationes potius, quam præcepta, ex plurimis quæ affert exemplis colligere, & unicuique, quæ sequi aut omittere data occasione velit, liberum relinquere voluerit. Complexus est materiam diffusissimam aliquot capitibus, quibus numeri ab ipso omissi, a nobis facilioris methodi causa in excerptis his adscripti sunt. I. de ornatu funebri generatim agit, antiquitatem ejus & continuatum usum notans, ita ut ad quingenta exempla intra annos centum quinquaginta comperta sibi esse tradat, quæ in magnatum & illustrium virorum exequiis locum habuerint. At neminem tradidisse ait, quomodo in decorationibus illis procedendum sit, quanquam libri habeantur, qui media inveniendi & disponendi suppeditent. Inter eos laudat *Jacobum Gutherium* Advocatum Parisiensem, ob singularem eruditionem Patritii Romani dignitate cohonestatum, ex cujus libris tribus *de Jure Manium*, indicem capitum exhibet. Idem præstat recensione operis Gallici de funeribus Romanorum, Græcorum, aliarumque nationum, autore *Claudio Guichardo* jam anno 1581 editi, cujus compendium titulo *Libitinæ* elaborasse refert *Franciscum Pompejum* Soc. Jesu. Allegat etiam *Colomberii Thesaurum honoris*, ejusque partem de sepulturis nobilibus, & celebre *P. Aringhæ* opus, *Romam subterraneam*. II. catalogum descriptionum de illustribus funeribus, in variis regionibus Europæ celebratis inserit, inter quæ pauca quædam ex Germania reperiuntur, pluribus quæ lingua patria descripta habemus omissis. III. distinguit ornatum *consuetum*, in pannorum tensione & cereis fere consistentem, & *eminentiorem* atque *illustriorem*, ad quem *Pictura*, *Inscri-*

Inſcriptiones, *Emblemata*, *Mauſolea*, *Lecti funebres*, *Capellæ ardentes*, & alia, quæ luctui conveniunt, & tamen magnifica & ſplendida ſunt, adhibentur. Nam modeſtiæ & parſimoniæ, quæ vivos deceat, in celebrandis eminentibus virtutibus poſt mortem, non æque locum eſſe, nec eo prætextu ſumptibus parci debere contendit. IV. multa monet de delectu materiæ, ſive de inventione ad ornatum, ejusque fontibus ſive capitibus. Cum vero pleræque exornationes in templis fiant, ad Chriſtianam diſciplinam reſpiciendum eſſe docet, nec ex profanis fabulis & poematibus aſſumenda eſſe ornamentorum argumenta, quanquam extra templa, in collegiis puta Academicis, ſimilibusque locis id fieri poſſit. Cæterum non deeſſe, unde illa hauriantur; Defunctorum nempe nomina, dignitates, ætatem, genus, nationem, virtutes, affectus, alia, ex quibus quanto plura conjungantur, obſervata gravitate, & perſonarum atque locorum ratione, tanto pulchrius & mirabilius futurum, quod exhibetur. Sed ingenio opus eſſe, ut accurata, jucunda, varia & tamen ad unum ſcopum apte collimantia beneque diſpoſita, tum allegoriis & antiquitatis æmulatione expolita repræſententur, utque formæ & ſimulacra magnificum & elegans aliquid habeant, v. g. figuram *templorum*, *pyramidum*, *altarium*, *trophæorum*, *palatiorum*, *cæli & aſtrorum*; ſententiæ denique ex ſacris & aliis autoribus cum judicio depromptæ accedant. V. diſpoſitionem ſive ordinem quod attinet, eum vel *naturalem & neceſſarium* eſſe ait, v. g. ſi geſta defuncti ſive hiſtoriam vitæ ejus exhibere velis, vel *arbitrarium*. Ut autem error evitetur, homine literato & architecto non vulgari, tum operariis peritis utendum eſſe. VI. inventionum fontes ulterius perſequitur, & poſt ſacras literas, unde plurima peti poſſunt, lectioni bonorum autorum, qui de funeribus ſcripſerunt, aut parentationes proſa vel ligata oratione compoſuerunt, incumbendum eſſe monet. VII. partes ornatuum & ceremoniarum indicat, & cum in exequiis illuſtribus eminentioribus *Invitatio*, *Conductus*, *Sacrum Eccleſiaſticum*, *Concentus Muſicus*, *Elogia*, & *Sepultura* denique ipſa requirantur, (de quibus alio libro acturum ſe eſſe ſpem facit,) ad actuum iſtorum diverſitatem exornationes etiam accommodandas eſſe oſtendit. Agit porro de ſtructuris ſive plane novis, ſive intra templa & ædes ſacras erectis. VIII. de *Frontiſpiciis* ſive introitu ſpeciatim; IX. de *ornatu luminum*, cui in templis locus eſt;

X. de

X. de figuris, quales sunt *effigies, statuæ, simulacra* sive icones virtutum, *picturæ, sculpturæq;* historiarum, *emblemata, lemmata, symbola, insignia*; XI. de inscriptionibus, earumque fontibus sacris & profanis; XII. de *Mausoleis, Capellis ardentibus* sive castris doloris, quæ Italis *Catafalci* dicuntur, utque ista ex veterum Mausoleis, rogis, cenotaphiis & lectis funebribus inventa & composita sint, pro personarum diversitate, prout in sacra vel politica dignitate, literis aut armis clari vixerunt; XIII. de ornatu altarium & fornicum templi, debita cum gravitate præstando; XIV. de epilogis sive cohortationibus ad abeuntes, post peractas exequias directis, quæ capita omnia egregiis exemplis illustrantur. In fine promittit se de exornatione templorum in solennitatibus Ecclesiasticis tractaturum esse alio libro. Notari meretur, quod principio hujus opusculi Autor catalogum omnium in hoc genere a se editorum librorum & tractatuum præmisit, quorum numerus ad LVII ascendit, quique omnes præter unum Gallice scripti sunt: Latinus enim est quem anno 1663 editum refert, titulo: *Novæ & veteris Eloquentiæ placita ex antiquis & recentioribus Rhetoribus depromta, & nova methodo unum in corpus digesta.* Ex Gallicis vero in Acta nostra relati sunt *Tractatus de Dramatibus Musicis* anno 1682. p. 226. & anno 1683. *de philosophia imaginum.* p. 17. & 344. tum *de diversis nobilitatis generibus* p. 51. & 250. hoc vero anno p. 113 de *Equestri nobilitate.* Nam quos in Actis 1683, p. 238, 261 & 412 recensuimus, in indice isto non habentur.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ Θεοφίλȣ Ἀντιοχέων Ἐπισκόπȣ πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία γ.

S. Theophili Episcopi Antiocheni ad Autolycum libri tres recogniti & notis illustrati.

Oxonii e theatro Sheldoniano 1684 in 12.

THeophili Antiocheni Episcopi libros ad Autolycum pro Christiana religione scriptos Tiguri A. C. 1546 cum Maximi & Antonii locis communibus *Conradus Clauserus*, Basileæ A. C. 1555 in monumentis orthodoxographis *Johannes Heroldus*, Lutetiæ A. C. 1624 in auctario G. L. bibliothecæ Patrum *Fronto Ducæus*, & ibidem A. C.

1636

1656 cum Justino Martyre, Athenagora, Tatiano, & Hermia *Federicus Morellius* ediderunt. Cum vero insigne illud opus passim mendosum & hiulcum deprehenderetur, non defuit in Anglia ingeniorum ad promovendam rem literariam natorum feracissima, qui ut omnia, quantum fieri posset, integritati suæ restituerentur, nulli operæ pepercit. Is enim manuscripto codice Bodlejano aliisque subsidiis adhibitis menda sustulit, lacunas supplevit, versionem Latinam, ubi Græco textui e regione posito minus conformis esset, immutavit, & adjectis, ubi opus visum, notis hos Theophili libros, sacra & profana eruditione instructissimos & ipsa antiquitate venerandos, denuo typis imprimi curavit. Ad calcem libelli velut in tabella exhibetur temporum supputatio, qualem in his libris Theophilus adornavit, qui præ Justino & cæteris ejus ævi scriptoribus, Christianam religionem adversus gentilium calumnias tuentibus, hoc peculiare habet, quod gentilismi fundamenta chronologicis rationibus evertat.

TWO EXERCITATIONS: THE FIRST ATTEMPTING to demonstrate, that the Jevvs till after the return from the Captivity of Babylon vvere not allovved the publick and promiscuous use of the Canonical Books of the old Testament: the Second concerning the true pronunciation of the Tetragrammaton among the Jevvs &c. by John Turner, Fellovv of Christs College in Cambridge.

five

Joh. Turneri, Socii in Collegio Christi, quod Cantabrigiæ est, Exercitationes duæ: quarum prima probare nititur, Judæis post reditum usque ex captivitate Babylonica non fuisse concessum usum publicum ac promiscuum librorum Canonicorum veteris testamenti: altera agit de vera pronunciatione Nominis Tetragrammati inter Judæos &c.

Londini apud Gualt. Kettelby, 1684. in 4.

Quid

QUid duabus hisce dissertationibus pertractet Autor, titulus ipse satis loquitur. Et prima quidem opposita est Rabbinis, perhibentibus hinc inde in scriptis suis, quemlibet in veteri Judaica ecclesia obstrictum fuisse, exemplar Legis pro captu proprio sibi describere: quod assertum non falsitatis solum arguit *Turnerus*, sed & insuper evincere allaborat, ne permissum quidem ulli ex plebejis tum fuisse, proprium legis exemplar ad usum privatæ lectionis penes se habere, inde a Mosis ævo usque ad Esaiæ tempora, imo diutius adhuc, donec Versio 70 Interpretum completa pedetentim in communem usum transiret. Initio ergo removet locum *Devt. 11. v. 20.* vulgo hanc in rem allegari solitum: ubi scilicet Israelitæ jubentur *verba legis* portis ac postibus domuum suarum inscribere: quem *textum* de scriptione proprie dicta accipi posse negat, nec de tota lege Mosaica ibi sermonem esse existimat. Inde rationes proponit, quibus assertum suum fulciat. Et *primo* quidem urget parcum istis temporibus literarum usum, apud Judæos æque ac alias gentes, quodque tum vel ex sola peritia scribendi legendique, (Legem inprimis ad ductum traditionis a majoribus acceptæ,) aptus quis judicatus fuerit supremis in Republ. dignitatibus gerendis: unde factum existimat, quod non sono tantum *Sopher* & *Shophet* apud Hebræos multum conveniant, sed reipsa etiam Scriba pro Judice sæpius accipiatur, quodque vox scribæ in veteri quidem testamento sæpiuscule, in novo vero semper virum summæ autoritatis atque dignitatis significet. *Secundo* allegat, magnam legis partem non ad plebem, sed unice ad sacerdotes pertinuisse: hujus proinde cognitionem non nisi impedimento futuram fuisse hominibus simplicioribus in percipiendis ac retinendis attentius iis, quæ propius ad eos spectarent. *Tertio*, quædam in lege contineri, quorum investigatio non tantum haud proficua fuisset plebejis hominibus, sed etiam tentare eos quodammodo & incitare potuisset, natura scilicet semper in vetitum nitente, ad faciendum periculum eorum, quæ lege ipsis interdicebantur, sub pœna etiam capitali; qualis v. g. fuit compositio unguenti & suffimenti sancti. *Quarto* adducit tam frequentem inter Judæos idololatriam, quodque toties ab hac tanquam epidemica lue liberati, toties nihilominus in eandem reciderint, non obstantibus minis istis atrocissimis, quibus Deus crimen hoc in verbo suo prohibuerat: id quod nequaquam

quaquam fieri potuisse arguit, si populus ille tam familiarem Legis habuisset cognitionem. Ex quo decidi posse statuit, quare toties ante, nunquam vero post captivitatem Babylonicam Judæi in idololatriam relapsi fuerint: scilicet devia ista cautius evitari cœpisse, postquam, restituto per Esdram & Nehemiam cultu, jam lex divina tam Judæis, quam ethnicis mediante versione 70 Interpretum apertius pateret. *Quinto* pro ratione affert Autor, quod *Nehem. 8. v. 2. seqq.* populus legatur Esdram rogasse, ut librum legis in medium proferret, quodque hic præter lectionem etiam necesse habuerit eandem explanare, quodque tanta legis ignorantia populum cepisse deprehensa tum fuerit, ut ne quidem festorum inibi ordinatorum recordarentur; id quod fieri non potuisset, si antea tam frequens apud ipsos legis cognitio viguisset, maxime cum multi adhuc inter eos tum reperirentur, qui templum prius ejusque structuram meminerant vidisse. *Sexto* ex antiquitate constare dicit, mysteria religionis apud omnes fere gentes solis Sacerdotibus commissa fuisse, librosque, in quibus ea continerentur, hisce solis patuisse; eo quod vel omnis literarum usus apud hierophantas istos unice resideret, aut certe hi charactere a populari scriptione omnino discrepante ad eas res consignandas uterentur; id quod in specie de Ammonitis & Ægyptiis, tanquam Palæstinæ vicinis populis probat. Ut ad horum itaque in divinis sic omnino cœcutientium sacra transirent Israelitæ, fieri potuisse negat, si ipsi tam planam & familiarem divinæ legis cognitionem penes se habuissent; idem enim alioqui fuisse, ac si se ex meridiana luce in profundissimam noctis caliginem consulto præcipitassent. *Septimo* pro se allegat locum ex *Malach. 2. v. 4. & 7.* ubi lex appelletur fœdus cum Levi, non autem cum toto Israele: maxime quod addatur, Sacerdotis labia custodire debere scientiam, & ex ejus ore legem quærendam esse. Quinimo occasione hujus textus autor in sequentibus colligit, non plebi tantum, sed maximæ etiam parti Levitarum denegatam fuisse promiscuam Legis inspectionem, verum hanc, & ejus quidem non authenticum solum, sed & exempla alia maxime emendata, tanquam pretiosissimum depositum apud solam Aaronis familiam resedisse atque custodiri debuisse. *Octavo* ait, antiquissimis temporibus sacrum codicem Hebraicum unice ex consonantibus constitisse; citat etiam hanc in rem *Is. Vossium*, testantem

ſtantem ſe inter duo millia, quæ viderit, exemplarium S. Codicis Hebraici, ne unicum quidem reperiſſe exemplum punctis ſeu vocalibus inſtructum, quod antiquitate 600 annos tranſcenderet. Qua hypotheſi ſuppoſita, conſiderare jubet, quam diverſi ſenſus ex iisdem vocibus mediante diverſa punctatione educi queant; adeo, ut ſi cuilibet commiſſum fuiſſet legis exemplar ſibi deſcribere, fieri non potuerit, quin populus iſte, in factiones alioqui nimis proclivis, in tot ſubinde ſectas ſcinderetur, quot poſſibiles in quolibet textu dari potuiſſent modi eundem punctandi. Quibus ita ſtabilitis, fatetur tamen, conſultum non eſſe, ut Bibliorum lectio vulgo nunc quoque interdicatur: cum apud nos non tanta, ut dicto modo apud Judæos olim, ex eorum lectione incommoda metuenda ſint: & ſi quæ adhuc eandem comitentur, ea aut per leges civiles ſatis compeſci queant, aut certe majore inde reſultante utilitate abunde compenſentur. Atque hæc de prima Autoris noſtri diſſertatione dicta ſufficiant.

Sequitur altera, ubi in aliam non minus vulgatam Judæorum traditionem inquirit, qua perhibent nimirum, nomen Dei, quod tetragrammaton vulgo audit, vix absque piaculo juxta genuinas, ex quibus conſtat, literas proferri poſſe, imo veram ejus pronunciationem tantum non in totum intercidiſſe. Et primo quidem exponit, qua origine & occaſione opinio iſta primum invaluerit, cujus duplicem rationem fuiſſe autumat, partim videlicet reverentiam nominis divini, partim ſuperſtitioſam invidiam 70 Interpretum. Illius prioris intuitu ſedulo cautum fuiſſe ait, ne divinum nomen promiſcue & in vulgari ſermone a quolibet adhibitum quodammodo vileſceret; atque hanc ipſam venerationis ſpeciem Judæis cum plerisque gentibus communem fuiſſe: quo nomine ex Græcis autoribus unum alterumque exemplum allegat jurantium quidem per Deum, ſuppreſſo tamen ejus nomine tantum *μὰ τὸν*, aut *οὐ μὰ τὸν* elliptice dicentium. Alteram rationem quod concernit, a 70 Interpretibus petitam, dicit hos ſollicite caviſſe, ne id, quod apud ipſos, uti dictum, tam ſancte habebatur, notitiæ & conſpectui orbis gentilis temere exponeretur; indeq; in verſione ſua nec digrammaton, nec tetragrammaton Dei nomen propriis literis & vocalibus exprimere voluiſſe, (niſi quod nomen *Jah* in voce *ἀλληλούϊα* reliquerint, tanquam ſub compoſitione

quodammodo latens,) ſed ubique ejus loco tantum vocem Ἀδωναὶ aut Κύριος ſubſtituiſſe: quam ipſam putat eſſe rationem, quare Rabbini poſtea ad punctationem nominis tetragrammati non niſi vocales ex voce *Adonai* mutuo acceptas adhibere fuerint ſoliti: licet hi alioqui 70 interpretibus nil quicquam debere, ſed longe iis ſapientiores videri velint. Hoc ergo iſtorum interpretum inſtitutum in cauſa fuiſſe ait, quod nomen Dei, (ut pote quod per religioſam illam ab eo proferendo abſtinentiam jam quodammodo in animis hominum obliteratum fuerat,) ſequentibus temporibus penitus oblivioni ſit traditum. Non aliam proinde de nomine iſto notitiam fere ſupereſſe ait, quam quæ a ſolertioribus ex nonnullis antiquitatis reliquiis eruatur: quarum cum fere incurioſi ſoleant eſſe Rabbini, non mirum eſſe, quod veram ejus pronunciationem omnino intercidiſſe perhibeant, aut certe hanc ſuam ignorantiam prætextu reverentiæ obvelent. His præmiſſis jam ſolicitus eſt Autor, quodnam proprie fuerit nomen illud tetragrammaton, quod myſterii inſtar tacendum nunquam non Judæi crediderint. Qua in re tametſi antiquitatum Judaicarum ſcriptorem Joſephum penitus cœcutiiſſe ex eo colligit, quod is alicubi ſcribat, nomen illud ἐκ τεσσάρων φωνηέντων, ſeu ex quatuor vocalibus componi: confidit nihilominus alio ex ejus loco argumentum hujus rei ſatis firmum capi poſſe. Videlicet Joſephus *Lib.* 2. ubi de Moſis vocatione & ad Pharaonem ablegatione agit, poſtquam expoſuiſſet, Deum a Moſe rogatum, ut nomen ipſi ſuum ederet, ad regem efficacius convincendum, hæc verba ſubjicit: καὶ ὁ Θεὸς αὐτῷ σημαίνει τὴν ἑαυτοῦ προσηγορίαν, οὐ πρότερον εἰς ἀνθρώπους παρελθοῦσαν, περὶ ἧς οὔ μοι θέμις εἰπεῖν. Ex quo loco Autor noſter argui evidenter poſſe exiſtimat, nomen illud Dei tetragrammaton, cui ab antiquo Judæi tantam venerationem detulere, non aliud eſſe, quam *Ehjeh*; id enim a Deo tum temporis Moſi revelatum in Scriptura legi. Quod ut ulterius confirmet, ex Græca antiquitate patere ait, ſummum numen vocari ἰάω, idq; cum iſto *Ehjeh* plane pleneque convenire. Scilicet per levem hodiernæ punctationis variationem, mutato *ſegol* in *holem* fieri *Ehjoh*, quod Græcis literis expreſſum ſit αἰω, ceſſante ob genium linguæ media adſpiratione; ex αἰω vero euphoniæ gratia tranſpoſitis literis factum eſſe ἰάω. Iſtam autem vocis punctationem per *holem* antiquiorem etiam eſſe, colligere audet tum ex Punica ſalutandi formula

Avo

Avo, in Plauti Pœnulo hinc inde obvia, quam ob linguæ Punicæ cum Hebraica affinitatem exinde deducere non dubitat: tum etiam ex veterum more, quo ſternutamentum, tanquam rem divini quid habentem, venerati leguntur; eum enim ritum non alia ratione niti conjicit, quam quod ſternutans, licet præter intentionem, ſono exprimere ſoleat vocem *Ebjoh*. Hoc ergo proprie eſſe nomen illud Dei *καθ' ἐξοχὴν* tetragrammaton dictum, quodque tanta cum cura ab antiquis Judæis celatum fuerit, exiſtimat: tametſi non diffiteatur, alteram illam & communem opinionem, quæ nomen hoc dicit eſſe *Jehvoh*, (hanc enim veram vocis punctationem atque pronunciationem eſſe ſtatuit,) jam tum Hieronymi ævo viguiſſe. Quicquid ſit, non multum inter *ebjoh* & *jehvoh* intereſſe autumat, ſed idem utrumque pondus habere, utpote ab eodem etiam fonte deſcendens, ab *bavah* nempe ſeu *bajah*, cujus quidem prima Futuri ſit *ebjoh*, tertia vero perſona ejusdem temporis *jehvoh*: nec aliam proinde inter utrumque differentiam eſſe, quam quod Dei de ſeipſo loquentis nomen proprie ſit *ebjoh*, hominum vero reſpectu de ipſo loquentium *jehvoh*: cæterum tam hoc quam illud primario quidem Dei exiſtentiam ſignare, quæ tamen implicite una ſummam ejus potentiam involvat. Verum a duobus hiſce Dei nominibus tetragrammatis nequaquam differre tertium illud contractius & digrammaton *Jah*, ſed ejusdem cum illis virtutis atque ponderis habendum, æque etiam ac illa incommunicabile: eſſe ſcilicet *Jah* Imperativum modum ab eodem *bajah*, & idem ſignificare ac *exiſtat*; quæ ſit quaſi *vox per gratulationem agnoſcentis & adorantis exiſtentiam Dei.* Quemadmodum autem ſupra dixerat, cum *ebjoh* exacte convenire Græcum *ἰάω*, ita ad *jehvoh* refert *ἰέυω*, quod ſacrum nomen Philo Byblius citet ex Phœniciis monumentis *Sanchoniathonis*, qui illud a Jerombaale ſeu Gideone accepiſſe dicatur. Atque de hac voce *ἰεύω* intelligendum credit, quod ſuperius ex Joſepho allegavit, nomen Dei ex quatuor vocalibus conſiſtere. Nec alio referendum ſtatuit, quod in quibusdam Græcorum monumentis nominis divini heptagrammati, & quidem ex ſeptem vocalibus compoſiti, fiat mentio; id enim non aliud eſſe poſſe, quam ΙΕΥΩΙΑΩ, duabus ſcilicet diſtinctis vocibus per ignorantiam Græcorum in unam conflatis. De cætero quod nomen Dei tetragrammaton, ſive de *Jehvoh*, ſive *Ebjoh* illud capias, penitus ethnicis abſconditum fuerit, id

quidem futilibus Rabbinorum nugis unice accensendum esse, Autor cum Seldeno existimat. Nam quod primum attinet, illud *Jesaia 36.* aliquoties a Rabsake Assyrio prolatum legi, adeoque ei incognitum esse non potuisse: alterum vero citius fere gentilibus quam Judæis ipsis innotuisse, dum Deus *Exod. 3.* id expresse eum in finem Mosi revelasse perhibetur, ut id Pharaoni nunciaret. Ex hac ipsa tamen gentilium notitia inscite a quibusdam colligi ait, Pythagoræorum Tetractyn, quam tam reverenter habuerunt, & per quam jurare etiam soliti leguntur, esse unum idemque cum nomine tetragrammato, quod a Judæis ipsi acceperint. Videlicet quaternarium numerum, quo tamen tetractyos vox maxime collimet, a Judæis nuspiam pro sacro aut mystico reputatum deprehendi, sed potius septenarium, respectu nempe habito ad eum, qui sex diebus mundum condidit & septimo quievit. Aliam proinde viam demonstrat Autor tetractyn istam explicandi, desumptam puta a methodo Pythagoræorum mystica, qua dogmata sua fere per numeros certos indicare & explanare fuerint soliti. Delabitur hac occasione ad alias Pythagoræ doctrinas, quarum plerasque eo directas ostendit, ut hominibus persuaderet, sibi divinitatis aliquid inesse: imprimis vero edocet, quo sensu capienda sint, quæ de *aureo ejus femore* apud Lucianum, Laërtium, Ælianum, Porphyrium aliosque legantur: ubi simul excurrit ad indagandam rationem ritus antiqui apud orientales, quo juraturi manum femori imponere fuerint consueti: cujus rei hodienum apud Turcas vestigia nonnulla superesse, ex Busbequio demonstrat. Cæterum, quemadmodum ex his, quæ hactenus diximus, jam quodammodo apparet, Autorem in hac dissertatione multum indulsisse conjecturis suis criticis: ita speciatim iis passim utitur in origine variorum nominum antiquitatis tam Græcæ, quam Latinæ, ex Hebraïcis fontibus eruenda. Sic v. g. nomina ζάν, ζεῦς, ἰάκχος, *Janus*, a nomine Dei *Jah* deducit, uti *Juba* a *Jehvoh*: similiter *Apollo* ipsi idem est cum *Ab beljon, pater excelsus*; *Priapus* cum *Pri Ab, pater fructuum*; *Zabrathus* cum *Jah Berith*, *Deus fœderis*; *Abibalus* cum *El Abib*, *Deus spicarum*; *Zamolxis* cum *Jah Moloc*, *Deus Rex*; ut alia complura hujus generis taceamus: in quibus num acu semper rem tetigerit, apud alios esto judicium.

THE-

THE HISTORY OF THE OLD TESTAMENT ME-thodiz'd; to wich is annex'd a ſhort Hiſtory of the Jewish Affairs from the end of the old Teſtament to the Birth of our Saviour, by Samuel Cradock, B. D.

ſive,

Samuelis Cradocci Hiſtoria Veteris Teſtamenti methodice digeſta; cui ſubnectitur brevis Hiſtoria rerum Judaicarum a fine teſtamenti veteris usque ad nativitatem noſtri Salvatoris.

Londini, apud Thom. Simmons, 1683. in fol.

CUm non parum interſit in conſignandis æque ac memoria tenendis quibuslibet rebus geſtis, exactam temporum rationem habere, ductumque Chronologiæ non ſecus ac filum Ariadnæum ſequi: hinc Autor noſter, poſtquam veteris Teſtamenti hiſtoriam curatius concinnatam exhibere ſibi propoſuerat, in id maxime incubuit, ut genuinam annorũ ſeriem, tanquam in libris biblicis multoties poſthabitam, quantum pote reſtitueret, ac lectori ante oculos poneret. Quæ res ut eo felicius procederet, placuit ipſi totum opus in ſeptem capita ſeu totidem mundi ætates diſpeſcere, ſingulis deinde rurſus in plurimas ſectiones ſubdiviſis. Ac *prima* quidem ætas annorum 1656 a creatione mundi usque ad diluvium tendit; *ſecunda* annorum 422 in promiſſione divina Abrahamo Ure Chaldæorum facta terminatur; *tertia* annis 430 conſtans porrigitur usque ad egreſſum Iſraelis ex Ægypto; *quarta* annorum 480 finit in fundatione templi Salomonæi, uti *quinta* annorum 420 in ejusdem deſtructione & Judæ captivitate; *ſexta* non niſi 70 annis in iſta deportatione peractis abſolvitur, ac *ſeptima* tandem annos 490, adeoque 70 ſeptimanas a Daniele prædictas complexa, currit a liberatione per Cyrum facta usque ad mortem Chriſti. Utque in tenenda hac temporum ſerie Lectoris memoriæ melius ſuccurreretur, non index tantum ſingularum ſectionum præmittitur;

mittitur; ſed & inſuper adjicitur tabella chronologica, hiſtoriæ totius in ſeptem ætates diſtinctæ ſynopſin exhibens. Quum vero Autor videret, Hiſtoriam Veteris Teſtamenti ad ſeptimæ ſeu poſtremæ periodi enarrationem, non niſi notitiam ſuppeditare 99 annorum, dum ſc. in libro Nehemiæ finit, annumque adeo 32 Artaxerxis Longimani non egreditur; a quo tamen usque ad mortem Salvatoris integri 358 anni reſtant: hinc ne hiulcum hic maneret hiſtoriæ filum, conſultum judicavit, ſeriem rerum Judaicarum eousque breviter ſupplere, & aliunde ex optimis tamen autoribus contexere, atque hiſtoriæ illi appendicis loco ſubjicere. Quo in negotio id maxime egiſſe ſe profitetur, ut primo quidem commemoraret, quinam in Perſia reges ab Artaxerxe iſto usque ad Alexandrum M. tertiæ Monarchiæ fundatorem imperarint; deinde, in quot regna poſthac imperium Alexandri dilapſum fuerit, & quinam in ſingulis rerum ſint potiti, ac denique quot & quos Judæi ſummos Sacerdotes habuerint poſt reditum ex captivitate Babylonica. Et hac occaſione ſimul inſerit hiſtoriam Maccabæorum, docetque quomodo tandem horum potentia ab Herode, a Romanis rege conſtituto, abſorpta quaſi fuerit; in cujus regni annum 35 juxta Autoris computationem, nativitas Chriſti incidit. Non eſt vero, cur quis ex iis, quæ antea attulimus, colligat, in præſenti noſtra hiſtoria Veteris Teſtamenti Chronologiæ unice rationem eſſe habitam. Quin potius primarius Autoris ſcopus fuiſſe videtur, ipſum textum librorum biblicorum, (quem ſcilicet ubivis, quantum commode licuit, κατὰ πόδα ſecutus eſt,) hac occaſione explanare atque dilucidiorem reddere. Videlicet in toto hoc opere, per commodam & absque coactione decurrentem paraphraſin, dubia tollere obvia in ſacris literis, duriuſcula emollire, contrarietates conciliare, ritus quoque Judaicos, ſicut res tulit, exponere allaboravit; idque adjectis etiam, ubi nuda paraphraſis haud commode ſufficere viſa fuit, ſuccinctis in margine annotationibus. Tametſi vero in hiſtoricis tantum Scripturæ libris proponendis proprie occupatus fuerit; non tamen eapropter metricos atque propheticos omnino neglexit: ſed eorum quoque, ubi de Autoribus mentionem injicere temporum ſeries exegit, brevem analyſin ac ſciagraphiam inſimul addere proficuum exiſtimavit. Ut adeo jure dici queat, in toto Scripturæ volumine dilucidando Autorem deſudaſſe; maxime cum *Hiſtoriæ* etiam *Salvatoris & Apoſtolo-*

stolorum, Paraphrascos item *omnium Epistolarum Apostolicarum*, utriusque a se antehac in lucem editæ mentionem in præfatione hujus operis fecerit.

JACOBI GRONOVII RESPONSIO AD CAVILLAtiones Raphaelis Fabretti.

Lugduni Batavorum, apud Jordanum Luchtmans 1685 in 8.

QUi jamdudum doctissimus Italiæ Abbas celebratur, *Raphael Fabrettus*, dissertationes aliquot de *Aquaductibus* Romæ edidit. *In tertia harum*, postquam Algentianam aquam ductui illi ad viam Tusculanam, quia Algidum rectissime respicit, applicari posse ostenderat, occasione arrepta *Jacobum Gronovium*, celeberrimum hodie Academiæ Lugduno-Batavæ Professorem, refellit, quod locum Livii in libro XXVI se emendare jactans, *Pedum* pro *Algido* reposuerit. Quo loco tria in eo notat: (1.) quod *Algidum* pro oppido ad radices sui montis in via Latina jacente accipiat, cum tamen Livius in locis a Gronovio allegatis non de ipso Algidi oppido intelligendus sit, sed de monte aut dorso ejusdem non modicam extensionem habente. (2.) quod ex Strabonis sententia inter Albanum hinc montem, & Tusculi inde atque Algidi juga, vallem illam profundam, (utor verbis Fabrettinis,) & per plura passuum millia protensam, aperiri inficietur, & gigantea machinatione vallem claudat, & continente tractu ab urbe Tusculo ad Albanum montem aggerem stupendum, ut minus, XXV stadiorum ducat. (3) quod locum illum Strabonis lib. V de derivatione viæ Latinæ: *Incipit via Latina ab Appia, ad sinistram ab ea prope Romam deflectens, ac super Tusculanum montem transit inter Tusculanum oppidum, & montem Albanum*, ut ad suam thesin accommodet, de transcensu verticis Tusculani interpretetur, cum tamen de sublimi ad latera collis Tusculani viæ Latinæ conscensione exponi debeat.

Gronovius autem modo laudatus, cum errorum illorum præter meritum se redargui a Fabretto intelligeret, non reddere responsi quidpiam ad incusationes ejus, vel, ut ipse vocat, cavillationes non potuit. Et primum quidem negat, se locum illum Livii cum jactantia quadam emendasse, cum hæc tantummodo scripserit: *nihil video obstare, quo minus & controversiam omnem minutum iri, & a Livio scriptum fuisse*

opinarer; qua occasione & patrem suum, doctissimum virum, Joannem Fridericum Gronovium, a jactantiæ vitio, cujus eum insimulaverat Johannes Doujatius, qui Livium in Serenissimi Delphini usum edidit, vindicat. Deinde non pro *Algido Pedum* se reposuisse ait, sed in literis vulgatis τῶ *Algido* deliberandum statuisse, an non lateret *ab Pedo*. In his enim omnino esse aliquid similitudinis.

Non falsum autem tantummodo esse, quod ullibi prodiderit, in omnibus illis Livii locis *Algidum* stricte, ut Fabrettus velit, pro oppidulo montis accipiendum; sed, si maxime etiam id prodiderit, loca a se allegata melius de oppido intelligi, quam de monte aut dorso ejusdem, quod & locis illis denuo allatis declarat. Negat autem iterum, se unquam & ullibi professum, se in Livii locis illis *Algidum* accipere de oppido; quin potius existimasse se semper, quoties de Romanorum castris in Algido positis memoratur, nunquam illic oppidum ipsum intelligi oportere, nisi agatur de eo jam expugnato; Fabrettum autem in expositione historiæ Livianæ de castris Romanorum in Algido non ter falli, sed quoties de eo Livius agat: imo falsam quoque ejus esse opinionem, montes Præneste & Orientem æstivum versus ab antiquis comprehensos sub vocabulo Algidi: omnino enim Prænestinos fuisse appellatos Livio, III, 8. Denique extra oppidum Algidum fuisse editum aliquod vel aptissimum castris, vel quod hostes Romanorum consueverint plerumque occupare; id quod probat ex Livii III, 60. *Amœna* vero *Algida*, quæ Silius deprædicet, non fuisse per omnes Algidi vertices, uti Fabrettus arbitratur, sed prope ipsum Algidum oppidum; Silium præterea non implere historiæ sinceritatem, sed uti in omnibus, ita hac quoque in parte licentiæ poeticæ suæ relinquendum.

Secundum accusationis Fabrettinæ caput erat, quod locum Strabonis non recte explicuisset Gronovius, & negasset, inter Albanum montem & Tusculi Algidique juga vallem illam profundam aperiri. Sed Gronovius id negatum a se inficiatur; de progressu vero viæ Latinæ agentem cum Phil. Cluverio se dixisse ait, non posse nec debere agnosci ullam vallem, per quam ea via inter Tusculum vel Tusculanos montes & Albanos duxerit; & hinc citavisse verba Strabonis, in quibus vallis ejus ne minima quidem mentio occurrat; ex aliis deinde citatis ex eodem scriptore verbis collegisse, illud jugum, in quo vetus fuit Tuscu-

Tusculum, continente tractu procurrere ab ea urbe proxime ad Albanum montem, & tunc perspicue addidisse: *Ubi si qua humilitas distinxerit Tusculanum & Albanum montes, profecto per eam via Latina non transiit.* Itaque non negavisse, vallem ibi esse, sed sollicitum fuisse, an via Latina per illa depressa inter hos montes duxerit; eo quod a Strabone, qui & integram illam viderit, & accurate descripserit, longe aliud quid edoctus fuerit. Atque hic locum Strabonis prolixe excutit Gronovius, nec Fabrettum tantum, sed & Xylandrum, quem ille secutus, male Strabonem explicasse docet. Ostendit deinde, per *αὐλῶνα τὸν κατὰ Ἄλγιδον* non intelligi vallem Albanam a Livio semel nominatam, ut Fabrettus velit, sed quæ media est inter duos tractus montanos, quorum in altero est Tibur ac Præneste, in altero Tusculum; de cætero non inficiari se, vallem inter Tusculum & Albanum montem aperiri, multo minus post eam gigantea machinatione clausam, continente tractu ab urbe Tusculo ad Albanum montem aggerem stupendum, ut minus, XXV stadiorum ducere; ut & Phil. Cluverium refutet, qui Tusculanum Ciceronis, & Crabram aquam in valle Albana perperam posuerit.

Tertium accusationis caput absolvitur his verbis in Indice: *Jacobi Gronovii errores de via Latina ductu.* Item: *Latina via Tusculum non transcendebat cum Gronovio.* Verum reponit Gronovius, nunquam probaturum Fabrettum, se de ipso summo, quicunque esse potest, Tusculani verticis transcensu quidquam dixisse; sed viam Latinam super vel trans jugum montis Tusculani supergressam, hoc est per, vel super, vel trans aliquam partem eorum montium, qui Tusculani vocabantur, fuisse ductam. Neque enim a Livio & Seneca per *juga* summos montium vertices intelligi; Strabonem etiam dixisse non *ὑπὲρ* sed *διὰ Τυσκλανοῦ ὄρους*, ut innueret, nec in summo colle, nec in infima radice viam illam fuisse actam, at in monte tamen, scilicet medio.

Hæc postquam ad objectiones tres Fabretti reposuisset, cur in loco illo Livii, pro *inde Algido*, legerit *inde ab Pedo*, rationes suas exponit Gronovius. *Prima* est, quod Hannibal Romam festinans, Latina via per Frusinatem, Ferentinum aliosque agros a Livio nominatim positos fuerit usus, eumque adeo credibile sit ex Lavicano non ad Algidum, utpote ambagiosa, sed recta via in Tusculanum agrum devenisse. *Secunda*

cunda, quod Livius nunquam loqui ita soleat, nisi addita præpositione. Sic enim ille alibi: *a Piraeo, ab Dio, ab Ægina, ab Anabura*, & nusquam aliter. Addit, quod cum toties Algidi in Livio occurrat mentio, nunquam ea exhibeatur sine prævia præpositione; quod vel exempla a Cluverio collecta doceant. Vero itaque simile non esse, auctorem, qui adeo semper sibi constet, uno hoc loco ab sese discessisse. *Algido* præterea apud Livium notare non posse *per Algidum* vel per *Algidi montes*, quia per eos Tusculum venire non poterat, nisi ab Præneste veniens, cum a Lavico progressi recta statim ab Lavicano agro ad Tusculanos agros aut colles incurrant. *Tertia*, quod auctores nonnulli, Livius nempe, Dionysius, & Plutarchus, in historia captorum a C. Marcio oppidorum, Lavicum & Pedum jungant, sic ut semper Lavicum præcedat, & Pedum sequatur tanquam inde non procul. Statuit igitur, Hannibalem non per Algidi montes, quæ via ordinaria non sit, sed potius per vallem inter Prænestinos ac Tusculanos montes Straboni descriptam, vel per hos ipsos Tusculanos, ut potuerit, utque alii fecerint, Tusculum adiisse vel *ab Pedo Tusculum petiisse.*

PANTHEUM MYTHICUM, seu Fabulosa Deorum Historia, auctore P. Francisco Pomey, Societatis JEsu.

Venetiis apud Andream Poletum, 1683 in 12.

OPus paravit hic Autor, quod *Epitomen Eruditionis* inscribere induxit animum, acturus quippe in I ejus volumine *de Diis*, in II *de Sacerdotiis & Sacrificiis*, in III *de Comitiis & Magistratibus*, in IV *de Nuptiarum ritibus*, in V *de Re bellica*, in VI *de Ludis & spectaculis*, in VII *de Mensis & Epulis*, in IIX *de Re vestiaria*, in IX *de variis urbanæ vitæ officiis*, & in X *de Funeribus & Sepulchris*. Et quia Romanæ res seculorum omnium memoria sunt illustrissimæ, idcirco *Palæophilum*, hoc est, antiquitatis studiosum, in ipsam Romam tanquam hospitem inducit, per celeberrima quæque loca a *Mystagogo* deducendum atque informandum. In hoc primo operis volumine, quod de Diis est, jamque Lugduni a. 1659 prodiit, Palæophilum Mystagogus ducit in *Pantheum Mythicum*, & quoniam qui liberalium disciplinarum peritus audire vult

vult, in Deorum Dearumque ignoratione versari sine dedecore non potest, ea omnia, quæ ad Deorum Dearumque notitiam pertinent, plane ac plene edocet.

In accessu ad Pantheum, Idololatriæ origo exponitur. In ingressu Dii in varias classes dividuntur, in *Majorum* puta *gentium*, *Minorum gentium*, ac *Minutorum* seu *Vescorum*, quibus & *Novensiles* adjunguntur. In Panthei vero inspectione tres illæ Deorum classes in senas distribuuntur, diversis Panthei partibus appictas. Nam I *Cœlestes Dii ac Deæ* in fornice templi exhibentur. II *Terrestres* in dextro pariete. III *Marini* ac *Fluviales* in sinistro. IV *Inferi* in inferiori regione juxta pavimentum. V *Minuti* seu *Semones* ac *Miscellanei* a fronte. VI *Adscriptitii* vero seu *Indigetes* a tergo. In parte ergo prima repræsentantur *Dii cœlestes;* Jupiter videlicet, Apollo, Mars, Mercurius, Bacchus; & *Deæ cœlestes*, Juno, Vesta, Minerva seu Pallas, Venus, Latona, Bellona; colloquioque inter Palæophilum & Mystagogum instituto, a Deorum & Dearum Rege, hoc est, Jove initium sumitur. Jovis describuntur imago, genus, facinora, nomina, & quid Jovis nomine physice ac moraliter sit significatum; eademqne methodus & in descriptione Apollinis cæterorumque Deorum ac Dearum observatur, ita quidem, ut & festa in honorem illorum illarumque instituta memorentur. In parte II exhibentur tum *Dii Terrestres:* Saturnus, Janus, Vulcanus, Æolus, Momus; & Deæ: Vesta, Cybele, Ceres, Musæ, Themis; tum *Sylvestres:* Pan, Sylvanus, Fauni, Satyri, Silenus, Priapus, Aristæus, Terminus; & Deæ: Diana, Pales, Flora, Feronia, Pomona & Nymphæ, quarum aliæ terrestres, aliæ marinæ, ut & minutiora ruris numina recensentur: Rusina, Collina, Vallonia, Hippona, Bubona, Seja, Segetia, Runcina, Occator, Sator & Sarritor, Robigus, Stercutius, Proserpina, Nodosus, Volusia, Patelina, Lacturca, Matuta, Hostilina, Tutelina, Pilumnus, Mellona, Fornax. In parte III *Dii marini*, Neptunus (cujus uxores sunt Amphitrite, Salacia & Venilia) Triton, Oceanus, Nereus, Palæmon, Glaucus & Canopus; ubi & de monstris marinis, Sirenibus, Scylla & Charybdi agitur. In parte IV. *Dii Inferi*, & quidem post Charontem Pluto, Plutus, Proserpina, Parcæ, Furiæ, Nox, Mors, Somnus, Morpheus, nec non Inferorum Judices, Minos, Æacus & Rhadamantus, cum damnatis famosissimis Gigantibus & Titanibus,

ut & monſtris Tartareis: Centauris, Gerione, Harpyis, Gorgonibus, Lamiis, Chimæra, Sphinge &c. In parte V *Dii minores*, Penates, Lares, Genii, item Dii nuptiales, Jugatinus, Domiducus, Maturna, Virginenſis, Cinxia, Priapus ſeu Mutinus, Pertunda ſeu Partunda, Viriplaca, Matuta, Mena ac Februa; nec non Dii præſides prægnantium, Pilumnus, Intercidona, & Deverra; item parturientium, Juno Lucina, Diana, Egeria, Proſa vel Prorſa & Poſtverta, Manageneta, Latona, & Nixi Dii; & naſcentium, Janus, Opis, Naſcio, Cunia, Carmenta, Vagitanus, Levana, Rumina, Potina, Educa, Oſſilago, Carna, Nundina, Statilinus, Fabulinus, Paventia; adultorum etiam, Juventus ſeu Juventas, Agenoria, Strenua, Stimula, Horta, Quies, Murcia, Adeona & Abeona, Vibilia, Vacuna, Feſſonia, Meditrina, Vitula, Volupia, Orbana, Pellonia, Numeria, Camœna, Sentia, Angerona, Hæres Martea, Stata, Laverna, Averruncus Deus, Conſus, Catius, Volumnus & Volumna, Honorius, Ajus Locutius, Pœna & Beneficium; & denique Dii funerum, quorum princeps eſt Libitina; ſed de his Autor peculiari aget volumine. In parte VI *Dei Indigetes & adſcriptitii*, qui & Semidei ac Heroes appellantur: quales ſunt Hercules, Jaſon, Theſeus, Caſtor & Pollux, Perſeus, Æſculapius, Prometheus, Atlas, Orpheus & Amphion, Achilles, Ulyſſes, Orion, Oſiris, Apis & Serapis. Additur appendix de *Deabus Deorum effectricibus*. Et primum quidem ſiſtuntur *Virtutes Deæ* ſeu *bona Numina*, Virtus & Honor, Fides, Spes, Juſtitia, Pietas, Miſericordia, Clementia, Pudicitia, Veritas, Mens, Concordia, Pax, Salus, Libertas, Riſus, & Bonus Deus; deinde *vitia ſeu mala Numina*, Invidia, Contumelia & Impudentia, Calumnia, Fraus, Diſcordia, Furor, Fama, Fortuna, Febris, Silentium, vel Silentii Deæ Angerona & Tacita, & Deus Harpocrates. Et hic quoque ſilet Autor, ſic tamen, ut indicem rerum & verborum huic volumini primo ſubjiciat. Num vero reliqua operis utiliſſimi volumina lucem jam adſpexerint, vel adſpectura ſint, nobis quidem non conſtat.

PANTHEON ANTIQUORUM

Exhibens imagines Deorum, qui ab antiquis colebantur; olim a Vincentio Chartario Rhegienſi ex variis autoribus in unum collectum, atque Italica lingua expoſitum, nunc

Lati-

Latino sermone ab Antonio Verderio, Domino Vallisprivatæ &c. expressum, inque meliorem ordinem digestum.

Rotenburgi ad Tubarim, apud Noam de Milenau, Anno 1683, in 8.

PAntheo Mythico a *Francisco Pomey*, Jesuita non incelebri, evulgato, modoque recensito, commodum hoc *Pantheon Antiquorum*, propter geminum plane argumentum subjungimus. Fabrefecit hoc primum *Vincentius Chartharius* Rheglensis, Vir in illustranda antiquitate valde industrius, & ante seculum, quodque excurrit, non sine maximo literati orbis applausu publicavit. Nam in eo infinitorum propemodum Deorum, qui ab antiquis colebantur, imagines multiplices ex veterum scriptis, lapidibus ac antiquis numismatibus, in unum quasi corpus redegit; utque id operis lectoribus tanto magis prodesset, ipsarum imaginum rationem explicationemque, vel ab eisdem auctoribus traditam, vel a se excogitatam adjunxit. Cum vero liber Italico sermone scriptus cupidissime ab eruditis omnibus esset exceptus, eo quod non plurimum tantum facere ad antiquorum scripta, præcipue poetarum intelligenda videretur, sed & præclara pictoribus ac poetis recentibus, omnibusque universim, qui de uno aliquo genere scribendum suscepissent, argumenta suppeditaret; incredibili præterea oblectatione quadam cum eruditione conjuncta animos mirum in modum perfunderet; *Antonius Verderius*, ut opera sua nationes omnes tantæ utilitatis fierent participes, hunc librum in Latinum sermonem convertit, Lugdunique Gallorum A. 1581. in 4 editum, viro illustri *Henrico Memmio* Domino de Roissy &c. Christianissimi Regis Consiliario intimo dedicavit. Librum autem non tanquam interpres convertit, verbum de verbo exprimens, sed mutatis aut inductis quibusdam, prout decere videbatur, sensum reddendum, non verba appendenda curavit, præcipue cum aliud *Chartarius* in Italico sermone, aliud *Verderius* in Latino spectaverit. Ab anno illo 1581 usque ad A. 1683, non alia, quod nos quidem sciamus, libri utilissimi pariter atque jucundissimi editio intermedia in publico comparuit,

ruit. Nam anno demum, quem diximus, 1683 Rotenburgi ad Tubarim, sed absque ulla dedicatione & præfatione ad Lectorem, fuit recusus. In hoc primum LXXXVIII diversæ Deorum Dearumque imagines æri incisæ exhibentur; deinde imaginum præmissarum prolixa atque erudita *Vincentii Chartarii* ab *Antonio Verderio* in Latinam linguam translata subsequitur declaratio, & denique variarum imaginum, quæ toto libro repræsentantur, compendium juxta ordinem, quo descriptæ sunt, subnectitur. In præfamine declarationis jam dictæ Autor, æque ac *Fr. Pomey*, de idololatriæ natalibus agit, sed longe uberius illo ac disertius, & maxime quidem de statuarum in honorem Deorum effingi erigique solitarum origine. Dicit autem Ægyptios primos, uti templa & altaria, ita & statuas Diis dedicasse, huncque postea morem ab Ægyptiis ad Græcos, a Græcis ad Romanos transiisse. Exponit etiam in eodem præloquio, cur Deorum effigies ad humana utplurimum corpora sint efficta; cur item Dii variis modis sint fabrefacti, & quæ materia simulacrorum id genus dedicatorum extiterit. In Declaratione ipsa Dii Deæque antiquorum hoc ordine recensentur, cumque imaginibus suis, post præmissas Æternitatis imagines, explicantur: Saturnus, Janus, Apollo, Diana, Jupiter, Juno, Magna Mater, Neptunus, Pluto, Mercurius, Minerva, Bacchus, Lares, Fortuna, Cupido, Venus & Gratiæ. Nec simulacra tantum, sed & ritus ac ceremoniæ, imo veterum Religio tantum non omnis ab Autore elucidatur. Et ne imperfectionis forte incusari hic liber possit, cum longe major Deorum Dearumque gentilium, uti vel ex solo *Pomey* patet, sit numerus, de reliquis quoque veluti per episodia, sed perquam commode ac convenienter agit, v. c. in Apolline de Musis, Juventa, Æsculapio, Hygea vel Salute & Aurora; in Diana de Lucina, Hecate, Natura & Iside; in Jove de Pane, Fauno, Sylvano & Satyris, & de Deo Fidio; in Junone de Dea Syria, Iride, Dioscuris seu Castore & Polluce, & de Diis nuptialibus; in Magna Matre de Diis nascentium, de Vesta, Hera, Cerere & Bona Dea; in Neptuno de Glauco, Tritonibus, Sirenibus, Scylla, Thetide, Oceano, Eurynome, de Ventis item Borea, Austro, Euro, Zephyro & Flora; de fluviis Tiberi, Pado, Acheloo & Nilo, ut & de Vertumno; in Plutone de Minoe, Eurynomo, Pluto divitiarum Deo, Proserpina, Furiis, Strigibus, Sphinge, Parcis & Charonte. In Mercurio de Pace, Concordia

dia & Fide, de Somno, Nocte & Morte, uti & de Hercule. In Minerva, de Bellona, Veritate, Opinione, Virtute, Honore, Voluptate, Angerona, Harpocrate vel Sigalione, Terrore, Pavore, Gorgonibus, Vulcano, Marte, Fama, Furore, Discordia & Victoria. In Baccho, de Como, Typhone, Horto & Priapo. In Laribus, de Sosipeli & Genio. In Fortuna, de Nemesi, Justitia, Calumnia, Invidia, Momo, Fraude, Occasione, Favore, Felicitate. In Cupidine, de Amoribus & Ate seu Calamitate; in Venere de Horis, quibus & Gratiæ mox subjunguntur. Nimirum sicuti pictores tabulas omnimodis ornamentis, quæ intuentium oculos oblectare queant, convestiunt: ita & Autor adumbratas a se imagines omni pigmentorum genere distinxit, ut tanto majori legentium animos voluptate perfunderet. Interdum enim nomen aliquod enucleat, aliquando fabulam vel ritum ac ceremoniam interserit, eamque vel longa interpretatione declarat, vel leviter perstringit: nec intermittit aliquid ad Historiam pertinens attingere; omnia vero ita præstare satagit, ut singula congruo ponat loco, lectoresque ex continua varietate oblectationem quoque continuam sine fastidio omni percipiant.

Optandum autem omnino, ut Rotenburgensis hæc editio Lugdunensi illi in omnibus fuisset conformata. Nam hæc vel monstro similis, si cum illa conferatur, videri potest. Nam primum in illa imagines Deorum suis ubique locis percommode sunt insertæ; in hac imagines omnes numero LXXXVIIJ sine paginarum, in quibus eæ explicentur, annotatione præmittuntur: & quamvis *Verderius* sub finem monuisset, Barbatam Venerem, quæ ex errore quodam ultimo loco fuerat posita, ad locum suum referendam, eadem tamen & ultimo loco in hac editione sistitur. Deinde in Lugdunensi editione elegantissimi poetarum versus, iique satis interdum prolixi, ad illustrandas Deorum imagines gemmarum instar hinc inde sunt intertexti; in hac versus obstupescenda quadam audacia, addo & *ἀφροσύνῃ τῆς διανοίας* omissi sunt omnes, discursusque adeo doctissimi miserandum in modum luxati ac mutilati. Denique Lugdunensis illa non correctissima tantum est, ac typis elegantissimis exscripta, sed duplici etiam indice, altero imaginum, altero rerum atque verborum, quæ toto libro continentur, exornata; hæc autem mendis scatet quamplurimis, & indice rerum ac verborum necessario destituta est: ut tacea-

ceamus imagines æri non tam ſcite, ut in illa editione ligno, inciſas. Sed defectus hoſce emendatior fortaſſis editio, quam liber tum ob variam eruditionem, tum ob genus dicendi non impolitum omnino promeretur, aliquando penſabit.

TRAITE' HISTORIQUE DE L' ETABLISSEMENT & des Prerogatives de l' Egliſe de Rome & de ſes Evéques. Par Monſieur Maimbourg.

i. e.

Tractatus hiſtoricus de Inſtitutione & Prærogativis Eccleſiæ Romanæ ejusque Epiſcoporum, Lud. Maimburgii.

Juxta exemplar Pariſienſe, 1685 in 8.

AUtorem, ut apparet, vita citius, quam ſcribendi ardor & ſedulitas deſeret. Nam ſenio licet, ut ipſe fatetur, gravis, Tractatum hunc elaboravit, ſcopique tenax, Regis ſui zelum, in reducendis ad Eccleſiam Romano-Catholicam Reformatis, laudibus proſequens, argumentum ſumſit a Decreto Cleri Gallicani, & Edicto Regio, de Pontificia poteſtate anno 1682 promulgato. Eo enim ait doctrinam in Gallia ſtabilitam fuiſſe, qua Proteſtantibus maximum obſtaculum redeundi ad Romanam Eccleſiam ademtum fuerit; perſuaſis hucusque, Pontificiam autoritatem ſuper Eccleſiam univerſalem, ipſosque Reges & Principes evehi: quo errore ſublato promtiorem fore eorum, qui adhuc cunctantur, converſionem, & ipſi Romano Præſulatui majus beneficium exhiberi arbitratur, quam obtentis olim tot provinciis a Regibus Galliæ perceperit; regnum enim Chriſti non eſſe de hoc mundo. Oſtenſurus autem, ut profitetur, hiſtorice, & absque argumentatione & diſputandi ſubtilitate, antiquitatis fide niti Decreta Cleri & Regia, ita progreditur, ut prioribus libri capitibus quinque exponat, quodnam jus, quamque prærogativam habeant Epiſcopi ſeu Pontifices Romani, ex inſtitutione Chriſti, & conſenſu antiquitatis; utque hanc poteſtatem adverſus pro-

Protestantium, Calvini inprimis objectiones, oppositis Scripturæ & Patrum testimoniis tanquam legitimam tueatur. Sequitur in hoc vestigia aliorum suæ professionis, Gallicorum tamen theologorum maxime, qui unam ecclesiæ cathedram Romæ agnoscunt, sed ita, ut omnes Christiani orbis episcopi, ob communionem cum doctrina & successore Petri apostoli, partem ejus ad muneris sui administrationem *divino jure* teneant, (quemadmodum in cathedra Mosis omnes olim sedere dicebantur scribæ & doctores legis) salva scilicet capitis prærogativa, qua Romanus episcopus præditus esse statuitur vi verborum Christi: *Tu es Petrus.* Prærogativam autem Pontificis ex verbis Concilii Florentini anno 1439 (in quo Græci cum Latinis conciliati pro tempore fuerunt,) *in primatu & juridictione universali* ita asserit, ut sit *S. Petri successor, verus Christi vicarius, caput totius ecclesiæ, pater & doctor omnium Christianorum; potestatem a Christo ex persona Petri habens, nutriendi, regendi & gubernandi ecclesiam universalem ad eum modum, qui & in actis conciliorum & in sacris canonibus continetur.* Hanc enim clausulam ex Græco concilii textu adversus pravam, ut ait, *Abrahami Cretensis* versionem firmat, qua forma gubernationis præscribatur; cum ex Latinæ translationis verbis: *quemadmodum etiam in Actis Conciliorum & S. Canonibus continetur*, non forma & norma regiminis, sed id tantum innui videatur, primatum Pontificis in his stabilitum esse. Ex primatu vero sequi statuit, ut Pontifex jus habeat *respondendi de controversiis fidei, & de moribus ac disciplina fidelium, convocandi concilia, iisque per se aut per legatos præsidendi*, (licet aliquando id negligi possit, neglectumque sit,) *Jus etiam recipiendi appellationes ab omnibus Episcopis, & dijudicandi causas majores Patriarcharum & Metropolitanorum:* quod *Agapeti* Papæ actione maxime probari posse putat, qui *Anthymium* Patriarcham C. P. deposuit, *Menna* substituto; idque eo tempore, cum Roma in Gothorum potestatem jam delata, nec ulla externa potentia Pontifex subnixus esset. Reprehendit, quæ *Calvinus* in recensenda hac historia, & in aliis, præsertim quando Petrum Romæ fuisse negavit, antiquitatis imperitia, ut ait, vel maligno proposito erraverit, illique *Davidem Blondellum*, Doctorem Reformatum, ob eruditionem & modestiam longe præfert.

 Ita

Ita adstructis, quæ Pontifici concedenda esse arbitratur, & rejectis satis acerbe Protestantibus, ad quæstiones inter Romano-Catholicos controversas accedit, easque ad quatuor capita reducit; acturus historice, & allatis antiquitatis testimoniis, (1) *de infallibilitate Pontificum.* (2) *de superioritate supra eos conciliorum.* (3) *de administratione eorum ad Canones restricta.* (4) *De potestate in Imperia & regna temporali, sive directa, sive indirecta.* Quæstionem de infallibilitate *cap. VI* ita format, ut disputatione carere dicat, an Papa errare possit, *ut doctor particularis*, id enim a nemine negari; nec minus certum esse inter Catholicos, non posse errare, si tanquam caput Ecclesiæ concilio universali præsidens decernat; sed hoc quæri: an falli possit, & ideo a concilio generali corrigi, si ex cathedra, adhibitis etiam Cardinalibus suffraganeis, Theologis, imo post preces & processiones, matura deliberatione habita, aliquid constituit, & pro lege populis Christianis, officii sui jure proponit. Hoc negari tradit a majori Doctorum ultramontanorum, i. e. Italorum parte, & sententiæ negativæ defensores primarios fuisse Cardinales celeberrimos *Cajetanum, Baronium, Bellarminum:* affirmari vero ab infinito aliorum Doctorum numero, inter quos nominat veteres Doctores *Gersonem, Majorem, Almainum,* & *Facultatem Parisiensem* tantopere a Pontificibus laudatam, dein ex Hispanis *Navarrum, Victoriam, Celajam,* insuper *Dionysium Carthusianum, Alfonsum Tostatum, Thomam Illyricum,* Cardinales etiam *Cusanum, Camaracensem, Florentinum*, Episcoporum Gallicorum synodum, *Pium II* antequam Pontifex factus esset, *Adrianum Sextum* etiam post Pontificatum; præter plurimos in Gallia, Germania, Polonia, Belgio, qui primatum strenue defendant, at infallibilitatem negent. Post hæc *cap. VII* rem ab ovo, ut dicitur orsus, Petri Apostoli lapsum a Paulo *Gal. II* notatum refert, & cum Augustino, Ambrosio, Cypriano, & Pelagio II Papa, adversus excusationes tum Hieronymi, tum maxime Baronii, ita explicat, ut omnino errasse Petrum & infallibilitate caruisse evincat; sed rem accidisse notat ante Concilium Hierosolymitanum, etiam in hoc a Baronio dissentiens, qui Petri defensor majori eum culpa oneraverit, si post Concilii decreta peccasset. Dictum vero quod contra urgent: *Rogavi pro Te Petre*, vel ad qualitatem Pontificis cum adjunctis sibi Episcopis decidentis, vel ad personam Petri

ex

ex abnegationis peccato Christi precibus conversi restringit. *C. VIII* ex *Victoris* Papæ, cum Orientalibus & Gallicis Episcopis de jejunio & celebratione festi Paschalis certantis, historia argumentatur, Papæ infallibilitatem non agnitam fuisse seculo secundo ab Episcopis, decreta ejus recusantibus, quorum tamen successores autoritatem Nicæni Concilii, quod post annos plusquam centum Victoris sententiam approbavit, lubentes fuerint secuti. *Cap. IX* idem infert ex historia *Stephani* Papæ, qui a Cypriano, in repetendo Baptismo conversorum ex hæreticis, discrepans, apud Africæ, aliarumque provinciarum Præsules nihil effecit, cum tamen iidem conciliorum decreta, Stephani sententiam confirmantia, non recusaverint. Cum igitur illis tribus prioribus seculis ne recte quidem sentientes & statuentes Pontifices pro infallibilibus habuerint Ecclesiæ, quanto minus id (ait) fecisse putandum est, cum, ut *cap. X* demonstrat, *Liberius* Papa manifeste peccans Arianismo patrocinatus est, condemnationem Athanasii approbans; dein (*cap. XI*) cum *Vigilius*, (de quo jam cap. VII, quia ejus lapsus exemplo Petri a Pelagio II excusatus fuit, egerat,) *in causa trium Capitulorum* errasset, absolvens & probans, quæ in quinta Synodo damnata & improbata fuerunt? Nec negari posse, (*cap. XII*) *Honorium* Papam nimio concordiæ & quietis amore in Monothelitarum negotio graviter lapsum esse, & propterea in Synodo sexta memoriam ejus anathemate notatam, consentientibus successoribus, Leone II & Adriano II. Frustra autem Baronium, Bellarminum, Pighium & alios effugium in corruptis Concilii sexti actis quærere, quæ anno 1648 *Franc. Combefisius* Dominicanus, editis *Agathonis* Diaconi *C. P.* scriptis ab omni suspicione vindicaverit. Addit & alia adversus mitigationes lapsus Honoriani, & in ipso *Breviario Romano* ex veteri editione Veneta anno 1482 *in secundo Nocturno d. 28 Jun. festo Leonis II* expresse legi dicit: *Hic* (Leo) *suscepit sanctam sextam Synodum, in qua damnati sunt Cyrus & Sergius, Honorius, Pyrrhus &c.* quanquam posteriora exemplaria nomen Honorii omiserint. Constare inde dicit, seculo octavo & nono de fallibilitate Pontificum non esse in Ecclesia dubitatum. *Cap. XIII.* sequentium Pontificum lapsus recenset: *Clementis* puta III in *c. laudabilem*, de permittendis nuptiis fœminæ conversæ, si maritus in hæresi persistat, quod revocavit *Innocentius* III, ut ex MS. Cardinalis *Roberti Corzeonis* in collegio Re-

gularium S. Victoris (quod nunc Maimburgio hospitium præbet;) extante, luculenter commonstrat. Sed & Innocentii hujus erratum in decreto de Confessionis secreto casu quodam revelando, ex *Cæsarii Cistertiensis* relatione eruit, in concilio Lateranensi postmodum correctum. Pergit ad *Bonifacii VIII* insolentiam, in famosa illa bulla, *Unam Sanctam*, supremam in Reges potestatem invadentis, quam in concilio Viennensi *Clemens* V abolere non detrectaverit. Sic evidens esse, seculo XIV nihil constitisse de infallibilitate, nec magis postea, cum *Clemens VIII* Sixti V bullam supprimeret, qua Bibliorum a se editorum errores correctos esse falso jactaverat. Regreditur *cap. XIV* ad *Johannem XXII*, qui in decrepita ætate errorem de animabus fidelium a visione Dei ante resurrectionem corporum remotis, Ecclesiæ obtrudere tentaverit, ad retractationem tamen Regia autoritate, ex sententia Theologorum Parisiensium compulsus. Fatetur se in tractatu *de declinatione Imperii* allaborasse, ut Pontificem hunc ea ratione excusaret, quod error iste nondum fuisset ab Ecclesia condemnatus; agnoscit autem non deesse, quæ contrarium ostendant. *Cap. XV* sententiam contra infallibilitatem ex actis Pontificum stabilit, qui decreta sua, v. g. quæ *Leo* M. contra Eutychem, *Leo X* adversus Lutherum, jam pronunciaverant, concilii universalis cognitioni submiserunt, frustra id facturi, si ea pro oraculis habenda credidissent. Quod si quasdam hæreses extra concilium valide damnaverint, tribuendum id esse consensui Ecclesiarum decreta sponte recipientium. Adducit clarissima verba Adriani VI *ex Comment. in IV. Sentent.* cum Decanus Lovaniensis esset, edito, sed in Pontificatu ejus, absque omni mutatione, denuo typis vulgato, ubi art. III de minist. confirm. scripsit: *Certum est, quod Pontifex possit errare, etiam in iis, quæ tangunt fidem, hæresin per suam determinationem, vel decretalem asserendo.* Allegat etiam *Paulum* IV, rigidissimum & opinionum suarum & autoritatis Pontificialis assertorem, in congregatione ob causam quandam matrimonialem, Cardinales ita alloquentem: *Non dubito, quin ego & prædecessores mei errare aliquando potuerimus, non solum in hoc, sed etiam in plurimis aliis rerum generibus.*

Jam *cap. XVI* de supremo conciliorum in Pontifices jure, etsi id sublata infallibilitate per se pateat, disserere incipit, quæstionem sic proponens: *Num concilium*, (sive ei præsideat Papa, sive non præsideat,)

deat,) *in membris suis unitum, supremam in Papam autoritatem habeat, ut hic decreta Concilii, se etiam dissentiente, approbare teneatur; aut an nulla sint ista & irrita, nisi a Papa approbentur?* De affirmando Concilii jure summo, ne quæsitum quidem esse ait ante concilium Pisanum; ut vero id uberius demonstret, *cap. XVII* adducto exemplo Hierosolymitani Concilii, quod secutis omnibus regulæ loco esse debeat, statuit, Spiritum Sanctum esse, qui in Conciliis decidat, cui proinde Pontifices omnino obedire debeant. Ideo veteres Pontifices, v. g. *Sylvestrum* Concilii Nicæni decreta acceptantem, obsequium testatos esse, non arrogata sibi confirmandi potestate, neque vocabulum illud eo tempore aliud quam obedientiam & assensum significasse, ideoque ab aliis etiam Episcopis eodem sensu in encyclicis confirmationem petitam, & ab iis præstitam esse, ut exemplis allatis comprobat. *Cap. XVIII Leonis Sancti* factum refert, sententiæ, quam contra Eutychetem jam tulerat, examen & approbationem a concilio petentis, & impetrata ea lætati. *Vigilii* vero decretum in *causa trium capitulorum*, etiam præsente eo & renitente a Concilio sexto abolitum, *Martini* approbatum fuisse. In Donatistarum causa a *Melchiade* Papa jam damnata, concilium demum Arelatense sub Constantino M. convocatum, supremam sententiam pronunciasse. Adscribit verba Augustini: *Ecce putemus illos Episcopos, qui Romæ judicarunt* (i. e. Pontificem cum Episcopis suis) *non bonos judices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universalis Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari, ut, si male judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur:* neque obstare, quod alibi in causa Pelagii scripserit Augustinus: *Rescripta a sede Apostolica venerunt, causa finita est*; loqui enim eum de tribunali Pontificio, non excluso Concilii supremo jure, quod postea Ephesi congregatum in eadem causa ultimam tulit sententiam. *Cap. XIX* Pontificum ipsorum confessiones & testimonia congerit, *Syricii* in causa Meletiana, convocato jam concilio, pronunciare recusantis: *Innocentii I* idem judicandi onus, in causa Chrysostomi defugientis, quod Concilii definitione dignam crederet: *Innocentii III*, Philippi Augusti desiderium, ut a conjuge Ingelberga separaretur, his verbis declinantis: *Non auderemus in hujuscemodi casu de nostro sensu pro te aliquid definire. Si super hoc absque deliberatione Concilii determinare aliquid tentaremus, præter divinam offen-*

offensam & mundanam infamiam, quam ex eo possemus incurrere, forsan ordinis & officii nostri periculum immineret. Idem antea agnovisse in alio negotio *Agapetum* in epistola ad *Cæsarium Arelatensem*, in qua decreti Synodalis autoritatem inviolabiliter a se custodiendam esse profitetur. Et *Sylvestrum* II (celeberrimum illum *Gerbertum*) *Sequino Archiepiscopo Senonensi* rescribentem, Ecclesiæ sive concilii supremam autoritatem candide asseruisse his verbis: *Constanter dico, quod si ipse Romanus Episcopus in fratrem peccaverit, sæpiusque admonitus, Ecclesiam non audierit, hic, inquam, Romanus Episcopus præcepto DEI est habendus sicut ethnicus & publicanus.*

Cap. XX tertium ex quæsitis aggreditur, ut ostendat, Pontifices in gubernatione Ecclesiæ ad canonum observationem obligari. Allegat *Gelasium* Episcopis Dardaniæ scribentem: *Uniuscujusque Synodi constitutum, quod universalis Ecclesia probavit assensus, non aliquam magis exequi sedem præ cæteris oportet, quam primam.* Addit alia in eundem sensum *Celestini I*, *Leonis Sancti*, *Simplicii*, *Martini Sancti*, *Gregorii Magni*, Imperatrici caput vel aliam partem corporis D. Petri roganti, statutorum, quæ infringi a nulla Ecclesia possint, robur opponentis. Taxat hac occasione Maimburgius eos, qui brachium *Franc. Xaverii* Goa Romam miserunt, ob violatas, ut arbitratur, leges, morte intra annum secuta a DEO punitos: brachium etiam, quod recens & incorruptum a corpore pariter integro avulsum fuerit, Romæ exaruisse, & Goam urbem in multas incidisse miserias. Subjungit ex historia concilii Florentini, quæ partim supra tetigimus, & ut *Eugenius* Papa, in bulla Concilii, Græcorum monitu tantum *Episcopi* nomen præscripserit, & Imperatoris ac Patriarcharum consensum allegaverit. Jus vero dispensandi contra canones, a Pontificibus non nisi casibus, quos ipsi canones præscribunt, urgente necessitate & utilitate maxima, exercendum esse vult; alias non foret *fidelis dispensatio, sed crudelissima dissipatio*, quæ Bernardi verba ad Eugenium allegat, ut & responsum Cardinalium & Theologorum, a *Paulo III* anno 1536 de reformatione Ecclesiæ in consilium adhibitorum, ubi scribunt: *Principium malorum inde fuisse, quod nonnulli Pontifices coacervaverunt sibi Magistros, & prurientes auribus, ut eorum studio & calliditate inveniretur ratio, qua liceret id, quod liberet. Pontificem esse Dominum beneficiorum*

tiorum omnium. Ita quod voluntas Pontificis, qualiscunque ea fuerit, sit regula, qua ejus operationes & actiones dirigantur. Appellationum inde ad concilia usum, adversus iniqua Pontificum decreta, & in Gallia & in Germania obtinuisse memorat, sed promtius esse remedium in Gallia a provocatione ad Parlamentum, in quo Rex canonum protector judicet, & ne illi violentur, curam gerat; in quo putat maximam Ecclesiæ Gallicanæ libertatem consistere. His interpositis *cap. XXI* ad quæstionem de superioritate concilii denuo accedit, & narrat, ut in concilio Pisano ad tollendum schisma *Gregorii XII* & *Benedicti XIII* congregato, primus omnium Pontificum Gregorius *iste* asserere ausus fuerit, Papam concilio non subesse, utque non solum Universitatis Parisiensis nomine, sed & aliorum qui aderant, centum & trium Theologorum, solenniter fuerit contradictum, & pro concilii jure postea decretum, exauctorato Gregorio & suffecto in ejus locum *Alexandro V*, qui concilii acta ratihabuit. Hujus concilii, & quod ex illo ortum & prorogatum est, Constantiensis autoritatem multis argumentis propugnat Maimburgius, exponens quomodo in hoc post orationem *Joh. Gersonis*, in consessu novem Cardinalium & ducentorum Episcoporum, assistente Imperatore & tot Regum Legatis definitum sit, concilium esse supra Papam, non tantum schismatis, sed omni tempore, utque post annos XIV idem in Basileensi concilio, præsidente *Eugenio* Papa, neque ulla tunc de concilii legitima potestate controversia existente, decretum fuerit, quamque masculis verbis, & egregiis rationibus Patres concilii dissolutionem molienti Pontifici anno 1432 restiterint, ita ut anno sequenti Pontifex dissolutionem edita constitutione revocaverit. Concludit inde, post duorum conciliorum universalium definitiones, ne disputari quidem amplius de hac quæstione licere. Laudat igitur *cap. XXII* Cleri Gallicani declarationem, anno 1682 pro firmitate conciliarium decretorum editam; sed quoniam (ut scribit) *D. Emanuel a Schelstraten*, vir clarissimus & Bibliothecarius hoc tempore Vaticanus, edito libro (est is, cujus compendium *in Actis nostris anno 1683. p. 591.* exhibuimus) Acta Constantiensia ex manuscriptis quæ allegat, in dubium vocaverit, & decretum pro concilio ad tempus schismatis restrinxerit, imo revocatum esse per bullam statuerit, refutanda sibi ejus asserta esse existimavit, idque tribus capitibus XXIII, XXIV, XXV

exequi aggressus est. Summa eo redit: manuscriptorum, quæ allegat, & numero novem esse memorat Schelstratenus, autoritatem tanti non esse, ut ex iis falsi argui possint Patres Basileensis concilii, qui ante tot annos acta Constantiensia allegaverint. Errorem potius manuscriptis imputari debere, præsertim cum alia, quorum decem sibi visa Maimburgius refert, cum verbis a Patribus recitatis concordent, tum ex *Petri de Alliaco* & *Johannis Gersonis* scriptis indubitata testimonia adminiculum præbeant. Adscribit locum insignem ex Gersone, cujus operum novam editionem Parisiis meditari notat *Antonium Vionem Herovallium, Can. Reg. S. Aug.* Respondet etiam ad alia ab adversario, & ante eum a Bellarmino objecta, quasi non satis mature & prolixe de quæstione illa in concilio deliberatum fuerit, quodque non adfuerit, quæ adesse debuerit, Episcoporum frequentia. Hac enim exceptione, & aliorum conciliorum, & eorum, quæ Constantiæ adversus Hæreticos decreta sunt, autoritatem periclitaturam esse. Absentiam vero Pontificis non officere conciliorum autoritati, exemplo *Synodi I & V C. P.* ostendit, quarum illa absente *Damaso*, hæc præsente licet, sed se subtrahente & contradicente *Vigilio* Papa decreverit. Explicat etiam processum concilii Constantiensis, & quid significet vox *conciliariter*, utque ea nihil juvet Pontificiæ infallibilitatis assertores, non magis ac bulla *Martini* Papæ, quam adversus appellationes a Pontificibus publicavit. Hanc enim ex sententia Gersonis ad Ecclesias particulares restringi debere, quibus nulla potestas est de Pontificum effatis judicandi; aliud vero competere Ecclesiæ universali in concilio congregatæ, quæ sine omni dubio, S. etiam Augustino teste, Romana superior sit. Et quanquam Eugenii confirmatio concilio Basileensi accesserit, deque ea nihil moveat Schelstratenus, conciliorum tamen decreta etiam absque illa valere, nisi quis vetustissima concilia in dubium vocare velit, & errorem *Joh. Sarraceni* errare, a. 1429. Parisiis damnati, qui docuerat, omnem autoritatem decretorum in conciliis in solo Pontifice residere. Multus porro est, ut ostendat Papam non esse dominum Ecclesiæ, sed caput, & quidem ministeriale, primum nempe corporis membrum, quod de ipso S. Petro asseruit *Gregor. lib. 4. ep. 1.* Ejus itaque vel absentis, vel vacantis vicem ab alio sustineri posse, & totum majus esse parte; *orbem*, ut Hieronymus loquitur, *urbe* potiorem. Plus affectantes Pontifices peccare in præceptum Christi: *Vos au-*

autem non sic. Tutissimam sententiam esse, quam omnes Catholici teneant, concilia esse infallibilia, adeoque præferendam particulari eorum opinioni, qui Papæ infallibilitatem tribuunt. Respondet ad verba concilii, quod *Papa ligari non possit*, & ad Tridentini concilii stylum provocat, urgente Cardinale Lotharingo ita conceptum, ne Pontifici potestas in Ecclesiam universalem arrogetur.

Post ista *cap. XXVI ad XXX*, ultimum ex quæsitis tractat, de potestate Pontificum in Reges & Principes, quam adulatores non sedis sed curiæ Romanæ, (hæc enim multum ait differre,) olim excogitaverint: neque tamen requiri facile putat, qui bullæ *Unam sanctam*, rigorem hodie tueantur; esse autem, qui subtili modo, dum jus deponendi Reges ex causa religionis Pontificibus tribuunt, eodem *indirecte* tendant. His opponit omnia Christi & Apostolorum dicta, de obedientia Regibus & Magistratibus debita, & de spirituali regni Christiani natura. Refutat *Buchananum*, qui præcepta illa ad Reges paganos restringat, quia iis sine periculo resisti non potuerit, affertque locum notissimum *Tertulliani*, qui Christianorum obsequium laudat, quod etsi possent, non repugnent. Rejicit *Bellarmini* & *Becani* explicationes dictorum: *Pasce agnos meos &c.* & *Quicquid ligaveris super terram &c.* notatque *cap. XXVII* insignem audaciam, qua Breviarium Romanum *in Festo Petri Cathedræ* mutatum fuit. Cùm enim vetera exemplaria precatiunculam hanc habeant: *Domine qui Beato Petro Apostolo tuo collatis clavibus animas ligandi atque solvendi Pontificium tradidisti &c.* in iis quæ sub Clemente VIII (viventibus qui temporale jus Pontifici adscribebant,) ut & postea prodierunt, vox *animas* omissa est. Affert inde Patrum testimonia adversus temporalem Pontificum potestatem, & Bernardi allegoriam ad dictum, *Ecce duo gladii hic*, commode & ex aliis ejus scriptis explicari debere contendit. Pontificum etiam confessiones adducit, & *Gregorii* M. factum, tributum Græcorum Imperatori negantis, ita defendit, ut id non fecerit, ut Pontifex, sed ut primarius Romæ civis, pro salute urbis politica. Negat *Pipino a Zacharia*, aut *Carolo* M. a *Leone* III regni & Imperii jus datum esse, sed consultum illum a proceribus Gallis consilium dedisse, ab hoc vero Carolum, jam ante annos quatuor Roma potitum, consecratum esse, eo scilicet jure & ritu, quo Rex Galliæ a Rhemorum Archiepiscopo consecratur. At ex *Ottone Frisingensi* sa-

tis aperte demonstrat, primum omnium ex Pontificibus *Gregorium Septimum* ausum esse Imperatores deponere, ejusque scriptoris verba refert: *Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII, armis Normanorum fretus, opibus Comitissa Mathildis mulieris per Italiam potentissima confisus, discordia Germanorum Principum bello civili laborantium inflammatus, prater majorum morem, contemta Imperatoris autoritate & potestate, cum summum Pontificatum obtinuisset, Cesarem ipsum, a quo si non electus, saltem confirmatus fuerat, non dico excommunicare, sed etiam regno imperioque privare ausus est. Res ante ea secula inaudita. Nam de fabulis, qua de Arcadio, Anastasio & Leone Iconomacho circumferuntur, nihil moror.* Quod si conciliorum gesta illa probantium decreta allegentur, sciendum esse ait Maimburgius, ex constanti Catholicæ Ecclesiæ doctrina, concilia in rebus solummodo spiritualibus infallibiliter decernere posse, neque id jus ad secularia extendi debere. Tandem Ecclesiæ Gallicanæ & Academiæ Parisiensis perpetuam ab aliquot seculis sententiam adducit. *Perronii* Cardinalis dicta de potestate Pontificia in comitiis anno 1614 autoritate carere dicit, & id tantum a Clero tunc actum fuisse, ne quæstio alieno loco & tempore tractaretur. Novissimum Cleri decretum anno 1682, & edictum Regis denuo deprædicat, quo maximo, ut ait, jure injunctum est Professoribus, ut doctrinam hanc publice tradant. In epilogo mediam sententiam se secutum esse dicit, inter Protestantium proterviam, primatum a Christo Pontificibus datum negantium, & errorem illorum, qui zelo indiscreto, aut spe purpuræ, quam quidam obtinuerint, plus illis tribuant, quam a Christo concessum est. Adscribit adversus zelotas tales, *Leonis* Papæ & *Vincentii Lirinensis* monita.

Prolixius hæc quam brevitas libelli exigere videbatur, enarravimus: non quod sententia Gallicani Cleri pro conciliorum infallibilitate & in Pontifices superioritate nunc demum innotescat, tot libris per aliquot secula proposita, & nuper in *Edmundi Richerii* & *Joh. Launoy* scriptis luculentissime confirmata; sed quod temporum nostrorum conditionem respiciendam esse existimavimus. An vero stante licet Gallorum, & aliorum paucorum ex Romana Ecclesia, qui iis adstipulantur, sententia, a Maimburgio speciose asserta, schismatis tollendi spes nova & singularis orta esse credi debeat, & obstaculum

lum præcipuum amotum sit, cum plurima de conciliorum universalium convocatione, ordine, regula, processu, potestate, controversa maneant, non est, ut in Actis hisce nostris ventilemus.

JOHANNIS MUYS,
Medicinæ Doctoris Arnhemiensis, Praxis
Chirurgica Rationalis.
seu

Observationum Chirurgicarum secundum solida veræ philosophiæ fundamenta resolutarum Decades IV.

Lugduni Batavorum ap. Petrum van der Aa, 1684 in 12.

QUod Apollineæ artis coryphæus Hippocrates de Medico Philosopho pronunciavit, nempe DEO illum esse æqualem, id de Chirurgo quoque præsentis Praxeos Autor affirmare nullus dubitat, modo veræ Philosophiæ fundamento ædificium artis suæ superstruxerit. Intelligit autem per veram philosophiam, non Peripateticam, quam vanam ac garrulam in dedicatione vocat, sed Cartesianam, utpote explicandis cunctis phænomenis mire aptam ac convenientem. Adeoque quicquid operis impendit in has observationes, ex Cartesianis principiis resultat: usque enim adeo illecebris hujus Philosophi est captus, ut ætiologiam juxta ac curandi methodum in præsenti scripto exhibitorum casuum, unice ejus ex placitis deducat. Delectatur vero præprimis doctrina salium; hinc maximam partem in reddendis causis acidum incusat, & pro cura postmodum solis acido contrariis utitur, aut saltim illorum operationem juxta hanc suam hypothesin explicat. Exempli loco sit prima statim observatio decadis primæ, de ophthalmia ex pulvere fungi orbicularis nata; in illa namque acidum hujus fungi rodens, vellicans ac constringens oculum, ipsi est causa, ad quod destruendum collyrium ex vitriolo albo, & emplastrum ex gummi Ammoniaco, Galbano, Sagapeno & lithargyrio, sale nimirum contrario turgidis, adhibet. In secunda observatione, quæ ophthalmiam a causa interna examinat, easdem querelas de acido audies; in sanguine etenim tale hærens, causa dicitur morbi,

& remedium ejus fonticulus est, tanquam solum acidum e sanguine, exclusis aliis laudabilioribus partibus secernens; simili modo ac charta bibula oleo ebria ex mixtura aquæ ac olei hoc solum, & versa vice aqua prius madefacta aquam tantum transmittit. Plura adducere exempla non vacat, quemadmodum etiam titulos reliquarum observationum non adscribimus, quæ ex eodem principio theoriam æque ac praxin diversorum affectuum sistunt. Præterea curiosas quasdam observationes practicas deprehendes annotatas, scilicet de tendinis crepitu; de ulcere mirando, ova plus quam centum humore limpido plena excludente; de abscessu, frustulum fistulæ, qua tabacum accensum sugitur, continente &c. e quibus simili modo ac ex rationibus de operatione viribusque medicamentorum hinc & inde ab Auctore redditis, Chirurgici studii tyronibus fructum pollicemur non vanum.

CHARACTER PLANTARUM NATURALIS A Fine ultimo, videlicet Fructificatione desumtus, ac premisso Fundamento Methodi genuinæ cognoscendi plantas per Canones & Exempla digestus studio D. Pauli Ammani.

Francofurti & Lipsiæ apud Nicol. Scipionem 1685. in 12.

EX quo clarissimo Autori & professio Botanicæ, & horti Academici cura in Philurea hac commissa est, nihil ille prius antiquiusque habuit, quam ut in tanta plantarum multitudine ac varietate propemodum infinita, quæ vel intricatissimi Labyrinthi instar videri potest, filo Ariadnæo quodam in erudienda juventute uti posset. Itaque susque deque habitis antiquorum Botanicorum operosis magis, quam nervosis voluminibus, sequi illos induxit animum, qui methodum plane novam, eamque breviorem & naturæ ipsi consentaneam adinvenere, *Andream* puta *Cæsalpinum*, *Fabium Columnam*, & *Robertum Morisonium*, *Gastonis* antehac, Ducis Aurelianensis, postea *Caroli II* Magnæ Britanniæ Regis & Academiæ Oxoniensis Botanicum. Hi enim uti plantarum cognitionem ex ipso naturæ libro addisci posse perspe-

perspexerant, ita valere jussis veterum omnium ambagibus, Botanophilos ad ipsam vegetabilium fructificationem remisere. Immortali autem præter cæteros laude mactandus est *Morisonius* jam dictus. Hic enim non hallucinationes tantum *Caspari Bauhini*, aliorumque Botanicorum, in *Horto Blesensi* & *Historia Oxoniensi* detexit, sed & primus ac solus a tertio creationis die (id enim de seipso profitetur) methodum herbarum novam & genuinam, eamque & constantem semper, & eodem semper modo se habentem, ex libro quippe naturæ mere ac mire depromtam reperit, plantas secundum genera & species digerens, generibusque etiam late patentibus notas essentiales suas a natura datas assignans; sed qui cum Botanicam ad summum usque perfectionis apicem jam deduxisset, atque editionem reliquarum XXIV sectionum ad complendam *Historiam Oxoniensem* moliretur, mense Novembri anno 1683 Londini ex rheda subito præcipitatus, capiteque lapidi illiso mirum quantum contusus, paulo post non sine ingenti rei Botanicæ detrimento, totiusque orbis literarii dolore mortem obiit. Hunc incomparabilem præducem nactus Autor, & ipse *Characterem plantarum Naturalem* paucis abhinc annis in usum botanophilorum edidit, eundemque nunc denuo, sed interpolatum magis ac longe auctiorem, evulgavit. Est autem trimembris hic tractatus. Nam primum methodi hujus genuinæ fundamentum exponitur, ostenditurque notas herbarum distinctivas essentiales neque a signatura externa, neque ab autoribus, qui nomina illis imposuerunt, neque a diversis anni temporibus ac mensium intercapedinibus, neque a loco naturali, neque a foliis, neque a qualitatibus v. g. odoribus ac saporibus, neque a radicibus diversis, sed unice a flore tanquam charactere proprio, vel potius ab ipsa fructificatione tanquam fine ultimo esse arcessendas. Deinde huic fundamento regulæ naturales seu canones generales, quas Autor æternæ veritatis vocat, numero CCXXI, superstruuntur, & denique exempla herbarum MCCLXXVI præmissis canonibus accommodanda, eaque tum ex Botanicis aliis, tum ex *Morisonii* potissimum *Horto Blesensi* & *Historia Oxoniensi* desumta, & secundum ordinem alphabeticum disposita subjiciuntur.

SUM-

SUMMA THEOLOGIÆ CHRISTIANÆ, AUTORE *Rogero Boyle Episcopo Clogherensi.*

Dublinii, Typis Regiis 1681. in 4.

THeologiæ studium aggredientibus Summa hæc scripta est, ut haberent illi, quod hactenus desiderabatur, Systema *Ecclesiæ Anglicanæ* ex omni parte consonum, in quo philosophica a theologicis, Judaica a Christianis rite secreta essent, quæ alias permixta multas excitant Ecclesiæ lites; in quo puri articuli fidei Christianæ, non opiniones Theologorum proponerentur & demonstrarentur.

Opus in quinque divisum est partes. In prima *Theologiæ Christianæ originem* tradens, monstrat ejus veritatem constare non ex cœlesti lumine scripturarum sacrarum, non ex enthusiasmis, non ex Spiritus S. testimonio legentibus affuso (quam Calvinismi sententiam vocat) non ab Ecclesia Romana, sed ex solis miraculis Christi & Apostolorum, quæ nos sciamus ex *Traditione Universali.* Pro hujus certitudine multa verba facit, ne cum Papistis concordare videatur, miraculorum veritatem adversus auctorem Tractatus Theologico-Politici tuetur, & certissimam regulam Fidei Christianæ statuit: *Quæ doctrina pervenit ad nos ut Christiana per traditionem universalem, ea est certissime doctrina Christiana.*

Secunda pars agit de iis, *quæ Theologia Christiana pronunciat de seipsa;* ut sunt (1) se exhibere consilium DEI de hominibus ad vitam æternam ducendis, patefactum per Jesum Christum; (2) se esse doctrinam rationi rectæ prorsus consentaneam & jucundam, eique omnes cessuros esse, qui se dociles præbuerint auditores; (3) hanc revelationem consilii divini per Christum factam esse sufficientem; (4) se esse necessariam, id est, se esse unicam magistram viæ ad vitam æternam; (5) se esse prædicandam omnibus hominibus; (6) se fuisse per Christum & ejus Apostolos aliosque ministros omnibus prædicatam. Hic concordem Christianorum sensum subjicit, de ordine promulgationis Evangelii; de Ecclesia; de obligatione ad confessionem doctrinæ, ubi opus est; de conversione innumerorum per Apostolos hominum, eorumque per omnes vitæ mortisque labores constantia; de conservatione ejus doctrinæ a Christi temporibus ad nostra; de Confessoribus per singula secula, qui & regionibus disjuncti & lin-

guis

guis, nihil habuerunt commune præter religionem Christianam. (7) se esse semper apud homines valituram, & ad finem mundi duraturam. *Media visibilia*, quæ Christus religioni suæ propagandæ & conservandæ dedit, esse Sacros Ordines & Scripturas Sacras. Illos juxta constitutionem Apostolicam constare ex Episcopis, Presbyteris & Diaconis. Regem recte nominari caput Ecclesiæ: Concilium generale procedens per modum testimonii & consensus omnium de traditis, infallibile videri; si procedat per modum disceptationis, quantum ad naturam hominum, posse decipi. Has, scilicet Scripturas Sacras, non debere commendari plebejis hominibus, ut inde articulos fidei eruant, sed ut eas legendo doctrinam receptam cognoscant, nec claritatem in necessariis ad salutem habere ex vi phrasis, sed ex unanimi consensu, quo tenetur doctrina in iis contenta. *Media invisibilia* perpetuandæ Ecclesiæ Christum promisisse, tum auxilium Spiritus S. per prædicationem Evangelii operantis, tum providentiam Patris sui. (8) purissimam doctrinam Evangelii multoties erroribus irrepentibus aspergi; (9) eam tamen etiam multis erroribus fœdatam fore salvificam; scilicet superstructiones comburendas esse, homines salvandos, atque adeo hæreticis damnationem imminere, non ex deceptione, sed ex superbia & contumacia.

Tertia pars continet ea, quæ *Christiana Theologia supponit & comprobat*; ut (1) rectum usum rationis in homine, quem Philosophia perficit: (2) historiam V. T. esse veram, cujus tres tantum periodos considerat; creationem mundi, lapsum primorum parentum, & electionem populi Israelitici. (3) legem Mosaicam fuisse a DEO dictatam. (4) in lege Mosis multa esse moralia, & Decalogo contineri totius legis moralis summam &c. (5) Prophetias ab Ecclesia Judaica agnitas fuisse effata Spiritus S. *De quibus disserendo passim monstrosas Auctoris Tractatus Theologico-Politici opiniones refellit.*

Quarta pars *credenda a Christiano* proponit, tum collective, ut habentur in Scriptura S. tribus Symbolis, & decretis quatuor primorum Conciliorum generalium, tum sigillatim, scilicet mysterium Trinitatis, Incarnationis, & quæ ex Incarnatione sunt secuta secuturave.

Quinta pars *agenda a Christianis* seu Christianam obedientiam, inculcat, explicans partim principium ejus mediatum, nimirum prædestinatione, partim principium immediatum, tum gratiam, tum virtutes theolo-

gicas & morales. Inde pergit ad partes obedientiæ Christianæ, quæ sunt præcepta Christi servare, precari a DEO in nomine Christi, adorare, laudare DEum, baptizari, celebrare frequenter Eucharistiam, pœnitentiam agere, ceremonias præscriptas observare, prædicare & audire verbum, erogare de bonis suis ad sustentandum cultum divinum, jurare cogente necessitate, adjurare, vovere.

Ad finem hujus summæ properans, omisit capita de Angelis, de merito bonorum operum, de libertate Christiana, & alia, in secunda editione ea additurus.

Cæterum in gravioris momenti dogmatibus plerisque Auctor sensum communem Reformatis sequitur, in quibusdam etiam relinquit & impugnat, uti cum *Prædestinationem ita ab æterno factam* docet, *sicuti DEUS in tempore exequitur*, *Supralapsariorum* contra doctrinam monstrum horrendum nuncupando; *Infralapsariorum* vero minus quidem crudelem æstimando, sed talem tamen, *quæ nec φιλανθρωπίᾳ DEI, nec honori Servatoris satisfaciat, nec sinceritati Apostolorum congruat.* Addit igitur, *DEUM*, cum velit *omnium salutem*, concedere omnibus media *necessaria & sufficientia* ad ipsam obtinendam. Occurrunt vero & alia, quæ Romanæ Ecclesiæ placeant; ut dum *regulam fidei* statuit *Traditionem*; dum *conciliationem Pauli & Jacobi* instituens, perhibet illum a justificatione excludere opera legis Mosaicæ, hunc justificationem adscribere fidei & operibus Evangelicis; dum confirmationem ab Episcopo faciendam pro supplemento baptismi habet, & quæ talia plura. Quæ qui legent, procul dubio nobiscum optabunt, confessiones & decreta Ecclesiæ Anglicanæ allegata fuisse, cujus in hoc opere doctrina recepta proponi perhibetur.

DAVIDIS CLERICI
in Genevensi Academia olim Linguarum Orientalium Professoris Quæstiones Sacræ. Accesserunt similis argumenti Diatribæ Stephani Clerici, cum annotationibus Joannis Clerici St. Filii.

Amstelodami apud Henr. Wetsten. 1685.

Dia-

Diatribæ hoc volumine comprehensæ eodem tempore conscriptæ non sunt, sed intra plures annos ad hunc numerum pervenerunt. Nimirum *in Academia Genevensi*, in qua Professorum munere diu functi sunt *Clerici*, mos est quotannis in Encæniis Academicis linguarum Orientalium & humaniorum literarum Professoribus, quæstioni propositæ a quopiam e discipulis, præsente magistratu, & circumstante totius populi corona, respondere. In ea solennitate per plures annos suas partes sustinuere viri laudati, atque ex variis eorum responsis illis confecit opusculum editor *Johannes Clericus* Stephani filius.

Sunt aliquot horum responsorum sexaginta ante annos pronunciata, in quibus quanquam forte legantur, quæ ab aliis diligentius postea excussa fuerunt, noluit tamen ea abesse Collector, conquestus quæstiones aliquas, quas per triginta annos, quibus Linguæ S. Professor fuit, conscripsit, periisse. Quam jacturam ut aliquatenus resarciret, ex manuscriptis ejus in librum Psalmorum notis quædam excerpsit, quibus exiguum quæstionum, quæ supererant, numerum, additis etiam responsionibus ad aliquot amicorum literas, auxit.

Quæstiones *Stephani Clerici*, Linguæ Græcæ Professoris, recentiores sunt, sed pauciores numero; quia licet plures habuerit, cum omnes ad illustrationem Scripturæ non facerent, huic operi eæ tantum adjunctæ sunt, quæ similis essent argumenti cum fratris responsionibus. Reliquas, cum ejusdem fratrisque opusculis Criticis edendas, asservat Filius Collector. Qui idem cum intelligeret, lectores conqueri posse de nimia responsionum brevitate, adjecit annotatiunculas, quibus indicat scriptores fusius de re aliqua agentes, vel quædam notatu digna instar supplementi affert, aliquando etiam nihil dans hac in parte vinculo consanguinitatis arctissimo, errores suorum prodit.

His de opusculo præmissis, utriusque Clerici vitæ cursum enarrat: veniam petit pro Davide Clerico, quod *horrendo dogmati de hæreticis capite plectendis* faverit, Alexandro Moro Geneva abeunti testimonium Pastorum Genevensium nomine exhibens. *Stephani* privatam industriam commendat, quam in castigandis auctoribus, a *Jacobo Godofredo* Græcæ linguæ vix mediocriter perito Græce & Latine editis, collocavit; peculiariter recensionem Philostorgii laudat, quæ

novam editionem molienti utilis futura ſit, cum multa contineat ab Henrico Valeſio in editione Hiſtoricorum Eccleſiaſticorum prætermiſſa.

Inter Quæſtiones XXXVI Davidis Clerici, *prima* de decimis & primitiis difficultates legum quarundam Moſaicarum enodat. *Tertia* verba Deut. XX, 17. כי האדם *quoniam homo arbor agri* exponit, inclinans ad ſenſum, quem Targumim, LXX Interpretes, & vulgata Verſio habent. In annotatione allegatur vir doctus, qui locum mendoſum putans reſcripſerit, באדמה hoc ſenſu: *quoniam in terra ſunt arbores ſylveſtres, ex quibus conſtruas machinas ad impugnandos muros. Septima* de antiquis Hebræorum literis prolixe diſceptat. *Octava* de accentibus Hebraicis mutilæ ſubjicitur ſententia Capelli, ex defenſione Arcani Punctationis adverſus Buxtorfium nondum edita. *Nona* vulgatam verſionem, Dan. IV, 24 defendit; *peccata tua eleemoſynis redime*, ſcil. apud homines, quemadmodum etiam Calvinus interpretatus eſt. Auctor annotationis mavult cum Grotio dicere, apud DEUM etiam redimi peccata eleemoſynis, h. e. pœnam corporalem indictam averti. Coronidis loco ad illuſtrationem verſionum Theodotionis & Hieronymi, qui צדקה vertunt *eleemoſynam*, addit annotationem H. Hammondi ad Matth. I, 19, cujus Opus ex Anglico in Latinum ſe translaturum & variis obſervationibus auctum editurum eſſe promittit. Quod promiſſum referimus, ut Virum eruditiſſimum ad exſolvendum, cui ſe in Theologorum Philologorumque emolumentum obſtrinxit, incitemus. *Decima octava* quæſtio locum Gen. VI, 3. 1. Petr. III, 18. exponit. In annotatione occurrit nova poſterioris loci interpretatio: *æterna divinitas, quæ cum JEſu Nazareno conjuncta fuit in conſummatione temporum, cœlo veluti relicto ivit una cum angelis, ut Noachum moneret de inſtante diluvio, niſi homines reſipiſcerent, eumque mandatis inſtrueret.*

Quæſtiones VIII Stephani Clerici habent hæc argumenta, (1) de Monocerote, quem fabuloſum putat; (2) de verbis Eph. VI, 11. ſeqq. (3) de veneficis, quos olim exſtitiſſe & exiſtere hodie concedit, at ex ſacro Codice firmis argumentis probari poſſe negat. In annotatione Filius de veneficis noſtræ ætatis dubitat. (4) de Tireſia; (5) de Genio & angelo cuſtode; (6) de Gigantibus; (7) quare Æthiopes dicantur

cantur *ἔσχατοι ἀνδρῶν.* (8) de concione ante fores Regiæ habita apud Homerum, in cujus quæstionis resolutione, loca quædam Scripturæ illustrantur.

In fine annexa est *Davidis Clerici* Dissertatio de variis Funambulorum generibus, quorum artem antiquam, usu & exercitatione acquisitam, a magistratu tamen non permittendam demonstrat.

VALENTINI ESTANCEL, SOC. JESU, & Theologiæ moralis in urbe S. Salvatoris Brasiliæ Professoris, Uranophilus cœlestis peregrinus, sive mentis uranicæ per mundum sidereum peregrinantis Extases.

Prostant Antvverpiæ, apud Michaelem Knobbaert. Gandavi anno 1685 in 4.

TRiginta circiter anni sunt, ex quo *Athanasius Kircherus*, sub *Itineris Extatici* schemate, cœlestis expansi, siderumque errantium & inerrantium naturam, vires, proprietates, compositionem & structuram publico scripto exposuit. Tanto tum passim applausu eruditorum exceptus est liber, ut distractis fere, priusquam prælum Romanum operasque eluctaretur typographicas, omnibus exemplis, ne gentibus exteris, præcipue Kircheri popularibus Germanis, tam luculenti operis usura intercideret, eundem necesse fuerit *Casparis Schotti* non ignobilis mathematici studio, sed scholiis & prælusionibus ab eodem exornatum, quadriennio a prima editione, anno nimirum 1660, typis denuo exscribere. Exemplo hoc animatus præsentis libri *Autor* (gente Moravus, & matheseos olim Pragæ atque in Olyssiponensi Universitate Magister; cujus Observationes Americanas inter Acta mensis Augusti anno 1683, p. 350 compendio retulimus) num geminacum Kirchero facere instituerit, an proprium genii sui arbitratum, ignarus occupati a Kirchero argumenti, secutus fuerit, non satis nobis liquet. Nam nec probabile est, librum ab homine sui ordinis studiorumque conscriptum Autori ignoratum; cui alia illius opera lecta sunt & citata: neque tamen credibile, Autorem, si Kircheri librum

 legisset

legiſſet, nullam ejus operis mentionem facturum fuiſſe, cum Kircheri ſuffragia ex aliis ejusdem monumentis in opinionum ſuarum ſubſidium non ſemel advocaverit.

Quicquid hujus ſit, par utrique Autori inſtitutum, conditiones corporum cœleſtium, & quicquid aſtronomorum ſcholis, ſed philoſophico more, hoc eſt, nullo comtu, explicari ſuetum eſt, ſtylo familiari, ad delectandum compoſito, & proinde quæſitis verborum lenociniis in amœna diverticula paſſim evagante, fictis mentis extaſibus ob oculos ponere; pari hortantium amicorum æſtu incenſum; pari utrobique occaſione, invitantis ad hanc fabulam ſomnii, utrumque inter aſtra abreptum mentiti, ſuſceptum; pari denique methodo, ſub dialogi forma, veteribus dudum philoſophis, oratoribus, poetis exculta, pertextum. Atque ut *Kircherum* Theodidactum Coſmiel, mundi ſacer Genius, per avia cœlorum ducit, deque omnipotentiæ divinæ miraculis, tanto intervallo a nobis disjunctis informat; ita Uranophilum Peregrinum, *Eſtancelium*, Geonisbe & Urania, geminæ ſorores, terræ illa, hæc cœli ſapientiam inſinuans, ſuaviſſimæ comites circumſiſtunt: & jam in Tuſculo Braſileenſi ſuburbano laborum quotidianorum tædia docto otio fallentem, blandis confabulationum proluſionibus, non injucunda rerum varietate aſperſis, ſolantur; jam libera mentis extaſi per immenſum æthera Planetarum regias, & ſtellarum orbes luſtranti, pulchri leporis diſcurſibus cœlorum abdita recludunt.

Decem porro Extaſibus peregrinationem hanc cœleſtem abſolvit Uranophilus: quarum ſeptem prioribus ſingulis ſingulas provincias planetarias; octava, ſtellarum fixarum firmamentum; nona, cœlum empyreum; decima, ſpatia ultra mundum imaginaria obambulat, deque iis, quæ Aſtronomorum alias fatigant ingenia, corporum cœleſtium ſubſtantia, luce, magnitudine, diſtantia, motu, influxu &c. cum diſerto comite ſuo disquirit; interſertis hinc inde floſculis poeticis, Lectorem per ambages non invitum detinentibus, arduosque ſententiarum conflictus & diſcurſuum contentiones apta ſuavitate condientibus. Uti vero, quæ *Kirchero* intacta ſunt aut neglecta, *Autor* ſtudioſe ſupplere voluiſſe videri poſſet; ita non levem a Kircherianis placitis diſſenſum ſubinde Lector deprehendet: quæ enim Kirchero ter-

ro terraquea est Luna, Estancelio omni aqua exuitur; quod illi fluidum est firmamentum, huic partim fluidum, partim solidum est, nec aquis supracœlestibus ullis circumfusum, quas Kircherus isthic reponit, Estancelius magno molimine e mundo eliminat.

STATUTA DIOECESEOS VIANENSIS ET AMEYdensis, illustrata Commentario Joannis Andreæ van der Muelen, JC. Ultraject. Aggeris Vianensis Præfecti ac illius Diœceseos Cameræ Senatoris.

Trajecti ad Rhenum, apud Joh. Ribbium, 1684 in 4.

QUandoquidem ea inprimis jura, quæ in qualibet, ubi quis degit, provincia vigent, curare atque pensi habere cuivis convenit; hinc præsentis commentarii editor, postquam non ita pridem Senatoris in Camera Vianensi munus ipsi collatum fuerat, nulli rei utilius suam impendi posse operam putavit, quam si ejusdem regionis jura municipalia explananda sibi sumeret. Videlicet utraque illa diœcesis, antiquissimæ *Brederodiorum* genti subjacens, & in Hollandia meridionali sita, tametsi paucorum milliarium ambitu comprehendatur, propriis tamen statutis regitur, quæque in plerisque articulis haut parum a jure communi recedunt. Exhibentur vero ea idiomate tum Belgico, quam Latino, prout novissime auspiciis *Walravii*, Domini de Brederode & Baronis Vianæ, in ordinem redacta, ampliata, immutata & ejusdem jussu anno 1613 in arce *Batesteyn* publicata fuerunt. Licet autem propositum non sit, universa illa capita, in quibus statuta hæc a jure civili divortium faciunt, hic allegare: pauca tamen ex multis, eaque potiora afferre, non ab re fortassis erit. Docet ergo v. g. *Rubr. 1. art. 1.* ibi locorum veram bonorum communionem per nuptias inter conjuges contrahi, in tantum, ut alter ad alterius æs alienum solvendum teneatur, etiamsi hoc jam tum ante initum matrimonium fuerit contractum, *ib. art. 5.* Porro, quod conjux conjugi testamento nihil relinquere valeat de bonis suis, præter usumfructum, *art. 9.* quod per matrimonium minorennes etiam ex parentum æque ac tutorum potestate eximantur, quamvis tum nihilomi-

nihilominus quoad bonorum alienationem expectare teneantur majorennitatem, *art. 12.* quod locationes ac venditiones aliter pro validis non habeantur, nisi in scripturam fuerint redactæ, *rubr. 2. art. 1.* quodque emtor teneatur stare locationi a venditore factæ, *art. 5.* Ulterius iis in terris omnes actiones, tam personales, quam reales non nisi elapso seculi triente præscribuntur, *rubr. 3. art. 11.* ubi commentator noster annotat, elapso tali tempore non attendi præterea, num titulum aut bonam fidem præscribens interim habuerit, nec ne. Testamenta ibi valide conduntur coram notario cum duobus testibus: legata vero & mortis causa donationes nulla plane indigent solennitate, in tantum, ut etiam clam fieri valeant, *rubr. 4. art. 1.* Duplicitas vinculi in consanguinitate computanda non attenditur, *rubr. 5. art. 3.* Inter collaterales successio non nisi intra decimum gradum admittitur, *art. 9.* Masculi usque ad annum 25, fœminæ non nisi ad 20 completum minorennes reputantur, & sub curatoribus manent. *Rubrica 10. ab art. 1. ad 13.* prolixam sistit æstimationem seu taxationem mulctarum pro illatis injuriis irrogandarum: sic v. g. mendacii inculpatio 2 florenis, armorum intentatio 4, diffamatio 5, faciei conspuitio 6, colaphus 7, teli, canthari aliusve instrumenti in alterum conjectio absque tamen læsione 8, percussio sine sanguine 10, cruenta 12 florenis puniri jubetur; quæ tamen mulctæ duplicantur, si nundinarum aut noctis tempore, item in templo, cœmiterio, loco judicii aut præsentia magistratus tale quid commissum fuisset. Quæ ipsæ tamen mulctæ cum sequenti tempore nimis leves viderentur, recentiori Hedwigis Comitissæ de Brederode edicto, quod anno 1680 promulgatum exhibetur *pag. 308 seqq.* multum exasperatæ & decuplo fere auctæ fuerunt. Adulterium duplicatum committens prima vice 200 florenis mulctatur, & functionum publicarum in ea ditione incapax declaratur: secunda vero vice 300 florenos solvit, ac in perpetuum relegatur; fœminæ eadem pœna, *ej. rubr. art. 39.* Simplex autem adulterium in viro quidem prima vice 100, secunda 200 cum inhabilitate ad munia capessenda, tertia 300 florenorum mulcta una cum perpetua relegatione punitur: fœminæ vero pœna hoc in casu judicis arbitrio permittitur, *art. 40.* Confiscatio bonorum in omnibus delictis capitalibus obtinet: quæ tamen, si in ipsa urbe Vianensi casus contigerit, 100 florenis redimi potest, *art. 42.* Furtum primum

fusti-

fustigatione, secundum eadem pœna, addita tamen stigmatis inustione, tertium laqueo punitur, *art. 43.* Commentatoris d*e*nique nostri notas, cuilibet articulo subjectas quod attinet, non id tantum egit, ut sensum statuti ex optimis quibusque legibus, rationibus, decisionibus explanaret, sed & in eo maxime labor ejus versatus est, ut quæstiones utiliores ac elegantiores, quæ cujusvis articuli occasione inciderunt, diligentius ex præstantissimorum autorum scriptis pertractaret, ac suo tandem calculo adjecto definiret.

JACOBI LE MORT, MED. D. LUGD. BAT. PHARmacia & Chymia Medico-Physica, Rationibus & Experimentis instructa.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1684 in 8.

CUm Pharmaciæ adeo necessarium intercedat cum Chymia commercium, ut illa subsidio hujus, nisi penitiori omni Simplicium sic dictorum cognitione, ad quam sola alias pyrotechnia pandit viam, penitus posthabita, carere non possit; ideo, quin Autor doctissimus utramque artem prædictam perquam concinne combinaverit, combinatamque non absque fructu in lucem anno præterlapso emiserit, dubitabit nemo, cui vel solam ejusdem Chymiam, ante triennium sub Compendii Chymici exhibitam titulo, cum applausu excepisse fuit volupe. Etenim genuinam Artis Medicæ cynosuram, Rationem videlicet & Experientiam, quam Autor tunc temporis, Actis nostris mensis Jan. superioris anni pag. 48. attestantibus, fuit insecutus, & nunc omnino ita respexit, ut, præterquam quod in præfatione Pharmaciæ præposita erudite eam delineat, in Pharmacia tota non minus, ac in Chymia accuratum admodum lectori sese sistat Philosophum. In Pharmacia siquidem, clare enodata hujus definitione, ante omnia quo stabile Arti Pharmaceuticæ sit fundamentum, triplex hujus sensibile ad experientiæ Chymicæ ductum condit & exponit Principium, viscosum scilicet, ramosum, ac terrestre; quorum ultimum, ceu passivum, Chymicorum terræ damnatæ, sicut bina priora, tanquam activa, eorundem phlegmati spiritu imprægnato comparat & sulphuri; differentem omnium harum particularum qualitatem activam

Hhh diffe-

differenti pororum, velut minimorum canaliculorum, transeuntem materiam æthercam diversimode modificantium, statui ingeniose adscribens. Data sic occasione, dum ad duplicem corporum delabitur statum, fluidum nempe ac solidum, non solummodo explicat, quid ramosæ æque fluidæ, ac fluidæ viscosæ sint particulæ, item quomodo fluida in se solida corpuscula sibi proportionata recipiant, quodque discrimen solutionem intersit ac fluiditatem; sed & circumstantias utrique statui appropriatas suppeditat, modosque diversos, quibus vel corpus solidum deveniat fluidum, vel fluidum reddatur solidum docet, ac convenientibus exemplis illustrat; ita quidem, ut ex his præcognitis varias monstret sequelas, ad ipsam medicamentorum præparationem & compositionem attinentes, v. g. corporum mixturas non semper eundem statum servare illæsum, sed plurima corpora se invicem destruere vel exaltare &c. Verum Pharmacia ad debitam Simplicium præparationem, præparatorumque compositionem decentem primario tendente, quid ad utrumque pertineat, in toto reliquo curiose ac prolixe evolvit contextu. Quoad Simplicia enim, postquam aptam horum collectionem ac asservationem indigitavit, vires eorundem, quas aliorum pariter ac propria experientia sat validas deprehendit, Radicum scilicet, Fungorum, Corticum, Lignorum, Herbarum, Seminum, Fructuum, Farinarum, Succorum, Partium Animalium, Mineralium &c. speciei diversæ, partim describit, partim quoque, quomodo varie ac commode secundum variam eorum texturam, vel viscosam, vel viscoso ramosam, vel ramosam simpliciter, vel terrestrem denique, debeant præparari, sufficienter ostendit, in diversam una actionem & passionem, quam ab occursu aliorum corporum in mixturis patiuntur, inquirens. Sed quoad composita demum medicamina, horum tam bonitatem suggerit ex compositionis medicamentorum debitæ requisitis, quam diversorum v. g. Syruporum, Aquarum, Vinorum, Decoctorum, Conservorum, Electuariorum, Trochiscorum, Pulverum, Pilularum, &c. confectionem concinnam, distincte adeo, tantisque tradit encheirisibus, ut nullum nobis videatur dubium, quin hic ubique, sicut alibi, Lectoris gratiam abunde sit reportaturus.

In Chymia vero quam exacte Autor noster Rationis itidem & Experientiæ innitatur fulcro, jamdum tibi, L.B. ex citato Actorum nostro-

noſtrorum loco ſupponimus cognitum. Eadem enim, quæ tunc ſub Compendii Chymici ſchemate ab eo expoſita fuerunt, hic quoque occurrunt, triplici tantummodo acceſſione, duabus videlicet figuris furnos nonnullos ac vaſa depingentibus; dein ſermone hinc inde interſperſo, ea quæ conciſius vel obſcurius antea fuerant prolata, prolixius aut evidentius illuſtrante; Contracta denique Metallurgia, locupletata.

UBERIOR RELATIO DE COMETA Anno 1684 Romæ obſervato.

EXhibuimus ſuperiori menſe Act. pag. 189 Hiſtoriolam Cometæ, anno 1684 a Viro clariſſimo Franciſco Blanchino Romæ obſervati: cui nunc adjungimus excerpta ex literis ejusdem Blanchini ad Illuſtriſſimum Hevelium, Gedanum Idibus Julii anni 1684 ſcriptis, & ab hujus humaniſſima manu nobis ſubmiſſis: quæ cum hiſtoriam obſervationis latius exponant, non ingrata B. Lectori futura putavimus. Sic autem illa litera: Pridie Kalendas Julias, ſeu ſi mavis, nocte ſequenti ad diem 30 Junii ſtylo novo, dum occiduam cœli plagam inſpicerem, apparuit in aſteriſmo Virginis ſtellula quædam ſubdubia luce micans, quæ primo intuitu nebuloſa quædam videbatur. Subiit protinus animum, in illo Sidere nullam ex nebuloſis reperiri: quapropter Bayeri icones ſtatim accipiens, eamque ibi notatam non reperiens, ratus ſum Cometam eſſe: idque luculentius novi, cum teleſcopium quinque palmorum circiter in eandem dirigens, ſimilem prorſus conſpexi Cometæ ultimo, quem Veronæ anno ſuperiori detexeram prope Aſteriſmum Helicis. At cum nullum tunc temporis daretur inſtrumentum angulis menſurandis idoneum, filum extendi, ut per lineas rectas Cometæ ſitum utcunque deſignarem. Hora igitur 10. 49′ poſt meridiem Cometa erat in recta linea cum Spica Virginis, & inferiori rota ex duabus majoris plauſtri, quæ in diurna revolutione antecedunt. Illa apud Bayerum notatur littera β in ilibus Helicis. Cadebat pariter paululum ſubter lineam rectam, ductam a lucida lancis auſtralis ad eam Virginis ſtellam, quæ eſt ad *Cingulum* ♍ & Bayero inſcribitur littera δ. Subter hanc rectam lineam ad diſtantiam Se-

midiametri Solaris (quoad nudo oculo dijudicare poteram) reperiebatur Cometa, qui idcirco proximus erat eidem Stellæ δ *ad cingulum* ♍, ad distantiam circiter unius gradus cum dimidio, cum Latitudine minori; quam habeat eadem Stella 40 minut. circiter, & cum Longitudine majori uno circiter gradu, vel paulo plus.

Die prima Julii n. st. licet nondum Sextante usus fuerim, locum tamen Cometæ satis accurate notavisse arbitror: apparebat enim in Telescopio, & simul cum illo Virginis Stellula, quæ apud Bayerum insignitur littera σ, estque, ut ille vocat, *sub cingulo Septentrionalis partis prima.* In Telescopio inferior apparebat inverso situ, quare in vero situ superior erat partibus nostræ reticulæ 12, qualium 10½ respondent minutis primis 30, ut sæpius expertus sum. Hora observationis fuit 10. 40′ post meridiem. Distabat igitur ab ea Stellula versus caudam Helicis 32′. 58″. 18‴.

Die 2. Julii n. st. Hora 9. 35′ p. m. per lineas rectas tantummodo hac etiam nocte Cometæ situm notavi. Duco lineam rectam per Arcturum, & Stellam Virginis, quæ Bayero audit *sub castula* ♍: Cometa vergit ad lævam hujusce lineæ, per Semidiametri Solaris mensuram, vel paulo plus. Duco pariter rectam per Spicam ♍ & per extremam caudæ Helicis, Bayero η: Cometa est superior hac linea ⅔ circiter Solaris Diametri, vel paulo minus, h. e. min. 18 circiter. Si ducas rectam lineam per Caudam ♌ & Vindemiatricem ♍ (ε Bayero) hæc linea continuata transit per Cometam.

Die 3. Julii n. st. Sextante, cui non satis fido, distantiam Cometæ exploravimus, quæ cum non adeo certa sit, exulet ab hisce litteris. Lineas rectas de more proferam. Ducatur igitur per Stellam Bootis ξ, quæ est in dextra tibia, & per Vindemiatricem ♍ recta linea, in quam & cadit Cometes. Ducatur alia per Arcturum & per δ Virginis, cui lineæ Cometes erit ad dexteram per semigradum circiter. Tertiam quoque duximus a lucida Coronæ Boreæ ad eandem δ Virginis, qua linea Cometa erat lævior fere tantundem, quantum superiori dexterior.

Die 4 Julii, Sextante cujus radius palmorum circiter 5, Arcturi elevationem ab Horizonte notavimus, quæ erat grad. 45. 15′. Post 7′. 30″ eodem Sextante invenimus Cometam distare a corde Scorpii gr. 56. 0′. Post alia 3. 58″ Cometa distabat a lucida Coronæ Boreæ

gr.

gr. 15. 40'. Inito calculo comperio Cometam esse in gr. 15. 34'. 12" ♎, cum Latitudine Borea gr. 23. 7'. 36".

Die 5. Julii n. st. Hor. 9. 17'. p. m. Cometa est in concursu duarum rectarum, quarum una ducitur a Lucida Coronæ Boreæ ad Stellam ν in sinistra tibia Bootis, altera vero a lucida Lancis Boreæ ad Stellam secundæ magnitudinis informem, quæ est inter Bootem, Helicem & Comam Berenices. Sextante uti hac nocte datum non fuit.

Interea Sextantem longiorem construxeram; verum quia fulcro satis magno indigebat, quod pariter construebatur, distantiam Cometæ a *fixis* dissitis desumere non poteram. Die tamen 6. Julii n. st. hor. 9. 59' post meridiem absque Sextantis ope per reticulam Cometæ situm inveni: apparebat enim una cum Arcturo & duabus fixis prope Arcturum, quibus etiam ex Præceptoris mei institutis quidquam de Cometæ distantia statutum iri arbitror. Fuit igitur eo momento distantia Arcturi a Cometa partium reticulæ 10⅓, quæ æquivalent min. primis 30. Arcturus in telescopio apparebat altior, quare in vero situ depressior erat. Ex Cometæ itinere comperio hora 6¼ circiter Cometam transiisse per punctum ab Arcturo versus Helicem dissitum non plus quam duobus minutis primis.

Die 7 Julii n. st. hor. 10. 36' p. m. desumpsi distantiam ab Arcturo ope Sextantis telescopiis muniti, quem absque basi optime firmaveram. Erat ex distantia gr. 3. 8'. Distantias ab aliis Stellis non desumpsi, quia Sextans suo fulcro, seu basi adhuc carens, retineri in situ non patiebatur, nisi verticali. Cæterum judicaverim hanc sufficere ad iter indagandum.

Die 8 Julii n. st. hor. 10. 36' p. m. distantia Cometæ ab Arcturo fuit gr. 5. 24'. eodem Sextante quæsita. Satis duxi hanc unam desumere, quia esto Cometa fortassis non describat circulum maximum (quod & in alio notavi) tam modice tamen ab illo deflectit, ut perinde sit, distantiam Cometæ ab Arcturo desumere ac distantiam ejusdem a loco, ubi fuerat die 6 Julii repetitis calculis indagare.

Die 9 Julii nondum basis Sextantis ultimam artificis manum receperat: quare non nisi distantiam ab Arcturo desumpsi, quæ fuit gr. 7. 23'. Hora observationis eadem cum præcedenti nocte, nempe hor. 10. 36' p. m.

Die 10 jam perfecto Sextante dist. Cometæ a pluribus fixis reperimus.

H. 10. 23′ Cometa distat ab ultima Caudæ Helicis (Bayero η) gr. 26. 15′. 30″.

H. 10. 30′ Cometa a lucida Coronæ Boreæ gr. 10. 56′.

H. 10. 45 Cometa ab Arcturo gr. 9. 21′. 30″.

Ad explorandam Sextantis fidem observavimus distantiam lucidæ Lyræ a lucida Coronæ Gnosiæ, quæ fuit gr. 39. 40′. 30″.

Erat ergo Cometa, ut per calculum patet, in gr. 24. 41′. 42″ ♎, cum Lat. Bor. gr. 39. 40′. 8″.

Die 11 n. st. hor. min.

10.		Cometa ab ultima Caudæ Helicis	gr. 25. 55′. 30″.
10.	16. 30″	Cometa a lucida Coronæ Boreæ	gr. 9. 22. 30.
10.	31. 30	Cometa ab Arcturo	gr. 11. 1. 0.
10.	58. 0	rursus Cometa ab ultima Caudæ Helicis	gr. 25. 52′. 50″.

Inito calculo reperio Cometam in gr. 25. 44′. 15″. ♎, cum Lat. Bor. gr. 40. 49′. 13″.

Die 12 Julii n. st. cum dubitaremus, an per cœli copiam, (quæ sæpe a nubibus hac nocte adimebatur,) nobis liceret observationibus incumbere, nullum expedivimus instrumentum. Ipse tamen domum reversus hor. 10. 37′ p. m. filum extendi per Stellam ψ Bootis, quæ *in dextera manus summitate præcedit*, & cum Stella σ ejusdem Bootis, quæ *duarum in ventre seqvens est & inferior*, Cometam quoque in hac linea reperi. Cæterum Cometa efficit hac nocte triangulum Isosceles cum Stellulis ψ & *b* in manu dextra Bootis. Distat a Stellula ψ ⅓ circiter distantiæ, quæ est a Stella ψ ad ε in eodem Boote. Est paulo superior (nempe fere per semigradum) linea ducta a ψ ad ε.

Die 13 Julii n. st. Sextante consueto desumpsimus distantias,

Cometæ ab ultima caudæ Helicis	gr. 25. 20′,	hora 10. 14′.
Lucidæ Coronæ ab Arcturo	gr. 7. 12,	hora 10. 28.
Arcturi a Cometa	gr. 13. 47. 30″,	hor. 10. 41. 30″.

Subductis calculis erit Cometæ locus gr. 27. 22′ 52″ ♎, cum Latit. Bor. gr. 43. 5′. 22″.

Cæterum Cometa hic nulla prorsus cauda illustris fuit, cujus-

modi

modi fere erat Cometa anni præteriti. In illo quidem aliquod caudæ vestigium subdubie conspiciebatur: in hoc prorsus nullum.

Epistolam ante conscribere cupiebam, ut celerius de novo hoc phænomeno certus fieres: verum quia die 12 Julii exspectabatur Solis Eclipsis satis celebris, ut Ephemerides fere omnes promiserant, rejecimus in hoc temporis, quo posses utriusque apparentiæ observationem simul accipere. At fefellit nos aeris inconstantia, quæ totam fere diem eclipsis nubibus infecit. Hora tamen 5. 45' p. m. qua juxta nonnullorum calculos adhuc perseverare debuerat eclipsis, cum satis aperto cœlo daretur Solis imaginem per opticum tubum excipere, nullum eclipseos vestigium apparuit. Quin etiam nullam (notabilem saltem) aeris differentiam fuit dignoscere horis præcedentibus, cum tamen tenebras aliquas hisce regionibus satis conspicuas ex omnium fere placito debuisset affundere. Quibus æquior cœli vicissitudo faverit, nobis forsitan aliquid certi nunciabunt &c..

CHRISTOPHORI CELLARII CHALDAISMUS, sive Grammatica nova Linguæ Chaldaicæ, copiosissimis exemplis & usu multiplici, quem Chaldææ lingua Theologiæ & Sacræ Scripturæ interpretationi præstat, illustrata.

Cizæ, 1685. in 4.

EDiderat annis abhinc septem Philologo celeberrimo *Johanni Frischmutho* consecratum *Chaldaismum* Cl. Autor, cujus in orientalibus linguis excolendis dexteritatem dudum tum lucubrationes aliæ, tum Samaritica inprimis & Syriaca Grammatica orbi erudito comprobarunt. Postquam vero melius consultum iri Chaldaismi amantibus perspexisset, si præcepta ulteriora daret, eaque copiosissimis exemplis summaque fide productis, non modo ex Daniele & Esra, sed cumprimis etiam ex paraphrasibus, quotquot exstant, confirmaret, commodis eorum deesse noluit. Institutum vero suum exsecutus de literis & lectione; de nomine, ejusque statu triplici, absoluto, emphatico & constructo, anomalia & declinatione; de præfixis & suffixis, hisque affinibus literis paragogicis; de pronominibus separatis; de verbo, & conjugationibus; de verbis defectivis & quiescentibus; de particulis; de mutatione vocalium, & de Syntaxi Chaldæorum seorsim commentatur. Inprimis cap. XI de dialectis linguæ Chaldaicæ variis diligentius agit, ostendendo, non tantum sacris ac θεοπνεύστοις scriptoribus Danieli atque

atque Efræ fuos effe idiotismos, fed etiam Syram, Babyloniam, Hierofolymitanam & Talmudicam dialectos quam maxime difcrepare; nec tantum Scriptores Chaldæos ætatibus, verum fermonis quoque puritate differre. Demonftrat infuper alios propius aliis ad dialectum Scripturæ accedere, quæ tamen totius linguæ menfura effe nequeat, cum perpauca Chaldaico ftylo elaborata in Sacro codice compareant. Ufum Chaldaifmi triplicem memorat, (poftquam vocum Chaldaicarum originem & convenientiam cum Hebræis non minus, ac difcrimen ab iis, ut etiam præcipua Chaldæorum propria aut fingulari mutatione ab Hebræis diftincta vocabula exhibuerat,) Theologicum, exemplo defumto ex Dan. IV, 24. verbisque authenticis cum Vulgata verfione fedulo collatis & explicatis; Philologicum, productis locis pluribus; & Ifagogicum, in linguam tam Syram quam Samaritanam, ut eo magis ad ftudium hujus linguæ lectorem excitet. Sicuti eadem de cauffa Meffiologiam fubjungit, ex veteribus Targumiftis, liberalius de Meffia locutis, quam fueverunt hodierni, collectam, ut non fruftra in Targum locari operam patefcat. Qua prolixiorem qui expetit Meffiologiam Targumicam, *Buxtorffii* Lexicon Chald, Talmud. & Rabbin. in voce משיח confulere non gravabitur. Indices in fine confpiciuntur bini, quorum prior Anomalias, alter res notabiliores complectitur.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΛΟΓΟΣ, ΤΙΣ Ο σωζόμενος πλούσιος.

Clementis Alexandrini liber, *Quis dives falutem confequi poffit*. Accedunt nonnulla in editionibus operum Clementis hactenus defiderata.

Oxoniæ e theatro Sheldoniano 1683 in 12.

QUæ hoc libello continentur Clementis Alexandrini opufcula, inter ejusdem opera a *Gentiano Herveto*, *Daniele Heinfio* & aliis conjunctim edita non comparent. Neque tamen nunc primum in lucem prodeunt. Nam librum de falute divitum fub *Origenis* nomine *Michael Ghislerus* in fuis ad Jeremiam commentariis, & *Francifcus Combefifius* in auctario Bibliothecæ Patrum juris publici fecerunt. Commentariola autem in priorem Petri, Judæ, & duas Johannis epiftolas ex latina *Caffiodori*, ut videtur, interpretatione in Patrum bibliotheca fub adumbrationum nomine leguntur. Reliqua fragmenta partim ex *Nicetæ* Catena Græca in Jobum, partim ex Catena Græcorum Patrum in Lucam, a *Corderio* vulgata, deprompfit Autor, qui hoc operum Clementis fupplementum typis imprimi curavit. In fine accedit hymnus, qui in manufcripto bibliothecæ Regiæ codice Clementis Pædagogo fubjectus deprehenditur, ab eo, quem impreffi codices exhibent, diverfus.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno M DC LXXXV.

R. P. PAULI CASATI PLACENTINI, Societatis Jesu, Mechanicorum libri octo. Lugduni 1684. in 4.

OPus hoc Mechanicum inter optima huius generis numerandum videtur. Nam præterquam quod dictio pura, elegans & perspicua est, laudandus est Autor, tum quod autoritatem Aristotelis & scholæ rationi posthabuit; tum quod theoriam mechanicam subinde exemplis utilibus, ab artificum officinis, quin & a ludicris, ac re scenica petitis, illustravit. Refert, sese ante plures annos quasi prodromum emisisse *de terra machinis mota*, & brevem *synopsin mechanicam* in Collegio Romano tradidisse jam anno hujus seculi 54. Inde ad munera studiis istis parum affinia translatum, tandem supra spem, absolvendo dudum destinato operi, otium nactum esse. Citat & libellum quendam suum *de impossibilitate motus in vacuo*. Geometram esse satis ostendunt calculi & demonstrationes, quibus subinde in quæstionibus difficilioribus solvendis utitur: profitetur tamen se liberiore usum stylo, quam Geometræ solent, argumento ita ferente.

Libro primo agit *de centro gravitatis*. Ubi post tradita communia præcepta, explicat rotas, quæ sponte ascendunt in plano inclinato, & mensuras duarum turrium inclinatarum, Bononiensis & Pisanæ. Multis quoque agit de gravitatione corporum suspensorum aut sustentatorum.

Liber secundus est *de causa motus machinalis*. Ubi docet, impetum in corpore existentem, sive innatum sive impressum, esse causam proximam motus, eumq; æstimat, tum a quantitate corporis, tum a quanti-

tate celeritatis in corpore ex impetu secutura. Similiter æstimat resistentiam corporis motui obsistentis, tum a magnitudine, tum a celeritate, quæ in ipso esset efficienda. In eo autem totum machinarum (quibus debiliorem potentiam majori oneri vel resistentiæ præpollere efficimus) artificium, consistere ait, ut ex dispositione partium machinæ fiat potentiæ motus velocior motu oneris, & quidem tanto magis, quanto potentia resistentiâ infirmior est; quoniam aucta velocitas signum est impetus aucti. Porro inutilem, & subinde irritum laborem insumere statuit mechanicos plerosque, dum Aristotelem secuti reliquas facultates ad vectem & circulum reducere conantur; cum unaquæque per se ex principio machinarum communi derivetur. Resistentia ipsi est duplex, una passiva tantum, qualis est fulcri, cui incumbit pondus; altera activa, qualis est ponderis alicujus, dum elevatur. Explicare etiam instituit, quantum rotæ, cylindri & scytalæ motum juvent, & cur majores rotæ sint in curribus utiles; narratque Romæ vehicula binarum ingentium rotarum ex instituto celeberrimi architecti & statuarii, Michaelis Angeli Bonarotæ, usitata esse, quibus imposita magna pondera unus equus trahat. Agit & de attritu, seu ut quidam vocant, frictione corporum; modumque docet, quomodo campanæ ingentes facilius agitari queant, imminuta frictione.

Libro III. de libra, fuse explicat varias librarum formas & usus, variasque librarum dolosarum species, quibus non pauca admiscet singularia. Divinare tentat artificium Sinensium, vehiculum, cui insident, propellentium; quod Atlas Sinensis attingit p. 28, loquens de provincia Peking, ubi solum est arenosum & planum. Describit & modum suspendendi pyxidem nauticam, & lucernas oleo plenas, ita ut agitatio ipsis non officiat. Aerobaryca vocat corpora, quorum centrum gravitatis valde elevatum est, & *in Hydrostaticis* (de quibus Autor peculiare opus molitur) inquit, *demonstrabimus, ad navium stabilitatem necessariam esse eam centrorum dispositionem, ut centrum gravitatis totius navis cum omnibus impositis, sit infra centrum levitatis partis demersæ in eodem perpendiculo, in quo pariter erit centrum gravitatis partis extantis.* Tuetur & stateram antiquorum non valde dissimilem fuisse hodiernæ, contra quam Blancano videbatur, qui aliam ejus formam præscripserat ex loco Aristot. quæst. mechan. 20. Exhibet etiam *tentamen motus perpetui*, cui quantum tribuendum sit, Lectoris judicium esto.

Libro

Libro IV. de Vecte, explicat tria ejus genera, ostenditque in curruum rotis proprie vecti locum non esse. Caput V integrum impendit hypomochlio mobili, ut si vectem in clathris caveæ ferreæ divellendis adhibeamus; ubi perinde esse putat, ac si fulcrum immobile esset medio loco inter duo divellenda, circa quod agendus esset vectis. Multa habet lectu digna de his, qui pondus aliquod communi palangæ incumbens gestant, ubi esse debent distantiæ a pondere permutatim ut vires gestantium. Occasione vectis agit & de elasmate, sive lamina aliqua, aut alio corpore solido vim elasticam habente (nam fluidis, ut aeri, elasma tribui posse negat, quia fluida nullam texturam habeant, adeoque nihil cum lamina, quam Græci Elasma vocant, commune) cumque alia ejus pars fixa sit, alia mobilis, vectis aliquam intervenire rationem notat, & extrema non tantum sua, sed & aliorum omnium restitutione impelli. Agit & de tollenonibus, quibus aqua ex puteo hauritur, sed inprimis de remis & gubernaculo non contemnenda habet; & cum Aristoteli scalmus sit hypomochlium, pondus movendum, aqua: ostendit ipse, potius aquam, quatenus divisioni resistit, esse hypomochlium, pondus autem movendum esse navem; remigis autem, qui longius absit a scalmo, momentum esse majus: fortissimos remiges ad puppim statui, Græcisque dictos Thranitas; iisque teste Thucydide lib. 6. stipendium datum extraordinarium. Probabile censet, conversionem navium fieri circa illud carinæ punctum, quod respondet maximæ amplitudini navigii, ubi & in majoribus navigiis malus major statuitur: carinæque longitudinem bessem relinquere puppim versus, & trientem versus proram; centrum autem gravitatis navis majoris, si quis navis formam & tormentorum situm consideret, videri esse inter puppim & malum majorem, idque ne ventorum vi prora nimis deprimatur: hinc in minoribus navigiis malum adhuc propiorem proræ. Ostendit quoque contra Aristotelem, altiores malos non juvare per modum vectis. Denique vectem cum vecte, itemque statera componit.

Lib. V. de Axe in peritrochio, adeoque de geranis seu gruibus, sucula, ergata agit. Explicat & pertinentia ad horologia automata, & officium ejus quod ipse vocat tempus, Germanis ob perpetuam reciprocationem inquies dicitur: varias item terebras cum suis manubriis, & ex his unam singularem, quæ leniter admodum perforat, & cujus Italicum nomen proxime accedit Græco τρύπανον. Explicat præter

alia plurima & modum numerandi instrumento conversiones rotarum currus, cujus rei primus meminerat *Vitruvius lib. 10. cap. 14.*

Lib. VI. de Trochlea, ostendit trochleam non nisi inepte ad vectem vel axem in peritrochio revocari; cum orbiculi ad substantiam trochleæ non pertineant, inserviantque tantum ad evitandam frictionem: nam quoad potentiæ excessum idem plane effici, si funes non super orbiculis eant, sed tantum per annulos aut foramina loculamentorum trajiciantur: componit deinde trochleas, tum inter se, tum cum aliis machinis. Docet etiam, quomodo ope trochlearum corpora magna celeritate circa suum centrum gyrentur: quod in scenicis inservit ad Solis discum melius exhibendum, ut auro obductus & facibus illustratus radios videatur ejaculari; item ad exhibendum mare undosum, dum plurimis axibus horizonti parallelis insculptæ sunt spiræ satis profundæ, marino colore tinctæ, quæ circumactis celeriter axibus fluctuum motum fingunt.

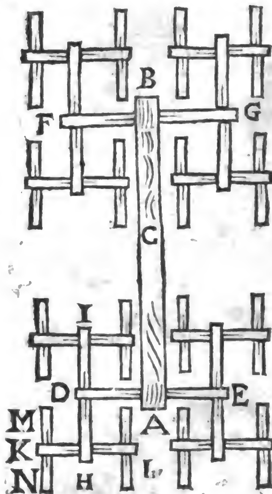
Lib. VII. de Cuneo, agit de serris, quarum aliquæ etiam sine dentibus marmora scindunt; item cultris, gladiis, & inprimis de cuneo vulgari. Quemadmodum autem axis in peritrochio est quasi vectis perpetuus; ita cuneum perpetuum exhibet ope circuli, circa punctum eccentricum in circulo tamen positum moti, qui aliquod corpus ab uno latere prorsum, ab altero retrorsum propellit: item ope ellipseos, quæ cylindro, in quo descripta est, circa suum axem moto, apposita quibus interseritur, alternis attollit & deprimit. Potest & adhiberi circulus inclinatus, loco ellipseos. Occasione cunei agit de vi percussionis ab impetu concepto, disputatq; contra eos, qui dicunt, impetum esse infinitum comparatione gravitatis. Gravia inæqualia non æqualis celeritate descendere, etsi discrimen in exigua altitudine non sit notabile. Vim percussionis metitur ductu celeritatis in gravitatem. Gravibus cadentibus quovis momento physico novos addi impetus, cum Galilæo statuit. Nonnulla etiam habet de centro percussionis. Agnoscit nullum corpus tam solidum esse, quin percussione nonnihil comprimatur & contremiscat: hinc reflexionem non tantum esse ex impetu primo, sed & ex restitutione corporis compressi; ut in pila lusoria, quæ in terram cadens compressa se restituit. Sequitur & eorum sententiam, qui corporis obliquum incursum perpendiculari, ex loco, a quo venit incurrens, ad planum quod locum incursus tangit ducta, metiuntur. Miram autem fovet

vet ſententiam circa communicationem impetus, quem putat migrare de corpore in corpus: & cum ſibi objeciſſet, ipſos ſcholarum parietes clamare, accidentia de ſubjecto in ſubjectum non migrare; reſpondet, multa talia in ſcholis jactari non ſatis examinata; concedi id poſſe de modis, ſed qualitates abſolutas omnino a ſuo ſubjecto poſſe ſeparari, & quidem virtute divina; hoc fieri, documento eſſe transſubſtantiationem: impetus autem hoc privilegium naturale videri, ut uni ſubjecto non ſit alligatus.

Lib. VIII. de Cochlea, notat circinos ſubtilius & utilius cochleolis, quam elaſmatibus aperiri & claudi. Inſervire cochleam non tantum ad vim augendam, ſed & ad reddendum motum pro arbitrio *tardum*. Cochleam infinitam ſeu perpetuam vocat, cum ſpiræ ejus dentem alicujus rotæ mordent, ubi una circumvolutione axis cochleæ propellitur tantum unus dens rotæ; unde ingens virium vel tarditatis incrementum. Varias quoque cochleæ applicationes exhibet, ſed quæ apud Autorem videri poſſunt.

Cæterum placet ex Autore excerpere modum non inelegantem, quem tradit lib. 4. cap. 18. efficiendi, ut plures geſtatores ejusdem oneris, licet inæqualiter ab onere remoti, æqualiter tamen ab eo premantur. Cujus occaſionem ei præbuit *Atlas Sinicus* pag. 125. his verbis: *in ferendis oneribus ſcitisſimi ſunt Sinæ, ac ruſtici illic non parum ſane Staticis noſtris ſpeculatoribus faceſſerent negotium, ad cauſas inveniendas ac rationes, ſi viderent illos tormenta etiam majora ac ſimilia pondera ita vectibus utrinque ſuſpendentes, ut per arctisſimas etiam montium fauces faciilime transferant, ac licet præcedant alii, alii ſubſequantur, multisque pasſibus a pondere ſuſpenſo diſtent, ita tamen illud vectibus ac funibus ex æquo norunt dividere, ut quilibet æquale fere ſentiat onus, ſeu paulo remotior ſit ſive vicinior. Hoc pacto ingentia marmora atque integras etiam arbores facile humeris videas geſtare Sinas.* Sed quia nullum artificii veſtigium eſt apud *P. Martinium* Atlantis Sinici autorem, ideo *Caſatus* noſter hæc ſane ingenioſe comminiſcitur pag. 491.

Sit ponderi dato alligatus vectis AB, & gravitatis centro reſpondeat punctum C, atque æqualia ſint intervalla AC & BC. Si centrum gravitatis ponderis reſpondens puncto C vectis non fuerit plane in media ejusdem ponderis longitudine, neque fuerit vectis

valde longior ipso pondere, non poterunt plures ita æqualiter disponi, ut ad ferendum æqualiter pondus singulis anterioribus singuli posteriores respondeant æq; a puncto C distantes, impediente videlicet ipsa ponderis longitudine.

Quare tam in A quam in B duo alii vectes DE, & FG bifariam æqualiter divisi sustineant vectem AB: atque adeo quemadmodum in A (idem dic de B) sustinetur semissis totius gravitatis, in D sustinetur tantum quadrans, sicut & in E. Sustineatur similiter extremitas D alio vecte HI (id quod præstitum intellige pariter in extremitatibus E, F, G) & in H sustinetur octava pars: item extremitas H sustineatur vecte KL & extremitas K vecte MN; percipitur in K gravitatis pars decima sexta, & in M pars trigesima secunda. Poterunt igitur hac ratione disponi homines 32, qui si possint singuli deferre lib. 100, transferent pondus lib. 3200, & erit æqualiter inter illos distributa gravitas. Quod si spatium non prohibeat adhuc vectem singulis extremitatibus adjungere, numerus hominum deferentium duplicabitur, & vel singulorum labor dimidiatus erit, vel duplicatum pondus transferre poterunt. Porro vectem vecti esse firmo vinculo connectendum, ne forte in motu, vecte aliquo se subducente, luxetur machina, non opus est monere, cum per se res ipsa loquatur. Illud observa, quod vectium inter se æqualitatem, sive longitudo, sive crassities spectetur, non opus est studiose accurare, dummodo singuli vectes æqualiter bifariam dividantur: imo postremi, & breviores esse possunt, ut minus spatii requiratur, & graciliores, minus quippe urgentur a pondere.

THEO-

THEOLOGIA MORALIS EXPURGATA, & ordine Alphabetico disposita, Auctore P.F. Cassiano a S. Elia Carmelita Discalceato Mediolanensi.

Venetiis apud Gasp. de Stortis, 1684. fol.

UTinam vero expurgari Theologiam Moralem opus nunquam fuisset! Sed tantis eam sordibus conspurcarunt hoc inprimis seculo ingenia quædam male subtilia, ut expurgatione supersederi amplius non potuerit. Factum nempe Christiani nominis cum dedecore, quod, cum invalescentibus ubique vitiis adversus improbitatem severis rigidisque præceptis munienda essent mortalium pectora, surrexerunt Viri sanctitatem præ se ferentes, morumque doctrinam professi, qui summo in id studio incubuerunt, quo laxari morum disciplina, & peccata tantum non quævis excusari ac defendi etiam, novis subtilibusque & plausibilibus commentis possent. Nec quicquam est, quod florentissimam Societatem, quæ a Jesu nomen habet, magis objecerit adversariorum ac æmulorum exprobrationibus, quam quod ex ea plerique pestilentium ejusmodi dogmatum architecti prodierint; tametsi ex aliis etiam Religiosorum apud Romano - Catholicos cœtibus non defuerunt, quos idem virus corripuit; & quod a quibusdam Jesuitarum peccatum est, imputari universis, aut toti Ordini non debet. Speciminis loco vel monstrosum illud de *Probabilitate* dogma, geminumque illi *Æquivocationum & Reservationum mentalium* artificium memorasse suffecerit, quibus duobus admissis, actum iri de omni fide & probitate, actum de omni religione, a gravissimis jam dudum viris demonstratum est. Sed & plures in doctrinam morum invectæ sunt corruptelæ, aliæque super aliis propositiones pravæ in scenam productæ, ut visi sint inter se Casuistæ isti velut contendere, quis plus valeret ingenio ad omnem honesti rationem subruendam. Quam lepidæ enim (si paucas exempli causa exhibere fas est) & Christianis doctoribus dignæ quæso hæ similesve sunt? *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium: Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali vel temporali nostro, vel*

vel proximi: Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum, adscendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis adspiciatur, ne domo expellatur: Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur: Mollities jure naturæ probibita non est; unde si DEUS eam non interdixisset, sæpe esset bona & aliquando obligatoria sub mortali: Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi: Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat: Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis: Famuli & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod accipiunt: Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi: Regulariter occidere possum furem, pro conservatione unius aurei: Vocare DEUM in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem: Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas: Non tenemur proximum diligere actu interno & formali: Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga DEUM: Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii: Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam: Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Pudet id generis propositiones plures describere, quales tamen publice venditare ac tueri Casuistæ quidam non dubitarunt, adeo ut Summi tandem Pontifices necessitatem sibi impositam viderint, nimiam isthanc licentiam, quæ impune hactenus in bonos mores grassata fuerat, severe cohibendi, tantisque a corruptelis moralem disciplinam, a publico vero dedecore Romanam

Ecclesiam

Ecclesiam vindicandi. Itaque & *Alexander VII* anno 1666, & *Innocentius XI* anno 1679, ille quadraginta quatuor, hic sexaginta quinque ejusmodi propositiones (quas inter & omnes supra memoratæ comparent) publicis decretis condemnarunt, simulque de iis disputative, ut loquuntur, publice aut privatim tractare, nisi forsan impugnando, sub pœna *excommunicationis ipso facto* prohibuerunt. Quo quidem illi rem se dignissimam præstiterunt; præsentis vero libri auctor *Cassianus a S. Elia* occasionem sibi oblatam arbitratus est, novum Opus Morale, sub titulo *Theologiæ Moralis Expurgatæ* componendi. Nimirum cum jam antea ad excolenda morum studia animum applicuisset, ut vel ex *Centum Historiarum Examine, seu Decisionibus Historico-Legalibus*, Bononiæ anno 1682 ab ipso editis, ac a nobis in Actis mense Julio 1683 p. 269 memoratis, constare potuit; jam materias morales omnes, quæ in propositionibus illis a summis Pontificibus damnatis attinguntur, in locos velut communes & ordinem quidem alphabeticum redigere voluit; reliquis, quæ nulla, ut ait, damnatione hactenus affectæ sunt, alteri tomo reservatis. Ita vero in singulis versatur, ut propositiones damnatas, quod unum ipsi per decreta Pontificum licebat, impugnet, & quæ pro illis defendendis objici solent aut possunt, studiose diluat ac refellat.

A DISCOURSE CONCERNING AURICULAR Confession, as it is prescribed by the Concil of Trent, and practised in the Church of Rome.

Sive

Discursus de Confessione Auriculari, qualem Concilium Tridentinum præscribit & praxis Romanæ Ecclesiæ servat.

Londini, apud Benj. Tooke & Fincham Gardiner, 1684 in 4.

INter prærogativas, quibus suam præ aliis Ecclesiam Romanenses extollere consueverunt, haud postremum locum obtinet auricularis confessio: hanc siquidem, tanquam unicum remedium ad abolenda peccata mortalia post baptismum commissa, pro Sacramento

divinæ institutionis & universalis obligationis venditant, eamque proinde posthabentes Reformatæ Ecclesiæ asseclas passim proscindunt. His ergo patrocinaturus præsentis scripti editor, vanitatemque prætensæ istius prærogativæ ostensurus, tria inprimis hocce discursu evincere allaboravit: videlicet primo, confessionem auricularem a Christo nullibi institutam; deinde, ejus usum nec constantem nec universalem in Ecclesia fuisse; ac denique eandem non modo non necessariam, sed & pietati ac disciplinæ ecclesiasticæ noxiam potius, quam proficuam esse, prout quidem apud Pontificios administrari hactenus adsolet. Primum membrum quod attinet, ait, veteres Canonistas, tanquam hac in parte modestiores modernis, sponte fassos esse, Confessionem istam neutiquam divina institutione, sed unice longæva Ecclesiæ praxi niti: recentiores vero, & Concilium inprimis Tridentinum, non alio Scripturæ loco suam stabilire hypothesin, quam *Joh.20.v.22.* quem tamen, cum ne verbo quidem confessionis mentionem faciat, frustra hanc in rem allegari noster existimat. Multo autem ineptius exinde novi cujusdam sacramenti, pœnitentiæ scilicet, institutionem exsculpi ait; cum institutum tale quid dici nequeat, cujus non nisi per consequentiam, eamque longissime petitam, facta mentio putari possit; præsertim cum in reliquis sacramentis, eorumque institutione, tam dilucida omnium circumstantiarum expressio facta deprehendatur. His delibatis progreditur Autor ad alterum membrum, observantiam nempe & praxin Ecclesiæ antiquæ: ubi quidem certum autumat, in historia ministerii Christi & Apostolorum in his terris ne minimum quidem confessionis auricularis vestigium inveniri posse: nam locum *Act.19.v.18.* de publica coram toto cœtu edita; alterum vero *Jac.5.v.16.* de privata quidem confessione, sed in casu extraordinario, morbi scilicet facta, loqui putat; ad effectum nempe, ut amicus, cui talis confessio concredita, tanto ardentius pro ægroti salute precari valeat. Post Apostolorum tempora, annis fere 200, nullam plane talis confessionis apud ejus ævi scriptores, Ignatium puta, Clementem, Justinum Martyrem, mentionem fieri ait. Apud Tertullianum postea multa quidem de Confessione dicta reperiri; verum non nisi publica, quæ Cypriani quoque & Origenis temporibus maxime frequentata sit, ut sc. rei pronos sese humi prosternerent, mœrorem suum externis signis demon-

demonstrantes, confessionemque scelerum dein coram tota congregatione edentes, exposcerent absolutionem. Porro Chrysostomum quoque & Augustinum, de isto pœnitentiæ sacramento nullam habuisse notitiam, exinde conjicit Autor, quod hi de confessione hominifacta hinc inde perquam leviter, & tantum non contemtim locuti deprehendantur. De Hieronymo vero Erasmum, ei scilicet familiarissimum allegat, testantem *apparere, ejus tempore nondum institutam fuisse secretorum admissorum confessionem*. Ne vero quis a Romanensibus decipiatur, tot patrum testimonia hic pro sua causa allegare solitis, moniti loco quatuor has observationes voluit subnexas. 1. Ubi apud Patres reperitur vox *Exomologeseos*, quæ tamen totum *pœnitentiæ* ambitum in genere designet, ibi mox Pontificios testimonium de sua confessione auriculari repertum putare: 2. quando illi contra Novatianos disputantes extollunt veram Ecclesiam, spem veniæ lapsis, dummodo pœnitentiam egerint, non præscindentem, mox hos cathedræ suæ confessionariæ fulcrum inde accersere, & tali destitutos Novatianismi incusare solere: 3. encomia, quibus illi Confessionem peccatorum, Deo scilicet in secretis admissis, aut Ecclesiæ, *in publicis*, puta scandalis, factam commendant, ab his indistincte accommodari clancularlæ suæ confessioni. Denique 4, ubi patres nonnunquam secretorum criminum confessionem suadere deprehendantur, aut scilicet ob conscientiæ angores, aut tanquam expressionem majoris zeli, aut quandoque pro casu emergente velut tunc speciatim expedientem, ea omnia a Romanæ sedis propugnatoribus avide arripi, & explicari in favorem confessionis istius suæ, tanquam legem universalem & debitum omni Christiano incumbens. His itaque quatuor cautelis observatis, confidit Autor omnem autoritatibus, ex antiquitate huc trahi solitis, nervum incidi posse. Nihilominus aliam adhuc diluit objectionem, ex historia ecclesiastica Socratis & Sozomeni enascentem: qui ipsi scilicet mentionem faciunt certi Pœnitentiarii, e presbyteris ad hoc in specie munus delegati, ut confessiones pœnitentium reciperet: quod officium a Nectario Episcopo Constantinopolitano, Chrysostomi prædecessore, ob scandalum aliquod hujus occasione enatum, postea rursus abrogatum fuisse narrant; unde apparere videtur, Pœnitentiariorum munus antiquorum istorum temporum calculo utique jam receptum

 fuisse.

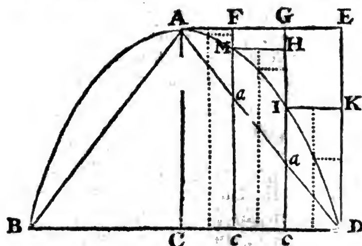
fuisse. Sed ad hanc historiam, quam prolixiuscule enarrat & examinat, respondet autor, hic quoque non privatæ, sed publicæ confessionis reliquias latere: scilicet presbyterum illum pœnitentiarium ad hoc institutum fuisse, ut confessiones reorum, publice alioqui coram cœtu faciendas, non suo, sed Ecclesiæ nomine reciperet. Idque primum ita ordinari cœptum, circa tempus Decianæ persecutionis: & quidem ob eam maxime causam, quod Ecclesia tum valde aucta, & zelo populum catervatim, ad confessionem pro more tum recepto in facie totius cœtus faciendam impellente, haud proficuum amplius putaretur, scelerum confessionem ita publice proferri, ob metum scilicet aut scandali seu contagii, aut illusionis, aut etiam severioris animadversionis, si talia ad aures paganorum judicum hoc pacto forte penetrarent; ac denique, ut languori eorum quodammodo consuleretur, qui metu prædictæ persecutionis ex imbecillitate defecerant, sed post in gremium Ecclesiæ peracta pœnitentia redire parabant. Hoc vero Pœnitentiarii munus divinæ institutionis tunc reputatum non fuisse, vel inde evinci putat autor, quod ecclesia illud, ferente ita temporum conditione, rursus a se libere abrogari posse existimavit. Ostendit præterea differentiam inter illam, & modernam confessionem auricularem; cum ibi non in pœnitentis cujuslibet, sed Ecclesiæ solius arbitrio fuerit electio presbyteri ad munus pœnitentiarii: quodque hic, ut historiæ illius circumstantiæ edocent, pro re nata potuerit commissa sibi crimina ecclesiæ toti revelare, id quod hodie ob sigilli confessionis hypothesin omnino credatur interdictum. Cæterum ait Confessionem hanc auricularem dubiis ex initiis paulatim in Ecclesia Romana invaluisse, non absque omni tamen oppositione, donec tandem, postquam audax Scholasticorum dicacitas eam magis magisque evexisset, anno 1215. Concilium Lateranense quartum edixerit, ut quilibet ad minimum semel per annum eadem uteretur: ultimum demum pondus addidisse Concilium Tridentinum, declarando Confessionem hanc divinitus institutam, ad salutem necessariam, & constanti ac universali Ecclesiæ praxi comprobatam esse. Venit jam autor ad tertiam sectionem, qua damna & incommoda, ex confessione tali profluentia demonstrare intendit. Ubi quidem plurimos abusus, in Romana ecclesia quoad hanc materiam

riam receptos, ad oculum demonstrare satagit: quos tamen hoc loco, cum passim de iis querelæ prostent, recensere nil attinet.

Subjicit tandem in fine Autor, sibi, postquam discursus hic maximam partem jam impressus esset, ad manus venisse librum in Gallia editum, suæque sententiæ e diametro contrariantem, sub titulo *Historiæ Confessionis Auricularis*, (quam scilicet a *Jacobo Boileau* conscriptam commemoravimus *in Actis anni 1684 mens. Aprilis p. 172.*) seque initio ejus adspectu haud parum fuisse attonitum, veritum quippe, ut suus hic tractatus, exiguæ scilicet molis & festinanter fere conscriptus, consistere posset cum opere, quod, teste præfatione, virum non incelebrem, & ætatis vegetæ, integris octodecim annis occupasset. Perlecto tamen libro, ait, se magnum quidem eruditionis apparatum in eo reperisse, parum tamen, quod scopum feriret, ac vix quidquam, quod non jam antea prævidisset, & cui non in discursu suo quadantenus obviasset. Scilicet multa ibi adduci testimonia, commendationem confessionis in genere, dignitatem ordinis sacerdotalis, potestatem clavium, autoritatem Ecclesiæ, periculum ejus censurarum, solatium absolutionum, severitatem disciplinarum concernentia: ea vero, in quibus cardo negotii versetur, in hoc scriptore non magis, quam in ullo ejus antecessorum reperiri: videlicet, quis unquam ex antiquis Ecclesiæ doctoribus confessionem auricularem vocaverit sacramentum, aut partem sacramenti; aut universalem ejus necessitatem adseruerit; aut denique statuerit, peccata secreto post Baptismum commissa non aliter, quam confessione homini facta remitti posse. Denique confidentius se nunc discursum hunc suum luci publicæ exponere profitetur, quam quidem facturus fuisset, siquidem prædictus liber non prodiisset. Quæ omnia ne gratis dixisse videatur, unum alterumque etiam exemplum in medium adducit eorum, quæ perperam a memorato scriptore allegata autumat: quo exinde patescat, quam instabili pede nitantur, quæ fundamentis adeo lubricis superstructa sint.

JOH. CHRISTOPHORI STURMII, PROFESsoris Altdorffini Quadratura Parabolæ, methodo Arithmeticæ infinitorum demonstrata.

Dedimus superiori anno inter Acta mensis Martii, a pag. 123, *Cylindri ad inscriptam Sphaeram, Parallelogrammi ad Triangulum, & Parallelepipedi ad Pyramidem ejusdem altitudinis & baseos proportionem*, nova infinitorum methodo a clarissimo hoc *Autore* ostensam. Huic non immerito, quanquam ex intervallo, subnectimus *Parabolae quadraturam*, dudum quidem ab *Archimede* inventam, sed jam simili methodo a laudato Viro demonstratam, & ope schematis appositi, in literis nuperrime Lipsiam scriptis, ut sequitur, explicatam.

Sit AC = $3b$; CD = $3a$: ergo Parallelogrammum CE erit $9\,ab$, & Triangulum ACD $9\frac{ab}{2}$.

I. Parallelogrammum circumscriptum CF erit $3\,ab$ sive $9\frac{ab}{3}$

Pro IIdo Parallelogrammo cH fiat,

Ut cF ad aF; sic aF ad FM } id quod demonstratu facile.

h. e. $3b$, b :: b, $\frac{bb}{3b}$

Ergo cM vel cH erit $3b - \frac{b}{3}$, id est $2\frac{2}{3}\,b$.

Ergo Parallelogrammum cH, $2\frac{2}{3}\,ab$, sive $\frac{8}{3}\,ab$.

Pro IIItio Parallelogrammo cK fiat iterum,

ut cG ad aG; sic aG ad GI

h. e. $3b$, $2b$ :: $2b$, $\frac{4bb}{3b}$ sive $\frac{4b}{3}$

Ergo cI vel DK erit $3b - \frac{4b}{3}$ hoc est, $1\frac{2}{3}b$. Ergo Parallelogrammum cK $1\frac{2}{3}\,ab$, sive $\frac{5}{3}\,ab$; (*decrescentibus ita Parallelogrammis circumscriptis secundum numeros impares ab unitate ordine ascendentes, & prima fractionis numeratore existente quadrato numeri partium in linea* CD.)

Summa igitur omnium trium Parallelogrammorum erit $\frac{22}{3}\,ab$, cum Triangulum ACD sit $\frac{9}{2}\,ab$, adeoque ad illam summam se habeat ut $\frac{9}{2}$ ad $\frac{22}{3}$ hoc est (eadem facta denominatione) ut $\frac{27}{6}$ ad $\frac{44}{6}$, hoc est, ut 27 ad 44, hoc est (dividendo utrinque per 9) ut 3 ad $4\frac{8}{9}$.

Bi-

Bisecando vero nunc partes omnes baseos CD, & ponendo pro AC, $6\,d$; & pro CD, $6\,c$: erit Parallelogr. CE, $36\,cd$, & Triangulum ACD, $18\,cd$. Imum autem Parallelogrammum circumscriptum habebitur $6\,cd$ sive $\frac{36}{6}\,cd$; IIdum invenietur methodo superius adhibita $\frac{35}{6}\,cd$; IIItium $\frac{32}{6}\,cd$; IVtum $\frac{27}{6}\,cd$; Vtum $\frac{20}{6}\,cd$; VItum $\frac{11}{6}\,cd$: Summa omnium $\frac{161}{6}\,cd$; cum Triangulum ACD sit in hoc casu $18\,cd$, hoc est $\frac{108}{6}\,cd$, adeoque ad illam summam se habeat, ut 108 ad 161, hoc est (dividendo utrinque per 36) ut 3 ad $4\frac{17}{36}$.

Bisecando rursum partes baseos omnes, & pro AC ponendo $12\,f$; pro CD, $12\,e$: totum Parallelogrammum CE erit $144\,ef$, & Triangulum ACD $72\,ef$. Circumscriptorum autem Parallelogrammorum Imum erit $12\,ef$, sive $\frac{144}{12}\,ef$; IIdum $\frac{143}{12}\,ef$; IIItium $\frac{140}{12}\,ef$, &c. & consequenter, juxta regulam superius inventam, summa omnium duodecim invenietur $\frac{1222}{12}\,ef$; cum Triangulum ACD fuisset $72\,ef$, hoc est, (utrinque dividendo per 288) ut 3 ad $4\frac{70}{288}$: cum præcedens proportio fuisset ut 3 ad $4\frac{136}{288}$ &c.

Comparando igitur decrementa fractionum quaternario adhærentium, evidens est secundam fractionem decrevisse $\frac{1}{36}$ infra dimidium prioris (quæ fuerat $\frac{32}{36}$) tertiam $\frac{2}{288}$, sive $\frac{1}{144}$ infra dimidium secundæ, &c: ita ut defectus posterior semper sit $\frac{1}{4}$ defectus prioris infra dimidium. Quare hæc decrementa infra dimidium infinito progressu in ipsa tandem dimidia, & dimidiorum dimidia tandem in ipsum integrum definere necessum est.

Id quod hoc modo evidentius adhuc constare potest:

In prima circumscriptione Triang. ACD est
ad 3 parallelogr. circumscripta ut 3 ad $4+1-\frac{1}{9}$
In secunda ad 6 - - - ut 3 ad $4+\frac{1}{2}-\frac{1}{36}$
In tertia ad 12 - - - ut 3 ad $4+\frac{1}{4}-\frac{1}{144}$ &c.

Erit igitur Triangulum ACD ad semiparabolam ipsam, & consequenter Triangulum BAD ad totam Parabolam,

ut 3 ad $4+1-\frac{1}{2}-\frac{1}{4}-\frac{1}{8}$ &c.
$-\frac{1}{9}+\frac{3}{36}+\frac{3}{144}+\frac{3}{576}$ &c. hoc est ut 3 ad 4

Nam $1-\frac{1}{2}-\frac{1}{4}-\frac{1}{8}$ &c. in infinitum est æquale nihilo; & $\frac{1}{9}+\frac{3}{36}+\frac{3}{144}+\frac{3}{576}$ &c. in infinitum est etiam æquale nihilo: quod ex recepta progressionum regula manifestum est.

Quæ ultima arithmetice concludendi ratio, si demonstrationibus

bus nostris, (*de proportione cylindri ad sphæram inscriptam &c.*) accommodetur, prout accommodari facile potest, non parum ipsis evidentiæ, & si bases ac altitudines in partes numero æquales (uti hic factum) divisæ semper supponantur, multum facilitatis illis accedere, fractionumque multitudini tædioque parci poterit: quod hac occasione monuisse fortasse non inconsultum fuerit.

ADAMI ADAMANDI KOCHANSKII, E SOC. Jesu, & S.R.Maj. Poloniæ Mathematici,

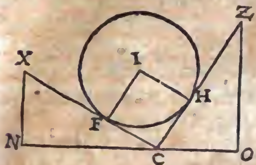
CONSIDERATIO Speciminis Libri de Momentis Gravium, Authore J. F. V. Lucensi.

R*Ecolet B. Lector, superioris anni Acta mens. Nov. pag. 511. specimen dedisse libri* de momentis gravium, *Autore* J. F. V. Lucensi, *una cum censura Viri cujusdam rerum mathematicarum scientissimi. Huic jam alteram jungimus, clarissimo Kochanskio, superiore jam anno d. 24 Novembr. Autori speciminis per literas repositam; sed quod de fato literarum suarum nihil hactenus comperisset, nuperrime nobis humaniter communicatam, & publico omnium juri benevole permissam.*

Quemadmodum laudabiles sunt ii conatus, qui vel noviter investigandæ veritati, vel etiam veteri explorandæ impenduntur; ita majori res hæc circumspectione tractari debet, ubi quidpiam contra recepta passim dogmata tentatur. Nihil autem magis arduum, errandique periculis obnoxium esse credo, quam solius rationis discursu, naturæ leges investigare velle, quæ secretis suis recessibus, sæpenumero nostros eludunt syllogismos, nisi hi frequenter, ac diligenter instructis fulciantur experimentis. Palmare hujus rei exemplum nobis offert ipsemet summus Aristoteles, qui dum ad canones quidem rationis, non tamen ad naturæ sancita, pronunciat; *Ut gravitas ad gravitatem, sic velocitas ad velocitatem*; vehementer in eo fallitur, & fallit: cum sicut notum est, globus bilibris ex alto demissus, non duplo velocius descendat, quam alter pondo unius. Non erit itaque ingeniosissimo Autori J. F. V. probro-

brosum, si ejus quoque rei specimen, in suo de iisdem Gravibus specimine, nobis, fortasse de industria, obtulerit. Sed rem aggredior.

Triplex Gravis unius, per duo plana inclinata descendentis, statui poterit hypothesis. Vel enim *inprimis* utrumque planum declive, XC, CZ, est omnino immobile super Horizonte N C O, nec ab invicem separabile in C. Vel *secundo* ponitur Planum XC firmiter stabile, alterum vero C Z per Horizontem C O, sub eodem angulo Z C O propellibile, aut vicissim. Vel *denique* utrumque Planum inclinatum C X, C Z, super Horizonte N C O, libere & absque resistentia, in utramvis partem, a potentiis in F & H impellentibus, dimoveri potest, ac divelli. Plures hypotheses ex Autoris Figura exsculpi posse, non video. Nunc de singulis suppositionibus breviter, initio sumpto a *prima*, in qua sola Autor procedit.

In *prima* igitur hypothesi, si rigide loquamur, supervacaneum videri posset inquirere, Gravis unius ejusdemque duo momenta I F, IH: quia impossibile est, unum idemque corpus duobus simpliciter moveri motibus, hoc est ad terminos disparatos F & H tendentibus, ac præsertim quando nullum hujusmodi lationibus spatium conceditur. Investigari tamen potest pressio, vel vis incumbens utrique Plano, a Gravi deorsum tendente, sed objectu planorum impedito, impressa. In hujus autem rei inquisitione, discursus Autoris mihi non probatur, sequentibus de causis.

Tribuantur enim duobus Triangulis orthogoniis XNC, ZCO, latera rationalia & quidem numeris integris taxata, velut 3, 4, 5; vel si magis placet, istis, 5, 12, 13. Tum sic: Autor sui speciminis (prout illud exhibetur in Actis mensis Novemb. anni 1684. pag. 512, lin. 25) sic ait. *Planum ZC sustinet pondus æquale momento, quo globus exigit descendere super XC, &c.* Ac simili modo, pag. eadem lin. 31. de altero plano discurrit; nulla interim facta mentione ejus momenti, quo idem globus exigit descendere deorsum utrobique, & quod momentum quodammodo reclinat, ac deponit in planis declinantibus, & ut ita loquar, illud deperdit: quin imo pag. 513, lin. 1.

expresse affirmat; *Momentum totale globi super plano Horizontali, æquari duobus illis momentis partialibus &c.* Atqui momentorum quoque illorum, quæ perpendiculari nisu in Planis globum quodammodo sustentantibus deponuntur, non minor ratio, ac obliquorum illorum impulsuum, haberi debet; alioquin non poterunt exacte supputari momenta omnia partialia, & consequenter nec recte conferri cum momento Gravis totali, prout contigit Autori, & ex dicendis constabit.

Alterum σφάλμα reperio eadem pag. 513, lin. 9, in his verbis: *Momentum totale ad momenta partialia simul sumpta, est ut Hypothenusa XC, ad latera XN & NC in directum posita.* Atqui dicendum erat, est ut Hypothenusa XC bis, vel plus Hypothenusa CZ; nec præterea excludenda erant ab hoc computo momenta illa deposita, vel reclinata, de quibus paulo ante. Huic autem lapsui offendiculum præbuit istud, quod Autor latera Triangulorum NXC, OZC, sumpserit tanquam quantitates absolutas, cum tamen ea in præsenti ratiocinio exprimant solummodo quantitates relatas, sive rationes, quæ longe aliter atque priores illæ tractari debent. Unde Triangulum OZC per accidens habet latera priori æqualia, quin & illi dissimile esse poterat, dummodo Orthogonium &c. Immo in tribus, aut quotlibet planis inclinatis ejusdem Gravis momenta considerare licebit.

His breviter indicatis exempli loco meum in præsenti hypothesi discursum sic ordino. Ponantur latera XN, 3; NC, 4; CX, 5: idem facilitatis gratia intelligatur de lateribus CO, OZ, ZC. Tum sic:

Gravis globosi super declivi XC, in F collocati, Gravitas Integra ad Accisam, aut Infractam plani declivitate, est sicut XC (5) ad XN (3) & consequenter Gravitas Deposita, vel Reclinata, ad Integram est, ut 2 ad 5. Similiter in altero plano CZ Gravitas Integra ad Fractam est, sicut CZ, (5) ad ZO (4:) Ac proinde eadem Integra ad Depositam est ut 5 ad 1. Colligendo igitur partes in unum, est universim Gravitas Integra ad Infractam, ut bis 5, ad 3 plus 4: & eadem Integra ad Depositam in punctis F & H, ut bis 5, ad 2 plus 1.

Sunt igitur jam nobis manifestæ horum omnium Quantitates relatæ, e quibus Absoluta Quantitas nullo negotio colligetur.

Æstimetur enim Gravitas integra globi, Asse uno, sive Unciis 12. Tum fiat, ut Gravitas Integra bis 5, sive 10, ad Fractam 3 + 4, sive 7; sic 12, ad $8\frac{2}{5}$. Et ut Integra 10, ad Depositam 2 + 1; sive 3; sic 12, ad $3\frac{3}{5}$: quæ cum Infracta $8\frac{2}{5}$ æquatur Integræ 12, prout oportet. Quod si circa hæc aliter discursus instituatur, is enormiter claudicabit, prout experienti patebit. De duabus aliis supra memoratis suppositionibus, ut & de illis, quando Angulus FCH, planis inclinatis comprehensus, minor aut major est recto, nihil attinet hoc loco memorare, maxime cum hæc ipsa, temporis angustiæ, negotiorumque moles, vix exarare permiserint.

LUCII COELII LACTANTII FIRMIANI OPERA, quæ extant, ad fidem MSS. recognita & commentariis illustrata a Thoma Sparck A. M. ex æde Christi.

Oxonii e Theatro Sheldoniano 1684. in 8.

AD Lactantii opera in nova hac editione accedit liber de mortibus persecutorum, quem e manuscripto Colbertinæ bibliothecæ codice A. C. 1679, cum secundam miscellaneorum partem ederet, primus publici juris fecit, & uberrimis notis illustravit *Stephanus Baluzius*. Breviores notas Baluzianis omissis substituit *Sparckius*, novi hujus Lactantii editor, quales & reliquis disertissimi Patris operibus adjecit, quorum analysin ex *Abrahami Sculteti* medulla Patrum deprompsit, *Servatii Gallæi* exemplum imitatus, a quo etiam Lactantii elogia & vitam mutuatus est.

Ante *Sparckium* & *Gallæum*, *Antonius Thysius*, *Josephus Isæus*, *Michael Thomasius*, & *Xystus Betulejus* Lactantium notis suis & commentariis illustrarunt. Quoties autem Lactantii opera prelum subierint, dici vix potest. Leidensem, Genevensem, Florentinam, duas Romanas, duas Lugdunenses, quatuor Basileenses, totidem Antverpienses & octo Venetas editiones in sua, quæ Lugduni Batavorum A. 1660. lucem publicam aspexit, recenset Gallæus, qui omnium primam ac principem existimat Venetam anni 1472, cui eo nomine primum inter tot editiones locum assignavit. Verum anti-

quior est Romana A. 1470 a *Johanne Andrea* Aleriensi episcopo curata. Et ne hæc quidem omnium prima, siquidem *Hottingerus* in *Bibliothecario quadripartito* exemplar Lactantii, Romæ A. 1465. characteribus adhuc satis rudibus impressum, in Carolina bibliotheca asservari memorat. His addi possent Venetæ A. 1478, 1497 apud Bevilaquum, & 1502; ut Parisiensem A. 1513, Basileensem 1532, Lugdunensem 1543, Coloniensem 1544, Antverpiensem 1555, & alias taceamus.

Ad calcem Oxoniensis, quam nunc recensemus, editionis legitur *Henrici Dodvvelli* A. M. Dubliniensis dissertatio de Ripa Striga, cujus Lactantius in libro de mortibus persecutorum meminit, cum Diocletianum per circuitum Ripæ Strigæ Nicomediam venisse refert. In hac dissertatione doctissimus Autor primum se a *Baluzio* dissentire profitetur, qui hunc locum aut mendosum, aut de ora Propontidos intelligendum suspicatus fuerit. Deinde vocem Strigæ Gromaticam & castrensem fuisse annotat, qua occasione de forma castrorum Romanorum ut plurimum quadrata differit, quorum frontem Strigam, & latus Scamnum veteres appellaverint. A castris transit ad colonias pro castrorum more & disciplina dispositas, quarum prætenturas Strigarum nomine signatas observat. Hinc agrorum, castrorum & provinciarum limites plerumque fluvios fuisse animadvertit, nec alium fluvium quærendum existimat, cujus Ripam Strigam Lactantius nominaverit, quam Danubium, quem Imperii Romani limitem plerique veteres agnoverint, & a cujus ripa tot ab ea parte provinciæ Ripenses vocatæ fuerint. Idem probat a castris in Danubii ripa frequentissimis, & qualia prætenturarum munimenta fuerint ostendit, ripæque Strigæ memoriam in Strigonii urbis ad Danubii ripam sitæ nomine adhuc constare, cum Oxoniensi, quem vocat, Patre conjicit. Postremo, cum Romanos raro Danubii ripam egressos, & Diocletiani ætate nullam Trans-Danubianam provinciam habuisse demonstrasset, quam apte hæc ripæ Strigæ explicatio cum Diocletiani consilio ac itinere conveniat, exponit.

PE-

PETRI BIARNOY DE MERVILLE, IN Supremo Galliarum Senatu Patroni, Examen Juridicum in Jure Canonico.

Parisiis, apud Laurentium d' Houry, 1685 in 12.

Juris Canonici doctrinam compendio traditurus Autor, non aliam sibi methodum eligendam censuit, quam erotematicam, utpote qua & captum & memoriam legentium optime omnium juvari persuasus est. Continuis proinde quæstiunculis, sua utique se perspicuitate commendantibus, jura hæc proposuit: & eo quidem ordine, quo Lancellottus suas Institutiones concinnavit, ita ut librorum ac titulorum series exacte utrinque respondeat. Atque hujus ejusdem vestigia quoad ipsas quoque materias secutus est Autor, non ita presse tamen, quin subinde, quæ ibi deficiunt, ex reliquo juris Canonici corpore suppleat. Præterea vero, quo magis proficuum libelli hujus usum conterraneis suis redderet, non omisit singulis articulis subnectere praxin fori Gallicani, sicubi hæc a regulis Juris communis Pontificii discrepat; itemque insigniora historiæ Ecclesiasticæ loca, ubi scilicet occasio eorundem commemorationem exposcere visa fuit. Et Galliæ quidem praxin quod attinet, ait magnam juris ecclesiastici, ibidem hodie vigentis, partem consistere ex Pragmatica, quam vocant, Sanctione, seu Constitutionibus, quas Carolus VII Galliæ Rex in Bituricensi conventu anno 1438 de rebus ecclesiasticis promulgavit, quæque fere ex decretis Concilii Basileensis constant; & *Concordatis* sive tabulis fœderis, anno 1516 inter Leonem X & Franciscum I initi, ad temperanda pragmaticæ sanctionis sancita eorumque rigorem. In recensendis ipsis ejus Regni juribus, quatenus a jure Canonico abeunt, non erimus prolixi, sed exempli tantum loco pauca referemus, quæ in appellationum materia ibidem specialiter recepta perhibet. Videlicet testatur, sententiam in Gallia post decem dies, non amplius, ut olim, transire in rem judicatam, sed ab ea appellari posse usque ad 30 annos, *lib. 3. tit. 15.* Apostolorum usum penitus cessare, per Constitutionem anni 1539, *l. 3. tit. 17.* Duplex ibi vigere appellationis genus, scil. appellationem simplicem, qua a judice ecclesiastico ad alium ecclesiasticum provocetur, & appellationem

tionem *tanquam ab abusu*, per quam a judice ecclesiastico, sua scilicet jurisdictione, per sententiam contra regni jura latam, quodammodo abuso, appelletur ad curias supremas seculares, *ibid.* Ad petendam quoque in integrum restitutionem, ex Constitutione Ludovici XII, non quadriennium, sed decennium continuum indulgeri, perhibet *lib. 3. tit. f.* Plura huc transferre non immerito supersedemus, maxime cum autor ipse differentias istas summo tantum digito commonstrasse fuerit contentus. De cætero licet testetur, se nihil omnino in hocce compendio posuisse, quod non expressis Juris Canonici textibus comprobari valeat: eorundem tamen allegationem in totum omisit, veritus ne citationes istæ interspersæ, & animum lectoris quodammodo distraherent, & memoriæ etiam ejusdem, cui tamen inprimis consultum voluit, impedimento esse possent.

FRANCISCI CLARKE PRAXIS FORI Ecclesiastici, per Thomam Bladen S. T. D. Decanum Ardfertensem, Jacobo Duci Ormoniæ, Hiberniæ Proregi, a Sacris. Editio secunda.

Londini, impensis Hannæ Savvbridge, 1684 in 4.

Retulimus præterito mense Martio hujus anni succinctos Mocketi & Zouchei tractatus, de jure & foro Ecclesiastico Anglicano conscriptos. Libuit nunc in supplementi vicem subjicere præsentem librum, utpote ex quo forma litigiorum ibi servari solita prolixius perspici potest. Etenim nil aliud continet, quam processus ibidem recepti aliqualem delineationem; potissimum vero formulas, in quovis litis articulo, tam a judice, quam utroque litigantium adhiberi consuetas. Non mirum proinde, quod liber hic apud eos, qui in foro versantur, teste præfatione, hactenus tanto in pretio fuerit habitus: præsertim cum talem nactus sit autorem, quem non vitæ genus tantum, sed & longa experientia talibus consignandis reddiderant habilem. Scilicet cum hanc Praxin primum ederet, id quod contigit anno 1596, jam continuis 36 annis in primarii Archiepiscopi Cantuariensis Curia, de Arcubus dicta, steterat, Procuratoris ibi munere functus. Contenta ipsa hujus libri, cum uti dictum, in formu-

lis maximam partem consistant, ulteriori commemoratione non indigent. Id tamen silentio præterire noluimus, quod in foro ecclesiastico Anglicano contumacia litigantium coerceatur excommunicatione, *tit. 20.* quam passus si ne sic quidem compareat intra 40. dies, decernitur contra eum captura, *tit. 22.* Quod si vero talis bannitus seu *utlegatus* in eo statu manserit per annum, non tantum, (qui excommunicationis mox effectus sunt) arcetur a conversatione fidelium, omni actione in judicio caret, & sepultura, si mori eum interim contingat, in cœmeterio excluditur; sed & ulterius judex ecclesiasticus contra eum inquirere valet, tanquam in causa hæreticæ pravitatis, *tit. 139.* Et hæc ipsa pœna excommunicationis etiam contra testes locum obtinet, si in judicio contumaciter recusent comparere, *tit. 43.* Similiter tametsi injuriam passus ibi quoque post annum agere nequeat: nihilominus ipsi integrum est a judice petere, ut reus pronuncietur incidisse in sententiam excommunicationis: id enim constitutiones Provinciales sanciunt: & tum excommunicatio hæc retrotrahitur, & reputatur ac si facta esset mox a die injuriarum prolatarum, nec tollitur, priusquam reus condonationem injuriæ a læso, vel publice in ecclesia, vel in alio loco, judicis arbitrio adsignando, petierit, *tit. 120.* Occurrunt quidem alia adhuc singularia, sed cum eorum pleraque jam tetigerimus, ubi modo dictos Mocketi & Zouchei tractatus commemoravimus, plura nunc afferre supersedemus. Cæterum quamvis Praxis hæc primario respiciat observantiam Curiæ de Arcubus, tamen eadem in aliis etiam curiis, inferioribus præsertim suum præstat usum; dum hæ, teste autore, a stylo curiæ de Arcubus normam suam nanciscuntur.

STEREOMETRY MADE EASIE, OR THE DEscription and use of a new gauging-rod &c.

hoc est

Stereometria reddita facilior, sive descriptio & usus virgæ Stereometricæ pro doliis metiendis, per Thomam Everard.

Londini apud R. Clavel, 1684. 12.

Instru-

INſtrumentum ex duabus conſtat partibus, majore,& minore quæ ſuper majore incedit. Ambæ recte invicem applicatæ componunt virgam integram, crasſitie tertiæ partis pollicis quadrati, & longitudine 38 pollicum; includique poſſunt baculo geſtatorio. Exhibentur in eo inſtrumento lineæ progresſionis Geometricæ, quarum uſus paſſim habetur, eumque Autor ſpeciatim applicat ad Stereometriam & metienda doliorum contenta; adjecta quoque eſt linea pro metiendis ſegmentis circuli. Cum autem Stereometræ ſoleant ſumere dolium, vel pro medio fruſto ſphæroeidis, (quod eſt capaciſſimum) vel pro medio fruſto fuſi parabolici (rotatione parabolæ circa baſin ſive ordinatim applicatam geniti, quod eſt capacitate proximum) vel pro medio fruſto compoſiti ex duobus conoeidibus parabolicis communem baſin habentibus (quod eſt minus capax) vel denique pro medio fruſto compoſiti duorum conorum communem baſin habentium (quod eſt minimæ capacitatis, & vix unquam locum habet) hinc notat autor, ſi dolium detur, cujus craſſities ſive diameter maxima (nempe in medio) ſit pollicum 34, minima vero (ſeu in extremis) pollicum 24, longitudo dolii pollicum 48, capacitatem fore

ſecundum Hypotheſin	1 pollicum cubic.	128. 71
	2	127. 64
	3	115. 77
	4	113. 55.

Ubi apparet, diſcrimen quidem non magnum eſſe, ſi dolii ſpecies cadat intra ſphæroeidem & fuſum, itemque inter conoiedem & conum; ſed inter fuſum & conoeidem, magnam eſſe latitudinem: valde enim differunt 127. 64, & 115. 77, ac proinde magnum ſatis errorem committi poſſe. Unde ipſe diametros in decimum quemque pollicem longitudinis metitur, & areas circulorum & ſegmentorum ex Tabula libro ſubjecta, aut linea inſtrumenti invenit, ex quo dolii erecti aut jacentis, pleni aut ex parte vacui, contenta facile habentur.

THE-

THESAURUS EX THESAURO PALATINO selectus, sive Gemmarum & Numismatum, quæ in Electorali Cimeliarchio continentur, elegantiorum ære expressa & convenienti Commentario illustrata dispositio, autore L. Begero, Sereniss. Electoris Palatini Antiquario & Bibliothecario.

Heidelbergæ, Typis Philippi Delborn. 1685. in fol.

POstquam non paucæ hactenus tam Regum ac Principum, quam privatorum hominum inclaruere gazæ nummariæ & antiquariæ, ex tenebris in lucem nunc quoque producitur cimeliarchium Serenissimi Principis ac Domini CAROLI, Comitis Palatini Rheni, S. R. Imp. Archithesaurarii & Electoris, nuper eheu! die $\frac{16}{26}$ Maji in ipso ætatis flore immatura morte exstincti. Continet illud ingentem & Gemmarum & Numismatum apparatum. Sed Clar. Begerus, qui Electoris hujusdem & Antiquarium & Bibliothecarium se profitetur, ex spissa cimeliorum illorum farragine, potiora tantum atq; elegantiora in hoc volumine selegit, unde & idem *Thesaurus ex Thesauro Palatino selectus* inscribitur. Ac primum quidem *Gemmas* æri incisas exhibet, easque in capita duo distinguit, quorum alterum de diis agit, alterum de hominibus; & quemadmodum in illo pleraque omnia, quæ sub Theologiam Gentilem cadunt, explicat: ita in hoc Philosophiam moralem eruditissimis discursibus, monitisque saluberrimis elucidat. Deinde *Numismata*, eaque & ipsa, uti Gemmaria cimelia, ære expressa in tribus capitibus repræsentat, contemplaturque in primo Reges quosdam Macedoniæ, Asiæ, Syriæ, Ægypti, Cariæ, Pergami, Bithyniæ, Ponti; Viros illustres Græciæ, Tyrannosque Siciliæ: in secundo aliquot Colonias Magnæ Græciæ, Insularum, Græciæ, Asiæ & Africæ: in tertio Augustos Romani Imperii Rectores, quicunque a Julio Cæsare vel in Occidente, vel in Oriente, (paucis exceptis,) præfuerunt. Nummos autem, quos vocant *Consulares*, consulto omittit, utpote a *Cl. Patino* in restituto & aucto *Ursino*, jam exhibitos. Cumque diversæ in his nummis res contineantur, eos diverso quoque modo disponit, servans quippe in Imperatoribus ordinem Chronologicum (a Julio enim Cæsare incipit, & in Manuele Impera-

tore Græco definit) in Coloniis Geographicum, in Regibus & Viris illustribus ex utroque mixtum. Gemmas autem quod attinet, in capite illarum primo initium sumit a Jove, variisque Deorum ac Dearum simulacris & actionibus consideratis, omnia tandem ad Jovem refert; in secundo, ut temporis quodammodo servaret ordinem, Græcorum effigies & actiones præponit, & Romanorum subjicit, ita quidem, ut omnia tandem (nam sectioni cuilibet anacephalæosin moralem, corollarii quasi loco, annectit) ad Deorum metum reducat. Nam uti in explicatione Nummorum Historici; ita in Gemmarum illustratione Theologi ac Philosophi moralis obire partes Begerus voluit, satius esse ratus, si gentilis superstitionis figmenta ad normam veri exigeret, & præcepta virtutum interspergeret, quam si vel Deorum genealogias tædiose recenseret, vel de lapidum generibus prolixe dissereret; quanquam nec Deorum genealogias, & genera lapidum plane subticuit; quemadmodum & in Numismatibus tum genus metalli his monogrammatibus AV, AR, Æ, & num primæ, vel secundæ, vel tertiæ magnitudinis sint, his numeris 1, 2, 3. indicavit.

GEMMÆ ET SCULPTURÆ ANTIQUÆ depictæ ab Leonhardo Augustino Senensi, addita earum enarratione in Latinum versa ab Jacobo Gronovio, cujus accedit præfatio.

Lugduni Batavorum, apud Danielem a Gaesbeck. anno 1685, in 4.

APparaverat hic Augustinus Siciliam Parutæ, post primam editionem notabili numismatum augmento locupletatam, apparatumque id genus alium lectori antiquitatis studioso in præfatione spoponderat. Promissis itaque suis ut staret, imagines Gemmarum collegit, seu sculpturas ac varios lapides, in quibus luculentissima antiquitatis vestigia effulgebant. Erat autem tum minister eminentissimi Cardinalis, Francisci Barberini, quem nepotem suum agnoscebat Urbanus VIII Pontifex M. isque uti literatissimus ipse, ita summus literarum ac literatorum fautor. A quo Cardinali cum & in familiam Pontificis ejusdem fuisset receptus, in id operam industriam-

duſtriamque impendit omnem, ut tam numiſmata, quam ſtatuas & inſcriptiones ex ruderibus eriperet, inque celebri palatio ac bibliotheca Barberina reponeret. Nec marmora tantum, metalla, & eruditas ſculpturas, ſed & multiplicem ectyporum & variorum lapidum copiam, tanquam rara monumenta in pinacotheca ejusdem bibliothecæ adunavit. Gemmas autem inprimis antiquiſſimas conquiſivit, earumque raras & excellentes multas poſſedit ipſe; utque muneribus ſibi commiſſis faceret ſatis, (nam & titulum Antiquarii, & Probatoris antiquitatum ab Alexandro VII, P. M. obtinuerat) cimeliorum ſuorum participes amatores eruditionis hujusce facere voluit, uſus opera tum celeberrimorum hoc ſeculo pictorum, Andreæ *Sacchii*, & quem valde deprædicat, Joh. Bapt. Galeſtruzii, tum Johannis Petri Bellorii, a quo multas doctiſſimas obſervationes notasque eſt indeptus, quem & ipſum novam gemmarum Auguſtini editionem Romæ curare, ex literis Illuſtr. Magliabechii nuper accepimus. Quæ monumenta antiquitatis rariora cum ab eruditisſimis quibusque magni æſtimentur, non difficulter permoveri ſe paſſus eſt Vir Cl. Jacobus Gronovius, ut Belgicam hanc editionem, quanto maximo opere poſſet, adornaret. Adornavit is etiam feliciter, nec archetypa tantum ſine ulla aberratione puriſſime per Blotelingium retulit, ſed & explanationem cælaturis annexam, ex Italico ſermone in Latialem fideliter transtulit. Emendavit etiam in præfatione errores, eosque partim typographicos, partim ex feſtinatione vel humanitate Auguſtini profectos, ita tamen, ut & Auguſtinum contra tres nonneminis cenſuras defenderit. Præterea, ut volumini huic aliquid gratiæ accederet, non Smetium tantum confutavit, Mithræ (per quem Sol intelligendus,) ſtatuam, Romæ in Alteriorum ædibus ad S. Marcum extantem, falſo in opere Gruteriano deſcribentem, ſed & tres alias Mithræ figuras deſcripſit, & æri inciſas ſtatim poſt præfationem libro Auguſtiniano præmiſit. Liber alias Auguſtini in duas diviſus eſt partes. In prima, quæ Alexandro VII inſcripta eſt, præmittuntur ad Gemmas CCXIV, Annotationes totidem; ſubjiciunturque illis Gemmæ ipſæ pulcherrime æri inciſæ, Deorum, Dearum, Philoſophorum, Poetarum, Regum, Reginarum, Imperatorum, Imperatricum, aliarumque perſonarum & rerum, addito ſemper lapidis genere. In ſecunda, quam magno Hetruriæ Duci Coſmo dedicavit,

præmittitur *Differtatio de gemmis antiquis annulorum*; excipiunt hanc annotationes ad Gemmas antiquas alias, easque numero L, una cum Inscriptione vetusta marmorea, hisque Gemmæ ipsæ, ut in prima parte, faberrime a sculptore expressæ subjunguntur.

JOHANNIS HARDUINI, SOC. JESU Presbyteri, Nummi Antiqui populorum & urbium illustrati.

Parisiis, apud Franciscum Muguet, 1684. in 4.

Viris longe clarissimis, qui nummos hactenus antiquissimos & publicarunt & illustrarunt, accensendus nunc venit *Joh. Harduinus*. Is, uti raræ & exquisitæ eruditionis laude apud Gallos jamdudum inclaruit, ita in Serenissimi Delphini usum Commentarium elaborare in Plinium, Naturalis Historiæ conditorem, fuit jussus. Cui operi conficiendo cum se accinxisset, jamque γεωγραφούμενα seu populorum situs descriptionemque illustrare occepisset, etiam nummos populorum illorum perlustrandos explicandosque sibi esse existimavit; præsertim cum ex nummis plurimum Geographiæ, nec minus vicissim ipsis ex Geographia lucis accessurum intelligeret. Quorum notitiam non superficiariam ut sibi compararet, omnia Collegii Claromontani numismata, & quæcunque in Regis Christianissimi cimeliarchio asservantur, curiose admodum inspexit, ingentesque exinde nummariæ & antiquariæ eruditionis thesauros sibi collegit. Constituerat autem primum, Commentarii Plinii parti primæ tractatum de Nummis populorum, singularem velut appendicem quandam annectere. Sed quia in ampliorem opinione molem id operis excreverat, (nam in eo non populorum modo nomina & appellationes variæ indicantur, singulorumque situs statuuntur, sed & prærogativæ, jura, conventus, magistratus, sacra, ludi, fœdera, æræ, explanantur) veritus, ne πάρεργον ἔργον factum videretur, hunc ipsum tractatum ceu particulam a grandi suorum in Plinium commentariorum corpore desecare, & emittere in publicum, tanquam *Prodromum Plinianum* voluit. De cætero, cum tota de nummis disputatio, in tres partes tribuenda Harduino videatur, in Symbolicam nempe, Historicam & Geographicam; dilatis in aliud tempus prioribus

ribus duabus, quibus Deorum effigies, & reliquæ, quæ ſymbolicæ vocantur, icones, nec non Regum ac Cæſarum res geſtæ illuſtrantur; hic eam duntaxat partem, quæ populorum ſitum, æras, originem, prærogativas, magiſtratusque complectitur, elucidandam ſibi ſumpſit; quanquam & ex reliquis duabus partibus *Theſauri* hujusce *rei nummariæ* (ſic enim totum operis corpus inſcribit) nonnulla, quæ ad γεωγραφικὰ νομίσματα iſthæc illuſtranda videbantur neceſſaria, hinc inde adſperſit. Partem vero hanc tertiam miris involutam ambagibus, utpote non neglectam tantum ab aliis, aut obiter ſaltem tentatam, ſed & infinitis Autorum, qui ex amplisſimis in rem Nummariam commentariis jam eximium ſibi nomen pepererunt, erroribus ſcatentem, viſus ſibi eſt deprehendiſſe. Facem igitur huic parti attulit, erroresque omnes quos putat, quam liberrime detexit. Affirmare etiam Harduinus in præfatione ad lectorem non dubitat, hoc opus ſuum *Errata Antiquariorum*, niſi jactantiæ ſubterfugere voluiſſet notam, inſcribi potuiſſe; ſibique lectionem autorum in eodem argumento verſatorum non tam profuiſſe, ut proficeret, quam ut illi coarguerentur; præterea innumera fere in hoc doctrinæ genere ſe animadvertiſſe, quæ nondum a quoquam animadverſa ſint; explanatos etiam a ſe nunc primum nummos ſexcentos antea obſcuros; patefactos innumerabiles antiquariorum lapſus; ſitus plurimarum urbium, quarum nomina quoque ipſa Ortelium, Holſtenium, univerſumque ante ſe Geographorum gregem latuerint, indicatos; æras variarum gentium proprias, quæ Chronologicæ artis magiſtros fugerint, deſignatas; nodos denique complures, inexplicabiles hactenus & plusquam Gordios viſos, non ſine ingenti felicitate quadam ſolutos &c. In fine libri ſatis prolixam *de re monetaria veterum Romanorum* diſputationem ex Plinii ſecundi ſententia ſubnectit (locus extat lib. XXIII, ſect. XIII.) explicatque, quid ſit *as*, *denarius*, *quinarius*, *ſeſtertius*, *quadratus*, *victoriatus*, *nummus bigatus*, *quadrigatus* &c. concluditque his verbis: *Hæc ſunt omnino, quæ Plinius de nummis habet, ab eruditis ſæpe tentata, a nemine ante hunc diem intellecta.* Nummos etiam adjicit addendos, & ſuo quemque loco inſerendos; errata item operarum & curas ſecundas, & indicem tum Cæſarum & Auguſtorum, quorum nummi in hoc volumine conti-

nentur, tum Magistratuum, Prætorum, Pontificum &c. tum rerum memorabilium.

CAUSA VALESIANA,

Authore F. Petro Valesio Ord. S. Francisci, S. Theologiæ Professore.

Londini, apud Joannem Brome 1684, in 8.

CUm Carolus II. Magnæ Britanniæ Rex &c. patrium regnum recepisset, Romano-Catholicus Hiberniæ Clerus exosus suspectusque multis rerum novarum, professionem fidelitatis Regi suo fecit anno 1662, adstringendo se ad juramentum, quod vocant Allegiantiæ, id est fidelitatis, a Jacobo Rege anno V regni Anglicani, post conjurationem pulverariam detectam, omnibus quibuscunque subditis ex autoritate Parliamenti præscriptum, quo Regia Majestas adversus qualemcunque Romani Pontificis prætensam auctoritatem validissime vindicatur.

Quod cum perfide factum ab Hibernis in Romanam ecclesiam, Clerici Belgæ, Hispani aliique censerent, ac Pontifices ipsi, Innocentius X, Alexander VII, Clemens IX & X, indignissime ferentes excommunicationibus vindicarent, patrocinium pro omni Hiberniæ Clero susceperunt Fr. ***Raimundus Caronus*** Ord. S. Francisci, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, & Fr. ***Petrus Valesius*** Ord. S. Francisci, S. Theologiæ Lector & Hibernici Cleri Procurator. Inter hæc fatis functo Carono, Valesium deinceps causam tueri, indignationemque ferre oportuit.

Acta igitur in hoc negotio collegit, ediditque Valesius. In horum præfatione initio rationes profert, quæ se impulerint, ut ea Londini in Anglia publicaret; deinde de partibus singulis differit, ex quibus libellus componitur. Edidisse se acta illa ait (1) ut causæ suæ justitiam interea palam faceret, donec Apologeticum opus magnum, si tamen per senectutem id liceret, absolveret. (2) ut Commissarium Generalem Franciscanorum, Ignatium Broeyer, qui excommunicatoribus Valesii, Jacobo de Riddere & Guilielmo Herinx in officio successerat, instrueret tam de momentis causæ, quam de judicii novi necessitate. (3) ut demonstraret doctrinam, quæ Regum personas,

nas,vitas,ditiones arbitrio Papæ subjicit,communiter Romano-Catholicis ad concitandum in eos odium & periculum, & nuper iterum a Thoma Lincolniensi Episcopo imputatam, ab universali Romana Ecclesia, sive ecclesia Romano-Catholica detestabilem & impiam haberi, nec nisi ab aula Romana, aut ecclesia Romana particulari approbari.

Libellum ipsum componunt Epistolæ Valesii tres, cum brevi ad primam responso, duæ Appendices, & Additamentum.

In prima Epistola Londini scripta anno 1677, Valesius Guiliesmum Herinx, Commissarium Generalem Ordinis S. Francisci nuper ad Britannos appulsum, enixe rogat, ut causis suis omnibus diem *statuat*, ac secundum Ordinis sui constituta & ecclesiæ Romanæ canones, præsentibus & arbitris patribus Anglis Capitularibus, auditis primum, quæ in utramque partem allegari possint, judicet. Neque enim alibi quam in Anglia, hoc judicium institui debere. Nam Ecclesiæ Catholicæ indubitatos ac divinos canones præcipere, ut causarum judicia ibi fiant, ubi crimina, quæ objiciuntur, ortum habuerunt, probarique vel refutari possunt fide dignis testimoniis. Idem se ab initio controversiæ postulasse ait. Extra regnum bis citato in Belgium, per regni leges & interdicta Regis specialia non licuisse comparere, ideoque a Definitorio Generali Vallisoletano injuste ob contumaciam quoque excommunicatum se esse. Cum vero inter patres eos iniquissime decernentes fuerit Herinx, ægre suo ore rescissurus quod statuerat, arbitrium omne committi cupit Valesius Capituli Anglicani patribus, quos, si velint non hominum, sed DEI causam attendere, pro se pronunciaturos sperat. Sibi enim firmissime propositum, veritatem doctrinæ & justitiam factorum constantissime tueri, ac externa communione privatum, interna seu invisibili omnium DEI Sanctorum communicatione velle frui, & beate mori, instar aliorum, qui mortem obierint a Pontificibus ipsis Romanis excommunicati. Ad finem in mentem revocat Commissario Generali tribunal DEI terribile, ut cogitet, qua ratione coram illo post non longam moram compariturus, excusaturus sit injustissimam ac tyrannicam sententiam Vallisoletanam, adversus tot innocentes fratres suos latam.

Ad hanc Epistolam mox discedens Londino *Herinx*, responsum bre-

brevisſimum reliquit, cauſam Valeſii ad altius tribunal devolutam, immo jam in eo judicatam, non pertinere amplius ad ſuam cognitionem; & ſi pertineret, in Anglia non decidendam eſſe. In ditione autem Catholica, ſi arbitrium ſuum requiratur, præſto ſe fore, ſi reus præſto ſit. Neque literas ſecuritatis omnimodæ defuturas accedere cupienti. Frivole virum religioſum allegare, ſibi fas non eſſe ex regno egredi: ſerio petentes quoscunque licentiam tantiſper exeundi facile obtinere. Quod ſi peccata non excuſet, ſed agnoſcat Valeſius, ad obedientiam Ordinis ſui & Eccleſiæ redeat, fore, ut omnia præterita obliterentur.

Epiſtola II. prolixa Valeſius reſponſum Guilielmi Herinx ſecundum omnes partes excutit, exprobrando acerbis quandoque verbis, tum inique denegatam in Anglia defenſionem cauſæ ſuæ, tum injuſtisſimum decretum Valiſoletanum, inter cujus Auctores ille extiterit haut poſtremus.

Epiſtolam III. Valeſius, eodem quo cæteras anno 1677. Londini dedit ad Sebaſtianum Antonium, Comitem Tanarium, Protonotarium ac Internuncium Apoſtolicum in partibus Belgii. *Apud hunc querelam inſtituit de injuſtitia ſibi facta*; ut poſt innumeros pene labores pro libero Hibernis Catholicis religionis exercitio conſervando, multas & graves injurias paſſus ſit; ut deinde citatus in Belgium, ob falſo imputatam contumaciam fuerit excommunicatus, cum, quod ſe non poſſet ſiſtere, interdictum Regium ſpeciale mature allegaſſet, & appellationem contra ſententiam omnem interpoſuiſſet ad Ildephonſum Salizanes totius Ordinis Franciſcani in univerſo orbe Miniſtrum Generalem; ut nihilominus in Capitulo Generali totius Minorum ordinis Valliſoleti an. 1670. celebrato, non confeſſus, non convictus, neque citatus neque monitus, rurſus excommunicatus ſit; ut judicium regulare ſeu Canonicum ſæpe & anxie rogans obtinere non potuerit. *Hinc per Chriſti vulnera obſecrat ac obteſtatur, ut Internuntius Apoſtolicus Innocentio XI. referat, Valeſium ob duas cauſas exoſum redditum fuiſſe Romanæ Curiæ*; *unam eſſe*, quod in Hiberniæ controverſiis an. 1648. quæ in cauſa tum ceſſationis armorum inter Confœderatos Regni Catholicos & Baronem Inchiquinium initæ, tum cenſurarum, interdicti & excommunicationis contra eosdem confœderatos, eandemque ob ceſſationem a Rinuccini

Nun-

Nuncio in Hibernia Apoſtolico Extraordinario latarum, emerſerant, Valeſius pro appellatione ab iisdem cenſuris ad Innocentium X interpoſita cenſuerit; adeoque & cenſuras iſtas, neque juſtas neque validas fuiſſe docuerit: *Alteram*, quod fidelitatis Regi in rebus temporalibus promittendæ famoſam illam formulam, quæ vulgo Remonſtrantia Hibernorum dicitur, & ſubſcripſerit & defenderit. Plane enim confidit, Innocentium XI non Gregorii VII, non Alexandri VII, non alterius cujuscunque ſuccedanei Romanorum Pontificum, vel dictata, vel facta, vel odia, vel præjudicia in controverſiis iſtis fatalibus, quæ de poteſtate Regia & Papali in temporalibus, poſt mille annos exortæ primum ſunt, labente ſcilicet in deterius Chriſtianiſmo, ſecuturum, ſed pro ſua clementia & æquitate toto orbe celebratiſſima pronunciaturum eſſe, Valeſium ob hoc, quod ſupremi magiſtratus laici poteſtatem in rebus plane temporalibus conſtanter asſeruerit, juxta doctrinam Chriſti, Apoſtolorum, Patrum per mille annos religionis Chriſtianæ, anteceſſorum ſuorum cenſuras immerito paſſum, peſſime autem cum eo egiſſe inferioris ſubſellii judices. Quod ſi Internuncius Apoſtolicus intercedere pro Valeſio, aut Pontifex deprecantem pro ipſo exaudire noluerit, ob officium omiſſum utrique graviſſimam incumbere culpam, nulla excuſatione coram universorum Judice olim diluendam.

Appendix prior continet Inſtrumenta ad cauſam Valeſianam pertinentia. *Primum eſt Remonſtratio*, quam an. 1661 nomine Cleri Catholico-Romani Hiberniæ, Carolo II Regi Valeſius exhibuit, quæque totius controverſiæ cardo eſt. *Secundum eſt decretum Capituli Generalis Ordinis Patrum Franciſcanorum celebrati Valliſoleti an. 1670*, quo Valeſius ejusque aſſeclæ grande ſcelus perpetraſſe judicantur, interque reliquos ille jure meritoque ob contumaciam ſuam excommunicatus pronunciatur, ac ipſi & reliquis dies dicitur, ſcripta quævis ab eis edita prohibentur & damnantur.

Tertium Inſtrumentum faciunt Declarationes Facultatis Theologicæ Pariſienſis, factæ ſuper quibusdam propoſitionibus an. 1663. cum Ludovici XIV Regis Galliarum declaratione præfixa. In quibus declarationibus Theologi illi profitentur, ſe conſtanter docere, (1) Summum Pontificem aliquam in temporalia Regis Chriſtianiſſimi auctoritatem non habere, ne indirectam quidem. (2) Regem Chriſtia-

stianissimum nullum agnoscere nec habere in temporalibus superiorem, præter Deum. (3) Subditos eidem ita debere fidem & obedientiam, ut ab iis nullo prætextu dispensari possint. (4) Pontificem nihil valere contra Regis sui auctoritatem, aut germanas Ecclesiæ Gallicanæ libertates & receptos in regno canones; v. g. non posse deponere Episcopos adversus eosdem canones. (5) Summum Pontificem non esse supra Concilium Oecumenicum. (6) Eundem, nullo accedente Ecclesiæ consensu, non esse infallibilem.

Quartum Instrumentum quatuor vel quinque articulis, Cleri Gallicani de ecclesiastica potestate declarationem, factam an. 1682 continet, una cum annexo Regis edicto. Decreta hæc sunt prorsus consona iis, quæ ex præcedenti Instrumento attulimus.

Quintum Instrumentum producit illud, quod Jacobi Regis lege præstari debet in Anglia & Hibernia, non Supremitatis quidem, sed Allegiantiæ, id est, Fidelitatis in temporalibus juramentum.

Sextum Instrumentum refert quæstionem ab Angliæ doctoribus Papæis Sorbonæ propositam, *an salva fide & tuta conscientia præstari possit juramentum Allegiantiæ?* & responsionem Doctorum ejus Facultatis an. 1680. testantium, nihil in juramento illo reperiri verbo Dei, aut Catholicæ & Apostolicæ fidei contrarium, proindeque salva eadem fide & tuta conscientia a Catholicis Anglis emitti posse; immo & eos ex religione teneri, illud idem, ut fideles decet subditos, omni ratione adimplere & exequi.

Ultimum denique *Instrumentum* est Resolutio Sorbonicorum an. 1683. super propositione quadam, de Papæ potestate supra Concilium, ex Decreto nupero & famoso Primatis Hungarici extracta.

Quorum Instrumentorum tertium & quartum specialiter eo fine prioribus se annexuisse, monet in præfatione totius libelli Valesius, ut appareat, judices in hac causa, seu Romanos, seu alios quoscunque subordinatos non recte, sancte, Christiane, non absque respectu personarum vel studio partium, non solius Catholicæ religionis vindicandæ zelo ductos, ob solam Remonstrantiam, tam severe totis annis continuis persecutos esse Hibernos Remonstrantes; Valesium vero inter ipsos maxime & acerrime, diris omnibus caput ejus devovendo, nomenque excommunicati Ecclesiarum affigendo valvis. Siquidem eo ipso tempore ac deinceps semper, illi ipsi Censores cum Auctori-

bus

bus prædictarum sex Propositionum, & cum Declaratoribus subsequentium quinque articulorum, atque adeo & cum Ecclesiis, Academiis, Curiis, Parliamentis, Populo, Clero, Rege ipso Galliarum Ludovico XIV, non tantum in humanis, verum etiam in divinis communionem habuerint. Certe aulam Pontificiam intimius pungere, & Papatum periculosius concutere oportere, negatam Pontifici Maximo & infallibilitatem in definiendo, & independentiam in gubernando, adeo ut ne potestas quidem sit ipsi, deponendi Episcopum contra Ecclesiæ Gallicanæ canones, quam abnegationem seu abjurationem jurium temporalium quorumcunque in summos Principes ac regna a Papa prætensorum. Et tamen ob istam solam Valesium hominem Hibernum a fidelium communione pelli, quanquam ita nemo Gallus, neque ob ista, neque ob illa quidem, neque vero ob utraque simul. Quid, quod totos jam viginti annos integræ, salvæ, intactæ a Romanis maneant, propositiones sex Parisienses? Quod ne censura quapiam hactenus notatæ sint? Quid, quod neque Innocentius XI, qui tam incomparabili zelo, tam irrefragabili constantia Ecclesiæ universalis jura tueatur, etsi cum Ecclesiæ Gallicanæ Patribus nuper in regalium causa gravissime expostularit, contra præfatam eorum de potestate ecclesiastica declarationem ne verbum unum? Quid, quod in Doctores illos Parisiorum scholæ Theologos quinquaginta novem, qui etiam nuperrime, hoc est anno 1680, *juramentum Anglicanum, sive Jacobinum & Allegiantiæ*, olim a Paulo V reprobatum, approbarunt, idem Pontifex Innocentius neque succenseat, neque moveatur quidem?

Appendix altera *Excerpta* continet, partem maximam *ex Caroni Remonstrantia Hibernorum* contra Lovanienses vindicata, partem aliquam *ex Edmundi Richerii Historia Conciliorum Generalium* de Gregorio VII Pontifice, alias Hildebrando. In quibus ex fundamento eruitur, discutitur, demonstratur, & adversus Bellarmini ac Baronii offucias, (hoc enim nomine ibi vocantur) vindicatur, Gregorium illum contra Legem, Prophetas, Evangelium Christi, præcepta Apostolorum, contra totius per mille postea annos Ecclesiæ Catholicæ traditionem, contra ipsum naturæ lumen, primum sibi violenter sumsisse, & deinceps effusione sanguinis Christianorum, tam horrenda, tam immani, vindicasse potestatem excommunicau-

nicandi, deponendi, dejiciendi ab imperio terreno, Principes, Reges, Imperatores ipsos maximos Christiani orbis.

In Additamento describit Valesius Caroni fidi parastatæ sui vitam per turbas Hibernicas transactam, subnexo indice operis ab eo contra Lovanienses publicati.

VOYAGE DU MONT LIBAN, TRADUIT DE L'Italien, du R.P. Jerome Dandini &c. avec des Remarques par R. S. P.

i. e.

Hieronymi Dandini Soc. Jesu Iter ad montem Libanum, ex Italico Gallice versum: cum annotationibus de Theologia Christianorum orientalium, ut & Mahommetanorum, Autore R. S. P.

Ad exemplar Parisiense 1685 in 12.

Tractatus hujus interpretem, adjectarumque illi annotationum auctorem eundem esse, qui *Historiæ Criticæ de religione & ritibus populorum Orientalium*, in Acta nostra anno proximo pag. 490 relatæ, auctor habetur, dubitari vix potest, & quæ præscriptæ sunt literæ, R.S.P, *Richardi Simonis Presbyteri* nomen satis aperte indicare videntur. Concordant stylus, & libertas de Missionariis Pontificiis judicandi. Nam in hisce ad Dandinum annotationibus non minus, quam in historia ista Critica ostenditur, minus recte fieri, quod Ecclesiis illis Orientalibus errores dogmatici imputentur, qui fere ex sola terminorum Scholasticorum ignoratione exsculpi solent; nec magis probandum, quod ritus reformentur, qui Latinis antiquiores sunt. Ita scil. a Missionariis, falsa quandoque subornatione, cujus exemplum notabile refertur, hæresium indagatarum & extinctarum gloriam affectari, & omnia ad placita Romana, recentioribus seculis invecta, imprudenter exigi. Cavendum etiam esse ait, ne omnibus credatur, quæ Autores ex illis sectis Romæ educati scripserint, non magis ac manuscriptis, quæ jactantur, cum aut interpolata sint, aut imperfecta. Dolet autem Interpres, quod *Faustus Nairo Maronita*, de-

de quo in historia allegata mentio facta est, non edat, quos dudum paratos habuerit libros, & donec id fiat, aut aliis documentis certioribus contrarium probetur, non vult accedere illorum sententiæ, qui *Sanctum* quendam *Maronem* commemorant, a quo nomen populo inditum fuerit. Probabilius id Maroni cuidam adscribendum esse autumat, Monothelitarum hæresi infecto. Seminarium vero, ad adolescentes Maronitas educandos Romæ jam dudum institutum, eo tendere, ut imbuti Latina Theologia domum remissi, vetera dogmata & ritus sensim immutent; quanquam ex Dandini relatione apparet, non caruisse id difficultate, nec alumnos illos Romanos sacerdotia, quæ ambibant, obtinuisse, nec semper exequi potuisse, quæ voluerint: peccatum etiam in eo, quod pueri fere stupidi & doctrinæ incapaces Romam missi fuerint. De Bibliis & de ritualibus Maronitarum paria habentur in Commentario hoc, ac in Historia Critica, sed uberius hic explicata. Arabica lingua ab illo tempore, quo Omar Califa Saracenorum Syria potitus est, usos esse Maronitas, satis ait constare, neque in alia reperiri, quæ ab illo tempore scripta sunt, sed in Liturgia Syriacam, (quam Chaldæam vocat Dandinus,) retentam fuisse, interpretatione Arabica expositam, cum pauci etiam ex Sacerdotibus Syriacam intelligant. De *Missæ Maroniticæ*, & quæ eadem fere est, *Jacobiticæ*, formulis & ritibus plurima lectu digna congessit Interpres in Not. *ad Cap. Dandini XXIV*; ut & de precibus & cantibus canonicis, *Bonam Cardinalem* in multis sequens. Quæ vero de Turcorum moribus & religione, de qua parum certa Dandinus affert, *ad cap. ejus XI* annotavit Interpres, non minus accurata & digna sunt, quæ considerentur, quorum tamen aliqua in historia Critica jam tetigit. Explicat autem quam subtiles & operosi sint Turcorum Theologi, in tradendis de Deo, de libero arbitrio, de prædestinatione aliisque ejusmodi dogmatibus, ad ductum Aristotelis, quem ab Arabibus prius quam a Latinis visum versumque, communem cum Scholasticis Christianis doctorem habeant. Ita plurimas eorum sectas recenset, ostendens quomodo non minus quam *Scotistæ* & *Thomistæ* diffidеant, utque & *Calvino* & *Socino* præiverint. Quod vero inter tot opinionum divergia de religione unanimiter consentiant, id propterea fieri, quod paucissimos articulos ad fidem & salutem necessarios statuant, & in his convenientes, liberrime de omnibus aliis quæstionibus disceptent.

fceptent. Hæc ex commentario, quem forte libello ipsi præferent Eruditi, præmisisse sufficiat: ex hoc etiam, quia brevis est, referemus, quæ præ cæteris notari, ut putamus, merentur.

Hieronymus Dandinus, nobili familia, quæ etiam hodie apud Cæsennates, in Pontificia ditione Comitum titulo nobilitata est, natus, & Jesuitarum societati adscriptus, floruit sub finem seculi superioris, primusque sui ordinis fuisse dicitur, qui Parisiis Philosophiam Aristotelicam professus est, uti librum egregium edidit, cui titulus *Ethica Sacra*. Hunc *Dandinum Clemens Octavus* Nuntium, ut vocant, sive Legatum minoris gradus, ad Maronitas misit, ubi habita Synodo decreta & canones anno 1596 fieri procuravit, ad Romanæ Ecclesiæ leges proxime accommodatos. Habentur isti Gallice cap. 28 & 29, sed Latine cap. 34. Relicta quidem in integro per hos fuit communio *sub utraque*, & conjugium Sacerdotum, nisi quod cogi hos ad uxores ducendas (id enim plebe urgente fieri solebat) vetitum fuit, & suasionibus effectum, ut etiam communio *sub una* frequentari posset. Sed alia non pauca ex scitis Latinis inculcata fuerunt, de ritibus Sacramentorum, de purgatorio, & liberandis per preces & missas ex eo animabus, de festorum multiplicatione, (cum ob victus necessitatem paucissimis populus iste uteretur) de aquæ benedictæ usu, & alia ejusmodi, quæ ut legationis suæ officio recte fungeretur, Dandinus curanda sibi esse existimavit. In quibusdam tamen repulsam tulit, & inter alia persuadere genti isti non potuit, ut Concilii Tridentini decreta, & fastos Gregorianos agnoscerent. Domum inde reversus cum relationem ad Pontificem composuisset, hanc de itinere suo in regionem Maronitarum, & ad S. sepulchrum, quod Hierosolymis colitur, historiolam conscripsit, ex qua illam tantum partem, quæ de Maronitis agit, Interpres ex Italico Gallice vertit, non dissimulans, quod sensum quam verba sequi potius sibi visum sit, & quod quædam negligentius, aut cum exaggeratione scripta omiserit.

Prioribus XIV capitibus narrat Dandinus occasionem itineris, de qua diximus, & ipsum iter ex *Venetorum urbe* usque in *Tripolim Syria*. In his de Cypro Insula, & Christianorum, qui tunc ibi erat, statu quædam reperiuntur. Postea *a cap. XV* Maroniticarum rerum narratio incipit, & ad XXXV usque extenditur; reliqua ad XLII reditum

ditum in Italiam exponunt. Regio Maronitarum describitur, quod in monte Libano a septentrione meridiem versus extensa, lata sit unius, longa quatuor aut quinque dierum itinere: montosa & cautibus tota horrens, sed rudi ex lapidibus substructione complanata, omnis generis fructuum feracissima, vineas etiam egregias habens, quæ non fodiuntur, sed arantur, ita disposita vitium serie, ut bobus & aratris spatium præbeant. Botrorum & uvarum magnitudinem insignem notat autor, unde historia exploratorum, quos in Palæstinam misit Moyses, comprobari possit. Frigore tamen & nivibus, ob situm montosum, infestari tradit, & ex cedris nonnisi viginti aut paulo plures, (numerari enim certo non posse superstitiose credunt,) superesse, quæ peregrinis pro miraculo ostenduntur. Gentem non malo esse ait ingenio, forma corporis Italis similimam, sed pauperrimam, ob miseram, qua a Turcis opprimuntur, servitutem. Tributorum sane eam annotat gravitatem, quæ Interpreti incredibilis visa est: scripsit enim, non tantum in singula hominum, qui infantiam egrediuntur, capita XVII *scutatos* annuos exigi, sed & pro spatio agri octo pedum, scutatum unum, errore, ut Interpres existimat, manifesto. Nullas ibi urbes, nec pagos populosos invenit Dandinus. Vicis parvis, & vilibus casis miseri habitant, vestitu tenui, nudi pedes, quos etiam sacerdotes, dum Missam celebrant, non tegebant; sed Dandinus canonem promulgavit, ut calceati sacra facerent. Moribus cæteris parum a Turcis diversi sunt, nisi quod vinum affatim bibunt. De Clero hæc habet: Episcoporum, Presbyterorum, reliquorumque clericorum ordines rite servari, sed Diaconos antiquo more reditus curare, nulla ejus sollicitudinis parte Sacerdotibus aut Episcopis injuncta. Monachos a *S. Antonio* nomen mutuatos ex veteri disciplina vivere, victum sibi quemque manibus parantes. Cæterum cælibatum, obedientiam, paupertatem, absque ulla votorum solennitate, sanctius quam Europæos servare agnoscit, sicut & jejunia multa cum omnimoda carnium abstinentia servant. Rudes & indocti sunt etiam clerici, nisi qui Romæ literis imbuuntur. Patriarcha principatum quendam gentis tenet, e monachis electus, ex quibus Episcopos sumunt. Residet in paupere monasterio, cui *Cannubinum* nomen est. Duo Diaconi majores, administrationi redituum, aliarumque rerum præsunt. Eodem tempore, quo Dandinus legatione fungebatur,

batur, obiit *Sergius* Patriarcha, aliusque *Josephus* nomine electus est, unde ritum electionis c. 32 refert. Factionibus tamen locum hoc casu esse, & plerumque defunctorum fratres aut necessarios eligi notat, ut adeo etiam *de paupere hoc regno lis sit*. *Petri* cognomen electi lubenter adsumunt, quod Antiochiæ Episcopum fuisse credunt; nam Antiocheni titulum affectant, & aliquando a Pontificibus accipiunt. Confirmari se curant ab his per diplomata, (quæ stylo curiæ magnifico scribi moris est,) & aliquando delegatos Romam mittunt, qui obedientiam ceremoniis consuetis profiteantur.

TRAITÉ DE LA NATURE ET DE LA Grace, par L'Auteur de la Recherche de la verité.

i. e.

Tractatus de Natura & Gratia, per Autorem Libri de inquirenda veritate. Editio novissima, plurimis explicationibus nondum visis aucta.

Roterodami apud Reinerum Leers 1684 in 12.

Libri hujus jam in Actis anni præteriti p. 237. meminimus, Tractatum *Antonii Arnaldi* contra Malebranchium, cum quo de Ideis disputat, referentes. Abstinuimus tamen ab illo excerpendo, tum quod Actorum nostrorum epocham antecederet, tum aliis de causis. Prævidebamus enim fore, ut novis opinionibus contradiceretur, & Autori occasio præberetur, obscurius dicta luculentius exponendi. Factum id est repetitis libri editionibus, adjunctisque in fine illustramentis & explicationibus, nec paucis, quæ novissimæ huic accesserunt, additionibus. Certum est, eum qui mentem Scriptoris plene assequi velit, vel ipso fatente & monente, librum ejus *de Inquirenda veritate*, legisse & intellexisse oportere. Aliquid de libro isto loco allegato diximus, neque plura nunc dicturi sumus, cum in multorum manus jam pervenerit, & nuper Latine versus, ac Genevæ hoc ipso anno editus, latius indies evulgetur. Enitemur tamen, ut tractatus hujus contenta, absque tædiosa compilatione eorum, quæ alibi docuit Autor, ea qua fieri poterit, perspicuitate exhibeamus.

Sco-

Scopus ſcripti in præfatiuncula proponitur; id nempe agere autorem, ut ſatisfaciat difficultatibus Philoſophorum quorundam, qui dogmata Chriſtiana conciliari non poſſe autumant cum bonitate & clementia Dei, ſed duritiem atque iniquitatem aliquam in œconomia ſalutis, quam Eccleſia docet, deprehendere ſibi videntur. Autor itaque defenſionem ſapientiæ & juſtitiæ divinæ ſuſcipit, eamque conſtare tradit, etſi in natura irregularia quædam & monſtroſa, & in gratiæ diſpenſatione aliqua reperiri exiſtimentur, quæ culpam perditionis Deo videantur tribuere. Præmiſſa eſt libro *Epiſtola Amici*, in qua excuſatur *Malebranchius*, quod dicta Auguſtini non adſcripſerit, quibus ſententiam ſuam potuiſſet ſtabilire. Veritum enim eſſe dicit, ut apud omnes parem obtinuerint aſſenſum, aut ea credatur eſſe Auguſtini mens, quæ excerptis ex ejus libris tribuitur. Ita nec *Janſenium*, qui tamen magna volumina ex Auguſtino congesſerit, fidem omnibus feciſſe, recte intellectæ aut relatæ Auguſtini ſententiæ.

Partes tractatus *ſunt tres*, ſive totidem *diſſertationes*. *In prima* agitur de neceſſitate Legum generalium naturæ & gratiæ. Theoremata potiſſima hæc ſunt: Deus non agit niſi per voluntatem; voluntas Dei eſt amor ſui ipſius; agit itaque propter ſe, nec mundum niſi ſui cauſa creavit. Non creaſſet autem mundum, utpote finitum, & reſpectu divinæ infinitatis pro nihilo habendum, niſi perſona quædam divina operi creationis ſeſe jungens, dignum id opus gloria Dei effeciſſet. Fecit autem hoc Chriſtus, qui eſt *principium viarum Domini*, & prototypus, ad quem homo creatus eſt, & ipſe mundus, ſedem nempe Eccleſiæ præbiturus. Mundus vero non debuit eſſe æternus, quia non eſt emanatio neceſſaria divinitatis, nec gloria ex ejus creatione eſſentialis eſt Deo: creatus igitur eſt in tempore, non citius nec tardius, & ſufficit quod æternitas creationem anteceſſerit, nihilque efficitur curioſe quærendo, cur non prius creatus ſit; id enim objici potuiſſet, quocunque etiam tempore creatio facta fuiſſet. Disquirit hac occaſione, quatenus liceat myſteria divina perſcrutari, & cum Auguſtino (cujus verba ex Epiſtola ad Coſentium 221 adſcribit,) ſtatuit, licere id poſt fidem; precibus enim impetrare fideles, ut lumen divinæ ſapientiæ in intellectu magis magisque reſplendeat, eo quidem, ut ſcribit, cum profectu, ut etſi cum Sacra Scriptura, modo

populari sive anthropologico de Deo vulgo loquamur, longe tamen exactius sentire & loqui discant Theologi. Supponit inde, ex Dei attributis duo necessario in creando mundo concurrisse, sapientiam infinitam, & potentiam irresistibilem. Pro sapientia autem sua Deum inter innumeros creandi modos, eum præferre debuisse & prætulisse, qui sit simplicissimus, quanquam explicari non possit, in quo proprie simplicitas illa summa consistat. Exemplum affert de pluvia, quæ etsi divina potentia ita dispensari potuisset, ut non caderet, nisi in fundos cultos, cadit tamen indiscriminatim etiam in incultos absque utilitate; ita enim, ut scribit, decuit simplicitatem divinæ operationis, nec multiplicatio motuum digna Deo fuisset. De motus legibus, Cartesianum dogma sequitur. Destruit omnem Philosophorum de causis secundis doctrinam, tam in gratiæ, quam naturæ regno, & voluntatem Dei particularem quantum potest, vel negat, vel ad extraordinaria quædam, pro ostendendo divino imperio & absoluta potestate, restringit: ideo miracula Vet. Test. per declarationem, quæ inter quatuor libro adjectas ultima est, ad voluntatem Dei generalem, sed ab Angelis determinatam refert, eamque sententiam ex Scripturæ locis, ubi de ministerio Angelorum in legislatione aliisque mirabilibus operibus Vet. Test. mentio fit, probari posse putat. Hanc opinionem *Arnaldus* totius libri refutationem moliens, per modum prodromi dissertatione singulari refutavit, de qua seorsim dicemus. Non minus ex sua deducit hypothesi, quod monstrosa quædam in natura fiant, quam quod non omnes salventur, licet per generalem Dei voluntatem perfectio creaturarum, & salus omnium hominum intendatur: voluisse nempe Deum simplici modo agere, & leges generales statuere, ne particulari voluntate parum se digna distraheretur. Ita mirabiliorem esse mundum ob simplicitatem viarum divinarum, & ob diversitatem, quam irregularitas occasionalis secum fert: sic gratiam lege generali destinari, & particulariter applicari, licet non omnes juvet, ut sapientia tamen Dei, quæ ei consubstantialis est, semper subsistat & demonstretur.

Secunda dissertationis primæ parte uberius ista explicat, docens, Christum esse scopum omnium, & ab illo, iisque qui ei, tanquam membra capiti uniuntur, omnem gloriam ad Patrem redundare, nulla eorum, quorum perditio in contumeliam Dei cedere videatur, habita

bita ratione. Ut igitur mundus solummodo propter Christum Deo placet, ita nec placere posse, nisi qui imagini Christi & perfectioni ejus conformes fiunt; per certamina vero piorum, eorumque in concupiscentias victoriam, gloriam Christi augeri. Licet igitur absoluta potestate Deus Ecclesiæ pulchritudinem producere potuisset, non permisso peccato; nullum tamen modum sapientiæ ejus magis convenisse, quam quod permiserit omnes peccato involvi, ut omnium in Christo posset misereri: gloriam enim quam electi per gratiam Christi, resistendo concupiscentiæ, acquirunt, majorem, & ideo digniorem omni alia esse. Nondum itaque, qui durissimus videtur, quod scil. non omnes salventur, & gratia quibusdam frustra detur, hoc uno solvi posse existimat axiomate, quod Deus non velit sanctificare homines voluntate particulari, etsi generali omnes salvos velit. Si vero particularis voluntas Deo attribuatur, responderi non posse putat, cur alicui v.g. tres gradus gratiæ dentur, non dato tamen quarto, qui ad salvandum requiratur. Liberari autem Deum omni culpa, si generalis causa ei adscribatur, nec minus sanctum esse in rejiciendis, quam salvandis hominibus. Christum enim exemplum dedisse resistendi voluptatibus & superbiæ: mortuum esse pro omnibus, etiam pro perituris, 1.Cor. VIII, 11: perire autem homines, qui gratiæ se non accommodant, nec occasiones peccandi, vel amore sui, vel metu inferni evitant, neque impedimenta salutis removent, sed ad eam nullo labore perventuros se esse putant, non minus stulti, quam qui fruges ex agro expectant, quem non coluerunt. Addit tamen, merita naturalia non esse causam gratiæ, non magis quam pluviæ causa est labor agricolæ; sed dari gratiam secundum regulas generales, quemadmodum pluviam ex generali lege naturæ. Ad gratias vero Deo agendas nihilominus electos obligari, quia generalia salutis media per Jesum Christum proposuit; quæ qui negligunt, nec agnoscunt, Christum esse scopum omnium, aut se ipsos præferunt, & quasi centrum mundi se esse autumant, non habere quod de Dei duritie querantur. Ita rejicit Pelagianos, tum etiam eos, qui Deum absoluta potestate in electione agere statuunt, cum nil faciat, nisi ex summa illa sapientia, ad cujus contemplationem Paulus exclamavit: *O altitudo sapientiæ & scientiæ!* Rom. XI, 33. Conatur tamen sententiam suam etiam ex illorum hypothesi adstruere, qui Deum particulari gratia agere existi-

mant. *Vid. n. 57*, & quæ ibi de animabus æterno Dei decreto corporibus uniendis docet, quod factum fore ait cum omnium utilitate ante lapsum, at nunc cum damno fieri, si anima in corpus veniat, v. g. a pagano progeneratum, vel locorum aut temporum, vel speciali sua culpa inter reprobos numerandum. Ad Ecclesiam tamen etiam ex reprobis utilitatem pervenire, sive quod eorum posteritas aliquando convertatur, sive ex comparatione cum electis, quos exercent & excitant. Deum vero semper justum esse, cum reprobos propter abusum libertatis, neque tamen pœna doloris afficiat, nisi quatenus voluntarie sive proæresi peccarunt. Respondet postea ad dicta Scripturæ, quæ eo sensu intelligi possunt, ac si Deus particulari gratia operaretur, & omnia ad anthropologias refert, non aliter scilicet, quam metaphorice accipienda, quemadmodum illa, quæ Deo membra humana attribuunt: neque ex miraculis aliud demonstrari posse, quam ut regula per exceptiones firmetur.

Secunda dissertatione autor lectorem ad *opus de Inquirenda veritate*, part. II. lib. 6. cap. 3. ejusque *declarationes* remittit, unde sumat, immediate agere Deum in spiritus & animas, easque modificare, atque sic veram & propriam causam gratiæ esse, Christum vero meritoriam. Quæstionem dein format de causa, quæ *secunda* sive *particularis*, aut ut mavult, *occasionalis* vocetur, quæ causæ generalis efficaciam applicet & determinet. Hanc neque in Angelis, neque in homine, ut nunc post lapsum sese habet, sed in solo Christo statuit inveniri. Operationem autem animæ Christi, allegatis Scripturæ locis, Eph. I, 22. 23. Col. II, 19. Act. IX, 5. Col. I, 24. 1. Cor. XII, 27. describit, & notandum dicit, animam Christi non esse infinitam, atque ita non esse omnisciam actualiter sed habitualiter, ob unionem cum divina natura sive verbo. Hæc prolixius exequitur *in additione ad §. 17*: desideria nempe animæ Christi, ait, generaliter ferri ad corpus suum mysticum Ecclesiæ quam optime constituendum, & quia meritus est, ut preces suæ a cœlesti patre semper exaudiantur, animam Christi fidelium precibus excitari, ut intercessione sua gratiam his impetret. Animam igitur Christi, licet ob unionem cum verbo habitualiter omniscia sit, agere tamen particulariter, neque infinita cogitare actu, id enim molestum & inutile scribit fore: molestum, cum non delectabilia tantum, sed & displicitura scire deberet; inutile, quia

quia nihil prodest cogitare, quæ post mille annos agenda sunt. Cur vero Christus non efficaciter succurrat unicuique, imo totas nationes negligat, hac explicat similitudine: considerari Christum ut architectum, qui dum de extruendo cogitat ædificio, non respicit ad cæmentum vel tignum particulariter, sed ad formam & pulchritudinem operis in universum, curam vero cæmenti aut tigni uniuscujusq; tum demum habet, cum id aptat, & ædificio inserit: ita Christum de Ecclesiæ ædificio generatim sollicitum esse, dum omnes ad se venire jubet; at non excipere particulariter, nisi venientes & vigilantes, & horum tentationes scire iisque mederi. Quæ vero ad objectam difficultatem respondet, cur nempe non omnium tentationibus, quas actualiter noverit, particulari & sufficienti gratia, qua vincere queant, consulat, eo tendunt, ut dicat, aut scire Christum, cui non profuturum sit gratiæ suæ auxilium, aut ut hominem, non debere cordium esse scrutatorem, nec obligari, ut actualiter cogitet de futuris determinationibus, aut harum revelationem a Patre petat. Ordinem scil. generalem, quem sequitur, non exigere, ut dona sua pro negligentia hominum futura, sed ut necesse est, & ad suum propositum facit, distribuat; alias egrederetur terminos causæ occasionalis: quapropter mirandum non esse, quod non omnia succedant. Putat autem locum hæc habere, stante licet sententia, quod Christus, ut homo, cognitionem specialem actu habeat; fieri enim id posse modo quodam singulari, & ut loquitur, abbreviato. Explicat hoc p. 126, sed problemative, & in eo persistit, animam Christi non semper & eodem tempore de sanctificandis omnibus hominibus cogitare, neque omnia desiderare, quorum capax est, nec æquali mensura sed successivo influxu gratiam distribuere. Hanc recipientes non opus habere desideriis Christi particularibus, sed novas virtute meriti Christi ipsos mereri, & ad hoc sufficere ordinem Dei generalem, ut merentes præmium consequantur: Christum tamen sæpius de fidelibus cogitare, consilia ejus sequentibus, sive de pauperibus spiritu, & de religiosis, quam de aliis. Gratiam porro, quam Christus ut sapientia incarnata confert, non esse *illuminationis*, sed *sensus* sive *delectationis* prævenientis, qua concupiscentiam post lapsum nobis inhærentem perdomamus, a peccato abhorremus & in bono delectamur. Gratiam vero *illuminationis* esse a *Creatore*, sive a Christo, ut sapientia æterna. Illam naturalem fuisse

ante lapſum, hodie per meritum Chriſti obtineri, pro diverſis noſtris applicationibus; hanc ſemper pure gratuitam eſſe, pro diverſis animæ Chriſti deſideriis. Interim *unctio*, ut 1. Joh. II, 27. dicitur, *docet de omnibus*, ſive, delectatio a Chriſto collata excitat attentionem noſtram ad cognoſcendum bonum, quo delectamur.

Hæc *parte hujus diſſertationis altera* latius deducit, ex principiis ſuis monens, illuminationem non determinare neceſſario libertatem aut amorem noſtrum, ſed efficere ut per amorem boni generalem a Deo nobis impreſſum, ad bona particularia ipſi feramur; delectatione vero voluntatem ad objectum quodammodo transferri, ita ut libertas minuatur, ratio diſtrahatur, & ſic nobis non relinquamur integri. Ante lapſum præveniente delectationis gratia opus non fuiſſe, quippe quæ meritum minuiſſet, ut non tam ex ratione, qua incorrupta uti poterat homo, quam ex inſtinctu Deum amaſſet. Sed poſt lapſum præter illuminationem etiam delectationem conferri debere, & ex merito Chriſti conferri, qua homo præſentes voluptates, quæ illuminationem debilitant, vincere valeat, & futura bona reſpicere, quæ absque hac gratia imaginatio ſpernit, & pro nullis habet. Illuminationis autem cauſam occaſionalem dicit eſſe *attentionem* ſpiritus, & preces aſſiduas & ab affectibus purgatas, dein *inſtructionem* & prædicationem ab aliis: hac enim Chriſtum uſum eſſe, via nempe ſimpliciſſima, licet abſolutè & immediate illuminare mentes potuiſſet. Diſſerit etiam de ſcrupulis, cur Chriſtus non citius quam poſt annos 4000 a condito orbe, natus ſit; cur ex Judæis, & ex ſemine Davidis; cur ſub Imperio Romano, aliisque ejusmodi, & rationes quasdam, licet conſilia hæc Dei obſcuriſſima & liberrimæ ſint diſpoſitionis, ex contemplatione legis ſeu ordinis divini generalis, reperiri poſſe putat, quæ ſub finem hujus partis ſecundæ leguntur.

Jam *tertia diſſertatione* de libertate tractat, & voluntatem hominis definit, *eſſe continuum & naturalem animæ motum ſeu propenſionem erga bonum in genere ſive indeterminatum, & erga Deum*; provocat *ad Libr. III. de Inquir. verit. & Explicationem de natura Idearum*, unde conſtet, ſpiritum non cognoſcere veritatem, niſi per unionem neceſſariam & naturalem cum ipſa ratione univerſali, ſive cum verbo, & ſapientia Dei. Itaque motum mentis ad bonum invincibilem eſſe, & ab omnibus ſpiritibus neceſſario Deum amari, niſi fallantur falſa ſpecie

cie boni, & sic delusi aliud quid quam Deum ament, & particulare quoddam ex iis, quæ corpus & sensus circumstant, pro bono arripiant. Innatum enim illum amorem boni sive Dei non esse invincibilem, & in *hac non-invincibilitate consistere libertatem:* ita, ut bonum particulare universali & vero præferatur, idque fieri dicatur voluntarie. Cum vero bonum dupliciter intelligi possit, vel ut cum voluptate percipitur, vel ut est causa voluptatis: inde fieri, ut anima bonum delectatione percipiens causam quoque ejus amet, eique se uniat, ut voluptatem semper obtineat. Quamdiu hoc non facit, sed in solius delectationis amore hæret, nihil amare a se distinctum, sed tantum modificationem suam, quæ ex delectatione oritur. Cæcam itaque & in*gratam* esse, nisi causam delectationis amet, quæ nõ est alia, quam Deus, qui solus in animam agere eamque vere delectare potest. Quanquam autem populariter bona vocari possint creaturæ, per quas delectatio efficitur, fieri tamen id respectu Dei, non nostri, quia non sunt vera delectationis causa. Determinatur autem voluntas hominis vel clara & evidenti cognitione boni particularis, vel confusa. Per hanc indeterminata quodammodo manet anima, omniaque bona in genere appetit, obtentoque uno ad ulteriora invincibili impressione fertur, & sic amorem mutat aut dividit, oblato alio bono, quam quo fruitur. Desideria ejus sunt causa occasionalis cognitionis, qua objecta detegit, & sibi admovet pro modo desiderii. Homo autem perfecte liber & rationalis, licet omnia bona desideret & examinet, neglectis tamen reliquis, non capit nisi immutabilia & æterna. Id facere ante lapsum potuisset Adamus, & nunc faciunt Angeli boni. At anima libertate sua non recte utens mavult præsent a bono frui, quam aliud quærere; fruitio enim delectat, inquisitio molesta est. Deprehensa deinde præsentis boni imperfectione aliud quærit, & plerumque id, quod sensibus gratum est. Hæc imperfecta libertas non potest vincere amorem particularium bonorum, habet tamen gradus, sicut & concupiscentia, licet omnes homines post lapsum imperium in corpus perdiderint; abutuntur enim libertate magis aut minus, pro corporis & spirituum naturalium statu & occasionibus conversationum. Deberet quidẽ quilibet perfecte liber objecti appetibilis amorem suspendere, donec veram ejus bonitatẽ explorasset, sed hujus suspensionis facultas & judicii præsentia per lapsum infirmata est, & ideo ratio semper

per instrui debet continuis meditationibus ad augendam libertatem sive resistendi tentationibus facultatem, quamquam graviores superari nequeant, neque auxilio gratiæ per preces impetrato.

Parte hujus postremæ dissertationis *secunda*, gratiæ rationem prolixius explicat, & eam, quæ a Christo datur, & delectationem efficit ac mentem prævenit, semper efficacem esse statuit: utut enim debilis sit, nec integre statim hominem convertat, semper tamen illum, ut scribit, ad Deum inclinat, & pondus in se habet, licet pondere affectuum majori vincatur; *Gratia* vero *creatoris*, ut ait, sive luminis, sola non est efficax, quia animam in libertate relinquit. Porro Gratia Christi *efficax* quidem est, at non *invincibilis*, sed concupiscentia præpollente impeditur. Etsi vero vincat cupiditates & amorem Dei producat, hic tamen non est meritorius, gratiæ quippe adscribendus; meritorius autem fit, postquam delectatione sive sensu motum amoris ad bonum determinavit, & amor inde per judicium, per ratiocinationem & per cognitionem amabilitatis progreditur. Ita Adamus mereri potuit, quia non instinctu, sed ex judicio amare potuit, & Christus, licet impeccabilis fuit, ob eandem rationem meruit, quod nempe ex electione & judicio amavit, non opus habens præventione, quia carebat concupiscentia. Tanto sanctius vero puriusque fuit ejus sacrificium, quia a voluptatibus abstinuit, nec in se suisque perfectionibus voluptatem quæsivit, sed terribiles illas siccitates toleravit, quas pii derelictionem vocant; aut dicendum est, amorem ejus delectatione percepta majorem fuisse, & per dolores seu passiones meruisse. Luc. XXIV, 26. Actor. XVII, 3. In homine datis perceptionibus æqualibus, semper præpollet, & victoriosa est gratia, quia concupiscentia non est invincibilis, sed rationis luce ac conscientiæ morsu quadantenus retunditur, accedente, ut dixit, merito, si quis cum judicio & libera electione, non ex instinctu vincit. Qui vero falsa bona etiam ex instinctu apprehendunt, nihilominus peccant, quia concupiscentia vincibilis est, levius tamen ut jam monuit puniuntur. Pendent scilicet omnia a recto vel malo usu libertatis sive electionis, qua semper verum bonum eligere, falsum rejicere deberemus; succumbimus autem sæpissime, quia sensus ex apparentibus & falsis delectat, non æque ex amore Dei: imo hic cum siccitate & amaritudine conjungi solet, ut ipsi Christo accidit, cum derelinqui se a Deo quereretur. Hæc fere est autoris de duplici gratia sententia, *Creatoris* una, altera *Christi*; sive *luminis* & *delectationis*, præter quas nulla agnoscit determinationis ad bonum principia. Oppugnare tamen eos non vult, qui putant Deum actione particulari conversionem nostram operari; nescire vero se fatetur, quomodo Deus consequentias actionum humanarum sciat, quæ ex decretis ejus absolutis non dependent, metuitque ne metaphysice disputando, morali doctrinæ noceat. Hæc ex libro ipso ejusque novis additionibus excerpsimus; de explicationibus & quæ adversario *de Ville* respondet, alibi dicturi. De orthodoxia judicium ut feramus, non est nostri propositi. Facient id sine dubio non pauci, & ut jam innuimus, prolixa a veterano controversiarum Scholasticarum Tractatore discussio expectatur, cujus primitiæ jam editæ sunt, & proxime in Actis nostris comparebunt.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Julii, Anno M DC LXXXV.

GODEFRIDI BIDLOO, MEDICINÆ DOCTORIS & Chirurgi, Anatomia Humani Corporis centum & quinque Tabulis illustrata.

Amstelodami, apud Viduam Joannis a Someren, 1685. in fol. chartæ augustæ.

TAntum abest, ut artium præclarissima Anatome, licet hodie majori longe, quam olim, splendeat nitore, ad ultimum perfectionis omnimodæ fastigium evecta sit, ut de die potius in diem novis iisque egregiis ab indefesso modernorum labore locupletetur accessionibus. Hi siquidem nec antiquiorum, nec recentiorum ac coætaneorum nude acquiescentes inventis, proprias sectionibus frequentioribus adaptare amant manus, plurima omnino in Animali adhuc Machina perscrutanda restitare non ignari. Nihilominus talis eorum fere cernitur sors, ut, cum in locis permultis humanorum cadaverum sectionibus destinandorum summa regnet penuria, paucioribus Humani Corporis Fabricam in suas cultelli acie partes exacte dirimere sit concessum; hinc plures in Brutorum magis & comparata Anatomia, quam hominis illustranda, cum laude observantur desudare. Palmam tamen omnibus Autor noster præripere videtur, qui plurimis incommodis susque deque habitis, omnes propemodum solidas Machinæ Humanæ partes per clarissimum quondam pictorem, *Gerardum de Lairesse*, ad vivum curavit delineandas, delineatasque in præsenti exhibet Anatome. Ea vero pro nova omnino suscipienda est, non solum quod omnes ejus Figuræ novæ penitus sint, a que nemine alio ante Autorem tali exsculptæ facie, sed & quod multa multis quidem Anatomicis cognita, non tamen

men depicta, schematibus hic per opticum sæpius instrumentum adornatis, sicut v. g. *cutis & pinguedinis*, *glandulosa* itidem & *tubulosa cerebri*, item *plexus choroidei*, *linguæ involucrorum*, *mammarum*, *glandularum hepatis* structura est, illustrentur; plura emendentur, circa figuras e. g. *cerebri*, *pulmonum*, *arteriarum*, *hepatis*, *renum &c.* alia vero de novo quoque adjiciantur, nova v. g. *cerebri meninx duram inter ac piam sita media*, item *branchiorum interior facies* stanno igne soluto ac fistulæ immisso apte investigata, nec non *succiferi chordæ umbilicalis tubuli*, *&c.* Sed ipsum quod ordinem centum & quinque Tabularum spectat, alio haud stipatarum textu, quam qui ad earum explicationem necessarius est, totum opus in *sex* distributum deprehenditur *partes*: quarum *prima*, præter denudatum sexus utriusque corpus, caput cum collo adjuncto spinalique medulla; *secunda* pectus, dorsum ac lumbos; *tertia* ventrem; *quarta* uterum ingravidatum, fœtum, ejusque annexa; *quinta* artus partesque his continuas; *sexta* denique osteologiam universam ita repræsentant, ut anceps quis merito hæreat, num elegantia Figurarum, an accurata partium his designata præpolleat structura.

BIBLIOTHECA ANATOMICA, SIVE RECENS in Anatomia Inventorum Thesaurus locupletissimus, in quo integra atque absolutissima totius Corporis Humani descriptio, ejusdemque Oeconomia, e Præstantissimorum quorumq; Anatomicorum Tractatibus Singularibus, tum hactenus in lucem editis, tum etiam ineditis, concinnata exhibetur. Digesserunt &c. Daniel le Clerc & J. Jacobus Mangetus. M. M. D. D.

Genevæ, apud Joannem Antonium Chovet 1685 in fol.

QUam ab uno modo Autore integram Humani Corporis rimatam & depictam lustravimus Fabricam, denuo nobis sistitur, prout ab Autoribus celeberrimis permultis descripta, a duobus vero viris clarissimis junctim in Thesauro præsenti duos in tomos digesta prostat, consideranda. Cum enim prælaudati hi duo Viri integra Anatomes Humanæ Systemata non ea ἀκριβείᾳ ac diligentia, qua singulæ

singulæ quidem a pluribus hinc inde partes descriptæ sunt, ab uno esse conscripta animadverterent, duobus abhinc annis selectissimos præstantissimorum Anatomicorum libros, unam quampiam partem penitus excutientes, separatimque hactenus editos, in corpus unum, a perfecto systemate Anatomico haud discrepaturum, cogere susceperunt, illudque ad terminum feliciter productum nunc quoque exhibent. Totum opus sex constare partibus observatur, quarum tres priores, methodo Anatomicis plerumque solenni, tribus, quos vocant, ventribus, abdomini, thoraci & capiti dicatæ sunt; quarta vero pars ea, quæ toti propemodum corpori communia existunt, quemadmodum sunt ossa, musculi, venæ, arteriæ, vasa lymphatica, lactea, nervi & glandulæ, persequitur. Quinta animalem secundum *Cole* & *Borellum* scrutatur œconomiam, Microcosmi particulas antea prosectoria arte velut discerptas nunc denuo colligens, quo membrorum invicem habitudo constet atque usus. Sexta demum pars administrationem tradit Anatomicam, modumque descriptas superius partes commode perspiciendi expedit. Scripta, ex quibus singulæ coagmentatæ cernuntur partes, maximam quidem partem jam edita seorsim habentur, v. g. *Glissonii, Borelli, Malpighii, Peyeri, Warthoni, de Graaf, Bellini, Stenonis, Svvammerdammii, Needham, Harvæi, Loweri &c.* hisce tamen subinde nova, e. g. *Malpighii* de Cornuum Vegetatione, *Ejusdem* de Ovariis Mulierum & Generationis Historia, *Manfredi* novæ circa aurem observationes &c. deprehenduntur inter spersa: de quibus ut seorsim alibi dicamus, operæ fortassis futurum erit pretium.

ESSAYES OF NATURAL EXPERIMENTS made in the Academie del Cimento, englishd by Richard VValler Fellow of the Royal Society.

hoc est

Specimina naturalium experimentorum in Academia, quæ Lydii lapidis dicitur, factorum; Anglice reddita per Richardum Wallerum e Societate Regia.

Londini, apud Benj. Allsop 1684. in 4.

INter Italiæ celebres Academias clarissimum nomen a triginta fere annis possidet *Academia Lydii Lapidis*, quam pro suo in bonas literas amore singulari, Serenissimus Toscaniæ Princeps Leopoldus quondam auxit & protexit. Eam vero amplissimam societatem hodie diremtam esse, tanto eruditus orbis acerbius dolet, quanto ille majorem de ea spem conceperat, cum naturalium experimentorum in Academia factorum volumen decimo octavo abhinc anno publicasset Societatis Secretarius. Librum certe illum Italico sermone compositum tam avide ubique Viri docti susceperunt, ut non facile quis ullum ejus exemplar obtinere nunc possit. Quo quidem post alias rationes motus Richardus Waller, Societatis Regiæ Anglicanæ dignissimum membrum, in Anglicam linguam, quæ Secretarius Italice scripserat, nuper transtulit, ne opere illius pretii exinde careret gens sua, in qua esse quamplurimos noverat, qui rerum naturalium studio delectentur, & ad eam scientiam augendam cogitationes & labores conferant. Ut pauca de argumento libri dicamus, quamvis Auctori visum non fuerit, in sectiones & capita librum suum distinguere, ea tamen serie experimenta ipse enarravit, ut quasdam veluti classes constituisse inveniatur. Primum locum obtinent instrumenta, quæ mutationibus aeris, temporumque intervallis dimetiendis serviunt. Sequuntur experimenta de pressione naturali aeris, & alia complura facta in vacuo, postquam nimirum eductæ fuerant e vase crassiores particulæ circumfluentis nos elementi per antliam Bolyeanam. Post hæc differitur de frigore & glacie, cum a natura tum ab arte productis. Ostenditur immutari figuram vasorum pro caloris intensione & remissione. Aquam comprimi & ad minorem redigi quantitatem posse non negatur quidem, refertur tamen compertum fuisse, eas vires, quæ aeri notabiliter condensando sufficiunt, si vel millies multiplicatæ fuerint, vix tantillum inspissare aquam, aut imminuere ejus expansionem. Pugnatur inde adversus levitatem corporum positivam; & enarrantur experimenta de magnete, de electricitate corporum, de coloribus mutandis, de sonorum motu, & de corporibus projectis. Porro pondus aeris ad aquam comparati examinatur, & varia promiscue dicuntur, ad historiam naturalem pertinentia. Ultima sunt experimenta de lumine, & animalium quorundam digestione.

Versio-

Versionem quod attinet, ea satis est, si quid recte judicamus, accurata, optimeque factum ab Autore, quod is terminos Physicos & ex arte Chymica petitos ex codice Italico ad marginem Anglici apposuit, ut videlicet illico lector judicare possit, an bene singuli Anglice redditi fuerint.

DAN. CLASENII, PH. ET J. U. D. ET IN Academia Julia quondam Antecessoris, Commentarius in Constitutiones Criminales Caroli V, editus opera Joh. And. Minneri, Jur. Pract. Helmstad.

Francofurti & Lipsiæ, apud Frid. Lüderwald, 1685 in 4.

EX quo judiciis criminalibus per Germaniam certa forma præscribi cœpit, eumque in finem famosa illa Constitutio, auspiciis Imperatoris Caroli V. & universorum Statuum anno 1532 in Comitiis Ratisbonensibus promulgata prodiit; non defuerunt, qui pragmaticam hanc Imperii sanctionem suis illustrarent commentationibus. Sic post Georgii Remi paraphrasin, extant in eandem *Bernh. Zierizii, Matth. Stephani, Casp. Manzii, Lud. Gilhausii*, aliorumque Commentarii; quibus nunc noviter accedit posthumus hic, quem sistimus, *Clasenii* fœtus, nulli sane eorum, quos modo recensuimus, sive perspicuitatem spectes, sive doctrinæ soliditatem, facile secundus. Proposuerat commentationes has B. Autor publice auditoribus suis ante hos tredecim annos, cum adhuc in Academia Julia Professoris munere fungeretur: & quia has non tunc tantum avide exceptas, sed & postmodum multorum precibus expetitas vidit præsens editor, rem non ingratam publico se facturum credidit, si easdem ex selectioribus Autoris manuscriptis, quorum scilicet ipse heres nominatus fuerat, depromtas publici juris faceret. Ita vero hoc in opere se gessit Commentator noster, ut propositis prius ipsis Constitutionis Carolinæ verbis (ad primum illud & antiquissimum exemplar, anno 1533 Moguntiæ autoritate Imperiali excusum, correctis,) subjiciat singulis articulis argumentum succinctum ac dilucidum, addatque deinde solidam ac methodicam cujuslibet exegesin. Inprimis autem id

egit, ut non singulorum tantum criminum, sed & omnium, quæ in processu criminali extantiora deprehenduntur capita, naturam atque doctrinam locis convenientibus distincte, ac tanquam ex professo tractaret ac proponeret. Præmittuntur operi ad præparandum melius Lectorem prolegomena, aliquot capitibus comprehensa, in quibus generatim de delicti definitione, divisionibus, speciebus, libris denique juris nostri, in quibus de his materiis tractatur, extense satis pro instituti ratione egit Autor.

JOURNAL DU PALAIS, OU RECUEIL des principales decisions de tous les Parlamens & Cours Souveraines de France.

hoc est

Ephemerides Fori, sive Collectio principalium decisionum in universis Parlamentis & supremis Galliæ Curiis latarum. Pars Nona.

Parisiis apud Dionysium Thierry & Joh. Guignard. 1684. in 4.

PErquam laudabile consiliū est, quod ante annos aliquot inierunt Advocati duo Parlamenti Parisiensis,) quorum nomina sub initialibus literis C. B. & G. G. latent,) colligendi nempe elegantiores & notabiliores quæstiones hinc inde in summis Galliæ dicasteriis decisas, easdemque postea conjunctim per certa temporum intervalla publici juris faciendi. Etenim cum tantum non quotidie novæ factorum species oboriantur, scriptis legibus aut non omnino, aut obscurius certe comprehensæ, utique non utile minus quam jucundum est, easdem tantorum judicum effatis subinde decisas legere. Sed & in iis causis, quæ frequentiori strepitu forum occupant, variantem pro temporum ratione curiarum observantiam perspectam habere, omnibus conducit. Utrumque vero horum egregie præstant præsentes ephemerides, in quibus insuper non nuda tantum casuum recensio cum secuta decisione exhibetur, sed & integræ fere advocatorum utrinque disputationes, satis quandoque prolixæ, sistuntur:

tur; ut adeo æque & judicum in pronunciando dexteritas, & patronorum in orandis causis ingeniosa facundia exinde perspici valeat. Imo inseruntur quandoque causæ, quæ per sententiam revera non decisæ, sed mediante tantum partium transactione finitæ sunt; dummodo casus singularibus circumstantiis aut argumentis utrinque allegatis se commendet; ut videre est *pag. 88*. Nonam vero harum ephemeridum partem tantum exhibemus, recentissimam scilicet; anteriorum vel ideo minus curiosi, quod initia hujus laboris, Actorum nostrorum natales longe, & integro quidem decennio transcendant, inchoati quippe jam anno 1672. Operam tamen, Deo secundante, inposterum dabimus, ne tomos insequentes, si quos posthac noviter editos inaudiamus, (quod nunc fere semel quotannis fieri consuevit) intactos relinquamus. Cæterum ut pro more nostro ex decisionibus nonnullas per compendium & speciminis loco referamus, ex aliis libuit sequentes indicare. Nimirum judicatum fuisse perhibetur, donationem inter vivos omnium bonorum, factam a parentibus filio, cum onere eosdem ad vitæ tempus alendi, non egere insinuatione, *pag. 24. seqq.* Filios naturales, tanquam per leges regni successione omni exclusos, ne tum quidem ex patris testamento succedere posse, si hic non alium heredem habiturus sit, quam fiscum, *pag. 63. sqq.* Matrimonio cum defunctæ uxoris sorore illicite contracto, per dispensationem tamen postmodum confirmato, corruere legata atque donationes, quæ in odium hujus matrimonii a fratribus & sororibus uxoris in alios facta fuerant, *pag. 119. seqq.* Vigente consuetudine, ne retractui lineari amplius sit locus post tres menses, a vasalli in fidem receptione computandos, currere præscriptionem, ex quo vasallus ad jurandum semet obtulit, licet ipsam juramenti præstationem ob Domini absentiam differre jussus fuerit, *pag. 166. sqq.* Actionem hypothecariam Ecclesiæ contra tertium possessorem decem annis expirare, nec hoc in casu quadragenariæ præscriptioni esse locum, *pag. 214. seqq.* Valere testamentum, quod testator, per apoplexiam in tantum loquela privatus, ut non nisi per *sit*, & *non* mentem explicare posset, fecerat ad interrogationem notarii, revocata alia ultima voluntate, quam sanus antea condiderat, *pag. 230. seqq.* ubi etiam modus in interrogando adhibitus curiose describitur. Porro, publicanum civiliter teneri de delicto ejus, quem te-

lonio præposuit, in tantum ut sententia contra hunc lata stringat etiam illum, licet non vocatum in judicium, *pag. 247. seqq.* Viduæ jus valide quæsitum esse per pacta nuptialia a cognatis utriusque contrahentium subsignata, tametsi sponsus ipse iisdem subscribere neglexisset, & biduo post celebratas nuptias fuisset mortuus, *pag. 361. seqq.* Venditorem ratione pretii residui non habere privilegium præ reliquis creditoribus in fundo vendito, cui emtor antequam bonis cederet, ædificium superimposuit *pag. 477. seqq.* Legato nomine 40000 librarum, cum heres inconsulto legatario transegisset cum debitore ob exactionis difficultatem, ut hic non nisi 27000 solveret; non posse legatarium ab herede integram summam petere, sed eo contentum esse debere, quantum hic a debitore accepisset, *pag. 455. seqq.* Plura hujus generis addere supersedemus, præsertim cum reliquarum decisionum pleræque in explicandis aut interpretandis particularibus provinciarum statutis occupatæ sint, adeoque ad exteros minus spectent.

LE PLVTVS ET LES NVEES D'ARIstophane. Comedies Greques, traduites en François, avec des remarques & un examen de chaque piece selon les regles du theatre, par Mademoiselle le Fevre.

Plutus & Nubes Aristophanis. Comœdiæ Græcæ in Gallicum sermonem conversæ: cum observationibus & cujusque comœdiæ examine, juxta regulas theatri instituto, ab Anna Tanaquilli Fabri filia.

Parisis 1684 in 12

CUjus elegantiæ industriæq; *Anacreontis* & *Sapphus* odas e Græcis, & *Plautinas* tres fabulas e Latinis Gallicas factas annotationibusque eruditis illustratas debemus, *Aristophanis* quoque binas comœdias, *Plutum* & *Nubes*, Gallicum habitum indutas, doctissimis observationibus ac præfatione clariores reddere satagit doctissima Anna Fabri filia. Nempe ut exquisitæ suæ eruditionis studium non

in uno

in uno quodam Scriptore saltem, sive Græco sive Latino, sed in omni genere doctrinæ, cunctisque bonis Auctoribus expoliendis, ac suæ genti cultioribus exhibendis versari ostenderet. Cum autem inter Græcos veteres elegantia, urbanitate ac solida prudentia, nemini philosophorum aut poetarum quicquam concedere Aristophanem intelligeret, ejus duas comœdias, quas diximus, sermone Gallico, stylo tersissimo exprimendas sibi proposuit: idque adeo feliciter executa est, ut cum ipso Scriptore, quem vertendum sumserat, nativa pulchritudine certare videatur, & ambiguum eruditis relinquat, utrum Græci sermonis rotunditas, an Gallica suavitas palmam ferat. Auctoris characterem laudesque, ac ingenii præstantiam & reconditam prudentiam in *Præfatione* ostendit: uti simul caussas affert, cur a paucis pro dignitate comœdiæ istæ satis æstimentur, quas omnes dramatum leges exacte servare demonstrat, singularumque scenarum argumenta expendit; quarum connexionem in *observationibus* ulterius exhibet, & non cuivis obvium auctoris sensum dilucide exponit.

CEREMONIALE HISTORICO-POLITICO di Gregorio Leti.

id est

Ceremoniale Historico-Politicum, VI voluminibus comprehensum, autore Gregorio Leti.

Amstelodami apud Janssonios 1685. in 12.

EX compluribus libris historicis atq; politicis, quos *Gregorio Leti* debemus, recentissime ad nos duo satis ampli, *Theatrum Britannicum* & *Ceremoniale Historico Politicum*, perlati sunt. Et illo quidem, qui Amstelodami anno superiore excusus ac quinque tomis absolutus est, statum publicum Britanniæ omnemq; gentis historiam ita persecutus est, ut memorem se probet monitorum *Petri Ronquilli*, Regis Catholici ad Magnæ Britanniæ Regem legati, qui consulenti nostro, ex antiqua historia pauca sed selecta adspergenda, ex recentiori vero omnia, sed insigni brevitate & accuratione, expromenda responderat. Posteriorem vero in usum Legatorum a se composi-

tum profitetur, quorum pudendam sæpe in historiis rebusque civilibus ignorantiam a se deprehensam conqueritur.

Initio operis hujus prolixis querelis de adversa fortuna se vindicat, quam tamen nimia scriptorum suorum libertate a se provocatam haud obscure innuit, & quousque historiam scripturo, ubi de vitiis & occultis Principum sensibus dicendum est, progredi liceat, exponit. Inde dignitatem muneris Legatorum explicat, & Principes, qui ineptos illi admovent, multo sale perfricat, & generalia quædam Legatos concernentia persequitur. Sic Legatorum immunitates & characterem, & quomodo in utrumvis peccetur, distincte exponit, illosque perstringit, qui ob canem cæsum, famulumve pulsatum, de violato charactere queruntur; inquirit etiam, utrum si binas pluresve ædes diversis in civitatibus Legatus conduxerit, omnes immunitate gaudere debeant. Deinde diversas legatorum species, Legatos, Ablegatos, Residentes, Agentes &c. enumerat, nec omnibus easdem immunitates deberi, primum vero locum illis, qui libera potestate instructi sunt (Ambassadeurs Plenipotentiairs vocant,) præ aliis etiam primi ordinis Legatis tribuendum, contra Wicquefortium & communem fere usum contendit. Libro II. tomi I, Historiam universalem orditur, integris tribus tomis continuandam, ita tamen ut non raro de itinere deflectat, amœnitatibus haud adeo intempestivis admonitus. Unde catalogum Romanorum Præsulum, Conciliorum, Regum Galliæ, Hispaniæ, Ducum Brabantiæ, Bavariæ, Sabaudiæ &c. reperire datur. Historiam etiam Antipaparum compendiose exponit, & utrum illorum legatis tribuenda fuerit immunitas ministris publicis debita examinat; illam vero de Alexandro III, ficto sub habitu Roma Venetias fugiente, quam putat fabulam prolixe refutat. Hierarchiam porro Ecclesiæ Romanæ, & Pontificum in infringenda potestate seculari artes prolixe exponit, & plurima mala ex nimio Pontificum, non religionem asserendi, sed jurisdictionem suam protendendi studio, in orbem Christianum derivata, per temporum seriem demonstrat, Ecclesiæ vero Gallicæ libertates proponit, & adversus objectiones aliorum tuetur. Inserta est etiam tractatio satis ampla, de origine Conclavis, & ritibus in electione Pontificum adhiberi solitis, de Cardinalium origine & dignitate, de Ordinibus Equestribus, aliisque materiis tractatu dignis.

Absoluta

Absoluta sic historia universali, tomo V statum Europæ præsentem & reditus singulorum regnorum accurate rimatur, & VI denique ad tractationem de Legatis postliminio redit, de receptionibus solennibus illis decerni solitis, aliisque copiose edisserens; inter quæ potissimum notanda accurata enarratio omnium, quæ cum Ducis Sabaudiæ legatus Regiis honore in Aula Britannica æquaretur, evenere, aliunde haud ita facile repetenda. Unde colligere licet, hunc tractatum ob insignem rerum varietatem, nec injucundum nec inutilem esse, adeoque prolixa commendatione nostra non indigere.

TRAITE' DE LA NATVRE ET DE la Grace, augmentée de plusieurs Eclaircissements.

id est

Tractatus de Natura & Gratia, plurimis explicationibus auctus.

Roterodami apud R. Leers 1684 in 12.

TRactatum hunc *Malebranchii* in nuperrimis mensis Junii Actis pag. 286 enarravimus. Reliquum est, ut, quas huc differendas putavimus, explicationes novæ libri de Natura & Gratia editioni a Malebranchio adjectas, promissi memores nunc recenseamus.

Explicatione prima ostenditur, quid sit agere voluntate generali, quid particulari. Statuit nempe Autor, DEUM agere in nobis voluntate generali, cum agit secundum leges generaliter a se stabilitas, v. g. ut punctionem dolor sequatur, globus a globo impulsus moveatur; particulari vero voluntate agere, si efficacia voluntatis ejus non est determinata ad effectum, per legem aliquam generalem. Hoc modo minime ait derogari providentiæ divinæ, sed eam potius stabiliri, dum docetur, DEUM esse, qui omnia in omnibus agat, & quod Natura a Philosophis perperam descripta, nihil sit aliud, quam Lex DEI generalis, secundum quam simplicissimo & sapientiæ suæ convenientissimo modo, & ut causa generalis, operatur. Signa deinde proponit, ex quibus dignosci possit, utrum aliquid ex

voluntate generali, an ex particulari efficiatur. Pro illa tamen regulariter esse præsumendum ait, maxime si effectus immediate causam occasionalem sequatur, v. g. si lapis desuper cadens hominem occidat: si vero effectus sine causa occasionali appareat, vel contrarius sit legi generali, v. g. si venenum haustum non noceat, si pluvia non promoveat fertilitatem, tunc pro particulari voluntate argumentum sumi posse. Applicat hæc ad dispensationem gratiæ, eamque fieri tradit per leges generales, Christum vero ejus causam esse occasionalem, quia intercedit pro fidelibus. Quamvis vero Christus etiam sit causa meritoria, meritus scilicet ut preces suæ occasio gratiæ impetrandæ esse possint, neminem tamen salvari ex sola causa meritoria, sed occasionalem a Christo accedere debere, ut nova vita *in* fideles influat, illique membra fiant corporis, cujus caput est Christus, Eph. 4,16. Col. 2,19. Respondet postea ad aliquas objectiones, v. g. de salute fidelium Veteris Testamenti; cujus occasionem non minus ait fuisse Christum, respectu futuri meriti. Dein si dicatur, inutile esse novum hoc causæ occasionalis inventum, quia DEUS voluntatem Christi determinet, adeoque res eodem recidat, & omnia DEO sint adscribenda; plurimis ad hæc avertenda stabilire vult sententiam suam, de animæ Christi libertate, & volitionibus non infinitis sed particularibus, & ex principio suo, quod DEUM non deceat voluntatibus particularibus singulis momentis agere & variare, demonstrationem a priori molitur; a posteriori tamen argumenta faciliora esse agnoscit. Ita quia aliqui homines donis gratiæ abutentes pejores fiant, liquido apparere, quod gratia non detur voluntate speciali; alias in Deum culpam abusus & peccati recidere. Gratiam igitur generaliter cadere sicut pluviam, adeoque etiam in pectora sterilia, in quæ DEUS voluntate particulari non agat, quippe quod frustra nunquam esset facturus. Denique hac opinione sua, quam novam esse non negat, & ideo Ecclesiæ judicio omnimodo subjicit, precum utilitatem non tolli, quia voluntate generali DEUS statuerit, ut preces piorum exaudiendæ sint, & peccatoribus advocatum Christum dederit, occasionalem salutis causam præbiturum.

Explicatione secunda ostendit, Christum præfiguratum esse per totam Scripturam, etiam in eventibus ante lapsum, & inde disci, quod primarius DEI scopus fuerit Incarnatio Christi. Declarat hoc maxime

maxime ex dictis Pauli Eph. V, 22. & seqq. de mysterio conjugii spiritualis inter Christum & Ecclesiam, cujus typus fuerit conjunctio Adami & Evæ ante lapsum; addit & alia ejuscemodi.

Explicatione tertia id agit, ut demonstret, Christum & Ecclesiam principaliter a DEO intendi. DEUM ait vere amare omnes homines, sincere omnium salutem velle, dignoque sapientia, bonitate, immutabilitate aliisque attributis modo agere, & exponit, qualis sit ordo decretorum, quæ prædestinationem Sanctorum continent. Præmittit axiomata non pauca, per quæ adstruat, etsi homo non peccasset, futurum tamen fuisse, ut persona quædam ex Trinitate operi Divino creationis sese uniisset, ut id sanctificaret & dignum autore suo redderet, neque nisi interveniente alio, DEUM semetipsum honorare potuisse. Ita theoremati suo innixus, quod indignum sit DEO compositis modis agere quæ simplicibus fieri possunt, & quod omnipotentia DEI non ita sit intelligenda, ut sapientiæ ejus contraria sit, permissionem lapsus humani sapientiæ divinæ omnino convenisse docet, & ad scopum tendisse, qui erat Christus ejusque Ecclesia, sive mundus futurus, cujus causa præsens factus sit. Ex sapientiæ hujus contemplatione impediri Deum, quo minus a simplici agendi modo discedat, nec absoluta potestate omnium hominum conversionem & salutem operetur. Ordinem itaque decretorum prædestinationis non esse humanum, ut nempe decernat, prius hos & illos salvos facere, & postmodum de mediis consultet, per quæ id exequatur, utque pœniteat, si non procedant; sed sapientiam suam in omnibus consulere. Principium igitur prædestinationis esse sapientiam & scientiam DEI, neque quidquam esse in homine, quod prædestinationem ejus determinet, & ita sapientiæ ejus tribuendum, quod etsi velit omnes salvos fieri, particulari tamen & irresistibili voluntate, obstante sapientia sua, conversiones & salutem non procuret; alias enim omnes salvos fore. Ideo nihil durum esse in prædestinatione, quia DEUS aliter quam pro sapientia sua agere nequit. Ita sufficit, ut scribit, liberalissima illa gratiæ generalis dispensatio, hominibusque imputandum venit, quod non evitent, quæ efficaciæ gratiæ resistunt. Quanquam vero judicia DEI sint abscondita, & prædestinationis mysterium profundissimum, licere tamen cum *Augustino* & *Prospero*, quantum analogia fidei permittit,

ſcrutari, & ad ſapientiam & ſcientiam Dei reſpicere, nec putare, quaſi Deus ex nuda voluntate & obſtinatione agat, ſed quod pro præſcientia ſua prævideat, quæ acturi ſint homines nec ne, datis gratiæ auxiliis. E contrario deſtrui religionem, ſi Deus credatur potens ſupra ſapientiam, & ad exemplum Regum quorundam terreſtrium, perverſa & obfirmata voluntate ageret. Naturam itaque, ſive rationem ſupremam & univerſalem Deo coæternam & ſubſtantialem eſſe, quam licet independenter, neceſſario tamen & invincibiliter, atque immutabiliter ſequatur, nihilque agat, quod non juſtum, ſapiens & ordinatum ſit. Cum Auguſtino quidem tenendum eſſe, Deum non fundare prædeſtinationem in meritis naturalibus, ſimul tamen reſpiciendum eſſe ad ejus ſapientiam & ſcientiam. Conciliat hæc cum Hieronymi & aliorum Patrum dictis, quæ meritis & differentiæ eligendorum aliquid tribuere videntur, & a Pelagianiſmo eos defendit, allegatque dicta Auguſtini *de bono perſev.* c. 9. *& Epiſt.* 107. de *cor. & grat.* c. 13. & *Autorem libri de vocatione gentium.*

Explicatione quarta probare vult, ex miraculis Veteris Teſtamenti concludi non poſſe, quod Deus ſæpe agat per voluntates particulares. Cauſam nempe miraculorum occaſionalem Angelis adſcribit, quorum voluntati particulari Deus voluntate generali obſecutus ſit. Hanc opinionem quomodo refutaverit *Antonius Arnaldus*, mox videbimus. Cæterum de omnibus hiſce explicationibus Theologorum eſto judicium, an ſalva fidei analogia, quæ demonſtranda ſumſit Autor, vere & legitime demonſtraverit, & an per tantam terminorum novitatem & ſubtilitatem ſcopum propoſitum aſſecutus ſit, ut nempe difficultates, quæ in negotio ſalutis & inprimis circa prædeſtinationem objici ſolent, hypotheſibus iſtis, de voluntate generali, de cauſa occaſionali, & de ſapientia & ſcientia Dei, facilius & efficacius removeantur, quam hucusque per alia Theologorum ſyſtemata factum eſt.

Addimus pauca ex defenſione, quam Autor adverſario, *Ludovico de la Ville* oppoſuit. Edidit hic Pariſiis a. 1680 librum cum approbatione & privilegio, & Archi-Epiſcopis ac Epiſcopis Galliæ dedicavit, in quo dogma *Carteſii*, *Gaſſendi*, & *Malebranchii*, quod extenſio ſit de eſſentia corporis, hæreſeos accuſavit. Ex eo enim *Transſub-*

substantiationis articulus infirmari videtur, cum de corpore Christi transubstantiato extensio prædicari non possit. Directe autem ad hanc objectionem non respondet Malebranchius, sufficere ratus quæ in libro *de inquirenda veritate* scripsit, ab adversario, ut putat, non satis intellecta: sed per modum instantiæ demonstrare nititur, hæreticum non esse, qui principium aliquod statuat & agnoscat, ex quo malæ consequentiæ deduci queant, si capere non possit, quomodo consequentiæ illæ ex principio sequantur, aut si has neget & rejiciat, aut saltem Ecclesiæ judicio sese submittat. Exemplis vero tribus instantiam illam confirmat. Ex vulgari enim opinione, quod bruta animas habeant, & quod causæ secundæ dolorem & voluptatem efficiant, ut & ex negatione principii Cartesiani de extensione, falsa & impia elicit porismata, neque tamen ideo condemnari oportere arbitratur, qui ista principia amplectuntur, at consequentias non agnoscunt. Pro se itaque eandem poscit æquitatem, & philosophandi libertatem, qua fidei articulis minime putat præjudicari, & per quam ad majorem veritatis lucem perveniri possit.

DISSERTATION DE M. ARNAULD, Docteur de Sorbonne, sur la maniere, dont Dieu a fait les frequents miracles de l' ancienne Loy par le ministere des Anges &c.

i. e.

Dissertatio Antonii Arnaldi, Doctoris Sorbonici, de modo, quo Deus tempore Veteris Testamenti, per ministerium Angelorum frequentia miracula fecit; Responsi loco Autoris tractatus de Natura & Gratia novis Cogitationibus, in additamento, cui titulus est: *Miracula frequentia Veteris Testamenti nequaquam probant, quod Deus sæpe voluntate particulari agat*, exhibitis, opposita.

Coloniæ, 1685. in 8.

Ex

EX præfatione apparet, ab Arnaldo refutationem totius tractatus *de Natura* & *Gratia* parari, cujus jam duos libros abſolviſſe ſe ſcribit, & tertii caput primum, per anticipationem huic ipſi diſſertationi adjunctum producit. Permotum autem ſe eſſe dicit, ut hoc ſcriptum præmitteret, tum quod impedimenta non deſint, per quæ editio refutationis integræ ſufflaminetur, tum ut *Malebranchio* aliquo modo ſatisfaceret, qui moram refutationis impatientius ferre videatur. Præſupponit ante omnia (*cap. 1.*) ſententiam omnium Theologorum & Philoſophorum, ut ſcribit, Chriſtianorum, Scripturæ Sacræ conformem eſſe, quod Angeli poſſint agere in corpora, eaque movere, quatenus id Deus præcipit aut permittit, & quod ita ſint executores voluntatis divinæ. At novi ſyſtematis autorem *Malebranchium* contrarium ſtatuere, nempe Angelos non executos eſſe voluntatem Dei, ſed Deum obſequutum eſſe voluntati Angelorum: ita nempe ut Deus, veteris Teſtamenti tempore, voluntate generali voluerit, ſive lege generali ſe obſtrinxerit, ut id quod vellent Angeli, quos populi Judaici gubernationi præpoſuerat, ipſe efficaciter præſtaret: unde inferat, non poſſe ex miraculis illo tempore frequenter editis probari, Deum ſæpe voluntate particulari agere. Verum Arnaldus nihil probari ait a novæ opinionis inventore, ex allatis Scripturæ locis, quam quod Angeli ſint miniſtri Dei, & quod Deus eorum miniſterio utatur, minime vero quod Deus agat ex voluntate Angelorum. Aggreditur inde duo axiomata quibus innititur Malebranchii opinio, nempe quod Deus omnia agat, adeoque doctrina de concurſu & de efficacia cauſarum ſecundarum inter Chriſtianos locum habere non debeat; dein quod Deus potentiam ſuam cum creaturis etiam intelligentibus non communicet, niſi eatenus, ut cauſæ occaſionales ſint, per quas voluntas divina ad producendos effectus determinetur, indeque fiat, ut creaturæ tantum agant per deſideria, Deus autem ſolus vere & realiter: utrumque vero hoc dogma falſum eſſe arguit. Dein (*cap. 2.*) prolixe Malebranchii opinionem exponit, quibus conditionibus cauſæ occaſionales agant, indeque concludit, etſi concedatur, (quod tamen minime concedendum exiſtimat,) Angelos nullam poteſtatem realem ad movendum corpora habere, minime tamen ſequi, quod Deus non egerit voluntate particulari in miraculis veteris Teſtamenti. Falli ſcilicet *Malebran-*

branchium, & fallere, quod non sufficienter distribuerit causas in reales & occasionales: præter istas enim dari potentias non reales, quæ tamen non sint occasionales, eo sensu quem docet Malebranchius. Respondet speciatim (*Cap. III*) ad omnia Scripturæ loca, quibus nova opinio, qua voluntas Dei particularis impugnatur, adstrui posse videtur, Augustini sententiam sæpe allegans, & ejusdem & aliorum Patrum autoritate, ut & ex allatis Scripturæ locis (*Cap. IV*) contrarium docet, angelos scilicet non nisi jussu & mandato Dei agere. Cum vero Malebranchius ex dicto Apostoli *Gal. III, 19* maxime urgeat, quod *lex ordinata sit per angelos*, ostendit Arnaldus (*Cap. V*) neque ex illo, neque ex aliis locis legitime inferri, quod Deus non agat voluntate particulari, etsi ministerio angelorum utatur; itaque ignoratione elenchi aut petitione principii peccari. Probari enim debuisse, Deum neque legem dedisse, neque miracula patrasse suo consilio, aut voluntate & destinatione particulari, sed solum angelorum, ut causæ occasionalis, consiliis & destinatis obtemperasse: nam de hoc quæri, minime vero an Deus ministerio angelorum usus sit; hoc enim facile concedi, & ex Interpretum tam Judaicorum quam Christianorum consensu constare, quod quæ Deo in Veteri Testamento immediate adscribuntur, per angelos peracta fuerint. Notat hac occasione & miratur, quod *Hieronymus* locum *Exod. III, 2.* vertens, in apparitione Moysi in rubo ardenti facta, vocem *angelus Domini*, quæ in fonte Hebræo & versione LXX habetur, & a B. Stephano & D. Paulo allegatur, omiserit. Super eadem materia (*Cap. VI*) pressius insistit adversario, neque sententiam ejus molliri posse scribit, si dicat, Deum nihilominus autorem legis esse, quia Angelis occasionalem causam præbentibus, v. g. legislationem desiderantibus, efficaciam & vires præstiterit, veluti homini brachium movere desideranti, motus facultatem præstat. Nam si hoc tantum modo causa realis sive efficax Deo adscribatur, manifeste sequi, quod Deus etiam causa realis sit actionum pessimarum, eademque ratione v. g. autor Alcorani dici possit, Mahometo nempe ut causæ occasionali, librum scripturo, vires commodans. Addit plura, quibus Malebranchio in hac quæstione de Lege Dei generali & ordine immutabili, & quomodo sapientia Dei ab omnibus, qui veritatem aliquam percipere volunt, consuli possit & debeat,

 mul-

multas difficultates & contradictiones impingit. *Cap. VII.* sequelas quasdam ex hypothesi ista deducit, honori divino contrarias, & stante illa regimen populi Judaici non Theocratiam, sed Angelocratiam dici debere indicat. Opinionis vero tam novæ, omnibusque Patribus & Theologis incognitæ, fundamenta temere poni in præsuppositis, quæ autoris sola assertione & persuasione nitantur, quibus negatis superstructa omnia corruant. Errasse inprimis, quod dum viderit Deum agere ex lege generali, sibi ipsi præscripta, putaverit idem dici, ac si dicatur Deum non agere per voluntates particulares; cum tamen ex innumeris exemplis demonstrari queat, agere Deum ex lege generali, & tamen eodem tempore etiam agere voluntate particulari. E. g. Deus lege generali decrevit, ut anima creetur, & jungatur corpori humano, statim atque id in utero matris concipitur, neque ab hac lege recessit in incarnatione filii sui. At sine horrore ne cogitari quidem posse, quod Deus non egerit voluntate particulari, cum crearet animam Jesu Christi. Addit, se Christiani nomine indignum fore, nisi crederet animam suam voluntate Dei particulari creatam fuisse, etsi dependenter a prima formatione corporis sui in utero matris; itaque pro Epicuræa cogitatione detestaturum esse, si putaret formationem corporis sui ex fortuito naturalium concursu factam esse, non vero ex ordine præciso & determinato providentiæ divinæ. Tandem etiam in dubium vocat, quæ de idea entis perfecti *Malebranchius* præsupponit, & contradictionibus implicari existimat, allegans *Meditationes* ejus *Christianas Cap. VII, §. 6. & 7.* Ubi contra Atheos productionem creaturarum etiam minutissimarum voluntati divinæ particulari adscribit. Ultimum demum effugium ejus de anthropologia Sacræ Scripturæ ita ereptum it, ut etsi quædam locutiones, v. g. ubi Deo os, manus, pedes, tribuuntur, a nemine sano pro metaphoricis non habeantur, inde tamen minime liceat clarissima dicta, quibus voluntas Dei particularis probatur, pro figuratis habere, aut indignum Deo judicare, si particulari voluntate agat.

Cæterum in adjecto specimine ex libro suo inedito, Arnaldus ad hanc ipsam dissertationem provocat, & iisdem fere rationibus thesin *Malebranchii*, qua Christum causam salutis occasionalem esse tradit, oppugnare aggreditur, tria dogmata ex illa eliciens ortho-

thodo-

thodoxiæ adverſantia. *Primo* enim non recte negari, Chriſtum hominem ullam poteſtatem agendi in corpora habere, cum tamen ex tot Patrum dictis conſtet, vi unionis perſonalis Chriſtum divina operatum eſſe miracula in corpora & mentes hominum, & carnem ejus in ſacra cœna fidelibus divinæ vitæ vires conferre. *Secundo* male doceri, Chriſtum hominem ita cauſam eſſe gratiæ diſtribuendæ, ut Deus nulla particulari voluntate hujus vel illius peccatoris converſionem, aut Evangelii prædicationem in hoc vel illo loco procuret, ſed tantum deſideriis Chriſti, ut hominis, lege generali obſtrictus effectum præſtet. *Tertio* quod id fiat, ne moleſtia particularis voluntatis ſive curæ Deo indecenter tribuatur. Ex his enim ſequi notat Arnaldus, ſi indignum ſit Deo particulari voluntate agere, nihilque ei quam executio eorum relinquatur, quæ Angeli vel Chriſtus, ut cauſæ occaſionales, deſiderant, indignum etiam fore, ut illis deſideria particularia inſpiret, indeque futurum, ut Chriſtus deſideria ſaltem humana habuerit & habiturus ſit. Ex dictis vero Scripturæ, quibus *Malebranchius* firmare voluit, Chriſtum cauſam eſſe occaſionalem, nihil aliud ait probari, quam officium Chriſti mediatorium. Exigi autem omnino probationem evidentem a novarum aſſertionum autoribus, easque valide negari a receptarum ſententiarum propugnatoribus, donec noviter inventa rite probentur. Ea propter Epilogum addit, quo *Malebranchium* ad ſufficientem probationem cohortatur, & aſſenſum ſuum, ſi illam præſtet, non denegat, aut ſuccumbenti gratiam divinam apprecatur, ut veritati palmam porrigat, nec pernitioſa licentia alienum ſenſum Scripturæ affingat. Præmiſſæ ſunt diſſertationi approbationes cenſorum *Mechlinienſium*, & Theologorum quorundam *Lovanii*, *Leodii*, & *Inſularum Flandriæ*, unde conjici poteſt, integram refutationem ab *Arnaldo* compoſitam in publicum prodituram eſſe, ſi approbatores ejusmodi invenerit, & in cenſorum manibus fortaſſis hucuſque hæſiſſe.

OBSERVATIO DE USU INTESTINI COECI in figurandis quorundam animalium excrementis.

Ex Transactionibus ſive Actis Philoſophicis Anglicis Januar. 1684 num. 155. pag. 455.

 Vir

VIr Clarissimus, Martinus Lysterus Medicus Oxoniensis, innuerat in Transactionibus anni 1673 num. 95. intestini cœci usum, colo & recto subservientem, manifestum videri in animalibus, quorum excrementa determinatam habent figuram. Id vero *in Epistola ad Henricum Oldenburgium Societatis Regiæ, dum viveret, Secretarium meritissimum* (*quæ nunc primum editur*) ita explanat: determinatam figuram a se intelligi (1) in excrementis in multas minutas partes similis figuræ divisis, qualia sunt ovium, cervorum, cuniculorum, leporum, soricum, murium, equorum, bruchorum, cochlearum quarundam, &c. (2) Laxiore sensu in omnibus excrementis quæ liquida non sunt, qualia sunt stercus columbinum, anserinum, humanum, canis, felis, &c. Cœcum putat ambobus figurandis inservire, sed hoc maxime manifestum esse in prioris generis excrementis. Nimirum hujus intestini usum in eo consistere videri, ut excrementa in cavitatem ejus delata (quod ipsius opinione, in sanis saltem animalibus, vel omnibus alvinis fæcibus, vel maximæ earum parti contingat) tam diu ibi serventur, donec satis exsiccata, indurata, ac justam consistentiam nacta sint (quemadmodum argilla formis attemperanda) ut figuram in colo & recto melius recipiant. Hoc in animalibus prioris generis sibi manifestius apparere. Nam in mure majori, exempli gratia, cujus excrementa utique constanter figuram similem servant, cœcum valde amplum esse, ipsoq; stomacho capacius, & mirabilem coli structuram in hoc animali adjuvare conjecturam. Nam statim infra valvulam intestini coli esse spirales quasdam fibras, quæ cochleæ quoddam genus componant: unde colligit fæces mora in cœcô justam consistentiam nactas, atque inde propulsas in spirales istas plicas coli, non recta & ad perpendiculum, ut ante in tenuibus intestinis, descendere posse, sed lente per cochleæ anfractus, atque inde figuram acciperre. Itaque si ligaretur cœcum, aut alia ratione fæces non admitteret, credit inevitabilem animali fore diarrhœam. Nescire se quidem, an in universum & in omni animalium genere, quo magis figurata sunt excrementa, eo capacius cœcum deprehendatur; illud tamen certum esse, in quibusdam animalibus natura laxis cœcum aut nullum repetiri, aut perexiguum, ut in talpa, echino terrestri, gulone, genere picorum quos Angli vocant *Wood-pecker*, genere accipitrum, aliisque. Varias autem excrementorum figuras in non paucis animalibus,

hus jam a se observatas, modumque quo & recipiuntur in cœco & ibi præparantur, & conjecturas quasdam suas de consilio naturæ in figurandis excrementis, impediendæ primum diarrhoeæ, deinde retardandæ famis causa (quemadmodum testudinibus tota hyeme plena sint intestina) denique fermentationis ac digestionis in stomacho & tenuibus intestinis diutius perficiendæ gratia (de quo mox cogitationes suas alio loco publicaturus sit) a se nunc præteriri.

EXPERIMENTA CIRCA INCREMENTUM ponderis in oleo Vitrioli aeri exposito, una cum inventis quibusdam novis Hygroscopicis, per VVilh. Gould, M. B. & Collegii VVadhamensis, quod Oxoniæ est, Socium.

Ex Transactionibus Philosophicis Anglicanis, Mens. Febr. 168¾. n. 156. pag. 496. seqq.

EX quo Celeberrimus Boyleus doctrinam de magnete aereo erudito orbi communicavit, varie ulterior negotii hujus investigatio curiosos occupavit. Observatum inter alia est, corpora quamplurima, per ignem nonnullis sui partibus constituentibus exuta, avide postmodum particulas aereas imbibere, in tantum ut etiam pondere manifesto augeantur: cujusmodi quid deprehenditur in calce, viva præsertim, itemque in capite mortuo salis, nitri, aluminis & vitrioli. Eodem spectat, quod omnia salia fixa, per deliquium fluida redduntur; quodque terra, ex qua nitrum fuerat extractum, spatio septem annorum in loco umbroso accumulata, plene per aerem impræ-gnata de novo fuerit deprehensa. Hactenus tamen hæc de incremento corporum ex aere indagatio fere circa solida substitit: de liquidis enim, cum proprio, quo constant, humore jam abunde satiata credentur, parcior suspicio fuit, ea novum ex aere pabulum appetere. Nihilominus cum casu animadversum a nonnullis esset, oleum vitrioli notabile ex ambiente aere incrementum capere solere, rem dignam Gouldius existimavit, quam experimento instituto curiosius investigaret. Rem vero ita adgressus est. Tres drachmas olei vitrioli, in tantum dephlegmati, ut filum crassius corrodendo dissolveret, vitro

aperto, cujus diameter trium pollicum erat, infudit, illudque bilanci accuratæ impositum statuit in loco ab igne & Sole libero, posteaque pondus aliquoties quotidie examinavit ac consignavit, adnotatis insimul curiose tempestatum ventorumque variationibus. Sensit itaque pondus indies augeri, in tantum, ut intra spacium 57 dierum, a tribus drachmis, ad drachmas novem & 30 grana adscenderet. Incrementum autem hoc neutiquam æquale quotidie fuit, sed singulis diebus decrevit, & adeo quidem, ut cum primæ diei augmentum mox fuisset dr. 1. gr. 8, ultima dies vix dimidium granum adjecisse ponderi notata fuerit: quo magis enim liquor saturatus, eo minus quotidie incrementum accedere visum, non æqua quidem descensus proportione, sed ea modo aucta, modo imminuta, pro diversa aeris ventorumque temperie. Scilicet observatum est, incrementum largius fuisse tempestate humida, pluviosa, nebulosa aut nivosa, flante item austro aut zephyro, quam tempore gelido, claro & sicco, eurove aut borea spirante; nocturnis itidem, quam diurnis horis. Causam primariam hujus phænomeni non aliam suspicatur Gouldius, quam humiditatem aeris, quam liquor hic tanquam ignis potentialis æque avide imbibat, ac nitrum ignis actualis depascit; ut adeo incrementum hoc non aliud sit, quam mera aqua. Probat hoc non ex colore tantum hujus liquoris, qui cum antea saturate ruberet, limpidior postea evasit; sed & ex eo, quod de materia hac, destillationis examini subjecta, liquor primum prodiit æque insipidus ac aqua pura, postea vero, igne magis intenso, guttæ evaserunt acidæ; remanens in Retorta oleum eandem corrodendi vim retinuit, ac initio habuerat. Observatum ulterius est, quo amplior liquoris superficies proportione habita ad ejusdem quantitatem, aeri pateat, eo celerius esse incrementum. Sic tria hujus olei grana frusto vitri infusa ad latitudinem ¼ pollicis, mox primis 6 horis alia 3 gr. attraxerunt, & intra minus quam 48 horas liquor jam tantum non plene saturatus plus quam triplum primi ponderis exhibuit. Cæterum eundem effectum, quem recensito hactenus modo oleum Vitrioli præbuit, expectandum credit inventor ab oleo sulphuris per campanam, oleo tartari per deliquium, liquore item Nitri fixi, &c.

Cum vero Oleum Vitrioli, dicto modo ab aere humidissimo plene saturatum, postmodum aut retineat aut remittat acquisitum pondus,

prout

TAB.VII.
ad A:1685. pag. 317.
M. Jul.

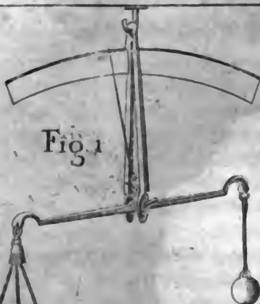
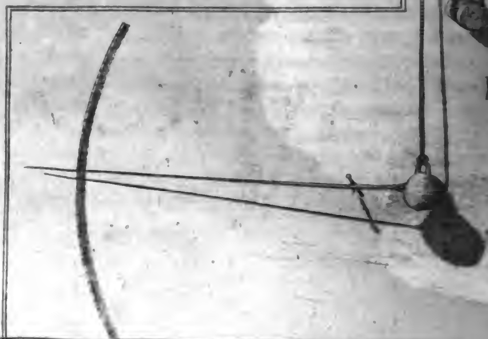

Fig.

prout aer magis minusve humoribus scatet; Gouldius existimat, ope hujus observationis hygroscopium construi posse, accuratione nulli alii cedens. Scilicet liquore dicto modo comparato libræ imposito, si siccior fuerit tempestas, pondera appensa; sin humidior, liquorem præponderare. Duplicem vero modum docet, libram talem construendi, quo res accuratius procedat: nimirum ut aut axiculo in medio scapi posito, lingula examinis in arcu ansæ applicato monstret gradus humiditatis, prout videre est in *Fig. 1.* aut lance, quæ liquorem continet, proxime axem appensa, alterum scapi brachium tam prolixum fiat, ut ejus cuspis in tabula apposita limbum, gradibus distinctum, commode stringat, uti ostendit *Fig. 2.* Utroque modo jubet lancem liquori dicatam fieri ex vitro concavo, quatuor aut quinque pollicum diametrum habente, quo amplior olei superficies aeri pateat. TAB. VII.

Occcasione hujus inventi, aliud hygroscopium facile parabile construere docet *Fig. 3.* ex prolixiore nervo fidium (*Viol-string.*) Jubet enim hunc super aliquot trochleas ita protendi, ut altera quidem extremitas paxillo infixo alligetur; altera vero pondus appensum habeat, cui prolixior stylus super axiculo versatilis sit applicatus: stylum nempe hunc in apposito limbo gradus designaturum, prout pondus, cui inhæret, aut chorda per aeris humiditatem laxata demittatur; aut per siccitatem contracta sursum elevetur. Commodius adhuc rem processuram existimat, si stylus index centro ultimæ trochleæ applicetur.

ADAMI ADAMANDI E SOCIETATE JESU, Kochanski Dobriniaci, Serenis. Poloniarum Regis Mathematici & Bibliothecarii, CONSIDERATIONES & Observationes Physico-Mathematicæ circa Diurnam Telluris vertiginem, a multis absque certis Demonstrationibus assertam; quarum aliquot Methodi proponuntur. Ex Epistola ad Actorum Collectores.

I.

CUm præfervido nimis studio complura seculi nostri Ingenia complexa fuerint Hypothesin Philolaicam, a Copernico populari nostro

stro excultam, eam ob rem prudenti consilio, Purpuratus S. Inquisitionis Romanæ Senatus, occasione a Galilæo Florentino data, vetuit, ne opinio hæc in Thesin dogmaticam transiret, ac tanquam pura puta veritas ubique deprædicaretur. Quæ enim Hypothesi illi, tanquam si reapse vera esset, stabiliendæ, ejusdem Sectatores hucusque substruxerunt Argumenta, sunt ejus firmitatis omnia, ut meræ probabilitatis limites haud transcendant, ac proinde nos minime cogant, ut apertas S. Codicis de Statione Terræ locutiones, aliter ac sonant, interpretemur. Id enim tunc primum facere licebit, ac etiam oportebit, cum fuerit inventa, quam quærere cuique licitum est, inconcussa Demonstratio Physico-Mathematica, vertiginem Telluris evincens. Tales equidem hoc loco prolaturum me non adpromitto, visum tamen mihi est Viris per Europam Eruditis expendenda proponere sequentia Cogitata, & Observata mea; ut ipsi quidpiam istis exactius cogitando, & si quidem tulerit occasio, etiam diligentius explorando deprehendant.

TAB. VII.

OBSERVATIO I.

2. AD enodandam hanc oppido implexam difficultatem Astronomicam, plurimum, nisi fallor, faciet sequens Observatio mea, quæ est hujusmodi. Cum Anno 1667. in Collegio nostræ Societatis Florentino Mathesin publice prælegerem, contigit Mensis Aprilis die 17, in quam tunc Dominica in Albis inciderat, Hora Italica $11\frac{1}{2}$. totam Urbem trina motæ telluris reciprocatione fluctuare. In quo Phænomeno, mihi nunquam antea viso, duo mecum expendebam: Primum subitaneam Aeris, tunc summe sereni, & tranquilli concussionem: Deinde vero, tres illas terræ vibrationes ab Oriente Æquinoctiali in Occidentem, & vicissim, directas fuisse; ac tum eo ipso momento mihi venerat in mentem, Phænomenon hoc idoneum fore ad probandam diurnam telluris vertiginem, si modo in omnibus Terræ motibus id ipsum constanter eveniret Eam ob rem eo ipso die sollicite inquisivi ab omnibus in illo Collegio Sociis, qui alias alibi terræ motum sæpius fuerant experti, quamnam Mundi plagam agitationes Terræ in illis locis tunc spectaverint: ac tum a compluribus eorum dici, probe tamen prius intellecto ædificiorum situ, ab illis mihi expo-

ſito, vibrationes illas ſimili plane modo peractas fuiſſe. Contuleram poſtea Florentiæ meam hanc Obſervationem cum Doctiſſimo Viro, mihique amiciſſimo, Dn Vincentio Viviani, celeberrimo per Europam Geometra, ac inſuper eadem de re egi per Epiſtolam, cum P. Jo. Bapt. Ricciolio noſtro, in Aſtronomia, & aliis ſcientiis verſatiſſimo; qui tamen in ſua Reſponſoria, quam etiamnum adſervo, non videbatur magni facere meam iſtam Reflexionem.

3. Cum vero Anni 1670 Menſe Januario Florentia Pragam iter agens, Venetias perveniſſem, ibidem fortuito intellexi, Dn. Franciſcum Travagini, Virum eruditum, idipſum obſervaſſe in illo Terræ motu, qui prædicto anno 1667 die April. 6 hor. 13 Ital. Urbem Raguſanam ſubverterat, & ipſas quoque ſuccuſſerat Venetias, ubi varias recenſet Obſervationes, quibus telluris ab Ortu in Occaſum, & viciſſim, fluctuatio manifeſte evincitur. Sed & in alio Terræ motu, quem Anno 1661 Aprilis 22, Flaminia (vulgo Romagna) ſenſerat, idem obſervaſſe ſe commemorat. Quibus ego intellectis, vehementer gaviſus ſum, meam illam Obſervationem, tot aliis eidem conſentientibus firmari; Quanquam in reddenda harum Vibrationum cauſa, a Dn. Travaginio tunc etiam diſſenſerim, prout paulo poſt ediſſeram.

4. Præterea Anno 1670, quo in Comitatu Tyrolenſi Urbs Oenipontana, & Hallenſis, terræ motu, ſæpius recurrente, divexabantur, a die 17 Julii, in ipſo fere Novilunii momento, per Menſem fere integrum, & ultra, ſi recte memini; dedi illuc Epiſtolas Praga, ubi tunc Matheſin profitebar, ut certius intelligerem circumſtantiam illam agitationis ab ortu in occaſum: ſed & illinc accepi Obſervationes prioribus illis congruentes; & inter cætera, quod nonnulla ædium altiora fumaria Orientem vel Occidentem verſus prolapſa fuerint. Tandem cum Mathemata tractarem in Academia Olomucenſi, quidam e noſtris Patribus teſtati ſunt, anno quem illi nominabant, mihique memoria excidit, terræ motu in Eccleſia Cathedrali dejecta fuiſſe ſcamna omnia leviora, nec inter ſe connexa, quorum longitudo porrigebatur a Boreali latere templi ad Auſtrale, ita ut hæc corruerint verſus Altare majus, quod ibi directe Orientem reſpicit.

5. His conſentiunt ſequentes Obſervationes: Anno enim 1681, die 19 Auguſti, Jaſſis in Moldaviæ Metropoli, hora poſt med. noct. 2. fuit Terræ motus, qui duravit fere ſemiquadrante horæ; Quem qui-

dam e nostra Societate ibidem commorans, & a me scripto requisitus, significat ab Ortu in Occasum, & vicissim, vibrationes suas peregisse; quod ille colligebat ex situ sui cubiculi, & lecti, quorum utrumque ab Ortu æstivo in Occasum hybernum porrigebatur: addit autem sequentia verba: Idipsum fatebantur experti, a me, propriam experientiam tacente, diligenter examinati, qui etiam affirmarunt, sonitum prævium ab Occidente æstivo venisse, & ab eodem Occidente motum Terræ cœpisse, indeque ad Ortum transiisse, & iterum rediisse ad Occasum, tandemque in Ortu desiisse, aut in illum ulterius perrexisse. Hæc ille.

6. Idem significat, eadem in Urbe priorem Terræ motum alios eodem anno subsecutos fuisse; videlicet 16 Novemb. cujus prævium sonitum, tanquam e plurium tormentorum explosione factum, ab Occidente æstivo venientem, audivisse se asserit. Alius contigit 18 Novemb. quem se quidem non observasse significat, alios tamen advertisse, ab Occidente provenisse. Denique postremus eodem anno ab eodem ibidem observatus, acciderat 27 Decemb. sesqui hora ante initium diei; audiebatur, inquit, primum mugitus Terræ, similis illi sono, qui excitatur ab incendio, in alto magnarum ædium fumario, quem sonitum consecutus est ipse Terræ motus, brevis quidem, at violentus; uterque autem venerat ab Occidente, & progrediebatur in Orientem, successiva propagatione. Addit & aliorum testimonia, hoc ipsum confirmantia. Quod autem affirmet, ab Occidente æstivo sonitum, motumque processisse, crediderim id tribuendum montibus Carpathiis, qui Urbi illi ad prædictam plagam siti sunt, & a quibus sonitus ille aeris concussi, fortius reflectebatur.

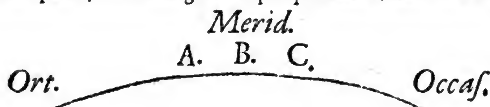
7. Neque prætereundum videtur illud, quod habetur in Ephemeridibus Gallicis anni 1682 Mensis Junii die 1. Ubi in Resp. ad Qu. III. habentur sequentia ═: *Mr. Panthot escrit de Lyon, que par l' agitation differente, qu' ont ressentie ceux, qui estoient couchez, suivant la situation de leur lits, l' on a remarqué que le mouvement s' est fait de l' Orient, au Couchant.* Quod autem ibidem paulo inferius addatur: *Mr. Grillon dit, que les secousses furent du Septentrion au Midy &c.* intelligendum est, opinione mea, de fluctuatione & elevatione telluris undulantis, & ex hac, ædium inclinatione; hæc enim in isto casu, in omnem positionem vergere potest, dum interim primæ vibrationes,

absque

absque succusſione, vel fluctuatione terrenæ ſuperficiei, quæ non ſemper contingit, in Ortum ab Occaſu, & vicisſim, peraguntur. Atque hæc Cautela memoria probe teneri debet in obſervando: Quia Inclinatio ædium, præſertim altiorum, ex hac fluctuatione telluris orta, ſpeciem quandam præferre poteſt Motus a Borea in Auſtrum, & vicisſim, directi.

8. Cauſam vibrationum ab Ortu in Occaſum ſupra laudatus Dn. Travagini ſic explicabat. Sicut in navi clauſa, & tranquille fluente, tum primum obſervatur motus in certam aliquam poſitionem directus, quando motus navis, quem uniformem eſſe ſupponimus, derepente nonnihil retardatur, vel etiam acceleratur: Ita pariter quando quædam partes Telluris, diurna vertigine circumactæ, propter incluſas exhalationes intumeſcunt, & in arcum curvantur, neceſſe eſt, ut hinc earum quædam tardius, quædam velocius ferantur, quam ſi ſolo diurno motu circumagerentur. Ergo habitatores illius terræ advertunt, ſe in ſua motus tranquillitate turbari, ac etiam, quamnam in partem Motus is dirigatur. Ita ille in ſua Diſſertatiuncula, duobus circiter chartæ foliis comprehenſa.

9. Ego vero ſic diſcurro. Quando Rota quædam ad inſtar figulinæ, Horizonti parallela, vaſtique ambitus, ab Occaſu per Meridiem in Ortum velociter circumacta, ad extremitatem ſui ambitus ſecum defert corpora gravia, ſibi affixa glutine quodam, ejus tenacitatis & naturæ, ut in illo motu velocisſimo, nonnihil lenteſcere & laxari concipiatur, tum continget ut corpus quoddam B, medium inter A

Orientale, & C Occidentale, remittente nonnihil illa prima ad Rotam firma adhæſione, incipiat cedere in partem motui oppoſitam, hoc eſt verſus C. Verum dum impingit in C firmiter conſiſtens, ab illo reſiliet, & ſimiliter illiſum ad A, ab hoc repelletur in ſuum priſtinum locum B, vel etiam ultra hunc, iterum verſus C. Idque fiet toties, ac tamdiu, uſque dum B recuperata ſua priſtina fixitate, in ea perſiſtat.

10. Simile quiddam evenire oportet in Terræ motibus, si hæc diurna vertigine rotari concipiatur. Nam dum subterranei halitus ab ignibus subterraneis, vel aliter excitati, ingentem quandam terrenæ superficiei crustam, quæ alioquin suamet Gravitate, vel quod alii sentiunt, partium magnetismo, toti globo firmiter affixa fuerat, ab eo separant & attollunt, consequens est, ut hæc Terræ pars, ab ejus unione nonnihil distracta, fortiter impingat in partes C firmiter obsistentes; & ab his repulsa, reflectatur & incurrat in partes A Orientaliores, quæ similiter easdem B pertinaciter retrudunt in locum priorem, donec emissa magna parte halituum illorum, per rimas & hiatus, quos in tali casu terra solet agere, segmentum illud B pondere nativo iterum subsidat, tellurique firmiter affigatur, & eundem cum ea motum pacifice continuet.

11. Porro subitanea illa Aeris succussio, terræ motum concomitans oritur, si non ex halitibus subterraneis foras erumpentibus, & aerem huc illucve protrudentibus, tum certe ex eo, quod totus ille Cylinder aereus, qui Crustæ illi Telluris, in altum nonnihil sublatæ, & lateraliter agitatæ, pondere suo firmiter affigitur, cum sua illa basi huc & illuc violenter, ac velociter transferatur: Et hanc succussionem non modo aves in aere, sed & naves in aqua sentiunt; prout testantur, quibus id observasse contigit.

12. Ex dictis hactenus colligitr, validissimum fore pro stabilienda diurna Telluris vertigine argumentum, si quoties contigit terræ motus lateralis, observatum fuerit, vibrationes has, ab Ortu in Occasum, & vicissim, reciprocari; quod ipsum posset forsitan animadverti in illis violentis terræ succussionibus, quæ sursum ac deorsum agitant universa. Quod si aliquando contingeret terram agitari, non directe versus ortum æquinoctialem, sed nonnihil versus æstivum, aut hybernum, non ideo tamen hæc Observatio priores illas everteret, nisi tunc, quando agitatio illa, (non autem ædium inclinatio, de qua superius num. 7.) recta Boream & Austrum respiceret: Nam declinatio illa posset attribui fortissimis quibusdam montibus, & rupibus, longo & obliquo tractu porrectis, quæ Crustam illam terrenam, directo alioquin motu agitandam, insuperabili sua resistentia, situque nonnihil obliquo in latus aliquantum detorquere possunt. Quod autem in Observationibus illis Moldavicis superius num. 5. recensitis, dica-

dicatur motus ab Occidente æstivo processisse, id videtur tribuendum observatoris apprehensioni situi cubiculi alligatæ, quod ille diserte memorat, eas mundi plagas spectasse.

OBSERVATIO II.

13 HUjus considerationis occasionem, totumque fundamentum mihi porrexit Epistola Clarissimi Descartes, qui ad P. Mersennum præstanti Virum ingenio, Epistola (mihi 73) sic scribit: – *Efin si l' Experience, qua vous m' avez mandé, vous mesme avoir faite, & que quelques autres ont aussi escrite, est veritable; asçavoir, que les bales des pieces d' Artillerie, tirées directement vers le Zenith, ne retombent point, on doit juger, que la force du coup les portant fort haut, les éloigne si fort du Centre de la Terre, que cela leur fait entierement perdre leur Pesanteur.*

14. E quibus ego talem Conjecturam, ab illa longe diversam, formavi. Globi illi tam alte fuerant e tormento excussi, ut pervenerint ad eam regionem Athmosphæræ, quæ exiguo suo, & aeris altioris sibi superstantis pondere pressa, non potest firmiter adhærere huic inferiori Aeri, ideoque non omnino pari passu sequitur ejus diurnam vertiginem, sed plurimum ab ejus velocitate deficiendo, occidentem versus rapidissime progredi videtur. Unde fit, ut globus ille eandem in partem ab isto pigro aere detortus, longius a tormento alicubi in terram relabatur.

15. Ad id autem facilius animum inducet, quisquis sibi persuaserit id, quod admodum est probabile, Aerem hunc nostrum crassiorem, ejusque supremam superficiem, simili modo se habere ad auram subtiliorem sibi superjacentem, quo Elementum Aquæ, ad Aerem infimum sibi superincumbentem. Ponamus jam flumen quoddam rapidissimum ab Occasu in Ortum velocissime fluere; certum est, Aerem illi contiguum exigua sui particula, nec nisi languide, cursum aquæ prosequi: Unde si piscis aliquis eodem fluminis impetu abreptus, caput extra aquas porrigeret, ad captandum aerem, existimaret ille se eodem loco in aqua quiescere, se tamen vento ab ortu in occasum flante impeti.

16. Fingamus ulterius eundem piscem decem cubitis intra flumen positum, & solius aquæ vi abreptum, margaritam ore comprehensam

hensam versus suum Zenith perpendiculariter ejaculatum esse, ad altitudinem cubitorum 9, ascendet hæc, & recidet eadem via, hoc est juxta lineam perpendicularem Physicam, in aqua designatam, licet non juxta Mathematicam, & imaginariam, respectu fundi quiescentis, & spatii Mundani (immo & Imaginarii, supposita Telluris ac totius mundi in illo quieta consistentia) Quod si idem ille piscis, eodemque loco consistens, ejecerit margaritam ad altitudinem cubitorum 20, hoc est 10 Cubitis ultra superficiem fluminis; tum vero margarita in aere constituta, ab hujus pigra restitatione in Occidentem, non aliter ac flatu quodam venti, in Occidentem tendentis, abripitur, nec recidet in idem punctum aqueæ superficiei, e quo antea sursum proruperat, sed ab eo longius Occidentem versus, cubitis e. g. duobus; ac tum suo per aquam relapsu describet perpendicularem, duobus cubitis a pisce distantem: Idem continget, si loco aeris ponatur aqua superior in Occidentem fluens; quemadmodum in mari, oppositos superioris, ac inferioris aquæ cursus, nautæ dicuntur observasse in locis, quos Currentes appellant.

17. Discursus hic applicetur ad globum illum e tormento perpendiculariter excussum, ac duo spatia diversæ densitatis, ac motus permeantem; videlicet aerem hunc nostrum, qui crassis, ac ponderosis Terræ, & Aquæ effluviis constat, & illum puriorem, a talibus effluviorum fecibus immunem. Ego interim obviam ibo cuidam oppugnationi, quæ contra hæc instrui potest ab iis Experimentis, quæ Doctissimus Gassendus enumerat, *Libro de Motu, a motore translato.* Sic enim me quispiam invadet. Glans plumbea e sclopo manuali, juxta malum navis velociter actæ, perpendiculariter explosa, recidit ad locum, e quo sursum projecta fuerat: Item pila, vel pomum, sursum projectum ab homine, dum is effuso equo, vel carpento vehitur, in manus ejusdem relabitur; prout Experientia constare narrat Gassendus: Igitur etiam globus e tormento perpendiculariter excussus, ad quamcunque altitudinem id fiat, sequetur motum tormenti, cum tota Tellure Orientem versus translati.

18. Respondeo primum opponendo Experimentum Mersenni, superius commemoratum. Deinde ajo, magnam esse disparitatem inter illa Experimenta, quæ Gassendus in ejusdem densitatis medio peregerat, & inter istud a me conceptum, quod spatia, densitate, ac motu dis-

tu diſſimilia, ſupponit. Unde ſicut nec illa Gaſſendi ſucceſſum eundem habitura ſunt, ſi vento fortiter reſtante inſtituantur, ita & in caſu noſtro, in quo Aer ille ſuperior æquipollet vento vehementi. An vero mea illa conjectura verior ſit, quam Clariſſimi Carteſii ſententia, id in quendam gravitatis magnetiſmum referentis, explorandum eſſet hujusmodi Experimento.

MAGNUM EXPERIMENTUM

Ad Explorandam diurnam Telluris vertiginem.

19. MAgnum appello, non modo rei, quam ſpectat, dignitate, ſed etiam apparatus ad illud neceſſarii magnitudine, quæ proinde Magni Mecænatis auxiliarem manum depoſcat. Deligatur mons editus, cui Occidentem verſus ſubjecta ſit vaſta quædam planities: In ejus montis vertice ſtatuatur tormentum bellicum, ſitu ad horizontem exacte perpendiculari; ſitq; nec brevius nec longius pedibus duodenis; quod obſervatum ſit, ea longitudine pilas longiſſime projici. A loco tormenti ducatur Occidentem verſus linea, verticali primario, ſive occaſui æquinoctiali reſpondens; & in hac linea, ad competentem diſtantiam, potius magnam, quam exiguam, diſponantur milites, qui attendant ad relapſum globi, in monte illo ſurſum ejecti: Si enim repetitis aliquoties exploſionibus, compertum fuerit, globos Occidentem verſus conſtanter recidere, Argumento erit, Tellurem diurna vertigine circumagi. Contra iſtud tamen quidnam opponi poſſit, inferius commemorabimus.

20. Non videtur hoc loco ſilentio prætereundum eſſe id, quod aliquoties a me fuit obſervatum, altiora illa Meteora, quæ vocantur Dracones volantes, faces aut globi, ab Oriente in Occidentem plerumque dirigi. Ejus adverſionis occaſionem mihi dedit draco volans a me conſpectus Vratislaviæ, dum Cometam anni 1677. obſervarem. Ferebatur is velociſſime in Occidentem ab Ortu, & quidem contra validum ventum ab Occidente ſpirantem. Similiter illa Fax, quæ a. 1676 die 31 Martii transvolavit Italiam, ferebatur ab ortu æſtivo in occaſum hybernum, juxta Relationem mihi Florentia transmiſſam, ab humaniſſimis meis olim ibidem diſcipulis in Matheſi. Ea vero, quæ

Dan-

Dantisci, & in vicinia anno 1680 Decembris die 17 visa fuerat, trajiciebat a Sud Ost, in Nord West, juxta Relationem ibidem Germanice typis editam. Sed & Varsaviæ primis diebus Januarii, anni 1681 visa fuit alia, quæ versus eandem mundi plagam tendebat. Hæc porro declinatio ab Occidente æquinoctiali, in alterutram partem, tribui potest primo impulsui, a prima inflammatione dato, qui causa est, ut in alterutrum latus torqueatur; sicuti fulmina quædam leviora, pro diversa positione primæ accensionis, sursum, deorsum, vel in latus excutiuntur.

21. Fortasse meretur & istud aliquam considerationem, & examen in pluribus terræ climatibus, quod ego notaveram Moguntiæ, Bambergæ, Olomutii, quæ urbes sub eodem fere jacent climate: videbantur mihi illic venti Orientales fortiores esse Occidentalibus. Sed præcipue inter Tropicos, ubi Orientales perenniter spirare perhibentur, observandum esse, an nubes altiores velocius moveantur inferioribus; hæc enim cognitio usui esse posset.

22. Verum contra hæc omnia, quispiam e sectatoribus Ptolomaici Systematis, hunc in modum poterit opponere. Dato etiam casu, quod globus ille sursum e tormento perpendiculariter excussus, procul a tormento versus Occidentalem plagam recideret, dici potest, illum ad hanc partem depulsum esse a superiori Athmosphæræ regione, motu Raptus, ut vocant, sive primi mobilis, in Occidentem tendente, suaque vi globum illum a prima sua perpendiculari deturbante. Fateor huic Argumento vim inesse, neque mihi nunc occurrere, quod illi solide opponi possit: Succidit enim nervos omnes illius Experimenti; nisi forsan ope Barometri, vel aliter, ostendatur, immensa ista mundi spatia, omni prorsus æthere, aliove simili corpore vacua, vel motus tam rapidi incapacia esse; Vel denique ob suam subtilitatem globum gravem, & incitatum, secum abripere non posse. Habebunt hic igitur eruditi, quo sua exerceant ingenia, ut inveniant non speciosas quasdam congruentias, quibus plerumque Copernicani nituntur, sed Physica Experimenta vel Observationes, contra quas non detur exceptio. Tales opinor fore illas a Terræ motu petitas, si in locis, ubi frequentius is contingit, ad eum observandum intenti sint eruditi.

23. Istis vero & alterum hoc Problema Physicum diligentius expen-

pen-

pendendum propono. Opinio illa Clariss. Descartes, quod Gravia ad Tellurem vi quadam Magnetica trahantur, & accurrant, non videtur probabilitate sua destitui. Nam præterquam quod aves grandiores, (quod prædictus Author observat) magno conatu a terra subvolent, ab hac autem altius sublatæ, vix alarum remigio utantur; etiam ego notavi sequentia. I. Legimus in Historiis, magnæ molis lapides ex aere decidisse: dici posset, hos non ibi generatos, sed in incendiis Ætnæ, Vesuvii, Heclæ &c. in altum explosos, extra Sphæram gravitationis attractivæ, in suprema aeris regione tam diu fluctuando oberrasse, usque dum casu quodam, terræ viciniores facti, ab hac e sublimi detracti fuerint: maxime cum ejusmodi saxa legantur fuisse ferruginea, qualia montes illi eructant. II. Narrantur vi *turbinis* in altum sublatæ fuisse res multum graves, ac tum in locis distantibus, e nubibus delapsæ: hinc fortasse lapidum & carnium pluviæ, inter portenta habitæ. III. Idem contingit in mari, ubi turbo ingentem aquæ columnam subvehit in altum, ad nubes usque, quæ, ni fallor, ibidem detinetur, aliquo saltem notabili tempore. IV. Grando prodigiosæ magnitudinis nonnunquam decidit, imo frusta glaciei magnæ molis: hæc autem omnia verisimilius est, non momento temporis formata fuisse, sed longiore mora illud incrementum cepisse; nam solo lapsu per nubem roridam, non potuissent eousque excrescere.

D. Philipp Jacob Speners/ Predigern und Seniorn zu Franckfurt am Mayn/ Evangelische Glaubens-Gerechtigkeit/ wider D. Johann Brevings Canonici daselbst/ Glaubens-Streits Anfang und Ende; samt einem Anhang wider dessen heraus gegebene und so genandte Enge und Angst;

id est

D. Philippi Jacobi Speneri, Theologi Francofurtensis, Evangelica Fidei Justitia, contra D. Joh. Brevingium, Canonicum ibidem; una cum Appendice contra ejusdem Scriptum editum sub titulo: Enge und Angst.

Francof. ad Mœn, ap. Joh. Dav. Zunnerum, 1684 in 4.

QUi Bernhardum hactenus in non paucis, studio inprimis excitandæ augendæq; pietatis, Ecclesiæ reddidit, Vir Dei Spenerus; eodem etiam, quo Bernhardus olim, fato nuper contra votum suum in arenam pertractus est, ubi disputantium in morem mascule ipsi est pugnandum. Uterque nimirum non nisi coactus dolensque jacturam temporis, longe melius in exercitia & profectus veræ pietatis impendendi, arma induit, & cum Adversariis est congressus. *Scito*, inquit Bernhardus de se in Prologo Apologiæ, ad Guilielmum Abbatem S. Theodorici, *non modico me hujusmodi scriptitationibus feriri detrimento, quia multum hinc devotionis subtrahitur, dum studium orationis intermittitur, præsertim cum nec usus suppetat dictandi, nec otium.* Similia plane de se scribit Spenerus *in Præfat. ad Lectorem pag. 2. & 3.* ut quam recte Bernhardum secum hac in re contulerimus, ipse non sit negaturus. Nisi vero in eo a Bernhardo distinguendus est nobis, quod argumentum ipsi longe illustrius contigerit atque utilius. Cum enim Bernhardo disputandum fuerit de vita & moribus Religiosorum, quæ ad res humanas, aut si malis, ad Ecclesiasticas nec ultra est referenda; Spenero data est occasio defendendi non minus quam declarandi divinam Ecclesiæ nostræ de Justificatione doctrinam, quæ tantum eminet inter omnes fidei Articulos, ut merito suo Metropolis, Umbilicus, Nucleus & Medulla totius Theologiæ a Nostris dicatur. Postquam nimirum sermones suos, e suggestu pridem de hoc argumento ad populum pie docteque habitos, in commodum Ecclesiæ typis evulgaverat; Brevingius e Pontificiis oppugnavit illos, missis in lucem publicam quinq; Epistolis, & redactis in libellum, cui Titulus: *Initium & finis pugnæ de fide*, (Glaubens-Streits Anfang und Ende.) Huic Antagonistæ cum respondendum esset ob causas gravissimas, quæ in Præfatione allegantur, nec tamen operæ pretium se facturum putaret Theologus prudentissimus, si in solis Adversarii argumentis, solutu facillimis, tempus atque laborem consumeret suum; occasionem hanc arripuit, totamque de Justificatione doctrinam solide atque prolixe deduxit, & adversus Pontificios quoscunque non minus quam Brevingium, fortiter ac feliciter defendit. Totius hujus utilissimæ tractationis XVII sunt capita, quorum priora VIII jam edita sunt, tanquam hujus Apologiæ pars prima; reliqua IX, quæ alteram Partem constituent

tuent, brevi subsequentur. Methodus, quæ per totum Librum constanter adhibetur, est optima; Thesin enim nostram ejusque, inprimis e Scriptura, post ex abundanti etiam e Patribus, imo nonnunquam e Scholasticis ipsis, subjunctam probationem, sequitur Antithesis Pontificiæ Ecclesiæ, tum ex aliis Scriptoribus, tum e Brevingio fideliter adducta docteque refutata; non dissimulatis etiam causis, propter quas Pontificii non sine commodo suo, quod Religionis Interesse non male dicitur, ita sentiunt atque docent. Brevingius vero cum ante hujus Apologiæ editionem, alium libellum evulgaverit, in quo Spenerum ad angustias esse redactum, sed sine causa ostendere conatus fuit, vanum hunc strepitum esse, in Appendice Spenerus breviter quidem, solide tamen & absque mora demonstravit; pari felicitate non minus quam fortitudine pro causa optima, Deo sanitatem, quod precamur, benigne conservante, ulterius pugnaturus.

SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ capita & in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ. Autore R. P. F. Natali Alexandro, Ordinis FF. Prædicatorum, in Sacra Facultate Parisiensi Doctore Theologo, & in Majori Conventu & Collegio Parisiensi ejusdem Ordinis Sacræ Theologiæ Professore, & Studii Regente. Seculum XIII. & XIV.

Parisiis, apud Antonium Dezallier, 1684, tomi tres in 8.

TRribus his voluminibus gemina censura præfixa legitur, una Conventus Dominicani, qui in opere hoc tripartito nihil fidei vel Christianæ morum disciplinæ contrariũ contineri declarat; altera Facultatis Theologicæ Parisiensis, quæ itidem in hac historiæ ecclesiasticæ continuatione nihil fidei Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ, aut Christianæ morum disciplinæ adversum deprehendit, imo studiosis lectoribus utilissimam, cæterisque ejusdem Autoris operibus eruditione minime inferiorem existimat. Utrum simili judicio tria hæc volumina sit approbaturus *Innocentius XI* P. R. valde dubitamus

mus, cum præcedentes tomos, duodecim priorum seculorum historiam complexos, una cum cæteris Autoris operibus, de Cardinalium quorundam consilio, & ex ea, qua se pollere putat, Apostolicæ potestatis plenitudine proscribendos & damnandos censuerit, eorumque omnium & singulorum impressionem, descriptionem, lectionem, & usum omnibus & singulis Christianis, sub pœna excommunicationis, a qua nemo, nisi in mortis articulo constitutus a quoquam, præterquam a Pontifice Romano, absolutionis beneficium obtinere valeat, severe interdixerit. Idem fatum tribus his, quæ nunc recensemus, voluminibus vel jam evenisse, vel eventurum esse, quod mense Julio anni superioris cæteris contigit, obscura non sunt indicia.

Quamvis enim Autor quavis occasione Romani Pontificis benevolentiam captet, ejusque primatum & cætera privilegia tueatur, *Albigenses*, *Petrum Johannem Olivum*, *Fraticellos*, *Dulcinum*, *Lolhardos*, *Marsilium Patavinum*, *Jandunum*, *Wiclefum* & alios, ob impugnatam ecclesiæ Romanæ & Pontificis autoritatem, inter hæreticos recenseat, *Johannem XXII* tam contra eos, qui ejus constitutionem de paupertate Christi & Apostolorum *Nicolai III* decretis adversari asserunt, quam contra eos, qui ipsum erroneam de statu animarum post mortem sententiam propugnasse statuunt, peculiari dissertatione apologetica defendat, aliisque modis suum erga Romanam sedem obsequium approbet: non pauca tamen inter has blanditias occurrunt, quæ Pontifici possessionem dignitatis suæ omnibus modis sartam tectam conservare cupienti non possunt esse non ingrata.

Nam, ut aliqua saltem ejus rei specimina producamus, in Dissert. 3. qua concilii Lateranensis IV canon tertius illustratur, canonem illum Ecclesiæ, vel Romano Pontifici, potestatem in temporalia Regum & Principum saltem indirectam tribuere, contra *Perronium* & *Bellarminum* negat, doctrinam illam de potestate Pontificis R. in temporalia Regum & Principum falsam, erroneam, Sacræ Scripturæ & traditioni palam adversam, ante Gregorii VII ætatem ecclesiæ ignotam, tetram, immanem, seditiosam multisque aliis nominibus detestandam esse docet, & *Barclajum* regii juris vindicem, a Bellarmino tanquam ethnicum & publicanum immerito traduci profitetur. In dissertatione V, quæ de concilio Lugdunensi I agit, artic. 3, *Fridericum II* non ab hoc concilio, sed privato *Innocentii IV* ausu exautora-

autoratum censet, & quam injusta fuerit illa sententia demonstrat, pronuncians zelum Fratrum Ordinis sui, qui sententiam istam publicandam susceperunt, non secundum scientiam fuisse, quamvis quodammodo venia dignos censeat, cum veritatem variis opinionibus obnubilatam & præjudiciis concussam non cognoverint, nec Pontificis factum ad juris regulas, aut opinionem ejus ad Scripturam S. & traditionem expenderint. In dissertatione octava admodum prolixa Regi suo, cujus autoritatem in temporalibus ab ecclesia vel Romano Pontifice prorsus independentem in ipso limine profitetur, *Jus Regaliæ*, de quo Pontificem inter & Regem ab aliquot annis acerrime disceptatur, saltem ex Senatus Parisiensis & Jureconsultorum Gallorum sententia, contra nuperum tractatus de Jure Regaliæ autorem ejusque asseclas vindicat, & citra violationem canonis in Lugdunensi concilio constituti, a Rege juris illius extensionem usurpari posse contendit. In Dissertatione IX, de dissidio *Bonifacii VIII* & *Philippi Pulchri*, inter alia, quam inique Pontifex summa rerum spiritualium administratione non contentus, jura temporalia Christianissimi Regis invaserit, ostendit, argumenta quibus iste Pontifex in extravagante *unam sanctam* duos ecclesiæ gladios, temporalem scilicet & spiritualem asserere conatus est, ex *Ægidio Romano* maxime & *Johanne de Parisiis* refutat, & iniquis Bonifacii censuris, decretis & mandatis, successorum *Benedicti XI* & *Clementis V* diplomata opponit. In dissertatione XII, hanc F. *Johannis de Montesono* propositionem: *Solius sedis Apostolicæ est declarare, damnare, & probare, & eorum quæ tangunt fidem, ad solum summum Pontificem pertinet examinatio & decisio,* ad examen revocat, & *Petri Alliaci* sententiæ suffragatur, qui in tractatu pro vindicanda Facultatis suæ censura contra Montesoni errores edito, propositionem hanc manifestam hærein continere statuit, cujus conclusiones & argumenta Autor noster uis annotationibus illustrat, subjiciens nonnullas Facultatis Theoogicæ censuras, quæ episcoporum in judicandis fidei controversiis utoritatem stabiliunt, eamque soli Papæ Romano perperam tribui lemonstrant. Dissertationi huic subjectum legitur suffragium cenorium, quod Autor noster post centum & sexaginta amplius Magitros se antiquiores, in generalibus comitiis, diebus 7 & 8 Maji anno 683, in aula domus Sorbonicæ, pronunciavit de propositione ab Am-

plissimo Senatu ad Theologici consessus examen ac judicium doctrinale delata, & his verbis concepta: *ad solam sedem Apostolicam Divino immutabili privilegio spectat de controversiis fidei judicare.* Quam propositionem falsam, temerariam, erroneam, praxi ecclesiæ adversam, verbo Dei contrariam, & doctrinæ alias a Facultate Parisiensi damnatæ consentaneam esse, refutatis adversariorum objectionib9 demonstrat.

Reliquæ dissertationes, quarum mentionem hactenus nondum fecimus, agunt de actis & decretis concilii Lateranensis IV, de orthodoxia *Joachimi Abbatis*, qui ab hæreseos infamia vindicatur, de sensu canonis: *Omnis utriusque sexus*, de Summa *Thomæ Aquinatis*, de actis & decretis concilii Lugdunensis II, de concilio Viennensi & causa Templariorum, de sacrificio Missæ adversus Albigenses & Wiclefistas, & de bonorum temporalium possessione ecclesiæ non deneganda contra Wiclefum.

Dissertationes hactenus enumeratas, juxta methodum in præcedentibus seculis observatam, historica Synopsis antecedit, quam Innocentii III ejusque ad Bonifacium usque IX in cathedra Romana successores auspicantur. Proximum his locum occupant hæretici & singularium opinionum architecti, quos excipiunt præcipui Scriptores, numero circiter 130, quibus recensitis conciliorum nationalium & provincialium canones & acta subnectuntur. Hinc Autor, qualis politiæ Ecclesiasticæ facies hoc ævo fuerit, exponit, a Metropolitanis & Episcopis ad Clericos, Canonicos & Monachos, nec non ecclesiæ bona, immunitates & onera progressus. Postremis vero synopseos capitibus Imperatorum orientalium & occidentalium, Regum Francorum, Hispanorum & Anglorum historiam enarrat.

Utrobique nimirum, & in synopsi & in dissertationibus, plurima occurrunt notatu non indigna. Verum ea huc transferre prolixitatis vitandæ studio prohibemur.

LA GUERISON ASSURÉE DES FIEVRES tierces, doubles tierces, en deux jours, quartes et doubles quartes en quatre par le Remede Provençal en tablettes, que le Sieur B. Alary maitre Apoticaire de la ville de Grasse en Provence, fait & distribue par privilege du Roy. 12. Paris chez l'Auteur sur le pont S. Michel, vis a vis le Quay des Augustins au page du Roy, 1685.

id

id eſt

Certa Febrium, Tertianarum duplicium non minus ac ſimplicium intra duos dies, Quartanarum vero itidem ſimplicium & duplicium intra dies quatuor, Curatio ope remedii cujusdam Provincialis in forma Tabellarum a Dn. B. Alary Pharmacopœo Provinciali confecti ac ex Privilegio Regio diſtributi.

Pariſiis apud Autorem 1685. in 12.

Non conſuevimus in Acta noſtra referre libros, niſi qui nobis ipſis viſi ſunt ac pervolutati. Præſentem vero libellum, tametſi nondum ad manus noſtras pervenerit, prætereundum minime putavimus, quod multorum videretur intereſſe, ut de novo remedio febribus cujuscunque generis feliciter profligandis invento quam maturrime admonerentur. Utemur vero verbis clariſſimi Sponii, *Medici Lugdunenſis ac Polyhiſtoris celeberrimi, qui litteris Lugduno nuper ad nos datis, & indicium libelli primus fecit, & argumentum ejus ſequentem in modum deſcripſit:*

Hoc decennio plus forte inquiſitum in febrifuga, quam omnibus anterioribus ſeculis, nec ſine fructu. Præter enim ſtupendam corticis illius Peruviani toties decantati vim, in febrili fermentatione ſedanda plenius detectam, varia varii produxere, inter quos non minimum meretur locum Provincialis Galliæ (Provence) Pharmacopœus iſte B. Alary, qui nuper Lutetiam Galliæ metropolim petens inſigni hoc febrifugo celebratur. Cujus quidem notitia cum ad Chriſtianiſſimum Regem pervenerit, artium liberalium Mecænatem, is juſſit in noſocomiis experimenta fieri: comprobataque ipſius efficacia, arcanam compoſitionem reſcire voluit, tumque authorem Alarium munifico regioque dono compenſavit: utque ipſamet plebecula emolumentum inde percipere poſſit, pretium uniuscujusque tabellæ aſſium duntaxat quinque eſſe voluit. Tabellæ ipſæ (ſeu Frageæ) commodiſſimæ ſunt; absque ullo enim faſtidio aſſumuntur, utpote gratiſſimæ. Duæ in febribus tertianis & dupl. tert. ſufficiunt, quatuor aut quinque in quart. Jejuno ſtomacho comeduntur

tur, septem horis ante paroxysmum si longa sit intermissio, sin minus ineunte paroxysmo. Superhauritur semicyathus aquæ aut vini, dein per quinque horas abstineat æger a cibo ac potu, exactis vero quinque illis horis jusculum aut prandium sumat. Effectus varii sunt pro variis temperamentis, variisque quos in corpore reperiunt humoribus. Quandoque enim vomitum, quandoque secessum excitant, sæpe utrumque. Alias per urinas, sputum aut insensilem agunt transpirationem, semper autem sine vi ulla. Prægnantibus enim tuto dantur, imo & pueris ad mediam dosim. Solita dosis est circiter unius scrupuli. Diutissime servari possunt, sed in loco sicco: in humido enim liquescerent. Undequaque mittuntur in pyxidibus furfuri admixtæ; asseritque Autor in suo libello Regi dicato, Dominum Marchionem de Louvoy intra duos menses viginti mille in castra misisse. Sic cuivis in exteris regionibus non difficile fuerit, præstantissimum hoc remedium experiri, debitasque Deo medicinæ Autori gratias reddere, cum pristinam sanitatem recuperaverit.

RAYMUNDI VIEUSSENS DOCTORIS Medici Monspeliensis Nevrographia universalis,

hoc est

Omnium corporis humani nervorum simul ac cerebri, medullæque spinalis descriptio anatomica.

Lugduni apud Joh. Certe 1684 in fol.

QUod si in ullius visceris anatome recentiores Medici antiquorum superarunt sedulitatem, factum id esse in cerebri ac nervorum dissectione, intrepide affirmare audemus. Etenim unusquisque cordatus, utrorumq; scripta remoto præconceptæ opinionis peplo legens, ultro nobiscum fatebitur, in illis densa caligine omnia adhuc tecta, quæ in his experientiæ radio affulgente coruscant eleganter. Exempli loco sit nevrographia. Pudet sane referre, quam mutilam, mancam, sæpius etiam falsam illam tradiderint veteres; quicquid enim a primis prosectoribus neglectum est, id nec a posteris inquisitum fuit. Neque negligentiam talem inquirendi

quirendi nervorum distributiones de præcedentibus solum seculis accipias, nostrumque ab illa penitus immune credas; leges namque a Clarissimo *Diemerbroëckio* lib. 8. suæ Anatomes c. 7. exactam nervorum (præprimis cutaneorum) descriptionem pro absolute impossibili haberi. Non diffitemur, arduum mireque laboriosum ac intricatum opus esse scrutinium nervorum, interim tamen non absolute impossibile, quodque constanti opere ad optatum finem perduci haud possit. Sufficienter hoc jam ante aliquot annos *Thomas Willisius* in tractatu de cerebri structura, & ne aliunde testimonia petamus, præsens noster *Auctor* in ipso hoc libro demonstravit. Sic enim in præfatione refert, ex illo statim tempore, quo Medici munus in nosocomio Monspeliensi obire cœpit, nil magis in votis habuisse, quam ut assiduis cadaverum sectionibus, quorum copia ipsi fiebat, nevrologiæ illam partem illustraret, quam cæteri anatomici fere intactam reliquerant. Quid præstiterit improbo hoc decem annorum labore, quo curiositate pene religiosa cerebrum lustravit, hac Nevrographia in tres libros divisa sistit, ita ut in primo ex his, cerebri dissectionem accuratam quatuor & viginti capitibus exhibens, cap. I. verba faciat de generatione & divisione cerebri, II. de crassa seu dura meninge, III. de vario crassæ meningis usu, IV. de motu cordis & arteriarum, V. de pia meninge, VI. de arteriis utramque meningem & cerebrum irrigantibus, VII. de reti mirabili, VIII. de infundibulo, IX. de glandula pituitaria, X de distinctis cerebri substantiis, XI. de cerebro stricte sumto, XII. de cerebello, XIII. de medulla oblongata, XIV. de cerebri muniis in genere, XV. de natura & necessitate spiritus animalis, in quo & de succo nervoso simul differitur, XVI. de capitis aquosis ductibus & emissariis, XVII. de muniis glandulæ pinealis & plexuum choroidum, XVIII. de materia spiritus animalis, de loco, & vera productionis illius ratione, XIX. de dispensatione spiritus animalis, in quo distinctæ viæ quas intra cerebrum inire solet, ostenduntur, & variæ motus illius actiones explicantur, XX. de differentiis motuum, qui spiritus animalis ope peraguntur, in quo distincti ipsius fontes exhibentur, XXI. de Facultatibus animalibus, ac primo de sensibus externis, XXII. de sensibus internis, ac primo de imaginatione, XXIII. de sensu communi ac memoria, XXIV. de judicio ac ratione. Secundus liber medullæ spinalis examen in tribus capitibus suscipit, e quibus

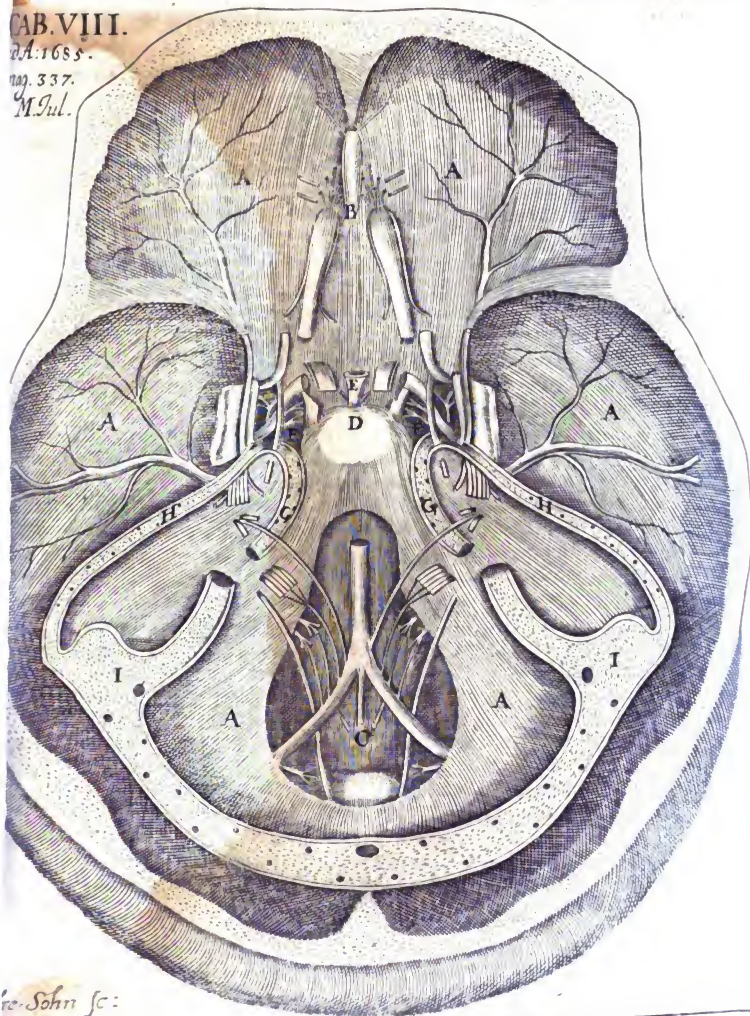
 I. tra-

I. tractat de membranis, II. de vasis spinalem medullam irrigantibus, eorumque muniis, III. de medulla spinali ejusque usu. Liber tertius de nervis loquitur, & quidem cap. I. de nervis in genere eorumque muniis, II. de prioribus quatuor nervorum conjugationibus intra cranium oriundis, in quo insimul interna baseos calvariæ foramina describuntur, III. de quinta, sexta & septima conjugatione, IV. de nervis octavæ conjugationis, V. de nervis intercostalibus eorumque muniis, VI. de nona ac decima conjugatione nervorum, qui cerebro prodeunt, VII. de nervis spinalibus, VIII. de sensu tactus, IX. de ratione motus muscularis.

Quam vero operose cuncta hæc in tractatione Autor noster sit prosecutus, prolixius diduci haud potest, nisi transcribere totum librum velimus: adeoque sufficiet solum ex scripto hoc in specie annotasse, quæ nova sunt, quo ex illis tanquam ex ungue Lectori de Leone constet. Ex his primo loco stabunt sinus quatuor duræ matris Lib. I. cap. 2. & 3. commemorati, de quibus quantum nobis constat, nemo Auctorum hactenus literarum monumentis consignavit quicquam. Situs earum in ea est matris parte, quæ cranii basi insternitur, ad prominentiam sellæ equinæ. Duo autem ex his superiores sunt & minores, & duo inferiores ac majores; illi, quorum vestigia petrosis ossibus, supra foramina quæ septimum nervorum par subit, ut plurimum leviter inscripta cernuntur, ex ea parte, qua sellam equinam respiciunt, receptaculis sellæ ejusdem lateribus appositis inhiant, altera ex parte in sinus laterales abeuntes, ubi scilicet ii ad calvariæ basin deflectunt: isti vero, quorum vestigia binis ossibus, petroso nempe & cuneiformi paulo profundius incisa sunt, ex una parte in prædicta receptacula, ad sellam equinam exsculpta aperiuntur, & ex altera venas jugulares internas subeunt, ubi in eos sinus laterales desinunt. Usus horum sinum est, ut una cum sanguine superfluo, etiam depluentem e cerebro aquosum humorem, ad venas jugulares internas demandent. Etenim in receptaculis ad sellam equinam factis, excipitur non solum sanguis ex ossis cuneiformis substantia refluens, sed etiam omnis serosus latex ex cerebro per infundibulum, & glandulam pituitariam in cavitates ipsorum descendens. Clarius quo cuncta hæc patescant, necessarium visum fuit, in tabula ænea sinus cum dictis receptaculis expressos adnectere. Sequitur sinus hos novos, alterum novum inven-

TAB. VIII.

tum,

AB.VIII.
dA:1685.
nag. 337.
M.Jul.
A
A
B
F
D
E
E
A
A
H
G
G
H
I
I
A
A
C
re-Sohn sc:

tum, nempe alia longe fibrarum musculosarum cordis descriptio, quam hactenus innotuit, vid. cap. IV. cit. Libri. Cap. XVI. inquirit in originem pituitosi humoris, qui in narium emunctione vel per screatum solenniter rejicitur, deque illo sequentem illam nondum omni ex parte notam adstruit opinionem. Scilicet organon hujus secretionis primarium pituitariam esse membranam, variis hunc in finem muciferis vasis a natura exornatam; in sinubus autem ossium maxillæ superioris & calvariæ baseos, tanquam in cisternis asservari istum mucum e sanguine secretum, usque donec data occasione ad narium cavitatem, aut in patentes ad fauces meatus deponatur. Numerum horum sinuum externorum determinans, ad duodenarium extendit, & duos in sphæroide osse, sex in ethmoide, binos in frontis & par in maximo maxillæ superioris osse, recenset. Concludit itaque ex horum, prout vocat, aquosorum ductuum & emissariorum præsentia, catarrhi descensum a capite mere imaginarium esse, cum ne guttula quidem seri, nisi per sinus sellæ equinæ supra descriptos, e cranii cavitate destillet. Adderemus huic inventorum novorum catalogo plura alia, præprimis tamen illa, quæ integro Lib. III de distributione nervorum, causisque, quamobrem pro variis soni rationibus, variæ in quibusdam subjectis animi & corporis motiones sequantur; Item cur in spasmo correptis brachia frigida evadant, & quæ sunt alia sexcenta hujus farinæ; attamen brevitati studentes, sicco, ut ajunt, pede transilimus, remittentes Lectorem curiosum ad ipsum librum, ubi brevissimis nunc indigitata, prolixius non solum exposita, sed etiam æri incisa observabit. Reperiuntur enim in hoc scripto triginta exactissimæ tabulæ æneæ, naturali magnitudini partium, quas exhibent, respondentes, de quo Lectorem adhuc circa finem monendũ duximus.

Explicatio Figuræ. TAB. VIII.

A. A. A. A. Interior cranii basis crassa meninge obducta.
B. Crista galli cum adjacentibus nervis olfactoriis.
C. Foramen cranii maximum medullam spinalem transmittens cum vasis sanguiferis & nervis.
D. Posticus sellæ equinæ processus.
E. Infundibulum.
F. F. Receptacula sellæ equinæ apposita,

 G. G. Si-

G G. Sinus duo inferiores sellæ equinæ adjacentes.
H. H. Sinus duo superiores sellæ equinæ appositi.
I. I. Sinus duo laterales, in quos postica sua parte sinus superiores sellæ equinæ desinunt.

ANNALES ECCLESIASTICI FRANCORUM Auctore Carolo le Cointe Trecensi, Congregationis Oratorii D. N. Jesu Christi Presbytero.

Volumina octo.

Parisiis, e typographia Regia, 1665 --- 1683 fol.

VAstum nempe opus est & octodecim minimum annorum, quod Carolo Cointio eruditus Orbis debet; nec dum absolutum tamen, sed morte Auctoris, cum dimidium noni post Christum natum seculi vix attigisset, abruptum. Adeo late diffusæ sunt res Ecclesiæ, ut ne unius quidem gentis Historia Sacra, quam justo studio componere vir doctissimus instituerat, octo spissis tomis, qui hic publicæ expositi sunt, comprehendi integra potuerit. Supersunt enim octo, & quod excurrit, secula, quæ si quis pari, qua cœpit Cointius, apparatu curaque enarranda vellet suscipere, non possent non octo alia, imo longe plura volumina Ecclesiasticæ Francorum Historiæ nasci: crescente eo magis scribendi materia, quanto longius a religionis Christianæ primordiis Historia digreditur. Quo minus mirandum, Acta Sanctorum, quibus componendis post *Johannem Bollandum* & *Godefridum Henschenium* operi immortuos, strenue hoc tempore incumbit clarissimus Societatis Jesu Presbyter *Daniel Papebrochius*, & post ejus fata incumbent alii, quæque Sanctorum omnium, quotquot toto orbe noscuntur, vitas complectentur, in quinquaginta tomos excretura. Nec existimandum tamen, in Cointianis his Annalibus nihil pertractari, nisi quod Sacræ Historiæ illustrandæ inserviat. Tametsi enim præcipuus ille Auctoris scopus fuit, Ecclesiastica Francorum gesta tradere, non dissimulandum tamen, interspergi passim, quæ Historiæ Francorum civili lucem affundant clarissimam; Regum inprimis Genealogiam, quam in prima præsertim Merovæorum stirpe intricatissimam esse nemo ignorat, incredibili studio evolvi, & Chronologicas etiam difficultates, collatis examinatisque *Sigeberti*

berti, *Bucherii*, *Valesii*, *Henschenii*, *Labbei*, aliorumque calculis, felici industria expediri: ut adeo universa Historia Francica, a prima gentis origine usque ad Lotharii Imperatoris annum imperii 29, orbis redempti vero 845 deducta, & ex omnibus quotquot supersunt & comparari ab Auctore potuerunt, civilis sacræque antiquitatis monumentis collecta, hic exhibeatur. Cæterum uti ex tam grandi opere excerpta dare prolixum nimis foret, ita non gravabimur tamen, singulorum tomorum periochas, sed quam paucissimis indicare.

Tomus I, qui jam *anno 1665*. lucem adspexit, præmisso Apparatu Chronologico ad Annales Ecclesiasticos, ab anno Christi 235, quo prima Francorum mentio reperitur, incipit, & ad annum usque 561, quo Clotarius I seu Senior, Franciæ tum universæ dominus, e vita discessit, protenditur, resque adeo annorum 326, quorum priores 261 steriles Auctori fuerunt, reliqui uberiorem dicendi copiam præbuerunt, postquam nempe Clodoveus Magnus, eversis idolis, Christianam fidem suscepisset, comprehendit.

Tomus II, qui *anno 1666* prodiit, ab anno 562 ad annum 632 progressus, ea quæ regnantibus in Francia Clotarii Senioris filiis, nepotibus ac pronepotibus, intra annorum 71 spatium contigerunt, enarrat.

Tomus III, *anno 1668*. editus, annos tantum 47 complectitur. Incipit enim ab anno 633, quo Dagobertus I filium suum Sigebertum Regem Austrasiæ constituit, definitque in anno 680, quo nepos Dagoberti illius Theodoricus III universa iterum Franciæ monarchia solus potiri cœpit.

Tomus IV, *anno 1670* publici juris factus, ab anno 681 exorsus ad annum 737, quo Theodoricus IV e vivis excessit, progreditur, annorum 57 gesta recensens. Quo temporis intervallo qui Franciæ præfuerunt Reges, summæ ignaviæ vulgo accusari, nec nisi umbratiles ac scenici ab omnibus fere rerum Francicarum scriptoribus describi solent. *Miseranda* (sic Johannes de Busſieres Hist. Franc. l. 4. n. 6.) *posteriorum Regum conditio, quibus luculentissimo Regno interdictis, prædium rusticum dabatur in sumptus, cum aliquot famulis, potius inopiæ testibus, quam regiarum opum administris. Semel in anno in urbem vehi plaustro junctis bobus, ut Regis larvam induerent, promissamq; ostentarent cæsariem (nam is unus character supererat tantæ potentiæ) mox iisdem quadrigis redibant in villam, toto deinceps anno pompam*

 diecula

absumente; interim dum Magistri Palatii jus belli & pacis, vitæ & necis, potestate summa exercerent. Sed tantam labem posteriorum e Merovæis Regum memoriæ adspersam indignatus Cointius, id passim, & primus quidem, ut profitetur, hoc tomo egit, ut productis variis monumentis, a tam turpi, quam vocat, calumnia Franciæ Reges illos vindicaret, & a tam ignominioso commento Historiam suæ gentis repurgaret; ratus aut ætatem plerorumque minorennem, aut quod longam non duxerint vitam, nec regno diuturno fuerint potiti, ansam fabulæ præbuisse.

Tomus V, *anno 1673.* editus, ab interregno, quod post Theodorici IV obitum cœpit, & per annos sex & amplius, donec filius tandem ejus Childericus III Regnum sibi asseruit, continuatum est, orditur, recensitaque Regni a Meroveadis ad Carolinos translatione, quæ sub Pippino & filiis ejus, Carolo ac Carolomanno ad annum usque 771 gesta sunt persequitur.

Tomus VI, *anno 1676.* editus, gesta Caroli Magni, postquam solus Francorum Monarchiam suscepit, per annos 33 complectitur, ac in anno 804, quo bello Saxonico totidem annis gesto finis impositus est, desinit.

Tomus VII, qui *anno 1678* publici juris factus est, ultra metas annorum 25 non protenditur, ad annum usque 828 Historiam contexens.

Tomus octavus denique, qui *anno 1683* impressus est, in anno 845 desinit, adeoque licet reliquis mole non inferior, annos tantum 17 continet, augescente cum seculis ipsis, imo annis singulis dicendorum materia, ut vel hinc pateat, non unius hominis laborem esse, quem Ecclesiastica Francorum Historia justo apparatu componenda requirit. Et Cointius quidem, cum ad quadringentesimam paginam tomum hunc perduxisset, vivis ereptus est. Reliqua ex schedis auctoris *Gerhardus Du Bois* Congregationis item Oratorii Presbyter adjecit.

Singulis tomis subjuncti sunt accuratissimi indices, primus rerum & verborum, alter Episcopatuum & Monasteriorum. Ultimo etiam præmissa præfatio est, qua Auctoris, anno 1611 Trecis nati, anno 1681 Parisiis defuncti, vitæ curriculum ab eodem Gerhardo Du Bois descriptum exhibetur.

MI-

MICHAELIS ETTMULLERI, PH. ET MED. D. & Prof. Publ. Lips. Chimia Rationalis & Experimentalis Curiosa, cura ac sumptibus Joh. Christophori Aussfeldi Med. Doct.

Lugduni Batavorum, 1684 in 4.

MEDICUS THEORIA ET PRAXI GENERALI instructus, hoc est, Fundamenta Medicinæ vera, olim a D. Michaele Ettmüllero, Medico & Practico Lips. celeberrimo, Prof. Publ. privatim tradita, luci publicæ nunc primum donata.

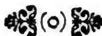
Francofurti ac Lipsiæ, Sumptibus Michaelis Guntheri. 1685 in 4.

MICHAELIS ETTMULLERI, PH. ET MED. D. & quondam in Acad. Lipsiensi Prof. Publ. celeberrimi Opera Omnia Theoretica & Practica, in quibus universa Praxis Medica exhibetur; accedit Chirurgia Medica, ut & Methodus Consultatoria &c.

Lugduni, 1685 in 4.

EO avidius excepta a multis Opera hæc fuisse non dubitamus, quæ sub Ettmülleri nostri nomine nuper divulgata sunt, quanto majorem is, dum viveret, æstimationem famamque sibi comparavit. Utique enim vir fuit solidissime, non arte tantum Medica, quam theoria & opere profitebatur, sed scientiis omnibus, quæ illi adjumento sunt aut ornamento, doctus, miraque semper ac felicissima dexteritate, & in erudienda studiosa Medicinæ juventute, & in experimentis, quibus hæc disciplina magno hoc tempore cum fructu exco-

excolitur, capiendis, & in exercenda medendi arte ægrisque ad salutem reducendis usus. Unde non Lipsiæ tantum nostræ, cui studia sua operamque consecraverat, sed Orbi litterato dolendum, vivis hunc virum in ipso ætatis flore (annum enim trigesimum nonum non excessit, die 26 Maji anno 1644 natus, denatus d. 13. Martii anno 1683) immaturo fato ereptum. Neque dubitandum est, profectura ab illo scripta publica fuisse seculo, & splendore illo, quo se Medica hodie scientia effert, dignissima, si vitam illi Divinum Numen prorogasset. Sic enim secum vir prudentissimus constituerat, nonnisi provectiore ætate ad libros componendos animum applicare, & comparare interim subsidia, quæ experientia diuturnior, Auctorumque plurium lectio subministrant. Quo major eos, qui Ettmüllero nostro familiariter usi fuerunt, cepit admiratio, quando eodem fere tempore diversis locis edita conspexerunt memorata superius opera, Ettmülleri nomen præferentia: ut Vidua etiam ac Hæredes Ettmülleriani, famæ beati Viri consulturi, necessitatem sibi impositam censuerint, publico programmate, scripta illa supposititia esse, certe luci publicæ nunquam a beato Auctore destinata fuisse, declarandi. Atque id quidem, nullo licet monente, deprehendent facile omnes, quibus pervolutare libros hosce visum fuerit, contineri iis nonnisi discursus maximam partem extemporaneos, nec caute semper ab auditoribus exceptos, sed hiulco verborum concursu & tautologiis fœdos; quos qui tribuere Ettmüllero velit, tanquam opus ea methodo curaque, ut in publicum prodire posset, elaboratum, næ is in beati clarissimique viri manes foret injurius. Cæterum sicut hanc ipsam ob causam argumentum librorum horum uberius recensere supersedemus; ita speramus futurum, ut quod in se Vidua ac Hæredes receperunt, ex schedis Ettmülleri, a viro quodam in Arte Medica maxime excellenti revidendis, edantur aliquando Opera ejus limatiora, & famæ beati Auctoris convenientia.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno M DC LXXXV.

Herrn Veit Ludwigs von Seckendorff Christen-Stat in drey Bücher abgetheilet. Im ersten wird von dem Christenthum an sich selbst/und dessen Behauptung/wider die Atheisten und dergleichen Leute; Im andern von der Verbesserung des weltlichen/und im dritten des geistlichen Standes/ nach dem Zweck des Christenthums gehandelt.

sive,

DOMINI VITI LUDOVICI A SECKENDORFF Christianismus in libros tres divisus: quorum primo de Christianismo ipso agitur, ejusque adversus atheos & simile hominum genus defensione: Secundo de Politici: Tertio de Ecclesiastici ordinis emendatione, ad scopum Christianismi exacta.

Lipsiæ, apud Joh. Fridericum Gleditsch. Anno 1685 in 8.

IN virtutum & artium numero, quas literatus orbis in Autore admiratur, scientiam architectonicam sic enitere, ut inter ætatis nostræ Heroas togatos eum (Cl. *Morhofio* in Epistola dedicatoria elegantissimi tractatus de Patavinitate Liviana, quem *in Actis Mensis Decembr. superioris anni p. 570* memoravimus, judice) reponat, persuadebitur haud difficulter, qui tractatum cedro dignum curatius evolvere sustinuerit. Nam si alias ullibi, hoc certe scripto clarissimum in oculis, in luce omnium, excelsæ hujus artis documentum, Vir facile (ut abs Hieronymo vocatur Pammachius) omnium nobilium Christianissimus, & Christianorum nobilissimus statuit. Quo ipso non obscure simul intelligitur, quanti ad veram solidamque pru-

dentiam acquirendam interſit, ex piisſimi quondam Ducis Saxo-Gothani ERNESTI diſciplina velut alumnum prodiiſſe, nec educatum modo in illius aula, ceu in auguſtisſimo pietatis, religionis,& ſapientiæ ſacrario a teneris, ſed negotiis quoque publicis adminiſtrandis mature admotum fuiſſe. Quo minus mirandum etiam, eundem Virum celeberrimum per annos ſeptendecim Cancellarii munere apud laudatisſimæ virtutis Principem MAURITIUM, Ducem Saxoniæ, Adminiſtr. Epiſc. Numb. dexterrime eſſe functum,& omnia ejus negotia ſumma cum fide & ſucceſſu felici curaſſe, donec morte optimi Principis otium exoptatum nec ſine dignitate fuit conſecutus.

Propoſitum vero Illuſtri viro hoc in opere non fuit, ſyſtema integrum pro defendenda Chriſtianæ religionis veritate conſcribere, multo minus dogmata, quibus Chriſtianorum fides nititur, & controverſias ordine ſingulas excutere; ſed ſpecie libere potius & absque præjudicio differentis, calamum non adverſus atheos ſolum, qui eſſe DEUM negant, ſtringere, ſed adverſus Deiſtas etiam, qui non ad modum revelatum divinitus agnoſcunt eum, ſolam naturalem notitiam concedentes; aut providentiam Numinis & gubernationem univerſi in dubium ac incertum vocant: ut & contra hypocritas, qui externa quidem profeſſione religioni alicui adjungunt ſeſe; vera tamen animi ſententia, nullo aut viliſſimo omnem habent loco; factisque nil niſi contraria, quam profitentur, fidei oſtendunt. Quocunque nomine jam hujusce ſortis homines uſurpentur, ſive dicas Atheos, ſive Deiſtas, Pyrrhonios, Epicureos, Scepticos, Libertinos, Politicos, diſſolutos, impios, contemtores Numinis, empæctas, vel, quod familiare Gallis, *Eſprits forts*; ſuſcepit refutationem eorum non ad methodi ſcholis tritæ probatæque normam, quod exquiſitiorem, ut monet, ſententiarum quas fovent, inſtantiarumve quibus uti non verentur, dijudicationem poſtulaſſet; ſed ſequi ingenui leges diſcurſus maluit, easve cumprimis exceptiones attingere, quarum mentionem facere frequentius monſtra hominum iſta conſueverunt, ſepoſitis tantiſper ſubtilitatibus, ex Metaphyſicorum forte ſcriniis, vel etiam Scholaſticæ Theologiæ depromendis.

PRIMO librorum itaque immotum jacturus fundamentum, cui ſtructura omnis reliqua imponi tuto queat, de DEO, de Scriptura Sacra, de æterna ſalute, de viribus hominis, de fide ſalutifera, & Sacramentis,

mentis, velut de Christianæ religionis objecto, principio, fine, subjecto, ac mediis copiose sapienterque disserit. Sententiarum quippe de Numine Divino divortiis enumeratis, diversisque atheorum constitutis classibus, docet inter alia, nullum voluptatis genus esse tanti, ut ejus fruendæ caussa, avertere quis a felicitate vera debeat animum; id quod inductione vitiorum aliquot maxime regnantium ad oculum ostenditur. Atque cum θεογνωσία salutifera hauriri non aliunde, quam e Scripturis queat, harum autoritatem contra eosdem adversarios tuetur strenue & vindicat, a DEO asserens perhiberi testimonium Scripturarum veritati ipsis in credentium cordibus, sine ingenioso humano ratiocinio; efficacissime eandem probari ex impletis vaticiniis; invictum quoque argumentum pro religionis veritate ab excellentia Scripturarum, internaque virtute peti, constantique ejus fructu, utpote cujus ope sublatus & eversus fuerit Ethnicismus. Hinc explicare aggreditur, quam gravis admittatur ab iis culpa, qui finem homini in verbo propositum, divinoque beneficio revelatum, justo expendere studio ac quærere detrectant: cum dici tamen non possit, quantum adjumentum idipsum afferat oneri in quovis statu hominum levando, pellendisve morbis. Gravius adhuc ab iis peccari, qui finem habent cognitum, vanissimis tamen seculi deliciis sic immerguntur, ut ad ejus dictamen & amussim nolint actiones suas dirigi, aut ullo modo componi vitam. Necessariam porro homini commendat αὐτογνωσίαν, viriumque, quas non nisi DEO acceptas ferre potest, notitiam. Tandem & de mediis agit, ad supremæ salutis portum hominem perducentibus fide nimirum, & Sacramentis, ad eum modum, qui divino verbo legitur præscriptus, concluditque falsis dogmatibus destruendis simplicem Christianam veritatem sufficere, Verbo DEI non fallaci existente regula; ejus vero atque Sacramentorum extremum contemtum gravissimis querelis dare materiam, & præcipue nasci ex secularium amore voluptatum.

SECUNDO libro, ex hactenus asserta fidei professione evicturus, quod innumeris gravibusque corruptelis, quovis in statu deprehensis, occurri non alia ratione felicius possit, quam si primum pietatis fundamentum excutiatur probe, & princeps totius Christianismi scopus, æterna felicitas pro actionum regula habeatur; tres hierarchias divinitus institutas curatius contemplatur, & quomodo geri

 officia

officia tributa singulis, exigente fidei demonstratæ norma debeant; quam procul inde vero re ipsa (quod dolendum) abeant, imo quam sæpe adversentur eidem e diametro, expendit. Cuncta siquidem in quibus Christiani hominis officia versentur, multo facilius, rectius, atque plenius Christianismo, sinceroque ejus exercitio emendari, repurgari, & sanctificari posse, quam lege aliqua aut politici Magistratus disciplina; quanquam nec hoc coactionis genus moveri loco suo fas sit, propter hypocritarum & improborum segetem, vel optimo cœtui sese immiscentem.

Enumeratis itaque bonis, quæ statum œconomicum ornant, ut sunt: integra valetudo corporis, victus & vestitus copia, nec non cætera seu necessitatem vitæ, seu commoditatem attinentia; pro ætatis item conditione, matrimonium exoptatum, *εὐτεκνία*, extentum vitæ spacium, nec inusitato mortis genere interimi: quorsum referas & publicam salutem, libertatem, & jus statuendi de rebus propriis, justo inter cives haberi loco ac pretio, tranquillitate etiam ac defensione adversus vim & injuriam frui: malis quoque privatorum vitam affligentibus excussis; in molestorum ac turpium caussas inquirit, statuens justo nunquam eas loco quæri, sed tribui ut plurimum viris in aliquo imperio constitutis: raro admodum contingere, ut se quis probet ipsum, suamque ipsius vitam & rem privatam in censuram vocet, absque philautiæ & adulationis patrocinio, propriæque excusatione culpæ; neglecto vero hoc examine, emendationem ullam in exigui etiam momenti rebus, neminem sperare posse: principem scopum utplurimum commutari in secundarium, veramque beatitudinem mundanis voluptatibus longissime postponi. Quibus in genere monitis, ire per singula bonorum genera juvat, & ostendere, quam commoda ratione obtineri eorum unumquodque, conservari, augerive possit, natis ex Christianismo regulis consultis, bonaque fide servatis semper & expressis. In malorum contra exaggeratione sic versatur, ut origine cujusque detecta, remedia etiam probata & ex Christianismo derivata singulis opponat.

Ab œconomico, ad Politicum progreditur ordinem; de quo scribere cum res non minoris difficultatis sit, quam periculi, cauto ait circumspectu opus esse viris Ecclesiastici muneris, quando in vitiis huic ordini familiaribus reprehendendis occupantur. Probaturus

itaque, geri officium magiſtratus ſeu ſuperioris,ſeu inferioris,emendarive non poſſe rectius,quam e Chriſtianiſmi præſcripto, divinam initio urget Magiſtratus originem, obſervatque ſolenni titulo, DEI GRATIA, confirmari non modo poteſtatem & autoritatem Principum in ſubditorum animis, ſed magnates quoque ipſos per eundem non minus,quam per juramenta, & Capitulationes, officii ſui admoneri. Inde ex Chriſtianiſmi fundamentis tyrannidem deſtruit ac dominatum, commodi privati cauſſa uſurpatum, firmatque in ſubditis obſequium. Magiſtratum Chriſtiani hominis officio non ſolutum eſſe, inde efficit maxime,quod obtingere imperanti ſalus non alia ratione poſſit,quam parenti: quodque Chriſtiana fide, ſed vita profana Magiſtratus majori ſit ſuis offendiculo, quam fuere ipſimet ethnici: ab eodem porro omnem eo, Chriſtiana doctrina & conſcientia duce, conferri [illegible]am,ut bona fide Chriſtiani ſint & ſubditi, licet aliud in ethnicis appareat, poteſtate ſua ideo minime privandis. Quo loco docetur etiam, quam enervata poteſtas Imperatorum fuerit in rebus religionem concernentibus; quam contra, quave occaſione creverit Papalis: & quamvis epiſcopali jure Magiſtratus ſecularis gaudeat, præſcribere tamen eum fidei articulos,conſcientiasve cogere, conſentientibus vel maxime Epiſcopis,nequaquam poſſe.

Capite libri decimo de regionum pretioſiſſimo, ſalutem animæ ſi exceperis,theſauro,pace paciſque cuſtodia,nec non de bello,& juſtis belli cauſſis,eoque prudenter gerendo ſic agitur,ut & malorum, quæ militia ſecum adfert, principia & remedia exponantur. De militum delectu cum ſermo eſt, fatetur quod Principis externi militiam ſequi res ſit, cujus juſtitia difficulter ex regulis Chriſtianiſmi defendatur: bellicæ fortitudinis autorem & magiſtrum, Chriſtianum eſſe animum, de bona conſcientia & meliori a morte vita quam certiſſimum. Ut prætereamus,quæ de expeditione equeſtri Ducibus præſtanda, ejus juſtitia, conditione, & uſu; nec non de pedeſtri provinciarum defenſione hoc loco ſubjiciuntur. Qui ſequuntur diſcurſus, officium partim Magiſtratus univerſe, in adminiſtranda juſtitia tam a proceſſu, quam ex officio, poſitum, abuſumque proceſſuum pro argumento habent: partim mala & damna, quæ invehuntur in civitatem imperantium avaritia: ut & æris ſignati valorem, & modos augendi Principis ærarium. Poſtremus eorum officium Magiſtratus

 explicat;

explicat, quod in ſubditorum variis vitæ generibus ornandis, promovendis cujusque commodis, & oneribus minuendis verſatur, & concludit, plurimum intereſſe Magiſtratus, ut bene benigneque agatur cum agricolarum, opificum, ac militum ordine.

TERTIO libro de ſtatus Eccleſiaſtici ad religionis amuſſim emendatione tractat: ita quidem, ut ponderato momento hujus inſtituti, eorum hæreſin redarguat, qui contendunt, commune omnibus Chriſtianis eſſe Miniſterium Eccleſiaſticum, quanquam verum ſit, quod omnes Chriſtiani ſuo modo ſint ſacerdotes, & Scripturas legere teneantur non ſoli Presbyteri, ſed Chriſtiani omnes; nec eccleſiam ex ſolis clericis, verum & ex auditoribus conſtare: Eccleſiæ miniſtris ſalaria & ſtipendia deberi: antiquiſſimum erudiendi in religione genus eſſe, quod per Patres atque Patriarchas præſtitum. Hinc proponuntur, quæ ad ſcholarum & academiarum, ſtudiorumve tractandorum in iis emendationem: ad dignam candidatorum Miniſterii præparationem: ipſumque maxime, Eccleſiam per ſacras conciones in fide & moribus ædificandi ſtudium, rectius excolendum & exercendum faciunt, quemadmodum & reliqui diſcurſus de Miniſterii capite ſolo Chriſto, de diſcrimine Epiſcopos inter verbique miniſtros cæteros, de miniſterii gradibus, de Epiſcoporum ſucceſſione, vocatione Miniſtrorum, de Eccleſiarum ſubordinatione, & unius prærogativa præ alia: de ſcopo Eccleſiaſtici regiminis primario, puræ nempe doctrinæ, boniquc conſervatione ordinis, de Conciliorum neceſſitate & autoritate; de poteſtate monarchica, num in regimine ſacro habeat locum, de Conſiſtoriis per Germaniam inſtitutis, de cenſura Eccleſiaſtica & ſatisfactionibus deprecatoriis, de uſu legitimo juris Patronatus, ac Epiſcopalis, de componendis in religione controverſiis, de religione vera inter infideles propaganda, aliisque gravisſimis æque ac utilisſimis argumentis pro modo inſtituti tractant.

ADDITIONES quæ ſubjunguntur, ſelecta teſtimonia ex priſci ac recentioris ævi ſcriptoribus proferunt, ad confirmationem & illuſtrationem totius operis facientia plurimum, cum monitis eidem dilucidando non parum ſervientibus. Ad quam quodque pertineat partem, numeri deſignant lemmatis præfixi.

In Additionum denique *Supplementum*, quove transferri tanto facilius ad uſum posſint, quæ ſecunda & tertia parte pro emendando Politi-

Politicorum, & Ecclesiasticorum monuit ordine, leguntur in extremo *Conscientiarum Scrutinia*, ex celebratiss. *D. Speneri* Tractatu *de usu & abusu querelarum super Christianismum corruptum* moveri solitarum huc translata, una cum perspicuo rerum potiorum per totum opus dispersarum indice.

MISCELLANEA ERUDITÆ ANTIQUITATIS, in quibus Marmora, Statuæ, Musiva, Toreumata, Gemmæ, Numismata, GRUTERO, URSINO, BOISSARDO, REINESIO, aliisque antiquorum monumentorum collectoribus ignota & hucusque inedita referuntur ac illustrantur: cura & studio JACOBI SPONII, Lugdunensium Medicorum Collegio, Patavinæ Recuperatorum, & Regiæ Nemausensi Academiæ Aggregati.

Lugduni, apud Thomam Amaulry, sumptibus Auctoris, 1685. in fol.

INcredibilem quandam inscriptionum, quæ vetustis saxis continentur, esse præstantiam, & late diffusam per omne genus priscæ ac reconditæ doctrinæ varietatem, ingentemq; in Historiam veterem & omne litterarum genus ex iis redundare utilitatem, jam pridem ostenderunt, qui in colligendis iis & a situ ac interitu vindicandis operam salutarem posuerunt: quos immortali beneficio demeruisse sæculum & post futuras ætates, quivis & eruditorum agnoscit. Omnium in hoc genere studia collegisse & congessisse existimandus GRUTERUS, evulgato sub initium sæculi hujus vasto opere, quod *æterni* nomine passim ab eruditis insignitur, & veris elogiis a doctissimis ejus ævi viris decoratum est, quæ præfixa augusto operi leguntur. Post ejus tamen tempora e parietinis & ruderibus ipsisque terræ visceribus eruta, aut alibi observata multa fuerunt, & in hunc usque diem proferuntur, non minori observatione & cura digna monumenta, in quibus asservandis eodem studio incensi operam collocant exquisita doctrina viri. Inter quos primum merito tenet locum JACOBUS SPONIUS, varia & recondita eruditione insignis, cujus institutum in

Actis

Actis anni 1683 mense Sept. p. 369. seq. jam laudavimus, ut nunc, quando id feliciter executum ipsum esse intelligimus, tanto paucioribus verbis recensere, non sine laudis tamen præfatione, possimus. *Tribus libris* se collectionem suam includere velle constituerat prius; quod consilium mutavit, *unico* omnia monumenta si includeret, satius futurum existimans.

Decem autem *sectionibus* istum distinxit: quarum tres suis discretas articulis, quæ superioribus annis prodiere, loco indicato in Actis memoravimus; *septem* reliquas, quæ nunc demum accesserunt, jam enarraturi.

Nimirum postquam prioribus *tribus* sectionibus eas inclusisset epigraphas, quæ Deorum gentilium cultum mentionemve exhiberent; *quarta* istas complexus est, quæ illustrium virorum, & tam bellica laude quam scientiis ac artibus clarorum hominum memoriam tradunt. *Quinta* ad historiam geographicam urbium, municipiorum, coloniarum & pagorum spectantia monumenta repræsentat. *Sexta* officiorum & artium, *septima* militaria, *octava* Cæsarea & Imperatoria, *nona* varia ad rem funerariam pertinentia monumenta, amuleta item, bullas, collaria, pondera, tesseras, mensuras, tegulas, toreumata, scrinia, & ad antiquariam rem spectantia alia profert. Cognitionem enim antiquorum monumentorum non e saxis solum accersendam, sed undique ex ædificiis, statuis, gemmis, & omnis generis instrumentis depromendam esse, in Præfatione tradit: ubi & octo scientias archæographicas, quas vocat, statuit: *numismatographiam* quæ nummorum; *epigrammatographiam* quæ inscriptionum; *architectonographiam* quæ ædificiorum; *iconographiam* quæ imaginum; *glyptographiam* quæ gemmarum cælatarum; *toreumatographiam* quæ tabularum exsculptarum; *bibliographiam* quæ librorum; & *angeiographiam* quæ omnis generis instrumentorum notitiam indagat, & in harum rerum perscrutatione versatur, easque in vetustis monumentis venatur. Quibus accensendum addit *dipnographiam* quæ convivia; *bimariographiam* quæ vestimenta; *dulographiam* quæ servos; *taphographiam* quæ funerum ritus explicat.

Græciam autem æque ac Italiam cum studiose Auctor doctissimus perlustrasset, cujus eruditæ peregrinationis commentarios Gallico sermone edidit, ac plurima egregia aliis antea non observata marmora

marmora annotasset, quorum multa in Itinerario isto leguntur; plura jam afferre, nec repetere tamen, quæ jam evulgaverat, eaque *decimæ* sectioni includere, & sic integrum opus absolvere libuit clarissimo auctori. Qui & eruditis observationibus istud illustrare, & æri incisis pulcherrimis formis exornare sategit, oculis æque ac animo elegantiarum hujusmodi studiosorum abunde satisfacturus.

MARTINI LISTERI MED. D. OBSERVATIONES de natura & origine terræmotus ac fulminis.

Ex Transact. Philos. Anglic. M. Martii 168¾ num. 157, pag. 511. seqq.

MAgnam esse terræ motus cum tonitru affinitatem, circumstantiæ utrumque horum comitantes haud obscure indicare videntur. Scilicet non strepitus tantum utrinq; similis, teste experientia, percipitur, desultorius nimirum & tractim quasi impulsus; sed & fœtor iste sulphureus, quem res fulmine tactæ plerumque spirare deprehenduntur, non obscure ante & post terræmotum in aquis æque ac aere sentiri solet. His ergo & similibus rationibus permotus Listerus autumat, utrumque hoc meteorum ex uno eodemque principio dependere: id vero non alibi quærendum esse statuit, quam in pyrite, cujus exhalationem inflammabilem vult esse unicam caussam materialem fulminis pariter atque terræmotus: id modo discriminis intercedere, quod illic quidem exhalatio ista, quam dicit esse sulphur ex tota substantia, ignem concipiat in aere libero; hic vero in meatibus & cavitatibus subterraneis. Fundamentum hujus opinionis in eo potissimum situm est, quod firmiter credit Listerus, non dari sulphur, quin originem suam pyritæ debeat. Scilicet existimat, nullum minerale aut fossile esse sulphureum, nisi quatenus aut ex toto, aut ex parte sit pyrites; nec dari posse mineram, quæ naturaliter contineat sulphur, quin mediante magnete in ea ostendi valeat adesse ferrum simul, & consequenter pyriten, sub alia licet forma latentem. De ferrifero enim pyrite ipsi potissimum sermo est; non de eo qui cupro est imprægnatus, cujus fere solius notitiam

veteres habuisse persuasus est. Præterea confirmat sententiam suam ex eo, quod non nisi unica detur species sulphuris, quæ quidem ipsi sit cognita: ea vero cum naturaliter & unice ex pyrite proveniat, consequens esse ait, vaporem quoque sulphureum, ubicunque tandem deprehendatur, non aliunde, quam ex pyrite prodiisse. Cumque hic Listero objici potuisset sulphur vivum ac nativum, quod circa montes ignivomos præsertim magna copia eruitur, occupat hoc dubium, negatque dari sulphur tale purum, quin aliquando mediante vi ignis ex pyrite productum fuerit per sublimationem: quod igitur prædictis in locis tanta copia reperiatur, causam esse ait, tum longam durationem ac vehementiam ignis subterranei; tum ingentem pyritæ copiam, qui præterea ibi locorum sulphure magis scateat, quam in Anglia aut alibi terrarum. Ad aliam objectionem, qua negari posset, effectum prædictum unice adscribi posse pyritæ, dum alia præterea reperiantur mineralia inflammabilia, respondet, dari utique talia, sed ea tota specie differre a sulphure: præterea nullibi, quod quidem ipse sciat, in notabili quantitate aut copia reperiri; idque bono, ut credit, generis humani, dum talia fere mera venena sint; exemplo auripigmenti, quod auri mineram esse dicit, uti pyriten ferri. Cæterum quod spontaneam accensionem prædicti vaporis ex pyrite oriundi, in fulmine ac terræ motu attinet, possibilitatem ejus experientia comprobari docet, dum v. g. fœnum humidum accumulatum ex semetipso ignem concipiat; homo in accessu febrili absque externo movente vehementissime incalescat; fossores denique metallarii vapores multoties sponte inflammari testentur. In specie vero asserit, pyriten tam in corpore ipso, quam in vapore naturaliter aptum esse ad spontaneam accensionem. In testimonium hujus rei adducit Vulcanos seu montes ignivomos, utpote quos magna ex parte e pyrite constare, conjicit tum ex ingenti sulphuris quantitate, ibidem modo antea dicto sublimati, tum ex applicatione magnetis ad ejectos inde cineres. Nimirum hos quoque montes ex seipsis flammam concepisse arguit, partim ex eo, quod eorundem incendii initium omnem hominum memoriam transcendat, partim quod non constet de ulla causa externa, quæ fomiti horum flammam admovere potuerit: statuit proinde montes istos mox a creatione ardere cœpisse, nec minus naturale credit, geocosmum igne actuali, quam

mari

mari aut aquis instructum esse. Quod de cætero pyrites præ omnibus aliis mineralibus durabilem fomitem Vulcanis istis præbere valeat, confirmat exemplo anthracum seu carbonum fossilium, quos scilicet tanto diutius igni resistere se expertum ait, quo plus pyritæ in se habeant: in specie allegat carbonem talem, ex quadam Hiberniæ fodina, Christophori Wandsfordii propria, erutum se vidisse, qui 24. horis candens manserit salva propemodum figura, quam primum habuerat: hunc vero, teste pondere ac calore, maximam partem e pyrite constitisse. Denique pro confirmatione prædictæ suæ sententiæ Listerus adducit unum alterumque exemplum ex historicis, testantibus diversis temporibus frusta, jam majora, jam exiliora, ferri, ut & cupri quandoque, non vero alius metalli, ex aere ac nubibus in terram decidisse: existimat igitur, siquidem hisce autoribus fides habenda sit, istud ferrum aut æs nubigenum concretum fuisse ex istiusmodi pyritæ exhalationibus, quas ipsas scilicet esse pyriten ex tota substantia, alibi a se demonstratum esse dicit.

COMMENTARII SUPER LIBRUM PROPHETIArum Jeremiæ Tomi II, opera Sebastiani Schmidt *S. Theol. Doctoris in Universitate Argentoratensi Professoris Senioris & Conventus Ecclesiastici Præsidis.*

Francof. ad Mœnum apud Zunnerum, 1685 in 4.

JEremiæ inter Prophetas posteriores primum, Ezekieli secundum, Jesaiæ tertium, duodecim minoribus quartum veteres assignasse locum, traditio est Rabbinorum, quæ in *Talmude Babyl. Bava Batbra* f. 14. 1. legitur, *a R. Davide Kimchio* in præfatione ad Jeremiam repetita. Rationem ordinis producunt hanc: cum liber Regum terminetur in excidio, cumque initium Ezekielis sit de excidio, finiaturque in consolatione, cumque totus Jesaias sit de consolatione, excidium cum excidio, consolationem cum consolatione debuisse conjungi, licet alias tempore præcesserit Jesaias Jeremiam & Ezekielem. Hinc etiam ejus memoriam præ omnibus aliis Prophetis viguisse apud Judæos, ex *Matth. XVI, 14*; & Jeremiæ citatione, aut totum volumen Prophetarum, quia primum ibi tenuit locum, aut ejus partem quamcunque,

cunque, perinde ac Psalmorum libro *Luc. XXIV, 44.* omnem Hagiographorum codicem, utpote in quo primam occupavit sedem, notari ex *Matth. XXVII, 9.* conjicit oculatissimus Anglus *Ligtfootius.* Quicquid sit de ordine, non minus insigniter locare videntur operam, qui Jeremiam, quam qui Prophetas reliquos sumunt explanandos. Etenim ut de temporum Jeremiæ hodiernorumque conformitate maxima nihil dicamus, non persuadebimur unquam, adeo ignobilem esse & subrusticum hunc Prophetam, sive res ipsas, sive dicendi genus considerare lubeat, ut indignus debeat censeri, cujus vaticinia vestigentur curatius. Nulli potius dubitamus, quin de Ecclesia, inprimis orthodoxa, meritus sit immortaliter *Venerandus Argentoratensium Præsul,* quando Annotationes suas in *Jeremiam* prælectionibus publicis pridem propositas, & privato studio iis, quæ deesse videbantur, auctas publicis diutius noluit invidere desideriis. Certo nimirum certius auguramur fore, ut eo majori cum applausu ab omnibus excipiantur, quo pauciores hactenus ex nostratibus extiterunt, qui arduum hunc Jeremiam illustrandi laborem in se suscipere non sunt gravati. Ea omnino Nostro relinquitur gloria; adeo plenas & perfectas esse has lucubrationes, ut commentariis aliis a Lutheranis adornatis, quotquot hactenus lucem subierunt publicam, merito præferantur. Totum Opus absolvitur Tomis duobus, eadem omnino methodo ac ordine concinnatis, imo si tractandi rationem attendas, fere per omnia cum aliis ejus commentariis, & inprimis cum commentario in librum Judicum, a nobis in Actis anni 1684 mense Novembri pag. 532 enarrato conformibus. Ex Præfatione ad Lectorem ac inspectione ipsius libri, sequentia de scopo Autoris uberius testantia observare non abs re erit. Præmittit videlicet unicuique capiti resolutionem, partesque ejus non modo primas & immediatas sive principales, sed minus principales quoque indigitat, adeo ut sit instar accuratæ delineationis omnium eorum, quæ in ipso capite continentur. Dein textum Hebræum cum Latina versione ad singulos versus præponit, ne opus sit ex Commentario ipso demum conquirere. Aliquando Vulgatam, Tremellianam vel aliam aliquam sequitur, aliquando ubi satius videtur, propriam addit, inque ea verba textus fideliter premit, nisi quod particulas fere cohærentiæ faciendæ commodiores ubivis eligat. Inprimis sollicitus est de vera copu-

læ He-

læ Hebrææ Vav, quæ alias omnibus aliarum linguarum conjunctionibus æquipollet, in quovis loco expressione, ex cohærentia rerum dispiciens, quam vim habeat, & quomodo verti possit aut debeat. Versuum singulorum versioni, quam olim elaboratam tempore exclusum accuratius conferre se nequivisse fatetur, ast haud difficulter, si quæ in eam describentis incuria irrepserint vitia, corrigi posse pronunciat, commentationes subnectit, nihil quicquam prætermittentes, quod vel ad verum sensum eruendum, vel ad tollendas difficultates a philologis aut adversariis motas pertinere visum est. Capitibus singulis Locos Communes subjicit, non præter necessitatem multiplicatos, sed ita fere ordinatos, ut fœcundi plerique sint & feraces novorum, sicubi consequentia textus legitima & necessaria plures postulat, & negotio exiguo ab iis, qui numerosiores expetunt, vel secando & distinguendo, quæ in unum contracta sunt, vel adjiciendo omissos & breviter indicatos extendendo augeri queant.

Indices in fine tomi utriusque conspiciuntur tres, quorum primus dicta scripturæ Sacræ, quæ vel concise vel fusius in hoc commentario explicata sunt, alter vocabula Hebraica, tertius res præcipuas complectitur.

RESOLUTIO BREVIS CUM PARAPHRASI Verborum Evangelii D. Johannis Apostoli in Universitate Argentoratensi quinque solennibus Disputationibus proposita Auctore & Præside Sebastiano Schmidt *Doctore Theologo &c.*

Argentorati apud Sporium 1684 in 4.

Videbatur omnino *Evangelium D. Johannis Apostoli & Evangelistæ*, non minus ac alia V. &. N. T. monumenta requirere, ut qua *Venerandus Autor* hactenus suevit methodo dilucidaretur, commentariusque prolixior in illud ipsum adornaretur, quippe quod sublimissimum fere & abstrusissimum omnium Scripturæ sacræ voluminum semper est habitum Nec diffitetur idem *Cl. Autor*, quando in præfatione ad lectorem, cur justum non dederit commen-

tarium, rationem asſignat hanc, quod opus nimis prolixum & (quæ ſumma ejus eſt modeſtia) forte ſuis etiam viribus præarduum ſit viſum. Exoptans tamen quodammodo aſſurgere bonorum expectationi, brevem ejus analyſin ſive reſolutionem & paraphraſin ſuſcepit compendioſam, ex qua de ſenſu verborum ſententia *Autoris* ſufficienter intelligi, quæque commentariorum locum explere, & laborum lectionisque breviarium quoddam non incommode dici poſſet. Quamobrem dubium eſt nullum, quin etiam acutisſimos viros, quibus ſæpe vaſta commentatorum volumina, utpote mole laborantia ſua, non adeo placent, opera hæc ſit habitura præcones. Non unius certe approbationem indeptum eſt ſimile quid ab Autore circa Epiſtolam D. Apoſtoli Jacobi triennio abhinc tentatum, cujus quidem prior tantum pars Diſputatione ſolenni propoſita in eruditorum manibus eſt, altera ad prelum parata (verbis præfationis utimur) ſua occaſione & tempore, ſi DEUS clementer conceſſerit, ſequetur. Summa præſentis ſcripti huc redit. Poſtquam in proœmio commendationem Evangelii Johannæi & Autoris ejus cum Auguſtino potisſimum loquens inſtituerat, argumentum libri exponit, eundemque in partes duas, materiam ſcripti & ipſum Salvatorem duces ſecutus, dividit, quarum prior a *cap. I* uſque *ad cap. XII* incluſive adventum Filii DEI in mundum, quo omnia, quæ aſcenſum ejus ad Hieroſolymam, mortem & abitum e mundo præceſſerunt, referri debent; poſterior a *Cap. XII* ad finem uſque libri abitum Chriſti e mundo declarat. Dehinc capita ſingula partitur, paraphraſi verſuum quorumvis & ſubdivioſione partium particularumque textus fideliter ſubnexa. In toto autem opere ſe non tam ſuum ingenium ſecutum, quam egregiorum virorum deſideriis ſatisfacere conatum eſſe cum fateatur ipſe, nihil relinqui nobis videtur, quam ut eandem ei felicitatem a Divina exoremus benignitate, quam clarisſimo Philologo & Theologo *Dn. Caſpari Hermanno Sandhagen*, clarisſimi juvenis, qui reſpondentis vices ſuſtinuit in diſquiſitionibus præſentibus, fratri germano eſt comprecatus, ut habeat Eccleſia orthodoxa, quod de tanto ſui columine & præſide diu glorietur.

CHRI-

CHRISTOPHORI CELLARII SMALCALDENſis Hiſtoria Antiqua multis acceſſionibus aucta & emendata, cum notis perpetuis & tabulis ſynopticis.

Cizæ apud Jo. Bielkium, 1685. in 12.

CUjus doctiſſimos fœtus non unos Actis noſtris jam inſeruimus, Vir indefeſſæ diligentiæ Cellarius jam ante decennium Hiſtoriæ Antiquæ Synopſin ediderat, eamque ad natum uſque mundi Soſpitatorem perduxerat. Ex eo tempore uti defixiſſimus fuit in optimis autoribus evolvendis, ita oculatior indies factus (nam dies diem docet) id Compendii in ſecunda hac editione ultra limitem jam dictum exporrexit. Nimirum cum non imæ caveæ ſcriptores, quales Tacitus, Suetonius, Plinius aliique æquales fuere, etiam poſt reparatam humani generis ſalutem floruerint, non in Auguſti Imperio ſubſiſtere amplius, ſed filum hiſtoriæ ſuæ ad incrementa Imperii Romani, quæ ſub Trajano longe maxima erant, imo ad Conſtantinum usque Magnum extendere voluit. Hunc enim Imperatorem veluti terminum antiquæ hiſtoriæ & Gentiliſmi conſtituit: medii ævi hiſtoriam, quæ tempora Imperii Chriſtianorum Conſtantinopolitani complectitur, ad Conſtantinopolis expugnationem; novam vero, quæ novam orbis regnantis & rerumpublicarum faciem recenſet, ad noſtra uſque tempora deducens. Enimvero non longius tantum ſummarium hiſtoriæ ſuæ jam produxit Autor clariſſimus, ſed & auctius multo atque emendatius illud reddidit. Quæ enim in vulgatis hiſtoriarum compendiis aut prætermiſſa ſunt plane, aut leviter ſaltem attacta, ea accurate fuit perſecutus, & optimorum ſcriptorum, in quibus verſatiſſimus eſt, autoritate in notis perpetuis pagellæ cuique ſubſtratis confirmavit. Diviſit autem Autor Hiſtoriam hanc Antiquam in V libros, inque primo res Chaldæorum, Aſſyriorum & Medorum, in II res Perſarum, in III res Græcorum, in IV res Romanorum ſub Regum & Conſulum imperio, in V res Romanorum & Eccleſiæ

ſub

ſub Ethnicis Imperatoribus exponit. Et Græcorum quidem res dum enarrat, Regnum Macedonicum Aſiaticum non in Antigono, uti compendia id genus pleraque omnia referunt, exſpiraſſe, ſed poſt Antigonum ſatis diu duraſſe in Regibus Bithyniæ, Pergamenis, Ponticis, Cappadociæ aliisque, luculenter oſtendit. Cæterum ut memoriæ diſcentium, quorum ſtudiis unice hoc opuſculum addictum eſt, tanto melius conſuleret formator juventutis dexterrimus, etiam Tabulas Synopticas editioni huic addidit, & in illis Hiſtoriam antiquam omnem, imo plura (ut illæ videlicet hujus complementum eſſent, & quæ vel prætermiſſa vel breviter enarrata antea fuerant, uno conſpectu repræſentarent) fuit complexus. Exhibet autem primum in Tabulis jam dictis, poſt Monarchiæ I vulgarem, Scaligerianam & Uſſerianam diſpoſitionem, Reges Orientis a Chr. Schotano recenſitos: deinde Reges Judæ & Iſraelis, quibus duplicem Iſraelitarum deportationem, & quatuor Judæorum captivitates annectit, cum antiquis Ægyptiorum & Lydorum Regibus. Porro bella Græciæ liberæ tam externa, quam civilia, nec non prælia belli Peloponneſiaci graviora, & Reges, Græciæ dominatores. Macedoniæ poſtea Reges poſt mortem Alexandri, ut & Ptolemæos ſeu Lagidas cum vetuſtis Cyrenæorum Regibus, Seleùcidas item, Reges Commagenos, Principatus Haſmonæorum, Regulos Emeſenos, Principes Chalcidenos, Reges Nabathæos, Principes Ituræorum, Reges Arſacidas ſeu Parthicos, Regesque reliquos Trans-Euphratæos, quin & Reges Edeſſenos ſive Oſroenos, Armeniæ majoris ac minoris Reges, Reges Ponticos, Reges Cappadociæ, Reges Boſphoranos, Reges Paphlagoniæ, Reges Bithyniæ, Reges Ciliciæ, Galatarum Principes, Reges Epirenſes, Numidiæ ac Mauritaniæ Reges, Reges Romanorum, horumque poſt ejectos Reges bella Italica, Punica, Macedonica, Hiſpanica, Aſiatica, & externa reliqua, ut & bella eorundem civilia; Romanos trium ſeculorum ſeu Ethnicos Imperatores, & perſecutiones Eccleſiæ graviores. Supereſſe dicit Autor Reges Siculos, & Germanorum Duces inclutos, quos meliori otio ac curæ reſervat. Quo ipſo inſtituto cum ſalivâ erudito orbi moverit Autor doctiſſimus, non poſſumus non calcar ei occaſione hac addere, ut non propoſitum tantum illud ſuum de ducibus Germanorum nobilioribus perſequatur, ſed & medii ævi hiſtoriam, imo & novam eadem, qua antiquam, brevitate & concinnitate adornet, vel jam adornatam propediem in publicum emittat.

ספר הזוהר
על התורה

מאיש אלהים קדוש והוא נורא מאד׃ התנא רבי שמעון בן יוחאי זלה״ה עם חידושים רבים. והמה סדרי תורה׃ ומדרש הנעלם׃ ותוספתא על קצת פרשיות׃ וכל חיבור הרעיא מהימנא׃ וחדושי הבהיר׃ מדרש רות׃ ומדרש חזית׃ ומאמר תא חזי׃ ורזי דרזין׃ והיכלות וכו׳

נדפס פה ק״ק זולץ באך ע״י המחוקק משה בר אורי שרגא ז״ל ממשפחת בלאך בשנת וכתבם על שני לו״חת אבנים לפ״ק

id eft,

LIBER SOHAR IN LEGEM, SCRIPTUS a Viro divino, ſancto, maximeque Venerabili, Rabbi Simeone ben Jochai, cum novis acceſsionibus quam plurimis ex Sidre Thora, Medraſch hannehlam, Toſiphta, RahjaMehemna, Bahir, Medraſch Ruth, MedraſchChaſith, Ta Chaſi, Raſe deraſin, Hechaloth, aliisque libris Cabbaliſticis, paſſim interſperſis.

Sulzbaci, apud Moſen bar Uri Scherga, cognomento Blach, Anno 444. ſupputationis minoris (i. e. Chriſti 1684.) in fol.

DE ipſo libro Sohar, cabbaliſticorum omnium palmario, & ut e Juchaſin eum R. Schabhtai *in Siphte Jeſchenim* laudat, על פני קבלה עמוק עמוק מי ימצאנו *Cabbaliſtico admodum profundo atq; imperveſtigabili*, deque ejus Autore, Rabbi Simeone ben Jochai, quæ dicenda forent, jampridem Buxtorfius *in Bibliotheca Rabbinica, & in Abbreviaturis Hebraicis*, רש״בי, Plantavitius *in Bibliotheca Rabbinica Num. CXX.* Capellus *in Exercitatione ad locum Zoharis Diatriba de Ebræorum literis Buxtorfio oppoſitæ adjuncta*, pluresque alii, obſervarunt abunde, potiſſimum vero Kabbalæ denudatæ, nobis ſuperiore anno menſe Julio, p. 310. commemoratæ Autor idem Peril luſtris, cui ἐργοδιώκτῃ novam hanc Soharis editionem

debemus,

debemus. In qua quid post Mantuanam, Venetam, Cremonensem, & Lublinensem præstitum sit, non Præfatio tantum nomine Mosis bar Uri Scherga Typographi præmissa, sed ipsa cumprimis splendidissimi operis perlustratio docet. Nempe textus ipsiusmet Soharis quadratis literis emendatissime recensetur, ita quidem, ut ipsa emendatio, quoties & quomodo facta, literis rotundis compareat, varias quippe lectiones e R. Isaaci Lorjensis & R. Mosis Korduero monumentis, itidemque e Manuscriptis Sapientum terræ Israeliticæ, & ex impressis editionibus excerptas, simulque emendationes libri *Derech Emeth* inscripti, suo ubivis loco exhibentibus. Deinde defectus quam plurimi, undecunque fieri potuit, supplentur, inserti quidem textui eodem, quo textus excusus est, typo, sed binis inclusi lunulis: perinde uti parenthesi quadratæ inclusa sunt, quæ supervacua quidem, at suo tamen loco relinquenda, nec plane eliminanda videbantur, quandoquidem nec circa minutissima castrari hæc editio debuit, etsi nulla religio fuit, plurimas dissertationes in aliis editionibus loco non congruo positas suo restituere ordini. Accessiones vero illæ & supplementa, quæ ex Sidre Thora, Medrasch hannehlam, & cæteris libris Cabbalisticis in titulo commemoratis passim inseruntur, peculiarem semper columnulam a textu abscissam, literis rotundis occupant. Porro vocum difficiliorum explicationes, quas R. Isaschar Beer in *Imbre bina* (qui illius in Sohar Commentario titulus est) planissime tradidit, ad cujusque columnæ finem adscriptæ sunt, cum locis libri Sohar parallelis; plane uti in recentioribus libri *Rabbos* editionibus Commentarius *Mattanoth kehunna* appellatus comparet. Neque omissæ Commentatiunculæ Cabbalisticæ e Scriptis sapientum Orientalium hinc inde compilatæ, imo & loca Biblica in textu more Rabbinico citata, summo studio ad marginem quà libros, capita & versus, quod allegandi compendium Christianis hodie solenne est, consignatum. Cumque Mantuana editio Orientalibus maxime atque Italis usurpata aliter paginas numeret, quam Cremonensis, quæ cum Lublinensi convenit; & vero ab utraque præsens hæc discedat, ipse quoque paginarum numerus intra geminas cujusque faciei columnas, Mantuanæ quidem editionis minoribus, majoribus vero characteribus Cremonensis & Lublinensis exprimuntur. Tandem, ne quid desit, index etiam Locorum Scri-

pturæ

pturæ absolutissimus e libro *Petach Enajim* subjungitur. Atque hæc editionis libri omnium obscurissimi structura est, cujus si versionem, quam molitur, Latinam Vir Perillustris absolvet, tale exiget profecto opus, quale in hoc literarum genere Sol nunquam vidit. Nam de abstrusa rerum pariter & verborum difficultate queruntur ad unum omnes, quotquot in illius lectione desudarunt, & fatetur Episcopus Lodovensis, Plantavitius (*fol.569.*) *se quidem hactenus neminem invenisse, etiam inter Hebræos, qui mentem illius plane sit assecutus.*

CASPARIS SAGITTARII, P. P. ANTIQUItates Regni Thuringici.

h. e.

Gründlicher und ausführlicher Bericht von dem Nahmen und alten Zustande des Thüringischen Landes/ insonderheit aber von dem alten Thüringischen Königreich/ desselben Königen und dero Thaten/ wie auch endlich dessen Zerstörung und Theilung unter die Francken und Sachsen/ nicht weniger auch von dem Nahmen und Erbauung der Stadt Erfurt etc.

Jenæ apud Matthæum Bircknerum, Anno 1685 in 4.

CUm Thuringiam non illiberalem & honorum & bonorum dispensatricem expertus sit Autor clarissimus, in inferiori alias Saxonia oriundus, velut ex lege gratitudinis Thuringicum monumentum quoddam, idq; muneri suo Academico non disconveniens condere induxit animum. Sepositis autem, nunc quidem, cæteris ad Historiam Thuringicam spectantibus, in *Antiquitates* tantum *Regni Thuringici* hoc in opere inquirit, quod & in *epistola de antiquo statu Thuringiæ*, quam anno 1657, occasione ex *Johannis Mauritii Gudeni Historia Erfurtensi* arrepta, edidit, jam fecerat; cumque in duos id operis diviserit libros, in primo, qui IV constat capitibus, de nomine Thuringiæ, nec non de origine Thuringorum adventuque in has regiones agit; non diffitens insimul, sibi ob defectum fide dignorum de priscarum gentium nomenclatura & migrationibus

Hiſtoricorum, infallibilem in multis deeſſe certitudinem. Exiſtimat autem, rejectis aliorum opinionibus, Thuringos dictos eſſe a *Thor*, Idolo Gothorum vetere, & *ing*, quod progeniem ſignificet, quaſi Gottes-Kinder/ hosque, ſi ad majores vetuſtisſimos reſpicias, poſt Japhetum ejusque poſteros, a Gothis, ſeptentrionali populo; ſi ad propiores, non ex Wandalis, quæ Ægidii Bucheri fuit ſententia, ſed ex Saxonibus originem ſuam deducere. In II libro capita XIV continente operoſe oſtendit, Thuringiam peculiare olim fuiſſe regnum, recenſetque non Regum tantum antiquorum quorundam nomina, ſed & proſapiam, vitam, res geſtas & obitus, ex Græcis Latinisque Scriptoribus, Clodionis puta, Merovei, Baſini, ejusque filiorum Baderichi, Bertharii & Hermenfridi. Qui Hermenfridus cum Regum Thuringicorum fuerit ultimus, paulo fuſius & bella & fata ejus extrema exponit. Narrat autem, ut rem in pauca contrahamus, Hermenfridum a Francis in acie victum, arcemque ejus regiam Scheidingam a Saxonibus, qui Francis ſubſidio venerant, expugnatam; ipſum poſtea Hermenfridum a Francis interfectum, & ſtemma tandem Regum Thuringicorum omnino fuiſſe extirpatum. Nam & filium ejus Amelfridum, quem mater Amelberga, Theodorici Oſtro-Gothorum Regis ex ſorore neptis & hujus belli fatalis fax & tuba, in Italiam ſecum abduxerat, poſt egregia virtutis bellicæ ſub Juſtiniano contra Gepidas ſpecimina edita, in Oriente obiiſſe; Baderichum quoque & Berthaͤrium jamdudum inſtinctu Amelbergæ ab Hermenfrido ſublatos; Berthariique filium, a Clotario, Francorum Rege, qui captivam ejus ſororem Radegundem in matrimonium duxerat, interfectum. Cæterum cum regnum Thuringicum poſt fata Hermenfridi inter Francos & Saxones diviſum, Thuringiaque adeo faciem longe aliam nacta fuerit, Annales Thuringicos interſpergit Autor, & quoniam Erfurtum, ampliſſima celeberrimaque Thuringiæ urbs, famoſiſſimi Tyranni Attilæ tempeſtate extincta fuiſſe creditur, tum de bellis Attilæ (ubi & quæſtionem, an unquam in Thuringiam pervenerit Attila, ventilat) tum de nomine Erfurti, & quo tempore condita ſit, probabiliter diſſerit. Annectit etiam corollarii loco *Petri Albini Specimen Hiſtoriæ Thuringorum novæ*, nunquam antehac editum, idque ab *Antonio Weckio*, olim Sereniſſ. Electori Saxoniæ a Secretis & archivis, donatum. Promittit præterea in præfatione ad Lectorem non *Antiquita-*

quitates tantum *Gentilismi Thuringici* cum *Historia Bonifacii*, quæ & nundinis hujusdem anni vernis prodierunt, sed & *Antiquitates Thuringiæ Francicæ* ut & *Antiquitates Thuringiæ Landgravicæ*, quæ non minus, quam *Historia Comitum Glichensium*, aliaque affecta doctissimi Autoris scripta, ab erudito Orbe impatienter desiderantur.

Gründlicher und ausführlicher Bericht von dem Heyden- und Christenthum der alten Thüringer / worinnen absonderlich dargethan wird / daß schon längst vor den Zeiten Bonifacii gute Christen in Thüringen gewesen / und dieser also mit nichten der Thüringer Apostel sey etc.

seu

CASPARIS SAGITTARII ANTQVITATES Gentilismi & Christianismi Thuringici, in quibus Bonifacium non primum Thuringorum Apostolum fuisse ostenditur, & universa ejusdem vita percensetur.

Jenæ 1685 in 4.

PRomiserat diligentissimus Autor in præfatione *Antiquitatibus Regni Thuringici* præfixa, se his, præter alia affecta, *Antiquitates Gentilismi Thuringici* cum *Historia Bonifacii* mox submissurum. Promissis itaque ut fidem faceret, non pigratus est id opusculi in lucem publicam emittere. Divisit isthoc in tres libros. In I post communes Deos, quos Thor seu Jovem, Wodan seu Mercurium, & Fream seu Venerem, ut & Crodonem, Saxonum deastrum, fuisse conjicit, speciatim de Piestero, Germanice Püsterich / Idolo illo Thuringorum, quod Sondershusæ hodieque asservatur, & Jecha agit; ut & de cultu Idolorum Thuringicorum, adoratione nempe & sacrificiis, inter quæ & ἀνθρωποθυσία extitit, de auguriis item, incantationibus aliisque paganis superstitionibus. In II id unice Autor dispicit, an Bonifacius primus Evangelium in Thuringia prædicaverit, hominesque a Gentilismo ad Christianam fidem converterit, ipseque adeo Thuringorum imo Germanorum Apostolus appellari jure possit. Pro-

ductis scriptoribus, Bonifacium pro Germanorum, & inprimis Thuringorum Apostolo venditantibus, negat Autor Bonifacium primum Germanorum fuisse Apostolum, eo quod jam ante ejus tempora Evangelium prædicatum in Germania fuerit, ut puta primo, secundo, tertio & quarto post C. N. seculis. Thuringiam Hermenfrido Rege imperante, quod Amelberg Theodorici Regis ex sorore neptem, Arrianam quidem, at Christianam tamen, in matrimonium duxerit, Christianam suscepisse fidem conjectat. Id autem clare ostendit, Bonifacium Christianam fidem non tam intulisse Thuringiæ, quam in ea instaurasse, & quamvis puram Evangelii doctrinam prædicarit primitus, postmodum tamen decretis Papalibus plus quam verbo divino inhæsisse, multasque adeo traditiones, ad quas juramento adstrictus fuerat, in Germanam Ecclesiam invexisse; effecisse etiam, ut sacerdotes sibi obloquentes, anathemate Papali ferirentur; prohibuisse esum certarum carnium, orasse pro mortuis, & sacrificium missaticum in Thuringiam introduxisse; sanctos & invocasse ipsum, & horum invocationem non minus, quam cultum reliquiarum promovisse; monasteria præterea pro monachis & monialibus hinc inde per Germaniam extruxisse &c. atque adeo Bonifacium non sanctum, sed magnum fuisse peccatorem, multosque adeo Christianos factos non tam convertisse, quam pervertisse. In III libro *Johannis Letzneri* & *Cyriaci Spangenbergii* exempla secutus, totam Bonifacii vitam percenset. Quam si in nuce quasi velis exhibitam, en eam ex XXXVIII Capitibus excerptam sic habe: Natus est in Anglia Bonifacius A. secundum quosdam 684, secundum alios 689, & quidem Kritonii in Devonia, parentes nobiles sortitus, & Winfridus in fonte lustrico appellatus. Adultior factus monasterium Excestrense, renuente patre, fuit ingressus; in Nuzellensi dein cœnobio instruxit alios, cognitaque ejus aptitudine anno ætatis XXX sacerdotio inauguratus; cumque in Anglia occidentali schisma obortum esset, ad Episcopum Cantuariensem missus. Transfretavit postea in Frisiam, summam ejus tenente Radbodo Regressus exin in patriam Romam se contulit, Episcopi Danielis systaticis instructus, acceptoque a Pontifice diplomate, quo potestas ipsi plenaria juxta Papales traditiones hinc inde docendi concessa fuerat, discessit In itinere reliquias Roma allatas donavit Luitprando Longobardorum Regi, perque Bavariam in Thuringiam digres-

gres-

greſſus magnates ejus ad Pontificis decreta amplexanda animavit. Ex Thuringia poſt mortem Radbodi tetendit in Friſiam, & cum Willibrordo Epiſcopo cultum idolorum pro virili evertit. Structo in Haſiſa Hamelburgi cœnobio, converſisq; a ſe & ſociis ad Chriſtianam fidem quamplurimis, Romam denuo petiit, nec Epiſcopatum tantum, & nomen Bonifacii ob res bene geſtas, ſed & tres literas commendatitias, ad Corolum nempe Martellum, ad Epiſcopos & alios Prælatos, nec non ad reliquum Clerum & univerſum populum a Pontifice obtinuit. Susceptus etiam fuit a Carolo Martello in patrocinium, & literis ſalvi conductus ad Epiſcopos, Principes, Comites, aliosque Magiſtratus inſtructus. In Haſſia poſtea Caroli Martelli indultu convertit, qui a Chriſtianiſmo defecerant, & Idola paſſim, v. g. Stuffonem, Fortunam, Retonem, Bielum, Lahram & Jecham deſtruxit. Ex Haſſia perrexit in Thuringiam, & remotis prioribus, novos conſtituit ſacerdotes ac diaconos, templa etiam & cœnobia in Thuringia extruxit, interque illa & Cathedrale templum Erfurtenſe. Evocavit etiam ex Anglia collaboratores plures, ut & ſanctas fœminas ac virgines, easque monaſteriis immiſit. Accepto a Gregorio III epiſcopali pallio, templum Frizlarienſe condidit, & ſolenniter dedicavit; perſecutus deinceps Ehrenhulſum doctorem quendam in Bavaria, Romam venit vice tertia, & loca ibi ſancta viſitavit. Digreſſus inde, Epiſcopatus in Bavaria IV, Salzburgenſem, Ratisbonenſem, Friſingenſem & Paſſavienſem inſtituit; inſtituit etiam Eichſtetenſem, eique Wilibaldum nepotem ex ſorore ſuum præfecit, ut & Wurtzburgenſem in Franconia. Interfuit non ita multo poſt Synodo Lesdunenſi A. 743 a Carolomanno inſtitutæ, ut & Sueſſionenſi A. 744 a Pipino indictæ. Primus Moguntiæ Archiepiſcopus factus, Sturmium adjuvit in monaſterio Fuldenſi extruendo, qui & primus Fuldenſium Abbas fuit conſtitutus. Inunxit etiam Pipinum Francorum Regem, ſucceſſoremque in Epiſcopatu Moguntino nactus eſt Lullum. Abiit etiam tertium in Friſiam; ſed cum aliquot hominum millia in ea convertiſſet, a Friſiis idololatris una cum ſociis A. 755 fuit trucidatus. Corpus ejus Ultrajecti primum fuit repoſitum; ſed exinde Moguntiam, ubi & inteſtina ejus ſunt condita, & poſtea Fuldam, prout juſſerat, transportatum ac ibi tumulatum. Scripſit alias non epiſtolas tantum, ſed & vitam Livini Epiſcopi & Martyris, ut & vitam Libvini Epiſcopi, item con-

contra hæreticos librum unum, pro rebus Ecclesiæ librum unum, de fidei unitate librum unum, Instituta Synodalia, de suis in Germania laboribus, ad Ethebaldum Regem librum unum, de sua fide, doctrina & religione librum unum. Nec defuerunt & olim & propioribus temporibus, qui vitam Bonifacii monumentis literarum consignarunt. Ex veteribus nominandi veniunt *Wilibaldus*, Episcopus Eichstetensis, & Bonifacii ex sorore nepos, *Ludgerus* primus Monasteriensium in Westphalia episcopus, *Ruthardus* Monachus Hirsaviensis, *Radbodus* XIV Ultrajectinus Episcopus, & *Othlo* Monachus, qui sub exitum seculi X floruit; Ex recentioribus M. *Johannes Spangenbergius*, *Joh. Letznerus*, & *M. Cyriacus Spangenbergius*, Lutherani Pastores, & Jesuita *Nicol. Serarius* in rebus Moguntiacis. Hæc nimirum summa eorum est, quæ a clarissimo Sagittario per capita XXXVIII libri tertii percensentur. Additæ sunt huic opusculo duæ vetustæ Bonifacii imagines æri insculptæ, & in frontispicio cum titulo exhibitæ, tum tria Fuldensia Sigilla p. 330 & 331 Bonifacium repræsentantia; ut & duo indices, alter autorum citatorum, alter verborum ac rerum.

JOH. VVILH. ITTERI, JUR. LIC. ET Advocati Mœno-Francofurtensis, De Feudis Imperii Commentatio Methodica,

Francofurti ad Mœnum, apud Georg. Erh. Martium, 1685. in 8.

DUm de feudis Imperii inscripsit Autor hanc suam commentationem, mox apparet ejus institutum non fuisse [illegible]teriam feudorum in genere pertractare, talem scilicet, [illegible] multorum jam nimis calamos in commentariis & compendiis concinnandis occupasset. Quin potius circa illustria regalemq; dignitatem annexã habentia Imperii feuda unice versatur ejus labor; ita ut non nisi leviter ea tangere fuerit dignatus, quæ cæteris inferioribus & levioribus beneficiis communia videri, aut in vulgatis Feudistarum scriptis satis explicata reperiri poterant. In tractandis vero ac dilucidandis sublimibus hisce mate-

materiis non unice jus commune, qua civile, qua feudale sequendum ratus est; nec solas etiam Imperii constitutiones illo excluso sibi ad hoc sufficere putavit; sed utraque hæc adminicula utiliter combinare satagit, vocata etiam in subsidium, sicubi opus erat, historia Germaniæ. Cæterum in examinandis ac decidendis Juris Publici quæstionibus præprimis occupatus est, adductis ubique in medium præstantissimorum hujus generis scriptorum suffragiis, recentissimorum præsertim; quorum nempe doctrina vel ideo antiquioribus plerumque præstare creditur, quod isti sæpenumero juris Justinianei vestigiis nimis presse inhærentes, jus publicum inibi traditum Imperio nostro applicare allaborant, tametsi id & temporum & publicæ rei mutata conditio tantum non in totum respuat. Testatur etiam insuper autor, in concinnando hoc opere varia Imperii acta & monumenta, partim etiam inedita, a se adhibita fuisse; quemadmodum v.g. *pag. 262.* lectori communicavit ex certo MSC. indicem Italicorum feudorum, una cum accurata recensione contributionum, quas sub initium hujus seculi Consiliarius Imp. Aulicus, D. Paulus Gerzvveilerus jussu & autoritate Cæsaris ab Italicis Principibus & Vasallis exegit, & partim etiam impetravit. Denique non immerito dissertationem hanc Methodicam appellavit autor, dum non capita tantum ipsa satis concinno ordine sese excipiunt, sed & eorum cuilibet præfixa epitome synoptica ad oculum demonstrat, materias inibi tractatas non indigeste disjectas, sed justa & commoda serie propinatas exhiberi.

DE ADORATIONE EUCHARISTIÆ LIBRI duo. Quibus accedit Disquisitio Theologica de Præcepto Divino communionis sub utraque specie: autore Jacobo Boileau, Theologo Parisiensi, Ecclesiæ Metropolitanæ Senonensis Decano.

Lutetiæ Parisiorum apud vid. Edm. Martini, 1685. in 8.

Autor hujus libri clarissimus, cujus in *Actis anni superioris p. 172.* propter editam *Confessionis Auricularis historiam*, a nobis mentio jam facta est, heic methodo non dissimili molitur *Adorationem*

Eucharistia, ex Patrum secundum seculorum a Christo nato seriem adductorum, scriptis probare: ut pressis & tantum non oppressis in Gallia Reformatis, cultum hunc Romanensium antiquæ Christianæ Ecclesiæ autoritate niti, facilius persuaderet. Laudat quidem aliorum ante se circa hoc argumentum insumtam operam: ut Joannis Gropperi, Claudii Espencæi, Gilberti Genebrardi, Claudii Sanctesii, Bellarmini & *Perronii*, cujus cineribus in Ecclesia Senonensi requiescentibus, & spiritu ædium, quas incolit, ad hoc scribendi genus instigatum se fuisse arbitratur. Verum cum memorati modo scriptores adorationem corporis Christi, & ejusdem præsentiam ac transsubstantiationem promiscue tractaverint, aut adorationem ex eadem præsentia, consecutione (ceu loquitur) naturali comprobaverint; ipse omissis de præsentia & transsubstantiatione quæstionibus, *Adorationem solum*, ex historia ecclesiastica, inde ab ortu rerum Christianarum observatam & notatam, demonstrare satagit. Imo cum alii doctores Pontificii ritum & cultum externum Eucharistiæ præcipue adstruxerint; internum, scilicet mentis & cordis in spiritu & veritate consistentem, probare heic laborat. Ad quod lucubrationis genus se inprimis incitatum fatetur, quod ex *Voto pro pace Christiana*, *Oxonii in Theatro Sheldoniano anno 1678 a D. Andrea Sall* edito intellexisset, cultus exterioris cerimonias nihil officere resarciendæ paci inter Protestantes & Catholicos; quia ille in libro allegato *numero VI.* scripsisset: *Tantam* (quanta nempe in Ecclesiis Anglicanis spectatur) *magnorum Præsulum demissionem, tam eximiam Principum & populi reverentiam, in S. Eucharistia administranda & recipienda, nusquam ego vidi apud Romanenses, qui tamen se unos sacramenti istius cultores jactant.* Itaque sibi tantum incumbere putat, hoc libro *internum cultum*, seu sinceram & intimam adorationem Eucharistiæ defendere, quam in cultu ac veneratione summi rerum omnium Domini ac Creatoris, & in obsequio sincero, atque animi propensione ac conversione ad perficienda mandata ejus sicut in cælo & in terra, consistere ait. Hinc *libro I.* ex Patribus Græcis & Latinis, secundum seculorum periodos, testimonia conquirit varia, quæ adorationem illam Romanensium stabilire debent. In *II. libro* Dallæum aggressus, argumenta viri contra adorationem hanc ex Patribus allata & alia confutare nititur. Qua ἀκριβείᾳ hoc labo-

labore perfunctus sit, ex inspectione Patrum allegatorum, & collatione doctissimi *Jo. Dallei libri de cultus religiosi objecto*, eruditus lector judicare potest.

Sub finem *libri II. Disquisitionem Theologicam de praecepto divino communionis sub utraque* annectit. In qua hanc praecipue quaestionem pertractat: an absolute necessarium sit ad salutem procurandam, corpus Domini sub specie panis comedere, & sanguinem sub specie vini bibere. Quam ut resolvat, varios Novi Testamenti locos, qui communionem corporis & sanguinis Christi spectant, singulari (ut videri vult) cura examinat, atque allata trita Pontificiorum exceptione, praeceptum Christi de bibendo Matth. XXVI, 26. 27. Marc. XIV, 22. 23. & 24. Luc. XXII, 19. & 20. negat omnes fideles spectasse, sed ad solos praesentes ac cum Christo speciatim ac nominatim discumbentes Apostolos pertinuisse. Et quia *Claudius* Charentoniensis Ecclesiae minister doctissimus, in *Explicatione vernacula sectionis LIII. Catechismi typis Hagae-Comitis anno 1682. impressa*, scripserat; *si praeceptum his verbis expressum*, Bibite ex eo omnes, *non spectat ad laicos, nihil in institutione sacramenti erit, quo ejus participatione teneantur, nihil quo jus habere videantur percipiendi sive panis, sive calicis*; nihil respondet magis ejusmodi ratiocinationis genere vanum ac supervacaneum esse: quippe cum Christus suos Apostolos non instituerit sacerdotes & ministros, nisi ad usum populi; ac consecrationem, seu confectionem Eucharistiae in eorum potestate non posuerit, nisi ut eam plebi Christianae porrigerent & administrarent. Quamvis lege speciatim sancita non significaverit, ejusmodi administrationem sub una, aut sub utraque specie fieri debere. Deinde cum *Claudius* locum 1. Cor. XI, v. 27. *quicunque manducaverit panem hunc ET biberit calicem Domini indigne* &c. pro communione sub utraque ursisset; ipse ibi non legendam esse particulam *copulativam* καὶ πίνῃ, sed *disjunctivam* ἢ πίνῃ, magnopere contendit. Quia admissa hac lectione consequi putat manifeste, S. Paulum existimasse, posse vel solum comedi panem, vel bibi solitarium vinum; atque utrovis indigne sumto, hominem polluti corporis & sanguinis reum extitisse.

L' ART DES EMBLEMES, ou s' enseigne la morale par les figures de la fable, de l' histoire, & de la nature. Ouvrage rempli de pres de cinq cent figures. par le P.C.F. Menestrier de la Compagnie de Jesus.

i. e.

Ars emblematum: in qua morum disciplina per imagines ex fabulis, historiis & natura depromptis traditur. Opus quingentis ferme iconismis instructum, auctore P. Claudio Francisco Menetrerio Soc. Jesu.

Parisiis, apud R.J.B de Caille, 1684. in 8.

P*Hilosophiam morum & naturæ totam in emblematis occupari* Claudius Minos asseruit, in oratione quam Lutetiæ habuit anno 1576, cum interpretationem emblematum Alciati auspicaretur: idque non solum ipse ex Alciati venustissimis ingeniosissimisque in hoc studiorum genere monumentis, antehac in commentationibus ad ista ostendit, sed Menetrerius editis hactenus insignibus libellis idem demonstravit, quorum bini in Actis anni 1683, p. 17, & 344. jam recensiti sunt. Ipsam emblematum artem in hoc tractatu, quem superiori anno emisit in publicum, tradidit: originem, naturam, materiam, formam, diversasque eorum species & partes distinctis veluti capitibus executus. Cumque vastissimum sit hujus artis objectum, nec quidquam in orbe existat, unde non peti possit argumentum emblemati conficiendo, quod præ cæteris apologi & fabulæ subministrant; istud studiose Auctor investigavit, & eorum varia genera distincte enarravit: sacra, moralia, politica, doctrinalia, chymica, heroica, satyrica, pathetica: singulorumque exempla selectissima e melioris notæ emblematographis adduxit, ea etiam quæ in palatiis hinc inde conspiciuntur exhibuit, imagines ipsas ligneis minusculis formis incisas conspectui sistens. Eas quæ erudire nos possunt, quatuor tradit esse generum: mathematicas, philosophicas, theologicas, morales; quibus

bus jungi posse ait ænigmaticas, quales sunt steganographicæ, cabalisticæque figuræ, characteres magici & talismani, chymicæque & occultæ figuræ aliæ: de quibus tamen obiter saltem agit, omnem eo curam adhibens, ut oculis & animis lectorum icones & epigraphas ac lemmata ingeniosa objiciat.

DE CONCHIS FOSSILIBUS SEU LAPIDE Conchite Observatio Griff. Hatleji, M. D.

Excerpta ex Transact. Philos. Anglic. M. Jan. 168¾ Num. 155. pag. 463.

CUm in Comitatu *Cantii* prope *Huntoniense* oppidum in loco, quarta milliaris parte a flumine *Medvvay* dissito, piscina amplificanda esset, inter fodiendum argilla primum reperta est trium pedum profunditate; inde marga cærulea optima trium pedum cum dimidio; dein stratum durum ex conchis, seu conchiformibus lapidibus satis dense coagmentatis, quorum interstitia itidem marga replebantur. Stratum hoc pollicis saltem crassitie ac ita planum, ut in eo commode ambulari posset, procurrebat, quemadmodum solent venæ silicis in terra cretacea; ac sub eo rursus marga pedis circiter profunditate deprehendebatur. Concharum istarum pleræque ex turbinatarum, reliquæ ex bivalvium classe erant; ex his tamen posterioribus nullæ ambabus valvis invicem cohærentibus repertæ, sed non nisi singulæ seu separatæ. Ac turbinatas quidem seu contortas quod attinet, crassities earum erat a vicia ad avellanam; figura omnium eadem, nisi quod in nonnullis latera nonnihil depressa essent: color, abluta marga seu terra lapidosa, lapidi Bezoar similis apparebat: coctæ tamen albescebant & cretacei quid in digitis tangentis relinquebant; quo ipso a cochleis fricatione ablato, subtilissimæ striæ nigricantes extrorsum emergebant. Observatum quoque, conchas has in aceto fortiter & cum bullis effervescere. Ex bivalvibus pleræque non excedebant crassitiem phaseoli, paucæ fabam majorem latitudine æquabant: valvæ tamen adeo erant tenues, ut consimilibus animalium exuviis multum hac in parte cederent. Color idem, qui turbinatarum, nisi quod in paucis lineæ oblongæ, circula-

riter ad commissuram, qua valvæ jungi solent, tendentes observatæ. Una tamen inter reliquas reperta ex distinctis quasi lamellis composita, cujus convexa facies pulcherrimo nigrore splendebat, interiore margaritæ colorem referente. Ex bivalvularibus hisce multæ imperfectæ apparebant, & ut scholæ loquuntur, in fieri; non quantum ad figuram, sed quantum ad crassitiem & duritiem: & in aliquibus velut prima stamina, in aliis quasi gradus & profectus varii ad perfectam figurationem.

Ex hac ipsa jam imperfecta in nonnullis formatione, ut & in jam completis valvarum singularitate arguit Harlejus, conchas istas nunquam exuvias animalium fuisse; præsertim cum non auditum fuerit, exundans flumen cousque unquam pertigisse, aut locum istum antea fuisse detectum. Quin potius existimat eas esse lapides sui generis, tales scilicet ex quibus Conchites, ut vocari solet, constat. Confirmat hoc ex eo, quod frusta prædicti concreti dissimilaris, ubi marga induruit, perquam similia appareant vulgari isti marmori, quod circa *Pluckley* in *Cantio* effossum adhiberi solet viis sternendis; nam & hoc non aliud credit esse quam coagmentationem ejusmodi lapidum conchiformium, quibus interfusa marga firmam soliditatem ac duritiem adquisiverit: unde & fieri ait, quod marmor istud aeri expositum sensim exiguas ostendere cavitates incipiat, interjectis scilicet margæ portionibus, tanquam minus duris, per temporis tractum erosis. Pro alio adhuc suæ opinionis argumento allegat Harlejus, quod non longe a loco illo priori in agro Huntoniensi, & quidem profunditate eidem horizontaliter parallela ex quadam margæ fodina effossum fuerit marmoris frustum, quod tessellato quasi opere distinctum appareat lapidibus ejusmodi conchiformibus; quodque adeo verisimiliter eadem cum composito antea descripto principia agnoscat.

DE MODO ELICIENDI AQUAM DULCEM ex marina mediante halitu plantarum marinarum, ut & de ventis Tropicis, Observationes Mart. Listeri, Med. D.

Excerptæ ex Transact. Philos. Angl. M. Febr. 168¾ Num. 156. pag. 493.

De

DE aqua marina ejusque edulcoratione, quid sentiat Listerus, ex libro ejus *de Font. Med. Angl.* eruditis innotuit. Statuit scilicet, initio non nisi aquam marinam seu salsam a Deo conditam esse; dulcem vero ex accidenti postea subnatam, origines suas maximam partem debere vaporibus plantarum, halitui animalium & exhalationibus a Sole excitatis: putatque, cum in Scriptura omnia flumina e mari prodire asseruntur, non alia via id expediri, quam per exhalationes atque vapores. Ut vero, quod in specie de halitu seu vapore plantarum hac in materia asseruerat, facilius persuaderet, novam commentus est methodum, naturæ, ut credit, apprime conformem, ex aqua marina dulcem educendi. Videlicet cucurbitæ vitreæ oblongæ, aqua salsa propemodum repletæ indidit communem algam marinam: vitro sic penitus impleto aptavit Alembicum una cum Recipiente; absque omni tamen lutatione, seu juncturarum obturatione; viditque hac ratione ex plantis istis quotidie, licet exigua quantitate, destillare aquam apprime dulcem potuique aptam, absque omni empyreumate aut ingrato sapore; quæ tamen incommoda fere destillationem per ignem factam comitantur. Facilem ergo hanc methodum navigantium necessitatibus commendat; aitque alias etiam maris plantas huic usui inservire posse, v. g. crithmum petrosum, brassicam marinam, aliasque quæ aut non nisi in mari, aut in terra quidem, sed non aliter tamen quam aqua salsa quotidie irrigata provenire soleant. In specie vult Sargassum seu Lenticulam marinam commodissime hanc ad rem adhiberi posse, ut quæ in superficie maris, profundissimi etiam, maxima in quantitate crescere reperiatur, a gradu 36. ad 18 latitudinis Borealis, & alibi. Et ex uberrimo quidem plantæ hujus proventu arbitratur reddi posse rationem famosi istius Venti Generalis seu Tropici, qui in zona torrida continuo ex ortu seu plaga orientali spirare in mari deprehenditur. Nimirum cum juxta Listeri hypothesin, præcipuam ventorum materiam suppeditent plantarum exhalationes; non mirum esse ait, quod in tractibus istis, ubi unice hæc planta & quidem copiose adeo crescit, ventus gignatur uniformis: quod enim in terra aut prope eandem ventus tantopere variet, ex magna ista arborum herbarumque halitus adeo confundentium varietate deducendum esse conjicit. Quod vero ventus iste Tropicus circa meridiem invalescere fere obser-

vetur

vetur; existimat ex eo fieri, quod ea diei parte Solis radii plantam hanc quam validissime instigent ad vapores istos emittendos. Quod vero ventus iste præcise ab oriente in occasum tendat, causam adsignat duplicem; partim scilicet generalem maris motum ad eandem plagam vergere solitum, adeoque ventum simili modo secum rapientem, quemadmodum videmus in fluminibus lenes auras secundum currentem undam spirare; partim vero, quod plantæ singulæ hoc respectu quadantenus heliotropii naturam habeant, dum Solem versus semet extendant, eorsumque consequenter vapores suos emittant; ut adeo mirum esse nequeat, quod ventus ex his enatus Solem etiam perpetuo sequatur.

D. GEORGII MOEBII, SS. THEOL. PROF. Publ. Primarii in Academ. Lips. Tractatus Philologico-Historicus de Oraculorum Ethnicorum origine, propagatione & duratione &c. cum vindiciis adversus D. Anton. van Dale, aliisque accessionibus.

Lipsiæ apud Justinum Brand, 1685. in 4.

CUm Academiæ huic Philureæ post expurgatum Pontificiæ Religionis fermentum nunquam defuerint Theologi perpetua laude digni, tum illi maxime memorari & vindicari ab oblivione merentur, qui scriptis in lucem editis doctrinam Evangelii repurgatam, quæ Lutherana audit, contra hæreticos invicte propugnarunt; quales hoc seculo præter cæteros in hac Alma floruere *Heinricus Höpfnerus*, *Johannes Hülsemannus*, *Johannes Benedictus Carpzovius*, *Hieronymus Kromayerus*, & cujus mortem ne nnnc quidem perdoluimus, felicissimus præceptoris sui *Hülsemanni* æmulus, *Joh. Adamus Scherzerus*. Sed nec sua laude defraudandus est, qui primi Theologiæ Professoris partes in eadem Philurea jam tuetur, maxime reverendus *D. Georgius Mœbius*. Postquam enim ex Gymnasio Martisburgensi, cujus fasces per annos bene multos gesserat, in hanc Academiam ad obeundum Theologicæ Professionis munus fuit evocatus, tum libros Biblicos explanando, tum contra hæreticos disputando suarum partium probe sat-

be fategit, nec ullum propemodum ex eo tempore dilabi passus est annum, quin unum itemque alterum Theologicum fœtum in lucem evulgaret. Edidit autem, ut potissima tantum ejus scripta, quæ in mentem nunc veniunt, referamus, *Vindicias Hutterianas pro Compendio Theologico D. Leonhardi Hutteri, Marco Friderico Wendelino oppositas: Asylologiam sacram: Exercitationes de æneo serpente ex Num. XXI.* (quæ primum A. 1674 editæ, secunda vice jam sub prelo sudant) quibus addendum & *D. Johannis Affelmanni Syntagma Exercitationum Academicarum*, in duas partes ab eodem distributum, revisum item, a mendis repurgatum, novisque indicibus auctum, & publici juris eodem anno factum. Edidit porro *Moschölatriam populi Israelitici ex Exod. XXXII: Historiam Bileami ex Num. XXII, XXIII & XXIV: Theologiam Canonicam: Disputationesque Theologicas* alias non paucas, interque illas *Consilia Pacifica Marcelliana*, sive discussionem mediorum & consiliorum pro reconciliatione universali omnium dissentientium, qui Christiano nomine gaudent, & *Disputationem solennem de Gratia Irresistibili*, ejusque *Apologeticam* contra *D. Johannem Heinium*, irresistibilem gratiam propugnantem. Primo alias loco nominandus erat *Tractatus* ejusdem *Philologico-Theologicus de Oraculorum Ethnicorum origine, propagatione & duratione*, utpote jam anno 1656 editus, & A. 1660 una cum duabus dissertationibus recusus, quarum altera agit de sacrificiorum origine & materia, & speciatim de ἀνθρωποθυσίᾳ seu immolatione hominum; altera id quæstionis ventilat: An Evangelium ab Apostolis etiam Americanis fuerit annunciatum? Sed quoniam ille hoc ipso anno cum vindiciis adversus *Antonium van Dale*, & nova quadam oratione prodiit, non abs re postremo a nobis loco jam ponitur. Quem ipsum tractatum cum in VI capita Autor distribuerit, in I, ubi autorem Oraculorum Ethnicorum facit Diabolum, *Antonium van Dale*, cujus librum de Oraculis in Actis superioris anni p. 207 recensuimus, confutat insimul, adversantem quippe sibi in libro isto, & oracula ethnica ex meris artificiis ac fraudibus hominum, honorem, autoritatem & lucrum captantium constitisse contendentem; in II præcipuas oraculorum Ethnicorum sedes & domicilia excutit, & ostensa in cap. III & IV tum convenientia, tum disconvenientia Ethnicorum Oraculorum cum Divinis, in V id dispicit, unde oracula ethnica multa-

rum futurarum, aliarumque obscurarum rerum notitiam hauserint; & in VI, quousque Oracula Ethnica durarint, & quo tempore desierint. Subnectit postmodum præter duas præmemoratas Dissertationes *Consultationem*, qua *Johannis Matthiæ*, Episcopi Stregnensis in Suecia rationes, quas *Carolo Gustavo*, Potentissimo Sueciæ Regi pro syncretismo ineundo proposuerat, expenduntur, una cum rerum ac verborum indiculo.

REGALE SACERDOTIUM ROMANO PONtifici assertum, & quatuor Propositionibus explicatum, Auctore EUGENIO LOMBARDO *S. Theol. & J. U. D.*

Typis & expensis Cyriandri Donati 1684 in 4.

IN parænesi ad Lectorem Auctor, ut videtur personatus (nam nec locus editionis expressus est) persuasum eundem esse cupit, se nullo aut partium studio, aut odio, nullis præmiis obstrictum, stadium hoc decurrisse. Roma se & Parisiis abesse, ut parum sua interesse debeat, utri magis, Luparæ an Vaticano placeat; in solam quippe veritatem intentum, & ab hac una gratiam relaturum, Cœlo teste, pugnare. Enimvero si *quatuor propositiones in Conventu Parisiensi* a. 1682. *editæ*, Regiisque edictis armatæ, intra Galliam stetissent, nec eo devolassent, ubi hostibus potentibus Romana Ecclesia cingitur, satius fuisse silere, Galloque eam curam relinquere, ut sedem, quam calamo infestabat, imperio & potentia adversus hæreticos in regno suo paucos debilesque tueretur. Ast ubi doctrina Parisiis deprompta totum orbem pervasit, nec hæretici (quos Lombardus putat) circumscripta Pontificis auctoritate molliti sint, nec in partes Romanæ Ecclesiæ tracti, (quod tamen Propositionibus illis prætexatur) sed potius Papistas Pontificiam majestatem tentantes riserint, triumphum de Gallis ipsis & Ecclesiastico præsertim ordine in suam velut sententiã perducto egerint, evaserintq; alieniores a Religione Romana, stupidi plane gelatiq; animi esse, silentium tenere, optimamq; causam deserere, quæ Scripturis, Canonibus, Patribus, Conciliis, sacris Doctoribus, antiquitate, usuq; perpetuo ac ratione nitatur. Nec illam doctrinam Ecclesiæ Gallicanæ esse, quam Conventus Parisiensis nuperis propositionibus exposuit, cum Concilio Lugdunensi, Viennensi, Patribus Constantiensibus

sibus, Doctoribus Gallis, Cardinali Perronio, toti Clero Gallicano, denique Galliæ Regibus aperte repugnet. Quare *Ludovicum Maimburgium*, qui inter præclaros scriptores aliquando censeri potuerit, si amœnitatem floremque Gallici sermonis,pari in sedem Romanam reverentia æquasset, nimiamque Aulam demerendi cupidinem prudentia vicisset, præter professionem suumque institutum in arcana Imperii calamum mersisse,seque regnantium litibus miscuisse,ac veluti stipendio conductum Pontificiam auctoritatem ex composito carpsisse. Æquius fuisse,Ecclesia tot hæreticis obsessa bello abstinere, eoque calamum ac ingenium vertere, ubi plus gloriæ, plus præmii, minusque periculi ostendebatur.

Nos pari candore, quo Maimburgii Tractatum pro decretis Cleri Gallicani regiisque edictis scriptum, mense Majo hujus anni *pag.* 216 retulimus,hunc adversum illa editum excerpemus. Narrabimus causam controversam,non judicabimus.

In præludiis in Tractatum ipsum factis, contentionis inter Pontificem & Regem Galliæ de Jure Regaliæ sive custodiæ fructuum vacantium Ecclesiasticorum universorum in Gallia,ortus & progressus enarratur, ex qua in multos Galliæ Prælatos a Regis parte stantes Romani Pontificis indignatio, & in Gallis par indignationis offensa extiterit, qui ipsi deinde injuriæ,quam putabant,arcendæ causa Parisiis congregati propositiones illas contexuerint. Ad quorum illustrationem & confirmationem subjungit *Brevia* ut vocant *Apostolica* tria ad Regem,*literas Pontificis* ad Conventum Parisiensem & ad moniales Sciarenses, *literas Cleri Gallicani* ad Regem suum ex Gallico Latine versas. Et cum quidam Pontificia ad Regem diplomata mollius scribi oportere censuerint,recitat *fragmenta epistolarum, a Pontificibus subinde ad summos orbis Principes missarum*,ex quibus colligit, Pontificum animum & morem semper eundem fuisse.

Verum cum Regaliæ argumentum non modo hac nostra tempestate,sed jam olim per gravissimas contentiones agitatum fuerit, & Ecclesiam diu multumque afflixerit, ut merito dubitare possis, plusne illi dirimendo calamis certatum an armis fuerit; operæ pretium se facturum credidit Lombardus, si rem totam a suis principiis evolveret, maxime cum vix aliud in historia Ecclesiastica obscurius occur-

rat magisque implexum, dum tot Canones decretaque Conciliorum, aliter ſemper aliterque ſtatuant.

Ut ergo claritatem huic nocti affundat, *Jus Regaliæ* ex quatuor juribus conflatum eſſe ait; ex jure videlicet eligendi, jure inveſtiendi, jure conferendi beneficia ſede Epiſcopali vacante, ac tandem jure proventus fructusque, dum nova electio exſpectatur, percipiendi: hoc ultimum temporalem Regaliam vocari, cætera ad Regaliam ſpiritualem pertinere.

De omnibus ſigillatim agit. *Eligendi ad cathedras Epiſcopales rationem variam* & multiplicem obſervatam fuiſſe dicit, obſervariq; poſſe putat, cum ille *ritus* nullo divino aut naturali jure ſancitus, ſed *ex voluntate hominum pendens*, ſicut alia humana jura mutari potuerit, novis hominum moribus leges novas expoſcentibus. *Initio* naſcentis Eccleſiæ, & multo poſt tempore, *non Epiſcopos tantum ſed etiam populum* ad electionem Paſtoris conveniſſe; attamen populum proprie non elegiſſe, ſed aut optaſſe tantum petiviſſeque, aut teſtimonium de vita & moribus eligendi tuliſſe, exemplo non præcepto Apoſtolorum, aut tantum conſultum fuiſſe, aut facta electione populi conſenſum expetitum eſſe, non quia neceſſarius, ſed ne invitis Paſtor obtruderetur. Deinde paulatim etiam *populum* ab electionibus *remotum* fuiſſe, donec partim conſuetudine, partim latis Canonibus penitus *excluderetur*. *Principum* ſola voluntate primis Eccleſiæ floreſcentis annis Epiſcopos fieri, graviſſime fuiſſe vetitum; *aſſenſum vero eorundem expetitum*. Imo cum magna neceſſitas, aut metus civilium diſcordiarum premeret, Epiſcopos jus eligendi Imperatoribus demandaſſe, & iſtorum præcepto totam electionem ſtetiſſe. In eodem neceſſitatis publicique periculi caſu etiam *Romanos Pontifices a multis Imperatoribus electos conſtare*, maxime cum ſchiſma votis certantibus Eccleſiæ immineret: neque tunc proprio jure Imperatores, ſed delegato uſos, & nomine ac voto Cleri populique. *Principes autem intra limites non ſtetiſſe*, ſed ultra provectos neceſſitate in morem converſa, poteſtatem inſtituendi & deponendi Pontificem Romanum uſurpaſſe: ex quo magnæ & exitiales Eccleſiæ & Reipubl. turbæ, reſiſtentibus ſubinde Pontifice & Clero, exortæ ſint. *Omnium obſtinatiſſime* pro Eccleſiarum libertate contra Imperatores *pugnaſſe Gregorium VII*, ſuoque rigore & ardore, qui nimius videri poterat, effeciſſe

effeciſſe, ut tandem anno 1122 ſub Calliſto II Henricus Imperator cederet, libertas electionum Epiſcopalium, & præſertim Pontificiæ concederetur, inveſtituræ quoad ſpiritualia abolerentur,& pax tandem reduceretur. Ab hoc tempore pacem inter Sacerdotium Regnumq; ſancitam fuiſſe, jactaque illius altiſſimæ quietis fundamenta, qua Romani Pontifices modo fruantur. Electiones Epiſcoporum extra Germaniam, præſertim ſummorum Pontificum,ab omni Principum aſſenſu exemtas; in Germania Clero quidem permiſſas, ſed tamen præſente Imperatore ejusve legatis,eaque conditione,ut a Clero electi ab Imperatore per ſceptrum regalia & feuda acciperent. Anno 1274 Concilium Lugdunenſe II a Gregorio X celebratum, totum jus Pontificem Romanum eligendi in ſolos Cardinales, non ſolum excluſis Principibus, ſed etiam populo,cujus a longiſſimo tempore votum & optio electionem præceſſerit, contuliſſe.

Ex illo autem tanto,quod ſibi in Romanorum Pontificum electionem ſumſerint Principes ſeculares jure,facile conjici ſcribit,multo plus illos ſibi arrogaſſe in Epiſcopos. Ergo vix aliquas in Germania, Gallia, Hiſpania electiones Antiſtitum reperiri,quæ non ex Principum aut conſenſu, aut voto, aut imperio fierent, quamvis id graviter Canones prohiberent;cum Principum voluntas pro imperio eſſet, imperium pro neceſſitate, ſicque electionum libertas peſſum iret. Huic malo ut Concilium Pariſienſe III mederetur,anno 507 prohibuiſſe electiones regio imperio violari,& a Rege electos omnino ſacerdotiis amoviſſe:anno tamen 549 Concilium Aurelianenſe V, licet electiones Epiſcoporum ſolis Clericis & populo conceſſerit,vetueritque ne Principes ad conſenſum faciendum cives aut Clericos inclinent,approbationem tamen electionis regiæ voluntati permiſiſſe. Idem in Concilio V Pariſienſi anno 615 & edicto Regis Clotarii confirmatum, ſicque conſuetudinem in jus & legem verſam. Idem quoque Jus Regibus Hiſpaniæ in Concilio Toletano XII collatum aut confirmatum eſſe. *Septimo ſeculo labente Martellum rerum in Francia potitum, una cum aliis Juribus eccleſiaſticis etiam electiones ſibi adſcripſiſſe;* eamque rem & Marcello fatalem fuiſſe,& Eccleſiæ, tanta rerum omnium inducta confuſione, ut Epiſcopatus laici potentiores ad ſe raperent. Cui malo ut mederetur Zacharias Papa, *Pipino Francorum Regi privilegium illum dediſſe ad omnes regni va-*

eantes Ecclesias Episcopos nominandi. Huic privilegio renunciasse anno 816 Ludovicum Pium Pipini nepotem, permisisseque Episcopos ex Cleri populique consensu eligi, sola necessitate assensus sibi servata, qui tamen nullam induxerit necessitatem eligendi quem Rex optabat; nec omisso Principis assensu irritam electionem fuisse, sed tantum si litibus & discordiis exposita esset, quo casu etiam suas partes Romani Pontifices interposuerint. Hunc statum electionum fuisse usque in annum 1122, quando, ut jam ante dictum, in Concilio Lateranensi sub Callisto II electiones Episcopales in plenissimam libertatem assertæ, & ab omni regio assensu exemptæ sint, salva tamen Regibus feudorum & regalium investitura, per sceptrum facienda. Anno tandem 1515 post insignem ad Marignanum victoriam, *Franciscum I Galliarum Regem cum Leone X* Bononiæ congressum, abolita Pragmatica sanctione, tot discordiarum matre, *concordata iniisse*, quibus jure eligendi a Capitulis avocato, integra facultas ad Episcopatus vacantes nominandi Regi concessa sit, jus tamen electiones & nominationes confirmandi Papæ reservatum. Pragmatica autem sanctio pactis illis abrogata intelligitur, consensu Ecclesiæ Gallicanæ a Carolo VII Galliæ Rege edita anno 1438, quæ decreta Concilii Basileensis recipiebantur, quibus libertas electionum reddebatur, & gratiæ exspectativæ beneficiorumque reservationes vetabantur. Sæpe ejus eversionem Pontifices Romanos frustra conatos fuisse. Doluisse quidem Clerum Gallicanum, Concordatis illis libertatem eligendi sibi ademtam, & ideo ad futurum Concilium generale provocasse: sed vix aliquid hac provocatione ipsum sperare posse, Concordatis in Concilio Lateranensi confirmatis, quod pro Generali Reges Galliæ habuerint, & ad id Ecclesiam Gallicanam sæpe vocatam, multumque exspectatam fuisse, submotis, quæ obtendebantur, impedimentis. Nec Clerum Gallicanum de sublatis electionibus conqueri potuisse. Licuisse enim Leoni Papæ id Francisco I concedere, quod jamdudum Zacharias Pipino dederat, Clero Galliæ nihil contra moliente. Deinde modicum per concordata Clero ademtum: nam ante ea assensum Regis eligendis Episcopis necessarium fuisse, imo preces regias (quæ pares sunt imperio) ex præscripto pragmaticæ sanctionis electiones præcessisse. Nihil ergo Concordatis præter nomen electionis Clero decessisse, collatione ipsa dignitatum, precum obtentu, jam in Re-

in Reges translata. *Et in hoc forte sensu sustineri utcunque posse, quod scripsit Maimburg.* Histor. Iconoclast. l. 2. f. 259. *pactis inter Leonem & Franciscum initis, nullum novum jus Galliæ Regibus quæsitum, sed illud tantum confirmatum, quod privilegio Zachariæ jam obtinebant.* Id verum esse, si velit preces regias electionibus interponi solitas, eundem pene effectum habuisse, quem jus nominandi & præsentandi per concordata Regibus permissum. Extra hunc sensum assertionem non constare, quia Ludovicus Pius privilegio renunciaverit, & in Concilio generali Lateranensi sub Callisto II libertas eligendi Clero permissa fuerit, Regibus assensu tantum & approbatione relicta.

Quibus de electionibus & nominationibus Episcoporum dictis, pergit *ad Investituras*, quæ proxime ad electiones sequuntur. Harum ortum, progressum, & post certamina cruenta etiam inter Imperatores & Pontifices exitum narrando, *bis* ob censuram duplicem *Maimburgium castigat*, semel, quod Brunonem Episcopum Signinum temeritatis accusarit, investituras hæreseos postulantem; iterum, quod Anselmum Archiepiscopum Cantuariensem imprudentiæ arguerit, diu recusantem homagium Henrico Regi Angliæ præstare, ab eoque nvestituras accipere.

Jam ad ultimum Regaliæ caput, quod in custodia ac usu fructu onorum Episcopalium sede vacante consistit, calamum vertit. Prinis, *inquit*, Ecclesiæ temporibus Episcopos solis fidelium oblationius decimisque vixisse: Constantinum lege lata permisisse fidelibus, t bona, quæ vellent, Ecclesiis relinquerent: hinc Ecclesiarum opes ehementer auctas. Præcipuam Clodovei, Pipini, Caroli que M. lieralitatem fuisse, integras provincias imo regna Ecclesiis gratitunis ergo ob accepta ab his summa beneficia donantium; & cum rca annum 1050 pœnarum pro peccatis redemtio induceretur, ut iantum pauperibus aut Ecclesiis donaretur, tantum pœnitentibus cederet, a divitibus profusas fuisse donationes. Auctis ergo Eccle opibus, juxta Canones Oeconomum ex Clericis præfectum, cujus æcipuum officium fuerit, defuncto Episcopo proventus Ecclesiæ rare custodireque successori tradendos. Et cum Principes secula- vacante Ecclesia facultates reditusque sibi vindicarent, severe id prohibitum esse in Conciliis. Sed nullas leges coercendæ Princim cupiditati pares fuisse, adeo ut nomine obtentuque custodiæ, omnia

omnia vacantis Ecclesiæ bona sibi Principes addicerent, non solum quæ titulo regalium feudique Ecclesiæ obvenerant, sed etiam decimas, supellectilem, ipsasque beneficiorum ecclesiasticorum collationes. Seculo XII sub Ludovico Juniore, Philippo Augusto, Ludovico IX Galliæ Regibus invaluisse illum morem. Priusquam autem in legitimam consuetudinem transierit, gravissimis proborum censuris vapulasse. Tandem in privilegium verumque jus transiisse, quando Gregorius X in Concilio Lugdunensi ann. 1174 Principibus concessit, ut ubi hactenus consuetudo obtinuerat, vacantium Ecclesiarum fructibus gauderent, excommunicatione percussis, qui hoc jus Regaliæ extenderent ad loca, ubi hactenus antiqua consuetudo non fuerat. Cæterum *Jus Regaliæ in Galliis extendi ad omnes provincias non posse, probantem allegat Petrum de Marca, quod etiam aperte ex Concilio Lugdunensi deduci posse videtur Lombardo.*

Hæc in primo Præludiorum paragrapho habentur. In altero rationibus & exemplis (inter quæ immerito reformationem a B. Luthero, zelo divino susceptam retulit) evincere studet, animum passionibus agitatum in errores prolabi Ecclesiæ fatales, eum quidem in finem, ut suspectas reddat propositiones Parisienses, a calentibus adhuc animis, & ut credebant, injuste lacessitis conceptas & productas.

Paragrapho III disquirit, quam in hoc Regaliæ negotio Patres Jesuitæ personam egerint, ac non diffitetur quosdam paucos, alienos a pietate suum institutum decente, & acceptorum a Romana Ecclesia beneficiorum immemores, Pontificis adversarios se constituisse, at *ipsius Societatis fidem Pontifici ita obligatam manere, ex voto & lege gratitudinis immortali, ut nunquam causam ipsius sit desertura.*

Paragrapho IV exhibetur Edictum Regium Latine ex Gallico redditum, cum Propositionibus Conventus Parisiensis.

Paragrapho V titulum Declarationi præfixum, juvandi videlicet hæreticorum conversionem, quos facilius sperare liceat ad unionem reversuros, circumscripta Pontificis, quam maxime aversantur, autoritate, perstringit, contendens, minuta ea non propterea hæreticum facilius converti, imo ex conniventia insolescere; ipsos vero Papistas oppugnato capite turbari.

Paragrapho VI & ultimo inter præludia persuadere suscipit, Calvi-

Calviniſtis,& Lutheranis non favere *propoſitiones Pariſienſes*, quibus cauſam ſuam meliorem faciant, Papiſtarum pejorem reddant, cum nec de ſumma rerum & fidei ſint, nec rebus ac dogmatibus jam deciſis certisque quicquam obſint, nec denique unitati veræ ſidei obſtent: nihilominus merito refelli debere curarique, *morbum enim afferre, etſi non mortem.*

Tractatum ipſum pro numero Propoſitionum, Pariſienſibus totidem oppoſitarum, in quatuor libros diſpeſcuit.

Liber I Propoſitionem I tuetur, Pontifici Romano in Principes ſeculares, eorumque provincias & regna, competere jus aliquod & poteſtatem, non ordinariam & directam, ſed indirectam, per quam cum urget neceſſitas tuendæ religionis, illos coercere, & niſi acquieſcant monenti, etiam exarmare, ne noceant, regnisque privare poſſit. Hanc Pontificis poteſtatem eſſe ſacris literis Patrumque doctrinis expreſſam, a ſacris Canonibus, univerſalibus Conciliis, præſertim Conſtantienſi & Lateranenſi IV aſſertam, uſu ſeculorum & exemplis ſubnixam, omnium fere Doctorum calculis traditam, cum recta ratione neceſſario connexam, & demonſtrare & adverſus argumenta adverſariorum defendere ſuſcepit. In textibus Canonicis decem exponendis urgendisque occupatus, paſſim Maimburgium refutare conatur, inficiaum a Leone Papa in Carolum M. Imperium Occidentis translatum eſ ſe, itidem negantem, datum eſſe a Pontifice jus eligendi Imperatorem Principibus & Electoribus Germanis.

Liber II Propoſitionem alteram tractat: Pontificis Romani poeſtatem omni Concilio ſuperiorem eſſe. Præmiſſis autem nonnullis le Concilii Generalis definitione, conditionibus, origine, neceſſitate, ommodis & incommodis, de quæſtionis ultimis ſeculis (ut perhibet) ontifici motæ initio occaſioneque, prærogativam & ſuperioritatem ontificis ſupra Concilia aſſerit ex ſacris paginis, Conciliorum Pontifi i ſe ſubmittentium teſtimoniis, Patrum aliorumque ſuffragiis, tandem ue rationibus conquiſitis. Subjicit autem caſus ſeptem, quibus Papæ oncilium prævaleat, in quorum nullo tamen Papa manens Papa judi tur. Sollicitus quoque eſt graviſſimas rationes ſuæ aſſertioni oppo as, ex ſacris literis, auctoritatibus Conciliorum Conſtantienſis & aſileenſis, textibus Canonicis, exemplis Pontificum a Conciliis judicarum, declinare & removere.

Liber III Propositionem tertiam habet: Pontificis summi, res fidei extra Concilium definientis e cathedra, infallibilem esse auctoritatem. Hic postquam præmisisset, *e cathedra definire Pontificem, cum non temere procedit, sed sufficienti examine rei habito, quod quantum esse oporteat, prudentiæ & discretioni ejus committatur*, rursum provocat ad Scripturas, Concilia, Patres, praxin Ecclesiarum, adversariorumque argumenta aggreditur convellere.

Liber IV Propositionem IV præscriptam gerit: Pontificis auctoritatem limitibus quibusdam esse circumscriptam. Neque enim illum posse in legibus divinis & naturalibus dispensare, neque juri quæsito, pactis & privilegiis, quæ in pactum transierunt, derogare, posse tamen in jure naturali permissivo, votis, juramentis DEO factis, & Canonibus Apostolorum ex causa dispensare: Obstringi etiam suis suorumque Prædecessorum legibus, quoad vim directivam, habere autem facultatem in omni lege Canonica legitimis honestisque de causis dispensandi.

JOH. CONRADI PEYERI, MED. D. MERYCOLOGIA,

seu

De Ruminantibus & Ruminatione Commentarius.

Basileæ, apud Joh. Ludov. König & Joh. Brandmyllerum, 1685 in 4.

TRIBUS libris absolvitur universum opus, quorum summam ordine recenseri, operæ fuerit pretium.

Libro I de ruminantium speciebus & differentiis agitur, ex-hibitoque totius operis argumento, & ruminantium in certas cla[illegible] distributione facta, enumerantur primum *Insecta* ruminantia, [illegible] sunt gryllus, bombyx, eruca, lumbricus, limax, vermis cucurbi[illegible] us seu gryllotalpa; moneturque simile quid ruminationi in musc[illegible] scarabæo, apibus, crabronibus & vespis quoque observari, ad vera[illegible] tamen ruminationem non referendum. Dein *Aquatilia* rumin[illegible]

tia recensentur, scarus, salmo, aurata, mugil, echinus, turio & phocæna. Gammari, quoniam ventriculo gaudent dentato, oreque bidente, præmorsa alimenta ibidem iterum masticare solent, ruminare quodammodo videri dicuntur, inter vere ruminantia nihilominus non numerandi. Sequuntur *Volatilia*, velut ardea, ciconia, pelecanus, columba. *Quadrupedum* vero plura occurrunt genera, bubulum, cervarium, ovillum atque caprinum, tandemque anceps & mixtum. Potiora sunt, boves domestici pariter ac feri, vaccæ, cervi, alce, tarandus, platycerotes, caprea & capreolus, oves, aries, hircus, capra, ibex, rupicapra, taurelephantus, butragus, hippelaphus, onelaphus, tragelaphus, item camelus, lepus, cuniculi, mures Pontici & Alpini, cuniculi Brasilienses, &c. Denique *Hominum* ruminantium exempla decem, partim ex *Fabr. ab Aquapendente*, *Sennerto*, *Salmutho*, *Joh. Fabro Lynceo*, *Velschio*, *Ludovico*, *Wildio*, partim ex propria observatione narrantur.

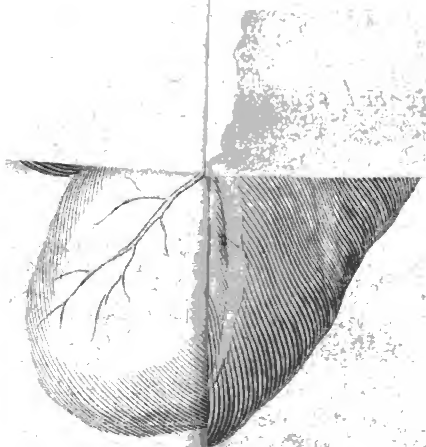
Libro II de organis ruminationi inservientibus differitur. Sunt vero juxta Auctorem partium ruminationi inservientium aliæ *principales*, os, gula & ventriculus: aliæ *ministra* seu sociæ operis, diaphragma cum pectoris abdominisque musculis, & copiæ auxiliares spirituum animalium. Ventriculus nonnullis ruminantibus saltem unicus est, leporibus, cuniculis, muribus Alpinis, scaro & hominibus ruminantibus: cæteris multiplex, duplex in capra Libyca, addace atque capreolis, quadrigeminus inprimis notatur in quadrupedibus bisulcis. Nomina hinc ventriculo quadrigemino ab Aristotele imposita hæc sunt: primus dicitur κοιλία, secundus κεκρύφαλος, tertius ἐχῖνος, quartus ἤνυστρον. Ex versione Theodori Gazæ venter, ... aneum seu reticulum, omasum & abomasum. In quibus vero duplex tantum est ventriculus, in iis observatur venter seu rumen cum omaso; reticuli & omasi vestigia quidem apparent, verum ita confusa, ut pro singularibus reputari nequeant. Porro ubi de coagulo pi... que in ventriculo ruminantium repertis incidenter sed curiose actum, de singulis ventriculi quadrigemini partibus, de κοιλίᾳ seu ventriculo primo, ejusque nominibus, magnitudine, figura, substantia & ...iis: de κεκρυφάλῳ seu reticulo: de ἐχίνῳ seu omaso: de ἠνύστρῳ abomaso tractatur. Leporum inde & cuniculorum describuntur ventriculi, pisciumque, ovium atque insectorum, quæ rumina-

 tioni

tioni analogum quid agunt. Hinc de gula & œsophago (quem proprie dici stomachum asserit,) sermonem faciens Autor, inprimis fibras ejusdem omnino obliquas demonstrat, ita ut motu contrario & pabulum ad ventrem impellere, & inter ruminandum in os repellere valeant. Explicat inde os, dentes atque linguam, inque lingua, palato atque malis notat asperitatem ad detinendum pabulum factam. Dentes in maxilla tantum inferiori ait reperiri incisores, caninos plane nullos, si bisulca intueamur ruminantia. Caninis tamen gaudere camelum; cuniculum & leporem binos in utraque maxilla monstrare incisores. Denique de partibus ruminationem adjuvantibus loquitur, ac docet, quomodo inter alias diaphragma faciat ad removendos quasi pabuli bolos. Hisque sic explicatis, icones ruminantium ventriculos illustrantes exhibet.

TAB. IX. Et icon quidem I repræsentat universos ruminantium bisulcorum ventriculos, exemplo hircinorum, quam hic etiam exhibere nobis visum est. Notandum vero de positura, in animalibus sinistro ferme condi hypochondrio, quæ hic a gulæ dextris pinguntur; qua conversione opus fuit, ut ventriculi omnes in conspectum venirent. Est vero AAA κοιλία μεγάλη, magnus seu primus venter, in quem pabulum præmansum immittitur & ruminationi præparatur. BB κεκρύφαλος, reticulus sive secundus ventriculus, in quo plerumque cibus ruminatus & succosus invenitur, sæpeque tam spumeus, ut manifesta fermenti operantis signa pateant. C ἐχῖνος, omasum, ventriculus tertius, ad compressionem magis cibi, quam ruminationem faciens. DD ἤνυστρον, abomasum, quartus & ultimus ventriculus, a quo intestina producuntur ruminantibus longissima. E pylorus, qua transitus est eliquatis cibis e ventriculorum novissimo ad intestina. F intestini tenuis portiuncula, quæ cum pyloro & abomaso communicans alimentum probe resolutum prima excipit & transmittit. GG gulæ & oesophagi portio, alvum petens in magni ventris & reticuli confinibus. H conspicuus venæ ramus, magnum ventrem perreptans, & surculos etiam viciniæ porrigens. I arteriæ cœliacæ propago, ventrem ut vena pervadens, ramulis etiam vicinitati traditis. Nervos atque lymphæ ductus pictos non esse, intuenti patet, quorum specimen in *Th. Willis* neurologia & parte I de operat. medic. cernitur.

Icon

Icon II, ut ad reliquas progrediamur, quas huc transferri omnes instituti nostri ratio non patitur, exprimit magnum ventrem seorsim, qua faciem externam, sublata tamen extima membrana cum vasis atque pinguedine. III eundem exhibet ventrem, qua fibras interiores, detracto involucro externo ablatisque fibris exterioribus. IV internam faciem ejusdem ventris refert ex parte, potissimum ut illius imbricati apices conspiciantur. V adumbrat reticuli fibras musculosas interiores. VI spectandam proponit internam reticuli superficiem cancellatam. VII schematismus est omasi bubuli, ab externis fibris denudati, ut interna in conspectum veniant. VIII, IX & X omasi folia membranacea majoris, minoris, ac mediæ magnitudinis delineant. XI effigiem sistit ventriculi e cuniculo atque lepore, in quo curiosum est, œsophagum medium ejus petere, & valvulam quandam membranaceam in duos quasi ventres eundem discriminare. XII denique œsophagum bubulum spectandum offert.

Librum III ab etymologia ruminationis & differentibus ejus speciebus auspicatus Auctor, characteres ruminantium potiores dicit cornua, maxillam superiorem edentatam sub labro, pastum graminis & fœni expeditum, oris ac linguæ asperitudinem, ventriculorum pluralitatem, inque his nonnunquam motu complicatas & coactas pilas, coagulum item, lac spissum & pingue, denique uterum fœmellarum cotyledonibus præditum. Ex his autem non omnia ait omnibus competere, sed alia magis huic, quam alteri speciei; leporibus & cuniculis paucissima tribuit. Porro ruminationem aliam genuinam vocat, aliam simulatam; hæc ita dicitur, quando desunt essentialia quædam requisita, quale quid observamus in cancris & astacis. ...i enim escam quidem remandunt, ex analogia tamen ruminare ...m dicuntur, quoniam cibum in os non refundunt, sed ventriculi ...ntibus conficiunt. Pariter aves & gryllotalpæ, quamvis pastum ... deglutiunt, non ruminant tamen legitime, quoniam secunda vice ...n ex ore sed ingluvie cibum deglutiunt. De ruminationis dein... natura & caussis ubi agit, cum ruminationis essentiam in motu ...nsistere statuat, hinc ad motus diversitatem explicandam, triplicem ...n constituit in animalibus, voluntarium, naturalem & spasmicum ... convulsivum. Brutis voluntarium omnino denegat, solique homini adscribit. Naturalis autem quatuor recenset species. Primus

facit ad nutritionem animalis, ſecundus ad corpus de loco in locum transferendum, tertius ad defenſionem corporis, quartus ad ſpeciem propagandam. Cumque motus ille ad nutritionem tendens vel ſit majoris neceſſitatis adeoque continuus, vel minoris ac intermittens, hinc appoſite ad intermittentem motum naturalem referri ruminationem putat. Cauſas ruminationis, quarum communiter tres enumerant, pabuli aſperitudinem, dentium inopiam & multitudinem ventriculorum, reſpuit, creditque cauſam impellentem tantum eſſe pabuli ruditatem ſeu aſperitatem, duritiem, craſſitudinem & cruditatem. Hac de cauſa, inquit, cum bruta fœno, ſtramine, ſtipulisque veſcuntur hyeme, magis ruminant quam æſtate, & quandocunque tenera aut mollis ac delicata eſt paſtio, tunc vel nulla vel breviſſima obſervatur ruminatio. Voracitati autem ac amplitudini ventris adſcribendum cenſet, quod rude pabulum aſſumant animantes; idipſum vero cum mole ſua diſtendat ventrem, incitare ruminationem videri. Progreditur inde Auctor ad ruminationem humanam; præmiſſaque *hiſtoria* cum voluptate legenda ruminantis textoris, ſubjungit ruminationem homini non eſſe naturalem, ſed a machinæ corporeæ depravatione ortam. Cauſas hujus rei tres addit, nempe errorem matris, morbos, & conſuetudinem. Gravida enim cum attentius aſpicit animalia ruminantia, vi imaginationis diſpoſitionem ruminationis tenello embryoni imprimere poteſt. In adultis ſtigmata, ulcera aut bilis ſimilesque humores acres, ad cibi non immutati redditionem ventriculum cogunt. Prava quoque conſuetudo in naturam interdum abit, ut pro lubitu alimenta in os revocari queant. Conſilium vero ſuppeditat Auctor ad tollendam ruminationem homini moleſtam, ſuadetque aſſumendum eſſe paucum & facillimæ digeſtionis, inediam nocivam pronunciat, at maſticationem diligentem ſumme proficuam. Alimenta ſeligit minus acria, ſed temperata & mollia. Deambulationem quoque a paſtu jubet, amicamque converſationem. Inter medicamenta omnia amara, acida, auſtera, acerba ac ingrata rejicit, nec niſi grata & ventriculo accepta præſcribenda eſſe contendit. De ruminantium inde paſtu acturus, facta diſtinctione pabuli in recens ſuccoſumque, & aridum atque exſuccum, recenſitisque plurimis in nutritionem ruminantium cedentibus, quæſtionem format, quomodo animantia, utpote ſenſibus deſtituta, ſalubria ab inſalubribus &

vere-

venenosis discernere queant. Respondet autem, eam esse natium subtilitatem & conformationem organicam, ut effluvia plantarum commode excipere valeant, talem motum cerebro nervisque imprimentia, unde constet vel congruum esse vel incongruum, i. e. edendum vel minus edendo aptum. Postmodum de varietate in pascendo loquitur docetque, quomodo animalia quædam labris atque dentibus primoribus pastum avellant, alia fodiendo, alia lambendo eundem corripiant; item quodnam discrimen sit masticationis in ruminatione, dum nonnunquam magna sit, concitata ac frequens, interdum vero exilis, tarda brevisque. Tandem explicat aeris in plantarum poris atque meatibus contenti efficaciam in ruminatione, utpote qui calore ventris rarefactus pabulum simul attollat, præsertim si pastus maceratione turgeat, venterque satis repletus sit. Subjungit porro utilitatem ruminantium & ruminationis. Ac initio asserit, ruminationem facere ad meliorem ciborum digestionem, ideoque pro sanioribus habenda esse ruminantia, quippe quæ etiam olim ab Israelitis, Deo sic statuente, pro mundis habita fuerint, non modo ad usum quotidianum, sed & ipsa sacrificia. Rationem autem salubritatis triplicem monstrat, videlicet 1 quod simplici utantur victu: 2 quod ruminatio pastum extenuet recludatque, ut aditus fermento ventriculi ad intima pateat facilior: 3 quod propter ventriculorum pluralitatem intestinorumque longitudinem, assumta penitius digerantur, atq; in alimentum excoquantur perfectissimum.

De impedimentis deinde ruminationis acturus, ea partim ad morbos refert, partim ad pabuli malignitatem aut nimiam quantitatem. Subnectit his curam modumque, juxta quem tolli ejusmodi impedimenta, servarique ruminatio queat. Ultimo loco medicinæ atque philosophiæ præstantiam, felicemque conjunctionem satis prolixe commendat.

Subjuncta operi Appendix, præter Sciagraphiam Autoris de Ruminantibus ad Naturæ Curiosos, continet sub titulo Symbolæ 1 Epistolam D. *Heideggeri*, quæ circa observandum ciborum discrimen præceptum divinum examinat, ac docet ejus rationem non simpliciter fuisse mysticam. Symb. 2. Epistolam *Wepferi*, quædam circa digestionem & ruminationem brutorum tradentem, quæ & alia ejusdem Autoris exempla ruminationis humanæ memorat, & quæ circa cervum

vum bovemque obſervata ſint. Symb. 3. Epiſtolam *Wagneri*, quæ varia continet circa ruminationem notatu digna, in lepore, cuniculo, locuſta, gryllotalpa, ſalmone, ſcaro, camelo, &c. Symb. 4. *Harderi* meditationes de chylificatione & ruminatione, inprimis contra Gliſſonium. Symb. 5. *Joh. de Mumlto* ſententiam de ruminantibus, cur a Judæis habita pro mundis fuerint, & quamobrem ea tantum veſcantur vegetabilibus. Symb. 6. confert *Petrus de Apples*, anagrammate carmineque Græco in honorem Autoris facto concludens.

PETRI PETITI DE AMAZONIBUS Diſſertatio: qua an vere extiterint nec ne, variis ultro citroque conjecturis & argumentis diſputatur; multa etiam ad eam gentem pertinentia ex antiquis monumentis eruuntur atque illuſtrantur.

Pariſiis, apud Andream Cramoiſy, 1685 in 12.

QUæ de Amazonum rebus in litteras relata & memoriæ prodita ſunt a priſcis auctoribus, communi etiam aſſenſu recepta; mendacii ſuſpecta nonnullis fuerunt viſa & pro fabuloſis habita. Strabo ſane lib. XI. multa τερατώδη καὶ πίστεως πόῤῥω, hoc eſt, portentoſa & fide indigna in earum hiſtoria notat; & Philoſophorum plerique tale regnum aut ejuſmodi rempublicam mulierum ſeorſum absque viris degentium, qualis deſcribitur, extitiſſe multis rationibus in medium allatis negant, nullam civitatem ex ſolis conſtare feminis poſſe arbitrati. Neque enim conſilii capax eſſe muliebre genus, aut magnas deliberationes ab eo poſſe inſtitui: pectus præterea iis deeſſe animique magnitudinem ad bella ſuſcipienda aut repellenda neceſſariam. Præterea oſtendi non poſſe quo pervenerit hoc hominum genus, aut quibus in locis nunc degat, vel ubi terrarum iſti ſimilis extet civitas. Diſcrepare autem, & ab ordine quem natura in cunctis operibus ſuis oſtendit alienum videri, mulieres poſſe in unam reipublicæ formam ſolas coire, & revera olim coaluiſſe, idem autem nunquam poſtea tot ſeculis contigiſſe. Quibus & aliis argumentis Strabo, Palæphatus, & nonnulli alii adducti collegerunt, falſa eſſe illa omnia quæ de Amazoni-

zonibus dicuntur, nullasque ejusmodi unquam fuisse in terris feminas.

Quas tamen & existere potuisse, & revera extitisse, doctissimus Auctor *viginti* prioribus eruditæ hujus Dissertationis capitibus accurate demonstrat: nequaquam absurdum esse aut naturæ adversari ostendens feminarum imperium. Quæ autem a Strabone (cap. 2.) & Philosophis, ac cumprimis Aristotele (cap. 3.) afferuntur, de naturali & usitato rerum ordine accipienda esse docet, quo viri mulieribus præesse jubentur; qui tamen adeo fatali necessitate quadam definitus, constans, perpetuus & immutabilis non sit, quin æque ut aliæ naturæ partes quæ Lunæ subsunt quapiam exceptione vacillet: (cap. 20.) nec posse eodem per universum orbem terrarum modo se habere homines, sed pertinere ad universi ordinem, ut quædam ab eo certis in partibus orbis recedant, cum ne monstra quidem & peccata extra omnem ordinem esse philosophi ostendant. (cap. 18) Porro legibus naturæ & rationi quod adversetur, nihil in Amazonum historia deprehendi manifestum facit, dum causas inusitatæ ac singularis earum indolis affert: (cap. 8) quarum *prima* est loci ac regionis natura ubi vixerunt, (cap. 9. 10. 11. 12. 3.) *altera* educatio, qua victu aspero admodum, assiduo in montibus venatui atque laboribus ab infantia assuefactæ, & corpore robustæ, & animo audaces supra sexus conditionem factæ sunt, (cap. 14) *tertia* sexus conditio, qui virili par, aliquando superior, (cap. 15) *quarta* assiduus labor & exercitatio, (cap. 16) *quinta* cœli frigidi sub quo degebant natura, quæ feminarum ingenia virorum moribus plane similes reddidit. (cap. 17) Exempla etiam regnorum a feminis conditorum & administratorum affert, (cap. 7) eorumque objectionibus, qui fidem Amazonum historiæ derogant, respondet cap. 19 & 20.

Assertis hac ratione Amazonibus, & earum historia adversus eos, qui negant extitisse tales quales memorantur, vindicata; multa ad eandem pertinentia haud vulgaria subjungit, & ex omni antiquitate ac priscis rarioribus monumentis ea affert, quæ alibi non reperire licet. Ad hanc rem veteribus nummis potissimum usus, quorum magna apud doctos semper fuit auctoritas ad fidem faciendam, longeque major est hisce temporibus, præsertim apud notæ urbanioris homines; quibus in hac rerum antiquarum investigatione nihil satis

constitutum videtur, nisi idem aliquo nummorum aut aliorum ejusmodi monumentorum testimonio etiam demonstretur. Hæc igitur illustrium virorum & amicorum ex armariis nactus, adhibita Græcorum potissimum scriptorum ope & omnifaria eruditione, qua præstat, egregia plane & nemini antea observata notat de Amazonum cultu (cap.21) ad quem mos ille pertinet, quo obtinuisse apud eas fertur dextræ in virginibus teneris mammæ exustio, de quo quid statuendum (cap. 22 & 23) disquirit; de earum armis (cap. 24.) & cumprimis pelta; (cap. 25, 29.) de earum expeditionibus præcipuis; (cap.27) de instrumentis quibus signum pugnæ dederint ac Martem accenderint; (ibid.) Sedes dein & urbes ab iis habitatas cultasve commemorat, (cap. 28 & seqq.) monumenta item & templa (cap. 30,39) ac sepulcra earum (cap.40) exponit: tum in nomina istarum inquirit, quæ a Græcis scriptoribus immutata, eque barbaris nitidiora conficta (cap. 41) docet; ac tandem temporis rationem quo inceperit ac desierit Amazonum potentia ac regnum (cap. 42. 43.) investigat: hoc loco de Thalestridis Amazonum reginæ profectione ad Alexandrum M. cum in Hircania versaretur, generosæ sobolis ex eo suscipiendæ causa, (pag.362.sqq.) fuse & erudite disserens.

HISTOIRE DE L' EMPIRE &c. par le Sieur Heiss.

i. e.

Historia Imperii, (Romano scilicet Germanici) in qua agitur de ejus origine, incrementis, revolutionibus, gubernatione, politia, fœderibus, pactis, novisque pacis Westphalicæ legibus. Autore Dn. Heissio.

Parisiis apud Cl. Barbin 1684 in 4. & Hagæ Comitum, apud Hadr. Moetiens, 1685 in 8.

EN novum rerum Germanicarum scriptorem, in Germania, ut refert, natum, sed qui Gallice scripsit, & in Gallorum forte gratiam. Incipit a Carolo M. ejusque historiam omniumque successorum, usque ad annum 1648 prima operis parte libr. I. II. III. concinne & perspicue contexit: altera statum Germaniæ publicum seu politicum re-

præ-

præſentat. *Libro* nempe IV mutationem ſtatus priſtini a ſchiſmate religionis, ſecutisque poſtea motibus, & pacis Weſtphalicæ placitis deducit, Proteſtantium partibus & hic & alibi parum favens. Cæterum ortus ſui memor, Romanæ cognominationis honorem Germaniæ non detrahit, & de forma Imperii diſputans, Monarchicam aſſerit Ariſtocratice temperatam. Dein electionem & coronationem Imperatoris & Regis Romanorum deſcribit. *Libro* V de tribus Statuum curiiis, de comitiorum ordine, & de circulorum, ſummorumque tribunalium conſtitutione tractat, inſeritque *Matriculam*, quæ vocatur, Imperii. *Libro* VI de ſingulis Electorum, Principum & Comitum familiis, ditionibus, inſignibus aliisque memorari ſolitis agit, nec non de Nobilitate & Civitatibus Imperii & Hanſeaticis, denique de Republ. Helvetiorum. Subjunctæ ſunt integræ verſiones Gallicæ, Inſtrumenti pacis Weſtphalicæ A. 1648; Receſſus Norimbergenſis A. 1650; Proteſtationis Pontificiæ A. 1648 paci oppoſitæ: dein Capitulationis Leopoldinæ A. 1658; Transactionis Paſſavienſis A. 1552, ſecutæque poſt triennium conſtitutionis pacis Religioſæ; Concordatorum cum ſede Romana A. 1448, eorundemque Declarationis Gregorii XIII de beneficiis menſe Apoſtolico vacantibus A. 1576; denique Conſtitutionis Caroli IV, quæ Aureæ Bullæ nomen habet, A. 1356.

Etſi vero nec tempori, nec induſtriæ peperciſſe videatur Autor, evitare tamen non potuit lapſus, qui aliis tot tantasque res in compendia digerentibus, præſertim circa locorum & hominum nomina, accidere ſolent; multa quoque a typographis peccata ſunt. Unum modo aut alterum ſpecimen ex provinciæ noſtræ deſcriptione dabimus, ea tantum fini, ut diligentia in corrigendis erroribus excitetur, & ne promiſcue pro veris & certis accipiantur, quæ fide aliorum, nec ſatis accurate, novis ejusmodi libris inſeri ſolent. Scribit autem Lib. VI. cap. 10, ubi illi de Sereniſſima familia Saxonica ſermo eſt, optima Potentiſſimi Electoris Saxonici oppida eſſe Pitskam in Bohemia, Budiſſinam, Dresdam. Ubi non tantum ordo turbatur, & ex Miſnia ſaltus fit in Bohemiam, ſed & Pitska urbs primo loco celebratur, quam nullibi reperiri certum eſt. Putabamus Pirnam Saxonicæ ditionis non ignobile, verſus Bohemiæ fines, oppidum, autori in mentem veniſſe; ſed hoc ipſum paulo poſt, cum arce ſua diſerte memorat. Miſnam ad fluvium ejusdem nominis collocat, qui parvus & pene ignotus rivulus eſt, ſed Albis celebratiſſimi fluminis oblivifcitur, cujus

ripæ Misna amœnissimo situ prætenditur. *Augusto Saxoniæ* Duci glor. memor. Archiepiscopatum Magdeburgensem ex hæreditate paterna obvenisse dicit, quem ut notissimum est, & ab ipso autore *d. Lib. VI. cap. II* observatum, non nisi ad vitæ tempus, jure quod vocant, *Postulationis* tenuit, morteque sua ad Potentissimum Electorem Brandeburgicum transmisit. Præterimus alia non pauca in Saxonicis aliisque rebus, quæ emendationem desiderant, & a peritis lectoribus haud difficulter observari poterunt.

ADAMI ADAMANDI E SOCIET. JESU Kochanski Dobriniaci, Sereniss. Poloniarum Regis Mathematici & Bibliothecarii, OBSERVATIONES Cyclometricæ, ad facilitandam Praxin accommodatæ; ex Epistola ad Actorum Collectores.

QUi Mathemata serio coluerit, nec tamen ad difficillima quæque & adhuc insoluta Problemata vires ingenii sui pertentandas censuerit, vix quenquam repertum esse existimo. Haud equidem diffiteor, me quoque olim eodem morbo laborasse, & ut alia prætercam, in Circulo quidem quadrando, vel examinandis aliorum in eo conatibus, operæ non nihil collocasse. Non attinet hic enumerare Methodos, quas ea in re secutus fueram: unam tantum, quam fortasse quispiam felicius excolere poterit, commemorabo. Persuaseram mihi conjectura quadam, possibiles esse aliquas Rectarum sectiones, quarum segmenta invicem, & cum aliis rectis Longitudine vel Potentia incommensurabilia essent, Circuli tamen Areæ, vel Peripheriæ partibus Longitudine aut Potentia commensurarentur; ita ut inventa sectione istiusmodi, liceret ex ea Tetragonismum expedire Geometrice, vel saltem rationem Diametri ad Ambitum, in numeris ad lubitum maximis supputare.

Ad eam porro cogitationem videbar mihi non temere, sed illius Quadratricis, a Dinostrato inventæ, ductu devenisse. At cum ab istis laboribus ad alia disparata studia animus avocaretur, illum tandem adjeci, & quidem magnorum Virorum exemplis incitatus, ad investiganda compendia quædam Cyclometrica, Praxibus mechanicis utilia, idque tam in Numeris, quam Lineis; quorum nonnulla hoc loco adferre lubet.

DIA-

DIAMETRI AD PERIPHERIAM CIRCULI

Rationes Arithmeticæ

	Defectivæ		*Excessivæ.*
A	1. ad 3. +	Aa	1. ad 4. —
B	8. ad 25. +	Bb	7. ad 22. —
Z	1.... 15.... 3	Zz	1.... 16.... 3.
C	106. ad 333. +	Cc	113. ad 355. —
Y	1.... 4697....3.	Yy	1.... 4698 ... 3.
D	530762. ad 1667438 +	Dd	530875. ad 1667793. —
X	1.... 5448.... 3.	Xx	1.... 5449.... 3.
E	Diam. 2945 294501.	Ee.	Diam. 2945 825376.
	Periph. 9252 915567 +		Periph. 9254 583360. —
V	1.... 14774.... 3.	Vv	1.... 14775.... 3.
F	Dia. 43 521624 105025.	Ff	Dia. 43 524569 930401
	Per. 136 727214 560643 +		Per. 136 736469 144003 —

Harum quædam minoribus terminis,

cc	$22\frac{3}{5}$	ad	71	—
d.	265381.	ad	833719	+
e.	30685681.	ad	96401910	+

Methodicam prædictorum Numerorum Synthesin in *Cogitatis, & Inventis Polymathematicis*, quæ, si DEUS vitam prorogaverit, utilitati publicæ destinavi, plenius exponam; sufficiet interim ad eorum notitiam insinuasse sequentia. Numeri Characteribus Z. Y. X. V. tum simplicibus, quam geminatis insigniti, sunt *Genitores*, e quorum ductu, Numeri illis subjecti C. D. E. F. simplici, geminoque charactere notati, procreantur hoc modo. Ratio 7. ad 22. Excessiva, ducta in Genitorem Z. 15; & adjecto ad Productum Diametri, numero 1. ad Peripheriæ autem, hoc altero adjacente 3; constituit Rationem C. 106. ad 333, Defectivam: Genitor autem major Zz. 16, ductus in eosdem terminos Excedentes 7. ad 22, adjectisque ad horum Producta numeris 1 & 3, conficit Rationem Cc. 113. ad 355. Excess.

Similiter hi termini Excessivi 113, 355, multiplicati per Genitores Y. Yy. videlicet 4697 & 4698. servata adjectione numerorum 1. & 3 Producta Diametri Peripheriæque, offerent terminos Rationum

D & Dd, quæ longe propius accedunt ad Archimedeam, a Ludolpho, & Grümbergero nostro vastissimis expressam numeris. Eadem ratione in reliquorum Terminorum genesi proceditur. Ut autem oculis ipsis usurpare liceat, quantum exactitudinis adferant Rationes illæ, visum est hoc loco adjicere Synopsin totius calculi, quo prædictæ Rationes ad Archimedeam, tanquam ad lapidem Lydium examinantur, ut appareat, quantum sit uniuscujusque peccatum, defectu vel excessu Peripheriæ taxato in partibus Diametri totius, in particulas Decimales subdivisæ.

Examen Rationum Cyclometricarum.

Diam.	100000	00000	00000	00000	00000	Archimedis
Periph.	314159	26535	89793	23846	26433	+ Ratio.
B.	312500	00000				
	1659.	26535	Defectus			
Bb.	314285.	71428				
	126	44892	Excessus.			
C.	314150	94339	62264			
	8	32196	27529	Defectus		
Cc.	314159	29203	53982			
		2667	64189	Excessus		
D.	314159	26535	81077	77120		
			8715	46725	Defect.	
Dd.	314159	26536	37862	02024		
			48068	78178	Excess.	
E.	314159	26535	89787	82814		
			5	41031	Defect.	
Ee.	314159	26535	89796	49172		
			3	25326	Excess.	
F.	314159	26535	89793	23833	89913	
				12	36520	Defectus.
Ff.	314159	26535	89793	23855	91866	
				9	65432.	Excessus.

Ex hac Tabella colligitur: imprimis quantitas Defectus, vel Excessus cujusvis Rationis, taxata Fractione, cujus Denominator est Diameter supremo loco posita, videlicet 1 cum tot zeris, quot libet assumere: Numerator autem erit is, qui in eodem cum Denominatore gradu Decimali consistit. Sic Rationis C Defectum metitur hæc Fractio $\frac{8}{100000}$ quæ exactior erit, si prolixior Denominator assumatur.

Col

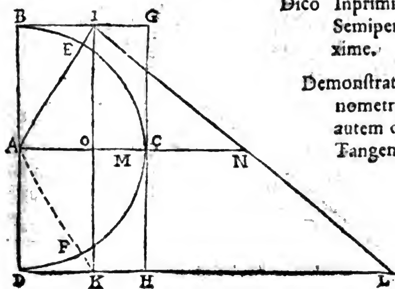
Colligitur ex eadem secundo. Rationes a nobis exhibitas, adeo compendiosas esse, ut earum nonnullæ, duplo pluribus notis Archimedeis æquivaleant; quanquam ipsa Cc duplum earum excedat, quæ proinde brevitate, nec non exactitudine sua, in Praxi cæteris præferenda videatur, cui, dum quid accuratius quæritur, ipsa d succedat. Præter has quidem mihi suppetunt adhuc plures, consimili dote præditæ, sed eas, ne nimius videar, alteri occasioni servandas existimo. Concludam interim singulari quadam, & ut ita dicam, curiosa Ratione, quæ est 991 ad $3113 \frac{991}{3111}$, quæ cum Archimedea consentit in octonis notis prioribus, ac tum primum illam incipit excedere, minus quam 23 centesimis.

GRAMMICÆ RATIONES CYCLOMETRICÆ,

Ad Usus Mechanicos.

HArum quidem complures olim a me repertæ; hoc tamen loco visum mihi est eam tantum proponere, quæ huic Anno præsenti, quo ista scribimus, affinitate quadam conjuncta est.

Oporteat igitur Semiperipheriæ BCD Rectam proxime æqualem reperire. Ducantur Tangentes BG, DH, quarum prior Radio AC æqualis, & jungantur GCH. Tum Radio CA secentur ex C arcus utrinque æquales CE & EF: quorum quivis complectetur Gradus 60, reliqui autem BE, DF singuli gr. 30. Agatur per E Secans AI, determinans Tangentem BI. Capiatur tandem HL, æqualis Diametro BD; ac tum ducatur IL.

Dico Inprimis IL æqualem esse Semiperipheriæ BCD proxime.

Demonstratur calculo Trigonometrico. Intelligatur autem ducta esse IK, quæ Tangentes BI, DK conjungat.

Quo-

Quoniam ad Radium AB.	100000	00000	00000.				
Tangens gr. 30 est... BI.	57735	02691	89626.	Erit hujus			
Compl. ad Radium, ipsa IG.	42264	97308	10373.	Igitur			
Tota KH + HL, sive KL.	2 42264	97308	10373.	Ergo			
IK q + XL q.	9 86923	17181	95572	75995	52843	99129.	
Horum Radix est. IL.	3 14153	33387	05093.	Hæc autem			
Deficit ab Archimedea. Z.	5	93148	84700.				
Continetur in AB. vicib. X.	....	....	16859.				

Dico deinde, Peripheriam sic inventam, ab Archimedea veræ proxima deficere minori Ratione, ea, quam habet Unitas ad Decuplum currentis Anni 1685 a Christo nato, Æra vulgari numerati; majore autem, quam eadem 1 habeat ad decuplum anni 1686, proxime secuturi. Cum enim Peripheria nostra IL, ab Archimedea (præcedentis Tabulæ) deficiat numero Z, qui totam Diametrum, numero AB taxatam, metitur numero X: manifestum est, Unitatem ad numerum præsentis Anni decuplum, videlicet 16850, majorem habere rationem quam ad X, priore majorem: minorem autem, quam ad hunc 16860, per demonstrata Prop. 8 Quinti Elem. Euclid. E quibus Praxeos istius εὐπορία καὶ ἀκρίβεια, cum intellectu comprehendi, tum memoria facile retineri poterit.

Epimetri loco adjungam alteram Praxin Linearem Mechanicorum Circino opportunissimam, quod ea continua Diametri bisectione peragatur, sitque longe exactior præcedente: sic autem instituitur. Dati Circuli Diametrum, Circino bisectioni destinato, divide in partes 32. Talium enim Peripheria erit $100\frac{17}{32}$, hoc est, erit eorum Ratio, 1024. ad 3217.——. In Praxi igitur, Triplo Diametri, sive partibus 96, adjiciendæ erunt $\frac{4}{32}$, sive $\frac{8}{1}$ totius Diametri, & insuper Semis unius Trigesimæ secundæ, cum alterius Semissis particula decima sexta. Hujus ἐγχειρήσεως exactitudinem probat calculus, quo provenit Peripheria P. 314160156.—— quæ Archimedeam excedit numero Q....... 891, qui minor est Defectu Z, Peripheriæ præcedentis. Quanquam nec istud subticendum sit, istam Praxin in Majoribus Circulis potissimum locum habere, in parvis aciem oculorum effugere, quoad particulam, postremo addendam.

§ (o) §

N. IX.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC LXXXV.

SECTIONES CONICÆ IN NOVEM LIBROS DIStributæ, autore Ph. de la Hire Regio Matheseos Professore & Regiæ scientiarum Academiæ Socio.

Parisiis apud St. Michalet 1685, fol.

Sectiones conicæ, quas vulgus Mathematicorum vix attingit, eximium aliquid affectantibus cognitu omnino necessariæ sunt. Magnus enim earum usus est in perspectiva, in catoptrica & dioptrica, in gnomonica, in mechanicis & balisticis, in architectura & (postquam Keplerus ellipticas voluit planetarum vias) in astronomicis quoque; ut reliqua nunc prætermittam. *Apollonius* primus deprehendit, non alias ex conoscaleno sectiones prodire, quam quæ ex recto haberi possunt, primusque hujus scientiæ elementa tradidit; cujus scriptorum tum conicorum, tum ad loca pertinentium cum pars perierit, supplere eam sunt conati insignes Geometræ *Maurolycus*, *Vieta*, *Snellius*, *Vivianus*, aliique. Cum vero ex octo libris Apollonii conicis, non nisi quatuor haberentur in Græcis codicibus, constaretque quintum, sextum & septimum Arabice extare, eos edere dudum polliciti quidem erant *Claudius Hardy* & *Jacobus Golius*, ambo & linguæ hujus & Geometriæ cognitione excellentes, edidere vero tandem, sed diversos satis inter se, & Arabum more deformatos, Florentiæ quidem *Joh. Alphonsus Borellus* geometra celebris, vertente *Abrahamo Ecchellensi* Maronita; Kiloniæ vero *Christianus Ravius* linguarum orientalium notitia clarus, *Samuele Reihero* mathematum Professore doctissimo eum adjuvante. Verum nostri seculi Geometræ non contenti Apollonianis, in immensum scientiæ

 pomœ-

pomœria protulerunt; inter quos duo eminent, *Gregorius a S. Vincentio* S. Jesu, & *Desarguesius:* quorum ille pulcherrima invenit theoremata complura, hic primus sectiones conicas universali quadam ratione tractare, ac propositiones multas sic enuntiare cœpit, ut quæcunque sectio subintelligi posset. Hunc ductorem secutus ingeniosissimus *Pascalius* (cujus libros de vacuo & æquilibrio liquorum, epistolas de cycloeide, & cogitata posthuma habemus) nondum 16 annos natus libellum conscripsit subtilissimum, cujus in epistolis Cartesii & alibi passim fit mentio, in quo elementa conica pulchre admodum & universaliter demonstraverat linea harmonice secta usus. Verum cum nihil de his Pascalii, Desarguesii autem pauca sint edita, eo gratior fuit labor doctissimi geometræ *Ph. de la Hire*, qui vestigiis istorum insistens, multaque perpulchra de suo adjiciens, jam ante 12 annos libellum titulo ***nova methodi sectiones conicas & cylindricas explicandi*** edidit, sexto post anno *Elementa conicarum sectionum* publici juris fecit, præsenti autem opere majore & sua & aliena in hoc genere optima complecti se voluisse profitetur. Lib. I tractat de linea recta harmonice secta. Lib. II elementa dat sectionum conicarum ex occursu superficiei conicæ cum recta harmonice divisa; ubi inter alia probans theorema generale, quod omnes rectæ, ad sectionem conicam vel sectiones oppositas utrinque terminatæ, inter se parallelæ ab eadem diametro bisecentur, monet totum opus conicum huic propositioni inniti. Lib. III de quadratis agit ordinatim applicatarum ad diametrum & rectangulis sub partibus diametri, itemque de parametris. Lib. IV de asymptotis hyperbolarum. Lib. V de variis theorematis, ubi & de parabolæ quadratura: quanquam alioqui quæ proprie ad dimensiones conicarum sectionum, quoad lineas, spatia plana, superficies, solida spectant, hoc opere non attingat, quippe quæ ex aliis fontibus profluunt. Lib. VI de sectionibus similibus & æqualibus. Lib. VII de maximis & minimis, rectis & rectangulis quæ ad sectiones pertinent: ubi ostendit lineas, quarum evolutione describi possunt conicæ, quas invenit vir suo merito celeberrimus *Christianus Hugenius*, etiam alia quadam ratione sic explicari posse, ut dicatur talis linea esse locus punctorum, ex quorum uno non nisi unica recta ad curvam conicam perpendicularis duci potest. Lib. VIII de focis seu umbilicis. Lib. IX de variis per puncta descriptionibus sectionum conicarum in plano.

Sub

Subjicit deinde quædam de sectionibus superficierum coniformium, quarum basis conica est, quæ sectiones rursus sunt conicæ, item de sectionibus cylindricis: denique appendicem adjicit de quibusdam lineis circuli-formibus, quibus & eximius geometra *Job. Wallisius* usus est in Arithmetica infinitorum, sed noster autor eas adhibet alio plane instituto; nam rectam ex puncto in sublimi circum eas ducit, & ita superficiem coniformem generat, cujus sectiones quasdam ad imitationem communium conicarum, nonnullis propositionibus universalibus ingeniose declarat.

HORTI INDICI MALABARICI PARS QUINTA de Arboribus & Fruticibus bacciferis Regni Malabarici, adornata per Henricum van Rheede tot Draakestein, quondam regni Malabarici Gubernatorem &c. & Johannem Munnicks M. D. Anatomes ac Botanices in Acad. Ultrajectina Professorem, cum notis Johannis Commelini.

Amstelodami apud viduam Johannis van Sommern &c. anno 1685. in fol.

QUa occasione & qua fortuna Hortum Indicum Malabaricum condiderit atque adornarit, quosque in Botanico hoc opere disponendo augendoque συνεργὺς adjutoresque habuerit Illustris *van Rheede*, Malabarici antehac regni Gubernator & Supremi Consessus apud Indos Belgas Senator Extraordinarius, nunc Equestris Ordinis nomine Illustribus ac Præpotentibus Provinciæ Ultrajectinæ Proceribus adscriptus, sic satis prolixe in Actis superioris anni p. 159. & seqq. cum ejusdem Horti Malabarici partem IV una cum tribus antecedaneis recenseremus, exposuimus. Eo igitur lectorem remittimus, crambem jam semel a nobis appositam recoquere hic loci non sustinentes. Prodiit hoc anno pars Horti Malabarici quinta, & quidem eodem, quo anteriores quatuor, modo adornata. Nam & in hac Latini, Malabarici, Arabici, Brachmanum characteres nominaque exprimuntur, arbores etiam & frutices bacciferi, una cum floribus, fructibus &

 se-

ſeminibus, a peritiſſimis pictoribus delineati ad vivum exhibentur; deſcriptioque earundem plantarum, quarum multæ nulli hactenus notæ vel animadverſæ ſunt, exacta atque accurata, quod colores, odores, ſapores, facultates & præcipuas in Medicina vires attinet, ubique ſubjicitur, una cum *Johannis Commelini*, Botanici longe clariſſimi, qui & tres partes Horti Malabarici antegreſſas, ſecundam, tertiam & quartam, uti *Arnoldus Syen* primam, illuſtraverat, notis & commentariis ſubinde (obſcuris enim & plane incognitis addere quicquam nec potuit, nec voluit) adſperſis. Edentur poſt hanc quintam partem novem adhuc alia Horti Indici Malabarici volumina, & quidem non *Johannis Munniks* amplius, qui tertiam, quartam & hanc quintam cum nobiliſſimo *de Rheede* adornavit, ſed qui ex ſchola Botanica hujusdem prodiit, *Theodori Janſonii ab Almeloveen*, Medicinæ Doctoris & Botanici præcellentis, (cujus ſcitiſſimam *de vitis Stephanorum*, celebrium typographorum, diſſertationem Actis ſuperioris anni p. 202. & ſeqq. ut & *Novantiqua Inventa* p. 556 inſeruimus) obſtetricante opera. Quamvis enim integram ſtirpium Malabaricarum hiſtoriam literato orbi pollicitus ſit *Munniks* experientiſſimus, curarum tamen tam Academicarum, quam practicarum (nam præter duplicem profeſſionem, & poliatrum Reipublicæ Ultrajectinæ agit) multitudine diſtractus, intermittere id operis, & alteri rerum Botanicarum æque gnaro hanc lampada tradere neceſſe habuit. Tradidit autem ſectatori olim ſuo, nunc amico, quem diximus, *Janſonio*, qui & pro eo, quo in eximium hoc opus Botanicum flagrat, amore hanc operam non invitus in ſe ſuſcepit. Habebit igitur nobiliſſimus *van Rheede*, poſt *Matthæum de S. Joſepho*, *Johannem Caſearium*, *Chriſtianum Henricum de Donep*, *Guilielmum then Rhynen* & *Johannem Munnicks*, in Horto hoc Malabarico diſponendo deinceps ac perficiendo adjutorem & collaboratorem *Janſonium* jam laudatum; cui & non minus, quam illuſtri ἐργοδιώκτῃ, ad tam operoſum tamque egregium, & literario orbi proficuum laborem feliciter conſummandum, vires animi corporisque vegetas atque inconcuſſas apprecamur.

M. MAR-

M. MARTINI LIPENII BIBLIOTHECA REAlis Theologica omnium materiarum, rerum ac titulorum in universo SS. Theologiæ studio occurrentium ordine alphabetico disposita, & in duos tomos divisa &c.

Francof. ad Mœnum apud Joh. Friderici, 1685 in fol.

CUm non desint in orbe literario Bibliothecæ, ut ita dicam, nominales, rubrum nigro vel autorum nomina scriptis ipsis præponentes, qualis præter cæteras *Conradi Gesneri* est a *Josia Simlero* in epitomen redacta, & *Catalogus impressorum librorum Bibliotheca Bodlejana in Academia Oxoniensi* a Thoma Hyde Proto-Bibliothecario ibidem A. 1672 editus; Autor clarissimus *Draudii* exemplum secutus, realem instruxit Bibliothecam, eamque non particularem, sed universalem, & secundum IV Facultates, in IV quoque partes distributam, ita quidem, ut nigrum ubique rubro præponeret, seu primo aspectu titulos, & mox sub titulis Autores velut in justa acie collocaret. Nec infeliciter immensa illa opera Vir scholasticis alias laboribus circumvallatus fuit defunctus, collaboratorem diligentissimum fidelissimumque nactus *Davidem Christianum Zeisium*, SS. Theol. consecraneum, & senis optimi *Christiani Zeisii*, Pastoris in agro Lipsiensi Oelschaviensis filium. Hic enim, postquam tigna veluti rerum præstruxerat Lipenius, latera & cavædia, h. e. autores sub titulis collocandos, labore plane improbo & indefessa contentione adjecit, in *Bibliotheca* inprimis *Medica* & *Philosophica*. Quæ reales Bibliothecæ cum Studiosis omnibus, cujuscunque sint Facultatis, mirum quantum utiles & proficuæ viderentur, eas non intra Vestæ penetralia asservare, sed communicare potius cum erudito orbe doctissimus Collector voluit. Emisit autem primum *Bibliothecam Realem Juridicam*, & *Bibliothecam Realem Medicam*, utramque Francofurti ad Mœnum anno 1679 in fol. Dein A. 1682 *Bibliothecam Realem Philosophicam* edidit, eamque in duos Tomos dispertitam, Philosophiæ voce tam late capta, ut omnem etiam linguarum, antiquitatum ac sententiarum notitiam, omnem item veterum & recentiorum Criticam, omnem Historiam, Philologiam, Oratoriam, Poeticam,

& quicquid πολυμαθείας aut πανσοφίας nomine venit, includat. Submisit tandem hoc anno *Bibliothecam Realem Theologicam*, eamque non minus, quam *Philosophicam*, in duos Tomos distribuit, adjutus in hoc opere perficiendo post obitum *Davidis Christiani Zeisii*, pastoris jam vocati, quem fidum Achatem, & laborum bibliothecariorum socium laudat, a fratre ejus natu minore *Christiano Valerio Zeisio*, SS. Theol. & ministerii candidato, ut & a perreverendo Viro *M. Davide Springinsgut*, Ecclesiæ Wismariensis Archidiacono, utpote qui hæc scripta non revidit tantum, ac dubia notavit, sed errata quoque delevit & omissa addidit. De cætero ne & nominum autorumque desiderari hic possit catalogus, unicuique Bibliothecæ reali index autorum & scriptorum longe copiosissimus est subjunctus.

D. JOHANNIS Bohn/ *PROFESS. IN ACADEMIA Lipſ. Publ. Dissertationes Chymico-Physicæ, quibus accessit ejusdem Tractatus de Aeris in sublunaria influxu.*

Lipsiæ apud Joh. Fridericum Gleditsch, 1685 in 4.

Cum juxta Johannis Rhenani, Chymiotechniæ L. 1. effatum, *in toto hoc universo nullum studium tot utilitatibus ac beneficiis ornet ac illustret hominem, quam unum illud Chymiæ veræ negotium, utpote quod hominem sanum a morbis præservat, ægrum sanitati restituit, pauperem ab inopia sublevat, naturæ mysteria eruit, animum solida scientia imbuit, nulli injuriam facit, omnibus prodest, & denique ad ipsam Creatoris cognitionem adducit*; merito omnibus maximo in pretio habendum illud esset, inprimis tamen iis, qui medicam artem in ægrotantium salutem aliquando exercere intendunt. Ast cum difficile admodum, si non penitus impossibile sit tyronibus studii hujus ad abdita ejus penetrare; itaque immortaliter de initiandis in re Chymica promeritus est excellentissimus noster Auctor, dum in gratiam illorum præsentibus Dissertationibus Chymico-Physicis, finis, instrumentorum & operationum Chymicarum examen, potissimum tamen reddendo de singulis causas, & explicando phænomena, suscepit. Restringimus vero hic calamum, cel. Auctoris improbum laborem industriamque insignem in hoc opere adhibitam exprimere paratum.

ne Viro nil minus quam ambitioso, suisque scriptis admirationem venari haud cupienti, simus importuni. Lege itaque, Lector Benevole, has Dissertationes, & ipse judica. Interim a nobis Dissertationum numero XV titulos accipe. I agit de corporum dissolutione, II de corporum combinatione, III de igne, IV de aere, V de aqua & terra, VI de menstruis, VII de comminutione, VIII de digestione, IX de fermentatione, X de putrefactione, XI de sublimatione, XII de calcinatione, XIII de vitrificatione, XIV de solutione & inspissatione, XV de secretione.

Quod attinet annexum tractatum de aeris influxu in sublunaria, editus hic est jam ante aliquot annos seorsim ab Auctore, divulgatisque omnibus exemplaribus, a Bibliopola nunc denuo recusus, orbi literario se sistit. Argumenti summam ipse Clar. Auctor in præfatione exposuit, cujus verbis transcriptis, hic illam offerimus. Quinque capitibus hæc materia examinatur ac declaratur; quorum *primum* potentissimum & catholicum aeris in sublunaria corpora influxum profitetur & confirmat: *Alterum*, modum quo juxta Peripateticos aer mixtis inesse & ad horum mutationes concurrere dicitur, exponit ac dubium reddit: *Tertium* Chymicorum de formali pariter ac materiali ejus concursu asserta atque argumenta enarrat: *Quartum* eadem pariter insufficientia esse monstrat: *Quintum* denique efficientis saltem rationem in mixtorum productione, alteratione & corruptione, aeri decernit.

LE CARACTERE DE LA VERITABLE ET DE la fausse pieté, par M. de la Volpiliere, Docteur en Theologie.

i. e.

Character veræ & falsæ pietatis, autore Dn. Volpilerio, Doctore Theologo.

Lutet. 1685 apud Steph. Michalet in 12.

INsignem ad dignoscendam falsam & hypocriticam pietatem a vera & sincera, ab Autore doctissimo & eloquentissimo operam præstitam esse, nemo ut putamus negabit. Usus autem est ea methodo, ut

ut in principio libelli brevem veræ pietatis descriptionem præmitteret, ejusque tam internos quam externos effectus recenseret. Ad illos refert venerationem Numinis per fidem agniti, fidem ipsam verbo ejus præstandam, zelum ad gloriam Dei promovendam, contemplationem attributorum, amorem perfectionum Dei, metum divini judicii, admirationem operum, gratitudinem ob beneficia, obsequium erga leges, conformitatem cum voluntate Dei, fiduciam in ejus misericordia, refugium ad clementiam, promtam mentis ad cultum divinum applicationem: inter externa nominat laudes, sacrificia, templa, altaria, aliosque honores, ad Romanæ Ecclesiæ disciplinam, ut videtur, intelligendos. Deinde, quia facilius est de rebus arduis dicere quid non sint, quam quid sint, & quoniam contraria ex contrariorum oppositione luculentius dijudicantur, in reliquis omnibus capitibus de fucata & imperfecta pietate tractatur, ejusque specimina XXVI ita proponuntur, ut simul ad verum cultum manuductio fiat. Improbatur nempe (1) restrictio pietatis, quia hæc in *Spiritu* i. e. illimitate & infinita quadam ratione Deo, enti spirituali & infinito, debetur. (2) Fictio seu simulatio; Deus enim *in veritate* vult adorari. (3) Cultus ambitiosus & vanæ gloriæ affectatione institutus, (4) Is, qui emolumenti causa exercetur. (5) Qui externis & speciosis adhæret, neglectis internis. (6) Qui cum austeritate & cum severa aliorum censura præstatur. (7) Qui minutias scrupulose sectatur, graviora præterit; tum (8) si contrario vitio majora observentur, minorum nulla habeatur ratio. (9) Si aliqua cultus parte præstita satisfactum per omnia existimetur. (10) Si singularis & insolens quædam cultus ratio affectetur. (11) Si accedat superstitio, ad quam inter alia refertur fictio miraculorum & revelationum, abusus S. Scripturæ ad stabilimentum falsarum opinionum, obstinata rituum indifferentium observatio. Sequuntur subtiliores quædam species, (cap. scil. 12) ubi taxantur, qui Deum colentes etiam mundo placere volunt. (13) Qui cultum exercent, quando commodum est. (14) Qui pigri ad eum sunt. (15) Qui nimis delicati in deligendo cultus genere. (16) Qui præmium & mercedem intendunt. (17) Qui ex metu pii sunt. (18) Qui nimis curiosi, aut (19) scrupulosi. (20) Qui directores conscientiæ consulere negligunt. (21) Qui nullas tentationes senserunt. (22) Qui in cultu irregulares & inconstantes sunt. (23) Quos ejus tædet.

(24) Qui

(24.) Qui indiscreto zelo aguntur. (25 & 26.) Qui insatiabiliter & cum excessu justitiam & perfectionem desiderant, nec gratiæ divinæ gradibus contenti sunt. In epilogo cohortatur Autor omnes ad fugiendam hypocrisin, & aversandas laudes vanas & perituras ab hominibus, utque his conscientiæ testimonium, & Dei interna approbatio, tutissime rectissimeque possit & debeat anteferri.

VOYAGES DE Mr. DE THEVENOT, CONTENANT la relation de l' Indostan, des nouveaux Mogols, & des autres Peuples & Pays des Indes.

id est

Itinera Dn. Thevenotii, in quibus referuntur res Indostanenses, novorum Mogolum aliorumque populorum & regionum Indiæ.

Lutetiæ apud viduam Biestkinsiam, 1684 in 4.

ULtimum hic liber lab[illegible]m celeberrimi Autoris exhibet, cui etiam immortuus est. Continet narrationem eorum, quæ priora ejus itinera, duobus voluminibus edita, subsecuta sunt, id est historiam profectionis a *Balsora* in Indiam, & inde rursus in Persidem, cœptæ d. 25. Novembr. 1666, cujus, ut & vitæ peregrinantis, mense Novembri anno 1667 defuncti, meta fuit oppidum *Miana* Persicæ ditionis. Quanquam vero jam plurimæ & amplissimæ regionum istarum & gentium descriptiones extent, magnique nominis sit, & multorum jam manibus teratur, quæ ex *Joh. Baptistæ Tabernarii* relationibus composita est; denegari tamen non debet laus sua editoribus posthumorum horum commentariorum, & invenient in his Lectores, quæ cum aliorum narratis conferri merentur, & quæ alicubi lucem afferunt, aut neglecta supplent. *Duobus libris* absolvitur hoc opus. *Primus 49* habet *capita*, in quibus agitur de Indiæ finibus & divisione, & de Magni Mogolis, quem vocant, latissime inter Indos regnantis familia, potentia, provinciis, urbibus, populis, eorumque religione, ritibus & ceremoniis. *Liber secundus capitibus 12* exponit Autoris relationes de *Decanensis* regni provinciis, quæ per seditiones & rebelliones in particularia regna non ita pridem divisæ

Fff sunt

ſunt, in quibus ob adamantum fodinas innoteſcere maxime cœpit *Golconda*. Cæterum ſimplicitas ſtyli genium autoris ita exprimit, ut de veritate narratorum magna Lectoribus fiducia ſuboriatur; de iis præſertim quæ autor ipſe vidit & expertus eſt; neque enim diſſimulat, quæ ab aliis relata accepit, inter quæ ſunt, quæ de reditibus ærarii Mogolenſis leguntur. Malabaricarum literarum, quarum multus in iſtis regionibus uſus eſt, figura & ſonus Lib. II. c. 1. p. 264 deſcribitur; nec minus notabilia ſunt, quæ de monetis & ponderibus, & de incredibili adamantum copia obſervavit, v. g. lib. II. c. 9. ubi refert, Dynaſtam quendam, qui a Rege Golcondæ ad Mogolem defecit, poſſediſſe quinque gemmarum iſtarum pondera, quæ *Mans* vocantur, quibus reſpondere ait 408 libras Batavicas. Ad aurifabrorum etiam, & gemmariorum inſtructionem haud pauca proficere poſſent, commentariis his inſerta. Motus quoque tunc temporis novi, quibus Mogolenſe regnum non parum debilitatum fuit, exacte enarrantur: nec apud alios facile reperias, quæ de *Caſtis* quas vocant, ſive tribubus paganorum ſeu idololatrarum Indorum, & de abominandis illorum ſacris referuntur; item de perlarum piſcatione, & de moleſtisſima, eademque fructuoſisſima Batavorum apud Indos & Japones negotiatione, aliaque, quæ omnia *Thevenotius*, unice id agens, & cunctarum, quibus opus erat linguarum gnarus, facilius rectiusque perquirere & obſervare potuit, quam qui mercaturæ ſolum cauſa peregrinantur, & ut plurimum indocti ſunt. Adjecta capite ultimo habentur paucula ad res Perſicas pertinentia, & inter ſchedas autoris reperta, quæ cum Indicis iſtis conſervari poſſe editori viſum fuit.

MEMORIÆ THEOLOGORUM NOSTRI SECULI clariſſimorum renovatæ Centuria, curante M. Henningo Witten.

Francofurti ad Mœnum, apud Martinum Hallervord, anno 1685 in 8.

SI præclaram apud eruditos laudem meruere inter alios *Laertius*, qui Philoſophorum, *Philoſtratus* & *Eunapius*, qui Sophiſtarum vitas deſcripſerunt; non minor viris tribuenda erit, qui B. Hieronymi de ſcripto-

ſcriptoribus Eccleſiaſticis agentis exemplo invitati, Theologorum præclare meritorum vitas ad poſteros propagare ſtudent, quo iſtorum exemplo ad ſimile ſtudium alii excitentur. Inter hos celebris maxime noſtro tempore eſt Autor libri hujus clariſſimus. Nam poſtquam anno abhinc decimo *Memorias Theologorum noſtri ſeculi clariſſimorum renovatas* ſenis decadibus comprehenſas edidiſſet; & dein quoque *JCtorum, Medicorum, Philoſophorum, Oratorum, Poetarum, Hiſtoricorum & Philologorum clariſſimorum* vitas pari ſtudio collegiſſet; hoc anno iterum Theologorum, quorum nomina in Eccleſia celeberrima ſunt, vitas in certas decades diviſas publicavit. In harum ultima eorum, qui non ita pridem rebus humanis exemti ſunt, vitas, verbis aliorum potiſſimum recenſet, ut *D. Jo. Elai Terſeri* Epiſcopi Lincopienſis, *D. Balth. Menzeri* Concionatoris aulici Darmſtadienſis, *Jo. Sebaſt. Mitternachti* Conc. aul. Sax. Cizenſ. *D. Jo. Ludovici Hartmanni* Rotenburgo-Tuber. Superint. *D. Tobiæ Wagneri* Cancellarii Academiæ Tubingenſis, *D. Martini Geieri* Concionat. aulici primarii Ser. Elect. Sax. *D. Jo. Muſæi* S. Theol. Prof. Jenenſis, *D. Gerb. Titii* S. Th. Prof. Helmſtad. *D. Jo. Meiſneri* Theol. Prof. Witteberg. *D. Ægidii Strauchii* Paſtoris & Profeſſ. Gedanenſis. Reliquorum nomina ſingulis decadibus præmittuntur. In præfatione libri, catalogum multorum aliorum Theologorum exhibet, quorum vitas conſignatas habet. Has, ſi non plene deſcribere ſibi detur, conciſe ſaltem in *Speculo*, quod ſub manibus habet expolitque, *Eruditi ſeculi*, orbi ſe exhibiturum pollicetur.

JUSTIFICATION DE LA MORALE DES REformez contre les accuſations de Mr. Arnauld, par le Sieur Jurieu Docteur & Profeſſeur en Theologie.

hoc eſt

Vindiciæ doctrinæ moralis Reformatorum ab accuſationibus Arnaldi, per Jurium Doctorem & Prof. Theol.

Hagæ Com. apud Arnoldum Leerium 1685 in 8.

OPpoſuit ante complures annos Arnaldus, ſcriptor Gallus notiſſimus, Calvinianis librum, cui titulum fecit, *Renverſement de la*

Morale de Jesus Christ par la Doctrine des Calvinistes sur la Justification. hoc est, *Eversio doctrinæ moralis Jesu Christi per dogmata Calvinianorum de Justificatione.* In illo id curæ habuit, ut comparatis ad S. literas Calvinianæ fidei partibus, ostenderet pestilentissima quæque a Reformatis doceri, quibus regulæ vitam Christianorum formantes penitus pervertantur. Duo autem sunt summa capita probationum; alterum complectitur ea, quæ Calviniani de perseverantia verorum fidelium tradunt; alterum continet ipsorum sententiam de certitudine, qua omnes, qui vere sancti sunt, de sua salute securos esse jubent. Huc refertur doctrina de virtute & efficacia Sacramentorum, (quatenus a Baptismo parvulorum argumentum ducitur adversus perseverantiam in fide,) & nonnullæ aliæ, unde tanta scribendi materia Arnaldo subnata fuit, ut volumen sat amplum compluribus partibus constans multis verbis conscripserit. Objecit vero huic viro sic in aciem adversus Reformatos egresso illico se Jurius, sæpius nobis in Actis commemoratus, cum facile intelligeret caveri debere à suis, ne talem Reformatorum doctrinam esse tacendo fateri videantur, qualem Arnaldus descripsit. Principio monet, veteres admodum controversias esse, & vel millies agitatas, quas Arnaldus nunc resuscitet, quasque immerito tam prolixe pertractet, partim aliena imprudenter miscendo, partim Augustini integros sermones transscribendo. Hanc esse causam profitetur, cur & vasto operi libellum exiguæ molis opponat, & ea repetere quandoque cogatur, quæ jam sint ab aliis abunde declarata. Totius libri hæc methodus est, ut Jurius primo suæ Ecclesiæ sententiam, ex decretis Synodorum generalium, & autorum, quos omnium calculi approbaverunt, verbis exhibeat, deinde vero argumenta & rationes Arnaldi ponderet, plerumque etiam respondeat ad testimonia ab Arnaldo e scriptis Reformatorum depromta, circa quæ cum passim, tum maxime l. 4. c. ult. inculcat, *non esse uniuscujusque doctoris privatam opinionem toti cœtui illico tribuendam, nisi ea fuerit in aliqua publica fidei confessione approbata.* *Libro primo* queritur Jurius, Arnaldum quoties, quid Reformati sentiant, dicendum sit, mala fide agere, nec sibi temperare, quin conviciis adversarios oneret. Postmodum ostendit, eundem scripto illo, cui ipse jam respondere susceperit, non tam moralem doctrinam religionis Calvinianæ, quod titulus operis spondere videatur, quam dogmaticam

cam ejus partem aggredi; quippe qui de justitia inamissibili, de peccato in Spiritum S. de peccato regnante & non regnante, de statu excommunicatorum, de Baptismo ejusque efficacia disputet, & omnino Calvinianos Legem Dei & Evangelium recte ac incorrupte tradere fateatur. Consequentias ipsum e Reformatorum nonnullis thesibus deducere, quæ moralem Theologiam inquinent; sed eas ex Scriptorum suæ partis verbis per vim exprimi, & nunquam ab ipsis vel formaliter vel virtualiter agnitas fuisse. Hoc in sequentibus demonstrandum sibi Jurius sumit, ac proinde *libro secundo*, ordine dicto, initio doctrinæ Reformatorum de Justificatione eam partem, qua ipsi cum Lutheranis conspirant, proponit, eamque ab Arnaldi objectionibus vindicat. Deinde dogma Calvinianis proprium, de justitia, quæ amitti nulla ratione possit, deque veris fidelibus, qui nequeant omni ex parte gratia Dei & statu suo excidere, explicat, & confirmare conatur, satisfaciens rationibus Arnaldi, quibus ille probaverat, vere credentes & amittere Spiritum S. & æternum perire posse. *Libro tertio* Jurius demonstrare satagit, nihil bonis moribus contrarium habere doctrinam Reformatorum præcedenti libro exhibitam, & quicquid Arnaldus in adversam partem differat, meras esse calumnias, quibus innocentes proscindat. Sub finem annexa est tractatio de statu excommunicatorum, & quibusdam aliis quæstionibus, quæ aliqua ratione illuc spectant. Eadem methodo Jurius controversiam de certitudine salutis *libro quarto* pertractat. Postquam enim ...i. Reformatorum sententiam e Synodi potissimum Dordracenæ sanctionibus exposuit, Arnaldo exinde respondet, qui & falsum esse inptumque dogma, & regulis doctrinæ moralis, quas S. literæ præscriunt, adversum dixerat. Hactenus de Jurii libro qui jam antehac luem vidit, non ita multo post Arnaldi scriptum, cui ille oppositus est. ccessit hoc anno *Pars altera*, in *duos* iterum *libros* divisa, quorum *rior* complectitur, quicquid de Baptismo deque infantibus in Eccle-a natis Calviniani decernunt. Existimaverat Jurius, cum primum rnaldi oppugnationem susciperet, non opus esse, ut illis responde-t, quæ Arnaldus tam prolixe contra hanc doctrinæ partem disseruit. am ad scopum propositum ea omnia vix quicquam faciunt, nec io consilio ab adversario allata fuisse videntur, quam ut librum maæ molis Reformatis objiceret. Placuit nihilominus in hac nova

 editione

editione Vindiciarum, sub examen revocare etiam quæ de Sacramentis Arnaldus dixit, quamvis illa parum tempestive allata fuerint. *Liber secundus* partis posterioris in refutando novo aliquo scripto Arnaldi occupatur, quod is non ita pridem quoad argumentum priori non absimile, vulgavit. Nimirum displicuit Arnaldi liber, quem refutari a Jurio hactenus vidimus, inter ipsos Romanenses non paucis, qui multa in eo Reformatis invita veritate tribui agnoscentes, maximopere verebantur, ne conversionis negotium, quod tantopere urgebant, impediretur. Itaque Doctor quidam Parisiensis, *Fevrius*, in eo libro, quem *de mediis convertendi Reformatos*, Meldensem Episcopum secutus, conscripsit, parum sibi probari non obscure significavit, quod Arnaldus controversiarum, quæ utramque Ecclesiam separant, & numerum & pondus auxerit, muscamque faciens ex elephanto, inter duas religiones immensam abyssum somniaverit. Arnaldus *ista* Fevrii censura commotus libellum alium composuit, in quo ante a se scripta roborat, & Calvinismum denuo impietatis reum agit. Cui non expectata Fevrii responsione, Jurius sub finem libri sui satisfacere voluit, animadvertens scilicet, non tam Fevrii, quam Reformatorum rem agi. Inseruit huic suæ refutationi literas duorum Doctorum ultro citroque missas, & non pauca de Arnaldi rixis cum Claudio, Bruguierio, Merlatio aliisque Reformatæ Ecclesiæ luminibus.

REPLIQUE A Mr. ARNAULD POUR LA DEfense du livre des Motifs invincibles, par Mr. le Fevre Docteur en Theologie de la Faculté de Paris.

i. e.

Replicatio facta Arnaldo pro defendendo libro de Rationibus invictis &c. autore Fabro D. Theol. Facult. Paris.

Insulis, anno 1985 in 12.

EXhibemus scriptum Viri Romanæ fidei addicti, interque suos non infimum honoris ac dignationis gradum obtinentis, quo eorum defensionem suscipere velle videtur, quos ab Ecclesia sua in hæreticorum numerum relatos non potest non aversari. Diximus jamjam de

de controversia, quæ inter duos Doctores Sorbonicos agitatur, cum Jurii librum sisteremus; causam, quam subesse innuimus, Fevrius non dissimulat, testatus sub initium opusculi, curæ sibi esse, ne intervertatur negotium conversionis, quod ipse maxime promoveri posse existimet, si ostensum fuerit, Reformatos ab Ecclesia Romana immerito descivisse. Certum equidem est, Calvinianorum principaliter rem agi, quippe quorum dogmata Arnaldus ex una parte pestilentissima esse disputat, Fevrius ex altera emollire studet; interim tamen Lutheranorum quoque passim fit mentio, estque in eo Fevrius, ut extenuet illam doctrinæ partem, qua dissidemus a Romanis, omnemque controversiam in pugnam de verbis & ratione loquendi revocet. Ita in articulo de Justificatione existimat fieri, ut, cum fidem solam justificare absque operum meritis affirmamus, de prioritate quadam naturæ sit sermo, qua utique fides præcedat justificationem, opera eandem sequantur, ubi interim nulla sit temporum distinctio. Similiter disputationem de bonis operibus & quasdam alias mere verbales facit, nixus cumprimis autoritate Fratrum Walenburgiorum. Cæterum in duas partes divisus est liber, quarum altera de fide nunquam amittenda, altera de certitudine salutis agit. In priori duo adversus Arnaldum evincit. Unum: dogma illud, quo Calviniani statuunt fidem a vere credentibus, etiam dum in peccata atrocissima prolabuntur, non amitti, ab ipsis non haberi pro fundamentali. Quod probat partim expressa quorundam Calvinianorum autoritate, ubi potissimum conatur ostendere, Synodum Dordracenam de hoc articulo nihil definiisse; partim inde, quia Lutherani a Calvinianis habeantur pro fratribus, quos tamen certum sit, in hoc dogmate cum Romanis facere. Alterum: multos esse ex ipsis Calvinianis, qui per peccata atrocia expelli fidem agnoscant. Quod cum olim quamplurium Reformatorum, & ex eis Grotii Vossiique testimoniis confirmasset; nunc ad Arnaldi exceptiones respondet, & nominatorum Virorum utrumque religionem Calvinianam ad vitæ finem usque professum fuisse, adversus communem famam asserit. Pars posterior format initio statum controversiæ de certitudine salutis, & deinde docet, posse sententiam Reformatorum utique cum assertis Ecclesiæ Romanæ conciliari, præeuntibus iterum Fratribus Walenburgiis. Lutherum fatetur durius in hac materia locutum esse, &

ideo

ideo cenſuram ac anathema Concilii Tridentini meruiſſe ; inveniri tamen exiſtimat Eccleſiæ R. ſententiam in ejus ſcriptis, involutam obſcurioribus terminis, quos ipſe inuſitato quodam ſenſu adhibuerit. Calvinum ſcribit recte ſentire, ſed in explicandis Concilii Tridentini decretis odio perverſo animatum incongrue itidem loqui, quem & Chemnitius ſequatur. Ultimo totius doctrinæ Proteſtantium de juſtificatione ſummam traditurus ſcribit: ipſos juſtitiam noſtram ſtatuentes cum Auguſtino potius in remiſſione peccatorum conſiſtere, quam in perfectione virtutum Chriſtianarum, quæ in hac vita ſperanda non ſit, & vocabulo juſtificationis, ceu in ſacris nonnunquam accipiatur, uſos pro imputatione meriti Chriſti, decernere, ſola fide nos juſtificari, quod, etiamſi quis bona opera perfecerit, quanta poſſit, nunquam tamen futurus ſit perfecte juſtus. Neutiquam interim ipſos fidei operibus deſtitutæ, adeoque mortuæ, juſtificationem vendicare. Per opera nos mereri ideo ipſos negare, quod iſta intrinſeca dignitate deſtituantur. Quibus poſitis non poſſe non eosdem affirmare, ut quis juſtus eſſe pergat, non aliud requiri, quam conſervationem fidei, quæ nos de gratia DEI & æterna ſalute dubitare non permittat. Hæc ita Fevrius, quem ſatis apparet mediatoris partes inter tres religiones in unam cogendas ſibi ſumere; cujus proinde librum non a Calvinianis tantum, ſed & a noſtratibus penitius examinari par eſt.

DEFENSE DE Mr. ARNAULD CONTRE la reſponſe au livre des vrayes & fauſſes idées.

hoc eſt

Defenſio Arnaldi adverſus Reſponſionem ad librum de veris & falſis Ideis.

Coloniæ, 1684 in 12.

DIximus ſuperioris anni menſe Majo nonnihil de controverſia, quæ tunc inter Arnaldum Doctorem Sorbonicum, & Mallebranchium Patrem Oratorii Pariſienſis erat, circa definiendum modum perceptionis noſtræ, & ſenſus illius, quem de rebus corporeis habemus

habemus. Eam litem ne nunc quidem compositam esse, duo scripta paucis recensenda probabunt, quibus disputantium uterque suam sententiam antehac declaratam porro defendere, novisque rationibus confirmare allaborat. Altero eorum, cujus titulum modo dedimus, Arnaldus pergit Mallebranchii asserta refellere de extensione intelligibili infinita, quam DEUS animæ nostræ sic applicet, ut in ipsa corporum quorumcunque essentiam intueamur, & demonstrat, Autorem infeliciter illa adversus librum de veris falsisque ideis propugnasse. Dissimulandum autem non est, quod, cum ante susceptam disputationem de Ideis, Viri nominati clarissimi necessitudine quadam conjuncti fuerint, quæ nunc per illam contentionem non parum labefactata videtur, uterque a se amoliri læsæ amicitiæ crimen, & in alterum convertere, quicquid est odii, studeat. Hinc tertia fere pars scripti Arnaldini in eo occupatur, ut appareat, Arnaldum ingenue egisse, & solius amore veritatis ductum impugnasse nova commenta; Mallebranchium vero exacerbatum contradictione Arnaldi fuisse, & jam ægre ferre, quod sua cernat impune contemni. Reliqua, quæ lectorem intelligendæ controversiæ cupidum cognoscere interest, continentur *epistola ad amicum*, & *parte ultima libri in quinque omnino partes divisi.* In epistola Arnaldus tria monet. *Primo;* quicquid Mallebranchius de hac materia scripserit, esse adeo & perplexum & debile, ut ad reportandam victoriam id sibi solum curæ esse debeat, ut exoret Lectorem, ne gravetur suam de Ideis commentationem cum responsione Mallebranchii comparare. *Secundo;* Adversarium jam causa cecidisse, quoniam antehac promiserit, se victas daturum manus, quamprimum Arnaldus probaverit perceptiones, quas anima nostra de objectis materialibus habet, essentialiter esse illorum objectorum repræsentativas. Id enim se nullo negotio ad oculum demonstrare. *Tertio;* non posse non pro absurda haberi ab omnibus, qui sint mentis compotes, Mallebranchii opinionem de chimærica ista extensione, in qua corpora omnia juxta sum intellectus noster cognoscat. Quo loco lepida & ad risum comparata narratione exponit, quid discipulo cuidam Mallebranchii nuper Parisiis in congressu familiari contigerit. *Quinta libri pars* responsionem Mallebranchii accuratius examinat, & XXIV *exemplis* probat, Mellebranchio ubique aquam hærere, nec unquam difficultati-

tatibus ab Arnaldo cum olim, tum jam denuo propositis satisfacturum esse. Unum adhuc memorandum superest. Objecerat Mallebranchius Arnaldo, quod in capite Theologico de *Gratia*, a communi Ecclesiæ Romanæ opinione secessum fecerit, affirmando, *Gratiam efficacem, per quam merita Sanctorum sint dona Dei, esse fundamentum gratuitæ prædestinationis.* Quod ut nunc refellat Arnaldus, seque nihil novi docuisse probet, in principio epistolæ sæpius memoratæ, quæ procemii vicem obtinet, post allegatam multorum Doctorum Romanensium autoritatem, potissimum ad illum canonem Concilii Tridentini respondere satagit, in quo damnatam dudum ejus sententiam fuisse Mallebranchius dixerat.

TROIS LETTRES DE L' AUTEUR DE LA REcherche de la Verité, touchant la Defense de Mr. Arnauld. &c.

h. e.

Tres Epistolæ Autoris libri de inquirenda veritate, concernentes Defensionem Arnaldi adversus Responsionem ad librum de Ideis.

Rotterodami apud R. Leers, 1685 in 12.

LIceat nobis ab *ultima harum epistolarum* auspicari, in qua Mallebranchius de origine controversiæ, quæ cum Arnaldo est, disserit. Accusaverat Mallebranchium Arnaldus, quod historiam cœptæ disputationis perverse exposuerit, & eo consilio falsis narrationibus interpolarit, ut adversarium rixæ autorem faceret. Quam criminationem ut a se repellat Mallebranchius, enucleatius singula rei gestæ capita proponit, & quid illorum dissimulaverit Arnaldus, notat. *Epistola secunda* probat, Arnaldum utique errare, cum affirmat *merita Sanctorum per gratiam acquiri, qua non liceat ipsis bene aut male pro lubitu uti;* damnatamque jam olim fuisse hanc sententiam in Concilio Tridentino per canonem IV sessionis VI, non Luthero tantum, & aliis, (ceu vult Arnaldus) qui hominem se in conversione habere velut inanime quoddam dixerint, (quem tamen errorem

rorem alienum & olim a Luthero fuiſſe,& nunc a Lutheranis eſſe, Mallebranchius agnoſcit,) ſed omnibus oppoſitum, qui negent, poſſe nos, prout viſum fuerit, gratiam DEI vel admittere vel repudiare. Ex hactenus dictis conſtat, Mallebranchium neque ſecunda, neque tertia epiſtola controverſiam de Ideis pertractaſſe, aut quicquam dixiſſe, quod ad ejus deciſionem faciat. Solam nimirum *epiſtolarum primam* principali argumento deſtinavit, in qua hoc unum ipſi curæ fuit, ut adverſus Arnaldi accuſationem evinceret, *ſe in DEO formalem quandam extenſionem haud quaquam ponere, nec DEUM adeo facere corporeum.* Quæ Arnaldus præterea prolixe ad ipſius librum regeſſit, ea ſilentio præterire viſum eſt, vel quod crederet, maximam illorum partem ad dictam Arnaldi accuſationem referri, vel quod nova reſponſione indigna judicaret, quibus jam olim pluribus ſatisfeciſſet.

NOUVELLES LETTRES DE L' AUTEUR DE LA Critique Generale de l' Hiſtoire du Calviniſme de Mr. Maimburg.

Premiere partie.

h. e.

Epiſtolæ novæ Autoris Criticæ Generalis Hiſtoriæ Calviniſmi a Maimburgio editæ.

Pars Prima.

Villæ Francæ 1685 in 12.

QUi antehac Maimburgianam hiſtoriam Calviniſmi epiſtolis aliquot ad familiares ſcriptis, quas poſtmodum contigit *Criticæ Generalis* titulo in publicam prodire lucem, refutavit, is novo hoc literarum volumine, quod exhibemus, Criticam illam ab accuſatione multiplicis contradictionis & manifeſtæ falſitatis defendere conatus eſt. Significaverat ipſi amicus e Gallia, non pauca eſſe, quæ in memorato libro reprehendantur, & unde colligatur vulgo, & ſtudium diligentiamq; autori,& fidem defuiſſe,levique brachio ipſum attigiſſe, quæ prolixius examinari merebantur, ſed ne in his quidem paucis doctorum ſatisfactum fuiſſe expectationi. Quibus omnibus

etsi crederet Autor non necesse esse minutatim responderi, amici tamen sui monitis se adductum memorat, ut singulorum examen susceperit. Et in hac quidem prima parte operis loca conciliat Criticæ suæ, quæ sibi ut contradictoria videntur committi posse, ac ostendit nihil quicquam se veri reticuisse, aut asseruisse falsi. Secunda parte olim responsurus est ad querelam, quod rebus non exigui momenti justo minus fuerit immoratus. Tertia satisfaciet difficultatibus de controversiis quibusdam fidei, quemadmodum epistola 20 sub finem spondet; ubi tamen non dissimulat, evenire facile posse, ut promisso de secunda aliqua ac tertia parte vel omnino stare nequeat, vel eo saltem serius se ob negotia, quæ curanda incumbant, liberet. *Epistolas* in universum *viginti* numeramus & *duas*, quarum *prima* demonstrat, facilius esse aggredi alios, quam se defendere ab aggressoribus. *Altera* & ipsa præliminari, causas evolvit, quare Autores plerique doctissimi sibi tam sæpe contradixerint, idque probat inter alios S. Ambrosio contigisse. *Tertia* demum ad Criticæ suæ defensionem descendit, & in ea primam contradictionem, quæ sibi objecta fuerat, dissolvit. Dixerat enim alicubi, *Episcoporum esse de rebus fidei judicare, non Jesuitarum;* alibi vero postea *his incumbere* scribit, *ut, quæ dogmata sint heretica, declarent.* Sed huic malo facile remedium invenit, adjiciendo ad priorem propositionem voculam *definitive.* Putatum equidem fuit, hac via elabi autorem non posse, quod solius Pontificis sit, in rebus fidei jus dicere: veruntamen cum amplius neminem lateat, quantum sibi Clerus Gallicanus ab aliquo tempore sumserit, utique se Autor hoc pacto recte extricavit. *Epistola quarta* conciliat duos Criticæ textus, quorum alter Arnaldum laudibus non vulgaribus evehit, alter eundem acerbe vituperat. Ita porro contradictiones, quarum reus agitur, in sequentibus dirimit. Eæ sunt plerumque exigui admodum momenti. Est alicujus decima, & quæ ab epistola XIII inde proponuntur usque ad libri finem, de causis, quæ cum superiori, tum hoc currente seculo, partim Romano-Catholicæ, partim Reformatæ fidei addictos moverunt, ut e castris suæ religionis ad castra alterius mutuo transirent.

De hoc epistolarum opusculo ut judicium ferri queat, observandum est, quod in præfatione Autor monuit, se neque antea, cum Criticam ederet, viris doctis scripsisse, neque nunc iisdem scribere, sed solis

lis iis, qui cum non ſint profunde literis immerſi, lectione tamen delectentur illorum quidem librorum tantum, ad quos intelligendos modicæ eruditionis ſupellex ſufficiat. Itaque nec ea ſe ſcribendi ratione uti, qua libros condere homines eruditi ſoleant, quibus æternitatem nominibus fœnerentur. Quibus præmiſſis dicendum eſt, & ſuavitatem quandam ſingularem his epiſtolis ineſſe, & elegantioris eruditionis, qualis in homine non ſcholæ, ſed Principum converſationi apto quæritur, haud vulgaria ſpecimina Autorem dediſſe.

HENRICK VAN QUELLENBURGHS Vindiciæ Batavicæ, ofte Refutatie van een Tractact van J. B. Tavernier &c.

Amſtelodami 1684 in 4.

INvenimus operi illi, quo itinera ſua per Orientem Tabernarius deſcripſit, quodque e Gallica lingua in vernaculam noſtram Vir quidam doctiſſimus anno abhinc quarto tranſtulit, adjectam narrationem de Batavorum in Aſia viventium moribus, quam Autor privatis potiſſimum injuriis, de quibus ipſe c. I. illius Tractatus perhibet, provocatus concinnaſſe videtur, ut quam alia ratione non poterat, vindictam, crimina & turpitudinem revelando ſumeret. Si tale Tabernarii conſilium fuiſſe, quod ipſius adverſarius, cujus jam ſcriptum ſiſtimus, perſuadere ſatagit, credamus, non tamen recte illico concludemus, quæcunque memoravit, aut omnino eſſe conficta, aut admixtum habere falſi plurimum, niſi id apertius demonſtratum fuerit. Hoc igitur eſt libri, cujus titulum exhibuimus, argumentum. Quellenburgius in totidem capita Reſponſionem hanc partitus, quot Gallus librum ſuum complexus fuerat, pleraque illorum negat, quæ Tabernarius de crudelibus Batavorum factis perhibet, ac diluit, quæ adverſus modum regiminis in Batavia paſſim objiciuntur, calumniisque retorquendo reſpondet. Sic maxima pars utriusque ſcripti altercationibus deſtinata eſt, & ad perſonarum vel laudem vel vituperium pertinet, ut inter eos libros, qui proferendæ eruditionis cauſa conduntur, memorari neutrum fere mereatur. Inſeruit tamen Quellenburgius unum alterumque non indignum ſuis Vindiciis, quarum eapropter mentionem hic facere viſum fuit. Ejusmodi eſt, quod

insulam, quam a pulchritudine Formosam Lusitani dixerunt, & modum quo illa olim gubernata fuerit, describit. Dixerat enim de utroque nonnulla Tabernarius, sed, ut Quellenburgius vult, inepte ac invita veritate. Denique Bataviæ quoque originem, & quo pacto urbs illa paulatim creverit, adversus eundem persequitur, adhibitis in relationis suæ fidem Gubernatoris cujusdam Generalis Indiarum, van der Burg, ephemeridibus anni 1618 & sequentium. Adjecit etiam chartam, qua situs universi districtus circa Bataviam exhibetur. Sunt & alia præterea passim interspersa, quibus legendis tempus non inutiliter locatur.

JOH. CHRISTOPH. STURMII, MATHEM. ET Phys. P. P. in Academia Altorfina, Collegii Experimentalis sive Curiosi Pars secunda.

Norimbergæ apud Wolfg. Maurit. Endterum, 1685 in 4.

POsteaquam ante annos circiter viginti, aliquot selectiorum Ingeniorũ laudabile sciendi desiderium, Experimentalis Collegii primum aperiundi occasionem præbuit Viro solertissimo; eorum vestigia prementes deinceps alii complures, annis sequentibus post septuagesimum quinto nonoque, post octogesimum primo, tertio, quarto, pari studio effecerunt, ut iterata singulis vicibus tentamina priora, nova quædam alia, sive ejusdem, sive diversi generis experimenta sibi adjungerent, quæ vel ab aliis interea temporis inventa, vel ab ipso collegii hujus Magistro excogitata feliciter fuerant. Quemadmodum autem eousque tandem excrevit novorum istorum tentaminum numerus, ut priora si non exsuperaret, saltim adæquaret, rerum varietate certe & usu, & admirandi naturæ rationisque vires argumento multiplici nihil concederet: ita benevolum & honorificum, quod exteri quoque de primis experimentis tulerunt judicium, ad secunda Auctorem excitavit, & quod merx illa prior suos ex voto reperisset emptores, & Editori stimulum addidit, ut partis secundæ Collegii Experimentalis editionem meditaretur, & Auctori, ut operi jucundo manum promtus lubensque admoveret. Sic igitur enata est hæc Collegii

legii Curiosi pars altera, & oculis eruditorum exposita, in qua *præsentis ævi Experimenta & Inventa Physico-Mathematica complura, speciatim Hygrostathmicorum quorundam instrumentorum, Siphonis reflexi grandioris, Lachrymarum vitrearum, Clepsydrarum & Clepselaorum, Tubarum Stentorophonicarum sive acusticarum, Hemisphæriorum Magdeburgicorum, Novæ Potentiæ Mechanicæ, Hydriarum Helmontianarum, Sclopeti Pneumatici Guerickiani, novarumq; Campanæ Urinatoriæ, Antliæ pneumaticæ, Laternæ megalographicæ accessionum &c. phænomena & effecta, ad causas suas naturales demonstrativa methodo reducta*, summa cum voluptate cognoscant, ingeniumque ac dexteritatem Sturmii orbi notissimam deprædicare pergant.

Auctariorum loco in fine subjecta est epistola Sturmii ad Henricum Morum Cantabrigiensem, nec inutiliter nec inconvenienter. Cum enim in plerisque tum prioris, tum posterioris partis hujus tentaminibus, hypothesis de aeris virtute elastica, ejusdemque & fluidorum elementarium generatim omnium gravitatione, vel confirmata, vel ad effectuum rationes reddendas adhibita fuerit: ea vero alias a plurimis hodie Philosophis recepta, ex paucis suis adversariis non alium habeat, qui ad labefactandam ipsam aut penitus evertendam, plus studii, & ad onerandam pluribus absurditatibus, plus zeli & ingenii afferat, quam laudatus Morus, peculiari quodam præjudicio abreptus, de principio aliquo immateriali, per universum mundum diffuso, ac intellectu tamen sensuque destituto, quod Hylarchicum ipse vel Spiritum naturæ appellat; ideoque non uno loco Auctariorum partis primæ, Auctor noster vel contra principium hoc hylarchicum disputasset, vel ad objectiones quasdam respondisset; Morus vero vicissim in Enchiridii Metaphysici, cum operibus cæteris nuper denuo editi scholiis, sparsim ad Sturmiana vel objecta vel responsa prolixe quædam excepisset: operæ omnino pretium fuit, totam hanc controversiam excuti, ejusque statu rite formato, argumentis Angli acutissimi, quibus fluidorum partes alias in alias gravitare negat, & vim elasticam aeris impugnat, fieri satis, tandemque novis exceptionibus nihil firmi subesse commonstrari. Quæ omnia more suo Sturmius, id est ingeniose & modeste præstitit.

TEN-

TENTAMEN POROLOGICUM Auctore Rob. Boylio, Nobili Anglo, Societatis Regiæ Socio.

Londini apud Sam. Smith. 1684 in 8.

Uti numerosissimi corporum pori minutiores sunt, quam ut sub aspectum cadant; ita eorum speculatio non tanti aut momenti, aut emolumenti videri poterat. Enimvero cum illustris Boyle secum ipse reputaret, plerasque corporum qualitates, adeoque & operationes, pendere a structura minutarum ac sigillatim inconspectarum particularum, atque ad latentem hanc contexturam necessario molem, figuram, collocationem intervallorum atque pororum, una cum figura, mole, dispositioneque aut textura partium substantialium concurrere; merito judicavit, doctrinam exilium corporis pororum permagni esse momenti, ac Philosopho naturæ indagatori perquam utilem; immo non dubitavit asserere, illustrem Verulamium, si hæc exilia respexisset, non infimum locum sua inter desiderata porologiæ facturum fuisse. Licet autem per alia negotia non potuerit nobilissimus Boyle hoc argumentum pro rei (siquidem ipse id præfatur) merito tractare, aut tam fuse quam constituerat, offert nihilominus collectas a se notas hoc super argumento, duabus partibus comprehensas.

In priore parte porositatem corporum animalium adstruxit (1) *ex ipsa stabilium in ipsis partium textura & constitutione.* (2) *ex nutritione.* (3) *ex sudore & insensibili transpiratione*, non solum per cutem exteriorem, sed & membranas, quibus internæ partes, ut jecur, splen, renes teguntur. Hic inter cætera adduxit membranas aut cuticulas sub testis ovorum gallinæ, quamvis arctam admodum contexturam habeant, & testas, quæ easdem involvunt, crassas etiam spissasque urinariarum vesicarum in mortuis animalibus membranas, porosas esse, ac ipsa etiam aqua permeabiles: Sinenses methodo Europæis ignota sale condire ova, ut communes in usus apta perseverent: aliquem manu sua oleo chymico madefacta, familiaris sui, inscii quid subesset, manum apprehendisse; paulo post prehensum motu quodam catharticorum proprio percepto, quater brevi tempore absque

dolo-

dolore dejecisse. (4) *Ex effluviis*, quæ in internas corporis partes, ut operationes illic suas exerceant, per cutem porosque cutis intromittuntur, ab emplastris exterius applicatis, unguentis, pericarpiis, periaptis & appensis. Inter pericarpia commendat mixturam ex uvis Corinthiacis, lupulis, & nigro sale simul bene contusis, cujus ope ipse aliique a simplici tertiana, aut etiam duplici tertiana, ac quotidiana febri liberati fuere. Ex appensis notari merentur tum muscus cranii humani pro sistendo sanguine e naribus fluente, tum trochisci ex bufonibus juxta Helmontii methodum præparati, quos a peste præservare testimoniis fide dignorum medicorum asserit. Ac ut probabilius fiat, effluvia viam sibi aditumque per poros cutis animalis patefacere, exemplum in cute animalis mortui proponit, cujus poros fumi a liquore (quem præparare itidem docet) celeriter permearunt, atque in convolutum illi metallum egerunt, licet ipsum corium, aut agninum aut ovinum, nec privaretur albedine, nec decolor redderetur, sulphureas nihilominus exhalationes redoleret. Unde in memoriam Lectori revocat fulmen interdum in crumenis hominum argentum decolorans, crumenis nec ambustis nec decoloratis. Porro exempla profert, quibus patefiat membranas ipsas etiam fumis, si subtiles satis, aut earum poris congrui fuerint, esse permeabiles. Non omittendum est, quod in militis vegeti, qui junior & sanus sicca frequentique tussi laboraverat, laqueo ob crimen strangulati corpore dissecto, observasse se aliosque prodidit. Dum enim vitii, quod speraverant, nihil in pulmonibus invenissent, internis thoracis partibus inspectis, in altero laterum pleuram inter substantiamque intercostalium musculorum, materiam quandam rotundam fere, novumque caseum firmitate æquantem resedisse deprehenderunt, quam unanimi consensu pronunciarunt pleuritidis male curatæ fuisse reliquias, transmisisseque per poros pleuræ, utut arctæ admodum membranæ, noxia quædam effluvia, quæ irritatos continue pulmones irregulari molestoque motu concitarent, tussimque producerent. *Neque tantum singulas membranas esse permeabiles, sed & corporis partes aggregatas, quæ ob arctissimam sibi invicem adhæsionem unica tantum pars habentur, non destitui poris, evincit* tum ex eo, quod in ascite afflictis, aquæ quæ abdominis cavitatem implet, appropriato medicamento brevi tempore magna copia alvo deturbetur atque

urethra interdum; tum quod pulmones aliquando quædam ad distantes corporis partes mirabiliter provehant; tum quod quidam hydropicus a scirrho splenis, ut credebatur orto, sanatus sit, qui latiorem spongiam in aqua optima ex calce viva intinxit, superfluoque expresso liquore, eam splenis regioni alligavit, resoluto scilicet scirrho. *Ultimo loco ossa, cornua, similesque substantiæ partes solidiores suos habere poros* peculiaribus experimentis ostendit; ut quod ungues hominum, ac ebur, facile ac permanenter metallinis solutionibus tingantur; quod in majoribus cavis ossibus reperiatur medulla, sitque verosimile, sanguinem ipsum exiguis quibusdam canalibus in ipsam ossis substantiam devehi, ita ut ipsi canales aliquo usque in illud producantur, licet is, quem secum vehunt, liquor ab interioribus ossis partibus postea imbibi possit &c. quod observationes diversis anni temporibus factæ testentur, ossa bovina solida & lata integra medullaria, sat copiosas aeris imbibere exhalationes, easque iterum una cum suarum parte emittere, juxta ambientis aeris dispositionem.

In altera libelli parte porositatem solidorum corporum adstruit. Rationes petit a priori, ut vocant, tres, ab origine ac formatione ipsa variorum durorum corporum; a magna disparitate, quæ occurrere potest gravitates inter specificas ejusmodi corporum, in quibus oculus poros distinguit; ab ipsa figura constitutioneque corporum solidorum, quippe quæ ex conventione aut coalitione plurimarum diversæ molis ac figuræ particularum resultant, inter quas parva quædam intervalla porosque intercipi omnino necesse sit. Quibus argumentis subjungit observationes, quæ quasi a posteriori eandem sententiam roborant, quarum quædam spectant corpora minoris gravitatis specificæ, quædam fossilia metallinis partibus carentia, quædam mineralia naturæ metallicæ, quædam metalla ipsa, ac vitrum nonnulla. Elegantes illæ sunt, ut non transcribi aliquas, sed in parvo libello legi omnes facilius sit atque jucundius.

APHORISMES D' HIPPOCRATE TRADUITS en François, avec des Explications Physiques & des Annotations curieuses.

hoc est

Aphorismi Hippocratis in linguam Gallicam translati, una cum Explicationibus Physicis & Annotationibus curiosis.

Parisiis, apud Stephanum Michalet, 1685 in 12.

QUo sanitatis, omnibus reliquis bonis corporalibus multum anteferendæ major, quam plerumque solet, habeatur cura, Autor noster anonymus apud Gallos suos præsenti obtenturum se versione credit Aphorismorum Hippocratis, velut Lectoribus mala ea, quorum insultus omni ipsis momento pertimescendus est, repræsentantium. Quem in finem omnem eorum ita absolvit interpretationem, ut hanc non solum intellectui perquam exhibeat expeditam, verum utilem quoq; omnibus iis, qui neque Græcam, neque Latinam, sed Gallicam tantum callent linguam. Ast cum Aphorismus brevem inferat sententiam adeoque obscuram quandoque, non abs re Aphorismis singulis, quorum septem hic habentur sectiones in duos distributæ tomos, perspicuæ subjiciuntur enodationes, maximam partem ex Galeno, Hollerio, Brasavola, Libautio, Fuchsio, Heurnio, Mercuriali, Christophoro a Vega, Oribasio aliisque petitæ; omni tamen facultate retentrice, expultrice, attractrice aliave simili neglecta, quandoquidem rem ejusmodi terminis significatam, diversa longe ratione, eaque magis intelligibili posse explicari, nostro Autori cum Recentiorum plerisque fuit visum.

Q. CURTIUS RUFUS DE REBUS ALEXANDRI Magni, cum commentario perpetuo & indice absolutissimo Samuelis Pitisci. Quibus accedunt Mottevayeri de Curtio dissertatio: Freinshemii Supplementa: Figuræ ex Veterum monumentis ad historiam Alexandri Magni illustrandam deprompta & illarum Exegesis: Alexandri Genealogia & Synopsis chronologica.

Ultrajecti, apud Franciscum Halma, 1685 in 8.

IIs qui in Curtium commentando de literis præclare mereri satagerunt, accessit studium *Samuelis Pitisci*, in hoc potissimum occupatum,

rum, ut posthabitis variantibus lectionibus & critice morosa, quam vocat, antiquitatum & phraseologiæ rationem haberet, & indice velut digito commonstraret, ubi fuse pertractata invenire liceat quæ leviter ipse attigit; quod juvenibus potissimum prodesse studeret, & scholasticum commentarium moliretur. His igitur ut tanto magis arrideret hic labor, eum variis iconismis distinxit, & figuras complures Alexandri historiam illustrantes ex Veterum monumentis depromptas inseruit editoris amicus *Henricus Christianus Henninius*, qui & exegesin earum præmisit, ac unde quævis petita sit, quidve indicet exposuit. Argumenta nova eaque fusiora singulis capitibus præfixa sunt; Dissertatio de Curtio ex operibus Gallicis Francisci de la Mothe le Vayer, ab Henninio in Latinum sermonem translata, operi præmissa. Genealogia Alexandrina, quam a Reineccio adornatam Freinshemius evulgarat; Synopsis item chronologica gestorum Alexandri ad ductum Curtii a Tellerio concinnata, subjectæ sunt; ac Index verborum locupletissimus, diversus a Freinshemii, Loccenii & Tellerii indicibus in Scriptorem hunc accuratissimis, annexus; in epistola etiam nuncupatoria *Lexicon Catullo-Tibullo-Propertianum* promissum: in quo quia plurimorum Scriptorum veterum loca congesta eaque illustrata, exhibitum iri Auctor promisit, editioni ejusdem faustos natales precamur.

JOANNIS NIXDORFF, JCti GEDANENSIS, Opuscula Juridico-Practica, Regnum Poloniæ terrasque Prussiæ Regalis concernentia.

Dantisci, sumtibus Simonis Beckensteinii, 1685 in 12.

FOrmam processus judiciarii ac stylum curiæ in Regno Poloniæ terrisque Regalis Prussiæ vigentem, quinque distinctis tractatibus, fasciculo hoc comprehensis, delineare propositum fuit Autori: quorum quidem duo priores jam anno 1654 & 1655 in lucem editi, nunc tantum locupletiores paulo prodeunt, reliqui tres vero jam primum juris publici fiunt. Ac *primus* quidem dictorum quinque tractatuum Compendium sistit Processus judiciarii Poloniæ Prussiæque Regalis, qui ipse licet a communibus Processus nostri regulis haud parum discrepet, nihilominus cum & ibi non nisi brevissimis traditus repe-

riatur,

riatur, vel ideo a nobis hic commemorari non potuit, ne aut totum exscribentes prolixitatis; aut compendii compendium facere suscipientes obscuritatis notam incurreremus. Cæterum occurrunt in eo passim termini forenses, quos aliarum terrarum tribunalia aut ignorant plane, aut certe suppositione perquam diversa adhibent. Sic v. g. *Instantia* ibi vocatur, quicquid in quolibet judicii termino obtinetur; *Evasio* est amissio caussæ; *Lucrum* dicitur, cum Actor desiderium suum impetrat; *Perlucrum*, quicquid post lucrum obtinetur; *Astitio* est satisfactio pro facta condemnatione; *Rumatio* ejectio ex bonis; causæ *Kapturales* vocantur, quæ tempore *Kaptura* seu Interregni in judicium deducuntur; *Motio* denique idem est, ac ipsa appellatio; ut alia complura hujusmodi afferre omittamus. *Secundus* Tractatus agit de Tribunalitio Regni Poloniæ judicio ejusdemque Regestris. Institutum primo fuit hoc judicium anno 1578 in Comitiis Warsaviensibus a Republica Polonica universa, Rege nimirum, Senatoribus & Nunciis terrestribus, tanquam tribus illis membris, ex quibus totum hujus Regni corpus componitur: constat vero ex certis a Nobilitate electis ac deputatis judicibus, ac summa pollet autoritate, utpote a quo ulterius provocari nequit; celebraturque tempore quidem hyemis Petricoviæ, per æstatem vero Lublini, prout hæc omnia fusius & ex professo in tractatu hoc traduntur. In specie vero occupatus est Autor in commemorando hujus tribunalis *Regestro*, hoc est, codice, quo continentur causæ, quas in judicio hoc decidere fas sit; cujus quidem rei quantopere habenda sit ratio, vel inde apparet, quod exceptionem Regestri idem operari, quod exceptionem fori incompetentis, ibidem perhibetur. Cæterum appendicis loco huic tractatui adjiciuntur quoque Regestra tam Comitialium, quam Regiorum Judiciorum: illorum quidem ex Constitutione Regni anno 1641 lata: horum vero ex Ordinatione Judiciorum Regiorum, quæ a Commissariis Regiis, nempe Joanne Malachowski, Episcopo Culmensi ac Pomesaniæ, Regni Vicecancellario, & Joanne Wielopolski, Cancellario Regni concinnata, & anno quidem 1680 a Rege, anno vero 1683 ab omnibus Regni Statibus & Ordinibus, ut lex perpetua Regni, approbata fuit, ac tractatui huic integra subjicitur. Sequitur *tertio* loco tractatio de citatione literali: de qua quid ibi tertarum inprimis sciendum sit, breviter & methodice traditur, allegatis

tis ubique optimis Autoribus ac Constitutionibus regni Polonici. Subjiciuntur etiam huic perinde, ac praecedentibus duobus tractatibus succinctae ac perspicuae tabellae synopticae, quae contenta eorundem uno quasi conspectu exhibentes, indicis vices commode supplent. *Quartus* in ordine Tractatus Systema formarum judicialium, uti *quintus* formarum extrajudicialium, in judiciis equestribus terrarum Prussiae regalis usitatarum sistit: quorum illud quidem actuum plerumque in foro obviorum formulas consuetas continet, eo ordine, quo Compendium Processus judiciarii, de quo initio diximus, conscriptum est, utpote cujus etiam quasi commentarium esse voluit autor: hoc vero, extrajudicialium scilicet formarum systema exhibet formulas in variis pactis atque contractibus ineundis ibi locorum adhiberi solitas, eo fere ordine digestas, quo Institutiones Imperiales sunt conscriptae. Promittit denique Autor in praefatione hisce opusculis praemissa, farraginem Actionum in Judiciis regni Poloniae usitatarum a se proxime edendam, & methodo quidem, ut ait, Svendendorffiana: de quo opere, siquidem promissis steterit, suo tempore plura dicere non omittemus.

ADAMI ADAMANDI E SOC. JESU KOCHANski Sereniss. Polon. Regis Mathematici, Novum genus Perpendiculi pro Horologiis Rotatis portatilibus. Vulgarium Elatere vibrante instructorum Nova Dispositio, & ex hac suprema Perfectio.

Ex Epistola ad Actorũ Collectores d. 8. Aug. a. 1685 scripta.

NOvum appello Perpendiculum istud Magneticum, quia hactenus inusitatum, tametsi illud a me fuerit excogitatum Moguntiae anno Sal. 1659, ac etiam in P. Casp. Schotti *Technica Curiosa* libro IX, qui totus a me in gratiam Auctoris id flagitantis conscriptus fuerat, indicatum sub facili steganographia, clavem suam ultro commonstrante, quae habetur citati libri propositione 31. pag. 692, sub istis characteribus,

RGT. TCQ. MME. RIP. NAE. INS. ATE.

Quae legentur, *per magnetis tractionem*, si dispositis 21 punctis, tertio cuique,

cuique, inchoata a primo numeratione, characteres, ut jacent, adscribantur.

Ad hoc porro inveniendum manuduxerat me alia quædam observatio mea, & quidem (ut quod res est fatear) plane fortuita, videlicet aptitudo perpendiculi communis ad reddendum regularem horologii vulgaris cursum, antequam quidquam inaudivissem, illud a Cl. *Hugenio* ad idem applicatum fuisse. Cum enim nactus fuissem horologium quoddam portatile, in quo altera medietas librilis, in duo velut cochlearia (ut mos erat antiquior) efformati, casu quodam abrupta fuerat, observavi alteram medietatem superstitem, & axi suo cohærentem, veloces quidem, sed tamen uniformes, in situ debito, vibrationes peregisse; ac tum mihi venerat in mentem *Galilei* pendulum, quo illum in dimetiendis temporibus usum fuisse, alicubi legeram, ac etiam ipsus ego fueram expertus.

Consimilis quoque casus me circa annum 1672 deduxerat ad usum elateris, in reddendis uniformibus vibrationibus librilis in horologio portatili. Observaveram enim in quodam horologio pervetusto, ac usu jam detrito, librile illius plumbo liberaliter affixo prægravatum, dum in geminas setas tenues, atque multum flexibiles, ortiter inter vibrandū impingeret, vibrationes æquidiuturnas, quamvis eas perquam incitatas consecutum fuisse. Quæ non idcirco persenseo, ut horum inventorū laudem in me transferre velim, sed ut eruditis constet, res omnium oculis expositas, applicationes ad usus minus obvios, nobis etiam incogitantibus, velut ultro ingerere solere; cujus rei complura exempla alio tempore producam, nescio an a quopiam observata.

Jam vero penduli magnetici ad horologia rotata applicationem mihi peperit analogia gravitatis, & situativitatis, hoc est magnetismi, quocunque tandem modo utraque operetur; sive extrinseca quadam vi attractiva, sive interno partium homogenearum ad sua loca accursu. Observaveram enim, acus etiam magneticas, pro varia mole sua, nec non admoti magnetis distantia, vibrationes magis aut minus veloces, ac fere æquidiuturnas peragere. Quocirca theoriam hujus rei, prædicto anno mente conceptam, non prius quam anno sal. 1667, ad praxin deduxi Florentiæ, ac etiam ipsummet opus Sereniss. Ferdinando II M. Duci Hetruriæ, Mecænati meo singulari, spectan-

ſpectandum exhibui; cujus experimenti rationem modumque paucis ſubjicio.

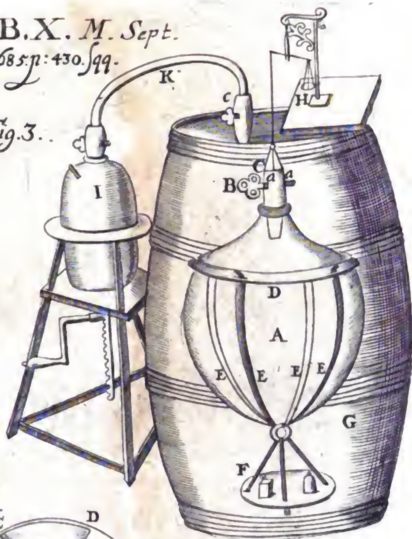
TAB. X. Fig. I. In adjecta figura . . . 1 . . . circulus A B C D refert eam horologii portatilis faciem, indici oppoſitam, circa quam librile, vel pendulum reciprocatur: A B eſt fruſtulum magnetis validum: E F G pendulum magneticum e chalybe; cujus axis, & polus vibrationum, intelligatur E punctum: C D, eſt antiſacoma e metallo quodam a chalybe diverſo, factum, & æquilibratum cum toto pendulo chalybeo E F G ſibi oppoſito. Punctum F, quod eſt centrum totius ſyſtematis horologi ABCD, intelligatur eſſe in figura . . . 2 . . . axis FH, TAB. X. Fig. II. circa quem, vel verius cum quo, totum illud ſyſtema appenſum in cardinibus H & F, intra ſuam pyxidem libere convertitur.

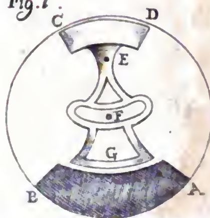
Hæc dico ad faciliorem intelligentiam: commodioris enim uſus erit hæc conſtructio, ſi horologium cum tota ſua pyxide argentea KL gyrari poſſit intra thecam extimam, cryſtallo MHN inſtructam, in cujus centro H terebrata cavitas, polum H excipiat, alter autem F illi oppoſitus, & in argentea pyxide firmatus, in extima theca volvatur. Ante omnia tamen totum horologii ſic appenſi corpus, ob magnetem BA, parte una prægravantem, ad æquilibrium erit reducendum; non modo ſic diſponendo partes horologii graviores, ut in oppoſito magneti ſitu collocentur; ſed etiam ſupplendo, quod deeſt, plumbi, vel alterius metalli adjectione.

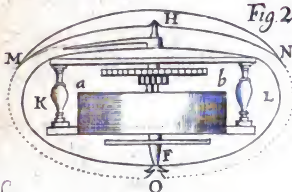
Poſita igitur hac, vel alia conſimili ſtructura, illud ea neceſſario conſequimur, ut vibrationes penduli magnetici E F G, nihil prorſus incommodi capiant, etiamſi totum horologii, in axe HF pendentis, corpus cum exteriore theca MNO in quamcunque partem convertatur, vel agitetur; quandoquidem impetus iſte violenter impreſſus, qui alioquin vibrationes penduli magnetici turbaret, in polis H & F frangitur, ac perit, niſi forte ſit paulo vehementior, & horologii rotationem inducat, quæ tamen plerumque curſum penduli non impedit, nec inter geſtandum contingere ſolet.

Cæterum minime diſſimulanda mihi videntur duo incommoda hujus Penduli Magnetici, utut curioſe perelegantis: quorum *primum* eſt, quod horologium iſtiusmodi propter magnetis fruſtum (poſſet tota pyxis interior e ſolido magnete formari) & ejus antiſacoma nonnihil ponderoſius efficiatur; quamvis illud, prout experientia

TAB. X. *M. Sept.*
ad A. 1685. p: 430. sqq.

AS. sc.

entia didici, cursum habeat admodum regularem, qui tamen pro exigentia rei tardior vel celerior reddi potest, ope lamellæ chalybeæ, magnetem BA superne operientis; hæc enim si propius admoveatur pendulo EFG, magnetemque plane contegat, ejus activitatem restringit, motumque penduli tardiorem efficit; si vero eadem lamella magnetem retegat, eam versus ambitum BA nonnihil reducendo, tunc magnes violentius pendulum trahit, ac vibrationes illius accelerat.

Alterum incommodum, cui pendulum istud magneticum subjacet, est, quod si toti horologio admoveatur exterius, casu vel industria, ferrum aliquod grandius, lamina, gladius, claves &c. magnetis in hæc corpora activitas remittat eam vim, quam in pendulum exerebat, ac proinde cursum illius nonnihil tardiorem efficiat. Id quidem facile præcaveri potest, hæc ipsa tamen attentio nonnihil oneris imponit horologii gestatori; sicut & hoc alterum, ne dum pendulum suo loco inseritur, ipsummet magnetem, vel ejus operculum chalybeum, propius attingat; sic enim pendulum animatur in vibrationes multo velociores quam antea; nec dubito, quin ipse magnetis ac penduli diversus situs, ad telluris, tanquam grandis magnetis, polos, aliquam in illius vibrationes, licet forte non valde sensibilem differentiam inducat. In magnete meo sic poli magnetici erant dispositi, ut superficies BA esset æquatori magnetico parallela adeoque axi illius perpendicularis, ita ut polus magnetis superficie BA terminatus, ad borealem telluris polum accurreret, libertati suæ relictus; id quod legibus magneticis est conforme; si quidem index horologus plerumque zenith respicit, in mensa collocatus.

Jam vero inventum istud *appensionis totius horologii in axe suo, axi penduli parallelo*, insigni utilitate transfertur etiam ad horologia hujus temporis portatilia, videlicet elatere vibrante instructa: hac enim ratione vibrationes eorum nihil incommodi patiuntur, nec in sua motus æqualitate ullatenus turbantur, quemadmodum ego nonnullis automatopœis ipsamet experientia demonstravi, & horologium geminum hac arte, directore me, constructum, cuivis exhibere possum. Alioquin hoc artificio sublato, horologium portatile, quantumcunque regulari motu præditum, si vel data opera manu agitetur reciprocando, circa axem imaginarium, indici horologii

perpendicularem, vel inter ambulandum similes impulsus in facciperio recipiat, adeo vibrationes suas præcipitat, ut intra tempus unius quadrantis horarii, duos & amplius percurrat.

Ad perfectionem quoque horologiorum portatilium pertinere judico, ut ea non temere, quemadmodum plerumque faciunt artifices, sed ad numeros astronomicos supputentur, ac vibrationes suas peragant. Habeo equidem tabulas aliquot eos in usus methodice supputatas, quas *Cogitatis & Inventis meis Polymathematicis* reservo: hic sufficiet speciminis gratia exhibere geminum horologium portatile rotarum quinque; in quorum uno geminæ vibrationes compositæ respondent uni scrupulo secundo horario, adeoque tales 7200 horam unam constituent: in altero tres vibrationes, minutum secundum æquant, hinc earum 10800 uni Horæ respondebunt. In utroque rota II semel convertitur intra horam, & axe suo, cui index affixus, minuta prima commonstrat: rota vero IV, ab artificibus coronata dicta, sexagenas intra horam conversiones efficit; hinc ambitu suo, in quo armillam quandam mobilem, & in 60 partes divisam circumfert, minuta secunda indicat.

Pro Vibrationibus Horariis 7200.	*Pro Vibrationibus Horariis* 10800.
72. I. semel horis 6.	72. I. semel horis 6.
60. II. 12. semel in hora	64. II. 12. semel hora 1.
56. III. 8.	60. III. 8.
48. IV. 7. sexagies hora 1.	60. IV. 8. sexagies hora 1.
15. V. 6.	21. V. 7,

Numeri Latini utrobique rotas indicant, a maxima sumpto initio. Numeri barbari sinistimi, computant earundem dentes; dextimi vero, dentes tympani, singularum axibus affixi.

Concludo hunc discursum gemino problemate, quod ante aliquot annos, automatis chronometris, tam portatilibus, quam stabilibus ad majorem perfectionem promovendis excogitavi: sed utriusque prolixior explanatio alteri tempori, locoque reservanda erit.

PROBLEMA I. Artificium tale condere, ut quilibet rudis homo, puer, fœmina, immo cæcus ipse, rotulas horologii quamvis minutas,

nutas, indentes imperatos, eosque ſubtiles, exactiſſime incidere poſſit; & quidem rotas neque prius torno laboratas, neque præviis, ut moris eſt, diviſionibus diſpunctas; & inſuper eadem opera plures ſimul, adeoque magno laboris,& temporis compendio.

PROBLEMA II. Docere artificium formandi torno conum illum vel turbinem, ſpiraliter inciſum in ambitu ſuo, quo chordam vel catenulam excipit; & quidem tam apte, ut hæc inciſio, quamvis prompta & facilis, exactiſſime conveniat difformi dati elateris tractioni, eamque temperet, & æqualem in motu horologii reddat; quod alioquin artifices, nonniſi repetito tentamine, eoque ſat operoſo, vix conſequuntur: id autem præſtari poterit ad datum quemvis numerum revolutionum ſpiralium in turbine. Sed de his & aliis, alias.

NOVA RATIO AERIS PONDERANDI INVENTA a Bernoullio Math. Baſileenſi.

Excerpta ex Ephemeridibus Pariſienſibus d. 31 Jul. 1684, & ex Gallico in Latinum traducta.

CUm multa paſſim ab eruditis inventa ſint inſtrumenta aeri ponderando, hactenus tamen omnibus palmam præripuiſſe viſus eſt ingenioſiſſimus Boyle. Laguneculas ovi vel pilæ minoris magnitudine, & collo tenuiſſimo inſtructas, eo quo ex fornace prodeunt momento hermetice ſigillari is facit. Poſtea cum refriguere, pondus accurate explorat, particulaque defracta, ut aer intrare queat, rurſus illarum gravitatem adjecta illa particula examinat, hacque ratione aeris, qui ingreſſus eſt, gravitatem facile deprehendit.

Non tamen defuere qui in tam nobili invento quædam deſiderarent, nempe quod nimis exigua aeris portio examini ſubjiciatur, ut adeo in proportione ad majorem partem inſtituenda facilis ſit lapſus; quod ſi vero majoribus vitris utaris, ob gravitatem illorum vix minimi ponderis acceſſio deprehendi queat. Experientia enim conſtare, ſi trutinæ aurificis decimam grani partem imponas, manifeſto illam inclinare, cum tamen ſi utrique lanci unam vel duas uncias adjicias, vix decem duodecimve grana ſuperimpoſita illam tam manifeſte in alterutram partem declinare faciant. Præſertim vero urgent quan-

titatem aeris laguncula ejecti liquido deprehendi non poſſe, ut exinde ad comparationem gravitatis ejus cum reliquis corporibus progreſſus fieri queat. Reſtabat ergo, ut ratio iniretur majorem aeris quantitatem ponderandi, ut tamen gravitas vaſis non impediret, quo minus trutina tam libere moveretur, ac ſi nullum plane pondus impoſitum foret. Id reperiſſe creditur Bernoullius mediante receptaculo ſatis grandi, cujus gravitatem in aqua explorat, & poſtea aere ope antliæ exhauſto, examen repetit. Modum vero procedendi ita delineat.

TAB. X. Fig. III. Seligendum eſt recipiens inſignis magnitudinis A, cujus orificio epiſtomium B cum tubulo C firmiter jungendum, poſthæc infra orificium cingendum eſt circulo ferreo ſatis largo D, cujus extremitates ſurſum reflexæ ſint, ut impoſita decidere prohibeant. Quatuor partibus hujus circuli æquali diſtantia jungendæ ſunt laminæ ferreæ ſatis craſſæ E E, quæ in imo decuſſatim ſe implicent, ut in illis uncus lancis F requieſcat; hæc vero tanto pondere gravanda eſt, quod recipienti aquæ immergendo ſufficiat. Satius tamen eſt in defectu hic peccare quam in exceſſu, cum facilius adjici aliquid ponderi queat, quam detrahi.

His præmiſſis recipiens cum omni apparatu demittendum eſt in vas G aqua fere plenum. Tria vero ſerici fila immittenda anſis aa, in tubulo ſupra epiſtomium B eminentibus; filorum horum extrema alliganda ſtateræ ſubtili & accuratæ, cujus ex altera parte lanx H dependeat, cui tantum ſaltem ponderis eſt imponendum, ut gravitati aeris recipienti incluſi reſpondere queat, quatuor nempe ſcre drachmæ, aut uncia ſecundum recipientis capacitatem. Poſthæc ſemper magis onerandus circulus D, donec totum recipiens cum tubulo & epiſtomio aquis immergatur, & exacte cum ſacomate lanci *H* impoſito in æquilibrio conſtituatur.

Exinde binis digitis leniter elevandum eſt recipiens, quo orificium tubuli aquis extet usque ad C, & aqua quæ in concavitate epiſtomii eſſe poterat, mediante arundine accurate exhaurienda, omniaque probe ſiccanda, ne cum epiſtomium converteris, gutta in recipiens decidat.

Poſthæc aerem per antliam I quantum fieri poteſt ex recipiente extrahere oportet, & ne ſitum perpendicularem recipientis antliæ mutare neceſſe ſit, adhibendus erit ſipho incurvatus K, qui cera hinc tubulo recipientis, illinc antliæ accurate jungendus.

Ex-

Exhausto aere versandum est epistomium & aditus aeri obstruendus, inde solvendus sipho K, & cera sollicite abradenda a tubulo C: quod si vero aliquam particulam forte restare contingat, non tamen credendum est pondus recipientis mutatum iri, respectu ad gravitatem universæ massæ, æquali aquæ quantitati impositæ habito; vix enim centesimam grani partem conficiet, ob nimis exiguam differentiam inter aquæ & ceræ gravitatem specificam.

Inde recipiens rursus aquæ immergendum est, & ex pondere lancis H, tantum detrahendum, donec in exacto cum recipiente æquilibrio subsistat, & quicquid inde detraxeris, manifestum aeris exhausti faciet pondus. Tandem totum recipiens extrahendum, & circulus D cum laminis E & lance F auferendꝰ, ipsum vero recipiens rursus immergendum, ita ut inversum jam sit & collum primum immergatur, & concavitas tubuli C aqua repleatur, post versandum epistomium tubuli, ut aqua ascendere queat locum aeris exhausti occupatura, quæ quidem superficiem aquæ exterioris transcendet, unde profundius semper immergendum est recipiens, donec aqua quæ intrat, eadem altitudine sit cum exteriore, alias neutiquam exacte occupatura aeris extracti spatium, obstante aere qui remansit, & rarior factus est, quam naturaliter esse solet, ut notum est illis, qui regulas virtutis elasticæ aeris norunt.

Cum vero aqua recipiente inclusa ad libellam erit exteriori, invertendum est epistomium tubuli, recipiens extrahendum, partes ejusdem exteriores probe siccandæ, ipsum vero cum aqua prius, postea eadem effusa accurate ponderandum, ut de aquæ effusæ pondere constet, quod postea comparandum est illi, quod detractum est ex lance H, ut adæquata proportio gravitatis inter aerem & aquam eruatur.

Objici poterat, hanc ponderandi aeris rationem minus esse accuratam, cum aqua vasis, dum librationi recipientis resistit, impediat stateram, quo minus minutissimas quasvis diversitates ponderis suo motu indicet, licet alias non nimio onere gravata sit.

Huic objectioni Bernoullius respondet, verum quidem hoc esse, ideoque plus ponderis imponendum lanci H, quam quidem necesse futurum erat, si illud ad quod pondus isthoc examinari debebat, in aere suspenderetur. Sibi tamen persuadet, minori pondere hanc aquæ repugnantiam vinci, quam frictionem axis, ex gravitate ejusmodi recipientis resultantem, siquidem in aere ad lancem oneri tanto citra inclinationem sustinendo parem librari debeat. *EXA-*

EXAMEN PONDERATIONIS AERIS PER VEſicam a Bernoullio Baſileæ inſtitutum & Abbati de la Roque transmiſſum.

Excerptum ex Ephemeridibus Pariſ. d. 19. Junii 1685.

ANtequam novam iſtam machinam aeri ponderando inſervituram, quam in Ephemeridibus publico communicaſti, tibi transmitterem, cum cura alia hujus generis inventa magis recepta examini ſubjeci, & hæc inter illud, quo mediante veſica aeris gravitas exploratur, cujus & experimentum *Ricciolus*, *Sturmius* Altorfii, & alii denique complures inſtituere, & rationem ipſe *Boyleus* in prolegomenis paradoxorum hydroſtaticorum defendere velle videtur. Poſt tantorum virorum adprobationem non ſine ſtupore Lector intelliget, ſecundum principia hydroſtatica veſicam inflatam non gravioris eſſe ponderis, quam complicatam, licet aerem gravitate haud deſtitui præſupponas.

Manifeſtum eſt, lagunculam aqua plenam neutiquam majus pondus in lance ſtateræ exprimere, quam faceret, ſi aqua in lancem effunderetur, & huic adinjiceretur laguncula vacua. Eadem fere ratio eſt veſicæ inflatæ, ex qua aer exprimitur. Illa enim ſi contrahatur, mediante iſthac contractione, tantum ſpatii aeri effugienti relinquit, quantum in veſica antea occupaverat. Ut adeo eadem ſemper aeris quantitas in lance ponderetur. Ne vero quis aliter ſe rem habere exiſtimet, ſi veſica brachio ſtateræ aut infra lancem alligata fuerit, concipiatur animo columna perpendicularis aeris quæ veſicam iſtam in ſe contineat, & juxta illam, alia adhuc columna ex aere conſtans, ejusdem altitudinis & circumferentiæ, quæ priorem elevare conetur. Certum eſt ex principiis hydroſtaticis, veſicam licet ponderæ univerſæ columnæ, qua continetur adjutam, non poſſe brachium ſtateræ declinare facere, niſi tantum, quantum veſica æqualem aeris portionem gravitate ſuperat; ergo alteri lanci non niſi tantum ponderis imponendum eſt, quantum exprimendæ huic diſparitati ſufficit. Omnis enim aer prioris columnæ, tam intra quam extra veſicam conſtitutus, aliquid efficere per alteram illam columnam juxta exiſtentem impeditur. Ut ergo certior fierem, utrum his rationibus eventus reſponderet, porci veſicam mediante folle aere naturali implevi; nec

nec enim os admovere volebam, quod aer inde procedens multas partes aquosas admixtas habeat. Posthæc orificium vesicæ apertum reliqui, ut ex communicatione aeris inclusi cum exteriore, certus essem, non illum magis quam hunc compressum esse; postea vesicam cum chartæ folio brachio stateræ accuratissimæ appendi & pondus exploravi. Quo facto aerem expressi, involutis chartæ isti digitis, ne pinguedine inficerem, & rursus stateræ vesicam imposui. Ubi quidem revera reperi bina eam grana minus ponderis efficere, quam antea, sed diversitas isthæc minor erat, quam ut ex aeris expressi pondere ortam crederem. Etenim comparatione inter vesicam & phialam vitri, cui inclusum aerem antea ponderaveram, instituta, ad minimum 14 aut 16 grana conficere debebat; unde conclusi differentiam hanc binorum granorum adscribendam esse exhalationibus, quibus concavitas vesicæ semper abundat; hæ enim simul cum aere, dum hic ejicitur, effugiunt, cujus rei fidem facit ingratus odor, quem si nares propius admoveas, exhalat.

Quo vero certius evincerem, neutiquam aerem vesica ejectum diversitatem hanc inducere, secunda vice eandem implevi aere, adminiculo follis, sed tantum aberat, gravitatem ejus inde augeri, ut potius grano minus penderet, idque evenisse credo, quod per contrectationem vesicæ, ventumque quem follis adspirat, semper particulæ quædam pingues & volatiles separentur, inque aerem abeant.

Facile ergo ex dictis efficitur, illos, qui huic aeris ponderandi rationi institerunt, coactos fuisse, longe minorem ei, quam revera habet, gravitatem tribuere. Unde P. Ricciolus aqua decies millies leviorem facit, & Boyleus experimento per vesicam facto innixus, ut minimum 7500 aqua leviorem censuit. Firmum ergo manet, omnes, qui aeris pondus explorare contendunt in vase, quod non eandem ante & post evacuationem extensionis quantitatem retinet, summopere falli, ne Aristotele quidem excepto, qui ex illorum numero fuit.

COURS D'ARCHITECTURE. SECONDE ET troisieme, quatrieme, cinquieme & derniere parties. Par M. Franςois Blondel &c.

hoe

hoc eſt

Franciſci Blondelli Curſus Architecturæ, pars ſecunda & tertia, quarta, quinta & ultima &c.

Pariſiis apud Autorem, anno 1683 in fol.

EX quo Ludovicus XIV Galliarum rex, ſub finem anni 1671 Pariſiis academiam inſtauravit, provehendis architecturæ civilis ſtudiis, perficiendæque elegantiſſimæ huic arti, quæ gentibus politioribus maximo ſemper habita eſt in pretio: clariſſimus *Blondellus*, academiæ huic a magnificentiſſimo conditore director datus, uſibus ejusdem Curſum Architecturæ, duabus partibus praxin & theoriam artis attinentia complexurum, ſcribere inſtituit; quas deinceps etiam per aliqua annorum intervalla typis expoſuit publicis.

Prodiit vero *prima pars* anno jam 1675. totaque praxi deſtinata præter pauca *libr. 1* de origine, incrementis, partibus & ordinibus architecturæ generatim & ὡς ἐν τύπῳ tradita, reliquis *quinque libris* ſingulos quinque columnarum ordines, juxta ſcita *Vitruvii*, & ubi hic obſcurior eſt, ex optimis ejusdem interpretibus, *Philandro, Barbaro, Cataneo, Serlio, Alberto* accurate adornare docens, perfectum præceptorum ſyſtema conficit. Idemque etiam, ne ſoli *Vitruvio* lectorem mancipare videatur, ad leges & placita præſtantiſſimorum ex recentioribus architectis triumvirorum, *Vignolæ*, *Palladii*, & *Scamozzii*, diſtinctis ubique capitibus & ſchematiſmis æri inciſis exſequitur.

Alteram, aut verius quatuor poſteriores (ſic enim *Autori* opus partiri viſum eſt) annus 1683 *duobus tomis* publico dedit: quos tamen, quod hoc demum anno ad nos perlati ſint, inter Acta nunc demum referre licuit. Uterque *tomus* duas partes continet: quibus univerſis *Autor* jam particulatim diffuſiusque examinat, & inter ſe committit præcepta architectorum prima parte tradita: ut cognito eorum conſenſu aut diſſenſu decidi queat, quid eorum univerſaliter recipi poſſit, quid minus; ſimulque guſtus non ſolum aliquis haberi, qua ratione tradita ad uſum debeant referri; ſed vel maxime judicium ferri certum de iis, quæ Autor huic alteri parti inſeruit, puta proportionibus ordinum invicem ſuperſtructorum, menſuris intercolu-

columniorum, tam porticuum ſimplicium, quam arcuatorum aut cum antis conſtructorum; portarum, feneſtrarum, forulorum, & partium hujusmodi complurium aliarum. In ſpecie

Parte II Libr. I de origine columnarum ut & ordinum diſquirit: columnarumque & capitulorum figuram ab iis populis derivandam conjicit, qui, ut benemeritorum ad poſteros tanto luculentius duraret memoria, erectis ſuper ſepulchra demortuorum lapidibus (columnis, pyramidibus, antis, obeliſcis,) nomen & facta mortui inſcripſerint: hosque deinceps credit monumentis iſtis urnas, cinerum conditoria, ſuperpoſuiſſe, arcendis tempeſtatum injuriis latere undiquaque prominente clauſas; easque ipſas referre capitula ſingulorum ordinum, itidem latere, qui hodie abaci nomine veniat, coopertas; naturali urnarum figura ab ornamentis capitulorum (elegantiæ cauſa circumjectis) nihil imminuta. Deinde altitudinem, craſſitiem, contracturam, varias columnarum formas, baſes & capitula contemplatur. Lib. II de ſtylobata, ejusque altitudine & partium menſuris; pari ratione Lib. III de trabeatione ejusque origine; de trabeationibus, ſine columna, interioribus porticuum, figura trabeationum & feneſtris; Lib. IV de epiſtylio; Lib. V zophoro; Lib. VI coronice ſingulorum ordinum varia; Lib. VII de frontiſpiciis, eorum altitudine, vitiis & acroteriis; Lib. VIII de antis, caryatidibus, variisque ſtructurarum ornamentis; pyramidibus, obeliſcis, tropheis, Autor agit: capiteque penultimo hujus libri non ineleganti diſcurſu diſceptat, quo habitu figuræ, ſtatuæve hiſtoriam aliquam repræſentantes effigiari debeant aut ſculpi, antiquo an præſentis temporis: non diſſimulato erga gentilitium h. e. Gallicum veſtium cultum, pluribus hodie Europæ nationibus unice quæſitum æſtimatumque, affectu.

Partem III Libro I orditur a periſtyliis templorum diverſi generis, & inde ad intercolumnia itidem varia progreditur, regulasque tradit diſtribuendorum in coronice mutulorum: eadem porro juxta *Vitruvium* & ſupra memoratos Triumviros fuſe recenſet & delineat; plurimis etiam circa Scamozzii intercolumnia animadverſis. His jungit doctrinam de columnis jugatis, ſive duplicatis. Lib. II de ratione diſſerit, qua diverſorum ordinum columnæ ſuperſtrui ſibi de-

beant, & an quinque ordinibus sextus aliquis diversus a prioribus addi possit: frustraneos innumerorum fuisse conatus questus, qui propositorum a rege præmiorum magnitudine illecti, inveniendo novo ordini Gallico (istud enim cognominis gloriæ gentis hujus laturus fuisset) ingenii aciem nequicquam hactenus intendissent. Inde, qua ratione axes columnarum superstructarum sibi respondere, quæque proportio ipsarum Columnarum in diversis tabulatis esse debeat, disserit. Et hoc argumentum Lib. III juxta Architectos præmemoratos, plurimaque operum utriusque ævi exempla, ratione ordinationis stylobatæ, columnæ & trabeationis persequitur; indeque ad determinandas partium habitationis, tabulatorumque altitudines, juxta diversorum Autorum præcepta digreditur. Lib. IV & V columnarum superstructarum crassitiem definit, regulasque a *Serlio* facilitando huic argumento traditas, juxta ordinationes *Vitruvii* & recentiorum Autorum examinat.

Parte IV reliquas aperturarum sive adituum ædificii species, earumque structuram & mensuras tradit: & *libris* quidem *quatuor* primis de arcubus ex doctrina *Vitruvii* & trium reliquorum architectorum per singulos ordines sigillatim agit; idemque Lib. V ex *Serlio* præstat: præstantia quædam post exempla adjungit arcuum, tum antiquitatis, tum recentioris ævi; suumque de regulis trium architectorum judicium, prælatis Scamozzianis. Subnectit his cognata de structuris concameratis; fornicum armaturis, quibus operæ in construendis arcuatis operibus utuntur; & ipsarum concamerationum ornamentis. Lib. VI tractat de porticibus arcuatis columnarum liberarum *(isolées)* uno super altero in diversis tabulatis extructo, & proportione intercolumniorum in diversis casibus & quacunque hypothesi; mox ad alias testudinum species describendas defertur, ex. gr. ovalium seu ansatarum, reptantium, conicarum, planarum: Lib. VII de portis & fenestris variorum ordinum, secundum *Vitruvium*, *Vignolam* & *Palladium*: Lib. VIII de iisdem & forulis ornamentisque portarum fuse, juxta *Scamozzium*; Lib. IX *Serlium*, *Leonem Bapt. Albertum* aliosque; post quos & exempla portarum ex diversis operibus antiquis profert: Lib. X de fenestris tecto immissis, & caminis: Lib. XI de arcubus triumphalibus, eorum origine & illustrioribus exemplis,

emplis, puta arcus Titi, Beneventani, Anconitani, Justinopolitani, Argentariorum, Severi, Constantini, Veronensis, Portæ Santoniensis, Portæ Majoris. His quæ jungerentur non indigna putavit *Autor* Opera Parisiensia, nec Urbi nec Monarchæ suo imparia, indeque Lib. XII Lectori describit portas S. Antonii, Bernardi, Dionysii, singulas cum suis, quas præferunt, inscriptionibus.

Partis V Lib. I circa Pontes occupatur, & doctrinam eorum ex antiquissimis omnium qui in eadem versati sunt, *Alberto*, *Palladio*, *Scamozzio* & *Serlio* depromit, deque iis fundandis & fundamentorum diversis rationibus discurrit, adjecta descriptione pontis Santoniensis. Lib. II brevibus de cloacis & aquæductibus præcipue Romanis agit; fusius Lib. III de scalis ex *Vitruvio*, *Alberto*, *Scamozzio*, *Savoto*, earumque speciebus, loco quo reponendæ, magnitudine, figura, lumine, gradibus, ornatu. Lib. IV quæstionem longe maximi momenti tractat de mutationibus, quæ altitudinis aut elongationis causa, architecturæ partibus obtingere possunt; ubi præmissa *Vitruvii* & Interpretum sententia, architecto rationem altitudinis aut distantiæ habendam, eaque propter mensuras partium immutandas esse; contrariam etiam, cujus causam *Perraltium*, in *Opere suo Ordinationis Columnarum* Anno 1684 mense Martio pag. Actorum 128 a nobis recensito, peregisse B. L. meminisse poterit, cum suis argumentis in medium adducit: Ipse tamen paria facit cum *Vitruvio*, & adversam partem ratione & exemplis refellere conatur, simul quomodo mensuræ ordinariæ partium structuræ alicujus mutationem subire possint aut debeant, indicans.

L. V. Autor diffuse tractat de proportionum speciebus, partibus operum juxta scita sæpius nominatorum Scriptorum convenientibus, plurimis in hanc rem utriusque ævi propositis exemplis; inprimis vero Panthei, quod ob summam proportionum harmoniam super omnia antiquitatis opera extollit: exemplorum istorum suffragio necessitatem inferens proportionum in Architectura, utut aliter quibusdam videatur. Compendio etiam refert librum a Domino *Ouvrard*, paucos ante annos, sub titulo *Architectura harmonica* publicatum, in quo Autor partes structurarum omnes in proportionibus ad invicem musicis consistere debere contendit, suamque hanc senten-

tiam exemplo templi Salomonei firmare nititur. Mentionem porro injicit libri, ab *Abbate S. Hilarionis* edendi, in quo mensuræ partium Architecturæ omnes ad proportionem geometricam reductæ sint: ita ut determinata tantum ratione, quam inter se habent principales operis partes, facile adjungi possint in eadem ratione, quæ spectant ad decorem aut ornamentum frontis ædificii, inventione certarum mediarum geometrice proportionalium, pro altitudine, crassitie & projectura; non tantum principalium membrorum ordinationis, puta stylobatæ, columnæ, trabeationis, harumque partium, Baseos, Capituli, Coronicis &c. sed particularium etiam ornamentorum; traditis constantibus regulis, juxta quas ad decorem extrui possint. Judicium Blondelli super hoc scripto latum, nihil vulgare de eodem promittit, ut optandum sit publico idem quamprimum indulgeri. Posthæc *Autor* argumenta, quibus architecturæ proportiones sola assuetudine subnixæ firmatæque pronunciantur, examinat & refellit, inductioneque probat, proportiones esse causas elegantiæ ædificiorum, quæ non minus in natura fundata sit, quam gratia sonorum musicorum; nec consistat in ornamentis exterioribus citra proportiones debitas; quin vel maxime se prodat iisdem his ornamentis & materiæ operisque venustate destituta, exemplo structurarum quarundam Gothicarum, præcipue templi cathedralis Mediolanensis, (ab Autore magni semper habiti, & hoc loco descripti) quarum pulchritudo ex symmetria & proportione partium nata nunquam se commendare cesset, utcunque vilibus & misellis ornamentis comitata.

Ultimo Libro *Autor* quatuor architectorum, quorum sensa toto hoc Opere exposuit, mensuras, columnis earumque singulis partibus per quosque ordines attributas, in Tabulis exhibet; ut uno intuitu Lectori in promtu sint, quæ circa laborem tædiumque e sedibus peculiarium doctrinarum vix alias excerpat aut colligat.

ACTA VITÆ S. FERDINANDI REGIS CASTELLÆ & Legionis, cum posthuma illius gloria & historia S. Crucis Caravacanæ; commentariis, annotationibus & iconibus illustrata: opera Danielis Papebrochii Soc. Jesu.

Antwerpiæ apud Mich. Knobbarum 1684 in 8.

EA est fuitque dudum inter vicinas gentes Gallos & Hispanos æmulatio, ut cum illi inter Reges suos Ludovicum Sanctum recenserent, ante aliquot jam secula Divorum ordini adscriptum, idque gloriæ sibi ac decori eximio ducerent, non ante quiescendum sibi Hispani censuerint, quam ipsi etiam in Rege quodam suo Sanctorum in numerum relato gloriari possent. Ac mirandum utique est, cum inter Reges suos Christiani populi plerique Sanctum quendam ostentent, ex Hispanicarum gentium tot Regibus neminem hactenus Sanctorum in catalogis comparuisse, cui quidem titulus ille Romanæ Sedis vindicatus esset judicio. Eo itaque majori gaudio perfusa fuisse omnis existimanda est Hispania, postquam tandem inventus inter Reges est, qui hoc honore dignus a Romano Pontifice reputaretur, & is quidem Ludovico S. Galliæ Regi coævus, imo ætate illo major, ejusdemque consobrinus. Ferdinandus ille est Rex Castellæ & Legionis, ejus nominis tertius, patre Alphonso Legionensi, matre Berengaria Alphonsi IX Castellani Regis filia, anno 1198 genitus, pulsis post tota Bœtica, quam quingentos per annos insederant, Mauris, fideique adeo Christianæ cultu propagato, ac metropolitana Ecclesia Hispalensi fundata dotataque clarus, ac Hispali anno 1252 defunctus, nuperque demum a Clemente X Romano Pontifice in sanctorum Hispaniæ patronorum catalogum, rogatu Regis Catholici Caroli II relatus. Tametsi enim privata jam olim veneratione apud Hispalenses præcipue cultus, Sanctique cognomine discretus ab aliis Castellæ Regibus fuisse perhibeatur; tametsi etiam anno 1629 pro canonizatione ejus, quam vocant, processus indicti jam ab Urbano VIII fuerint, permissumque ut imago ejus cum diademate ac radiis sculperetur, lente ta-

men negotium promotum eſt; ut ſolet in Romana Curia iſtis canonizationum cerimoniis, ne quid temere ſcilicet aut inconſulto in re tanta geſtum videatur, mora interponi: donec tandem, poſtquam anno 1668 corpus Regis ſolenni ritu inſpectum denuo, ac divino, quod quidem medici teſtati ſunt, miraculo incorruptum fuerat deprehenſum, Pontifex Clemens X. A. 1671, & cultum S. Ferdinandi confirmavit, & Officium illi ac Miſſam decrevit, poſteaque anno 1673 feſtum S. Ferdinandi in omnibus Hiſpaniarum regnis ritu duplici, ut vocant, fieri juſſit, Lectionibus etiam propriis pro Officio S. Ferdinandi a Congregatione Rituum anno 1675 approbatis, ac canonizatione hunc in modum abſoluta. De hoc autem novo Divo ac patrono cum Hiſpani ſibi gratularentur, id reliquum utique erat, ut vita ejus accuratius deſcripta publice extaret, populique adeo in colendo Divo ſtudium, cognitis diſtinctius illius meritis, accenderetur. Cujus rei curam cum Decanus & Capitulum Hiſpalenſe, a quibus jam antea curandæ apud ſedem Romanam canonizationi, & primæ feſtivitati apud Hiſpalenſes celebrandæ, impenſi haud modici ſumptus fuerant, in ſe ſuſcepiſſent; commodum evenit, ut eodem tempore deſcribendis Sanctorum, quorum obitus in menſem Majum incidit, Actis Antverpiæ occuparetur clariſſimi Vir nominis ac Societatis Jeſu Presbyter, *Daniel Papebrochius*. Nam cum die illius menſis trigeſimo e vivis Ferdinandus exceſſiſſet, & ſexto eodemque ultimo Actorum Maji tomo vitam & geſta Ferdinandi S. complecti Papebrochius decreviſſet; facile a ſe impetrari paſſus is eſt, ut anticipato hoc labore, ſingulari tractatu Ferdinandi Acta in lucem præmitteret, ſexto quem diximus Actorum Maji, totius vero operis decimo ſeptimo tomo, brevi tempore repetenda. Idque ſtudii eo in ſe lubentius Vir doctiſſimus ſuſcepit, ut ſpecimen aliquod induſtriæ ac methodi, quam componendis Sanctorum Actis adhibet, iis etiam exhiberet, quibus vaſtum illud Actorum opus, quinquaginta circiter tomis abſolvendum, aut legendi otium, aut coemendi, fortaſſe etiam vivendi deeſt commoditas. Paucis itaque, quid in Actis hiſce Ferdinandi actum ſit, nunc videamus.

Præmittitur vitæ Ferdinandi tum Commentarius Papebrochii, tum Chronologia Ferdinandæa. Et hæc quidem ſummam totius hiſtoriæ

ſtoriæ uberius poſtea enarrandæ Lectoris conſpectui juxta annorum intervalla ſiſtit. In commentario autem prævio id inprimis agit Auctor, ut vulgarem quendam errorem, de ſororum duarum, Berengariæ & Blancæ, ab Adelphonſo Caſtellæ Rege progenitarum, quarum illa Alphonſo Legionenſi nupta S. Ferdinandi, hæc Ludovici VIII Galliæ Regis conjux Ludovici S. mater fuit, ætate detegat ac refellat. Nimirum Blancam natu majorem, minorem ætate Berengariam fuiſſe, non Francici tantum hiſtoriographi, ſed Hiſpanici etiam magni nominis ſcriptores, *Garibayus* & *Mariana*, tradiderunt, inconſiderate hi quidem, nec ſine præjudicio Regiæ Domus, cum ex ea ſententia conſequatur, Caſtellæ ea tempeſtate Regnum non ad Ferdinandum Legionenſem, ſed ad Ludovicum potius Gallum proximiori ſucceſſionis jure pertinuiſſe. Contra vero teſtimoniis coætaneorum S. Ferdinando ſcriptorum, *Lucæ Tudenſis*, & *Roderici Toletani*, Papebrochius evincit, non Blancam, ſed Berengariam natu majorem Alphonſi Caſtellani filiam fuiſſe; cumque *Rodericus Palentinus* uno quidem loco Berengariæ, altero Blancæ primogenituram aſſeruiſſe videretur, poſteriorem adulterinum eſſe ac ſpurium oſtendit: quin advocatis in ſubſidium ex Chronologia rationibus aliis comprobare nititur, Blancam Berengaria tanto juniorem fuiſſe, ut filia ejus per ætatem eſſe potuerit.

Ipſa dein *S. Ferdinandi vita* breviter primum, tum ex Chronico *Lucæ Tudenſis* coævi ſcriptoris, tum ex libro Hiſpano dicto *Flos Sanctorum* anno 1533 edito deſcribitur: inde Acta prolixiora ex libro VIII *Ruderici Archiepiſcopi Toletani*, & *Chronica Hiſpanica S. Regis* juxta MS. Hiſpalenſe Valliſoleti a. 1555 edita, exhibentur. Singulis vero Vitæ paragraphis, & Actorum prolixiorum capitibus, annotationes Papebrochii pro ratione inſtituti ipſius ſubjiciuntur; inſertis inſuper quatuor, quæ vocat, Parergis, quibus nonnulla ex monumentis aliis uberius declarantur.

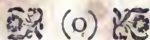
Vitam S. Ferdinandi excipit *Gloria* ejus *poſtuma*, ubi & univerſa canonizationis Ferdinandææ hiſtoria traditur, ex qua in illuſtri hoc exemplo eluceſcit, qua ratione ac modo procedi in decernenda canonizatione ſoleat, ac quibus velut gradibus ille honorum Romano-Catholicis apex conſcendatur, & accurate deſcribitur ſolenne feſtum

festum magno apparatu sumptuque in urbe Hispalensi a. 1671 instructum ac celebratum, machinaque triumphalis magnifice erecta, & cætera festiva ornamenta iconibus æri incisis expressa, oculis animisque lectorum subjiciuntur.

Denique post Appendicem addendorum, mutandorum, corrigendorum, in altera cum reliquis Maji Actis editione, ultimo loco *Historia Crucis Caravacanæ* exhibetur, illius nempe, quæ ipso quo S. Ferdinandus nasciturus erat anno, cum forte in urbe Caravaca sacerdoti missam coram Maurorum Rege quodam celebraturo crux deesset, præter spem per Angelos allata memoratur, ac sancte hodieque asservatur, cum decantata illa Ampulla Rhemensi non inepte fortassis comparanda. Cæterum quod ad Historiam illam Crucis Caravacanæ attinet, mallet doctissimus Auctor (ut ipse ingenue nobis fassus est per literas) abesse totam a libro illo, ad quem non aliter pertinet, quam ratione temporis a Romano de Higuera ex meris imposturis definiti; quas dum evertere Papebrochius nititur, aliamque certiorem chronotaxim substituere, quæ ipsam non omnino excluderet a Sancti Regis Historia, cuidam Licentiato de Luna, minus ἀσύστατα commento & veteres loci characteres (qui Gothicis Runicisque satis affines sunt) ut Arabicos interpretari auso, nimium credulus

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim:

idque omnibus voluit etiam per nos innotescere: Si quis forte prædictos characteres aliquando posit certius explicare; eos præsertim qui sunt sculpti in lapide circum fenestram, & fortasis nihil faciunt ad crucem istam. Quam enim antiqui fuerint ceteri, qui picturis ibidem olim visendis permixti fuisse dicuntur, dubitare possumus; atque vereri, ne una cum ipsis sint diu postea scripti, ad imitationem aliquam prioris literaturæ; quandoquidem aliquid certius pro vel contra statuendi, curioso huic seculo abstulerint imperiti ædiles, veteres omnes picturas oblinendo, ut parietes sacelli dealbarent.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCLXXXV.

HISTORIÆ BYZANTINÆ SCRIPTORES POST Theophanem, partim nunc primum editi, partim recensiti & nova versione adornati, opera & studio Francisci Combefisii Ord. F. F. Prædic. Congreg. S. Ludovici.

Parisiis in Typographia Regia excudebat Sebastianus Mabre Cramoisy. 1685 in fol.

Quadragesimus jam annus agitur, cum sub Ludovici XIV Galliarum Regis auspiciis Byzantinæ historiæ Scriptores nitidissimo habitu & majori quam unquam antea apparatu e Luparæa typographia prodire cœperunt. Anno enim 1645 JOHANNIS CANTACUZENI libri, qui Græce hactenus nondum editi fuerant, cum Latina interpretatione *Jacobi Pontani*, ejusdemque & *Jacobi Gretseri* annotationibus lucem aspexerunt. Hos anno 1647 GEORGII CEDRENI historiarum compendium, cui supplementi loco excerpta ex JOHANNIS SCYLICÆ Curopalatæ breviario historico accesserunt, cum *Guilielmi Xylandri* & *Jacobi Goari* annotationibus, & *Caroli Annibalis Fabroti* glossario; eodemque anno NICETÆ ACOMINATI CHONIATÆ historia, quam jam olim *Hieronymus Wolfius*, variis lectionibus & annotationibus additis, Latine interpretatus fuerat, ejusdem, quem modo diximus, *Fabroti* glossario Græcobarbaro auctior, & ope codicis MSC. Regii emendatior excepit.

Volumini proxime secuto, quod anno 1648 prodiit, *Philippus Labbeus* Protrepticum præfixit, quo & Byzantinæ historiæ Scriptores, quotquot hactenus deprehendi potuerant, sive editos, sive typis nondum impressos recensuit, & eruditos per universum orbem Christianum,

num, ut bibliothecarum angulos excuterent, & institutum augusti hujus operis pro viribus juvarent, excitavit. In ipso autem volumine primum EXCERPTA LEGATIONUM a *Davide Hæschelio* Græce quondam edita, & postea a *Carolo Cantoclaro* Latine reddita, cum ejusdem & *Henrici Valesii* notis; deinde ECLOGÆ HISTORICORUM de rebus Byzantinis, cum notis, quas jam olim *Joannes Meursius* ad Hesychii de rebus patriis libellum, & in novo hoc syntagmate *Labbeus* ad reliquorum Autorum eclogas adornaverat; tum THEOPHYLACTI SIMOCATTÆ historiarum libri octo, cum Latina interpretatione & notis *Jacobi Pontani* & *Fabroti* glossario; & denique NICEPHORI Patriarchæ Constantinopolitani breviarium cum notis Latini interpretis *Dionysii Petavii* simul exhibentur.

Eodem anno 1648 *Jacobus Goar*, GEORGII CODINI Curopalatæ, de magnæ ecclesiæ & aulæ Constantinopolitanæ officiis tractatum, nonnullis accessionibus locupletatum, cum suis & *Jacobi Gretseri* annotationibus, ejusdemq; *Gretseri* opere de imaginibus Christi non manu factis in publicum emisit. Quem anno proxime sequenti 1649 ANASTASII BIBLIOTHECARII historia ecclesiastica, ejusdemque liber de vitis Romanorum Pontificum excepit; quibus illustrandis is, quem de corpore historiæ Byzantinæ bene meritum jam aliquoties innuimus, *Fabrotus* annotationes, varias lectiones, & glossarium adjunxit; quale etiam ad LAONICUM CHALCONDYLAM addidit anno 1650 cum Latina versione *Conradi Clauseri*, & annalibus Sultanorum a *Johanne Leunclavio* Latine redditis, illustratis & usque ad annum 1588 continuatis, e typographia Regia emissum.

GEORGII ACROPOLITÆ historia, cui *Joelis* chronographia compendiaria, & *Johannis Canani* narratio de bello Constantinopolitano subjecta fuit, cum observationibus *Theodori Dousæ* & notis *Leonis Allatii*, ejusdemque de Georgiorum scriptis diatriba, anno 1651 prodiit; quo etiam DUCÆ historia cum notis *Ismaelis Bullialdi*, & CHRONICON ORIENTALE ab *Abrahamo Ecchellensi* Latine redditum, & ANNÆ COMNENÆ ALEXIAS quindecim libris comprehensa, cum *Davidis Hæschelii* notis, & Latini interpretis *Petri Possini* glossario, in splendidissimo hoc Byzantinæ historiæ opere locum meruerunt.

Secutus anno 1652 GEORGIUS SYNCELLUS, cujus chronographiam

graphiam *Jacobus Goar* Latine reddidit, & cum brevi *Nicephori* Patriarchæ Constantinopolitani chronologia, adjectis ad utramque annotationibus & emendationibus, evulgavit. Ejusdem *Goari* interim mortui, & succedanea *Francisci Combefisii* opera, THEOPHANIS & LEONIS GRAMMATICI chronographia, Latina versione, annotationibus & variis lectionibus illustrior, in orbis eruditi conspectum prodiit. Factum id anno 1655, quo præterea CONSTANTINI MANASSIS breviarium cum *Johannis Leunclavii* & *Johannis Meursii* notis, & *Fabroti* glossario, ejusdemq; & *Leonis Allatii* variis lectionibus; nec non GEORGII CODINI origines Constantinopolitanæ, cum aliis nonnullis antiquitatis Byzantinæ monumentis, quibus & suas & aliorum clarissimorum Virorum annotationes *Petrus Lambecius* adjecit, insigne corpori historiæ Byzantinæ augmentum præbuerunt.

Anno 1660 & AGATHIÆ Scholastici de imperio & rebus gestis Justiniani libri quinque, cum notis *Bonaventuræ Vulcanii*, & MICHAELIS GLYCÆ Siculi annales nunquam antea Græce editi, cum *Leunclavii* continuatione & *Philippi Labbei* notis atque emendationibus, Regiæ typographiæ prelum evaserunt, quæ anno 1661 in imprimendis NICEPHORI BRYENNII commentariis, quibus illustrandis *Petrus Possinus* suam operam impendit, anno autem 1662 & 1663 in edendis duobus PROCOPII Cæsariensis tomis, quorum unus octo historiarũ libros interprete *Claudio Maltreto*, alter libros sex de ædificiis Justiniani, & historiam arcanam cum versione & notis *Nicolai Alemanni* continet, occupata fuit. Ad quos longo post tempore, anno nimirum 1670, JOHANNES CINNAMUS de gestis Johannis & Manuelis Comnenorum, & PAULI SILENTIARII descriptio ædis Sophianæ, cum *Caroli du Fresne Domini du Cange* ad Nicephorum Bryennium, Annam Comnenam & Cinnamum notis, ejusdemque uberiore ad Paulum Silentiarium commentario accessit.

Verum hanc diuturnam Lutetiæ moram Roma quodammodo pensavit. Ibi enim *Francisci Barberini* Cardinalis typis GEORGII PACHYMERIS de rebus sub Michaelis & Andronici Palæologorum imperio gestis historia, in duos tomos, quorum prior anno 1666, alter anno 1669 prodiit, distributa, & *Petri Possini* glossario notisque historicis & philologicis illustrata, lucem publicam aspexit, quam cæteris

historiæ Byzantinæ monumentis hactenus recensitis splendore non inferiorem deprehendimus.

Sed ad Luparæam typographiam redeamus, quæ cum hactenus per quindecim annos ab evulgandis Byzantinæ historiæ Scriptoribus quievisse visa fuerit, hoc ipso anno novum historiæ Byzantinæ tomum evulgavit, *Francisci Combefisii* studio, dum viveret, collectum, cujus annotationes post obitum non inventas, sive casus perdidit, sive mortis interventus antevertit. Continentur autem hoc tomo nonnulli Scriptores, qui historiam Orientalium Imperatorum a Leone Armeno, in cujus antecessore Theophanis chronicon desiit, usque ad Nicephorum Phocam pertexuerunt.

Primo enim loco comparet *chronicon anonymi Autoris* jussu Constantini Porphyrogenneti conscriptum, quo Leonis Armeni, Michaelis II cognomento Balbi, Theophili, & Michaelis III vitæ recensentur, pro Imperatorum istorum numero in totidem libros distributum. Sequitur vita Basilii Macedonis a *Constantino Porphyrogenneto* literis mandata, quam cum *Leonis Allatii* interpretatione inter ejusdem *σύμμικτα Bartoldus Nibusius* anno 1653 jam ediderat. Verum pro Allatiana versione Combefisius in hoc volumine novam adornavit. Basilio Macedoni Leo Sapiens successit, cujus & reliquorum usque ad Romanum Constantini Porphyrogenneti filium proxime sequentium Imperatorum historiam, *Autor* quidam *anonymus* concinnavit, qui tertium in hoc volumine locum occupat. Huic appendicis loco subjicitur *invectiva adversus iconomachos*, ab autore itidem incerto scripta, & *dialogi* nomine, quamvis nullas personas colloquentes inducat, insignita, cum *Johannis* cujusdam *Hierosolymitani* narratione ejusdem argumenti. Hanc excipit *Johannis Cameniatæ* de excidio Thessalonicensi narratio, quæ cum jam olim a *Leone Allatio* Latine reddita, & cum cæteris ejus *συμμίκτοις* edita fuerit, nunc Combefisii, qui novam versionem composuit, opera pristinum habitum mutavit. Aliud Thessalonicæ excidium, quod non ab hostium furore, sed ab intestino civium tumultu conflatum est, *Demetrius Cydonius* descripsit, cujus monodia ob argumenti similitudinem Cameniatæ subnectitur. Claudunt hoc volumen *excerpta ex vita Basilii Junioris* autore *Gregorio* ejus discipulo, *Simeonis Magistri* ac *Logothetæ* annales a Leone Armeno ad Nicephorum Phocam, & *Georgii Mona-*

chi

ebi vitæ recentiorum Imperatorum, a Leone Armeno uſque ad Conſtantinum Porphyrogennetum.

Poterat ad Theophanis continuatores hoc volumine contentos etiam GENESIUS adjungi, qui Byzantinam hiſtoriam a Leone Armeno uſque ad Baſilium Macedonem perduxit, Scriptor inſignis, quamvis paucis notus, paucioribus viſus. Manuſcriptus extat in bibliotheca Academiæ noſtræ Paulina, quem codicem edendi ſpe facta jam pridem celeberrimi nominis Polyhiſtor *Joh. Andreas Boſius* deſcripſit. Sed quod morte præventus præſtare non potuit, nunc a clariſſimo viro *Georgio Schubarto* expectamus. Quod indicaſſe Byzantinæ hiſtoriæ cultoribus non ingratum fore pollicemur.

DISSERTATION SUR DOUZE MEDAILLES des Jeux Seculaires de l'Empereur Domitien, par le Sieur Rainſant de Reims, Medecin, Antiquaire & Garde des Medailles de ſa Majeſté.

ſive

Diſſertatio ſuper XII Nummis Domitiani, Ludos Sæculares concernentibus, autore Dn. Rainſantio, Remenſi, Medico, Antiquario ac ſupellectilis nummariæ cuſtode Regio.

Verſalii, apud Franc. Muguet, 1684 in 4.

LUdorum ſæcularium feſtivitatem in priſtina Romanorum republica inter leviores minime recenſitam fuiſſe, vel inde evidens eſt, quod eadem non niſi elapſis 100, aut, ut quidem Quindecimviri Auguſti tempore contenderunt, 110 annis regulariter recurrebat, ipſa adeo raritate illuſtris: unde & in eorum ludorum publicatione per præconis vocem proclamari ſolebat, ut quisque veniret viſurus ludos, quos nec ante vidiſſet, nec poſthac, dum viveret, reviſurus eſſet unquam. De eorundem vero ſolennitatibus tametſi haud pauci ſcripſerunt, (quos inter *Panvinium*, & *P. Taſſinum Soc. Jeſu* præcipue commendat Autor,) ipſorum tamen opera vel ideo imperfectionis arguit idem, quod numiſmatum adminiculo deſtitutis haud leves ſub-

inde ceremoniarum circumstantiæ fuerint ignoratæ. Qua ex parte cum sors favorabilior Autori, cimeliarchæ quippe regio, contigisset, tanto alacrius ad dilucidandam hanc materiam semet accinxit, expresso insuper Regis jussu, ut quidem rubrica testatur, ad id faciendum instigatus. Tametsi vero ipsi hanc ad rem varia variorum, Augusti inquam, Domitiani, Severi item ac Philippi numismata in promtu essent: cum tamen dissertationem tantum, non justum volumen concinnare ipsi esset propositum, idcirco solos Domitiani nummos de ludis sæcularibus agentes enucleandos sibi sumsit, maxime quod eos a nemine adhuc explicatos existimaret. Fundamenti vero loco, ne super incertis tantum conjecturis fluctuare videatur narratio, substernit Zosimi historiam, præcipuas scilicet istorum ludorum ceremonias continentem: cujus proinde etiam Librum II, qui nempe hanc materiam pertractat, aut ejusdem potius fragmentum, integrum Gallico idiomate operi subjectum voluit.

Ipsam tractationem quod concernit, præmittit initio pauca *de origine & intervallis* ludorum sæcularium: quæ cum apud Rosinum aliosque antiquitatum Romanarum Scriptores satis obvia sint, hic referre nil attinet. Festi ipsius introitum hunc fuisse ait, quod Imperator, Pontificis maximi scilicet munere una fungens, in Capitolio ad populum verba fecerit, exhortans, corporis se animique puritate ad
TAB. XI. festum adeo solenne præpararent. Testem hujus rei allegat Nummum I, in quo Cæsar exhibetur stans in templo, specie perorantis ad populum genibus incumbentem manusque elevantem: quem ipsum tamen populi gestum Autor unice adscribit ambitioni Domitiani, divinitatem nempe adeoque adorationem affectantis; cum alioqui genuum flexio in actu tali adhiberi solita non fuerit. Nummi hujus inscriptio, quam tamen cum reliquis omnibus communem habet, his verbis constat: COS. XIIII. LVD. SAEC. FEC. indicans nimirum sub quartodecimo Domitiani consulatu, hoc est, octavo ejus Imperii anno ludos hos fuisse celebratos. Nummus II sistit Cæsarem habitu stui ante templum insidentem, positis ex utroque latere vasis: alius minister cum puero, uterque quasi porrecta manu a Domitiano aliquid accepturus: inscriptio præter communem illam supra dictam hæc: SVF. P. D. Scilicet *Suffimenta Populo Data* hic significari Autor, sulphur nempe & bitumen: hæc enim a Cæsare Quindecim-

.1

Fig. 2.

Fig. 3.

4.

Fig. 5.

Fig. 6.

. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 11.

Fig. 12.

LVD
COS SAEC XIIII
FEC

Fig. 10.

E. Andre. Sohn sc. lips.

ris dari ſolita fuiſſe, ab his rurſus populo diſtribuenda, quo hic ſuffitu tali ſemet luſtraret: puerum vero una hic appingi ideo autumat, quod parvulis etiam, dummodo jam aliqualem rationis haberent uſum, talia ſuffimenta haud fuerint denegata. In Nummo III Domitiano ſuggeſtui itidem prope templum inſidenti adſtant Romani duo, quorum alter menſuram fructuum ad pedes Cæſaris effundit; adduntur verba: A. POP. FRVG. AC. *Acceptas a populo fruges* hoc deſignari docet noſter, primitias ſcilicet novorum anni fructuum, tritici inprimis, hordei, & fabarum, quas ipſas ſiquidem in rebus ſacris Romanorum haud exigui uſus fuiſſe probat.

Atq; hactenus quidem recenſita non niſi præparatoria inſtantis feſti habenda eſſe dicit: ipſum vero Ludorum initium ab inſtituta ſolenni Supplicatione fuiſſe factum; cui non Sacerdotes tantum omnium ordinum, ſed & Senatus aliiq; magiſtratus, populus deniq; albis veſtibus indutus, floribus redimitus palmasque manibus geſtans adſtiterint: hymnos præterea per plateas cantatos, Deorumque ſtatuas ſuperbis impoſitas lectis in tranſitu adoratas fuiſſe. Affert in hujus rei teſtimonium Nummum IV, in quo ante duas perſonas, in altiori ſtrato ſtantes, (quarum alteram pro Domitiano, alteram pro Præfecto Prætorio habet Autor) tranſeunt tres aliæ, frondes manibus geſtantes. Supplicationem hanc inſecutum ait trium noctium pervigilium, vacatumque in templis fuiſſe precibus & ſacrificiis. Et prima quidem nocte, cum Diis inferis placandis inprimis ludi hi inſtituti eſſent, Plutoni taurum nigrum, Proſerpinæ vaccam ejusdem coloris immolatam fuiſſe: die vero inſequente Jovi & Junoni ſimiles victimas cecidiſſe, ſed candidi coloris: reliquum diei tempus ludis publicis fuiſſe dicatum, Apollini & Dianæ ſacris. Secunda nocte preces & ſacrificia inſtaurata fuiſſe, & quidem ad Parcas inprimis directa, quibus ovis & capra, atri utraque coloris ſacrificatæ fuerint: ſequenti die matronas Capitolium aliaque templa frequentare conſueviſſe, ſupplicantes non pro ſalute tantum publica, ſed & pro privatis neceſſitatibus, præſertim pro felici puerperio; cui ſcilicet Parcas non minus, quam Lacinas præſidere crediderint: reliquum diei ſimiliter ut præcedentis, ludorum & ſpectaculorum gaudiis exactum fuiſſe. Tertia nocte Telluri ſuem mactari ſolitam perhibet ex Zoſimo Autor. Atque triplicis hujus ſacrificii veſtigia in Nummo, V, VI & VII exhiben-

hibentur: in quorum quidem singulis Domitianus repræsentatur, pateram in aræ flammam vergens, adstantibus duobus musicis, quorum alter lyra, alter duplici tibia canit: at vero in Nummo V victima adstat taurus, in VI ovis cum capella, in VII denique scrofa: adjacet in hoc ultimo imago Tiberis, specie viri barbati ac seminudi cum cornu Amaltheæ; rationem hanc reddit Autor, quod sacrificium hoc in ripa hujus fluminis peractum fuerit. Die tertiam noctem sequente, tanquam ultimo horum ludorum sæcularium, ait choros duos, alterum puerorum, puellarum alterum, e melioribus Romæ familiis, quique omnes patrimi matrimique essent, cecinisse hymnum, speciatim hanc in rem compositum; cujusmodi inter odas Horatii sub finem libri Epodon extat, Augusti ævo recitatus. Eodem die Salios etiam saltare more solenni solitos fuisse conjicit Autor ex Nummo VIII & IX, quorum prior exhibet Salium gradientem cum habitu consueto, alter vero Salium stantem ante tripodem, & cippum, inscriptione sub initium memorata insignitum. Cum vero uterque horum scutum gestet rotundum, Minervæ, (quam scilicet Domitianus protectricem sibi elegerat) capite signatum, qua tamen figura Ancilia, Saliis alioqui propria, minime fuisse, sed oblonga potius & ovali, ex aliis numismatis constet: hinc Autor in causam hujus rei inquirens, existimat, Ancilia ob Antiquitatis venerationem istis temporibus sanctius asservata, eorumque loco tantum scuta ista Saliis gestanda tradita fuisse. Nec porro dubitat, quin eodem die moneta, in festi memoriam cusa, in vulgus jactata fuerit, ejus nempe figuræ, quam Nummus X repræsentat, generatim scilicet omnia horum ludorum sacrificia indigitantis: coincidit enim fere cum nummo VII superius memorato, nisi quod nulla hic omnino victima adstans apparet; quod ideo factum credit noster, ne si omnia ista hostiarum genera exprimenda fuissent, figurarum multitudo adspectum confunderet. Festo finito ait munera ab Imperatore data administris ceremoniarum, & ab his deinde rursus eorum partem in populum distributam fuisse, tanquam rem sacram, reliquo sibi servato. Colligere hoc audet ex Nummo XI, exhibente Domitianum suggestui insidentem, stantibus ex utroque latere vasis, porrigentemq; pateræ speciem duobus togatis, qui & ipsi simile quid manibus tenere videntur. Fatetur quidem Autor nummum hunc magna ex parte cum III coincidere,

ma-

maxime quod hic quoque verba addita: A.POP.FRVG.AC; nihilominus typi diversitatem satis innuere autumat, diversa etiam ex occasione utrumque numisma excusum esse. Denique ex Nummo XII cippum cum inscriptione: COS.XIIII.LVD.SAEC.FEC. continente, probat, memoriam hujus festivitatis monumentis publicis inscribi ac marmori insculpi solitam fuisse, tametsi hujus rei vestigia vix alibi, quam in numismatis reperiantur. Atque hi quidem sunt XII isti nummi, quos Rainssantius explicandos sibi sumsit, confidens eosdem vix alibi conjunctim repertum iri, nisi in cimeliarchio Regis sui; quem proinde hac etiam ex parte, quod amplissimo antiquorum numismatum apparatu instructus sit, sibi parem neutiquam habere asserit. Quod de cimeliarchiis, in quibus numismata ipsa asservantur, capiendum est: nam ad libros, quibus ea describuntur, respicere si velis, non dissimulamus, plures & ad viginti usque nummos, a Domitiano occasione ludorum sæcularium cusos, exhibere *Franc. Mediobarbum Biragum, in Thesauro numismatum Imperatorum Romanorum*, quem *superioris anni mense Majo* retulisse nos meminimus.

POMPONII MELÆ
Libri tres de Situ Orbis &c.
Lugd. Bat. apud Jord. Luchtman, 1685 in 8.

POmponii Melæ de Situ Orbis libri, sæpius jam olim diversisque locis, ac diversorum Auctorum studio excusi fuere: ast nulla eorum editio majori hactenus in pretio Eruditis fuit quam quæ Hagæ Comitis a. 1658 curante viro longe clarissimo *Isaaco Vossio* lucem adspexit. Nam non textum tantum ipsum Pomponii quam emendatissimum ea exhibet, sed subjectæ etiam illi sunt luculentæ ac profundam eruditionem criticam præ se ferentes Vossii observationes, ut postrema adeo jam manus Pomponiano illi operi, quod vel brevitate sua obscurum male collocata quorundam editorum industria insuper depravaverat, emendando ac illustrando imposita videretur. Nec commentarium tantum in Melam exhibuisse visus est Vir doctissimus, sed ad aliena etiam subinde digressus, argumenti varii doctrinam illi intermiscuit, notatis passim aliorum virorum celebrium, quæ putavit, erratis. Verum ea in re cum usus licentia magna fuisset, nec ipsi

pepercisset *Salmasio*, cujus in Solinum exercitationes hic illicque, exprobrata etiam Viro, qui Ἑλληνικώτατος censeri voluit, Græcarum literarum ignorantia, redarguit; fieri non potuit, quin in eorum incurreret offensionem, qui sanctam habent Salmasiani nominis memoriam, nec æquo animo quascunque vellicationes ferendas putant, quibus Viri de literis tam præclare meriti famæ derogetur. Surrexit itaque tandem Salmasii vindex, is qui novam hanc Pomponii Melæ editionem adornavit, Vir, quisquis est, (*Jacobum* vero *Gronovium* esse fama fert) ingenio ac doctrina præcellens. Tametsi enim in Præfatione ad Lectorem, Vossium *clarissimi per bona studia nominis & meriti Virum* vocat, fateturque, hanc etiam Pomponii editionem plurimum illi debere; mox tamen conceptam in eum indignationem haud obscure prodit, inque ipsa præfatione speciminis velut loco ostendere nititur, quam varie hallucinatus lapsusque in explicando Arriani loco Vir celeberrimus fuerit, ubi de Pallacopa, nobilissima Euphratis dioryge in Arabum campos agitur; & in novis in Pomponium Melam notis, id unum fere videtur agere, ut Isaaci Vossii ad eundem Auctorem Observationes perstringat refellatque, eandem in eum licentiam usurpans, quam in Salmasium ille quondam exercuerat. Nos Palæmonis partes in hisce doctissimorum virorum contentionibus criticis minime sumimus, per quas tamen haud parum lucis obscurissimis antiquorum scriptorum locis accenditur, dum viri justa doctrinæ copia ad id instructi, ad explicanda antiquitatis monumenta vires intendunt, ac utilissima publico æmulatione experiuntur, uter plus ingenio ac conjiciendi dexteritate, ad eruendos veterum scriptorum sensus, aut restituendos integritati suæ auctores antiquos valeat. Gratulamur interim rei literariæ, prognatam nobis hac occasione novam eamq; commodissimam Pomponii Melæ editionem, & ea quidem industria correctam, ut confidat Curator illius, præter unam in fine indicatam mendam, vix aliam repertum in ea iri; indice insuper, quem in prioribus editionibus cunctis futilem ridiculumque ac fallacem deprehenderat, concinnius formato instructam, ac denique accessione non contemnenda auctam. Melæ enim de Situ Orbis libris, tum *Julii Honorii* Oratoris Excerptum, quod ad Cosmographiam pertinet, toties a viris doctis citatum, sed nunc demum ex manuscripto Bibliothecæ Thu-

anææ

anææ exemplari editum; tum Cosmographia, quæ *Æthicum* auctorem, sed ex eruditiorum sententia falso præfert, variis lectionibus ex MS. illustrata subjiciuntur.

ADDIZIONI COPIOSE DI LIONARDO NICOdemo alla Bibliotheca Napolitana del Dottor Nicolo Toppi.

seu

Leonardi Nicodemi locupletes additiones ad Nicolai Toppii Bibliothecam Neapolitanam.

Neapoli, 1683 in fol.

Cum & eruditionis partem non minimam bonorum Autorum cognitio faciat, & ex lege gratitudinis obligata videatur posteritas, ad studiose conservandam illorum memoriam, quorum eruditis laboribus tanto cum fructu utitur; mirandum non est, hisce facibus accensos eruditorum complures, sacra ista nomina cum designatione operum studiose congessisse, totque nobis Bibliothecas & indices librorum dedisse, ut ex horum tantum titulis locuples Bibliotheca Bibliothecarum componi potuerit. Sed quia diffusior hæc materia videtur, quam ut unius cujuscunque hominis industria eidem exhauriendæ sufficiat, rectius sese facturos credidere aliqui, si ad certæ tantum gentis eruditos enumerandos operam referrent. Ex quorum numero est *Nicolaus Toppius*, qui ante aliquot annos Scriptores ex regno Neapolitano oriundos, magna cura in sua Bibliotheca Neapolitana digesit, eo instituto, ut patriam, officia, & gestos honores, opera edita & inedita, & testimonia denique aliorum eruditorum cuivis nomini subjiceret. Cum vero prodiisset isthoc opus, incidit id in manus Illustris MAGLIABECHII, qui cum in transcursu non pauca deprehendisset, vel perperam ab Autore posita, vel in tanta materiæ copia omissa, breves notas sub manu natas in marginem libri conjecit, & *Petro Valerio Diazio,* Visitatori generali Siciliæ & Regis Catholici Consiliario, pro mutua familiaritate illas communicavit. Quas hic intra privata scrinia delitescere minime passus, *Leonardo Nicodemo* tradidit, adjecta lege, ut certo or-

dine digestas editioni præpararet. Nicodemus vero non modica accessione de suo locupletatas, sub titulo *Additionum ad Bibliothecam Neapolitanam* Nic. Toppii, typis exscribi fecit. Quo tamen facto neutiquam in alienam gloriam involare, aut Toppii laudibus detrahere se voluisse profitetur, potissimam libri partem celeberrimo *Magliabecbio* (cujus liberalitati eum & nos debemus) acceptam referens.

C. CORNELII TACITI OPERA. Interpretatione perpetua & Notis illustravit Julianus Pichon Abbas. Jussu Christianissimi Regis in usum Serenissimi Delphini.

Tomus primus. Parisiis, 1682 in 4.
Tomus secundus. Parisiis, 1684 in 4.

HORATIVS PETRI RONDELII E SOCIETATE Jesu, ad Serenissimum Galliarum Delphinum.

Tolosæ, 1683 in 8.

D. IVNII IVVENALIS ET A. PERSII FLACCI Satyræ. Interpretatione & Notis illustravit Ludovicus Prateus Rhetoricæ Professor emeritus. Jussu Christianissimi Regis in usum Serenissimi Delphini.

Parisiis, 1684 in 4.

C. SVETONII TRANQVILLI Opera omnia quæ extant. Interpretatione & notis illustravit Augustinus Babelonius, Jussu Christianissimi Regis, ad usum Serenissimi Delphini.

Parisiis, 1684 in 4.

PU-

PUBLII PAPINII STATII OPERA. Interpretatione & Notis illustravit Claudius Beraldus. Jussu Christianissimi Regis ad usum Serenissimi Delphini.

Parisiis, 1685. in 4.

CAII PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ libri XXXVII. Interpretatione & Notis illustravit Joannes Harduinus Soc. Jesu. Jussu Regis Christianissimi Ludovici Magni in usum Serenissimi Delphini.

Parisiis. 1685. in 4.

DE bonorum Auctorum in Delphini usum aptandorum cultu, præclare cum antea meruerint varii in Gallia eruditi homines, quorum plurimos in Actis anni 1683 mense Martio p. 83 recensuimus; istud institutum ab eo usque tempore promoverunt, & quos eruditionis laude florere animadverterent, ad urgendum idem incitarunt ii, quorum gloriosissimo auspicio patrocinioque opera hæc cœpta fuerat, Illustrissimus Dux MONTAUSERIUS, Reverendissimus Præsul JACOBUS BENIGNUS BOSSUETUS, doctissimusque Abbas PETRUS DANIEL HUETIUS. Hi nimirum ut Regii sui alumni animum ingeniumque optimis disciplinis & virtutibus imbuerent, & exemplis firmarent, auctores extiterunt præstanti doctrina viris, ut meliores Latinæ linguæ auctores sic adornarent, quo recte constitutus textus interpretatione seu paraphrasi Latina perpetua perspicuus redderetur, notisque illustraretur.

Hunc in modum excultus TACITUS jam anno 1682 prodire cœpit, editis primo tomo prioribus quinque Annalium libris: quem superiori anno secutus est alter tomus, reliquos Annalium libros complexus; Historiarum & cæteris Taciti monumentis in aliud tempus sepositis, quo publicam lucem sic apparata conspicient.

SUETONIUS eadem ratione eundemque habitum indutus prodiit, nulla tamen paraphrasi instructus, Notis autem insignibus exornatus, & accuratissimo vocabulorum indice auctus.

HORATIUS minori forma, eodem tamen modo quo cæteri, in

 usum

usum Delphini proditi auctores, publicam lucem aspexit; cuique sive odæ sive satyræ sive epistolæ argumento præfixo, & interpretatione seu paraphrasi subjecta, notisque additis: præmissa Chronologica synopsi rerum temporibus Horatii & Augusti Cæsaris gestarum, ut cuivis facile constet, quo anno quodvis carmen scriptum fuerit, aut geri contigerit res, quarum mentio fit in carminibus.

IVVENALIS ET PERSIVS, STATIVSQVE, ab auctoribus quos nominavimus, cum librorum titulos exhiberemus, eadem cura instructi sunt; interpretatione subjecta, & luce in notis allata locis caligine quadam laborantibus. Cumque Satyrici immunda quædam & obscœna aspersa habeant, castitati lectorum consulturi ea omisere editores, potiorem rationem habentes animorum virtutibus instruendorum, quam aurium mollicularum. Indicibus etiam accuratis verborum hos poetas instruxere eorum editores, ut modo unicum memoriæ succurrat verbum, illico versus, in quo istud legitur, inveniri possit: quod apprime utile est iis qui verborum curam sollicitam habent, & auctoritates in numerato habere cupiunt.

PLINII Naturalis Historia, vastum & eruditum opus, nec minus varium quam ipsa natura, ingenti studio & inexhausto labore ab Editore doctissimo est pertractata. Si quid in ea truncum mutilumque extitit, tersum jam omni ex parte & nitidum atque integritati suæ restitutum: quæ mendosa hactenus, nunc emendatissima: explanataque omnia jam esse quæ tenebris involuta fuerant, ipse profitetur. Nec dissimulat, plus laboris ac industriæ ad opus hoc illustrandum & absolvendum se attulisse, quam omnes, qui antea in expoliendo eo fuerunt versati, adhibuerint: quorum tum eos, qui integrum Plinium ediderunt & notis dilucidarunt, *Joannem Andream, Hermolaum Barbarum, Sigismundum Gelenium, Beatum Rhenanum, Stephanum Aquæum, Ferdinandum Nunnesium, Guzmanum Pincianum*, & *Jacobum Dalechampium*; tum hos qui locos quosdam ex toto opere delibatos, vel partem aliquam explicandam sumpserunt, longo ordine in Præfatione recenset, de quovis quid sentiendum, monens. Salmasio tamen iniquior; quem in Exercitationum Plinianarum in Solinum vasto opere multa aliena ab instituto attulisse; difficilia loca prætervectum esse; quidquid demum boni & probabilis, quod ad Plinium quidem attineat, in istis lucubrationibus continetur, id fere totum

totum ex alienis hortis esse subreptum; quidquid de suo primum excogitatum protulerit, obelo configendum fuisse, profitetur. Uni sibi plus laboris superfuisse, quam quantum ab omnibus & singulis fuerit exhaustum, affirmat; nam vix partem operis millesimam attigisse universos. Retractandas igitur singulorum lucubrationes, discrepantes codicum lectiones excutiendas, veramque constituendam, (quod factum in bis millibus & pluribus locis) geographica restituenda, truncata, divulsa, aut male conflata nomina nitori suo & situi restituenda, historiamq; ab editoribus aliisve corruptam confirmandam, curationes medicas discutiendas, omnia denique recte constituenda fuisse. Quod quibus adjutus præsidiis præstiterit, quaque arte ac via tandem effecerit, ut non modo emendatior multo prodeat Plinius quam antea extitit, sed & politior, nitidior, integriorque quam cæterorum Latinorum scriptorum ullus legatur, in Præfatione aperit: duos Codices MSS. e Regia, quatuor e Colbertina, unum e Claromontani Collegii (cui ipse præfectus est) bibliotheca sibi præsto fuisse indicans, aliorum etiam operam, qua in conferendis variantibus lectionibus usus sit, commendans: sed præter istud studium, sexcenta tum prisca tum recentia, tum Græca tum Latina, evolvenda sibi fuisse volumina, & diligenter conferenda alia cum aliis, cum Plinio singula, ut is emendatior ac luce necessaria illustratus prodiret, memorans. Hoc eruditionis apparatu & industriæ copia instructæ *Notæ* mirum quam insignem utilitatem non Plinio solum recte legendo & intelligendo, sed omni literaturæ cognoscendæ afferant. Quippe in iis & emendationum ratio perspicue redditur, & altercationes Auctorum super controversis Plinii locis diriMuntur, & innumera uberius explicantur; nec veterum tantum scriptorum menda tolluntur, sed recentium quoque, qui de situ terrarum, quique de animalium natura, & qui de re herbaria medicaque volumina concinnarunt, errata non pauca animadvertuntur. Titulos seu lemmata capitum sustulit Editor, quod Plinium non haberent auctorem, & quibusdam nihil potuerit fingi ineptius, recepta etiam capitum sectio in antiquioribus & melioris notæ libris inveniretur nulla. Totum vero opus in quinque volumina partitus est: quorum *primum* reliquorum librorum indicem, & κοσμογραφικὰ καὶ γεωγραφικὰ libris sex; *alterum* τὰ περὶ ζώων, libris quinque; *tertium* τὰ περὶ φυτῶν, libris octo; *quartum* τὰ ἰατρικὰ libris tredecim; *quin-*

quintum denique τὰ μεταλλικὰ libris quinque exhibet. Indices instructissimos, ne quid absoluto operi desit, maxime industrius editor adjecit. Syllabum quidem auctorum, qui a Plinio in partes vocantur, præmisit, calci adjectum primi libri, in quo Plinius ipse eos recensuerat, sed quorum nomina ætatis vitio valde fuerant corrupta: quæ doctissimus Editor restituit, & ætatem, patriam, scriptaque eorum undique collecta indicavit. Elenchum emendationum singulis libris, Geographicos autem & verborum singulorum accuratos Indices operi integro subjecit, omnibusq; adeo numeris istud absolutum reddidit, ut nihil amplius ad consummationem præstantissimi hujus operis desideretur.

INSTITUTIONUM JURIS NATURALIS IN moralis philosophiæ doctrina Repræsentatio, Auctore Joanne Eisenhart *in Acad. Julia P. P.*

Helmstadi apud Wolfg. Hammium 1684. in 12.

Qui jus naturæ hoc nostro seculo tradere instituerunt, diversas inter se ac a veteribus vias ingressi sunt: vel quod veterum modus, tradendi hanc disciplinam, minus vitæ ac moribus nostris convenire videretur: vel quod novitatis gratia magis seculo adblandiretur. *Autori* vero libri hujus *clarissimo*, ex veteris philosophiæ practicæ doctoribus, Aristotele inprimis, novas *Juris naturalis Institutiones* adornare placuit: ut de usu illius philosophiæ in Jurisprudentia, quam simul cum hac, in laudata Academia Julia strenue profitetur, constaret magis. Primum ergo ex historia literarum vetustos juris naturalis interpretes, poetas & philosophos recenset; quippe ex quibus veteres JCti suam juris peritiam hauserunt. Inde, postquam obiter *Conradum Sincerum* notasset, qui in *dissertatione Epistolica*, jus Hebræum eundem usum præstare posse, quam Romanum, asseruerat; pergit de recentioribus juris naturalis interpretibus agere. Hos inter nominat Thomam Aquinatem, Franciscum Petrarcham, [illegible]ctorium, Dominicum Soto, Azorium, Leonhardum Lessium, [illegible]cesium, Jac. Covarruviam, Fernandum Unsyvium, Albericum Gentilem, Joachimum Hopperum, Benedictum Winclerium Soltquellensem, Hugonem & Guilielmum Grotios, Seldenum, Samuelem Pufendorfium, Thomam Hobbesium (quem simul ob perversam doctrinam perstringit,)

git,) Samuelem Rachelium, Casparum Zieglerum, nostrum Valentinum Alberti, & Joh. Joachimum Zentgravium. His nominatis aut laudatis, de Juris naturalis existentia, definitione, origine atque immutabilitate: item de principiis & objecto juris naturalis tractare satagit. Quibus quatuor libri capitibus quasi præmissis, docet, ut jus naturale pietatem in Deum præcipiat, impietatem vetet. Inde reliqua ejus præcepta adducit, eaque ad virtutes morales, prout in Ethica doctrina tradi solent, adplicat; tandemque ut processum forensem jus etiam naturæ dirigat, subjunctis duobus de *pœnis* & *præmiis* capitibus, demonstrat.

ANTONII DADINI ALTESERRÆ, U. J. PROFESSoris & Decani Universitatis Tolosanæ, Recitationes Quotidianæ.

Tomus II.

Tolosæ, apud B. Guillemette, 1684 in 4.

QUanta cum dexteritate Professorio munere, quod in Academia Tolosana sustinet, defunctus sit Autor, Quotidianæ hæ, quas sistimus, Recitationes abunde testantur; prælectæ scilicet ac dictatæ Auditoribus, famosam istam Universitatem frequentantibus. Illustrare vero prælectionibus his allaboravit varias partes Digestorum pariter atque Codicis, prout eas ad palatum, aut explicatu præ aliis digniores esse judicavit. Et partium quidem istarum leges singulas extantiores, legumve paragraphos, quo distinctius procederet, seorsim adgressus est. Ubique vero servavit Autor modum docendi jus κατὰ πόδα, a Justiniano ipso injunctum: unde legem tantum ex lege declarans, rejiciendam omnino duxit molem commentariorum, quos scilicet ingenium obruere potius, quam sublevare, magisque tenebras legibus, quam lucem affundere autumat. Divisit totum opus in quinque tomos, quorum primus jam anno 1679 editus, in frontispicio exhibet elenchum harum recitationum, commonstrantem qualis materiarum series in singulis tomis lectori sit expectanda. Agmen in primo tomo ducunt Claudii Tryphonini Libri 21 Disputationum, quos scilicet, quatenus eorum fragmenta per jus nostrum dispersa re-

ſtant, interpretari primum aggreſſus eſt Autor. Sequuntur promiſſi cue ex Codice ac Digeſtis tituli, quos illuſtrandos Auctor ſuſcepit. Cæterum optandum utique eſt, ut in editione trium, qui reſidui ſunt, tomorum celerius, quam quidem hactenus factum, pergatur: verendum enim alioqui, ne ob provectam nimis Autoris, octogenario quippe jam majoris ætatem, longior procraſtinatio iisdem nos forte penitus defraudet.

LA DOCTRINE DES RAPORTS DE CHIRURGIE, par Mr. Nicolas de Blegny Docteur en Medecine &c.

hoc eſt,

Doctrina Relationum Chirurgicarum, autore Nicolao Blegny Medicinæ D.

Lugduni apud Amaulry 1684 in 12.

Autor hic, qui pluribus Scriptis, v. gr. de Lue venerea, de Remedio febrium Anglico, Zodiaco inprimis Gallico, literario jamdum Orbi innotuit, Cadomi a Medica Facultate in Doctorum relatus numerum, quo gratum huic referret animum, præſentem de Relationibus chirurgicis divulgavit libellum, e tribus quem contextum voluit partibus. Quid Chirurgicæ enim Relationes in genere ſibi velint; quæ ipſis juratorum Chirurgorum, tam magiſtrorum ſimpliciter talium, quam in Gallia ſimul vel a Rege, vel a primario Regis Medico eum in finem delegatorum, intuitu virtus inſit; & quotuplices demum Relationes chirurgicæ habeantur, una cum circumſtantiis æque ſingulis Relationum ſpeciebus appropriatis, ac qualitatibus in Chirurgo pro Relationibus bene conficiendis neceſſariis, in prima declarat parte. Hinc in tradendis formulis triplici Relationum a ſe conſtitutæ claſſi accommodatis deſudat totus, Relationum videlicet proprie ſic dictarum, v. gr. circa vulnera diverſa, ingravidationem itidem, abortum, virginitatem, &c. exempla in parte ſecunda; in tertia vero Excuſationum in variorum infirmorum gratiam ac Æſtimationum exhibens ſpecimina.

LA

LA VIE DE JEANNE DE VALOIS REINE DE France, par le R.P. Louis de Bony de la Compagnie de Jesus.

ſive

Vita Johannæ Valeſiæ Reginæ Franciæ, autore Ludovico Bonio, Jeſuita.

Pariſiis, anno 1684 in 8.

HAud obſcurum in Hiſtoria rerum Gallicarum eſt nomen Johannæ illius, quæ trium Franciæ Regum filia fuit, ſoror, & conjux, ſed inviſa ob impenſum pietatis ſtudium patri Ludovico XI; neglecta a fratre Carolo VIII; poſtque viginti fere annorum matrimonium repudiata a marito Ludovico XII, pronunciante per Delegatos ſententiam divortii Alexandro VI, quem ſpes eminentis lucri, Regemque ſibi conciliandi deſiderium, adverſus Reginam armaverant. Infelicis hujus Joannæ vitam & res geſtas peculiari libello ita nunc deſcripſit Jeſuita Bonius, quaſi ipſam Sanctorum numero propediem inſerendam eſſe crederet, quod quidem antehac fruſtra a ſede Romana aliquot Galliæ reges petierunt. Quicquid ergo laudis cumulari in Sanctos ſolet, id Joannæ Valeſiæ Bonius tribuit; quicquid ſingularis pietatis ſpeciem hominibus conciliat, id de Joanna Bonius affirmat; viſionumque inprimis & miraculorum, quæ inde a tenera ætate patraverit, catalogum ſat prolixum texit. In quatuor partes diviſum eſt totum opus, quarum prima exponit, quid Joannæ acciderit imperante patre; ſecunda, quid evenerit imperante Carolo: tertia quantum adverſi experta ſit ſub initium regiminis mariti: quarta quid egerit poſt inſtitutum a ſe novum ordinem monachalium. Merentur a nobis potiſſimum tria commemorari, in quibus ab aliis Gallicæ hiſtoriæ conditoribus ſeceſſum Bonius fecit. Primum, quod, cum Joannam vulgo deformem, claudam, monſtroſamque nobis Autores depingant; Bonius eam ita deſcribat, ut formoſa videri poſſit; nixus vetuſta quadam ipſius effigie, quam operi etiam ſuo præfigi curavit. Alterum, quod cum alii Ludovicum quidem matrimonium cum Joanna invitum iniiſſe, poſtmodum tamen idem & approbaſſe & conſum-

maſſe affirment; Bonius in eam ſit ſententiam pronior, quæ Ludovicum illico clam renunciaſſe conjugio palam inito, & toto illo viginti annorum tempore fraterno potius, quam conjugali amore uxorem proſecutum fuiſſe ſtatuit. Id vero Jeſuita eo, niſi fallimur, animo aſſeruit, ut novi nomine miraculi poſthac celebrari in Joanna poſſit, quod per tot annos conjux virginitatis florem conſervaverit. Tertium eſt, quod Joannam iſthanc Ordinis monachalium, qui Annunciationis dicitur, autorem fuiſſe Bonius pronunciet. Quamvis enim ab aliis ſcriptoribus diſerte id non negetur, diſſimulant tamen plurimi, & dum Joannam monaſterium virginum Annunciationis ingreſſam fuiſſe memorant, Lectori perſuadent, ut iſtius congregationis originem non ad Joannam referat, ſed in vetuſtiorum temporum caligine inveſtigandam putet.

NAUWKEURIGE VERHANDELINGE VAN DE Scheur-buik en des ſelfs Toevallen. Als ook een naakt vertoog wegens de Fermentatie oft innerlyke beweginge der ligbamen, meeſt op de gronden van Des-Cartes gebouwt door S. Blankaart, N. F. Ph. & Med. Doctor en Practiziin tot Amſterdam.

h. e.

Tractatus Curioſus de Scorbuto ejusdemq; Symptomatis. Nec non Demonſtratio plana Fermentationis ſeu inteſtini corporum motus, maximam partem fundamentis Carteſii ſuperſtructa. Autore Stephano Blancardo, N. F. Ph. & Med. Doct. ac Practico Amſtelodamenſi.

Amſtelodami, apud Johannem ten Hoorn, 1684 in 8.

TAmetſi omnibus, qui Scorbutum hactenus ſcriptis publicis enodare ſuſceperunt, *Williſius* & *Charletonus* palmam videantur præripere; nihilominus cum nec ab his univerſum difficultatis nodum expeditum fuiſſe Autor noſter clariſſimus deprehendiſſet, operam ſibi relictam autumavit, Scorbutum non minus, ac Fermentationem, tra-

tractatu præsenti penitius & inprimis ex acutissimi Philosophi Cartesii placitis, (ceu quibus Academiam jamjam suam Cartesianam seu Medicinæ Institutiones, Actis nostris mense Aprili hujus anni insertas, adaptaverat) excutiendi. Variis proin Scorbuti, quem ipsi quoque Indiæ utrique præter regiones alias observat endemium, nominibus enucleatis, ac definitionibus diversis, prout a *Sennerto*, *van der Voorde*, *Eugaleno*, *Horstio*, *Willisio*, *Charletono* aliisque suggeruntur, labefactatis, morbum hunc simpliciter sanguinis incrassationem esse asserit, assertumque remediis antiscorbuticis volatilibus, generalique morborum theoria confirmat. Ipsam vero crassitiem uti duplicem concipit, a pituita seu visciditate alteram, alteram ab acido particulas volatiles figente provenientem; ita & a differentia notata duplicem pariter scorbutum, calidum alium, alium frigidum dimanare ostendit. In crassiori siquidem sanguine, qui visciditatis expers, eo ipso, quod particulæ hujus a materia subtili tantum admissa valde agitentur, ac globuli una cœlestes excludantur, magnum excitari calorem; in sanguine contra viscido, quia ab hujus hamis ætherei globuli retineantur firmius, nec adeo liber materiæ subtili aditus concedatur, enasci frigus. Unde ad præcipuas sanguini nostro spissitudinem inducentes commode progreditur causas, tanquam scorbuti remotas, effectum ejusmodi ab aere, ab ædificiis novis cellisque subterraneis, ab alimentis itidem tam salsis, quam acidis, v. g. lacte ebutyrato, vino Rhenano, saccharo &c. aliisq; proficisci non solum subinnuens, sed & rationem e Cartesiana philosophia desumptam subnectens. Sic e. g. ab aere inspirato, si purus sit, sanguinem rite accendi indigitat, quatenus prævaleat tunc materia subtilis, locumque ubique occupet derelictum a globulis cœlestibus, velut quibus nitrosæ particulæ aereæ pyramidalem obtinentes figuram, dum a calore paulatim primum, mox celerius ac velocius quidem versus apicem quam basin moventur, sint impedimento, quo minus cito invicem associari denuo queant; vice versa, ubi aer alterius figuræ atque motus particulis, e. g. acidis atque salsis, quales aeri Amstelodamensi inesse rationibus æque evincere nititur atque experimentis, inspiretur inquinatus, cum impuritates ejusmodi convenientem nitri aerei motum, instar obstaculi cujusdam rotarum in horologio circumgyrationi positi, remorentur, oppido talem sanguinis cessare accensionem seu

volatilisationem, qua deficiente non posse non ejusdem sequi incrassationem. Quem fere in modum postquam reliquas quoque causas Scorbuti remotas explanavit, & contagiosum una recte dici Scorbutum, propter vermiculos e sanguine scorbutico inter expirandum aliis communicatos demonstravit, ad signa ulterius scorbuti diagnostica & prognostica accedit, curamque in genere crassum attenuando sanguinem perficere docens, in scopum hunc ex alterantibus remediis alcalia fixa, sub quibus & terrea comprehendit, petrosa sibi dicta, & alcalia volatilia, adeoque potum quoque Thée ac Coffée, nec non aromatica vult commendata, quorum partim catalogum, partim formulas cum fructu a se usurpatas enumerat, acidis medicaminibus, quæ alias hic simul laudari solent, parvi vel nihili æstimatis. Ex Evacuantibus vero venæsectione omni omissa moderatum saltem Emeticorum & Catharticorum suadet usum, operandi horum rationem materiæ subtili acutas purgantium particulas versus nerveam Ventriculi & Intestinorum tunicam adigenti attribuens. Tandem prolixum satis ac solicitum sese gerit in speciali plurium Scorbuti symptomatum, numerum denarium ter excedentium, & Theoria & Praxi e causis datis apposite deducendis, ita quidem, ut præter eos casus sub finem appositos alia nonnulla hinc inde immisceat observata, e quibus illud omnino curiosum, quod in cadavere cujusdam, dum viveret, gravi sæpius cordis palpitatione oppressi, aperto pericardium lympha limpida ad libras septem apparuisse repletum, item naturalem cordis magnitudinem altero tanto auctam, magnamque arteriam una cum valvulis plane osseam, & adeo circa valvulas angustatam, ut vix majoris aciculæ caput potuerit pertransire, reliqua vero viscera omnia, præter hepar scirrhosum, sana fuisse deprehensa recenset.

Alter vero qui de Fermentatione adjunctus est tractatus, si generalem elementorum doctrinam ad Cartesii mentem evolutam, nec non generalia Fermentationis requisita ejusque phænomena demonstrata excipias, non nisi speciales fermentationis exhibet modos, circa panem v. g, cerevisiam, vinum, lac, plantas, corporum item incalescentias, corruptiones, effervescentias, solutiones, præcipitationes, coagulationes, quin & ignem ipsum observabiles. Verum quia nimis longum foret singularum istarum mutationum rationes, e Carte-

tesia-

tesianis plerumque principiis depromptas, hic velle commemorare, earum unam vel alteram saltem, quo de reliquis haud difficulter judicare liceat lectori, nobis nunc attulisse sufficiat. Scilicet Autor, dum panis exponit pisturam, farinam frumenti post aquam additam ideo acescere acescendoque fermenti naturam induere ostendit, quod particulæ frumenti acidæ ac rigidæ præ aliis ejus moleculis a materia subtili impetuosius commotæ, ratione figuræ acutæ & utrinque secantis, connexas sibi particulas ramosas seu oleosas, a quibus antea velut ligatæ tenebantur, discindere nunc soleant ac discerpere, adeoque omnibus reliquis prævalere. Inde, priusquam uvarum succum, musti nomine venientem, a materia elementi primi in fermentationis abripi motum, transitus rectilinei denegati intuitu, doceat, ipsæ quandoq; uvæ immaturæ cur duritiem contrahant, si a grandine scilicet tangantur, apte a tubulorum plurium, succum ad uvarum vesiculas devehentium, læsione derivat. Quod uvæ autẽ novi-ac plenilunii tempore magis maturescant magisq; succi sint plenæ, majori seu celeriori, quem Luna tunc in vortice suo oblongo habet, adscribit motui. Sed uti porro globulorum æthereorum pressioni motuique materiæ subtilis refert acceptum, quod lac sibi relictum in tres substantias distinctas, pinguem videlicet, serosam & caseosam, secedat: ita utriusque pariter motum ac pressionem in plantarum, quæ totæ jamdum in seminibus suis fabarum & lupinorum exemplo conspiciantur, considerat vegetatione, jucunde satis & prolixe a se delineata. Ulterius ubi in acidi atque alcali invicem commixtorum inquirit effervescentiam, hanc ex eo suboriri declarat, quod primo acidum alcali ex particulis longis & politis composito affusum æque inde resiliat, ac globulus sive pila in pavimentum politum incidens; deinde vero, cum inter resilitionis hunc motum particulæ confundi incipiant, ipsi tunc extrudantur globuli cœlestes, quorum meatus triangulares sola permeare possit materia subtilis motum priorem auctiorem reddens; demum, dum particulæ sic invicem impingantur, quidam adhuc excutiatur ignis, non secus ac ex chalybe cum silice percusso. Inter varias denique quas rimatur præcipitationes, haud infimum meretur locum ea, quæ Mercurii ab Aqua forti soluti interveniente sale communi vel spiritu salis contingit præcipitatio, hunc in modum

dum ab Autore expedita. Scilicet, etiamsi sal commune & spiritus salis acido non minus sint impraegnati ac Aqua fortis, quia tamen praecipitantium horum spicula acida longe sint crassiora, quam solventis, ideo evenire, ut, statim ac gravia ejusmodi salis hujusve spiritus acida poris argenti vivi sese insinuent, acidasque exinde Aquae fortis moleculas subtiliores per circularem quendam motum ejiciant, ipsum argentum vivum gravius sic redditum praecipitetur ad fundum.

De reliquo cum Autor in Institutionibus Medicinae fuse jam egerit de alterationibus in sanguine ac humoribus nostri corporis occurrentibus, studio earundem nullam hic injecit mentionem, alia quoque quae hic afferri una potuissent, ad tractatum *de medicamentorum operationibus*, it. *de Chymia* sibi reservans; quorum contenta, ubi lucem aspexerint, imposterum pariter dabimus ac eorum, quae *de Podagra, Lue Venerea, Infantum Educatione ac Morbis, Praxi itidem Medica &c.* a Nostro in publicum jamdum prodiere.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ΛΟΓΟΙ ΛΓ.

h. e. Themistii Orationes XXXIII, cum notis Dionysii Petavii & Johannis Harduini Jesuitarum &c.

Parisiis in Typographia Regia, 1684 in fol.

Philosophis acutissimis suo merito jam olim adscriptus est Themistius, isque ex familia Aristotelis, si Hermolao Barbaro credas, oriundus. Egregium sua memoria Philosophum vocat Augustinus, & Cassiodorus diligentissimum scriptorem ac lucidum, & omnia ad facultatem intelligentiae reducentem & revocantem. Antonio Zimarrae, qui Tabulas super Aristotelem edidit, creditus est Alexandri Aphrodisaei abbreviator; sed falso, siquidem ab eo dissentit haut timide, observante eodem Hermolao, cum collibuit, ordinemque ac seriem ejus variavit; vestigiis tamen ejus insistens Aristotelis Posteriora & Physica, item librum de anima, memoria & reminiscentia, somno & vigilia, insomniis & divinatione per somnum eleganter & perspicue explanavit, seque ipsum paraphrasten Aristotelis non obscure est professus. Hos libros Themistii Paraphra-

cos Hermolaus Barbarus, Patritius Venetus jam dictus, Latinos reddidit, & Venetiis A. 1570 in fol. edidit, una cum Themistii ejusdem paraphrasi in libr. III de anima, a Comite Ludovico Nogarola Veronensi tralata, & subtilissimis scholiis illustrata. Sed si Vossium *de Philosophia p. 8.* audire velis, Themistius ab Hermolao, dum nimium studet elegantiæ, tanta conversus est libertate, ut sæpissime longe aliud dicat, quam senserit Themistius; optandumque adeo sit, edi tralationem veterem, quam apud Carpetanos alicubi delitescere ajunt. Fuit autem Themistius non insignis tantum Philosophus, seu *lucidissimus Peripateticus*, uti in titulo libri jam dicti salutatur, sed & Orator sine pari; unde & εὐφραδὴς h. e. eloquens fuit cognominatus. *Themistii Orationes dum lego* (inquit Muretus, Orator ipse disertissimus, II Or. 18) *nullum ei Sophistarum, qui hoc unum agebant, ut comte ac polite dicerent, antepono.* Nec mirum, eum, cum excellentis fuerit indolis, tam celsum sapientiæ atque eloquentiæ culmen attigisse. Patrem enim (ut & vitam ejus strictim percenseamus) habuit Eugenium, Philosophiæ in Paphlagonia Professorem sapientissimum, cumque sub disciplina ejus plurimum profecisset, in Ponto Asiæ præclaris artibus fuit institutus. His præsidiis instructus commentarios scripsit in Aristotelem, qui tanti a Sicyonio quodam Philosopho fuerunt æstimati, ut schola sua derelicta recta Constantinopolin advolarit, ferturque & ipse non minus, quam Socrates ab Oraculo, a discipulis dubitantibus consulto, sapientissimus omnium judicatus. In ipsa autem celebritatis ἀκμῇ constitutus peregrinari cœpit, & Philosophiam hinc inde, Antiochiæ inprimis, Nicomediæ, & in Galatia, & Constantinopoli, & Romæ profiteri. Et Romæ quidem tanto cum applausu omnium Philosophiam docuit, ut, quo retinere eum apud se possent, non honestissimas tantum conditiones ei proponerent, sed & Imperatorem ipsum ea propter interpellandum censerent. Sed Constantinopolin ille, ubi docendi munere functus jam viginti annos fuerat, rediit, ibique & uxorem duxit, & liberos procreavit. Fixo ibi fortunarum suarum domicilio, & principatum inter Philosophos, & gratiam apud Imperatores obtinuit. A Theodosio certe non urbi tantum, post legationes X obitas, sed & Arcadio filio, cum profecturus in Occidentem esset, fuit præfectus; quanquam non soli Theodosio, sed & plerisque Imperatoribus charus extitit; Constantio

tio inprimis, a quo Senatoribus Constantinopolitanis adscriptus, Prætoriisque insignibus exornatus, imo & statua ærea fuit donatus, & Valenti, cujus & sævientem in orthodoxos rabiem eloquentia & autoritate sua compescuit. Christianus inde, & quidem hæreticæ factionis princeps, nonnullis fuit visus. Verum discernendus omnino est hic Themistius a Themistio alio, qui sectam Agnoetarum condidit, proque gentili habendus, cum in Orationibus non alio, quam perpetuo gentilium more consuetudineque loquatur. Tametsi enim in Orationibus illud in sacro Codice obvium: COR REGIS IN MANU DEI est, aliquoties afferat, affert tamen tanquam ex libris peregrinis, atque Assyriis, ut vocat, arcessitum. Fuit interim cum Gregorio Nazianzeno familiariter conjunctus, testibus Gregorii ad eum scriptis, atque huic operi præfixis literis. Sed de vita Themistii satis; nam, quo anno, quove Imperatore diem suum obierit, nondum cognitum atque exploratum est.

Orationes ejus quod attinet, earum XX annis abhinc LXI doctissimus Jesuita Dionysius Petavius edidit: nec intermisit post illa tempora MSStos hinc inde codices quam diligentissime conquirere, ut tredecim aliæ accesserint prioribus, atque adeo XXXIII Orationes jam edi potuerint. Ex hisce paulo ante obitum undecim fere ipsemet, eam deinde, quæ ordine XVII est, & extremam XIII Orationis partem *Gabriel Cossartius*, postremam vero *Johannes Harduinus*, magnæ eruditionis Jesuita, & hujus editionis adornator, a *Johanne Garnerio* ejusdem Societatis instimulatus, in Latinum sermonem transtulit. De ordine Orationum Panegyricarum seu Augustalium si quæras, Harduinus non sine ingenti labore eas disposuit, prout scripta unaquæque ab autore ac pronunciata est. Cæterarum vero, quæ Sophisticæ & declamatoriæ sunt, ob temporum vestigia non deprehensa, primo loco eas, quæ jam antea fuerunt editæ, & denique e MSStis libris erutas, eo, quo repertæ sunt, ordine collocavit; & ne eruditis molestiæ quid creari queat, Themistianas Orationes primæ editionis longe aliter dispositas jam videntibus, triplicem Orationum indicem subjunxit, primum Petavianarum, quæ A. 1618 Parisiis prodierunt; alterum Themistianarum omnium, eo, quo nunc sunt, situ & ordine; & tertiam Panegyricarum, seu Augustalium Chronologicum, seu quo quæque anno, quibus

bus Augustis, quibusque Consulibus dicta sit, præmonstrantem. Addidit etiam notas & observationes, & primum quidem Petavianas suo quasque loco reposuit, easque intactas, si paucas exceperis, reliquit; dein & suas inseruit annotationes, utque suæ a Petavianis discerni possent, singulis notis Petavii nomenque suum præfixit. Has pervolventibus non pauca occurrunt lectu & observatu digna, v. g. cingulum militiæ primum, tum cujusvis magistratus & honoris, etiam Augustalis symbolum f. 372; calceus purpureus Imperatoris insigne f. 378; coronæ aureæ publice a civitatibus, a sociis etiam ac fœderatis, Regibus ac Principibus oblatæ, f. 391; Trabeæ vestis triumphalis descriptio f. 444, ritusque plures notabiles alii. Occurrunt & loci autorum correcti & emendati, qualis ille est Herodoti, pontes a Xerxe in Hellesponto fabricatos describentis f. 450 seqq. ut & narrationes sententiæque gravissimorum autorum confutatæ, v. g. Appiani f. 396, qui de Syllæ Dictatura loquens, Romæ regnatum C Olympiadibus, h. e. CCCC annis, a Regibus fuisse absurde dixerat, totidemque Olympiades Consulari Reipublicæ tribuerat, a quibus tamen XXXIII anni ad summum deessent, annumque præterea illum, quo Sylla dictaturam iniit, cum Olympiade CLXV, contra rationem temporum, comparaverat; Plutarchi item f. 404, qui Græcorum navalem ad Salaminem conflictum jam mense Munychione, alibi mense Boedromione contigisse memoravit, cum tamen pugna illa in Mysteriorum dies inciderit; ut & Josephi Scaligeri f. 405 seqq. qui pugnam hanc Salaminiam tanquam basin periodi Atticæ constituerit, quæ tamen magis ad speciem, quam ad rei veritatem sit expressa; minora etiam Cereris mysteria trieterica, & majora quinquennalia fecerit, cum tamen & majora & minora, uti Petavius ex Scriptoribus Græcis ostendit, celebrata fuerint, f. 409 & seqq. Inter ea autem, quæ Harduinus annotavit, non prætereundum est illud f. 477, de Theodosii M. & Flaccillæ liberis. Cum enim Arcadium & Honorium Theodosii filios ex Flaccilla natos plerique omnes doceant, nec occurrat facile, qui liberos alios, præter hos, numeret, Harduinus par alterum reperit, Gratianum & Pulcheriam, in Gregorii Nysseni & Ambrosii scriptis. Nam ille in extrema Oratione, quam in funere matris Flaccillæ habuit, diserte liberos quatuor fuisse illi profitetur, tres virilis sexus & filiam; hic vero

de obitu Theodosii etiam fratris nomen prodit, imo, si cum Harduino legas, etiam sororis. Quatuor ergo Harduinus Theodosii ac Flaccillæ repræsentat liberos, Arcadium, Honorium, Gratianum, & Pulcheriam. Ex his Pulcheriam ante matrem ex Gregorio, Gratianum ante patrem obiisse, ex Ambrosio declarat. Sed consulatur Themistius ipse Petavii & Harduini notis illustratus, qui & indice verborum ac rerum necessario non destituitur.

SUPPLEMENTUM PATRUM, quod e MSS. Codicibus eruit, notisque & dissertationibus illustravit Jacobus Hommey, Augustinianus Communitatis Bituricensis.

Parisiis, apud Petrum de Laulne 1684 in 8.

QUanquam Bibliotheca Patrum in novissima editione immane quantum fuit adaucta, reperiuntur tamen indies in Bibliothecis Codices MSS. quibus multo auctior ea ac cumulatior potest reddi. Cujusmodi scripta cum in diversis Bibliothecis invenerit *Jacobus Hommey*, hactenus in Isidori Hispalensis operibus castigandis ac locupletandis occupatus, *Supplementum* hoc, ut vocat, *Patrum*, quia ederet, intermittere non potuit. In hoc primum se offert *S. Bernardi Musica*, inq; ea (1) epistola sive præfatio in Antiphonarium Ordinis Cistercienfis. (2) tractatus de ratione cantandi Antiphonarium, (3) tractatus de ratione cantandi Gradale. (4) de tonis in genere, & (5) qui quærendus p. 188, de tonis in particulari. Deinde *S. Bernardi Expositiones morales*, quas quidem S. Bernardi genuinas esse ipse Hommey non agnoscit; item liber S. Bernardi de laudibus Deiparæ metricus, & continuatio *Commentariorum in Cantica Canticorum*, autore Abbate G. cujus nomen adhuc incognitum est. Succedit S. Ambrosii supplementum, seu tria ejus opuscula, quorum primum est Fidei ejus Symbolum, 2 expositio in Cantica Canticorum, & 3 Recapitulationes. Sequitur Supplementum D. Gregorii sive Commentaria in Cantica Canticorum, sed quæ Hommey Radulpho Fontanellensi, qui hactenus Flaviacensis dictus est, postliminio restituit; & Guilelmi Diaconi S. Guillelmi Bituricensis allegoriæ veteris & novi testamenti,

ti, ejusdemque opuſcula de quinque ſenſibus, de paſſione Domini, de Euchariſtia, & prologis librorum bellorum Domini contra Judæos & hæreticos &c. Excipit hæc Supplementa Supplementum Operum Hildeberti, primum Cenomanenſis, dein Turonenſis Archiepiſcopi. In hoc exhibetur 1. liber de querimonia & conflictu ſpiritus & carnis, 2. liber de concordia veteris & novi teſtamenti metricus, 3 Orationes Theologicæ ſeu rhythmi ſacri, quorum initium eſt *Alpha & Omega Deus meus, Eli, Eli, meus Deus &c.* 4. liber unus elegiacus de ſuo exilio, cujus initium: *Nuper eram locuples &c.* 5. liber metricus de urbe Roma, & 6. alia miſcellanea metrica. Adduntur his opuſculis nomina eorum, ad quos Hildebertus epiſtolas ſuas direxit, ut & notæ ad ejusdem epiſtolas, in quibus Hommey acephalis eorum, ad quos ſcripta ſunt, nomina impoſuit, depravatis lectiones veras reſtituit, & obſcuras illuſtravit. Annectitur Viridarium Gregorianum, ſive Biblia Gregoriana a Jacobo Folquerii, Eremita Auguſtiniano, & Doctore Tholoſano collecta, & vita S. Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi a B. Jordano de Saxonia Eremita Auguſtiniano ſcripta, nec non Supplementum Concilii Baſileenſis, ſive Oratio præambula reſponſionibus diſputatorum hujus Concilii ad articulos Boemorum; ut & Index rerum ac verborum locupletisſimus. Si de MSStis Paulinæ Bibliothecæ noſtræ addere quid hoc loco licet, aſſerere cum nobilisſimo Barthio, Paullini Collegii quondam incola, & Critico admirando, non dubitamus, ex ineditis ejus libris non multo pauciores tomos, quam Caniſianos, poſſe confici; tanta ſiquidem a Bibliothecario ejus in nupera excusſione deprehenſa eſt copia, ut Supplementa id genus Patrum vel librorum Theologicorum ἀνεκδότων evulgari adhuc alia posſint. Sunt inter illos MSS. Hildeberti Epiſtolæ ac Sermones, verſus item de Sacramentis, de vita S. Mariæ Ægyptiacæ, de creatione mundi & operibus ſex dierum; nec rhythmi tantum illi ab Hommey hoc libro editi, ſed & alii LXXX in Mariam Deiparam, quorum initium: *Imperatrix reginarum, & Salvatrix animarum* &c. ut & Elegia de ſuo exilio. Extat in eadem Bibliotheca & *Muſica Bernardi.* Hunc enim titulum præ ſe fert liber quidam membranaceus; eſtque epiſtolæ dedicatoriæ hoc initium: *Domino Deoque dilecto Archipræſuli Piligrino, vero hujus mundi advenæ & peregrino Bern.* Sed Bibliothecarius in fine adſcripta reperit hæc verba: *Explicit Mu-*

sica Bernonis. Scripsit enim Berno, Abbas Cœnobii Augiensis, & Ordinis Cluniacensis, non hunc tantum libellum, ut vocat, tonarium Piligrino inscriptum, sed & de Musica peculiarem librum, ut & librum de mensura Monochordi, & Antiphonarium; qui libri & ipsi MSSti in Bibliotheca nostra reperiuntur. Extant præterea in eadem Bibliotheca tot rhythmi Latini MSSti, ut Tomus exinde non exiguus possit concinnari. Sed hæc omnia clarius patescent ex catalogo MSStorum Paulinorum novo propediem publicando.

JOH. CHRISTOPH. AB UFFENBACH, COMItum ab Ysenburg & Budingen Consiliarii, Tractatus de Consilio Cæsareo-Imperiali Aulico, vom Käyserlichen Reichs-Hoff-Rath/ *ejusque prærogativis, ordinationibus & praxi.*

Viennæ Austriæ, typis Joh. Christoph. Cosmerovii, 1683 in fol.

SUprema in Imperio nostro Romano-Germanico, & extremæ provocationis tribunalia esse Consilium Cæsaris Aulicum & Cameram Spirensem, nemini, qui vel summis saltem labris Reipublicæ hujus notitiam degustavit, ignotum esse potest. Ac de hac quidem, Camera nempe Spirensi, non eos tantum, qui generatim jus nostrum publicum explicare sunt adgressi, fuse satis egisse passim deprehendes: sed & præterea ejusdem formam ac processum singularibus libris delinearunt *Blumius in Processu Camerali novissimo, Rodingius in Pandectis Cameralibus*, aliique. De Aulico tamen judicio, quod mireris, parcior hactenus notitia extitit. Præter eos enim, qui aut Academicis Dissertationibus materiam hanc delibarunt, aut incidenter saltem in operibus suis de ea tractarunt, (quorum utrorumque catalogum præfatio hujus libri exhibet) nemo hucusque comparuit, qui justo ac methodice scripto volumine & ex professo naturam & practicam splendidissimi hujus tribunalis traderet. Unde & ipse noster Autor non abnuit elogium, quod operi huic Rich. Malcomesius, Consiliarius Hasso-Darmstadinus, in epistola parænetica ad eundem tribuit: nimirum *ejusmodi opus eo habitu inter ju-*

ris

ris publici scriptores hactenus visum non esse. Optime proinde de publico meritus est laudatus Autor, quod ad dilucidandam pleniusque tractandam hanc materiam manum admovit: tanto majoribus insuper gratiis dignus, quod non super incertis rumoribus aliorumve relationibus, sed propria plerumque experientia, optima illa rerum magistra edoctus, scriptum hoc concinnavit; utpote qui, cum hæc literis mandaret, jam per duodecim annos in negotiis Statuum & membrorum Imperii, Judicium hoc & Cameram Imperii Spirensem frequens invisere consueverat; occasionem adeo nactus specialia complura, quæ alios fere latent, observandi atque investigandi. Liber ipse, cujus contextus jam Latino, jam Germanico idiomate, prout Autori commodius visum fuit, constat, in diversa capita digestus est, quorum singulorum œconomia & architectura quasi, in tabella operi præmissa exhibetur, elegantem eorum inter se nexum ostendens. Et initio quidem de judicii hujus præstantia, statutis, autore item & scopo agit: hinc personas, ex quibus componitur, partes item litigantes sistit: porro de ejus Jurisdictione & causis exemtis tractat; ac denique singulas processus partes, & quid in qualibet observandum, studiose explicat; ultimo loco, quomodo mortuo Cæsare ipsum quoque hoc archidicasterium quasi commoriatur, & quid vigente Vicariatu obtineat, tradens. Ad specialia, quæ subinde communicat, si descendendum foret, facile prolixi esse possemus: sed brevitatis & instituti nostri rationem habentes pauca saltem, quæ de ipsis hujus Consilii assessoribus perhibet, speciminis loco attulisse erimus contenti. Numerum horum Consiliariorum, licet juxta Ordinationes ultra 18 adscendere non debeat, hodie ait ad 29 usq; auctum esse; eo quod nunc ad legationes obeundas frequentissime adhiberi soleant: providendum ergo fuisse, ne per horum absentiam collegium ad exilem nimis numerum redigeretur. Salarium eorundem ordinarium esse 1300 florenorum (sicut Assessorum Spirensium 1000 Imperialium) una cum habitatione libera: accedere dein accidentia, quæ vocant, nonnulla, quæ itidem enarrat *pag. 28.* Ulterius asserit, Consiliarios hos dignitate antecedere Assessoribus Cameralibus; atque hoc insuper habere prærogativæ, quod ii etiam, qui ex literatorum saltem ordine sunt, ex eo ipso tempore, quo recipiuntur in hocce Collegium, Nobiles fiant, ac nobilium juribus ac privile-

giis

giis gaudeant, in tantum ut etiam titulus Hochedelgebohren ipsis tribuatur. Indefessam porro ipsorum industriam commendat inter alia ex eo, quod ne quidem messium, vindemiarum aut nundinarum tempore ferias agant; sed non nisi anniversariis festis, quorum catalogum *pag. 216.* exhibet, a laboribus cessent. Prohibitum insuper ait, ullis, præter Cæsaris regentis effigiem, picturis conclave, ubi conveniunt, exornare; ne hoc pacto fortean cogitationes eorundem quodammodo distrahantur. Notat denique, per mortem aut resignationem Cæsaris officia & functiones horum Consiliariorum plane expirare, in tantum ut in liberrima Successoris voluntate sit, quosnam ex illis de novo recipere velit. Et hæc quidem de Assessoribus summi hujus tribunalis allata sufficiant; quorum insuper consessum integrum cum conclavis, in quo congregantur, figura in tabula ænea delineat Autor; tam scrupulosa quidem cum accuratione, ut nec nolæ argenteæ, cujus tinnitu signum pedello sive janitori dari solet, suum in mensa locum adsignare fuerit oblitus. *Non minus* fere exactum se præbuit in describendis ceremoniarum *minutiis*, quæ in diversis actibus solennibus observandæ veniunt: sic v. g. *pag. 257*, enarrat ritus, quibus Heraldi, si quando id ipsis committitur, Cæsaris mandata insinuare soleant: quam in rem affert ipsam relationem Balth. Hamoir, Heraldi Imperialis de expeditione sua apud Francofurtenses, ad quos tumultum machinantes ablegatus fuerat anno 1614. Pariter suo ipsius exemplo exponit ceremonias in audientiæ actu coram Cæsare observandas, *pag. 226.* Investiturarum etiam ritus & solennia multis edisserit *pag. 114. seqq.* ubi inter alia narrat, Rudolphum Cæsarem non, ut hodie fieri solet, porrecto ad osculum gladii cono vasallos investiisse; sed per tactum imaginis Crucifixi. Notat etiam ibidem, tametsi moris sit in actu investituræ utrumque genu coram Imperatore flectere, Bohemum tamen uno tantum flexo admitti; imo Archiducem Austriæ id privilegii habere, quod tecto & plumis cristato capite, equo insidens investituram recipiat. Cæterum utut liber hic jam per se satis æstimari mereatur, nihilominus ejusdem pretium & præstantiam haud parum adaugent appendices, quas Autori subnectere placuit. Sic enim primo exhibet sex diversas supremi hujus dicasterii Ordinationes a Ferdinando I, eumque secutis Imperatoribus promulgatas. Porro

con-

communicat Decreta hujus Consistorii communia, quorum ope variis abusibus, qui subinde ibidem irrepserant, obviam itum est: quæ ipsa hactenus nondum edita Autori ex Originali, dem Reichs-Hof-Raths-Buch/ ad describendum concessa fuere. Sequuntur Cancellariæ atque Taxæ Ordinationes, & speciatim novissima, cura Electoris Moguntini anno 1659 die 6 Januarii publicata, ipsa quoque hactenus in lucem publicam nondum emissa. Ulterius quo modus re- & correferendi, in Judicio hoc receptus, melius cognosceretur, exempla diversarum Re- & Correlationum, nec non votorum aulicorum retulit Autor, prout ab ipsis Assessoribus fuere concepta. Denique subjungit Codicem Titularem tam Consiliariorum, quam Agentium & Cancellariæ inservientium in hoc Judicio, qui & ipse scilicet ad pleniorem ejus cognitionem, maxime cum integer cujusque titulus recenseatur, haud parum contribuere posse ipsi visus est.

JOHANNIS PAULI LANCELLOTTI Institutiones Juris Canonici, cum notis Johannis Doujatii, Antecessorum Parisiensium & Regiorum Professorum Primicerii atque Historiographi Regii,

Tomi duo.

Parisiis, apud Antonium Dezallier, 1685 in 12.

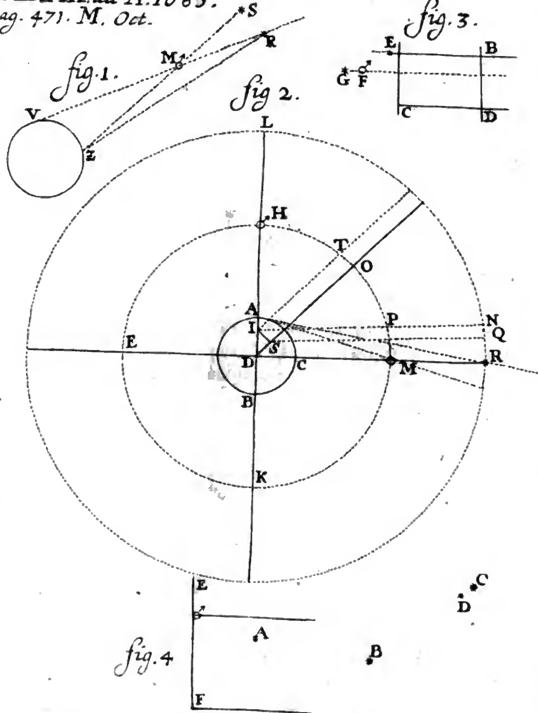
Supervacuum & otiosum foret, multis hic deprædicare, quanto in pretio, apud Romanæ inprimis Ecclesiæ asseclas, habeantur Institutiones a Lancellotto conscriptæ. Præterquam enim quod primus fuit, qui ad concinnandum tale compendium manum admovit; ipsius etiam Pontificis autoritate, aut indultu certe, id conscripsit; ipsissimis insuper plerumque verbis usus est, qualia in corpore juris canonici adhibentur; unde eadem opera & præcepta ab eo accipere, & receptis in jure isto loquendi formis adsuescere potest lector. Atque hæ etiam aliæque similes rationes Doujatium permoverunt, ut satius duceret, Lancellottum notis explicare, quam Institutiones juris Canonici proprio Marte contextas, quas alioquin in promtu habebat, edere. Cum vero Lancellotti labor usibus cupidæ canonum

juventutis in Gallia per se non satis accommodatus videretur, eo quod Jus ejus regni ecclesiasticum specialia multa habet, ab ipso, homine scilicet Italo, quique paulo ante exitum Synodi Tridentinæ (cujus tamen Decreta ibidem magnam partem per constitutiones regias recepta,) scripsit, omissa: hinc Doujatius id inprimis egit, ut notis suis illius Synodi sanctiones suis locis insereret, rerum dein Ecclesiasticarum origines indicaret, ac denique Ecclesiæ Gallicanæ instituta peculiaria suppleret. Curæ etiam ipsi fuit, loca juris canonici, ex quibus ceu fontibus scriptum suum hausit Lancellottus, in margine ubivis allegata, cum mendis antea scaterent, suæ integritati restituere. Appendicis tandem loco diversa subjunxit, quæ ad commodius addiscendum jus Canonicum facere poterant: nimirum brevem ejus juris historiam; rubricas Decretalium, adjuncta per modum tabellæ sequentium collectionum concordia; porro notarum & abbreviationum utriusque juris explicationem; regulas juris ex VI. Decretalium; seriem, numerum, ætatem Pontificum Romanorum, nec non Conciliorum omnium: indicem item Patrum Græcorum & Latinorum servato sæculorum ordine; ac tandem Regulas Cancellariæ Apostolicæ: ut adeo fatendum sit, librum hunc usibus studiosæ juventutis, cui jam per quadriennium in Academia Parisiensi principia juris Canonici clarissimus Autor profitetur, apprime convenire.

NOVA METHODUS CASSINIANA observandi Parallaxes & distantias Planetarum a terra, tentata Romæ a Clarissimo Abbate Francisco Blanchino, transmissa Lipsiam ab Illustriss. Emanuele a Schelstraten, Bibliothecæ Vaticanæ Præfecto.

In literis a. 1685, d. 15 Sept. Roma datis.

TErrestris Semidiametri longitudo, modica quidem si cum Cœli amplitudine conferatur, satis tamen ampla ad Astronomiæ vestigium excipiendum, modulus est, quo Planetarum distantias metimur. Pro quantitate anguli, quem illa subtendit, si ex diversis ætheris partibus inspiciatur, illius puncti, a quo inspicitur, elongationem conjicimus ope Trigonometricæ facultatis, quam longe facillimam reddidit hoc ipsum, quod vivimus, sæculum. Fit itaque, ut sinus dimi-

TAB.XII. ad A.1685.
pag. 471. M. Oct.
fig. 1.
fig 2.
fig. 3.
fig. 4
S
R
M
V
Z
L
H
T
O
A
I
S
D
C
B
E
P
N
Q
R
M
K
E
B
G
F
C
D
E
A
B
C
D
F

dimidii anguli, sub quo tellus e. g. e Luna spectata appareret, ad sinum totum; ita Semidiameter Terræ ad Lunæ distantiam in terrestribus pariter Semidiametris. Tota igitur difficultas definiendæ distantiæ in eo versatur, ut quispiam terræ insistens metiri possit angulum, quem terrena Semidiameter subtenderet, si ab eo puncto spectaretur, cujus elongationem a nobis inquirimus.

Antiquitus anguli hujus quantitatem investigabant Astronomi *TAB. XII.* ope duplicis observatoris, qui eodem tempore e diversis ac distantibus *Fig. I.* terræ locis in idem Astrum intenderent. Ut puta cum Mars esset in M, alter vero observatorum in V, alter in Z, duobus Globi Terraquei punctis ab invicem dissitis: uterque illorum notabat Cœli punctum, ad quod referri e loco suo Mars videbatur. In hac positione, observator Z vidisset Martem cum stella S per rectam lineam Z M S; alter vero degens in V, illum vidisset per rectam V M R cum stella R. Tum collatis observationibus, ex differentia R S arguebant angulum R M S (qui in maxima fixarum elongatione fere idem est ac R Z S) seu illi ad verticem Z M V, nempe illum, sub quo Terræ portio Z V e Marte spectaretur.

Præclarissimus ætatis nostræ Astronomus Jo. Dominicus Cassinus prudenter animadvertit, stellas ipsas fungi posse munere alterius observatoris. Quapropter in doctissimo opusculo, de Comete anni 80 hujus sæculi, methodum docet accuratissimam & maxime compendiosam ejusdem rei præstandæ, per unicum observatorem, qui per plures vices eadem nocte collimet in astra tubis opticis, reticula seu micrometro (ut aliqui vocant) armatis. Operæ pretium est tanti viri nunquam satis commendatum inventum uberius exponere, ut sæculi nostri felicitas in dies adaucta illos potissimum recreet, a quibus dignitatem accipit plurimam, & novam amplitudinem sibi non temere pollicetur. Quod si præstitero, fidem quoque diligentiæ nostris observationibus astruam, & auctoritatem non modicam exhibito inventi specimine comparabo.

Quærendum itaque est, quonam pacto ab unico Observatore in Terra posito inveniri possit Quantitas anguli, quem subtenderet Terræ Semidiameter, si ex aliquo Planetarum spectaretur.

Supponamus me in Axe mundano positum Terram D inspice- *Fig. II.* re. Punctum D referet Polum Terrestris æquinoctialis, qui per circu-

lum A B C apte exhibebitur. Intelligatur planum B A C indefinite produci: jam referet planum Cœlestis æquatoris in omnibus Planetarum sphæris quas attinget, tum etiam in suprema fixarum sede, cum eo usque productum fuerit. Sit itaque e. g. Mars in H, qui supponatur versari in plano æquatoris. Ut diurnam illius vertiginem describamus, nihil aliud præstandum erit, quam centro D distantiam D H circumducere; describetur enim circulus H M K E, quem intra 24 horas Mars videbitur absolvere, si nullo proprio motu niti in anteriora, vel contra ordinem supponatur. Ita cum Jovem, Saturnum, & stellas etiam attingemus, ut diurnam istorum corporum vertiginem exhibeamus, satis fuerit e centro D ad illorum distantiam circulos concentricos designare. Quod si unum ex hisce Circulis in 24 partes æquales diviserimus, per quarum singulas ducantur plana ad æquatorem recta, & in puncto D se mutuo secantia, jam habebuntur etiam Circuli horarii, qui respectu locorum Terræ vicem obibunt meridianorum. Unum ex his sit planum L H A D, nempe Circulus meridianus loci A sub æquatoris linea in Terra constituti, ubi supponatur aliquis Martem H & stellam L inspicere. Sit autem stella & Mars in eodem æquatoris plano, in quo & observator degit: limbisque ita cohæreant, ut eadem linea D H L transeat per limbum planetæ & stellæ, quod modo facilitatis gratia præstat supponere. Si nec stella nec Mars ullo alio motu cieretur, quam eo, quem vocamus diurni raptus, intra 24 horas utrumq; astrum ad pristinum locum devolvetur: & si diurnus iste motus æquabilis foret, intra sex horas utrumque esset in plano E D M ad meridianum recto, & per polum D transeunte, nempe in circulo horæ sextæ Astronomicæ. Si quis itaque in axe revolutionis istius, & in plano æquatoris insimul positus, hoc est in centro Terræ D, posset perpetuo Martem & stellam spectare, utrumque corpus eodem modo limbis connexum videret, sive Mars & stella essent in plano D H L, sive in plano D M R. Non ita vero contingeret priori observatori, quem supposuimus degere in A, qui in suo quidem Meridiano tam stellæ quam Martis limbos in eadem recta A H L videbit: sed cum fuerint in alio Meridiano D R, qui respectu loci A est Circulus horæ sextæ Astronomicæ, Martem videbit in plano A M, stellam vero in plano A R, adeoque illi videbitur Mars in antecedentia regressus, vel stella in consequentia signorum promota, licet

cet

cet revera æquabiliter a solo diurno motu utrumque astrum ex suppositione fuerit circumactum.

Cæterum cum sciat æquabiliter utrumque moveri, post sex horas cognoscet utrumque degere in plano horæ sextæ Astronomicæ veræ: at inveniet etiam, paulo ante horas sex Martem præterlapsum fuisse planum horæ sextæ sensibilis, cum hora sexta sensibilis respectu loci A non sit planum EDR, sed planum APN. Differentia vero temporis, quæ intercedit inter transitum Martis, e. g. per duo plana horæ sextæ, nempe AP horæ sextæ sensibilis, & AM horæ sextæ rationalis seu Astronomicæ, dignoscetur a portione PM paralleli diurni a Marte descripti, quæ portio æqualis erit angulo PAM, seu alterno in parallelis AMD, nempe illi, sub quo Terræ Semidiameter e Marte M spectaretur: Ita ut si portio ista MP fuerit unius gradus, e. g. Mars videatur pertransire planum AP quatuor minutis horariis, antequam sex horæ elapsæ fuerint a transitu ipsius per meridianum. Quo longius autem removebitur Mars a Terra, eo minori sub angulo Terra e Marte spectabitur, ut Optica aperte demonstrat: atque adeo minor futura est differentia transitus Martis per planum horæ sextæ sensibilis & rationalis. Quod si elongatio maxima astri illius sit, qualis est distantia fixarum, ad eam exiguitatem perveniet angulus ARD seu illi æqualis NAR, ut sensus nostros omnino fugiat, & eodem sensibili tempore, quo stella est in plano DR, appareat in plano AN.

En itaque quomodo stella ipsa, vel potius horologium automatum una cum stella obire possit vices alterius Observatoris degentis in C. Peto enim quid aliud præstaret observator C, nisi quod certiores nos redderet se vidisse stellam & Martem in eodem plano meridiani sui, seu nostræ sextæ horæ Astronomicæ, dum Nos in hæc astra intendentes diversum illarum situm observaremus? Atqui primum illud præstatur ab horologio nostro, dum horas numerat post Martis transitum per meridianum. Cum enim constet, stellam L post sex horas a transitu suo per meridianum, futuram esse in plano horæ sextæ DR, satis certi sumus stellam in eo versari, si sexta hora nobis ab horologio indicetur. Quoniam vero relate ad fixas planum horæ sextæ sensibilis convenit cum plano sextæ rationalis, si post sex horas a transitu stellæ per meridianum disponatur planum aliquod

per nostrum oculum & stellam transiens, axi mundano parallelum, id erit planum horæ sextæ sensibilis, in quo necessario versabitur stella. Mars vero ab eo discrepare videbitur tot minutis sui paralleli, quot exigit illius Parallaxis. Attendatur itaque ope penduli numerus minutorum temporis, quæ intercipiuntur inter transitum Martis & stellæ: ita enim fiet, ut attribuendo quatuor secundis horariis singula minuta prima paralleli diurni Martis, cognoscamus angulum MAR seu MAN, qui ad sensum idem est ut explicuimus, sive alternum in parallelis AMD, hoc est, eum, sub quo Telluris Semidiameter e Martis distantia spectatur, quod nobis præstandum erat.

Hoc angulo invento, in triangulo rectangulo ADM si fiat ut sinus anguli AMD, ex observatione cogniti, ad sinum totum anguli recti D; ita linea AD ad quartum, proveniet quantitas lineæ AM seu Martis distantia a loco observatoris A, in partibus terrestri Semidiametro respondentibus.

Fig. III. Quomodo vero præstet observare hanc differentiam *temporis* inter transitum Martis & stellæ, docet in eodem libro Cassinus, ope machinæ peculiaris tubo optico & reticula, seu micrometro (ut quidam vocant) armatæ. Disponuntur in concursum focorum lentis objectivæ & ocularis quatuor vel plura fila ad rectos angulos se invicem decussantia: tamdiu circumagitur Telescopium ita præparatum, quo usque stellarum aliqua Marti vicina per aliquod filum videatur fluere, dum imago illius in Telescopio movetur æquatori parallela; tunc enim constat, etiam fila esse in eodem situ parallelo æquatori: fila vero, quæ primis orthogonaliter insistunt, respondent circulis ascensionum rectarum, satis apte in exiguo *cœli* spatio, quod a Telescopio comprehenditur, præsertim cum ea *sidera* observantur, quæ intra Tropicos sunt locata, ut in apposita figura filis AB, CD parallelis, fila AC, BD inter se parallela ad rectos incumbant. Sit alicujus stellæ ex iis, quæ Marti proximæ reperiuntur, imago in C, quæ moveatur recta per filum AB, dum stella diurno motu circumlata suum iter describit per imaginem suam in foco lentium: constabit filum AB esse æquatori parallelum; adeoque fila AC, BD quæ priori filo ad rectos incumbunt, respondebunt circulis ascensionum rectarum. Expectetur tantisper, quo usque Mars F diurno motu citatus attingat filum AC in H, & tunc invitetur pen-

pendulum: numerentur vibrationes inter transitum Martis F & stellæ T, quæ non multo tempore post Martem in idem filum videbitur impingere. Tempus hoc in minuta Circuli conversum exhibebit minuta parallaxeos Martis, ex quibus deinde ejus a Terra distantiam per solutionem Trianguli eruemus.

Huc usque facilitatis gratia plura supposuimus, nempe Martem nullo proprio motu cieri, observantem degere in æquatore, & differentiam sumi in circulo horæ sextæ (quod postremum attuli tantum exempli causa; nam revera in eo situ Sphæræ talis observatio fieri non potest, cum circulus horæ sextæ respectu loci sub æquatore positi sit ipsius horizon: in horizonte vero plurimis de causis observationes istæ fieri nequeant.) Quod itaque huc usque contemplati sumus, tanquam possibile aliquod in suppositionibus data opera constitutis, reducamus ad Praxin in iis casibus, ubi conditiones illæ non adsunt, sicut in nostro horizonte, dum Martem hoc anno conspeximus.

Sit itaque *primo* observator in alio Terræ parallelo, ab æquatore satis dissito, puta in Romano, distante ab æquinoctiali 41° 56, Parallaxis ascensionis rectæ hic observabilis seu differentia horæ sextæ sensibilis a vera minor erit; non enim locus observantis erit in A, sed in aliquo puncto intermedio inter D & A, nempe in I, per quod cum duci debeat planum horæ sextæ sensibilis I Q, differentia planorum utriusque horæ sextæ minor erit, adeoque minor & Parallaxis. Hanc autem proportionem habebit Parallaxis maxima ascensionis rectæ hic observabilis, ad Parallaxim maximam sub linea æquinoctiali spectabilem, quam habet linea I D ad AD, nempe sinus complementi elevationis poli ad sinum totum. Si ergo in Parallelo Romano observetur Parallaxis maxima ascensionis rectæ, quæ Marti competit in æquatore versanti, ut habeatur quantitas Parallaxeos, quam observabunt illi, qui degunt sub linea æquinoctiali, fieri debet per regulam auream, ut sinus complementi latitudinis urbis Romæ, ad sinum totum; ita Parallaxis ascensionis rectæ Romæ observata, ad Parallaxim observabilem in Insula S. Thomæ, vel in quacumque alia regione, sub æquatoris linea constituta. *Fig. II.*

Secundo concedamus primam quidem observationem fieri Marte versante in Meridiano, secundam vero non fieri in Circulo horæ sextæ,

ſextæ, ſed in Circulo horæ tertiæ v. gr; hic denuo ponenda erit duplex hora tertia, alia quidem Aſtronomica ſeu rationalis per centrum Terræ tranſiens, altera vero ſenſibilis, priori æquidiſtans & per locum regionis noſtræ ducenda. In ſchemate noſtro prima erit D O, altera vero IT: quæ inter ſe non diſſidebunt tota linea ID, ſed tantum linea IS, quæ ad ID ſe habet, ut ſinus horæ 3 ſeu anguli H D O graduum 45, ad ſinum totum. Fiat itaque ſicut in præcedenti: ut ſinus I S anguli A D S, ad ſinum totum ID, anguli recti S; ita parallaxis Martis obſervata in circulo horæ tertiæ, ad obſervabilem in circulo horæ ſextæ.

Tertio demus & Martem extra planum æquatoris. Inſtituenda modo erit Regula aurea e converſo ſuperiorum, nempe ut ſinus totus, ad ſinum complementi declinationis Martis; ita Parallaxis inventa in parallelo, quem Mars deſcribit, ad maximam obſervabilem in aliquo maximo circulo: eo prorſus more, quo reducimus diametrum Solis apparentem ad minuta circuli maximi, quando *illam metimur* penduli adjumento, Sole percurrente Tropicos, vel *alium circulum* extra planum æquatoris.

Demum auferatur & illa ſuppoſitio, qua Martem nullo proprio motu juxta vel contra ſignorum ordinem ferri ſuppoſueramus. Demus illum moveri æquabiliter, vel ſaltem uniformi & certa acceleratione, aut retardatione, quam inquiremus ope plurium obſervationum diebus ſequentibus & antecedentibus faciendarum, dum Mars per Meridianum feretur: igitur ſingulis temporibus innoteſcit nobis locus verus Martis, quem ſi comparemus cum apparenti per Parallaxim, perinde erit, ac ſi ſuppoſuiſſemus Martem nullo alio motu quam diurno circumferri. hanc enim ſuppoſitionem quietis in Marte idcirco feceram, ut certum locum ſtatuerem pro ſingulis momentis. Ita cum hunc locum inquirere poſſimus etiam conceſſo Martis motu, jam abſque illa ſuppoſitione Regulæ Caſſinianæ evidentia & uſus apparebit.

Quas gratias doctiſſimo Caſſino debeat Aſtronomorum Respublica pro invento adeo admirabili, facile teſtabitur quisquis animadvertit compendia Methodi iſtius, & ſuperiorum pericula cum illa contulerit. Teſtatur autem ſe hac methodo Martis diſtantiam exploraviſſe, cum Soli oppoſitus Terræ maxime propinquus ferretur.

Ipſe

Ipse quoque tanti viri vestigia relegens, licet non passibus æquis, conatus sum Martis acronychie fulgentis hoc anno Parallaxim investigare. Observationum harum nonnullas elegi, quæ peractæ a me sunt diebus proxime sequentibus Martis oppositionem cum Sole, cæterarumque omnium visæ mihi quam diligentissime habitæ: exhibitæ sequenti Tabella

Obser-vatio	Dies. H. / // styli novi.	Inspiciatur Figura IVta.
	Maij	
I	30. 8. 45. 55.	Martis limbus in revolutione diurna antecedens ad filum EF.
		Post vibrationes 106 penduli (qualium 92 æquivalent uni minuto primo horario) stella A ad idem filum appellit.
		Post vibrationes 365 a transitu Martis stella D eodem illabitur.
		Post vibrationes 375 a transitu Martis stella C ad idem filum fertur.
II	11. 10. 12.	Martis prior limbus ad filum EF.
		Stella C ad idem filum post vibrationes 393.
III	12. 20. 12.	Martis limbus antecedens ad filum EF.
		Stella C post vibrationes 399 ad idem filum pertingit.
IV	31. 11. 23. 55.	Martis limbus prior ad filum EF.
	Jun.	Stella C post vibrationes 535 illuc fertur.
V	1. 11. 6. 19.	Martis limbus occidentalis ad filum EF.
		Stella C ad idem revolvitur post vibrationes 670.

Fig. IV.

Supputatio ex observationibus.

Collatis observationibus 2 & 4, constat Martem intra horas 24 & min. 13 mutavisse tantum ascensionis rectæ, quantum subtendit portio Cœli excurrens vibrationibus 142. Igitur intra unam horam, si æquabiliter mutet ascensionem rectam (mutat vero, ut ex observationibus 2, 4 & 5 patet, fere æquabiliter) regreditur ab hisce stel-

lis ſeu elongatur per vibrationes $5\frac{1}{1}\frac{9}{2}$. Ab obſervatione prima ad tertiã excurrunt horæ $3.\,3\frac{\prime}{4}$. Ergo ſi nullam pateretur retardationem, conficeret tantumdem ſuæ aſcenſionis, quantum important vibrationes $20\frac{1}{2}$. Sed cum tempore obſervationis primæ volocius retrocederet, quia ſenſim indies ejus regreſſio imminuitur vibr. circiter 5 vel 6. mutare debuiſſet intra illud tempus vibrationes ſaltem $21\frac{1}{4}$. Hanc mutationem confero cum prima & tertia obſervatione, ex quibus apparenter mutavit vibr. 24. Igitur differentia quæ ſumma eſſe poteſt, non excedit vibrationes $2\frac{3}{4}$. Jam ad parallaxim indagandam propius accedo.

Tempore obſervationis primæ Mars diſtabat a Meridiano horis 3 ſeu gr. 45, quorum ſinus eſt 707. Tempore ſecundæ obſervationis diſtabat Mars a Meridiano horis $0\,3\frac{\prime}{4}$, ſeu gr. $8\frac{1}{2}$ Horum ſinus 148

Summa 855

Ut 885 ad ſinum totum 1000, ita $2\frac{3}{4}$ ad $3\frac{2\frac{1}{2}}{2\,4}$ ſeu $3\frac{5}{4\,8}$

Ut 744 ſinus complementi Latitudinis Romæ ad 1000 S. T. ita $3\frac{5}{4\,8}$ ad $4\frac{7}{4\,8}$.

Ut 1000 ad 921 ſinum complementi declinationis Martis, ita $4\frac{7}{4\,8}$ ad $3\frac{4}{4}\frac{1}{8}$ ſeu rotundo numero ad 4.

Jam vero ſi 92 vibrationes mei penduli dant minuta horaria ſecunda 60, quot dabunt vibrationes quatuor? Invenio $2\frac{5}{9}\frac{6}{2}$ ſeu $2''$: $36'''$: $30''''$. At horaria $2''$: $36'''$: $30''''$ ſunt minuta æquatoris & conſequenter cujuscunque circuli maximi $39''$: $7'''$: $30''''$ Ergo parallaxis maxima horizontalis Martis eſt minutorum ſecundorum $39''$. ejusque diſtantia a terra eſt ſemidiam. terreſtrium 5250 circiter. Si aſſumas parallaxim rotunde $40''$ erit diſtantia ejus a terra ſemidiam. plusquam 5100. Non curavi, ut vides, minimas fractiones, ne fruſtra in re adeo ambigua moroſus haberer.

NOVUM MICROSCOPIUM,
Autore Carolo Antonio Tortono, Sacerdote Piceno.
Communicatum in iisdem Dn. Schelſtratenii literis.

IN Academia Phyſico-Mathematica Romana, habita de more in domo Illuſtriſſimi Domini Ciampini die quinta menſis Auguſti præſentis anni 1685, inter res alias curioſitate dignas, quæ prædicta die

die in ipsa Academia fuerunt expositæ, non minoris admirationis fuit illa parvuli tubi duorum digitorum, duarum scilicet unciarum longitudinis & duorum scrupulorum ex semidiametro latitudinis ad mensuram palmi Romani.

Usus hujus exigui Tubi maxime inservit ad hoc, ut in majori copia colligantur species objectorum visibilium, & ad hoc ut appareat objectum majoris magnitudinis: quod certe nequit præstare Microscopium constans tribus palmis; quin immo etiam cum majore luce, propinquitate & termino, cujus rei experimentum exhibitum est in ipsa Academia, in qua omnes spectatores communi consensu dixerunt, hunc parvulum Tubum novum esse Artis prodigium, tum ratione maximi commodi, quod ex ipso resultat, cum ipsius adminiculo intueri possimus objecta etiam sine magnæ lucis beneficio, quæ tamen necessario requiritur in aliis Microscopiis, tum etiam quia potest quis curiositatis gratia observare sanguinis cursum in bestiolis diaphanis & transparentibus, quapropter potest etiam Medicis inservire in ordine ad curandos morbos.

Ex hoc parvulo Microscopio nova curiositas resultat, quæ manifeste ostenditur, ex eo quod ex iisdem chrystallis dictum microscopium componentibus efformatur etiam eximium conspicilium ab auctore nuncupatum Tubospicillus digitalis, & idem prorsus habet præstare, quod præstaret conspicilium unciarum octo.

Tubus quamvis sit parvulus, componitur tamen quinque partibus, quæ simul uniuntur mediantibus commissuris se invicem copulantibus in parte subsequenti; unde ex hoc parvulo Tubo duo commoda resultant, unum microscopii, aliud conspicilii.

Inquisitus auctor ab aliquibus, qualis esset structura hujus parvuli, sed mirabilis opificii, non aliud notum fecit, nisi quod componatur ex quinque chrystallis, & unum ex iis formam sphæricam non habere; pollicitus tamen est, si poterit post multa studia ad breviorem formam redigere conspicilia magnæ amplitudinis, notam facere structuram.

Huic opificio Academici proludentes diversi diversa dixerunt, inter quos unus dixit, quod vitrum ab auctore non propalatum habere possit figuram hyperboleam, quod certe majus prodigium esset,

cum nostra ætas potuerit adinvenire thesaurum, quem nondum tot laboribus potuerunt Patres nostri.

Deinceps prodibit in lucem, quidquid Autoris ingenium in hac scientia propalare conabitur. Est autem autor Carolus Antonius Tortonus Sacerdos Picenus in urbe a multo tempore degens, & in construendis omnium generum conspiciliis versatissimus.

NOUVEAU TRAITÉ DU TOISE RENDU FACILE & demonstré par I. B. Tarragon Professeur des Mathematiques,

hoc est,

Tractatus de calculo Hexapedario reddito faciliori, & demonstrato per I. B. Tarragon Matheseos Professorem.

Paris. 1685 in 8.

Autor *Punctum physicum* vocat quantitatem sensibilem tam exiguam, ut earum 72 conficiant pollicem. Habet ei *Hexapoda* (toise) pedes 6, *pes* pollices seu digitos 12, *pollex* lineas 12 (linea enim, *ligne*, apud Gallos appellatur $\frac{1}{12}$ pollicis.) Denique *linea* continet puncta (physica) sex: Ut autem mensuras lineares componit ex punctis physicis, ita superficiales ex punctis physicis quadratis, solida vero corpora ex punctis physicis cubicis; calculi arithmetici usum in mensuris lucide satis ostendens.

TRAITÉ DES FORTIFICATIONS, CONTENANT la demonstration & l'examen de tout ce qui regarde l'art de fortifier les places, tant regulieres qu'irregulieres, suivant ce qui se practique aujourdhuy. par le Sr. Gautier de Nisme.

id est,

Tractatus de Munitionibus, continens demonstrationem & examen eorum quæ ad artem muniendi loca tam regularia quam irregularia pertinent, secundum hodiernam praxin, per H. Gautier.

Lugduni, 1685. in 12.

Libellus

Libellus est satis brevis. Autor præmissis more solito Geometricis quibusdam principiis, partes munimentorum explicat, inde tradit varias diversarum nationum muniendi methodos. Comitis Pagani munitiones parum laudat, Casamattas ait mature destrui a tormentis obsidentium, & cum alæ C. Pagani ad lineam defensionis angulum rectum faciant, propugnaculorum humeros (*epaules*) magis detectos atque expositos esse, quam ut diu possint resistere. Casamattam infimam tectam quidem esse, sed superiorum ruinis mox inutilem redditum iri. Apicem propugnaculi Paganici, cum obtusus esse soleat, non valde procurrere, ideo nec obsidentibus satis incommodi afferre, præterquam quod plus sumtuum & temporis talia munimenta requirant.

THE ELEMENTS OR PRINCIPLES OF GEOMETRIE.

h. e.

Elementa sive principia Geometriæ.

Londini, 1684 in 12.

Autor ait, se usui tironum ad praxin festinantium hæc destinasse. Euclidis ordini se non obligat. Theoremata separat a problematibus, sed irrationales lineas aliaque difficiliora omittit. Nonnulla tamen supplet, quæ apud Euclidem non habentur.

LA GEOMETRIE PRACTIQUE DE Mr. OZANNAM Professeur en Mathematiques à Paris. Tables des Sinus tangentes & secantes & des Logarithmes par le même.

id est,

Dn. Ozannami Professoris Matheseos Parisini Geometria practica; necnon Tabulæ Sinuum tangentium & secantium, ac Logarithmorum.

Parisiis, 1685 in 8.

Autor in præfatione suæ Geometriæ practicæ, promittit novam editionem *Diophanti* ad calculum Algebræ speciosæ reducti, cum multis additionibus, quibus duplo auctior sit futurus; nec dubitamus

bitamus, complura non aspernanda in hoc genere, in quo apprime versatus est, præstari ab eo posse. Quod vero hunc tractatum præsentem attinet, ait se praxi voluisse adjungere demonstrationes faciliores. Itaque ad dimensionem Circuli practicam facillime demonstrandam, Autor noster adhibendam sibi putavit admirabilem illam *proportionem Leibnitianam* inter Circulum & Quadratum circumscriptum, scilicet ut $\frac{1}{1}-\frac{1}{3}+\frac{1}{5}-\frac{1}{7}+\frac{1}{9}$ &c. ad 1 (quæ jam decennio & amplius abhinc inventa, & demum anni nostrorum Actorum primi mense secundo publicata est) quoniam ita sine omni consideratione polygonorum, & extractione radicum, magnitudo Circuli perfecte & simplicissime in numeris rationalibus exprimitur. Demonstratio autem insignis adeo theorematis partim a clarissimo Inventore, partim ab ejus amicis, communicata est dudum summis quibusdam Parisinorum ac Londinensium Geometris, ac magno cum applausu suscepta; unde ad hunc quoque autorem pervenit. Interest autem scientiarum, ut ab ipso inventore editio demonstrationis, cum multis aliis novis repertis posteritate dignissimis, obtineatur.

S. PONTII MEROPII PAULINI NOLANI EPIscopi Opera digesta in duos tomos, secundum ordinem temporum nunc primum disposita, & ad manuscriptos codices Gallicanos, Italicos, Anglicanos, Belgicos, atque ad editiones antiquiores emendata & aucta, nec non variorum notis illustrata,

Parisiis apud Johannem Couterot & Ludovicum Guerin 1685 in 4.

EDitiones operum S. Paulini Nolani Episcopi, novæ hujus editionis Autor in præfatione hoc ordine recenset, ut primo loco Parisiensem, anno 1516 *Jodoci Badii Ascensii* typis ex corrupto & mutilo codice expressam, & ab ipso Badio, ut censet, magis depravatam; secundo Coloniensem, anno 1560 Choliniano prælo *Henrici Gravii* Dominicani studio emissam; tertio Basileensem, anno 1569 a *Joh. Jacobo Gryneo* monumentis orthodoxographis insertam; quarto Coloniensem, quæ A. 1618 in bibliotheca Patrum *Andreæ Schotti* opera epithalamio Juliani & Jæ auctior evasit; & quinto denique Antverpiensem numeret

ret, quam anno 1622 suis & *Frontonis Ducai* notis illustratam, *Heribertus Rosweidus* Plantinianis typis evulgavit.

Eundem in referendis Paulini editionibus ordinem & numerum jam olim *Petrus Franciscus Chiffletius* tenuit, miratus, quod Rosweidus, dum editos Paulini codices recenset, Gravianam editionem Parisiensibus Patrum bibliothecis, quæ Margarini de la Bigne nomine prænotantur, insertam dixerit; cum tamen in tribus illis Parisiensibus Patrum bibliothecis, quæ Coloniensem antecesserunt, Paulini opera non legantur. Verum qui Rosweidum falsa persuasione deceptum existimavit Chiffletius, ipse fallitur, cum utique tomo tertio, quem S. Patrum epistolis Bigneus destinavit, Paulini quoque epistolæ, & soluta & ligata oratione scriptæ, lectorum oculis incurrant. Nam de vita Martini Turonensis in sex libros distributa, quam sub Paulini Nolani Episcopi nomine ad octavum bibliothecæ suæ tomum Bigneus retulit, dicere hic nihil attinet, cum jam pridem inter eruditos opus illud non Pontio Meropio Paulino, sed *Benedicto Paulino Petricorio* tribuendum esse constet.

Cæterum, quamvis Rosweidiana Paulini editio in postremis Patrum bibliothecis, quæ Coloniensi successerunt, repetita cæteris palmam præripere videretur, prædictus tamen *Chiffletius*, postquam eam cum manuscriptis aliquot codicibus contulisset, Paulini ad Eucherium & Gallum in Lero insula degentes epistolam plane omissam, eas quas Paulinus Pammachio & Alethio inscripsit, turpiter inter se commixtas & confusas, & cæteras passim depravatas animadvertit. Quocirca parum abfuit, quin novam Paulini editionem moliretur, sed cum mansionem suam Divionensem proposito huic, ob accuratioris typographiæ defectum, non satis oportunam intelligeret, saltem alios, ut egregio operi manum admoverent, excitare, & non pœnitendo subsidio viam illis paratiorem reddere voluit, cum anno 1662 Divione Paulinum suum illustratum, seu appendicem ad opera & res gestas S. Paulini, luci publicæ donavit.

Certe Chiffletii collectanea ad emendandum Paulinum, & historiam ejus illustrandam, haud parum sibi profuisse, novæ hujus, quam nunc recensemus, editionis Autor ingenue fatetur, quamvis his non contentus, longe plures manuscriptos codices, quorum haud

haud mediocrem copiam ab *Emerico Bigotio* sibi factam agnoscit, contulerit, & majori apparatu instructus nulli pepercerit operæ, ut Paulinus elegantior, quam unquam antea prodiret. Ac ne cæco impetu Paulinum emendasse videretur, lectionum suarum rationes in annotatiunculis Pauliniano contextui subjectis diligenter annotavit.

Totum opus duobus tomis constat, quorum prior indubitata Paulini opera continet. In his primum locum tenent epistolæ expeditioris usus gratia in certa capita divisæ, & juxta temporis seriem, a qua non parum lucis accipiunt, digestæ, ad quas unicus, qui superest, sermo de gazophylacio, nec non Augustini & aliorum ad Paulinum epistolæ accedunt. Ac ne novus epistolarum ordo quempiam perturbet, vulgaris numerus in margine notatur, in quo etiam præter vocum quarundam obscuriorum explicationem, Sacræ Scripturæ loca consignantur. Nec minor diligentia in Paulini poematibus adhibita, quæ alteram prioris tomi partem constituunt.

In posteriorem tomum rejecta sunt opera Paulini dubia, aliena & supposititia, quibus Autor suas & aliorum ad Paulinum observationes, nec non insignia Paulini elogia ex variis Scriptoribus collecta, cum *Uranii* de Paulini obitu epistola, & vitam præterea Paulini a se ipsius aliorumque veterum Scriptorum operibus prolixe concinnatam subjunxit. Quæ quantum cum ea, quam tacito Autoris *Francisci Sacchini* nomine, jam pridem Rosvveidus edidit, conveniat an ab ea discrepet, quibus otium est, conferre poterunt. Hanc [illegible] vitam septem dissertationes excipiunt, in quibus primum de ordine chronologico epistolarum & poematum Paulini, deinde de Sulpitio Severo, Alethio, Victricio, & Apro, ad quos Paulinus scripsit, de operibus Paulini amissis, dubiis & suppositis, ac tandem de Paulini captivitate ejusque tempore agitur. Postremo loco præter variantium lectionum Syllogen, quindecim indices comparent.

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Novembris Anno M DC LXXXV.

L' HISTORIA AVGVSTA DA GIVLIO Cesare a Constantino il Magno, illustrata con la verita dell' Antique Medaglie da Francesco Angeloni. Seconda impressione &c.

i. e.

Historia Augusta a I. Cæsare usque ad Constantinum M. illustrata antiquorum numismatum veritate a Franc. Angelonio. Editio secunda, cum emendationibus posthumis ipsius Auctoris, & Supplemento exhibente aversas nummorum facies, quæ in tabulis prioris editionis deerant, depromptas ex Thesauro Nummario Reginæ Christinæ Augustæ, & descriptas a Joh. Petro Bellorio.

Romæ, apud Fel. Cesarettum. 1685. fol.

ANni jam plures abiere, ex quo *Franc. Angeloni* historia Augusta, antiquorum numismatum autoritate illustrata, prælum prima vice subiit, eo adplausu ab eruditis excepta, quem & historiæ ex selectissimis Autoribus decerptæ jucunditas, & non vulgaris eruditio in explicatione numismatum elucens merebatur. Sane enim hoc opere luculenter ostendit Angelonus, quanta fuerit antiquitatis & rei nummariæ cognitione instructus, suæque in hoc studiorum genere peritiæ fidem ingeniosis conjecturis, ad exolvendas difficultates adhibitis abunde fecit. Sic numisma quoddam Trajani tempore cusum, in cujus postica parte pontis in Danubio extructi memoriam conservari hactenus interpretes crediderant, de Anconitano

portu erudite explicat p. 96. ſeq. nec minori felicitate alia expoſuit, quæ brevitatis ſtudio omittere cogimur. Sed quod peritiſſimis quibusvis in hoc genere eruditionis verſantibus accidere ſolet, ut conjecturas ſuas non omnibus æque adprobare queant, id Autori quoque noſtro evenit. Non enim defuere ex eruditis, qui nævos quosdam in pulcherrimo opere detegerent, ſive illi irrepſerint temporum vitio, quibus hæc eruditionis pars nondum ad iſtud perfectionis faſtigium pervenerat, in quo nunc virorum ſummorum induſtria collocata eſt, ſeu quod Autor aliis negotiis diſtrictus (Cardinali enim Aldobrandino operam addixerat) labori ſuo ad accuratiorem limam revocando unice vacare nequiverit. Erat tum adhuc in vivis Angelonus, qui ubi ſcripta contraria expendit, alicubi ſe lapſum ingenue agnovit, & emendandis erroribus alteram quam adornabat, editionem deſtinavit. Verum his curis intentum mors, non immatura quidem, erat enim provectæ ætatis, acerba tamen occupavit & propoſitum tam egregium evertit. Videbatur ergo ſpes omnis *Autoris* obitu concidiſſe, ſed factum bonum; ſuccesſit in hoc labore *Jo. Petrus Bellorus*, amicitia & ſimilitudine ſtudiorum defuncto conjunctiſſimus, & ex ſcriptis eruditis orbi jam pridem notus. Is ergo amicitiæ quondam cum Angelono contractæ & communium amicorum precibus hoc dedit, ut novam quam nunc habemus, Hiſtoriæ Auguſtæ editionem inſtrueret, in qua ea ratione verſatus eſt, ut in ipſo textu nihil plane mutaret, ſed contrarias doctorum virorum ſententias, quibus manum dederat ipſe Angelonus, ſæpius ſuo quoque calculo comprobatas, aliquando rejectas ſubnecteret, Lectori judicium relinquens, uter felicius conjeciſſe videatur. Non pauca etiam numiſmata, quorum notitia accuratam Angeloni diligentiam fugerat, ad explendos hiatus in tabulis prioris editionis occurrentes, ex Sereniſſimæ Suecorum Reginæ Chriſtinæ, cui a cura Bibliothecæ & Antiquitatum eſt, cimeliarchio adjecit; ut adeo lectio hujus libri hiſtoriarum & antiquitatis ſtudioſis non niſi jucundisſima eſſe queat.

LACO-

IACOBI PERIZONII ANT. F. ANIMADversiones historicæ, in quibus quamplurima in priscis Romanarum rerum utriusque linguæ Auctoribus notantur, multa etiam illustrantur atque emendantur, varia denique antiquorum rituum eruuntur & uberius explicantur.

Amstelodami, apud Boomios 1685. in 8.

QUam in Dissertationibus eruditis doctissimus Auctor promiserat variarum animadversionum decadem, historiis veterum Scriptorum inter se conferendis destinatam, post sex annos dedit: in quibus priscorum auctorum errores aliquot manifestos detexit, nodos quosdam intricatissimos expedivit, obscurissima & corruptissima nonnulla loca sive illustravit sive emendavit, & bona fide Critici exacti munus implevit. Nam cum iis etiam, qui olim ingenii ac doctrinæ monumentis æternitatem sibi pararunt, somnum aliquando obrepsisse animadverteret, ita in eorum scriptis sibi versandum duxit, ut errata neutiquam dissimularet; quod plerique agunt, modo alienissimis & longissime quæsitis interpretationibus sententiam Auctorum obscurando atque adulterando, modo verba violentissimis conjecturis audacissime contra codicum auctoritatem torquendo & interpolando; sed potius ostenderet, plerosque rerum Romanarum Scriptores, vel memoriæ vitio, vel animi quadam incuria humani interdum quid passos & falsos fuisse. Quod ante se jam Sabellicum ad Livium, Budæum in commentario de asse, aliosque dudum observasse, immo a Paulo Manutio in comm. ad Cicero n. epist. Att. integrum *de mendosa historia* hujus argumenti librum fuisse promissum refert. Dum propositum autem suum exequitur, plurima intexit, inter quæ nihil vulgare aut protritum, sed omnia ex reconditiori doctrina, qua clarissimus Auctor hoc seculum exornat, deprompta. Complura etiam antiquorum Scriptorum loca, quæ longinquitate temporis & incuria librariorum corrupta & multa vitiorum labe inquinata erant, eruditionis atque ingenii ope emendavit passim & illustravit: nec recentium auctorum, doctissimorum hominum, παροράματα intacta prætermisit, sed acri judicio cum observasset, sub cultissimi styli censuram vocavit,

vit, absque omni tamen verborum acerbitate. Indiculus eorum ipsis animadversionibus subjectus est, nec recensere propositi ratio permittit. Optamus autem, ut eruditas *in Valerium Maximum animadversiones*, quarum hic qui nunc prodit liber, & ante sexennium evulgatæ Dissertationes gustum præbuerunt, ut & doctissimum *de Nominibus* commentarium, plurimum lucis multorum auctorum tenebricosis locis allaturum, a celeberrimi nominis & eruditionis reconditæ viro Perizonio absolvi & in publicum emitti quamprimum detur.

THESAURUS ASCETICUS, SIVE SYNtagma opusculorum octodecim a Græcis olim Patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis MSS. codicibus eruta: Collectore atque interprete Petro Possino Soc. Jesu.

Parisiis apud Ant. Oezallier, 1684. in 4.

CUm, qui Scriptorum gentilium fragmenta colligunt atque typis publicis exscribi curant, non leve operæ pretium fecisse putantur; tum majus illi laboris præmium meruisse censendi sunt, qui sanctorum virorum fragmenta pietati excitandæ idonea, typorum opera vindicant ab interitu. Fecit id laudabili sane industria eruditissimus *Possinus*. Nam *Thesauro* hoc *Ascetico*, duodeviginti opuscula complectitur: quorum sedecim ex antiquissimo volumine Msc. Græco triginta lucubrationes de re ascetica continente, & a Francisco Turriano in domo professa Romæ anno 1566 deposito, cum Societatis Jesu ille membrum fieret, descripsit. Reliqua duo, nempe *S.Theodori Studitæ capitula* ex codice Vaticano perantiquo, cui numerus inscriptus 730, & *Vitam S.Bartholomæi Abb.Cryptoferratensis*, quod ultimum est in hoc volumine, ex Cryptoferratensi bibliotheca depromsit.

Primum omnium istorum opusculorum est *S. Joannis Chrysostomi* Epistola *ad monachos* in Turriano codice inscripta, quam cripsisse illum putat, cum Antiochiæ inter monachos vixerit, ante-

quam

quam episcopus fieret Constantinopolitanus. *Septem opuscula*, quæ post laudatam epistolam collocantur: ut, de *Custodia cordis*, de *Perfectione in Spiritu*, de *Oratione*, de *Patientia & discretione*, de *Elevatione mentis*, de *Caritate*, de *Libertate mentis*, Macario Magno, prout in codice Turriano illa hoc titulo signata legerat, ipse tribuit. Qua occasione *duos* celebres fuisse *Macarios* observat: *unum* Ægyptiū in *Scithi*; *alterum*, & quidem eo juniorem, Alexandrinum: in *Cellüs* degentem: ambos Antonii anachoretæ discipulos. Ab utroq; vero hoc *aliū Macarium*, & illis quidem antiquiorem fuisse, ex *Athanasio* in *S. Antonii*, & *Hieronymo in Pauli primi Eremitæ vita* comprobat. Hi enim Magnum Antonium ajunt duos secum habuisse discipulos intimos, comites individuos, *Macarium* & *Amatham*, obitus sui testes, qui anno Constantii XIX. Christi CCCLVI contigit. Atqui de Macario Ægyptio, quem passim ponunt Alexandrino fuisse seniorem, ex ejus actis constat, eum naturæ debitum solvisse anno 391 nonagenarium, post annos sexaginta in Scithica solitudine transactos: unde sequitur, capessivisse illum solitariam vitam apud Scithin anno Christi 331; ubi cum ad finem vitæ commoratus fuerit, consequitur, hunc non fuisse Macarium illum Amathæ collegam, magni Antonii socium indivulsum, quem ille jam ab anno Christi 341, dum in montem interiorem, reliquæ vitæ illic stadium decursurus secederet, in loco huic vicino, hoc est, in monte exteriore, præsto sibi semper ad extremum esse jusserit. *Macarium* ergo socium Amathæ, *Possinus* autorem fuisse tum quinquaginta *Homiliarum*, quæ Macarii nomine inscriptæ prostant, tum *septem* modo nominatorum *opusculorum* statuit. Atque ideo Joh. Picum, qui illos a se latine redditos vulgavit, & Macario Ægyptio Scithicæ solitudinis incolæ tribuit, contrario Gennadii Massiliensis testimonio nixus refutat. Deinde, ne quis *juniorem Macarium*, vulgo Alexandrinum a civitate, qua natus fuerat, dictum, illarum autorem putet, negat, hunc quidquam, quod in lucem & famam exierit, scripsisse; quia Sozomenus libr. III. c. 13, Socrates lib. IV. c. 18. & qui ex his de more sua hausit, Nicephorus l. IX c. 14, ubi de Macario hoc agitur, nihil de scriptis ejus commemorent: neque alius quisquam seu veterum seu recentiorum scriptorum illi libellos hos tribuerit. Quapropter memoratas homilias cum hisce VII opusculis *antiquissimo Macario* ma-

gni Antonii intimo individuoque ministro vindicat, ita quidem, ut eum non tam illorum autorem, quam interpretem faciat. Audita enim ab Antonio magistro Coptice loquente, ipsum Macarium in gratiam monachorum Græce reddidisse ac perorasse; inde illis Macarii nomen præfixum fuisse ait. Enimvero quod de *Macario Alexandrino* heic inspergit *Possinus*; nihil illum scripsisse, quod quidem innotuerit eruditis; aliter sese habere ex codice MSc. antiquo bibliothecæ Lipsiensis nostræ Academicæ, quæ Paulina vocatur, novimus. Nam inter varia ejus MSc. quorum catalogum singulari industria confectum proxime bibliothecarius noster Academicus, vir clarissimus *L. J. Fellerus* publicabit, extat Macarii Alexandrini MSſ. hoc titulo insigne: Τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν, τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος καὶ πῶς εἰσίν, id est *D. Macarii Alexandrini sermo de egressu animæ justorum & peccatorum, qua ratione separentur a corpore & quomodo sint*. Id quod obiter hic memorare libuit. De cætero recte *Possinus* nævum Macarii de Angelorum & animarum corporeitate, qui in *opusculo Thesauri* hujus *sexto* p.121. & in ejus *Homilia III* occurrit, simul notavit. *Nonum opusculum* Thesauri hujus sunt *Apophthegmata Patrum*, a scriptore anonymo collecta. *Decimum*, de *non desperando*, S. Amphilochii nomen præfert, omissa episcopatus Iconiensis cui ille præfuit, mentione: quia ut Possinus arbitratur, commentarius hic ab Amphilochio adhuc monacho scriptus fuerit. Confer Amphilochii opera ante hos 41 annos Parisiis Græce simul & Latine edita p. 91. seqq. ubi oratio de *pœnitentia, quodque de sua ipsius salute non sit desperandum*, legitur. *Opusculum XI*, quod *alloquia quatuordecim B. Abbatis Zosimæ* sanctimoniæ laude celebris continet, ipse editor magnopere commendat, simul probans, eundem esse hunc Zosimam cum illo celebratissimo viro, qui sanctæ Pœnitentis Mariæ Ægyptiacæ cognovit vitam ejusque funus curavit. Postea *Isaaci Syri de cogitationibus* libellus sequitur: cujus autoris multa & præclara opera nondum edita, in bibliotheca Vaticana sese vidisse memorat. Huic *S. Theodori Studitæ*, qui seculo octavo vixit, *Capitula* subjungit, quæ *XIII opusculum* faciunt. De quo multa præfari supersedit *Autor*, quia vir quidam doctissimus omnium ejus operum plenam & luculentam editionem adornaret,

ret. Extant alias in nostra Paulina bibliotheca viri hujus *ducenti & viginti sermones Græci*, una cum *Testamento* ejus *Græco ad discipulos*, & *Naucratii* filii Studitæ, qui se ἁμαρτωλὸν μοναχὸν nominat, *Epistola Græca MSS. ad spirituales Fratres & Patres hinc inde dispersos*. In *Thesauro* autem hoc porro *Abbatis Isaiæ* vel *Esaiæ* opusculum XIV, *capitulorum* nomen inscriptum habet: qui quo tempore vixerit, *Bellarminus de Script. Eccl.* invenire se non potuisse scribit. Nicephorus tamen monachus infra in opusculo XVII ejusdem mentionem injicit. *Sermo S. Philothei de mandatis Christi*, qui XV opusculum est, subjungitur: quem alium esse ab illo, cujus *Spondanus in Contin. tomo ad ann. 1350. 1354. & 1362.* meminit, *autor* tribus argumentis evincit. *S. Theodori Archiepiscopi Edesseni*, qui opusculi sequentis XVI autor vocatur, ætatem ad initium seculi XII refert. In tomo XXII Bibliothecæ Patrum editionis novissimæ Lugdunensis quinquaginta ejus capitula Latine extant. Sed *Possinus* centum & duo heic Græce & Latine exhibet. Paris cum Theodoro Edesseno ætatis *Nicephorum Monachum*, autorem opusculi de *Custodia cordis*, quod est hic penultimum, *editor* clarissimus facit. *Ultimi* denique *opusculi de vita S. Bartholomæi* autor anonymus, monachus cœnobii Græci ordinis S. Basilii in agro Tusculano, a S. Nilo juniore circa finem seculi X fundati, celebratur. His octodecim memoratis opusculis, index rerum copiosus satisque accuratus subjungitur.

Gründlicher Beweiß von der Menschlichen Seelen Unsterbligkeit / aus dem blossen Licht der Natur abgefasset durch *Vincentium Placcium, J. U. L. Phil. Pr. & Eloq. Prof. P. Hamburg.*

Demonstratio solida immortalitatis animæ humanæ, ex solo lumine naturæ facta a Vinc. Placcio.

Francof. ad Mœn. apud Jo. Dav. Zunner, 1685. in 8.

PRæfatur clar. Auctor, occasionem opusculo amicum quendam magnæ dignationis dedisse, rogantem, ut cogitata sua de animæ immortalitate delinearet; quæ a se concepta Philosophis quamplurimis ac Theologis communicarit, ipsorum judicia prius exquirens, quam in lucem proferret. Distribuit autem illud in tres partes. *prima* quæstionem statuit, *an anima post mortem corporis semper* actu

actu maneat & vivat? In *altera* parte Lectorem suum præparat, quem non vult animum afferre vanas mundi voluptates amantem, ac de æternis nunquam aut non serio cogitantem, & qui contemnat ac impugnet hæc, antequam satis expenderit, veritus, ne si æternitatem agnoverit, præsentis vitæ voluptate excidat. Optat autem eum accedere, qui cogitet, res temporales inconstantes animum suum non exsatiare, ideoque aliud æternum & sufficientius bonum esse, de quo aliqui, antea voluptatibus mundanis dediti, constanter testantur, & præ quo omnia temporalia parvi faciunt; qui cum illius cognitionem adeptus fuerit, præsentia, in quantum spem futuri impediunt, relinquere paratus sit, & porro summo studio meditari expetat, quæ de animæ immortalitate traduntur, verisimilia non contemnat, cum contrariæ opinionis nullam certitudinem habeat, neglecta autem de animæ immortalitate consideratio periculosa existat. *Tertia pars* quæstionem affirmat argumentis, quorum vis ut minori negotio perspiceretur, ea sub finem in forma sua Logica & in certas classes distincta exhibentur.

Prima classis Thesin demonstrat: Anima humana, sive substantia vel pars in homine cogitans, est spiritus, sive res incorporea, seu substantia distinctæ ac diversæ a corpore naturæ. Argumenta ex Philosophia Cartesiana alias nota sunt.

Secundæ classis Thesis est: Annihilatio mundi, aut ullius substantiæ creatæ, non est DEO tribuenda. Ratio generalis, quia id facere Deum repugnat perfectionibus divinis, & fecisse ipsum, nullo compertum est exemplo.

Tertia classis Thesin proponit: Annihilatio animæ DEUM ut summum bonum suum amantis, de DEO non est præsumenda. Probatur; veritati enim & bonitati divinæ infinitæ contrarium est destruere Deum animam se amantem ut bonum.

Quarta classis objectiones adversus proposita argumenta cum suis solutionibus continet.

JO. HENRICI SUICERI, PHILOSOPHIÆ & Linguæ Græcæ in Athenæo Tigurino Professoris, *Compendium Physicæ Aristotelico-Cartesianæ.*

Amstelodami, apud Henr. Wetsteinium in 8. & Basileæ, ap. Joh. Philip. Richter. 1685. in 12.

Tracta-

TRactatum hunc cum a multis expetitum prælo concedere nollet Suicerus, Bibliopola Amstelodamensis ad illum amicum suum invisens, inscio atque inconsulto manuscriptum secum abstulit, atque typis commissum Auctori dedicavit, factum hoc suum scite excusans. Comprehendit vero Institutiones Physicæ juxta philosophiam Cartesii per erotemata, facili ac perspicua methodo. Præfigitur breve & succinctum philosophiæ theoreticæ, uti appellatur, Theatrum. Altera Basileensis editio, omissa ista philosophiæ idea, in fine aucta est *Ontosophia* Joh. Claubergii, quam ipse Suicerus in theoremata & axiomata digessit.

ATHENAGORÆ ATHENIENSIS PHILOSOphi Christiani de Resurrectione mortuorum Liber, cum Annotationibus, opera & studio L. A. Rechenbergii Prof. Publ.

Lipsiæ apud J. F. Gleditsch, 1685 in 8.

UT fidem suam, qua anno superiori, publicando Athenagoræ Apologiam pro Christianis scriptam, se quasi adstrinxerat, clarissimus *Editor* libelli hujus liberaret; eundem pari modo, quo *Apologiam* in Actis superioris anni p. 337 nobis memoratam, notis illustratam variis evulgavit. Illas partim ex *H. Stephani* conjecturis, partim ex *D. Kortholti* annotationibus desumtas, suis adspersis reddidit auctiores. Interpretatio Latina, quæ e regione Græci textus ponitur, est P. Nannii, τὸ ἀυτοφυές illud sapientissimi autoris mire exprimentis. Et ut summa tractationis Lectori statim adpareret, illius analysin tabula comprehensam opusculo huic præmisit, annexa quoque rerum, quæ in illo continentur sublimes, indice. Nam Athenagoras, dum arduum hoc fidei Christianæ caput, contra Scepticos atque improbos Sophistas nervose adstruit, de homine ejusque fine simul altissime philosophari instituit.

OPUSCULA MATHEMATICA DE POTENtiis obliquis, de pendulis, de vasis, & de fluminibus; Johannis Cevæ Mediolanensis.

Mediolani, ex typographia Ludovici Montiæ, 1682. in 4.

QUanquam liber hic serius ad nos, nec nisi beneficio Illustr. *Magliabechii*, pervenerit, placet tamen ob argumenta, quæ satis ingeniose tractat, ei nunc demum locum dare. Dedicatur *Michaeli Angelo Riccio* Cardinali, qui ipse magni inter Mathematicos nominis fuit. Parte I. *de potentiis obliquis* agens, concipit mobile tanquam affectum diversis virtutibus, secundum quarum unamquamque, si sola esset, certa linea & celeritate procederet; aitque mobile affectum duabus virtutibus inæqualibus, in eadem linea recta in partes easdem (vel oppositas) tendentibus, ferri ad partes majoris virtutis tanta virtute, quanta est summa (differentia) duarum. Virtutes autem
TAB. XIII. motrices facit esse tanquam velocitates. Quod si duæ virtutes ten-
FIG. II. dant ad lineas diversas, ut si mobile A tendat virtutibus & directionibus AB & AC, jungit rectam BC; in eaque sumit punctum medium D, & AD producit in E, donec sit AE dupla AD, & hanc AE ait virtutem directionemque qua mobile feretur exprimere, quod cum communi sententia convenit: est enim AE diagonalis parallelogrammi, cujus latera sunt AB & AC, ipse autem eleganter ita ostendit. Ducta ad BC perpendiculari AG, productaque AG in F, ut sit AF dupla AG, supponens virtutem AC esse summam virtutum AG & GC, & virtutem AB esse summam virtutum AG & GB, hinc colligit, totam virtutem mobilis constare ex virtute AG bis, seu *ex virtute AF*, & ex virtutibus GB & GC, in eadem recta tendentibus seu (per supradicta) *virtute* FE: quia recta FE est summa vel differentia ipsarum GB & GC, quod est lemma Geometricum, cujus demonstrationem subjicit. Summa autem virtutum AF & FE est *virtus* AE. Itaque saltem supposito virtutem compositam esse in diagonali trianguli rectanguli, si virtutes componentes sunt in lateribus, hinc optime confec... idem de aliis triangulis quibuscunque. Hinc porro monstrat, quomodo invenienda sit virtus mobilis datis quotcunque virtutibus componentibus: duas scilicet ex iis jungendo in unam, tres redigit ad duas, & quatuor ad tres, &c. idque variis modis.

Ex his deinde ducit quædam non inelegantia, de gravi a pluribus funiculis vel palis sustentato, ita ut libretur, nec in unam magis quam alteram partem moveatur.

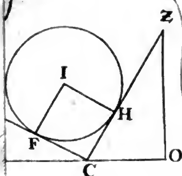
Tractatus secundus *de pendulis* hoc habet peculiare, quod ostendere conatur contra Galilæum & alios omnes, qui hoc argumentum tracta-

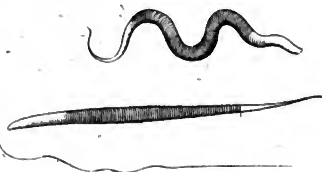

fig. 5.

fig. 4.
B
A
C
C
B
A

B.

A

3.
Z
I
H
F
C
O

tractaverunt, tempora vibrationum pendulorum non esse in subduplicata ratione longitudinum, sed potius ut longitudines; putatque assertionem communem natam esse ex falso principio, quod vibrationes ejusdem penduli, licet inæquales, sint æquidiuturnæ; ut autem ostendat, tempora vibrationum esse ut longitudines, modo gravia suspensa sint ejusdem gravitatis specificæ, prius hoc lemma ostendere suscipit: si sint duo pendula longitudine æqualia & æquiangula cum lineis perpendicularibus, tempora semivibrationum fore reciproce ut gravitates specificas gravium suspensorum. Sed in ejus lemmatis demonstratione aliqua difficultas subesse quibusdam videtur.

Tractatus III. est *de vasis*, ex quibus aqua effluit: aitque in Schol. ad prop. 1, dubitari a nonnullis, an aqua quæ est in vase, universa moveatur, dum erumpit ex aliquo foramine, vel tantum cylindrulus aqueus descendat, qui foramini incumbit; & quoniam Ballianus, P. de Chales, & alii sint in posteriore sententia, ideo se velle afferre experientiam a se pluries diligentissime repetitam. Cadum oblongum in basi perforatum, foramine stuppa obstructo, aqua se implevisse, superficiem ejusdem aquæ leviter atramento infecisse, permissoque exitu optima in luce observasse, num post descensum cylindruli prædicti aqua nigresceret, quod necessarium erat in illa sententia; sed nullam ne levem quidem maculam unquam visam, donec atramentum una cum libella descendens imas vasis partes obtinuit; unde recte concludit, aquam quæ in imo est prius erumpere. Porro ostendit, si sint duo vasa cylindrica vel prismatica, velocitates aquæ initio motus fore in ratione luminum, subduplicata altitudinum & reciproca basium.

Tractatu IV. *de fluminibus* notat, si vas plenum aqua in aliquo *navigio* statuatur, liberque ipsi aditus permittatur infra basin, dum ipsum navigium vehitur a flumine, vas tardius exhauriri, quam si navis quiesceret, licet discrimen sit insensibile. Nam quatenus vas aliquod, ex quo aqua effluit, ipsummet cum aqua inclusa descendit, (ut hic cum navigio) eatenus aqua ex eo non effluit. Notat etiam corpus aqua specie gravius, sed ita excavatum, ut in aqua nec ascendat, nec descendat, eodem modo moveri in flumine, ac aqua moveretur cujus locum occupat. Hinc infert, si solidum corpus demittatur in flumen, velocitatem quam habet a flumine, fore ad velocita-

tem ipsius aquæ in eodem loco reciproce, ut tantundem aquæ occupantis dicti corporis locum ad ipsum corpus. Consequentiam probare instituit his verbis: Si solidum immersum ita excavatum esset, ut concipi posset instar partis aquæ fluentis, esset æque velox ac ipsum flumen; sed quodcunque sit corpus, impellitur eodem semper fluminis momento; ergo cum momenta amborum corporum sint æqualia, necesse est, ut velocitas unius corporis ad velocitatem alterius, sit reciproce ut corpus ad corpus. Ex iis etiam quæ de vasis dixerat, colligit, aquarum quantitates per datas fluminum sectiones assignatis temporibus transmissas, esse in ratione composita magnitudinum sectionum, velocitatum atque temporum, aliaque habet lectu non indigna, quæ brevitatis causa prætermittimus.

ESSAIS DE PHYSIQUE, PROUVEZ par l'experience & confirmez par l'Ecriture Sainte.

hoc est,

Tentamina Physica, probata per experientiam & confirmata per Scripturam Sacram.

Parisiis, apud A. Pralard, 1684. in 8.

AUtor hujus libri in præfatione & passim invehitur in recentiores philosophos, quod Solem, quem Syracides vocat vas admirabile, opus Excelsi, velint esse minutissimi cujusdam pulveris seu materiæ subtilis acervum, & quem Josua dixit moveri, velint quiescere: item quod dicant nihil sua sponte moveri, & vim elasticam ab interlabente materia quadam insensibili proficisci, in quo multas sibi imaginatur difficultates.

Parte prima explicat principia mixtorum, quæ statuit esse *Aquam*, *Spiritum Domini* qui ferebatur super aquas, & *Lumen*. Terram autem esse ex aqua, seu esse partem aquæ siccam condensatione seu unione factam. Spiritum aquæ ait esse immaterialem, & lumen primitivum charactere mixti cujusque imbutum esse fere spirituale. Putat autem, id quod replet locum a Mercurio desertum in experimento Torricelliano

liano esse illum Spiritum Domini, ejusque miram vim attractivam patere ex vi qua suspensum Mercurium tenet. Negat enim pondus aeris,& aliquid funiculo Franc.Lini similē defendit. Causam cur pila vel vesica semiinflata ascendendo in excelsum montem amplius infletur, hanc esse putat, quod spiritus cum a centro terræ magis removentur,sese magis dilatant. Putat, si aer esset gravis, cylinderque ejus tanti esset ponderis,quantum est 30 pedum aquæ,tunc pendulum aliquod inter oscillandum, aeremque cui succedit loco pellendum, continuo tantum pondus propellere debere: aliaque his similia contra novos philosophos affert. Defendit deinde formas substantiales, & contra eos disputat, qui bruta volunt esse machinas. Formas plantarum specificas probare conatur ex earum resuscitatione apparenti in vitro, quam quidam vir honestus ipsi asseruit in Germania a se visam. Et cum plantæ creatæ sint ante astra, earum formas esse a lumine primigenio tantum, animalium vero formas esse participationem duorum magnorum luminarium; & terrestrium, quippe calidorum, formas esse a Sole, aquatilium a Luna, & omnia mixta quodammodo habere naturam lapidis Bononiensis in lumine attrahendo; terram per se posse producere herbas,non vero animalia, quippe quæ astrorum præterea lumine egeant. Species visuales per diaphanum propagatas esse radios lucis primigeniæ latentes, sed a luminoso excitatos; eosdem radios specificari in mixtis,& lumen specificum magnetis per corpora solida radiare. Animam sensitivam esse substantiam mediam inter corpus & animam rationalem, & cum sit immaterialis,mediante spiritu cum corpore uniri. Colores & alias qualitates revera esse in objectis, contra sententias recentiorum, & nos videre res, quales in se ipsis sunt, existimat.

Parte secunda ex jactis his fundamentis explicare conatur varios naturæ effectus,& corporum qualitates. Rarefactionem & condensationem vult fieri, dum spiritus supra dictus plus minusve loci occupat.Fluiditatem esse ab eodem spiritu,dum corporum partes disjunctæ in eo quasi natent. Hunc spiritum quatenus hoc præstat, vocat spiritum exteriorem rebus fluidis materialibus connaturalem;esse vero alium spiritum ipsis magis internum, qui vi caloris dilatatus corpora extra ordinem fluida reddere possit, quemadmodum fit cum metalla funduntur.Salia alcalia se habere ad fluida unctuosa & lumi-

nosa, ut magnetem ad ferrum; hinc alcali tartari vult attrahere spiritum vini, & si oleum commune a creta abstrahatur, tertia distillatione prodire puram aquam; & generaliter in acidis esse calidum & luminosum specificum, quod alcali attrahant & ab eo specificentur: ita cum acido vitrioli aut nitri quodlibet alcali abire in vitriolum aut nitrum. Invehitur non minus in formas accidentales Peripateticorum, quam in corpuscula recentiorum. Cometas ait esse nubes quasdam cœlestes ex aquis toto cœlo dispersis forte collectas, eamque esse causam & novorum astrorum. Inde cætera meteora persequitur suo modo. Magnetis proprietates explicans, notat inprimis in mineris ferri aut cupri eos reperiri, & optimos qui in Europa habentur plerosque venire ex Norvvegia, tantæque esse duritiei, ut ferro non cedant, sed secari serra ænea dentibus carente, humefacto smiridis pulvere interveniente. Bonos magnetes solere esse colore aquæ aut nigredinis lucidæ, vel nonnihil rubeæ, solidosque esse cæteroquin, & homogeneos, & parum porosos, & chalybem optimum *ex iis elici* posse. Inter duos magnetes ejusdem bonitatis, longiorem (secundum axem seu distantiam polorum) atq; ita sectum ut poli duo sint in extremis, præstare latiori (seu majori secundum æquatorem & parallelos) chalybem duplo majorem ferro, ab eodem magnete trahi & ex distantia majore; polum quoque solidiorem *(le pole le plus massif)* fortius trahere. Si culter rosæ nauticæ perpendiculariter immineat, tunc acum ei australem extremitatem obvertere, inferius exhibito septentrionalem; acum nec candefactam directionem amittere. Causam miraculorum magnetis esse lumen quoddam specificum, & tale quid etiam in vegetabilibus reperiri, ubi loco polorum magneticorum sint Zenith & Nadir. Hinc si a summitate vegetabilis aliquid resecetur, & postea rejungatur, eodem situ reponi debere, ut cursus spirituum a Nadir ad Zenith continuari possit. Si alterius vegetabilis portionem loco summitatis abscissæ inserere velimus, extremitatem recipientis quæ Nadir respiciebat, obverti debere in eam partem, qua inserendum respicit ad Zenith, quemadmodum polus septentrionalis unius magnetis meridionalem alterius naturali situ respicit. Et quemadmodum duorum magnetum poli similes pugnant, ita insertionem in vegetabilibus non procedere, si inserendum invertatur, & pars Zenith respiciens parti recipientis ad Zenith respicienti jungatur. Si findas fruti-

fruticis ſtipitem,& mox partem unam alteri inſerere velis,non debere partes antea conjunctas rurſus conjungi, ſed contra, alioqui inſerendi extremitas quæ Zenith reſpiciebat, nunc ad Nadir tenderet, quod eſſet contra curſum ſpirituum; quemadmodum magnete ſecundum axem ſecto,partes prius connexæ ſe repellunt. Et cum acum magnete tangis,perinde eſſe,ac ſi acus eſſet portio magnetis, quæ nunc reſecatur ſectione ſecundum æquatorem,ubi partium ſeparatarum poli oppoſiti,ſeu qui poſt ſeparationem diverſos mundi polos reſpiciunt,antea conjungebantur,prorſus quemadmodum vegetabili parallele ad horizontem ſecto,extremitates ſectionum prius unitæ in diverſa ſpectabant,una ad Zenith,altera ad Nadir. Et quemadmodum magnes quaſi peculiaris eſt terrella reſpectu acus, ita ſi vegetabile in vaſe quodam terram continente colloces, & vas invertas, cavendo ne terra elabi poſſit, vegetabile ſuum Zenith & Nadir habiturum non reſpectu mundi,ſed reſpectu vaſis, atque adeo futurum in hoc caſu, ut deorſum creſcat. Idem eſſe ſi ſtipitem fruticis inflectas,vel ſummitas deorſum tendat: quod ſi ex ſummitate inflexa quaſi annulum facias, vim primariam communicari portioni, quæ eſt oppoſita ſummitati deorſum flexæ,quemadmodum ſi annulum ferreum magnete tangas, punctum tactum pariter & oppoſitum vim directivam primariam accipiunt. At lumen ſpecificum animalium, cum ſit a Sole & Luna, nulla certa puncta habere quæ reſpiciat.

Parte tertia aliorum principia examinat, & inprimis diſputat contra *Carteſianos*, quos vocat Cartiſtas, quanquam huc multa referat,quæ non Carteſianis peculiaria, ſed ab aliis etiam ante Carteſium inventa,& nonnunquam omnibus communia ſunt,qui naturam mechanice & intelligibiliter explicant,qualia ſunt motus terræ, gravitas aeris, principium quod nihil a ſe moveatur, ſed omnia quantum in ipſis eſt in priore ſtatu maneant, &c. Irridet Carteſianos, quod non niſi Deo velut per miraculum operante explicare poſſint, quomodo anima ſentiat motus corporis, aut corpus ſequatur animæ affectus, putatq; ſe philoſophiam eorum pulveream diſſipaſſe, probando materiam ſubtilẽ Carteſianam ne per vitrum quidem penetrare poſſe;nec minus tamen *Peripateticis* iraſcitur, quod vim ſubſtantias producendi accidentibus tribuere ipſi videantur,& lucem putent eſſe accidens; materiam quoque eorum primam explodit, & paſſim diſputat contra

F. de

P. de la Grange, qui contra novos philosophos probare conatur, sine entitatibus istis naturam explicari non posse. Præfert utrisque *Chymicos*, qui principia mixtorum secunda statuunt salem, sulphur, Mercurium, phlegma & terram damnatam; & passim urget, ut physica principia ex Scriptura sacra petantur. In Eucharistia negat superesse accidentia vera panis & vini, sed esse apparentias tantum, & DEUM in nobis producere effectus, quos produxissent panis & vinum, nisi fuissent destructa. Postremo indignatur *Rohaultio*, stultitiæ eos accusanti, qui ratione sperant artem metalla in aurum transmutandi reperire, eique Augurellum, & Autorem arcani philosophiæ Hermeticæ, atque Helmontium opponit, tanquam multo in natura Cartistis oculatiores.

Hæc Autor noster, de cujus ratione philosophandi judicium aliis relinquimus, illud tantum admonentes, sæpe quidem peccare recentiores philosophos nimium hypothesibus indulgendo, & parum ad practicas scientias ab illis conferri, qui sola principia corporum remota (sive illa sint formæ, sive corpuscula) ad phænomena specialia explicanda adhibent; ac proinde felicius sæpe ad usum vitæ eos philosophari, qui ultima analysi in remotas illas causas minime tentata, interim resolutiones quærunt in illa quæ manu tenere, & sensibus vel omnino vel sic satis assequi, & in praxin traducere possumus. Hos ipsos tamen remotas illas causas non explodere, sed agnoscere potius debere, tanquam indubitatas, & ad generalia naturæ cognoscenda, rectumque de summa rerum judicium ferendum necessarias; cum nihil perfecte intelligatur, nisi ad principia velut mathematica, licet in partibus a sensu remotioribus consistentia, sit reductum. Hypothesin etiam esse magni faciendam ad usum, ex qua quamplurima phænomena particularia velut prædici possint, licet a priori aliam demonstrationem non habeat. Gravitatem autem aeris, aliaque multa id genus accurate stabilita, ac pro demonstratis habenda doctis plerisque videri. Denique si suppositiones suppositionibus comparandæ sunt, illa quæ sunt intelligibilia, (qualia sunt, particulæ striatæ invisibiles, & his similia) censenda esse meliora, quam Entia quædam semimaterialia in distans radiantia, quæ non tantum sensu sed & intellectu percipi nequeunt, & de quibus ob incognitam eorum naturam nulla definitione satis explicatam, quidvis etiam fortasse repugnans affirmari solet; ex

prioti-

Prioribus enim, si distincte concipiantur, saltem aliquid discimus quod sit possibile, ex his omnino nihil.

G.G.L. DEMONSTRATIO GEOMETRICA regulæ apud Staticos receptæ de momentis gravium in planis inclinatis, *nuper in dubium vocatæ: & solutio casus elegantis, in Actis Novembr. 1684. pag. 512. propositi,* de globo duobus planis angulum rectum facientibus simul incumbente; *quantum unumquodque planorum prematur, determinans.*

SIt in *Fig. 2.* planum verticale ADB, & inclinatum ACE; & in illo descendere tendat grave B, in hoc grave C, quæ designo per puncta, in quæ incidunt eorum centra gravitatis. Sint autem gravia connexa fune BAC, & in æquilibrio, angulusque ABC rectus. *Ajo fore grave B ad grave C, ut recta AB ad rectam AC,* quod sic ostendo: Funem, (qui gravitate carere intelligitur), manu prehendendo in C, trahendoque grave C deorsum in E, adeoque simul grave B sursum in D (quo facto æquales erunt CE & BD) patet æquilibrium, quod prius erat inter gravia, manere, nec manum ab ipsis juvari vel impediri, nec proinde eorum centrum gravitatis commune (seu centrum totius ex ipsis compositi, sive centrum æquilibrii) attolli vel deprimi. Et cum gravium in situ B, C, centrum gravitatis commune esset in recta BC, horizonti parallela, ideo eorundem centrum in situ DE positorum manebit in recta BC, alioqui attolleretur vel deprimeretur. At idem est & in recta DE; quippe quæ eorum centra gravitatis, B & C, jungit; erit ergo in H puncto communi rectarum BC & DE. Jam ex Geometria ostendi potest *Lemma* facile nec injucundum: si sint CE & BD æquales, fore DH ad HE, ut AC ad AB, (*de quo mox.*) Est autem etiam grave E (sive C) ad grave D (sive B) ut DH ad HE, quia H est centrum æquilibrii ipsorum. Ergo erit grave C ad grave B, ut AC ad AB, quod asserebatur. *Idem aliter etiam sine assumto lemmate* illo geometrico ostendi potest, si grave B attollatur usque ad A, seu si (D) incidat in ipsum punctum A, eo enim casu C(E) seu B(D) erit æqualis BA, & (H) incidet in C, & (H)(D) co- TAB. XIII. FIG. II.

Ttt inci-

incidet cum CA; eritque C centrum æquilibrii gravium ex B & C translatorum in A & (E), ac proinde grave in (E) hoc est grave C, ad grave in A, hoc est grave B, erit ut A C ad C (E) sive AB, ut ante Placet tamen ipsius propositionis Geometricæ supradictæ demonstrationem subjicere.

LEMMA: *Omnium triangulorum, angulum coincidentem, & summam laterum circa eundem angulum æqualem habentium, bases a basi unius ex ipsis trianguli in eadem ratione secantur; quæ scilicet est ratio laterum hujus trianguli positorum circa angulum communem.* Sit angulus communis FAM *in eadem Fig. 2.* & triangula quotcunque ut ABC, ADE angulum BAC, DAE habentia coincidentem, & summam laterum BA+AC vel DA+AE semper æqualem (unde & BD æqualis erit ipsi CE) unumque ex his triangulis assumatur ut ABC: dico a Basi ejus BC secari basin DE trianguli alterius cujuscunque supradictas conditiones habentis ADE, in partes DH, HE, quæ sint in ratione AC, AB. Nimirum ex D ad AC ducatur DG parallela ipsi BC, & ex G ad BC ducatur GL, parallela ipsi AB. Jam (ob triangula ABC, GLC, similia) est AC ad AB, ut GC ad GL, seu ad DB, seu ad CE. Rursus (ob triangula EGD, ECH similia) GC ad CE, ut DH ad HE. Ergo (a primis ad postrema) erit AC ad AB, ut DH ad HE, quod ostendendum proponebatur. Patet autem ex demonstratione, nihil referre utrum angulus B sit rectus, & proinde etiam DE, basin trianguli ADE, secare basin BC alterius trianguli ABC (eandem laterum circa communem angulum summam habentis) ita ut segmenta CH, HB, sint proportionalia ipsis DA, AE, lateribus trianguli ADE circa angulum triangulis communem A. Potest etiam Lemma nostrum haberi pro accessione locorum Planorum. Locus enim punctorum, quibus bases omnium triangulorum, eandem summam laterum circa communem angulum habentium, in data ratione secantur, est recta.

TAB. XII. FIG. 3. Superest nunc, ut veniamus ad solutionem casus *de globo* I (Figur. 3.) *duobus planis* XC, ZC, *ad horizontem* NO *inclinatis, sed ad se invicem angulum rectum facientibus simul incumbente, illi in F, huic in H; ut determinemus, quantum sit momentum, quo unumquodq; planum premitur.* Statim autem patet, (quod etiam ab Adm. Rev. P. Kochanskio in Actis Junii 1685 recte notatum video) globum in plano aliquo inclinato dupl. ex exercere momentum „ unū quo decliviter descendere tendit,„

tendit, alterum quo planum declive premit, quæ duo simul absolutum seu totale gravis momentum constituunt. Itaque in nostro casu *ob duas causas* planum alterutrum ut XFC, a globo I premi intelligitur: *prima* est quod globus I descendere tendens in plani XFC linea FC, momento, quod sit ad totale, ut XN ad XC (quemadmodum demonstravimus) aget reliquo, (quod erit ad totale, ut *XC-XN, ad XC*) in ipsum planum declive XFC, a quo sustentatur. Sed actio ista etsi vera & realis sit, est tamen alternativa & ob præsentiam alterius plani etiam sustentantis refracta, ut postea explicabitur. *Secunda* causa premendi planum XFC est, quod globus I descendens in altero plano ZHC, momento quod sit ad totale, *ut ZO ad ZC*, premit hoc ipso momento planum XFC descensui suo declivi, in linea HC affectato, se directe objiciens, atque ita hanc descensus vim excipiens. Porro eadem ratiocinatio institui potest de plano altero ZHC, etiam ex duabus illis premendi causis, & quidem *ex prima causa* quæ erat *sustentatio* globi in ipso plano, in quo decliviter descendere tendit, premitur hoc planum ZHC momento, quod sit ad totale momentum globi, *ut ZC-ZO, ad ZC:* at vero *ex altera* causa, quæ erat *exceptio* globi, dum scilicet planum ZHC, ei in altero plano XFC, decliviter descendere conanti, se directe objiciens, vim illam excipit, premitur planum ZHC momento, quod sit ad totale, *ut XN ad XC.* Et quidem causa prima premendi planum XFC, & secunda premendi planum ZHC, quæ sunt dissimilares, simul constituunt totum momentum globi; globus enim premit planum XFC quatenus ab eo sustentatur, & planum ZHC quatenus a priore non sustentatur. Similiter causa prima premendi planum ZHC, & secunda premendi planum XFC, licet dissimilares, constituunt totum momentum globi. Causæ autem similes conjunctæ, duæ scilicet pressiones ob sustentationem, vel duæ pressiones ob exceptionem; (quibus duabus posterioribus compositis utitur doctissimus Autor speciminis de momentis gravium in Actis Novembr. 1684. exhibiti, qui casum hunc de duobus planis angulum rectum facientibus, a se ingeniose excogitatum proposuit) momentum totale non integrant, sumptæ scilicet ex diversis momenti totalis partitionibus. Verum cum quatuor premendi causis simul sumtis bis integretur momentum totale, patet illas sic absolute sumtas non esse compatibiles, nec *cumulative*, sed ut post dicam

tantum *elective* sive alternative componendas: alioqui effectus globi in plana major esset momento globi totalis absoluto. Cum vero manifestum sit, duas semper causas in quolibet plano æquali ratione in considerationem venire debere, nec tamen integras retineri posse; adhibenda est *regula alternativorum*, quæ in jure accrescendi, in æstimatione spei alea ludentium, aliisque casibus locum habet, hoc est, utriusque momenti sumendum est dimidium, seu quod eodem redit, medium inter ipsa arithmeticum, sive dimidium summæ ex ambobus. Itaque si momentum globi totale sit unitas, cum duo momenta premendi planum XFC sint $\frac{XC - XN}{XC}$, & $\frac{ZO}{ZC}$ seu $\frac{ZO}{XC}$ (si ponantur XC & ZC æquales) sequitur momentum, quo revera in hoc situ premitur planum XFC, fore dimid. $\frac{XC - XN}{XC}$ + dimid. $\frac{ZO}{XC}$ seu $\frac{XC - XN + ZO}{2\,XC}$, & similiter momentum quo revera premitur planum ZHC erit dimid. $\frac{ZC - ZO}{ZC}$ (seu dimid. $\frac{XC - ZO}{XC}$) + dimid. $\frac{XN}{XC}$ hoc est $\frac{XC - ZO + XN}{2\,XC}$ quorum duorum momentorum revera duo plana prementium summa componit momentum globi totale seu unitatem, quod omnino opus erat observari. Atque adeo cessat difficultas, quæ ex casu proposito nasci posse videbatur; quæ tamen talis erat, ut omnino mereretur explicari: nec ideo minus obligati sumus Autori speciminis, qui eam excogitavit, pariter atque Adm. R. P. Kochanskio, qui viam jam tum designavit, cui recte insistendo ad determinationem pressionis cujusque plani perveniri poterat. In numeris Kochanskianis sit XN vel CO, 3. CN vel ZO, 4. XC vel ZC, 5. tunc planum XFC revera premitur a $\frac{3}{5}$ & planum ZHC a $\frac{2}{5}$, momenti totalis. Sin pro 3, 4, 5, numeri sint 5, 12, 13, tunc planum XFC premitur a $\frac{10}{13}$, & planum ZHC a $\frac{3}{13}$ momenti totalis. Ad examen autem regulæ nostræ proderit etiam considerare, & cum regula conferre solutiones casuum specialium aliunde notas: ut si XN fiat æqualis nihilo, planum XFC fiet horizontale, ZHC verticale, rectæq; XC & ZO æquales, ubi etiam ex regula recte prodibit totum momentum totale pro premendo plano XFC, & nihil pro premendo plano ZHC. Si vero rectæ XN & ZO sumantur æquales, adeoque & anguli XCN, ZCO æquales, tunc per se manifestum est, utrumque planum eodem modo premi a globo, ac proinde

inde dimidium momenti totalis unicuique impendi: quod ipſum & ex regula noſtra prodit. Methodus autem qua uſi ſumus, per regulam alternativorum, etiam in aliis caſibus perplexis enodandis magnum uſum habere poteſt; quamvis non ſit pure Geometrica, ſed quodammodo Metaphyſica ſimul; unde proviſionalis cenſeri poteſt, donec idem demonſtretur alia via, magis ſecundum vulgares notiones geometrica & rigoroſa, quam ubi vacaverit, exhibere mihi reſervo. Porro unum adhuc admonendum eſt, ne quis in captionem ſatis alioqui ſubtilem incidat, & ut appareat clarius, cur duos conatus componendos vocaverimus alternativos: nempe hæc quidem quæ de preſſione cujusque plani determinavimus, tantum locum habent, cum unumquodque planum ſatis firmum eſt, ut reſiſtere poſſit unicuique conatuum alternativorum a quibus premitur, ſeparatim ſumto; ſed ſi unum ex planis reſiſtere quidem poſſet minori conatui ſe urgenti, vel etiam dimidiæ amborum ſummæ, non vero majori, alterum vero planum ita firmum eſſet, ut unicuique ex ambabus in ſe preſſionibus poſſet reſiſtere, tunc eo ipſo locum habebit abſolute unus ex caſibus alternativis *præ reliquis*, ac proinde ceſſante regula alternativorum æqualiter locum habentium, prius illud ſeu debilius planum vi ejus conatus, cui impar eſt, ſuperaretur. Quæ quidem obſervatio ſingularis eſt, utilisque ut conatus naturæ alternativi ſinguli, a conatu ob exitum alterutro modo fruſtra tentatum, ex ipſis alternativis ſibi obſtantibus reſultante, diſtinguantur: nec ideo, exempli cauſa putetur planum XFC premi abſolute momento $\frac{zo}{xc}$, quoniam eo ipſo momento premitur conditionaliter; ita ſcilicet, ut frangendum ſit, ſi ei reſiſtere non poſſit. Nam in caſu quo ei reſiſtere poteſt, vi ſua elaſtica renitens prementi, onus in alterum planum rejicere tentat; quod ipſum ſi etiam ſatis firmum ſit, ex conflictu ea demum æquiſſima diſtributio ſequitur, quam expoſuimus, ubi non ipſa quidem quatuor momenta, ſed tamen ipſis proportionalia adhibentur, in quæ momentum totale diſtribuitur. Sunt autem hæc, quemadmodum prima fronte paradoxa (ut ſcilicet planum aliquod dicatur certo aliquo momento ſeu conatu premi alternative ſive conditionaliter) ita conſideratu jucunda, & proceſſum naturæ non tantum mathematicum, ſed & quodammodo Metaphyſicum illuſtrare apta.

LETTRE DE QUELQUES PROTESTANTS pacifiques, au sujet de la Reunion des Religions, à l'Assemblée de Mess. du Clergé de France &c.

id est:

Epiſtola quorundam Proteſtantium pacificorum, de conciliatione Religionum, ad Congregationem Cleri Gallicani, menſe Majo, anno 1685. San-Germani habendam.

Impreſſa anno 1685. in 12.

ETſi ſera, imo ut nunc ſunt res *Reformatorum in Gallia*, deſperata videri poſſunt, quæ Autor hujus epiſtolæ ad unionis cum Romano-Catholicis media invenienda proponit; utilitate tamen non carebit, contenta Scripti noſſe & conſiderare. Scopus ejus, & ſumma petitionis ad Clerum eſt, ut reunio ſive conciliatio (quam non immerito a *Rege Chriſtianiſſimo magnum* ſuum *opus* vocari ſcribit) eum in modum ineatur, ut tamen ſalva ſit fides & conſcientia; utque ſublatis perſecutionibus, *Reformati* ad colloquium admittantur, non ad diſputandum, ſed ad tractandum de mediis concordiæ; tum ut tempus & poteſtatem habeant inter ſe, & cum religionis ſuæ ſociis extra Galliam deliberandi: ſperandum enim eſſe, ut facta conventione exemplum Gallorum tota Proteſtantium Eccleſia ſecutura ſit. Ante omnia vero requiri, ut Rom. Catholici ipſi reformare & mutare in ſua eccleſia incipiant, quæ pacis cauſa emendare poſſint & debeant, ſoli enim ſpei & pollicitationi, quod id aliquando facturi ſint, fidi non poſſe, & moram ſumme periculoſam eſſe.

Hæc & ſimilia partim in exordio, ſed luculentius & efficacius in epilogo, nec ſine reverentia & modeſtia deducuntur. Argumentorum autem vim, per quæ movere Præſules Gallos aggreditur Scriptor epiſtolæ, *ſeptem* principiis ſive axiomatibus fulcit, quorum ſingula utrinque ut putat, nota & conceſſa præſupponit, dein exemplis & illationibus quibusdam clariora facit & applicat. *Primum* eſt: *concordiam ſive unionem ad quam invitantur Reformati, ad aliarum transactionum modum inſtitui debere, utrinq; ſcilicet parte alteri aliquid*

conce-

concedente, & remittente. Si enim pars potentior sive dominans, per jussa solum eorumque rigorosas executiones procedere velit, subjugationem & oppressionem partis debilioris id esse, non conciliationem & unionem: neque sic unius fidei veros confessores, sed hypocritas fieri, aut reluctante conscientia obsequentes, de salute periclitaturos. Obtestatur inde proceres Cleri, an non credant, causas schismatis vel sufficientes, vel certe non plane nullas superiori seculo fuisse. Expetiisse enim tunc omnes reformationem; querelis de corruptelis Ecclesiæ omnia perstrepuisse; neq; sine ratione Legatos & Episcopos Galliæ in Concilio Tridentino tot capita proposuisse, a Pontifice mutanda & concedenda: inter quæ nominat usum linguæ patriæ in re divina, sacri calicis restitutionem, & correctionem abusuum in cultu imaginum: qualia igitur tunc salva religione postulaverint, talia nunc ipsos admittere & concedere posse, infirmorum conservandorum causa, ex Apostoli monitu; vel prætextum saltem Reformatis daturos, ut dicere possint, Ecclesiam Gallicanam aliam nunc & meliorem esse, quam olim fuerit.

Secunda Autori regula est: *neutram partem ab altera postulare posse, ut cedat in rebus gravis momenti, in quibus salutis cardinem versari, etiam ex errore, sibi persuaserit.* Ratio, quia peccatum est quicquid fit contra fidem conscientiæ. Nec sufficere si dicatur, standum esse definitioni Ecclesiæ; controverti enim, quæ sit vera illa Ecclesia, quæ jus decidendi habeat, & an recte deciderit. Eadem æquitate Reformatos quoque non desideraturos a Rom. Catholicis, ut relaxent, quæ ex suæ conscientiæ præscripto relaxare non possint: explicent modo, quænam illa sint, & facile appariturum, an concordia sperari posit. Se tamen, consideratis *Episcopi Meldensis* expositionibus, pauca videre quæ necessario retinenda sint; nam nec *Missam*, si commemorationis saltem sacrificium sit, in illo censu fore, & Christianos aliquo tempore & loco esse posse, qui Sacerdote & Missa careant. Nec majorem necessitatem circa ceremonias & alia ejusmodi mansuram, ne quidem circa adorationem Sacramenti, cum utrinque agnoscatur, Christum adoratione dignum esse, sed tantum quæratur, an etiam in pane adorandus sit. Magnum etiam illum articulum *de potestate Pontificis*, obstaculo non futurum, abjudicata ei jam publice a Gallis infallibilitate, & asserta concilii supra eũ autoritate,

tate, quæ tanta ſit, ut etiam monarchiam Pontificiam totam abrogare poſſit, ſi id ex Eccleſiæ utilitate eſſe judicetur.

Tertia regula: *ſi de articulo fidei ſive theoretico ſive practico quæſtio ſit, quem altera pars ut falſum & fundamento Religionis adverſum rejiciat, altera pro vero habeat, ita tamen ut eſſentialiter ad religionem non putet pertinere: hoc caſu eam partem, quæ verum quidem ſed non abſolute neceſſarium ſtatuit articulum, charitate & prudentia Chriſtiana obligari, ut cedat, & infirmitati alterius, quæ articulum pro perniicioſo & intolerabili habet, ſeſe accommodet.* Exemplum adducit de *invocatione Sanctorum*, quam veram ſed non neceſſariam habeant Rom. Catholici, item de *imaginum cultu*, quo per trecentos minimum annos caruiſſe Eccleſiam, negari nequit. Huc quoque trahit quæ de *uſu calicis*, de *lingua patria* in ſacris, de *conjugio clericorum* diſputantur. Nec ad rem fore ait, ſi dicatur, liberum relinqui Reformatis, an credere iſta cum Rom. Catholicis & exercere, an ſpectare ſaltem & tolerare velint. Communionem enim cum Eccleſia, quæ articulos, quos Reformati ut fundamento fidei contrarios averſantur, publice aſſerit, ſine peccato haberi non poſſe.

Quarta regula: *Si agatur de articulo, quem una pars affirmat, altera negat, utraque tamen agnoſcit, ſine ſalutis diſpendio aſſeri illum aut negari poſſe: hoc caſu partem potentiorem a debiliori tolerandam eſſe.* Hoc ſtante, multum putat lucraturos eſſe Romano-Catholicos; alioquin populi offenſam non vitaturos Reformatos, ſi etiam tolerabilia mutatum irent.

Quinta: Si vero una pars quoſdam articulos magnifaciat, altera levioris momenti eſſe putet, in his cedendum eſſe illis, qui magnifaciunt, nec cogendos, ut ſententia ſua ſeſe abdicent. E.gr. *Rom. Catholici* ſententiam de præſentia reali maximi faciunt, *Reformati* eandem pro erronea habent, ſed tali quæ fundamentum ſalutis non ſubvertat, adeoque in Auguſtanæ Confeſſionis Eccleſiis illam tolerant. Procedente itaque inter partes concordia, Reformatos urgere non debere, ut Rom. Catholici ſententiam de præſentia reali ejurent, neque peccare Reformatos, ſi errorem tolerent, quia error ille non habetur pernicioſus ad ſalutem.

Sexta: multum differre, an error toleretur, an etiam credatur & probetur. Prius ex *charitate & prudenter fieri poſſe; poſterius, ſi re-*

si reclamante fiat conscientia, manifestum esse peccatum. Ita multa toleraturos esse Reformatos apud Rom. Catholicos, licet ea ipsi pro veris agnoscere non possint, nec ut id faciant cogi debeant. V.gr. si ferant illos, cum præsentiam realem credunt, non ideo ipsos ad eam credendam, aut ad abjurandam absentiam realem adigi posse. Ita si Rom. Catholici abolerent adorationem Sacramenti, aut cultum Sanctorum & imaginum; non ideo postulandum esse, ut condemnent quæ antea egissent. Nihilo magis, si ponatur, opinionem de purgatorio tolerari posse, obligandos Reformatos, ut ipsi quoque id credant, aut dissensum celent: imo etiam partem cultus, qui solius purgatorii causa instituitur, illique articulo innititur, abrogandum fore, quia illo retento sine peccato communicare cum Rom. Catholicis Reformati non possent.

Septima denique: *nullo pacto veritati præjudicari debere, quin per amica colloquia, sive publica sive privata, super articulis mutuo toleratis aut remissis ulterior fiat investigatio; ita tamen ut pax Ecclesiæ minime turbetur.* Sic in primitiva Ecclesia Judæos & Gentiles ad Christianismum conversos dissensisse, salva concordia, de observatione legis Moysaicæ; & in ipsa Romana Ecclesia de magni momenti quæstionibus, sine schismate disputari.

S. ATHANASII ARCHIEP. ALEX. Syntagma doctrinæ ad Clericos & Laicos. Valentiniani & Marciani Impp. Epistolæ duæ ad Leonem M. Theodori Abucaræ tractatus de unione & incarnatione. Singula, præter Marciani priorem epistolam Latine extantem, utraque lingua primum prodeunt cum notis, edente Andrea Arnoldo C. F. Norimbergensi.

Lutetiæ apud viduam Edmundi Martini & Johannem Boudot, 1685. in 8.

TRia hæc antiquitatis ecclesiasticæ monumenta, in Anglia, partim ex Vossiana, partim ex Bodlejana bibliotheca descripsit, qui ea nunc in Gallia bono publico donavit.

Primum quod *Athanasii* nomen præ se fert, non alium agno-

ſcere Autorem, quam celeberrimum illum Alexandrinæ eccleſiæ Epiſcopum, ex eo perſuaſum ſibi habet, quod antiqui codicis inſcriptionem confirment ἐρωτήσεις κανονικαὶ καὶ ἀποκρίσεις τῆς ἁγίας συνόδου in bibliotheca Regia repertæ, nec ſtylus ab Athanaſiano multum diſcrepet, & præterea in Athanaſii tractatu de virginitate & in exhortatione ad monachos nonnulla, quæ cum hoc ſyntagmate aliquatenus congruunt, legantur.

E duabus Valentiniani & Marciani ad Leonem M. epiſtolis priorem, quæ jam antea Latine in operibus Leonis prodierat, nova verſione non indignam judicavit, cum prior illa quodammodo imperfecta videretur; ex quo etiam colligit, quod epiſtola illa non Latine ſcripta, ſed ex Græco fonte hauſta fuerit. Poſteriorem, quæ nunquam antea neque Græce neque Latine lucem publicam aſpexit, tanto libentius evulgavit, quod eam actis Chalcedonenſis concilii perquam neceſſariam cenſeret. De utraque *Paſchaſium Queſnelium* noviſſimum operum S. Leonis editorem conſuluit, qui priorem ad annum 452, alteram ad annum 453 pertinere reſpondit.

Quindecim *Theodori Abucaræ* diſſertationes latinitate abs ſe donatas jam olim *Genebrardus* publici juris fecit. Plura ejusdem opuſcula, a ſe & *Franciſco Turriano* Latine reddita, Jacobus Gretſerus cum *Anaſtaſii Sinaitæ* Hodego poſtea conjunxit. Sed utrobique hunc *de unione & incarnatione tractatum* omiſſum videas, quem nunc Cl. *Arnoldi* paternis inſiſtentis veſtigiis induſtriæ & bonas literas ornandi ſtudio debemus. Cur autem Abucaræ non æque ac Athanaſiano ſyntagmati, & duabus Val. & Marc. epiſtolis notas addiderit, in cauſa eſſe dicit venerandum unionis perſonalis myſterium, quod mirari potius quam rimari voluerit, cum præſertim ob iter cunctationis impatiens, ſufficiens temporis copia haud-ſuperfuerit. Virum vero quendam doctum in Anglia Theodori hujus ætatem ad ſeptimum ſeculum retuliſſe meminit, & Καρῶν civitatem, ubi epiſcopi officio functus eſt, non aliam eſſe exiſtimat, quam quæ apud *Ptolemæum* lib. 5. c. 18. Καῤῥῶν nomine venit, & in notitia eparchiarum, quam manuſcriptam tenet, Κάραι appellatur.

Cæterum etſi noſtrum de primo e tribus monumento, quod Athanaſio vindicare clariſſimo VOSSIO, *ac editori* Arnoldo *viſum fuit, judicium merito ſuſpendimus: non poſſumus tamen non ex* Novellis Rei-

publicæ

publicæ Litterariæ, *quæ mense Martio superioris anni cœptæ, in Hollandia Gallico sermone per mensium intervalla eduntur, huc transferre, quæ de illo opusculo Vir, quisquis est, doctissimus censuit. Persuasum autem habemus, clarissimum Novellarum illarum Auctorem, cujus magnam variamque eruditionem non minus, ac ingenii acumen & elegantiam, stylique venustatem merito veneramur, ægre non laturum, si in eorum, qui Gallici sermonis ignari sunt, gratiam nonnulla ex iis Latine reddita, in Acta hæc nostra subinde derivemus; eum in modum, quo ex celeberrimi Roquii* Diurnis Parisiensibus, & *Anglorum* Transactionibus Philosophicis *excerpere quædam, Latinoque sermone expressa Actis nostris inserere hactenus consuevimus. Sicuti vicissim, si quid in Actis hisce exhibetur, quod Gallice verti mereatur, & seu in Diurna Parisiensia, uti factum non semel fuit, seu in Novellas Reipublicæ Litterariæ Roterodamenses referri, quominus id fiat, non intercedimus; illi etiam, qui Acta hæc nostra integra in Gallicam linguam traducere non ita pridem Hagæ Comitum cœpit, minime succensentes.*

EXCERPTUM EX EPISTOLA ROTHOMAGO Autori Novellarum Reipublicæ Litterariæ transmissa, qua ostenditur, scriptum non ita pridem ab Arnoldo publici juris factum non esse Divi Athanasii.

Traductum ex Novellis mensis Julii a. 1685. p. 744. sqq.

RAtiones quibus motus fuit Arnoldus, ut D. Athanasio istud opus assereret, hæ sunt. 1.) Quod titulus id ei tribuat. 2.) Quod in Codice MS. Bibliothecæ regiæ, cui titulus *Quæstiones Canonicæ & Responsiones S. Synodi*, bina ex hoc libro loca tanquam S. Athanasii citata deprehenderit. 3.) Denique quod complura hic occurrant, illis quæ alibi in Athanasii libro de virginitate habentur, plane conformia. Quibus reponi poterit (1) Titulum a Scriba adjectum fuisse eadem ratione, qua librarius aliquis, cum Novatiani nomen libro cuidam præfixum videret, expulso illo, Tertulliani ut celebrius & minus exosum substituit. (2) Synodum illam, quæ D. Athanasio laborem hunc adscribit, ipso quoque Arnoldo agnoscente, seculo

demum IX habitam fuisse, quo tempore,prævalente ubivis bonarum literarum ignorantia, facilis error fuit in assignando vero autore Codicibus Mſ. (3.) Scriptum de quo agitur, a S. Athanasio in suis operibus nullibi esse agnitum, nec a quoquam Patrum eidem tributum. (4.) Certum esse, Athanasii temporibus neque communionem inter Monachos fuisse, nec regulam, quarum tamen mentio in hoc libro occurrit. Jubet enim isthoc Monachos 1) bonis suis renunciare, aut hæc saltem est explicatio verbis p. 22. ab Arnoldo subjecta. Jam vero Athanasii temporibus, jus adhuc erat Monachis proprio nomine bona possidendi. Codex enim Theodosianus lib. 5. tit. 3. (ubi videndus Godofr. in Comm.) liberam testandi facultatem eis concedit. Et Gregorius M. l. 1. Ep. 42. tradi jubet Faustino bona, a Joanne monacho cum moreretur relicta. Doctissimus Mabillonius videtur interdictionem bona propria possidendi ad D. Benedictum referre velle. Sed agnoscit ipse Magistrum hunc regulæ c. 82. statuisse, ut donationum a Monachis factarum instrumenta testamento Abbatis inserantur, talesque donationes factas exemplis Abbatum & Abbatissarum, præsertim Reginæ Radegundis & Fulradi S. Dionysii Abbatis, docet l. 1. de re diplom. c. 2.

2) Vult ab iisdem decimas exsolvi, quod quidem præceptum non saltem interpretationi Arnoldi loci supra allegati e diametro adversatur, sed etiam S. Athanasium non esse hujus scripti autorem evidenter ostendit; nec enim decimæ solvi cœpere, nisi longo post obitum ejus tempore. Sane desævientibus decem persecutionibus in usu non fuere; & si hac voce Cyprianus usus deprehenditur, factum id est respectu ad Veteris T. decimas habito. Constantinus pastoribus frumenti certam quantitatem dari præcepit, quod institutum usque ad Juliani Apostatæ tempora duravit, & post ejus obitum a successore Joviano in usum reductum est. Autor historiæ Beneficiorum originem decimarum avaritiæ Episcoporum quorundam Aulam frequentantium adscribit, qui quarta ipsis assignata non contenti omnem penitus adeo exhauserint substantiam, ut necessarium fuerit, decimas exigi ad alendos Sacerdotes, quam rationem in Italiam primus introduxit Carolus M.

3) Observari mandat jejunium Ecclesiæ. Arnoldus rigide hæc verba interpretatur de jejunio a die cinerum ad Palmarum

usque

usque festum observari solito. Sed si ex Socrate Hist. Eccles. l. 5. c. 22. constat, Alexandrinos sex septimanis jejunasse, certe factum id non est nisi Valentiniano atque Theodosio imperantibus.

4.) Conjugio Clericos prohibet. Nec tamen probabile est Athanasium, qui Concilio Nicæno, ubi contraria sententia prævaluerat, adstitit, autorem esse prohibitionis ad omnes æque Clericos porrectæ. Oblitus pene eram dicere, librum inscribi tertium ad Quirinum; & certum quidem esse, in operibus Athanasii duos libros ad Quirinum comparere, sed contra Judæos scriptos; denique illustrem Bigotium persuasum esse, neutiquam Athanasium, sed alium quendam ex veteribus esse autorem hujus libri, luce alioqui publica dignissimi.

OBSERVATIO SINGULARIS DE FRACTURA, in qua nova quædam efformata fuit Articulatio, communicata a Dn. Silvestro Medicinæ Doctore Parisiensi.

Traducta ex Novellis Reipublicæ Litterariæ mensis Julii an. 1685. p. 118. sqq.

ANni sunt plures, cum Vir quidam ex casu sibi brachium sinistrum, ad quatuor a carpo digitos transversos ita fregit, ut utrumque ulnæ & radii os in transversum diffractum haberet & omnimode disunitum. Mox equidem Chirurgi pro brachio reponendo fuere accersiti, Vir tamen hic doloris vehementioris metu tangi ab iisdem plane recusavit, abnuendo una fascias ipsas, quibus brachium commode deligaretur. E diverso brachium commovere potius incepit, huicque postea motui tali successu assuevit, ut brachium velin ipso fracturæ flecteret loco: in quo statu, commovendo videlicet manum, ac duobus in locis absque dolore vel incommodo ullo cubiti os flectendo, satis diu vitam protraxit. Postquam vero esset defunctus, unus e Chirurgis, qui ipsum visitaverant, brachium hoc ab ejus petiit agnatis, musculisque rescissis oppido novam in fractura factam invenit articulationem, sequenti dispositam ratione. Scilicet ex parte flexus cubiti in utriusque ossis extremitate caput

quoddam rotundum apophyseos nomine insignitum, occurrit; ex parte autem carpi duæ adsunt cavitates satis profundæ, capitibus ossis cujuslibet recipiendis inservientes. Dehinc ipsum periostium, quod tempore fracturæ erat laceratum, circumcirca majori praditum observatur crassitie, adeo ut ligamenti vicem pro articulatione firmanda præstet. Tandem cavitatum harum oræ a parte anteriori multo minus advertuntur elevatæ, quam a parte quidem posteriori, unde duo notabiles producebantur effectus; quippe ex una regione satis sic erat opportunitatis pro meliori flexionis motu ineundo; ex altera vero nimia brachii extensio hoc in loco impediebatur, similem fere in modum, ac in cubiti flexura contingere deprehenditur. Quæ omnia in ossibus pariter exsiccatis, a Dn. *Du Verney* inter plura alia rara Anatomica asservatis, ac in apposita cernere licet Figura, veluti quam ideo delineandam curavi, ut eo exactius novæ hujus articulationis mechanismus queat comprehendi. Est vero ibi A A os radii. BB os cubiti. CCC fractura, in qua novus quidam efformatus erat Articulus.

Tab. XIII. Fig. 4. Duo hic sese offerunt consideratu digna, quorum rationes indagari omnino merentur: primum est, qua ratione articulatio talis nova fuerit concinnata; alterum vero, quomodo hic vir cubitum eo in loco flectere potuerit, cum absque dubio musculi novi, motui isti inservientes, formati essent nulli. Quæ meæ circa utramque quæstionem sint conjecturæ, ea nunc proferam lege, ut aliorum majori me perspicacia pollentium subjiciam judicio.

Quo intelligatur ratio, qua talis articulus efformatus fuit, animo concipiatur oportet, ossium brachii, postquam utrumque in transversum fractum ac penitus disjunctum esset, extremitates nihilominus sibi invicem oppositas, simulque unam supra alteram ita permansisse adaptatas, ut calli materies e qualibet ossium extremitate stillans, haud dubie illas denuo conglutinasset, nisi brachium continuo agitatum fuisset. Hic siquidem motus in causa fuit, quod materia calli non saltem a fracturæ lateribus insensibiliter defluxerit, sed &, quia viscida ac glutinosa, ossium fractorum adhæserit margini, ubi temporis successu species quædam limbi eum ad modum, quo etiamnum in ossibus cernitur, fuit effecta; qui limbus cavitatis loco est; ex carpi potius, quam cubiti parte, ob declivem

car-

carpi situm concinnatus. Cavitate vero sic formata, ipsis ossium extremitatibus ex parte cubiti necessario capitis seu apophyseos figura erat recipienda, quoniam materies calli tota exudans mollis atque fluida, brachii dum motu ad alteras ossium extremitates ferebatur, non poterat non ad eam rationem, qua illæ dispositæ erant, formari, i.e. propter concavam cavitatis figuram evadere convexa.

Sed priusquam motus, qui in nova ista articulatione fiebat, enodetur, duo veniunt consideranda: primo, musculos plerosque ulnæ ac radii ossibus superstratos ubique fere duobus hisce ossibus annecti & agglutinari; deinde carpum, veluti partem mobilem respectu cubiti, versus hunc secundum motus musculorum regulas flecti. Quibus suppositis, si nova quædam formetur pars mobilis, seu quod idem est, si duo ossa penitus frangantur, musculi agentes necessario cubitum in articulatione videntur flectere; extremitates quippe ossium eorum, quæ sunt ex parte carpi, eodem modo ac si nova essent ossa, evadunt mobiles respectu cubiti, & flectantur oportet ratione adhærentium musculorum, contractionis tempore necessario partes divisas seu ruptas, quibus adnectuntur, adducentium. Atque hæc ratio motus ejusmodi est mechanica, musculorum connexioni cum ossibus superstructa: verum si talis connexio haud esset, idem nihilominus motus adhuc procedere posset, quia ossium ulnæ ac radii extremitates, quibuscum carpus articulatur, cum non sint stabiles, necessario carpi sequerentur motum, id est, musculi carpi agentes trahere omnino cubitum versus deberent partes carpum fulcientes, veluti mobiles factas.

Meum non est in consequentias hic inquirere, quæ ex observatione hac necti queunt. Chirurgi interim exinde poterunt discere, quam necessarium sit ossa fracta, ut reuniantur, deligare fasciis eaque servare immobilia; ab altera vero parte observabunt inde Physici, naturam in rebus extraordinariis iisdem semper insistere viis, adeoque credendum haud esse, quod omne monstrosum nobis visum effectus quidam sit fortunæ, vel naturæ quædam aberratio; sed quod omne potius in mundo per constantes motus fiat leges, a Deo in generationis ac conservationis corporum gratiam stabilitas. Præterea certus sum, alias adhuc inde sequelas, quoad succi ossium nutritij motum, & quoad rationem, qua eorum formantur articulationes,

lationes, posse inferri, sed locus hic minime est, hanc excutiendi materiam.

Ad nostram regredior observationem, quæ rarissima videtur maximeque singularis, qualem similem apud Autorum legere neminem licuit. Verum est, quod *Fabritius Hildanus Cent. 3. Observ. 91. refert, in Viro quodam, postquam brachium idem sinistrum inter cubitum & brachium haberet confractum, duoque ossa omnino inter se disjuncta una cum insigni carnis contusione, ingentem ortam fuisse suppurationem, qua durante multa prodiisse ossicula, remittentibus vero symptomatis & vulneribus consolidatis, ossa nihilominus remansisse disjuncta, ita quidem, ut veluti novum quendam constituerint articulum; virum enim, ubi dextram adhiberet manum, brachium sinistrum in ipso fracturæ loco antrorsum & retrorsum duxisse.* Unde cernere est, magnam inter historiam utramque intercedere quidem convenientiam; interim non una prorsus eademque res mihi videtur. Certum est in Viro, de quo Fabritius Hildanus loquitur, ossa haud denuo fuisse conjuncta, quæ est ratio, cur brachium in fracturæ flecteret loco: verum inde non sequitur articulationem quandam ibi fuisse factam, quia tali in casu Vir iste absque dextræ manus auxilio brachium sinistrum æque commovisset, ac ille, de quo nos disserimus. Quicquid itaque inferre inde licet huc recidit, nullum callum, cum insignis facta fuerit suppuratio multaque una prodierint ossicula, fuisse generatum pro ossibus fractis uniendis, horumque extremitates exsiccatas induruisse absque eo, ut invicem essent conjunctæ vel se invicem tangerent, quemadmodum id expressis ibi verbis innuit Hildanus, *Ossa*, inquiens, *se invicem non attingunt, sunt enim ipsorum extremitates callo obductæ.* Ast non video, quomodo elici exinde possit, ullam in modo enarrata fractura factam fuisse articulationem, præprimis cum Autori Observationem hanc commemoranti occasio defuerit, eam ex ossium brachii post Viri mortem scrutinio asserendi.

DESCRIPTIO AC USUS PORORUM IN cute manuum atque pedum, per Nehemiam Grevv, Med. D.

Translata ex Transact. Anglic. M. Maji, 1684. num. 159.

Per

PEr poros Medici nil aliud intelligunt, quam certa ſpatia permeabilia inter partes alicujus corporis. Quin proinde pori in cujuslibet hominis cute dentur, non magis in dubium vocari poteſt, ac num homo unquam ſudet aut perſpiret. Aſt in manibus atque pedibus iidem admodum ſunt notabiles, reſpectu tam poſitionis, quam amplitudinis eorundem, hactenus quantum ego novi, a nemine Anatomicorum deſcriptæ. Etenim ſi quis modo laborem impendet contemplandi ope vitri mediocris palmam ſuæ manus, diligenter & adhibito ſapone ablutæ; advertere poterit (præter majores illas lineas, a quibusdam certis nominibus inſignitas, ut & eas, quæ mediæ ſunt magnitudinis, ac rugæ cutis audiunt,) innumeras ſtrias exiguas, æqualis amplitudinis atque diſtantiæ, ac ubivis ad ſemet invicem parallelas. Ac ſpeciatim tales deprehendentur in ſummitatibus ac primis articulis digitorum ac pollicis, in ſuprema parte volæ, ac prope radicem pollicis parum ſupra carpum. In quibus locis omnibus ſtriæ iſtæ perquam regulariter diſpoſitæ ſunt in triangula ſphærica & ellipſes, ut in manu, quam delineari feci, videre eſt. Super hiſce ſtriis *Tab. XIII. Fig. 5.* ſtant pori, æquis omnes ordinibus ac talis magnitudinis, ut absque vitro etiam oculo viſus acumine pollenti pateant. Quod ſi vitri cujusdam ope luſtrentur, quilibet porus ſpeciem exhibet fonticuli cujusdam, ac ſudor inibi ſtagnans apparet æque limpidus, ut aqua fontana, denuo etiam reſurgens, quoties abſtergitur. Intentio naturæ in diſponendis hiſce ſtriis hæc eſt, ut eæ tanto magis juvent uſum ac motionem manus: hæ quidem quæ imam cujuslibet trianguli partem ſeu baſin faciunt, ad flectendos ſeu contrahendos digitos; illæ vero quæ reliqua duo latera conſtituunt, ut & ellipticæ, ad preſſionem manus aut ſummorum digitorum verſus quodvis corpus, exigens ſcilicet, ut cedant ad dextrum ac ſiniſtrum latus. Perquam autem provide ſuper hiſce ſtriis, ac non in ſulcis interjectis pori locati ſunt, *(vid. fig. 6.)* quo ſic eorum ſtructura tanto firmior eſſet, nec ita facile depravationi per compreſſionem obnoxia; *Tab. XIII. Fig. 6.* per quam ipſam ſcilicet ſulci tantummodo dilatantur aut coarctantur, ſtriis conſtanter iisdem manentibus, porisque adeo non alteratis. Ac ob eandem rationem pori etiam hi largiores ſunt, ut ſemper tanto melius conſerventur, cute quantumvis maxime compreſſa ac condenſata per uſum ac laborem manus. Idem eſt in poris pedum, non

impeditis, licet cutis ab incumbente mole totius corporis prematur. Atque pori hi ſic conſtructi ac muniti, admodum bene conveniunt ac viam aperiunt evacuationi particularum ſanguinis magis noxiarum ac perſpirabilium, copioſe nempe ad eos advectarum ope continui uſus manuum atque pedum. Unde eſt, quod ſudor pedum in plurimis magis nares offendit, quam qui ex ulla alia corporis parte prodit: item quod plurimi homines hypochondriaci, aut fœminæ hyſtericæ, tantum non continuum ardorem perſentiſcant in ſoleis pedum ac palmis manuum: non autem in ſuprema pedum parte aut manuum dorſo; quæ partes ſcilicet non adeo calefieri aut fricari ſolitæ, minus aptæ ſunt ad recipiendas prædictas particulas noxias, nec proinde etiam iſto pororum genere inſtructæ fuerunt.

ESSAIS D'UN DICTIONAIRE UNIverſel, &c. recueilli & compilé par Meſſire Antoine Furetiere, Abbé de Chalivoy, de l'Academie Françoiſe.

id eſt,

Specimen Dictionarii univerſalis, omnes in univerſum Gallicas dictiones tam veteres quam modernas omniumque ſcientiarum & artium nomina complectens: e præſtantiſſimis antiquis & recentioribus auctoribus collectum & congeſtum per Antonium Fureterium, Abbatem Chaliveienſem, Academiæ Francicæ Socium.

Amſtelodami, apud Henr. Desbordes. 1685. in 12.

Qui in lexicis Gallicæ linguæ adornandis in iſta gente operam poſuere, extiterunt multi: quorum tamen induſtriam ſuperare annilus eſt Fureterius, omnes omnium ſcientiarum & artium, ac cujusvis generis voces apud Gallos receptas, earumque origines & ab iis ducta proverbia, uno exhibiturus opere, cujus ſpecimen dedit. Hujus ſub initium amplitudinem doctrinæ, qua iſtoc ſe commendet explicat, & longo ordine vaſtum ejus ambitum exponit; omnes in phi-

philoſophia, medicina ac jurisprudentia, cæterisque artibus ac diſciplinis, vulgari etiam opificum uſu, & ullibi occurrentes dictiones, vocum etymologias, rerum inventiones, proverbiorum origines, auctorumque nomina qui de rebus quæ voces ſpectant tradiderunt, ſe indicaturum, & hiſtoriis, aut ex natura depromptis memorabilibus, ſententiisque moralibus, quæ exempla phraſium aut conſtructionum ſuppeditant, illuſtraturum profitetur. Quod inſtitutum, quo magis arduum tanto majori æmulationi expoſitum, ab Academiæ Gallicanæ, quæ puritati ac nitori linguæ ſuæ intendit, Sociis, qui eidem operæ & ejusmodi lexico concinnando jam pridem incubuerunt, ſummo ſtudio impeditum, & ut privilegium regium Fureterio conceſſum ipſi iterum adimeretur, allaboratum fuiſſe, clariſſimus Auctor Novellarum Reipublicæ Litterariæ anno 1685 pag. 29, 172, 523 ſeqq. indicat. Cujus pulcherrimi certaminis eventum expectabimus, nil dubitantes, quomodocunque hæc res cadat, æmulatione incenſos tot præſtantiſſimorum hominum animos, ſingulare eruditionis vaſtæ monumentum egregio publico edituros: ut Heſiodeum illud huc referre liceat: ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.

LE GENIE DE LA LANGUE Françoiſe,

ſive,

Genius Linguæ Gallicæ.

Pariſiis, apud Laurentium d' Houry, 1685 in 8.

NEminem fugit, quantopere in excolenda Gallicæ gentis lingua hoc noſtro ſeculo fuerit deſudatum. Nulla certe e modernis linguis dabitur, in cujus puritatem reſtituendam ſplendoremque adaugendum, tantum laboris fuerit impenſum, quantum in hujus, ex quo auſpiciis Cardinalis Richelii celebris illa Academia Francica fundari cœpit. Inter eos vero, qui perficiendo magis, ac per partes examinando huic idiomati ſuam locarunt operam, haud parum eminent *Vaugelas, Bouhours & Menagius*, utpote quorum ſancita tantæ paſſim autoritatis haberi meruerunt, ut nihil magis ad aſſequendam linguæ iſtius perfectionem conducere exiſtimetur, quam

ſedula eorundem lectio: Cum autem obſervationes a triumviris hiſce factæ,fortuito tantum aut nullo potius ordine congeſtæ ſint, haud parvo diſcentium diſpendio,ut quorum memoriam per methodicæ tractationis ſeriem non parum juvari conſtat; hinc operæ pretium ſemet facturum putavit Autor hujus ſcripti, ſi prædictas eorum obſervationes in unum idque ordinatum ſyſtema redigeret. In duas autem partes librum partitus eſt, quorum prior compendioſæ grammaticæ formam habet, communia tantum linguæ principia exhibens; niſi quod doctrina articulorum, intricatior alioqui, nova methodo per ſex diverſas declinationes tradita reperiatur: quo tamen pacto num animis diſcentium magnopere fuerit conſultum,alii viderint; nec deerunt forte, qui entia hic præter neceſſitatem multiplicata eſſe conquerentur. Altera pars prælaudatas obſervationes ac annotationes,in certos titulos & capita digeſtas,& juxta receptam partium orationis ſeriem diſpoſitas ſiſtit; & ita quidem, ut adſcripti earum cuilibet diverſæ figuræ aſteriſci, mox primo adſpectu *indicent*, cuinam iſtorum triumvirorum eadem debeatur. Ait Autor, *non defuiſſe* ſibi,quæ ſancitis horum ſuperadderet; noluiſſe ſe tamen tantis oraculis admiſcere ſua,non futura ſcilicet ejusdem cum illis ponderis & autoritatis. Tertiam nihilominus operi partem ſemet poſthac adjecturum promittit,ea exhibituram, quæ ad puritatem & elegantiam ſtyli perficiendam hic adhuc deeſſe videri poſſint.

TRAITÉ DE LA CONFESSION CONTRE les erreurs des Calviniſtes, par Denis de Sainte-Marthe, Religieux Benedictin,

hoc eſt:

Tractatus de Confeſſione contra errores Calviniſtarum, per Dionyſium Sammarthanum, Monachum Benedictinum.

Pariſiis apud Lambertum Rulandum, 1685. in 8.

RECenſuimus *anni ſuperioris menſe Aprili* Hiſtoriam confeſſionis auricularis *a Jacobo Boileau* conſcriptam, oppoſitamque imprimis libro *Joannis Dallæi* de auriculari Latinorum confeſſione; indi-

cavi-

cavimus etiam, prætermissis fere dogmaticis atque scholasticis Dallæi argumentis, historica saltem a prædicto autore impugnata esse. Novus nunc adversus Dallæum antagonista surgit Sammarthanus, non historica tantum, sed universa ejus tradita convellere nitens: integram enim ejus libri refutationem ipsa præsentis tractatus rubrica promittit. Nimirum ait Autor, doctrinam de necessitate confessionis sibi, dum alii cuidam operi, cui hæc maximam partem implicata erat, insudaret, funditus pervestigandam, atque ex Scriptura, Conciliis atque Patribus eruendam fuisse: eumque hac occasione necesse haberet, hinc inde super hac materia scriptitata pervolvere, Dallæi etiam librum penitius sibi fuisse excutiendum. In eo vero talem neutiquam a se soliditatem deprehensam fuisse, quæ vulgo ipsi tribuatur: quin potius pleraque ejus argumenta lubrico & fallaci superstructa fundamento apparuisse, taliaque quæ ex antiquiorum scriptorum monumentis, formatas tantum non ad ea responsiones continentibus, facillime subrui possent. Nil itaque fere aliud sibi ad refutandum Dallæum agendum fuisse perhibet, quam ut responsiones istas, ex antiquis illis monumentis collectas, in aliqualem redigeret ordinem. Cæterum quod in tanta scriptorum copia, se ad concinnandum hunc librum applicuerit, eam potissimam rationem fuisse dicit, quod libros controversiarum vernaculo idiomate scriptos, multum sæpe ad convertendos plurimos contribuisse experiendo didicerit; & vero nullum adhuc talem de Confessionis Sacramentalis articulo viderit evulgatum; quæ ipsa tamen doctrina ab ipsorum sæpe Romano-Catholicorum nonnullis, dissolutioris scilicet disciplinæ sectatoribus, subinde in dubium vocari soleat. In duas autem partes opus dividere placuit autori. In priori ex præstantissimis quibusque scriptoribus, concinne juxta seculorum ordinem digestis, probare intendit, inde ab ipso Ecclesiæ stabilitæ tempore, constanter inter Christianos Confessionem habitam fuisse pro lege Christi inviolabili ac omnibus injuncta, qui post baptismum in peccata, occulta licet aut clam commissa, essent prolapsi: non autem demum seculo 13 hanc doctrinam ab Innocentio III in concilio IV Lateranensi fuisse stabilitam, prout Dallæus supponit. Quam in rem fatetur quidem Sammarthanus, testimonia pleraque a se allata fere jam a Bellarmino aliisque allegata esse: nihilominus cum ad ea Dallæus respondere allaboraverit,

plurima nondum dicta iisdem a se adjicienda fuisse: ac præterea testatur, haud exiguum locorum numerum illis a se superadditum esse, a seculo V inprimis; multa etiam facta singularia, aliis parum cognita, passim in medium afferri. Loca vero Autorum singula Gallico idiomate exhibere placuit, potioribus saltem terminis, sicubi necessitas id exigere visa est, in margine Græce Latineve expressis. In parte posteriori Dallæi argumenta universa, summatim contracta, ordine recenset, adjecta cuilibet compendiosa, quamque sufficere credidit, responsione. Breviorem enim se in hac vel ideo gessit autor, quod in disputationibus his plerumque lectorem ad probationes in prima parte allatas, ac dubia quodammodo præoccupata remittendum putavit. De universo autem opere judicium illis merito relinquimus, quos controversiæ Theologicæ exercent. Nam nobis argumenta librorum indicare, unice est propositum.

PRÆJUGEZ LEGITIMES, CONTRE LE PAPISME.

sive

Præjudicia adversus Papismum. Opus, in quo Ecclesia Romana in tota externa facie sua consideratur, indeque ostenditur, illam non esse veram Ecclesiam, exclusis, ut prætendit, omnibus aliis Christianorum cœtibus. Divisum in partes duas.

Amstelodami, apud Henr. des Bordes. 1685. in 4.

AUtorem libri, in dedicatione ad *Sereniss. Electorem Brandeburgicum*, subscriptione nominis sui sese profitetur *D. Jurius*, cujus scripta jam non una *Actis* nostris inseruimus; inter alia *Historiam Calvinismi & Papismi parallelam, anno 1683 pag. 520, & 1684 p. 15.* hanc enim, sicut & celeberrimum tractatum, quem *Condomensi Expositioni* sub *Præservativi* nomine opposuit, in hoc ipso opere sibi vindicat, & pro suis agnoscit fœtibus. In Præfatione deploratam Reformatorum, quæ nunc est in Gallia, sortem, eo quoque malo aggravari queritur, quod ab apologiæ etiam libertate ex-

clusi, multitudine criminationum & pluribus quam unquam antea libris contra se editis obruantur. Sibi tamen aures feriisse illud Poetæ: *Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam?* & jam dudum publicato contra Reformatos libro *de Præjudiciis*, *præjudicia* opponere paratum fuisse, nisi prius habuisset, violentas *Maimburgii & Arnaldi* accusationes retundere, ita quidem, ut in Historia Papismi jam tela quædam in Reformatos vibrata retorserit, & bellum in hosticum transtulerit. *Præjudiciorum* vero librum tam solide refutatum esse, imprimis a *Claudio* & *Pajonio*, ut eorum autores & fautores in pudendum silentium per decem aut duodecim annos demersi, ne nunc quidem, postquam *Nicolius* primæ notæ inter *Jansenistas* olim scriptor, & nunc a Clero ad refutandos Reformatos constitutus, calamum stringere cœperit, aliud quam sophismata & convitia reponere potuerint. Et ad hæc quidem propediem, si Deus vitam viresque dederit, responsurum se esse pollicetur: de hoc vero Præjudiciorum adversus Papismum tractatu, contestatur, scopum suum esse, ut cœcis ex adversa parte oculos aperiat, suæ vero religionis hominibus animum contra gravissimas tentationes adaugeat. Affectibus quidem nihil se dedisse, mirum tamen non futurum, si iis aliquando cessisset, ob crudelissimas a Clero Gallico curatas persecutiones, qui Regem natura optimum ad tot fidelium subditorum oppressionem, ad templa omnia destruenda, ad tollendum cultum, dissipandos cœtus, carceri mancipandos pastores, agendos in exilium cæteros, aut in extremam miseriam conjiciendos adegerit. Monet dein, ut nemo ea, quæ Papismo in libro hoc suo tribuit, æstimare velit ex scriptis *Episcopi Meldensis* aliorumque conciliatorum, ubi omnia fucata & emollita sint, sed ex illis, quos irritatos & vehementes *(outrés)* vocat *Arnaldus*, interque eos refert, quos *Crassetus Jesuita* exscripserit. Eadem ratione non vult de praxi Papismi judicari, qualis conspicitur alicubi in Gallia, & sub quibusdam Episcopis, per quos abusus nonnulli quadantenus diminuuntur: nihil enim hoc esse, si conferatur cum tot aliis regnis & provinciis, puta cum Hispania, Italia, Austria, Bavaria, & ubicunque ob præsentiam *Lutheranorum* & *Calvinianorum* pudor aliquis horrida & maxime deformia non supprimit. Ex his merito de Papismo judicium ferri, talemque esse, quem Ecclesia Latina per septem aut

aut octo secula exercuerit; illumque ipsum statum (detur licet, aliquid ex corruptelis post id tempus correctum fuisse) tempore reformationis extitisse, & propterea hanc defendi posse & debere; simulque evinci, conciliationi cum illa locum non esse, nisi melius & solidius quam huc usque factum est, reformetur, cum gravissima præjudicia etiam hodie in pristino versentur vigore. Distingui tamen a se religionem Romanam & Papismum, & hunc potissimum a se peti, ad quem pertineant vana & superstitiosa. Si enim sint inter religionem Romanam (quatenus Christiana est) profitentes, qui isthæc condemnent, eos jam a Papismo discessum moliri, quibus merito divinum ad perficienda cœpta auxilium apprecetur. Denique iis qui forte reprehensuri sint, quod *Præjudicia* nunc scribat adversus Romanam Ecclesiam, cum ipse antehac improbasset, quod ab illa hæc methodus usurpata fuerit, ita sese excusat, ut dicat, non improbari a se hunc scribendi modum, dummodo ab examinatione particulari singulorum dogmatum non abstineatur: hæc enim interna respicere, Præjudicia vero ad externa pertinere. Convertit se inde ad alloquendos Protestantes, quos ex profundo somno excitare, scripto hoc sibi, ut profitetur, proposuit. Hæc vero parænesis gravissimi est momenti & multæ libertatis. Nam postquam asseruit, religioni maximam mutationem, illique quam superiori seculo experta est, non absimilem instare, inque eo esse, ut aut Protestantium religio funditus pereat, aut divinæ providentiæ miraculo, (de quo quidem desperari non debeat) restituatur, causas adfert defectuum, quos habet, & malorum damnorumque quæ in omnibus quaqua versum regionibus patitur. Inter defectus primam facit morum depravationem; addit pietatis zelum in *populo* frigefactum, Principes suis tantum utilitatibus intentos, *torpentes* pastores; auctum e contrario fervorem Romanæ Ecclesiæ ex vitiis Protestantium, & ex sua potentia. Hunc tamen a Protestantium cœtibus & proceribus otiose spectari, diversissimo a majoribus animo, qui tanto labore ac sanguine a jugo Papismi sese liberaverint. Progreditur inde ad remedia, hortaturq; ad accuratam Papismi contemplationem, & quos progressus, oppressis aut ad incitas redactis Protestantium cœtibus, per omnes quas autor enumerat provincias, Bohemiam, Austriam, Hungariam, Poloniam jam fecerit. In Gal-

lia

lia vero ait perditas esse funditus res Reformatorum, qui tamen numero, dignitate personarum & eruditione aliis non cesserint: apud Germanos etiam circa Rhenum principia mali jam ingruere. Ante omnia igitur Protestantium tam Lutheranorum quam Reformatorum consilia jungenda, & communi hosti opponenda esse suadet, ne universalis quam instare timet, ruina & servitus utrosque opprimat. Quod si conciliari inter se ratione dogmatum non possint, communis tamen utilitatis causa sociari debere: neque dubitandum, quin juncta opera apud Principes, qui subditos suos religionis causa vexant, obtineri possit consilii damnosissimi & in desperationem erupturi mutatio. Neque tamen armis, sed seriis modo opus esse admonitionibus, iisque obtineri posse putat, ut promissa libertas religionis servetur. Ad eam obligari omnibus modis Principes Rom. Catholicos, sive edictis, sive pacificationibus, sive privilegiis, concessionibus & donationibus eam promiserint, pluribus confirmat rationibus, ex jure petitis. Speciatim clericos Protestantium adhortatur, ut ex lethargo tandem expergefacti, non minori quam R. Catholici zelo, religionis curam suscipiant. Ita scilicet (1) ut cessetur tandem ab odiis & criminationibus, quibus Lutherani & Reformati sese mutuo proscindunt. (2) ut tolerantia mutua introducatur, donec de controversiis conveniri possit. (3.) ut ad exemplum R. Catholicorum, ministri Ecclesiæ apud Principes instent, ut officio suo satisfaciant, non quidem per vim & cædes, ut ex adverso fit, grassando, sed ut bonis modis subversionem religionis avertant. (4) ut mediatorum personam inter Principes sumant, hosque concilient, & ad veram utilitatem rerum suarum considerandam & promovendam inducant. Agit tandem de conciliatione sive reunione, quam a plurimis annis obtulisse videri voluerint R. Catholici; quamvis de ea nunc, postquam res ad vim pervenit, taceant, nec aliam, ut ait, admissuri sint, quam quæ cœco obsequio in Romana placita concedat, aut ut Reformati ita se instructos per librum Expositionum aliaque ejusmodi scripta esse fateantur, ut majores suos schismatis sine causa procurati reos faciant. Quod enim quidam, quem nominat *Duisseau*, talem inter omnes religiones tolerantiam stabiliri posse putaverit, ut servato licet in dogmatibus dissensu, non detrectent mutuo in sacris communicare, id fortasse inter Luthera-

Yyy nos

nos & Reformatos, & inter Episcopales & Presbyterianos locum habiturum, quia, ut putat, in veritatibus fundamentalibus non dissentiunt. Sed cum Rom. Catholicis fieri id sine extrema turpitudine non posse; nihil enim hos remissuros esse ex intolerabilibus dogmatibus ritibusque suis, nec cereum, ut loqui solent, unionis causa extincturos. Id ex viginti annorum, in quibus de reunione & emendatione plurimum, sed frustra actum sit, experientia satis patere statuit; maxime vero ex novissimo *Nicolii* libro, in quo Reformatos, ut schismatis reos accusat, & omnia a quibus illi maxime abhorrent, præfracte defendit. Nec aliter Hispanos, Italos, & qui in Germania sunt, Catholicos animatos esse; quibus etsi emendationes promittant, aut initium quoddam earum faciant, fidi tamen non posse, non una contendit ratione, licet existimet non difficile, multoque minus impossibile esse, ut salva fide & conscientia sua cedere in multis queant. Inter quæ, ut putat, sunt cultus imaginum omniumque creaturarum, usus linguæ Latinæ in sacris, ademtio sacri *calicis*, magnus ceremoniarum inutilium numerus, cœlibatus clericorum, adoratio sacramenti, missæ solitariæ, infallibilitas Papæ: cum enim hæc jam per decreta in Gallia sublata sit, una cum superioritate in concilia, & in temporalia regum, superesse solum, ut ademta in episcopos cæteros jurisdictione, *Papa Romæ* sit, quod *Bossuetus Meldis*.

Hæc bona, ut speramus, cum Lectoris gratia paulo prolixius enarravimus, in contentis ipsius libri recensendis breves futuri. Divisus est in duas partes. *Priori* per capita XXXV *decem* præjudicia adferuntur, ex quibus autor demonstratum id, quod sumserat, Ecclesiam Romanam non esse veram Ecclesiam. *Primum est*, quod falsa Ecclesiæ idea efficta, judicium infallibile de controversiis fidei sibi arroget. (2) quod ejus dominatus exacte conformis sit dominatui Antichristi, qui in Propheciis V. & N. Testamenti describitur. (3) quod per omnia secula fuerint, qui Prophetias istas ad Ecclesiam Romanam applicaverint. (4) quod imperium Pontificum prorsus sit temporale. (5) quod humana penitus politia & regendi artibus utatur. (6) quod vitæ & mores Pontificum a spiritu Christianismi plane discrepent. (7) quod spiritus superbiæ in omnibus ejus membris appareat, (8) itemque spiritus avaritiæ. (9) quod

corru-

corruptelis maximis obnoxius sit. (10) quod spiritus reprobationis in Papismo regnet, circa dogmata, cultum, mores, ordines monachorum. *Parte Secunda* capitibus XXX *novem* alia ejusmodi præjudicia proponuntur, nempe (11) quod cultus publicus in Papismo neque spiritualis neque rationabilis sit, atque sic essentialibus veri cultus requisitis careat. (12) quod inter Papismum & Paganismum magna sit æqualitas. (13) quod e contrario a regula & lege Christianismi evidenter recedat. (14) quod legi communi Christianorum violenter contrarietur. (15) quod sacra scriptura abutatur. (16) quod totus non nisi fabulis innitatur. (17) quod spiritu calumniæ regatur. (18) quod spiritus crudelitatis, sanguinis, turbarum & persecutionum semper in eo regnet. (19) denique ex prosperis etiam ejus successibus præjudicium, sive mala nota eruitur. Isthæc omnia exemplis, argumentis, testimoniis pene innumeris ab autore stabiliuntur, & objectionibus atque exceptionibus respondetur, magna ubique cum παῤῥησίᾳ & perspicuitate. Conclusionis loco ex singulis præjudiciorum istorum capitibus, nova & compendiosa methodus ostenditur, ad finiendas controversias, absque illarum discussione, eadem nempe via & ratione qua R. Catholici convincere Protestantes ab aliquo tempore conati sunt. Sed ista singulatim persequi & referre longum foret. Cum vero præjudicium de Ecclesia, quam solam veram, omnibus aliis cœtibus exclusis, sibi adscribunt R. Catholici, sit omnium maximum, ex primo saltem libri prioris capite annotamus, quæ autoris sit sententia de definitione, sive de natura & notis Ecclesiæ: in hac enim non tantum a R. Catholicis, sed & a plurimis Protestantium Theologis dissentit. Præmissis autem, quæ pro stabilienda sua opinione facere existimavit, tandem hanc subjungit definitionem. *Ecclesia est corpus* (sive cœtus) *eorum, qui credere se profitentur, Christum esse verum Messiam & redemtorem mundi, quod quidem corpus in multas sectas divisum est, notabilem tamen aliquam partem habet, in qua semper reperitur numerus quidam electorum, qui vere, sincere & pure illa credunt, quæ corpus Ecclesiæ in genere credere profitetur, & qui per participationem sacramentorum & sub ministerio pastorum, ad vitam æternam perducuntur.* Hinc definitioni suæ opponit & rejicit definitionem Rom. Catholicam, quod *Ecclesia sit cœtus hominum eandem veritatem*

profitentium, eadem ſacramenta percipientium, ſub iisdem paſtoribus legitimis, & ſub uno capite ſupremo & viſibili ad omnem veritatem perducendorum. Deinde nec hanc, quam Proteſtantibus aſſignat, vult admittere, quod *Eccleſia ſit cœtus verorum fidelium, efficaciter vocatorum, qui externam puræ veritatis profeſſionem faciant, & intus eandem ſincera fide recipiant, eorundem ſacramentorum vinculo uniantur, ſub iisdem paſtoribus legitimis, & ſub una gubernatione, ſpiritui & intentioni Jeſu Chriſti penitus conformi.* Poſteriori quidem modo definiturum ſe eſſe ſcribit Eccleſiam, ut erat Apoſtolorum tempore, ſed ſuam definitionem omnium temporum & ſeculorum Eccleſiæ convenire, & diſputationibus ac paradoxis de viſibilitate & inviſibilitate, perpetuitate & extinctione, fallibilitate aut infallibilitate occurri, quas ex aliis definitionibus ſequi exiſtimat, ſive Eccleſia ad unionem ſub viſibili capite, ſive ad ſolos electos, aut in vero & plane intemerato cultu verſantes reſtringatur; ſua tamen definitione omnes ſectas Chriſtianorum comprehendi non diffitetur, *ſed id ex* cauſis, quas affert, aliter fieri non poſſe contendit. Explicat iſta per ſimilitudinem de homine, qui ex corpore & anima conſtat, & modo perfecta ſanitate omniumque membrorum optimo habitu fruitur, modo languet, & membrum hoc vel illud infirmum corruptumque, aut plane exuccum & intermortuum habet, in quod animæ vires non influunt. Sic hæreticos & corruptos cœtus, membra quidem corporis Eccleſiæ eſſe, ſed morbida, quædam vero pro errorum magnitudine plane mortua, id quod de Socinianis vere prædicari poſſit. Differre vero ait, eſſe aliquem membrum corporis Eccleſiæ, & eſſe membrum corporis Chriſti: illud hæreticis & hypocritis etiam contingere, hoc vere fidelibus & electis: ratione illorum Eccleſiam eſſe viſibilem, horum vero inviſibilem. Hac enim definitione ſua ſtante, triumphantem in cœlis Eccleſiam, comprehendi non poſſe agnoſcit, neque id neceſſe eſſe arbitratur.

JOHAN-

JOHANNIS GEORGII NICOLAI JCTI ET Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS Saxoniæ Consiliarii Ecclesiastici, Tractatus de Repudiis ac Divortiis.

Dresdæ apud Chr. Bergen, 1685 in 4.

INter innumeras lites, quæ Ecclesiastica fatigant Judicia, nullæ frequentiores in dies occurrunt, quam quibus cum sponsalitio tum conjugali vinculo nexi, de illo vel dissolvendo vel laxando iterum sunt solliciti. Testis hac in re omni exceptione major est ipse libri hujus Autor amplissimus, qui Principali ornatus cingulo, per novennium Illustrissimo, quod Dresdæ ecclesiasticis præest negotiis, Protosynedrio assedit, Vir sacri humanique Juris scientissimus, & multijuga rerum forensium experientia insignis. Cum igitur animadvertisset ille, hanc materiam tritura fori usitatissimam, & a quampluribus Theologis pariter ac JCtis pertractatam, nova sumsisse incrementa, dum per observantiam in multis veterum placita fuerint abrogata, & in horum locum haud pauca iis incognita invaluerint, in specie vero Processus Consistoriorum Saxonicorum circa modum pronunciandi, ut in plerisque aliis, ita tum maxime in casibus Repudii ac Divortiorum limatior multo ac expeditior sit redditus; laborem non pœnitendum nec inutilem se suscepturum esse credidit, si hanc doctrinam cum connexis denuo ex jure Divino, Canonico, Civili ac Provinciali, ut & præcipuorum JCtorum commentariis concinnaret, ac quod hi sparsim & per transennam quasi tradidissent, in unum fasciculum resectis ubique superfluis, colligeret. Nec infeliciter huic saluberrimo instituto eventus respondit. Ea enim diligentia tantum non omnia, quæ huc spectant, excussit, ut dubium haud appareat, quin non minus Antecessoribus quam Togatis sese sit probaturus, præcipue cum insertis passim Supremi Electoralis Consistorii præjudiciis & formulis pronunciandi, novissimam observantiam ac praxin hodiernam docuerit. Ipsum vero plenissimum bonæ frugis opusculum in duas divisum partes est, quarum prior de *Repudiis*, altera autem de *Divortiis* agit. Antecedit utramque generalis capitum elen-

elenchus, quem in frontispicio cujusque articuli summarius rerum tractandarum conspectus excipit. In prooemio ad Lectorem promittuntur *Variorum Casuum & Controversiarum illustrium resolutiones*, quas ut propediem consultissimus Autor orbi erudito communicet, merito optamus.

JOHANNIS SCHILTERI INSTITUTIONES Juris, ex Principiis Juris Naturæ, Gentium & Civilis, tum Romani, tum Germanici, ad usum fori hodierni accommodatæ.

Lipsiæ apud Val. Adler 1685 in 8.

EX quo Jurisprudentiæ Universalis studium, obstetricante magno Hugone Grotio, in lucem protractum est, non defuerunt inter Romanæ Themidi addictos, qui illi summa cum cura certatim incumberent. Cum enim istud, utpote reliquarum legum fundamentum ac cynosuram, tantum nobilitate jura quævis particularia excedere viderent, quantum omne genus humanum una civitate, totiusque civitatis salus & tranquillitas singulorum civium incolumitate potior est; omnem industriam in eo posuere, ut ex Jure illo æterno, quod seculis omnibus ante natum est, quam scripta lex ulla aut omnino civitas constituta, Romanorum placitis lumen conciliarent, hocque simul ipso testatum facerent, Justinianeam Jurisprudentiam suo merito dignam esse, quæ ab omnibus in pretio habeatur, cum ejus auctores atque conditores tot conclusiones ex fontibus Juris Naturalis felicissime derivatas ubique exhibeant. Horum igitur vestigiis insistens Auctor præsentis libri celeberrimus, noluit in concinnandis his institutionibus orbitam eorum premere, qui aut soli textui usum fori adjecerunt, aut, eo omisso, reliqua juris argumenta suppleverunt; sed ut una eademque opera & insufficientiæ titulorum, & quamplurimis nunc in alio orbe & diversa Reip. forma desuetudine inumbratis succurreret, eum in modum prima legitimæ scientiæ elementa adornavit, ut textu Justinianeo retento expositoque, ac materiis deficientibus passim suppletis, ipsas Juris Naturæ atque Gentium scaturigines quolibet in articulo aperiret, ac sic suggestis ubique solidioris Jurisprudentiæ fundamentis, eorum insimul

simul instituto medelam afferret, qui posthabito Jure Justinianeo nova tyronibus Instituta ex solo Jure Naturali atque Gentium proposuerunt, cum in Foro Civili non nisi ex Jure positivo, eoque sive Romano sive Germanico, sive alio quocunque, controversiæ deciderentur. Sperans itaque, has Institutiones, etiam ubi Jus Romanum receptum ac approbatum non est, tum pro cathedra in scholis, tum in foro pro tribunali usui futuras, introductionem quoque aliquam in Pandectas & Codicem, partim per allegationes præcipuarum legum & remissiones ad titulos, partim per seriem harmonicam circa finem subjectam attexuit, accedentibus in calce titulo digestorum de diversis regulis Juris antiqui succincta paraphrasi illustrato, & collectione regularum in Institutionibus contentarum, nec non indice paragraphorum & rerum ac verborum locupletissimo.

LAURENTII THEODORI JO. FR. F. GRO-novii Emendationes Pandectarum juxta Florentinum exemplar examinatæ.

Lugduni Batavorum, apud Dan. a Gaesbeck, 1685 in 8.

FAmosum illud Pandectarum exemplar, ab Amalphitanis antiquitus possessum, inde Pisas translatum, tandemque, cum anno 1406 Florentini Pisanos in suam redegissent potestatem, Florentiam in subjectionis quasi symbolum transportatum, quanta apud eos autoritate polleat, qui Jurisprudentiæ Justinianeæ castra sequuntur, omnibus notum est. Etenim cum ex indubiis signis constet, manuscriptum illud antiquissimum, ac si non archetypum, tale certe esse, ex quo omnia, quæ hucusque habemus Digestorum exemplaria fluxerint: hinc ad illud tanquam ad cynosuram, nunquam non respiciendum duxerunt celeberrimi pandectarum editores, Haloander, Taurellus, Godofredus, Russardus, aliique. Operæ itaque pretium omnino semet facturum credidit Autor noster, cum Italiam peragrans Florentiam appulisset, si pretiosissimum hoc volumen curiosius perlustrandum sibi sumeret. Familiaritatem proinde nactus Viri nostras supra laudes positi, quemque *Gregorius Leti Cerem.*

rem. Pol. P. 4. sub fin. non abs re vocat scientiarum oraculum & ærarium, *Antonii* inquam *Magliabequii*, Magni Ducis Etruriæ Bibliothecarii, id favoris impetravit Gronovius, ut Manuscriptum istud per tres quatuorve menses, in palatio veteri, quod vocant, pervolvere & calide, ut ait, tractare fuerit datum, in cujus beneficii remunerationem, laudato Magliabequio scriptum hoc dedicatum voluit. In eo vero in id maxime incubuit, ut ab editoribus prædictis prætερita aut non curata, notatu tamen non indigna, annotaret; quædam etiam ab illis non neglecta, at ipso restituendi actu corruptiora, ad ductum Florentini exemplaris suæ redderet integritati. Ipsarum emendationum exempla hic recensere nil attinet, cum eas hic nude absque subnexa ubivis autoris deductione commemorare, jejunum, illam vero conjungere nimis prolixum foret. Cæterum ipsa pagellarum hujus libri paucitas vel primo adspectu arguit, non opus universum, sed primitias velut ejus tantum exhibitas a Gronovio fuisse. Hactenus namque tantum circa tres istas *Justiniani* præfationes Digestis præmissas, & indicem Jureconsultorum veterum illis itidem præfixum, occupatus est. Quamvis vero utique fatendum sit, perspicaciæ laudem in detegendis iis, quæ ab aliis incuriose prætermissa erant; ingenii etiam in restituendis, quæ in Florentino codice manifesto vitiosa ariolum magis quam interpretem exposcere videbantur, Autori neutiquam denegari posse: dissimulari tamen insimul vix potest, eum antiquos illos interpretes ac editores, de re licet literaria haud vulgariter meritos, ubivis fere durius tractasse, passimque eos tyrannidis, stultitiæ, anilis vanitatis, stupidæ confidentiæ, crassi erroris, lasciviæ, aliorumve criminum incusasse. De cætero, num ad ipsum etiam Pandectarum corpus ita emendandum imposterum progressurus sit Autor noster, non expresse quidem promittit, spem tamen ejus videtur facere *pag. 1.* ubi hæc habet verba: *uti ad illam legem sumus probaturi, Deo volente.* Quod si fecerit, & æque oculatam ac exactam industriam, ut in hisce, monstraverit, utique imposterum de Pandectarum volumine multum correcto ac illustrato gloriari poterimus.

70-

JOANNIS MEURSII THEMIS ATTICA, sive de Legibus Atticis libri duo.

Trajecti ad Rhenum, 1685 in 4.

GRæciæ antiquitatibus e melioris notæ & genuinis scriptoribus eorumque fragmentis eruendis asservandisque præcipuam studii sui partem esse voluit Meursius; quod Collectanea ejus testantur, quæ vel vivus ipse edidit, vel post obitum ejus clarissimi viri *Samuel Pufendorfius* & *Joannes Georgius Graevius* a situ & tenebris vindicata in publicum emisere, præclare de bonis literis hac cura meriti. Alter horum, in epistola nuncupatoria alterum admonens, ut qui adhuc supersunt *de Regibus Laconicis* & *Piraeo* commentarios propediem evulget, jam *de Legibus Atticis* quæ congesserat Meursius, e bibliotheca Regni Sueciæ adeptus, publici juris fecit. Idem argumentum varietate non magis quam insigni utilitate se commendans in Gallia *Samuel Petitus*, vir doctissimus, diffuso commentario anno 1635 Parisiis edito, executus est, leges Atticas tam a regibus quam Dracone & Solone & archontibus aliis latas, ex melioribus Græciæ qui supersunt, vel quorum fragmenta restant, scriptoribus excerptas colligens, & juxta ordinem a Justiniano in concinnanda juris arte servatum digerens, ac eruditis observationibus illustrans. Cumque neutri præstantissimorum horum virorum de alterius instituto quicquam constitisse, cum commentarios suos scriberent, appareat: utrosque contulisse, & Meursiana collectanea, quæ nulla temporis aut ordinis habita ratione congesta esse ipse auctor non diffitetur, ad Petiti capita & titulos retulisse, & alterum ex altero supplevisse, juvabit Græcarum antiquitatum & jurium studiosum.

ANATOMIA ET CONTEMPLATIO nonnullorum Naturæ invisibilium secretorum, comprehensorum Epistolis quibusdam scriptis ad Illustre Inclytæ Societatis Regiæ Londinensis Collegium ab Antonio de Leeuwenhoeck ejusdem Societatis Regiæ membro.

Lugd. Batavorum apud Cornel. Boutensteyn, 1685 in 4.

Quantum valeat microscopii usus in detegendis naturæ mysteriis, neminem arbitror latere potest, cum post curiosissimas observationes Malpighii, Hockii, Borelli aliorumque eo deventum sit, ut nemo vel in Anatomia, vel universa rerum naturalium doctrina, quicquam credat aut tuto statuat, nisi armato oculo penitius introspexerit minima atque occulta rerum. Simile quid varia circa objecta dudum tentavit Cl. Autor, suaque observata microscopii perfectissimi ope facta, jam pridem magnam partem Anglice in Transactionibus Philosophicis, pleraque nuper idiomate Belgico, & nunc quædam etiam Latine tribus his epistolis in publicum edidit. Prima vero continet observationes circa acetum vini, ipsumque vinum varii generis. In aceto quidem acerrimo, præter vermiculos innumeræ multitudinis, observavit innatantes copiosissimas particulas salinas, quæ variæ quidem figuræ, diversique coloris erant, paucissimis tamen exceptis in acutum terminabantur utrinque. Quandoquidem vero dictos vermiculos in omni aceto deprehendi negat, hybernoque tempore eos mortuos observat, inde concludit aceti acrimoniam falso a nonnullis adscribi puncturæ ejusmodi anguillularum; atque ideo saporem omnem aculeis salium innatantium tribuendum esse unice. Confirmat id inprimis observatio altera, quando post injectionem lapidum cancrorum aut cretæ acetum ita immutatum vidit, ut nullas plane particulas repererit acutas ut ante, sed omnes insigniter alteratas, juxta figuram hic expressam; ut proinde nemo amplius dubitare queat, destructam aciditatem, manifestamque alterationem saporis in aceto deberi omnino transfigurationi salium, ab injectis cancrorum lapidibus vel creta factæ. Quales postmodum in vino Aurelianensi, Hispanico, Mosellano, Rhenano, Gallico & Hogelandico annotarit salium figuras, variis Tabulis æri incisis edi curavit. Inter has aliæ conveniunt cum atomis salinis in aceto visis, aliæ multum sunt dissimiles, ac nonnunquam figuræ plane irregularis. Notabile autem est, experimentum felicius succedere, quando vinum per aliquot dies in vase aperto steterit; forte quod exhalante aquositate melius coeant salia. Item nec illud prætereundum, vina antiqua longe minorem copiam continere salium, quoniam maxima eorum pars successu annorum concrescat, atq; sub nomine tartari cohæreat dolio. Porro quales figuras salium notarit in solutione

Tab. XIII. Fig. A.

Tab. XIII. Fig. B.

one tartari cum aqua ſimplici facta, & qualem alterationem in vino, poſt lapidum cancrorum vel cretæ immerſionem, ſimiliaque, ex ipſius Epiſtolæ inſpectione haud gravatim intelliget Lector. Quæ in altera traduntur obſervationes, concernunt potiſſimum ſtructuram cerebri. Et quidem circa partem ejus corticalem facto examine accuratiſſimo ſtatuit, eam nullis aliis partibus conſtare, quam ex incomprehenſibili multitudine vaſculorum, quæ tam arcte ſibi invicem adjacent, ut ob ſuam pelluciditatem per microſcopium referant ſubſtantiam vitream. Medulla cerebri autem maximam partem conſtabat ex tenui, translucida & oleoſa materia, quæ ſub ſpecie globulorum ingenti multitudine reperiebatur, præcipue circa ſpinalis medullæ radices. Præterea quali ſub forma calx arthriticorum, ſquamæ leproſorum aut in anguillarum cute hærentes appareant, ſi per microſcopium ſpectentur, tabula docet ænea. Epiſtola denique tertia primum loquitur de ranarum generatione, nec non piſcium atque avium. Non inelegans videtur obſervatio circa ſemen maſculinum ranarum, quod e teſticulis extractum innumeris ſcatere vermiculis viventibus viſum eſt. Similiter & in ovulo pediculorum, quod adhuc in matris ſinu fovetur, membra omnia diſtincte formata cerni, non eſt de nihilo. Cetera, quæ in contemplatione ſtercoris ranarum vel aſellorum vel proprii notata memorat, uti & quæ circa fibras muſculorum, ventriculi atque inteſtinorum, aut cordis motum diſſerit, prolixius repetere non vacat. Si cui volupe eſt, ipſum Autorem noſtrum evolvere, eum operæ minime pœnitebit.

DE ORIGINE FONTIUM TENTAMEN Philoſophicum; per ROB. PLOT. L.L. D. Cuſtodiæ Muſæi Aſhmoleani Oxoniæ Præpoſitum & Regiæ Societatis Londini Secretarium.

Oxonii A. 1685 apud Henr. Clements in 8.

INter difficiles quæſtiones phyſicas, non ultima eſt de origine Fontium, *utrum ex imbribus, nivibus & grandine ſolutis, cæteriſque exhalationibus, in ſpongioſis montium cacuminibus, eorumque clivis collectis, an in vallibus prona ſcaturigine proſilientibus oriantur?* an

ex mari tanquam ex magno aquarum thesauro per varios telluris anfractus deriventur, in quod iterum per amnes & flumina refluant? *an utraque ratione*, scilicet ex mari, tam superiori quadam circulatione per nubes, quam inferiori per secretiores quosdam mæandros in intimis terræ visceribus originem trahant? Quam quæstionem licet plurimi Auctores diligenter tractarint, ut de ea scribere superfluum videri posset, attamen cum in itinere per comitatus quosdam Naturalis Historiæ totius Angliæ contexendæ gratia suscepto, Clar. Plot plurimas observarit fontium scaturigines admirandas, laudabili instituto communicavit Philosophis, quæ ad quæstionis propositæ elucidationem plurimum conferre queant. Atque, ut in hac sua dissertatione perspicue doceat, *prima ejus fronte varias species fontium enumerat*, secundum varios fluxus modos, decursus durationem, & minerali virtute saturationem. Nimirum Fontes alii sunt temporales, qui non jugiter fluunt, alii perennes qui indesinenter scaturiunt. Temporales rursus dividuntur in regulares & irregulares. Regulares sunt vel incerti, qui tamen pluvias semper subsequuntur, vel certi sive periodici, qui certis quibusdam temporibus fluunt. Irregulares partim sunt annui, qui quolibet anno fluunt incertis ejus temporibus, partim septennes aut decennes, septennio aut decennio fluentes vel deficientes. Perennium fontium alios dicit limpidos, puros putos fontes, quorum quidam guttatim, quidam præcipitanter decidunt; alios mistos, qui saturantur vel sale, vel sulphure, vel bitumine. Sale saturati aut calidi sunt, uti thermæ; aut frigidi, uti salinæ ac aliæ aquæ medicatæ.

Quibus præmissis audacter pronunciat, *temporarios illos & regulares incertos fontes omnes* omnino *dependere a pluviis*, vaporibus &c. insuper ut plurimum *illos perennes* prope summa montium fastigia, sæpissime guttatim manantes potius quam fluentes, ab aquis pluvialibus oriri, sive vaporibus, quos non raro summitatibus eorum incubantes intuemur, dum interim valles sudo fruuntur cœlo & radiis nitent solaribus. At omnes alios fontes parem ortum ex pluviis habere, non assentitur Vitruvio, Petro Martyri, Cardano, Molinæ, Palissy, Gassendo, Rayo, Hoockio aliisque. Inprimis enim dissentaneum rationi videri, quomodo ulli *fontes temporarii & irregulares*, qui aliquando fluunt, & statim deficiunt, a pluviis, vapo-

vaporibusque dependeant, cujus generis enumerat aliquos Angliæ fontes, ex quorum fluxu frugum penuriam aut alias calamitates publicas colligunt, exarescentiam pro certo magni proventus indicio vulgo habent. Præter has temporarias irregulares scatebras, æque improbabile esse, *temporarias*, legitimum autem in orbem redeuntes scaturigines, pluviis, roribus & cæteris originem debere: nam præterquam quod certas observent vices, cœlo æque sudo ac pluviali; nonnullas ex illis contingit vel sub æstate tantum, quamvis arida, fluere; aut magis tum profluas esse, in extrema licet imbrium inopia. Exemplis quamplurimis memorabilibus accenset ingens illud Ægypti flumen Nilum, cujus incrementum annuum non a pluviis Habessinis, sed a stillis quibusdam nitrosis, roris instar deciduis, quæ in aquis fermentationem excitent, atque in altiorem eas molem extollant, argumentis plausibilibus evincit. Ex quibus ipse Plotus ansam capit dubitandi, an hujusmodi diurni æque ac annui rores, pro phaseon Lunarium variatione variabiles, cadere non possint, qui aliqua saltim ex parte fluxum & refluxum maris creent ejusmodi fermentationibus.

Nec minus probabile apparere ait, admirandas aquas in Carniola periodicas lacus Lugeæ seu *Zirchnitzer See*, quæ una cum piscibus mense Junio singulis annis terram subeunt, interim terra aquis liberata subito gramen proferente, pabulum pecoris in hiemem insequentem, mense Septembri revertuntur ad altitudinem perticæ salientes, piscesque secum referentes, a pluviis pendere non posse. Quibus peregrinis fontibus adjungit domesticum rivulum Lamburnam copiosius æstate quam hyeme fluentem, medio Septembri deficientem, medio Februario rursus profluentem. Alios similes ab eodem annotatos nominare omittimus.

Quemadmodum autem improbabile est, hos temperarios fontes a pluviis derivari, ita multo minus verosimile putat, *perennes aquas*, quæ nec dum Sirius urit, quicquam remittunt, a tam incertis principiis, puta pluviis nivibusque unice pendere. Hinc speculatur altitudinem, ad quam assurgat aqua pluvialis in conservatorio communibus annis, juxta æstimationem cujusdam Gallici auctoris: quot aquæ modii aut cadi sufficiant, ut ex foramine unciali, aqua per 24. horas indesinenter emittatur: quot sufficiant

in annum; computationeque facta concludit, conservatoriis fontium, multo minus maximorum fluviorum, tantum aquæ a pluviis aut nivibus solutis suppeditari non posse, quantum supplendis aquis, quas in mare ejiciunt intra anni spatium, satis sit. Nec *fontes calidos, salsuginosos aut amaros* a pluviis peti debere, quarum illapsu proprietatum suarum dispendium faciant. Nec existimari debere, fontes a pluviis suppleri, ubi raro pluit, aut conservatoria sunt nimis angusta. Tandem cum non in paucis locis nullæ scaturigines reperiantur, quamvis abunde imbrium cadere soleat, & cætera adsint requisita, patescere fontes a pluviis non deducendos.

His dictis cum probabile reddiderit, *plerosque fontes a pluviis non pendere*, demonstrare aggreditur, *fontibus per meatus subterraneos ab ipso mari aquas suppeditari.* Ac nonnullos quidem fontes a mari continenter originem trahere, pro comperto habet, cum vix usquam gentium ora reperiatur maritima, cujus accolæ non ultro testimonium suum adjungant, quod aquas fere omnes experiantur amariusculas, magis autem minusve, prout a mari propius aut longius absunt. Restare igitur hoc unice ait demonstrandum, non solum fontibus & mari subterraneam circulationem actu intercedere, verum etiam dari charybdes & voragines, a quibus illud valde resorbeatur. Et ejusmodi charybdes dari probatur eo, quod fluvii maximi aliquando substiterint, & quod amnes aquæ dulcis in amaros abierint. Dari etiam circulationem subterraneam demonstratur a fontibus, qui mari accedente augescunt, decedente subsidunt; ex lacubus amarulentis, qui nullos supra terram exitus in mare habent, quorum nonnulli tamen canibus carchariis aliisque marinis piscibus abundant; ex complusculis heterogeneis corporibus, quæ sæpius inter fodiendum in terræ visceribus reperiuntur, qualia sunt conchæ marinæ, mali, ancoræ, fragmenta navium &c. ubi quædam insperguntur de charybdibus inexploratæ altitudinis, de æstu inferne relabente in aliquibus fretis.

Quibus rationibus e Philosophia petitis, ad adstruendam complurium, si non omnium omnino fontium nobiliorum, a mari per meatus subterraneos originem, addit *Sacræ paginæ* perpetuum *testimonium*, quæ diserte nominat *Gurgites maris* (Job.38. v.16. Amos 9. v.6.) *Fontes abyssi* (Gen.8. v.2.) cujus perpetuam in gyrum revolutio-

lutionem plenius explicet Ecclesiastes cap. 1.v.7; cujus sensum vulgo intellectum *a Joh. Raii* interpretamento vindicat, accipientis de superiori quadam per nubes circulatione, quasi diceretur Sol ab universo mari vapores ad se allicere, quos iterum de nubibus in terram demittat, e quorum parte, in loca soli editiora decidua & subsidente fontes & fluvii deriventur, qui in mare remeent. His divini verbi oraculis complurium ex priscis sententias allegat consonantes, puta Homeri, Platonis Aristotelis, Senecæ & aliorum.

Huc redit summa dictorum pro adstruenda hac antiquorum sententia. Quibus nonnulla quidem regeri solent, sed quæ facilius solvi posse in sequentibus monstrat, quam argumenta sua infirmari. Maxima difficultas objicitur, *quomodo aqua adscendere possit ad summitates montium, & inde effluere, cum mare nullos tales agnoscat tumores, nec partes alias exhibeat cæteris altiores, quales cernimus in salebrosa telluris facie, neque adscendere valeat supra libramen propriæ superficiei.* Enimvero aquam ascendere supra libellam asserit, (1) cum in jugo descendentis & ascendentis aquæ dispar est momentum; insuper cum prior in amplis meatibus deorsum fertur, & posterior in teretibus tubis adscendit, qui usque & usque minuuntur, donec in capillares tandem desinunt. (2) ope caloris hypogæi. (3) ope filtrationis. (4) ope inæqualis altitudinis marium, quam multis exemplis probat. (5) ope distantiæ centri gravitatis a centro magnitudinis. (6) ope procellarum. Post hanc *aliam dubitationem solvit*, qua ratione aqua marina salsedinem deponat, & cryptæ, per quas percolationes fiunt, nondum sint obstructæ, licet aqua fontana a mari proveniat; nec vicissim mare omnem suam salsedinem dudum erogaverit.

D. ABRAHAMI CALOVII PROF. PUBL. in Acad. VVitteb. Primarii, Facult. Theol. & Consistor. Senioris, & Elect. Sax. Superint. Generalis SCRIPTA ANTI-SOCINIANA in unum corpus nunc redacta.

Ulmæ apud G. W. Kühnen 1684 in fol.

Qui

QUi bella Domini adversus Heterodoxos quoscunque tota vita strenue gessit, veritatemque Evangelicam diversis olim locis, postremo in illustri Academia Wittebergensi ex cathedra B. Lutheri, editis in lucem quamplurimis scriptis propugnavit, Venerandus hoc tempore senex, sæpiusque nobis laudatus Theologus *Abraham Calovius*, Socinianam hæresin eo accuratiore studio oppugnandam censuit, quanto illa fœdior ac pestilentior est, ipsique Christianismo infensior. Inde tot gravissimo Viro nata fuere opera, Socinianis opposita, quæ ut per temporum intervalla publicæ luci exposita hactenus fuerunt, ita in unum corpus redigi, postquam exempla primarum editionum pleraque distracta essent, & ut eo rectius posteritati conservarentur, orthodoxæ Ecclesiæ interfuit. In tres vero partes opus universum distributum est, quarum contenta syllabus eidem præfixus exhibet, ut cum scripta insuper pleraque Eruditorum manibus trita dudum fuerint, nobis sufficere videri queat, ipsum Operis vastissimi titulum plenius huc transscripsisse. Exhibentur nempe in eo Auctoris celeberrimi *Scripta Anti-Sociniana, quibus hæresis illa pestilentissima non tantum ex ipsis Socinistarum Scriptis bona fide detegitur, sed etiam e Scripturis sacris, haud neglectis Antiquitatis Ecclesiasticæ testimoniis, solide profligatur; secundum omnia capita controversa, præcipue vero quoad summa fidei Mysteria de S. S. Trinitate, & de satisfactione meritoria Christi, nec non de justificatione & salvatione æterna: antea Rostockii, Regiomonti, Dantisci & Wittebergæ publice prælecta & Disputationibus Academicis diventilata, nonnulla etiam privato studio, tum Latina tum Germanica lingua elaborata, quædam hactenus ἀνέκδοτα, pleraque non amplius in officinis occurrentia, omnia passim desiderata, nunc in unum corpus redacta; ad solius Dei gloriam, conscientiarum consolationem, fideique salvificæ confirmationem; cum indicibus locupletissimis.*

§ (o) §

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Decembris Anno M DC LXXXV.

DE DISCIPLINA ARCANI CONTRA DISPUtationem Ernesti Tentzelii Dissertatio Apologetica, per D. Emanuelem a Schelstraten S. T. D. Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, Ecclesiæ Antverpiensis Canonicum.

Romæ, typis Congreg. de Propaganda Fide, 1685. in 4.

VIguisse olim in Veteri Ecclesia per unum saltem alterumque sæculum, circa S.S. Eucharistiæ inprimis augustissimum mysterium, Disciplinam Arcani quam vocant, ita ut catechumenorum, Judæorum, & infidelium oculis auribusque illud occultaretur, nemo fortassis ibit inficias. Quotusquisque enim est, qui ignoret, cum post orationem ad populum universum habitam, ad Eucharistiam celebrandam procederetur, catechumenos non minus quam Judæos & gentiles dimitti olim consuevisse, Diacono solenne illud, *ite, Missa est*, proclamante, nec permissum adeo iis fuisse sanctissimos Sacramenti ritus oculis usurpare? Ast de duobus controversia est, tum quo tempore in Ecclesiam Christianam illa Arcani Disciplina invecta fuerit, tum quam late patuerit illa, & ad quæ religionis Christianæ mysteria proprie pertinuerit. Commentatus ea de re quædam fuerat Vir illustris clarissimique nominis *Emanuel a Schelstraten*, in erudito opere *de Sacro Antiocheno concilio pro Arianorum conciliabulo passim habito, nunc vero primum ex omni antiquitate autoritati suæ restituto*, Antverpiæ anno 1681 edito, ac a nobis primo Actorum horum mense, qui Januarius fuit anni 1682, pag. 4 recensito; sed non multo post antagonistam nactus est *Wilhelmum Ernestum Tenzelium*, Ecclesiasticarum antiquitatum indagatorem solertissimum, qui proposita publice in Academia Wittenbergensi d. 3 Januarii anni 1683

ni 1683 Disputatione sub censuram non dubitavit vocare, quæ *de Disciplina Arcani* apud veteres Christianos Schelstratenus tradiderat. Qua cum potitus ille esset, Antverpia interim Romam ad Vaticanæ Bibliothecæ curam evocatus, nihil antiquius habuit, quam ut argumentum hoc sane gravissimum diligentiori studio excuteret, persuasus nova ex eo arma peti posse, quibus Hæretici, quos vocat, valide repellantur; ac simul Tentzelio responderet. Unde præsens ipsi nata est Dissertatio Apologetica, circa quam ita versabimur, ut controversiæ momentis strictim enarratis, quænam ex hypothesi sua adversus Heterodoxos consectaria nectat, paulo uberius recenseamus, Lectoris judicio pro instituti nostri ratione relinquenda.

Duo Tentzelius, *Isaacum Casaubonum, Gebhardum Theodorum Meierum*, aliosque secutus, contra Schelstratenum asseruerat; primum non ipsa fidei Christianæ dogmata, sed Sacramentorum tantum, quæ non nisi duo agnoscit, baptismi & S. cœnæ ritus ac ceremonias per Disciplinam Arcani fuisse occultatas; deinde morem hunc minime cum ipsis Ecclesiæ Christianæ primordiis, sed exeunte demum secundo post Christum natum sæculo cœpisse. Unde ad hæc quoque duo capita revocari fere cuncta possunt, quæ a Schelstrateno in Dissertatione Apologetica disceptantur. Primum enim, postquam sollicite monuisset, Arcani illam Disciplinam non promiscue erga omne hominum genus, sed tantum adversus paganos, Judæos & catechumenos exercitam fuisse, hosque adeo latuisse mysteria, quæ fidelibus patuerint; demonstrandum suscipit, & ipsum de sanctissima Trinitate dogma occultatum olim fuisse: nec unum vel duo, sed reliqua etiam Sacramenta, quorum septem cum Romana Ecclesia profitetur, eorumque non ritus solos, verum & dogmata occultari non initiatis consuevisse. Inde ad alterum accedit, & comprobare nititur, Disciplinam illam Arcani institutam ab ipso Christo fuisse, statimque ab Apostolorum temporibus in Ecclesia viguisse, ad illud imprimis Christi Matth. VII provocans: *non esse dandum sanctum canibus, neque margaritas projiciendas esse ante porcos*. Hæc enim verba non alio sensu accepta ab antiquioribus fuisse, quam ut non exponerentur sanctiora Christianæ fidei mysteria, nisi fidelibus, aliis vero occultarentur, ex *Libris* sub nomine *Recognitionum* editis (quos quidem Clementi I falso tribui, ingenue fatetur) ex *Dionysio*, quem putat, *Areopagita, Tertulliano, Origene*,

gene, Cypriano, Athanasio, Gregoriis Nysseno & Nazianzeno, Basilio, Hieronymo, Epiphanio, Cyrillis Hierosolymitano & Alexandrino, Ambrosio, Augustino, Chrysostomo, aliisque Patribus evincere operose contendit. Cumque Tentzelius tum ex eo, quod gentiles occasionem Christianis obtrectandi, & Thyesteas epulas objiciendi, non aliunde sumpsisse viderentur, quam ex perspectis, sed per calumniam malitiose explicatis S. Eucharistiæ mysteriis; tum quod Sacræ Scripturæ codices duobus primis sæculis ab ethnicis passim legi consueverint, contrarium ostendere fategisset; ad objectiones has respondet Schelstratenus, thesinque suam pro virili tuetur. Denique cum Tentzelius morem arcendi catechumenos ab Eucharistiæ celebratione ad Disciplinam illam Arcani referre non dubitasset, & *Cardinalis Bona* l. 1. rer. Liturg. c. 16 censuisset, de Disciplinæ Arcani desuetudine ex prætermissa illa catechumenorum dimissione statuendum, disquirendum etiam sibi putavit, quo tempore consuetudo illa desierit, ac desiisse eam alibi citius, alibi serius, prout Paganismus citius seriusve eradicatus est, ostendit; qua in re num Tentzelium magnopere refragantem habiturus sit, non definimus.

Ita firmata, ut putat, hypothesi sua, usum jam ejus amplissimum, capite VII eodemque ultimo, adversus Heterodoxos præsertim declarat, variaque ex ea consectaria ad dogmata & eruditionem Ecclesiasticam spectantia elicit, quæ nunc subjungimus.

I. Qui septenarium Sacramentorum numerum ab Ecclesia Romana traditum impugnant, provocare inter alia ad altum apud Scriptores antiquos de eo silentium solent, ipseque fatetur Schelstratenus pag. 104, *si pervolvamus omnia Antiquitatis monumenta, si perscrutemur cuncta antiquissimorum Patrum scripta, si investigemus ipsa Synodorum decreta, nullum librum, nullum decretum reperiri, quod ante septimum sæculum egerit de septem Sacramentis, eorumque ritus exposuerit.* Sed illi difficultati paratissimum est Schelstrateno remedium, vocata in subsidium *Arcani Disciplina*, quæ quam diu locum usumque habuit, ullum de Sacramentis tractatum prohibuerit publicari.

II. Non ex Reformatis tantum & Lutheranis plerique, sed non pauci etiam ex Romano-Catholicis, hosque inter *Joannes Morinus* libro de sacris Ordinationibus, *Joannes Launoius* in Judicio de libris Dionysio Areopagitæ inscriptis, *Carolus le Cointe* tomo VIII Annal. Eccles.

Eccles. Franc. ad annum 835, infallibilibus prope indiciis convicti Opera, quæ Dionysii Areopagitæ nomen præferunt, non Areopagitæ illi, Pauli Apostoli discipulo Athenis ad fidem converso, sed posterioris ævi Scriptori cuidam tribuunt; certumque est, in collatione Constantinopolitana anno 532 habita, cum Severiani Hæretici Dionysii Areopagitæ testimonia allegassent, ab Orthodoxis eorumque nomine respondente Hypatio Ephesino Episcopo pro genuinis agnita minime fuisse. Verum enim vero, uti Schelstratenus libros illos Areopagitæ Pauli discipulo χερσὶν ποσίν vindicare contendit; ita cum diffiteri non posset, adeo paucis eos Patribus cognitos fuisse, ut apud antiquiores vix vestigia eorum reperiantur, ad *Disciplinam Arcani* recurrit, studioque occultatos Dionysii libros fuisse asserit, quod manifeste nimis de sanctissima Trinitate, Baptismi ritibus, Eucharistiæ mysteriis, sacris ordinationibus aliisque Sacramentis tractasset.

III. Contra cultum imaginum, *Illiberitani Concilii*, quod ante redditam Ecclesiæ pacem, ipsis persecutionum temporibus, a novendecim ex omni Hispania Episcopis cum 36 Presbyteris celebratum fuisse, Auctor noster non dissimulat, Canon trigesimus sextus adduci solet: *placuit picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.* Quod argumentum ejus momenti quondam *Baronio* Tomo I Annal. ad annum 57 visum fuit, ut Concilium illud in multis haberet pro irrito, canonemque illum spurium & ab uno ex Claudii Taurinensis discipulis suppositum fuisse suspicaretur. Etsi vero felicius se expedire *Bellarminus* l. 2. de Imaginibus Sanctorum c 8 visus est, arbitratus Canone illo nonnisi Dei & Sacrosanctæ Trinitatis imagines pingi prohiberi, quod Deus & sanctissima Trinitas proprie colatur & adoretur: mavult tamen ex *Disciplina Arcani* rationem accersere Schelstratenus, qua permoti Patres Illiberitani prohibuerint depingi in parietibus imagines, ne sacratiora religionis mysteria irrumpentibus quandoque in Ecclesiam gentilibus, & admissis quotidie catechumenis proderentur, ac non initiatorum exponerentur ludibrio.

IV. Superioribus jam sæculis de tempore, quo Constantinus M. baptismum susceperit, acerrime nec levibus utrinque argumentis fuit disceptatum, quod alii *Eusebii Cæsareensis* Constantino æqualis auctoritatem secuti, Nicomediæ sub finem demum vitæ; alii Romæ

jam

jam antea a SilvestroPapa baptizatum eum fuisse contenderent. Schelstratenus cum firma ab utraque parte antiquitatis monumenta stare persuasum haberet, & nec Eusebii fidem auderet vocare in dubium, alteram vero sententiam ipsius Silvestri Papæ Actis, ac Athanasii, Severi Sulpitii, Augustini, Gregorii Turonensis, omniumque fere Scriptorum Latinorum inprimis, qui a septimo sæculo floruerunt, traditione, nec non Constantini baptisterio, quod Romæ hodieque ad Ædes Lateranas visitur, niti deprehenderet; illam in conjecturam (qualem tamen aliis quoque ante se in mentem jam olim venisse, postea a se cognitum fatetur) adductus est, ut existimaret, bis baptizatum Constantinum M. fuisse, primum Romæ a Silvestro Papa, iterumque sub vitæ extremum, cum Arianam in hæresin lapsus esset, Nicomediæ ab Eusebio civitatis illius Episcopo, idque ex Arianorum instituto, qui ad se accedentes rebaptizare consueverint. Quam sententiam suam cum in *Antiquitate illustrata circa Concilia Generalia & Provincialia* &c. libro Antverpiæ anno 1678 edito, publice exposuisset, & in *Vindiciis Concilii Antiocheni* supra citatis repetiisset, Tentzelius *Examen fabulæ*, ut vocat, *Romanæ de duplici Baptismo Constantini M.* publice proposita Wittebergæ d. 6. Nov. A. 1683 Disputatione instituit, ac Schelstrateni hanc opinionem refellendam suscepit; quod & ante ipsum a *Natali Alexandro* sæculo IV Hist. Eccles. Dissert. XXII factum jam erat. Itaque Schelstratenus & in Præfatione Dissertationi huic Apologeticæ præmissa locum Divi Hieronymi, quem olim, ut fidem faceret conjecturæ suæ, allegaverat, vindicat; & baptizatum omnino Romæ a Silvestro Constantinum fuisse, argumento *ex Disciplina Arcani* desumpto, demonstrare denuo allaborat. Nimirum cum Niceno Concilio, omnibusque quæ in eo de summis fidei Christianæ mysteriis actitata sunt, nemine prohibente Constantinum interfuisse constet; religionis vero arcana non infidelium tantum, sed & catechumenorum oculis auribusque ex disciplina istius temporis occultanda fuerint: inde, ut & ex aliis Constantini actis, quæ catechumeni conditioni non conveniunt, consequi certo statuit, ante Nicenum concilium Constantinum jam fuisse baptizatum. Quemadmodum jam olim scriptor Græcus *Theophanes*, ab *Anastasio Bibliothecario* Latinitate donatus, eodem argumento pro adstruendo Constantini ante Nicenum Concilium baptismo usus est; quod particeps alias myste-

riorum divinorum fieri, & cum ſanctis Patribus orare non potuiſſet. Cæterum cum hoc loco Auctor noſter non in Tentzelium tantum, ſed &, quem doctorem ille ſuum laudaverat, quique Tentzelii conatibus eleganti epiſtola Diſputationi præfixa applauſerat, in *Conradum Samuelem Schurtzfleiſchium*, Hiſtoriarum & Græcarum Litterarum in Academia Wittenbergenſi Profeſſorem celeberrimum, calamum ſtrinxerit, nulli dubitamus, quin vir clarisſimus, & ut in omni litterarum genere, ita in Eccleſiaſticis quoque Antiquitatibus verſatisſimus, occaſionem arrepturus ſit, impeditum hoc & difficile de initiato myſteriis Conſtantino M. argumentum juſto aliquando ſtudio pertractandi.

V. In controverſia de perpetuo azymorum in S. cœna apud Latinos uſu, quem cum *Chriſtiano Lupo* & *Joanne Mabillonio* multi aſſerunt, alii cum *Jacobo Sirmondo* & *Cardinali Bona* negant, *Bona* pro confirmando indifferenti azymi & fermentati uſu, *libro 1 rerum Liturgic. c. 23. n. 16* decreta adduxerat Melchiadis, Siricii, & Innocentii Romanorum Pontificum, quibus S. Euchariſtiæ Sacramentum *fermenti* nomine appellatur. Sed ejus argumenti vim ut labefactet Schelſtratenus, contendit, Euchariſtiam non ex eo fermentum eſſe dictam, quod ex pane eſſet fermentato, ſed quod ipſa, quocunque ex pane fieret, Eccleſiis, ad quas mittebatur, fermenti vicem præſtaret, iisque unionis inter ſe vinculum eſſet, ſicut fermentum maſſæ cui commiſcetur; neque aliunde quam ex *Diſciplina Arcani* factum, quod tam Romani Pontifices in Decretis, quam fideles in colloquiis Euchariſtiæ Sacramentum ſub fermenti nomine occultarint.

VI. Reformatis, *Morneo, Albertino, Claudio* aliisque ſolenne eſt, cum realem corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna præſentiam impugnant, ad ea veterum Patrum loca provocare, quibus ſacra dona ſignum, figuram, imaginem, typum, antitypum, ſymbolum & myſterium corporis & ſanguinis Dominici vocant. Etſi vero ad ea loca reſponſum jam ab aliis fateatur Auctor noſter, veroque eorum ſenſu indagato oſtenſum, realem potius corporis & ſanguinis Dominici præſentiam demonſtrari ex iis poſſe: eorum tamen ſtudia plurimum ex *Diſciplina Arcani* cenſet juvari poſſe, ex cujus inſtituto Patres ſæpius Euchariſtiæ veritatem ſub figuræ, imaginis, typi, ſymboli, ſimilibusque nominibus occultaverint.

VII A

VII. A Lutheranis æque ac Calvinianis dogma Romanæ Ecclesiæ de Transsubstantiatione impugnari ex eo solet, quod nec apud Patres Latinos primorum saltem sæculorum *Transsubstantiationis*, nec apud Græcos μετουσιώσεως nomen, ubi de S. cœna agunt, occurrat, crebra vero mentio panis, frumenti, vini & vitis fiat. Verum his ex *Disciplina Arcani* iterum respondet Schelstratenus, quippe quæ occultari mysterium hoc jusserit; respondet vero ita, ut committere hoc in negotio Lutheranos cum Calvinianis studeat. Eo enim adigi posse Lutheranos censet, ut aut cum Calvinianis realem corporis & sanguinis Christi præsentiam negent, aut cum Romano-Catholicis panis in corpus, vini in sanguinem transsubstantiationem concedant; etsi a nostratibus dudum demonstratum est, Transsubstantiationem ex reali corporis & sanguinis Dominici præsentia minime sequi, adeoque qui hanc agnoscunt, Transsubstantiationem tamen rectissime rejicere.

VIII. Novitatis denique argui a nostris solet, tum corporis Christi festum, quod tanta nunc cum solennitate Romana Ecclesia celebrat, tum publica hostiæ consecratæ in processionibus circumgestatio. Sed hos ritus tantum abest, ut recentioribus sæculis cœpisse neget Auctor, ut cum *Christiano Lupo* in Dissertatione de Sanctissimi Sacramenti expositione, ultro fateatur, publicas cum Eucharistia processiones non cohæsisse cum disciplina antiquæ Ecclesiæ. Scilicet quod vetus Ecclesia ritus illos non celebrarit, ex *Disciplina Arcani* factum: eosdem vero post Gentilium conversionem, Judæorum servitutem, & Catechumenorum abrogationem, merito institutos fuisse, Schelstratenus contendit. Atque hæc sunt, quæ ex libro non magnæ molis vel ideo prolixius paulo referre voluimus, quod paucorum adhuc in manibus versetur, nec exemplum ejus aliud, quam quod ab ipso illustri Auctore transmissum est, hactenus huc pervenerit: suo tempore *Tentzelii*, fortasse & *Schurzfleischii* Responsionem pari fide exhibituri.

PETRI POIRET COGITATIONES RATIONALES de Deo, Anima & Malo.

Amstelod, ex typogr. Blaviana 1685, in 4.

Cogi-

Cogitationes istas in libros quatuor relatas, Amstelodami itidem anno 1677 primum editas, & philosophiæ Cartesianæ in multis conformatas, nunc Auctor ab eadem in aliquibus alienus, diffusiores, sed & obscuriores, quo profundius Theologiæ mysticæ, quam passim prædicat, immersas habuit, exhibet. Nam *initio* meditatio præliminaris occurrit de Fide divina & Ratione humana; in qua dissertatione utriusque notionem aliam, quam Theologi tradunt, proponit, perhibens eos, qui verba in Scripturis S. revelata assumunt, atque consulunt, humanam rationem sequi, neglecto fidei immediate a Deo advenientis lumine; solam Theologiam mysticam esse veram Theologiam, exclusa matæologia Scholastica. *Deinde* notæ continuæ textui librorum quatuor subjiciuntur, in quibus difficultates Metaphysicæ tractantur, & Spinozæ errores passim confutantur. *Tertio* in Continuatione cap. 8, lib. 3. more Geometrico demonstrare suscipit, SS. Trinitatem esse naturaliter notam. *Quarto* continuatur caput 10 de Deo, Dominio & Idearum origine, dependentia & natura. *Quinto* caput 11 de Bonitate Dei aliquam accessionem habet. *Sexto* Appendix, quæ a pluribus prioris editionis exemplaribus aberat, annectitur, complexa curas secundas circa nonnulla in libris quatuor proposita. *Septimo* Objectiones & Responsiones primæ concernentes totum contextum; *Octavo* Objectiones & Responsiones secundæ de animæ immortalitate ad cap. 25 libri 3 exhibentur. *Nono* tandem examen & confutatio instituitur principiorum Ethicæ Spinozianæ methodo Geometrica.

THE HISTORY OF THE RIGHTS OF PRINCES in the disposing of Ecclesiastical benefices and Church-lands; by Gilbert Burnet DD.

hoc est

Historia Jurium Principis circa beneficia Ecclesiastica & territoria Ecclesiæ; autore Gilberto Burneto Th. D.

Londini apud Richardum Chiswell 1682 in 8.

Quæ

QUæ Romanum inter Pontificem, & Galliarum Regem Christianissimum hactenus agitatur controversia Regaliæ, utut pacis publicæ vincula non solverit, nec apertam belli flammam duabus nobilioribus Europæ partibus intulerit, amicitiæ tamen mutuæ fœdus non parum infirmavit, summamque universo orbi Christiano expectationem attulit; ut rem omnem exactius cognoscere nemini ingratum esse possit. Itaque nunc etiam juvat pauca de *Gilberti Burneti* eleganti tractatu, cujus quidem dudum meminisse inter eruditorum monumenta par erat, referre, dum novus Galli doctissimi liber de eodem argumento, quem huic subjuncturi statim sumus, in manibus nostris versatur. *Præfatio* prolixior, quæ tractationi præmissa est, a modo removendi abusus, in Ecclesiam quotidie irrepentes, orditur, & hinc exponit, qua ratione quondam profusis Principum largitionibus & concessionibus immunitatum, potentia Sacri ordinis nimium creverit, docetque, augmentum illud postea produxisse Jus Regaliæ, metuentibus Laicis, ne Clericorum autoritas suæ exitiosa esset. Regalia ergo olim erant jura Principis in terras Ecclesiasticorum, quorum vigore poterant ipsarum nomine eadem omnia exigere, quæ antea debebantur, cum seculari adhuc potestati subessent. Successu temporis commutatum adjectivum plurale in substantivum singulare, & coarctata vox est ad significandum jus illud, quo vacante sede Princeps utitur. Atque id hodie duabus partibus constat: nominatione novi Episcopi, quæ in locum electionis successit; & collatione beneficiorum simplicium, ut vulgo audiunt, sine cura, redituumque Episcopalium perceptione, quamdiu vacaverit sedes. Quibus ita deductis Burnetus porro statum hodiernæ, quam diximus, controversiæ exhibet, Jesuitarum Gallorum artificia describit, ac denique latissime differit de calamitatibus Reformatorum, quibus nunc per illius regni fines premuntur. Quod attinet primum, contendit Rex Galliæ regaliam sibi jure majestatico competere, nec expectandam eo nomine esse Romanæ sedis indulgentiam. Proinde in illis etiam provinciis, quæ nondum suberant Regi, cum cogeretur Concilium Lugdunense, in quo ipsi assertum est jus Regaliæ, sed quæ post ea tempora unita regno Franciæ hæreditario, vel per liberam gentium subjectionem, vel per testamenta aut nuptias fuerunt, se alteram Regaliæ partem, (de prima enim lis nulla est,) merito exercere non requisito Pontificis con-

 sensu

sensu. Ex adversa parte Pontifex disputat, Principibus Regaliæ jus ex munificentia Ecclesiæ deberi, omnesque adeo Ecclesias, in quibus nominatim nihil istorum jurium Principi cessum sit, ab ejusmodi onere liberas intelligi: quales sint in Gallia Ecclesiæ Languedoci, Provinciæ, Guiennæ, Delphinatus, & aliarum regionum, quæ tempore Concilii Lugdunensis suos dominos habuerunt. Hæc Pontificis sententia propugnata initio fuit ab Episcopis provinciarum, quas nominavimus modo, sed postea deseruerunt ipsam omnes, exceptis Præsulibus Alletensi & Apamiensi, quos ad finem usque vitæ Papa habuit autoritatis suæ strenuos defensores. Regias partes non parum adjuverunt Jesuitæ. Nam cum essent Innocentio XI minus propitii, quod is auditis Jansenistarum querelis, publice non paucas propositiones, quas Jesuitæ hactenus defendere ausi fuerant, condemnasset; existimarunt non esse sibi expectandam occasionem magis opportunam, de Pontifice vindictam sumendi, quam ortam auspicato controversiam Regaliæ. Sed ne ista agendi adversus Pontificem ratio eos, qui Romanam fidem, maxime in Gallia, profitentur, offenderet, utque ipsi suo simul odio in Reformatos indulgerent, consilium de extirpanda hæresi inierunt, paulatimque a Rege impetrarunt ejus executionem. De his omnibus fuse Burnetus, quem pressius sequi, dum brevitati studemus, non licet. Ipsa Tractatio, ad quam nunc accedendum est, electionem clerici ordinis, & dotationem reditusque Ecclesiarum a primo N.T. tempore ad præsens usque seculum evolvit. Ac initio quidem reliquarum etiam partium Christiani orbis meminit, in progressu vero intra Gallicarum regionum fines se continet, soliusque cleri Gallici historiam texit. Distinxit omnem historiæ tractum in sex periodos, quarum prima trecentos annos complectitur, porrigens se usque ad Concilium Nicænum. Sub nascentis Ecclesiæ exordium Apostolos electionem sorti commisisse invenimus, & sic a supremo pastore expectasse, quem vellet e duobus sacro officio initiari. Postquam deinde inter dotes divinitus immissas numerarent rationem discernendi spiritus, cœperunt ipsi destinare functioni Ecclesiasticæ, quem e pluribus idoneum maxime reputassent. Functis vita Apostolis auctoque passim Christianorum numero, ad populum devoluta electio est, quum & Episcopos & Diaconos legi suevisset de grege, cui debebant præesse. Post conversionem denique

Con-

Constantini, a plebe ad communitatem, h.e. ad publicum civitatis concilium jus eligendi Ecclesiæ ministros pervenit, ut seditionibus popularibus omnis ansa præcideretur. Stati Ecclesiæ reditus in hac periodo nulli fuerunt. Qui divitiis affluebant, inter pauperes distribuebant ipsi, quantum videretur. Alii voluntarie offerebant Episcopis, ipsorumque placito committebant divisionem. Sed cum quorundam cœtuum ea esset inopia, ut alere pastores suos difficulter possent, coacti sunt hi artibus manuariis victum quærere, profanisque negotiis se miscere, & in ditiorum domibus rei familiaris esse administratores. Qui mores, utut minime cum sacra dignitate convenirent, extirpari tamen, ubi semel invaluissent, non facile potuerunt. Secundæ periodi terminus alter est concilium Chalcedonense. Hanc inchoat vocatio Athanasii ad Episcopatum, quam non ab Alexandro Athanasii antecessore, quod affirmat Sozomenus, sed antiquo more a populo, assistente universo clericorum ordine, factam esse Burnetus demonstrat. Eo mortuo invaluit Alexandriæ novus ille ante memoratus mos eligendi, quem Theodoretus his verbis descripsit: in Athanasii demortui locum universus clerus, quique magistratum gerebant, aut in dignitate erant constituti, eligebant Petrum, applaudente populo. Ab obitu Constantini varie conturbata fuit electionis ratio, partim ob dissensum variarum religionum, partim ob divitiarum honorumque amplitudinem, quam sacer ordo spondebat. Horum enim alterum plebem eligentem in partes scidit, alterum homines arrogantes & voluptuosos stimulavit, ut illicitis quibusque modis eligentium vota sibi conciliarent. Utriusque non pauca exempla Burnetus ex monumentis ejus temporis deprompta recenset. Præterea dissimulari non potest, cœpisse illis temporibus Imperatores peculiarem curam gerere circa eligendum Episcopum illius civitatis, in qua sedem regiam fixerant: sæpe etiam Præsules grandævos factos, sibi nominasse successores. Sed horum neutrum eligendi libertatem populo abstulit, nec Canonum sanctiones evertit. Cæterum Constantius & Imperatorum alii in hoc intervallo annorum, Ecclesias cum mobilibus tum immobilibus bonis liberaliter auxerunt, ordinemque Ecclesiasticum ab oneribus munerum publicorum & exactionibus censuum exemerunt. Sic, ut non omnium, potiorum tamen Ecclesiarum fixi reditus fuerint, donec everso per barbaros Imperio

rio occidentali, Ecclesiæ quoque facies immutata est. Illud memorare hic juvat. Cum Episcopi nepotum suorum curam habituri bona Ecclesiæ invaderent, clerici post mortem cujusque præsulis non dubitarunt omnem ejus hæreditatem fisco sacro inferre; qua occasione non tantum ea abstulerunt, quæ ex administratione redituum Episcopus retinuerat, sed simul quæcunque ipsi supererant e patrimonio. Hanc igitur deprædationem, ut injuriam, vigesimo secundo canone Concilium Chalcedonense clericis interdixit, de qua in sequentium temporum enarratione Burnetus late scripsit, cum eam invenisset regaliæ juri ansam dedisse. *Tertia periodus* complectitur, quicquid in Ecclesia orientali a Zenonis imperio per mille fere annos, usque ad captam a Turcis urbem contigit. Principes tum quidem partim aperta vi, partim clandestinis artibus ad Episcopale fastigium suos evehebant. Nulla tamen sanctione abrogatus est antiquus electionis modus. Immutavit eam nonnihil Justinianus jubens (Nov. 123 c. 1.) *clericos & primates civitatis in tribus personis decreta facere, e quibus melior ordinaretur electione & periculo ordinantis.* Principi tamen nullas esse in electione partes voluit. Quamvis, si historiis habenda sit fides, ipse & fecerit & dejecerit Episcopos pro lubitu. Exinde in pejus semper res abiit. Cumque vulgariter Episcopi ad nutum Imperatoris ordinarentur, invaluit apud Græcos scriptores, ut si quem Præsulem laudare vellent, hunc a populo assistente Clero dicerent electum; si quem reprehendere decrevissent, Imperatoria autoritate evectum scriberent. Sequentibus seculis inolevit mos in oriente, Pontificum Romanorum vigilantia ex occidentali Ecclesia ejectus, quo Principes per baculum Episcopalem sacram dignitatem conferebant eo ordine iisque ceremoniis, quas e Codino Burnetius describit. In ista tot seculorum serie vastis opibus aucta est Ecclesia, privilegiis amplissimis ordo sacer munificentia Principum, contigitque sub Justiniano, omnem clerum a tutorum munere publico eximi, a quo solo hactenus excusati non erant. Cæterum memorabile est, anno 1150 Michaelem Comnenum Imperatorem condemnasse jus Regaliæ, quod tunc exerceri cœperat, & sanxisse, ne thesaurarii regii exinde Episcoporum decedentium bona auferrent, vacantisque sedis reditus caperent, sed illa quidem testantium voluntati & legibus de hæreditate intestatorum latis,

hos

hos vero clericis ejus Ecclesiæ relinquerent. *Periodus quarta* incipiens ab everso Romanorum imperio, currit ad tempora Caroli M. ubi dici non potest, quantis calamitatibus barbaræ nationes, in Italiam omnesque provincias Romanis subjectas effusæ, florentissimas regiones affecerint. Antiquæ tamen leges, donec in nova Dominia orbis noster divideretur, obtinuerunt, nec tunc quicquam immutatum in Ecclesia fuisse constat. In Gallia Clodoveus, cum sub initium seculi sexti ad veram fidem converteretur, immensis clerum donationibus cumulavit, & propterea plus sibi in eligendis episcopis sumsit. Sed Clotarius ejus successor, cum crederet nimis amplos Ecclesiarum reditus esse, eos iterum diminuit, sibique jussit ex annuis censibus tertiam partem numerari. Post eam ætatem Episcopi conversis in gladios baculis pastoralibus, in bellum egressi sunt, pro suo quisque Principe, quos quidem complures Gallia tum habebat, nondum inducta in hoc regnum consuetudine, quæ primogenito fratrum reliquos subjicit. Qui inde a Clotario e Merovingorum stirpe Galliam tenuerunt, quamvis antiquos canones de electione non abrogaverint, multis tamen modis jus illud universo populo assertum circumscripserunt. Postquam ad Carolum M. delatæ res essent, isque Longobardos in Italia debellasset, quo gratum animum testaretur Pontifex, in Synodo generali constituit, ut Carolo M. jus esset omnes Episcopos & Archiepiscopos per universum imperium nominare. Sed non ita multo post Carolus liberum eligendi jus populo & clero restituit, aliisque sanctionibus prudentissime statum Ecclesiæ formavit. Reditus clericorum per hanc periodum multum aucti sunt decimis, quas post Turonense Concilium & Matisconense aliud populus primum obtulit. Eæ ut convenienter exsolverentur, Carolus legibus conscriptis effecit. *Periodus quinta*, quæ ad Philippi Augusti tempora extenditur, corruptos clericorum mores, multumque mutatam Ecclesiæ faciem exhibet. Principes tunc ubique investiebant Episcopos annulo & virga, ut ejus ævi Scriptores loquuntur, & tantum non omnia sibi in eligendo novo præsule vendicabant. Cujus rei hæc erat ratio, quod eo tempore bona Ecclesiæ immobilia ex allodialibus, ad quorum similitudinem censum ordinarium pendebant, fierent feuda beneficiaria, quod nomen in isto annorum cursu primum inventum

Bbbb 3 esse

esse constat. Nam ut ob hujusmodi feuda, quæ Principes domesticis suis & militibus in ornamentum virtutis conferebant, certum armatorum numerum, quandocunque placitum esset, in aulam mittere oportebat; sic Episcopis nunc idem onus imponebatur, ablato ab ipsis illo, quod diximus, pendendi consuetum censum annuum. Cumque ita convenirent bona Ecclesiæ cum feudis laicorum, putatum est porro convenire debere etiam in illo, quod feuda, morientibus absque mascula prole dominis, in manum Regis cadant, eique jus sit pro lubitu aliis eadem donandi. Sic ergo conclusum est, non immerito vacantes Episcopi reditus a Principe percipi, imo æquum esse designari ab ipso personam, quæ priori domino in bona succedat. Auctis & firmatis hoc pacto juribus Principum in bona Ecclesiæ, Episcopi quoque ex altera parte potentia & dignitate creverunt. Nam præter spiritualis jurisdictionis arbitrium, indultum ipsis fuit, ut de rebus cujuscunque generis, quæ in suis ditionibus emergerent, cognoscere per defensores Ecclesiæ, quos Galli Vicedominos appellabant, possent. Hi successu temporis non raro cum præfectis regiis contenderunt, prætexentes se causam agere Sanctæ Ecclesiæ. In Periodo sexta, quæ a Philippi Augusti ætate ad hoc usque seculum se porrigit, Burnetus ex mille abusibus, qui tunc in Ecclesiam irrepserunt, prolixius Regaliæ jus describit, docetque Philippum Augustum in testamento, quod in bellum sanctum profecturus scripserat, de utraque Regaliæ parte disposuisse. Pontifices, utut se initio Regibus opponerent (quod imprimis Gregorium septimum autoritatis suæ conservandæ studiosissimum fecisse certum est) tandem tamen acquieverunt: suntque inter Canonistas non pauci, qui cum animadverterent, collationem beneficiorum, etiam illorum, quæ sunt sine cura, esse actum spiritualem, qui exerceri a laicis nec debeat nec possit; Regis tamen jura defensuri, scripserunt, Principem oleo sacro unctum sustinere duplicem personam, *ex Ecclesiastica & civili capacitate compositam*: tum speciatim, Regibus Galliæ quamprimum coronati sint, locum inter Canonicos Ecclesiarum, Andegavensium, Turonensium, & Pictaviensium deberi, quæque sunt alia. Postquam ergo per plura secula Gallorum Reges ea jura exercuissent, cumque omnis Europa, papalis oppressionis pertæsa, excutere jugum tam grave laboraret, coivit anno 1431 Concilium

cilium Basileense, quod Pontificis Romani autoritatem in immensum auctam imminuere conatum est. Ejus decreta a Gallis avide excepta sunt, & confirmata in pragmatica sanctione Caroli VII. Quæ sanctio uti maxime adversa erat arcanis Pontificiis, ita laboratum diu fuit omnibus modis, ut eam Reges Galliæ revocarent. Cui desiderio Paparum satisfecit Ludovicus XI, politicis rationibus ad id motus; sed contradicente Parliamento, quod huic sanctioni, tanquam fundamento libertatis Ecclesiæ Gallicanæ insistendum esse clamabat. Deinde Franciscus I ad regiam dignitatem provectus, aulam Pontificiam sibi conciliare studens, cum Leone X sic transegit, ut intra sex menses a morte Episcopi Rex nominaret successorem, quem Papa confirmaret, nisi justissima esset causa dissentiendi. Quantumcunque huic conventioni, quæ *Concordatum* vulgo nuncupatur, se Galliæ Status opposuerint, nunquam potuit vel Francisco vel Successoribus persuaderi, ut eam rumperent. Quid autem a morte Francisci ad hodiernum Galliæ Monarcham factum fuerit, distincte Burnetus peculiari capite exposuit, placuitque in appendicem rejicere omnes literas, quæ durante disputatione de jure Regaliæ conscriptæ sunt. In universi operis conclusione, quid sibi de Regalia videatur, paucis aperuit. Ejus hæc est summa: *quamcunque soli partem certæ alicujus regionis subesse censui imperantis, eique vel ordinario & definito, vel arbitrario & casuali. Esse sane in æstimandis subditis naturalem æquitatem observandam Principi; attamen & hanc negligenti parendum.* Hinc concludit: vacantis sedis reditus, tanquam partem census ita per leges ordinati, jure a Principe aut ab iis, penes quos est τὸ κύριον percipi. Porro, quod beneficiorum Ecclesiasticorum collationem attinet, scribit, *aliud esse spiritualem potestatem, aliud ejus applicationem ad subjecta.* Adeoque Principes existimat applicare potius sacram autoritatem personis a se nominatis, quam conferre.

NOUVEAU TRAITE' DE LA REGALE, PAR feu Mr. de Larroque.

h. e.

h. e.

Tractatus novus de Regalia, autore Dn. Larroquio.

Roterodami apud R. Leers 1685. in 12.

PRodiisset in publicam lucem illico post enatam de Jure Regaliæ controversiam hic libellus, nisi obstitisset autoritas Præsidis Rotomagensis, qui nolebat Monarchæ Gallici causam adversus Romanum Pontificem defendi ab homine Reformatæ religioni addicto, ejusdemque fidei publico doctore. Postquam vero in vivis esse desiit Autor, magis propitiam fortunam habuit opusculum, quippe quod apud Batavos nuper excudi meruit, quodque, ut præfatio spondet, aliæ lucubrationes ejusdem Larroquii Latino idiomate excipient. Defensurus, ut innuimus, Regem suum Autor, proponit hic succincte, quam potestatem inde a Clodoveo ad hæc usque tempora Reges Galliæ in Ecclesiam exercuerint, docetque ex perantiquis juribus Regis esse, de quibus hodie Pontifex immerito litem moveat. Libellum in aliquot capita partitur, habita ratione trium classium, in quas vulgo dividi omnis series Regum Galliæ solet. Dum ad Clodoveum & ad successores libertatis Ecclesiæ Gallicanæ originem refert, unum alterumque exemplum ex historia promit, unde constet, omnes Episcopos jamdum ipsorum nutu & voluntate fuisse creatos. Quæ vero ex illorum temporum vetustate assumi ab aliis solent, ad probandum, si non ubique & semper, saltem aliquando, & per maximam partem Galliæ liberam Episcoporum electionem obtinuisse, ea vel refutat vel dissimulat, ut non injucunde conjungi a Lectore cum hoc tractatu ante memoratus libellus Burneti hic de eodem argumento possit, quippe cujus auctor in diversam sententiam pronior, Clodovei quidem successores aliquos fatetur sibi plus in Ecclesiam potestatis, quam aliarum regionum Principes, sumpsisse, sed communem tamen per omnem Europam, adeoq; etiam per Galliam consuetudinem fuisse probat, ut Episcopi ab universo populo legerentur. Concilia scribit Larroquius se Regum juribus diu multumq; opposuisse, ab aliquibus autem non invitis ea fuisse agnita, in quorum numerum reponit Concilium V Aurelianũ, quod Regis autoritatem & consensum electioni populi ac cleri Canone X junxerit; quamvis eam Canonis partem in

in plerisque exemplaribus deesse ex Sirmondo Burnetus memorat. Postremorum capitum uno Larroquius docet, jura Ecclesiastica Regni Galliæ non potuisse a quibusdam Regibus alienari, aut in Pontificis gratiam imminui: altero respondet ad palmariam rationem, quam allegant, qui partes Pontificis adversus Regem tuentur, depromptam e verbis constitutionis 12 Concilii Lugdunensis, quod tempore Gregorii X anno supra millesimum ducentesimo septuagesimo quarto coivit. Asserit Gregorium in eo consessu non examinare voluisse jura Regis Philippi, sed reliquisse res in eo statu, in quo tunc erant; adeoque nihil facere allegatum canonem ad definiendam controversiam, quæ hodie emersit, & de qua illo tempore nemo cogitaverat.

IN CLAVDII CLAVDIANI LIBROS DE RAptu Proserpinæ Commentaria, Italicis textum Musis explicantibus, auctore Nicolao Bissio, Nobili Bergomensi &c.

Mediolani ex typograph. Ludovici Montiæ Anno 1684 in fol.

QUanquam Claudii Claudiani, prægloriosissimi illius Poetarum, uti in tabula Romæ marmorea suo merito salutatus est, opera luculentissimis notis a Parrhasio, Demstero, Delrio, Cluverio, Barthio & Heinsio aliisq; jam sint collustrata, temperare tamen sibi Nic. Bissius non potuit, quin & in illis elucidandis vires suas periclitaretur. Aggressus autem primum est libros Poetæ hujus de Raptu Proserpinæ, quantum quidem illorum ad nostra usque tempora perlatum est. Factum enim, ut aut persecutionem operis neglexerit Poeta ipse, aut quod vero magis est affine, injuria temporum, quicquid illorum librorum fuit reliquum, non sine ingenti, & tantum non deploranda jactura interierit. Egit autem Bissius in lucubrationibus suis sane quam prolixis non mythologum tantum, dum poeticorum sensuum arcana ex philosophia physica ac morali detegit, sed & grammaticum aut vocabulorum interpretem; siquidem omnia cum pulvisculo percenset, non ullum temere vocabulum, quam no-

tissimum etiam ac minutulum, prætergressus. Deinde ut se pariter ac lectorem delectaret, ea quæ Latinis iisque vere heroicis Musis decantavit Claudianus, Italicis ubique sub finem Commentariorum suorum reddidit, ita quidem, ut memor præcepti illius Horatiani, non verba, sed sensum fuerit sectatus; unde, quanquam sententiarum ubique fuerit tenacissimus, aliqua necessitate metri superaddidit, quædam imminuit, nonnulla etiam leviter commutavit. Cæterum cum dividiæ sint inter autores de Claudiani patria, aliique, ut Gyraldus & P. Crinitus cum Sidonio Apollinari Ægyptium; alii, ut Petrarcha, Laudinus, Collutius & Volaterranus Florentinum eum faciant, Bissius in vita Claudiani commentariis suis præmissa, utramque sententiam conciliandam esse existimat, dicendo, poetæ hujus patrem, Florentiæ utique civem, patrio solo mercaturæ gratia relicto in Ægyptum secessisse, ibique uxore ducta Claudianum ex ea suscepisse, Claudianumque adeo jure nativitatis esse Ægyptiacum, sed jure originis Florentinum. Porro uti Claudianus Florentinum nactus est Mæcenatem, clarissima nobilitate virum, omnique literarum genere insignem, qui & de re rustica Græce scripsit: ita & Bissius non alium commentariorum horum in Claudiani libros quæsivit patronum, quam Florentinum, Serenissimum nempe Cosmum de Medices, Magnum Hetruriæ Ducem VI. Huic enim tanquam incomparabili literatorum Mæcenati lucubrationes hasce suas dedicavit. Addidit etiam in fine vastum rerum notabilium, quæ in hoc volumine continentur, indicem, imo & indicem errorum maxime notabilium, in hac impressione, ut loquitur, animadversorum.

POMPEJI SACCHI PARMENSIS, IN PATRIO Lyceo Publici Med. Theor. Professoris, Iris Febrilis, fœdus inter antiquorum & recentiorum opiniones Febribus promittens.

Genevæ, apud Leonhardum Chouët, 1685 in 8.

Quam detestabilis ac periculosus syncretismus religionum, tam necessarius ac proficuus contra opinionum medicarum est, præprimis hoc feracissimo controversiarum seculo, ubi quilibet si non novi,

novi, peculiaris tamen aliquid in theoria æque ac praxi medica statuit. Equidem jam dudum summam hujus Syncretismi Medici necessitatem clarissimus in hac Phylurea Medicus ac Professor Publicus D. Paulus Ammannus in præfatione ad Medicinam Criticam ursit, hucusque tamen labor adeo laudabilis a paucis serio est susceptus. Præconium itaque meretur nostri Auctoris conatus, qui omnis eo tendit, ut circa illam maxime vexatam febrium doctrinam veterum hypotheses cum recentiorum placitis amicabiliter conciliet. Primo namque febris definitionem ex Avicenna tradit, cumque hac, Helmontii, Willisii, Sylvii, aliorumque convenire ostendit. Progreditur postmodum ad causas in febribus a Galeno incusatas, scilicet motum corporis ac animi, viciniam & admixtionem rei calidæ, obstructionem, putredinem, ac sanguinis adustionem, deque his prolixe satis, inprimis tamen de ultimis duobus, & priscorum æque ac modernorum sententiis differens, tandem cum Helmontii ac Willisii causis, Archeo puta irato, fermentatione, accensione, ac effervescentia sanguinis, conciliat. Deinde de modo quo fiunt febres, item de differentiis illarum tam essentialibus quam accidentalibus ex mente veterum loquitur, iterumque nec in his recentiores dissentire probat. Denique de ratione curæ concordantiam exponit; nulla namque alia hodie medicamenta ad profligandas febres, tam intermittentes quam continuas, tam benignas quam malignas, a Sylvio & Willisio (qui instar omnium recentiorum ipsi sunt) esse præscripta, quæ non apud antiquissimos etiam reperiantur, vel saltim cum Sennerti methodo medendi non consonent. Sic undiquaque conciliatorem strenuum egit noster; unico tamen in loco, nimirum capite XII, mediatoris relinquit partes, suamque propriam sententiam profert. Controvertitur autem isto in loco de causis intermissionis febrium & typo, sive (prout Auctori efferre placet) periodicatione earum, de quibus hanc sententiam profert. Scilicet supponit, febris intermittentis causam proximam consistere in aliqua substantia peregrina sanguini & cordi communicata, ex qua effervescentia illa dependeat. Deinde ulterius statuit, illam substantiam in quolibet paroxysmo, vel per transpirationem insensilem, vel per vias urinarias ejici, nihilominus ad reditum novi paroxysmi novam quoque materiam sanguini advenire ex intestinis, per vasa lactea, ductum thora-

cicum ac venas. Porro naturam hujus ſubſtantiæ putridam aut ſaltim combuſtam ſtatuit, ejusque origines ex mora diuturna propter obſtructionem vaſorum deducit. Tandem quod concernit recurſum paroxyſmorum, imaginatur ſibi acrem illam ſubſtantiam diſrumpere obſtacula, ac abire ad maſſam ſanguineam, & quidem nunc cito in quotidianis, nunc tardius in reliquis intermittentibus. Sed ſumma cum modeſtia cuncta hæc proponit Auctor, dum nempe iſtam ex Medicorum variorum, præprimis tamen Williſii ac Sylvii opinionibus compactam ſententiam, Lectoribus ſuis non dictatoria voce, ſed ſolummodo pro phantaſmate ſuo commendat.

POMPEJI SACCHI PARMENSIS, MED. THEOR. Prof. Publ. Nova Methodus Febres curandi, fundamentis acidi & alcali ſuperſtructa.

Genevæ, apud Leonhardum Chouët a. 1685 in 8.

QUamobrem immediate poſt conciliationem veterum & modernorum de febribus opinionum, hunc tractatum de febrium cura fundamento acidi & alcali ſuperſtructa typis commiſerit Auctor, ejus rationem reddit præfatio ad Lectorem. Scilicet, utut illam Sylvii hypotheſin ab antiquorum opinionibus non diſcrepare agnoſcat, placuit tamen ipſi, hos recentiorum terminos, tanquam magis diſtinctos ac claros, in expoſitione curationis retinere, præ antiquioribus hac luce deſtitutis. Tribus vero ſectionibus abſolvitur hic tractatus, quarum ſingulis proœmium aliquod de materia tractanda præmittitur. In prima ſectione agit Auctor de febribus continuis, & quidem capite primo de acido & alcali, quatenus omnium mixtorum adeoque etiam ſanguinis ſunt principia. Cap. II loquitur de ſanguinis effervescentia præternaturali, conſtituens tres ejus ſpecies, immoderatam, debilem, & mediocrem, additis ſingularum cauſis. C. III de immoderatæ effervescentiæ cura ſermo eſt, adverſus quam laudat ex evacuantibus venæ ſectionem, leviora purgantia, vomitoria & clyſmata, ex alterantibus vero ſulphuris vitrioli, (cujus deſcriptionem apponit) uſum. C. IV curatio febris cum lenta effervescentia traditur, cujus cauſam quærit in acido quodam coagulante

lante, adeoque alcalina remedia propinat. Cap. tandem V, quomodo moderatæ effervescentiæ occurrendum sit, docet. Sectio altera continet intermittentes febres, ita ut cap. I causam frigoris cum succedente calore intenso, in acido ac alcali fundatam, una cum cura recenseat, cap. vero II, III, & IV febres, in quibus calor in minori gradu notatur, item in quibus nec frigus nec calor notabiliter excedunt, & tandem in quibus horror & tremor occurrit, exponat, ultimæ classis causas in alcali volatili quærens, curamque ad hujus correctionem dirigens. Denique Sectio III symptomata febricitantes sæpius affligentia, delirium puta, vigilias, lethargum, motus convulsivos, tussim, cardialgiam, vomitum, singultum, alvi fluxus, parotides & petechias, in undecim capitibus, cum causis singulorum ac ratione curandi distinctim examinat.

TRAITÉ DE L'EGLISE CONTRE LES HERETIQUES, principalement contre les Calvinistes.

id est,

Tractatus de Ecclesia contra Hæreticos, præcipue Calvinianos.

Lutetiæ apud St. Michalet. 1685 in 12.

INcomparabilem & invincibilem, si standum est *Doctorum Sorbonicorum* libello huic præfixis testimoniis, Ecclesiæ Romanæ propugnatorem sistimus, *Ludovicum Ferrandum* Advocatum Parlamenti Parisiensis. Hic ut *Jo. Claudio* Charentonensi Ecclesiastæ respondeat, ante omnia vexatissimam quæstionem de Ecclesia tractandam aggreditur, omni aut maxima argumentorum vi ex traditis Augustini contra Donatistas desumta. *Capite* itaque I Augustinus introducitur, promissionem Abrahamo de multiplicando semine ejus factam, ad diffusam per totum orbem Ecclesiam applicans, & successionem Pontificum Romanorum jam tum urgens. In his duobus characteribus Romanæ Ecclesiæ prærogativam versari certum esse putat Autor, & assentientem subjungit *Optatum* Milevitanum, nec aliud docere scribit antiquiores doctores Irenæum & Tertullianum,

num, licet hi de veritate doctrinæ ab Apostolis ad successores Episcopos propagata agant; præsupponit enim hanc quoque apud Pontifices Romanos semper & incorrupte conservatam fuisse. Ne quis autem Augustini postulatum de extensione Ecclesiæ per totum mundum pro hyperbole habeat, & dum non ubique terrarum Romanæ Ecclesiæ placita & ritus deprehendit, de veritate notæ characteristicæ dubitare incipiat, civiliter interpretandam esse phrasin illam monet, id est de multis orbis provinciis; nec obstare, quod angustioribus terminis includatur. Sufficere saltem hoc argumentum adversus Calvinianos, quemadmodum suffecerit contra Donatistas, quibus angulum Africæ quendam tenentibus, recte opposuerit Augustinus defectum extensionis, quam habet Ecclesia, & continuationem successionis Episcoporum doctrinam Ecclesiæ propagantium. *Cap. II* objecta diluere vult a Claudio & aliis, qui ex testimoniis Hieronymi potissimum & Hilarii contendunt, fuisse tempora, ubi vix reperiri potuit jactata illa Ecclesiæ dilatatio, Arianismo puta per orbem vigente. Licet enim negari nequeat, pauciores tum fuisse orthodoxos quam hæreticos, illorum tamen numerum per se sat magnum & in tot loca distributum ait mansisse, ut nihilominus universalitatis notam retinuerit; tanto quidem magis, quia in Episcopis veritatis professoribus, & Martyribus Arianam persecutionem perpessis fidelitatis & sanctimoniæ experimenta dederit, & magna licet sui parte obscurata, corpus tamen in Pontifice & Episcopis, fidelibusque aliquibus conspiciendum exhibuerit. Multus deinde est in refutandis, quæ *Episcopo Meldensi* Claudius responderat de septem millibus, quos Deus veros sui cultores in corrupta Ecclesia Israeliticæ reliquos se habere, Eliæ Prophetæ revelaverat, quibusque comparare Claudius voluit, qui ante cœptam reformationem in Romana Ecclesia puritatem doctrinæ retinuisse existimantur. *Cap. III* disputat contra objectiones, quas Protestantes ab interruptione Pontificii muneris, per intrusos, sceleratos, monstrosos (quales aliquando sedem Romanam occupasse *Baronius Cardinalis*, Annalium scriptor ipse tradit) formare solent; eamque vel interruptionem vel corruptionem nihil officere statuit legitimæ successioni, & in ea fundato Ecclesiæ characteri: adversus enim Præsules male moratos secundum Augustinum remedium esse ex observatione præcepti Christi Matth.
XXIII,

XXIII, 3: *Facite quæ dixerint, secundum vero ea, quæ faciunt, nolite facere.* Provisum scilicet a Deo, ne ex cathedra illa, perinde ac ex Mosaica, doceri aut pronunciari quidquam possit, nisi orthodoxum: concludit hæc laudibus Pontificis, qui nunc præest, Innocentii XI. *Caput IV* oppositum est definitioni Ecclesiæ, qua Claudius utitur, ut eam restringat ad fideles, exclusis hypocritis & malis, eamque opinionem cum Donatistis communem illum habere arguit. Sed concessa definitione Claudii, manifestum tamen esse ait, Ecclesiam Reformatam non esse illam, quam definire voluit, veram Ecclesiam, quia non saltem fideles sive pii & justi, sed & mali & impii in ea inveniantur: id quod exemplo violatorum a Luthero & aliis votorum monasticorum, maxime evidens esse existimat. Addit argumenta contra invisibilitatem Ecclesiæ, & elevat Claudii responsum, qui distinctione visibilitatis *individualis, & indistinctæ* sive complexæ, sese expedire voluit, sufficere dicens, ut prædicari de aliquo cœtu possit, in eo esse vere fideles & electos, licet demonstrari nequeat, qui sint. Urget e contrario *Ferrandus* cognitionem sive visibilitatem distinctam, claram, personalem, determinatam, quæ scilicet ex notis & characteribus illis, quos Romana habet Ecclesia, conspici possit, sine exploratione interioris bonitatis, sive fidei singulorum. *Cap. V* persequitur eadem, & respondet ad illa, quibus Claudius definitionem suam stabilire voluit, imprimis ad dictum *D. Pauli Eph. V, 27.* idque non, ut *Bellarminus*, synecdochice de fidelibus & electis, sed de statu Christianorum in baptismo intelligi vult. Testimonia vero Patrum, qui puritatem immaculatam & perfectam Ecclesiæ requirere videntur, ad sanctitatem doctrinæ & Sacramentorum referenda esse putat, notatque Augustinum ea, quæ Claudius allegat, retractasse; sufficere itaque ad Ecclesiæ sanctitatem sanam doctrinam, imo etsi *spiritualiter* separetur peccator ab Ecclesia, ut locutus est Augustinus, manere tamen, si professionem externam teneat, unitum Ecclesiæ *realiter, vere & effective*, & a Deo *inhabitari præsentia reali & effectiva, etsi non gratiosa sive spirituali.* Respondere denique vult Claudio, ab unitate Ecclesiæ militantis & triumphantis, quæ stare nequeat, nisi utraque ex sanctis & fidelibus constet, argumentanti, adducendo Augustini responsionem ad eandem objectionem Donatistis datam; docetque in eo saltem essentialiter convenire utriusq; Ecclesiæ mem-

membra, quod eadem fidei capita credant; sanctitatem vero, quam triumphantis membra habent, non competere illis ideo, quod membra sint Ecclesiæ, sed quod Deum jam possideant, & æternum sint possessuri. Sic efformata & asserta, ut putat, Ecclesiæ idea, *cap.VI* ulterius progreditur, & evincere vult, Ecclesiam Romanam, quæ confitentibus adversariis semel vera fuerit, nunquam posse titulum illum amittere, neque unquam ab illa separationem fieri posse, non ob morum depravationem, non ob errores in fide, imo nec ob idololatriam. Prius illud de perpetua Ecclesiæ fide conservanda, consequens quidem est ex opinione autoris, cui Romana & universalis Ecclesia unum idemque sunt: & in iis, quæ ex Augustino contra Donatistas, ob morum corruptiones separationem orsos adducit, consentientes haud difficulter habet Protestantes, sed non æque in cæteris, quæ hoc capite, de non deserenda, ne ob hæresin quidem & idololatriam Ecclesia adstruit, & ex historia Israelitica aliisque argumentis probare nititur. Multo minus lis finita erit per ea, quæ *cap.VII* ex Augustini certaminibus cum Donatistis prolixe refert & Claudio objicit. Hic enim cum aliis Protestantibus, differentiam inter suam & Donatistarum causam nondum agnoscet refutatam esse. Donatistæ enim in dogmatibus Ecclesiæ sui temporis nihil reprehendendum habuerunt, & ideo ob morum solummodo & disciplinæ, quem urgebant, defectum, Catholicos pro paganis immerito traduxerunt, ita ut qui ex illis ad se transibant, illicito plane ausu & hæretica pertinacia rebaptizarent. At Protestantes reformationis tempore utique de dogmatum falsitate querebantur, eorumque correctionem poscebant. Manet itaque capitalis hæc controversia: ***an fas fuerit Principibus & populis emendationem doctrinæ non minus quam morum, quam obtinere querelis precibusq; suis a Romana Ecclesiæ Antistitibus non potuerunt, suo jure & arbitratu & absque schismatis crimine procurare.*** Ab hac quæstione pendet, ut facile apparet, dogmatum, quorum corruptio justam separationis causam præbere potuerit, examen & discussio, quam tamen cum aliis novis disputatoribus *Ferrandus dicto c. VII, p.393.* omnino superfluam habet, & ad condemnandam omnem separationem sufficere existimat, si modo monstretur, ubi sit Ecclesia. Observabunt tamen, si qui cum illo in arenam descenderint, (id enim nostri nunc non est

est propositi,) ipsum quem omnibus pene libri paginis exscribit Augustinum, veritatem doctrinæ in disputatione de Ecclesia præsupponere. Nam *Epist. 48.* (quam p. 278 a Ferrando allegatam legimus) adversus Donatistas profitetur, neminem ex Orthodoxis Ecclesiam quærere *in justitia morum, sed in divinis scripturis*; & Manichæis Catholicæ quidem Ecclesiæ titulum, & universalem consensum & successionem Episcoporum, sed ita objicit, (cap. IV contra epist. Manich.) ut illa *vincula teneant in Ecclesia Catholica eos, quibus propter intelligentiæ tarditatem vel vitæ meritum veritas nondum aperte se ostenderit*: addit vero: *si manifesta monstretur*, quam Manichæi pollicitabantur, *veritas, præpositurum se esse eam omnibus illis* externis, *quibus se in Catholica Ecclesia teneri* paulo ante dixerat. Videatur locus integer, Latine in epilogo hujus tractatus adscriptus p. 429. Unde mentem Augustini longe aliam fuisse conjicere licet, quam ut unionem, absque dogmatum veritate, solum propter externa illa præjudicia, servandam esse existimaverit. Sed hæc alio loco disquirenda sunt.

REPONSE A L' APOLOGIE POUR LA REFORMATION, pour les Reformateurs, & pour les Reformez. &c.

id est,

Responsio ad Apologiam pro Reformatione, Reformatoribus & Reformatis; in qua tractatur de statu monastico; de viduis secularibus & religiosis: de secundis & ulterioribus nuptiis: de veri martyris qualitatibus: de ceremoniis Ecclesiasticis: de Sacra Scriptura: de ecstasibus & visionibus: de cœlibatu Clericorum, & aliis quibusdam materiis ad religionem pertinentibus.

Lutetiæ, apud St. Michalet 1685. in 12.

Libro *Ferrandi* de ecclesia alium ejusdem auctoris subjungimus, non minoribus encomiis a Theologis Parisiensibus *Coquelino*,

Fraßenio, *Luillerio*, *Baßilio* & *Malcto* ornatum, quo notißimo tractatui Apologetico pro Reformatione, ſive *Hiſtoria Calviniſmi & Papiſmi parallelæ*, cujus in Actis noſtris non uno loco mentio facta eſt, reſpondere ſategit. In præfatione exemplum *Origenis* ſequendum ſibi proponit, qui monenti *B. Ambroſio*, ut *Celſi* calumnias adverſus Chriſtianos refutaret, primo reſtitit, & ſilentium prætulit, quod apologiam optimam Chriſtianorum non in verbis, ſed in pietate & ſanctimonia conſiſtere putaret; poſtea tamen ad confirmandos fidelium animos calamum ſumſit. Modeſtia autem adverſus Hiſtoriæ Parallelæ autorem ſe uſurum, ex iisdem promittit rationibus, quas olim B. Auguſtinus allegavit, cum contra Manichæos manſueto ſtylo uteretur; optatque hunc inſtituti ſui eventum, ut adverſarium victorem potius erroris, quam a ſe victum ſiſtat, exemplo Luciferiani illius, qui teſte Hieronymo, refutanti ſe orthodoxo cedens, dixerat: *Non ſolum te viciſſe exiſtimes; vicimus utique uterque noſtrum: palmam refer tu mei; ego erroris.* Diſſertatio libello præmiſſa eſt, in qua Autor ea, quæ Regio imperio adverſus Reformatos in Gallia ad Eccleſiam Romanam reducendos, tunc agebantur, & tunc dirutis omnibus eorum templis & ſuppresſis cœtibus, abolitisque edictis quibus nitebantur, exitum, quem ſcimus, habuerunt, partim negat ut falſa, aut in majus exaggerata; partim exemplo *Honorii* Imperatoris contra *Donatiſtas* vi agentis, & multis *Auguſtini* approbationibus (quas adſcribit) defendere voluit.

Tractatus ipſe duas habet partes. *In prima* Cap. I ex patrum dictis, conciliorum decretis, pontificum reſponſis, nuptias monialium, adverſus Apologiſtæ excuſationes, vel improbatas dignasque pœna ac cenſura judicatas, vel plane annullatas fuiſſe vult evincere, eaque occaſione multa erudite de ætate virginum, quæ ad abjurandas nuptias, ſive ad velum admittebantur, commentatur, autori, ut videtur, Rom. Catholico, quem non nominat, oppoſita. Hoc ipſo capite, paragrapho altero, de viduis tractat, quæ vel cum renunciatione nuptiarum, vel ſine ea, Eccleſiis ſeſe addicebant, ex quibus Diaconiſſæ ſumebantur. Prioribus nuptias plane interdictas fuiſſe aſſerit, at non poſterioribus; his enim etiam ſecunda, tertia, imo quarta vice nubere licuiſſe; quamvis multi ex Patribus, quædam etiam concilia nonniſi prima matrimonia probarint. Infert ex his omnibus

mnibus, quæ variorum autorum adſcriptis teſtimoniis firmat, male facere Apologiſtam, & Apoſtolis atque Patribus repugnare, dum ſcribit, cœlibatum antiquis incognitum, & religioſis utriusque ſexus permiſſum fuiſſe ut nuberent, ſi continentiam ſervare non poſſent. *C. II* adductis itidem teſtimoniis Monachos veteres, poſt ſumtum habitum, ſive veſtem monaſticam, nuptiis abſtinuiſſe oſtendit. *Cap. III* reſpondet ad objectam ab Apologiſta autoritatem *Athanaſii* & *Auguſtini*: illum ait loqui de matrimoniis Epiſcoporum ante Epiſcopatum contractis; hujus vero opinionem, quod ſcilicet ordines ſacri non impediant matrimonium, quæ in jure Canonico *Can.* nuptiarum *c. 27. &c.* Quidam *diſp. 17.* refertur, ab Eccleſia reprobatam eſſe. Cum vero & hic & alii Patres damnent eos, qui cœlibatus votum ſeu promiſſionem violantes ad nuptias convolant, & Reformati priorum quatuor ſeculorum tempora pro Eccleſia pura & vera habeant, ſequi inde putat, *Zwinglium*, *Lutherum* aliosque, qui ſpretis quibus obligati fuerant votis, uxores duxerunt, graviter peccaſſe & damnatos eſſe, adeoque pro reformatoribus Eccleſiæ haberi non poſſe. *Cap. IV* relatis veterum variis opinionibus de origine monachatus, ita conciliari eas poſſe ſtatuit, ut dicatur, prima ejus fundamenta ab Elia Propheta, inde a filiis Prophetarum, a Rechabitis, & Eſſeniis, tum a Joh. Baptiſta & Apoſtolis, aliquibus etiam ſolitariis ante *Paulum & Antonium Ægyptios* deſignata fuiſſe, ſed hos pro monaſticæ vitæ autoribus & ordinatoribus habendos. Antonium certe innumeros diſcipulos feciſſe, eorumque exemplum in occidentem propagatum fuiſſe, ſed ita ut ab initio ſolitariam & cœlibem vitam apud ſuos quisque domi ageret, ut ex *Pammachii* & *Marcellæ* hiſtoria a D. Hieronymo relata, conſtare poſſit: eodem tamen tempore conſtrui monaſteria cœpiſſe, in quibus communi victu & pullo aut fuſci coloris habitu monachi monachæque uterentur. Rejicit vero *cap. IV* (per errorem bis numerato) *Eraſmi* ſententiam, de ſtatu monaſtico, qualem in vita B. Hieronymi a ſe ſcripta figuravit, ex quo Apologiſtam hauſiſſe ſua & in pejus auxiſſe arbitratur. Dein *cap. V* ex Hieronymo ipſo probare nititur, monachos jam tum obedientiæ voto conſtrictos fuiſſe, & Hieronymum ab adverſariis allegatum, de abuſibus, non vero de regulis loqui. *Cap. VI ad X usque* de aliis vitæ monaſticæ inſtitutis agit, eaque laudat

eodem quo ſupra fine, ut profanos & inceſtos fuiſſe probet reformationis auctores, ab illa ſcilicet diſciplina diverſiſſimos. *Cap.XI* adverſus Apologiſtam defenſionem Maimburgii ſuſcipit, qui de Marcionitarum martyrio in hiſtoria Calviniſmi commentatus fuerat. Hac occaſione, ſectione altera hujus capitis, diverſas Patrum & aliorum ſcriptorum ſententias proponit, ſuper quæſtione, *an hæretici mortis ſupplicio ſint afficiendi.* Suam vero ita declarat, ut eos quidem Magiſtratus non damnet, qui id faciant, præferat tamen, qui vitæ eorum parcant. Qua lenitate quia *Regem Chriſtianiſſimum* uti dicit, in laudes ejus hoc nomine digreditur. Redit in appendice ejusdem capitis ad martyria, quorum honorem Apologiſta Reformatis arrogaverat, qui ſuperiori ſeculo vel per ſupplicia vel promiſcua laniena necati fuerunt, Deum in ipſa morte laudantes. Hos indignos martyrum titulo pronunciat autor, quia extra Eccleſiam & rupta per ſchisma charitate, tum & pro cauſa non juſta occubuerint; id quod hæreticis ſui temporis jactantibus *Optatum Milevitanum* & *Auguſtinum* objeciſſe ſcribit. Affert & adverſario opponit exemplum Judæorum, qui eodem modo magno numero, poſt concilium Claromontanum ſub finem ſeculi undecimi, cæſi fuerint, non minus magnanimi & læti, Deumque laudantes. Probat id ex Joſephi cujusdam Judæi hiſtoria Hebræa MS. quam in bibliotheca regia extare dicit. *Cap. ſequenti,* (cui iterum numerus XI datur) aliud argumentum Apologiſtæ aggreditur, a probitate & ſanctimonia eorum, qui reformationis autores promotoresque fuerunt, Maimburgio oppoſitum. Nihil enim inde colligi poſſe dicit, etſi probari poſſit, de quo dubitat, illa morum probitas. Eadem enim laudis ſpecie hæreticos veteres, *Montaniſtas, Catharos, Pelagianos, Priſcillianiſtas* ſuperbiviſſe, ſpretos tamen nihilominus & damnatos a Patribus Eccleſiæ, ut adductis illorum teſtimoniis oſtendit. *Cap. XII* ad laudatam *Calvini* & aliorum eruditionem reſpondet, & Sorbonam defendit adverſus imputatas perſecutiones & condemnationes grammaticorum & poetarum, qui Franciſci I tempore in Galliam acciti, hæreſin ſimul invexiſſent; ut & Eraſmi, qui Bibliorum lectionem populo concedendam ſuaſerat; additque plurima, de obſcuritate Scripturæ & abuſu ſenſus literalis Vet. Teſt. ex Patribus quibusdam, præſertim *Origene. Cap. ſequenti* (eodem

dem iterum numero XII insignito) male defensam esse altarium & templorum destructionem a Reformatis olim in Gallia perpetratam dicit, & eodem modo a Donatistis factam ostendit. *Cap. XIII* reformationem *Tigurinam* nullo jure a Senatu, ut pote laicis, fieri potuisse statuit; neque *Anglicam* ab *Henrico VIII Angl. Rege*, qui ipse primus legum divinarum, quas restituere volebat, sanctitatem violaverit, totaque postea vita nil nisi crimina & crudelitatem exercuerit.

Hæc ad primam Historiæ sive Apologiæ pro Reformatis partem reponenda habuit Autor. Jam secundam illius secundæ oppositurus, *cap. I.* incongrue & extra propositum titulumque libri, *recriminationes* adversus Ecclesiam Romanam susceptas ab adversario fuisse ideo censet, quia si maxime probari possent, quæ ille objecit, schismatis tamen causam justam non evincant, cum aut ante illud acciderint, quæ refert, aut postea sint secuta. Quædam tamen quæ aliquo modo ad propositum facere videri possent, speciminis causa examinanda sumit. Itaque *cap. II* multa elogia ex antiquis Ecclesiæ scriptoribus adducit, quibus illi vitam monasticam maxime extulerunt, & ab hæreticorum sui temporis morsibus defenderunt. Dein speciatim *Ignatium Lojolam, Franciscum, Dominicum, & Theresiam*, sanctitatis nomine in Romana Ecclesia celebres, ab insectatione adversarii tueri nititur, & quæ visiones aut ecstases probandæ aut improbandæ sint, disquirit. *Cap. III* ceremonias Ecclesiæ Romanæ tanquam novas taxantem Apologistam nihil efficere scribit; neque enim opus esse, ut omnes antiquæ retineantur, neque prohiberi, novas pro populi utilitate introducere. Inter alias tamen *aquam benedictam & vestium sacerdotalium ornatum*, antiquitatis laudem mereri, multis probare nititur. Negat paganas ceremonias receptas esse in Ecclesiam, quanquam Judaicas quasdam introductas esse constet. *Cap. IV* multus est in laudando & probando cœlibatu Clericorum, & in refellendis quæ objici solent. Disputat etiam de conjugio Subdiaconorum, & his quoque nuptiis interdictum fuisse, evincere adversus dissentientes quosdam laborat, tanto magis iis, qui superioribus ordinibus initiati fuerunt. *Cap. V* in Protestantes retorquet objectionem de rebellione adversus Magistratus, quam ex dogmatibus Romanæ Ecclesiæ sequi existimant: eos enim, qui Pontifici ob malos mores vel hæresin obsequium denegarunt, eadem

 licentia

licentia Regibus & Magistratibus suis rebellaturos esse arguit; scilicet quia non minus, ut putat, juris divini sit obedire Ecclesiæ, id est, Papæ, quam Principi. *Cap. V* adversus notam querelam de corrupta tempore reformationis Ecclesia insurgens, quamvis concedat magnum numerum Clericorum indoctorum & male viventium tunc fuisse, probare tamen aliquot exemplis nititur, illo ipso tempore, *ab anno nempe 1517*, quo *Lutherus*, & *1534* quo *Calvinus* reformationem cœperit, illustres doctrina & pietate viros vixisse & Ecclesiæ decus servasse. Inter illos refert Cardinales, *Ximenium*, *Cajetanum*, Doctores *Joh. Eccium*, *Albertum Pighium*, *Joh. Cochlaum* & *Hieron. Emserum*, quos doctiores Luthero fuisse statuit, sicut & *Joh. Fischerum* Roffensem Episcopum, & *Thomam Morum*, Britannos, martyrio quoque claros. *Leonis* dein X, & *Adriani VI* elogiorum non obliviscitur: novosque eo tempore *Theatinorum*, *Capucinorum*, *Barnabitarum*, *Recollectorum*, *Charitatis* aliorumque ordinum & sodalitiorum fundatores, & sanctas observationes collaudat, maxime *Ignatium* Jesuiticæ Societatis autorem, & qui ex illa, ut & ex Franciscanorum ordine, in Indiam profecti religionem propagarunt. Addit *Pauli* III, *Marcelli Cervini*, *Pii V* Pontificum, multorumque Cardinalium, Prælatorum & Doctorum, qui postea floruerunt, laudes & encomia, quibus nullo modo pares esse arbitratur, quos Protestantes inter suos extollant; imo ne unum quidem ex iis nominari posse, qui in linguarum notitia, qua tantopere glorientur, *Budæum*, *Pagninum*, *Vatablum*, *Tusanum*, *Turnebum*, *Muretum*, *Genebrardum*, *Ariam Montanum* aliosque æquaverit. Sanctitatem vero *Lainesii*, *Maldonati*, *Lipomani*, *Baronii*, *Bellarmini* mire effert, & veterum Episcoporum & sanctorum exempla renovasse tradit *Carolum Borromæum*, *S.Theresiam* & *Johannem de Cruce*, *Petrum* etiam de *Alcantara*, *Philippum Nerium*, *Ludovicum Granatensem* aliosque. Unde concludit, nil opus fuisse Luthero & Calvino aliisque, moribus illaudatis & mediocri eruditione. Morum vero corruptelam ad schisma minime excusandum sufficere, probatum a se dicit in *libro de Ecclesia:* adscribit tamen locum ex Epistola Augustini 166, in qua adversus idem objicientes Donatistas dictum Christi Matth. XXIII, 3, *quæ dixerint vobis servate*, urget: & cum huic argumento opponi soleat, quod Christus nihilominus Synagogam, cui obedíri

diri tunc jubebat, abrogaverit, respondendum esse putat, abrogationem illam non ob culpam Judæorum (qua etiam majores eorum sæpe gravius laborarint) sed ob expletum tempus V. T. evenisse; denique reformatoribus eandem, qua Christus usus sit, potestatem minime competere; nec fas fuisse, præceptum Christi, qui obsequium erga pastores exigit, per eos violari & tolli. Addit quæ *Origenes in comment. in Ezech. XVI, 18* monuit, quod tanto magis vitandi sint hæretici, quanto majori sanctitatis specie personati incedant; auditores suos hortatus, ut se e cathedra docentem sectentur, mores vero suos non imitentur, sed exemplum Christi & Prophetarum atque Apostolorum pro norma vitæ habeant.

Magnam Patrum & antiquitatis Ecclesiasticæ notitiam, eloquentiam etiam insignem cum modestia junctam, ex hoc etiam Autoris libro, nemo non deprehendet. An vero demonstraverit, quæ demonstranda sibi proposuit, & obstantia everterit, nostræ nunc non est disquisitionis.

METHODUS NOVA, PHÆNOMENORUM cœlestium intervalla a terris facillime determinandi, non variata statione seu loco observationis, neque captis eorundem altitudine vel azimutho.

Communicata a G. S. D.

NOvam methodum Cassinianam, qualem Blanchinus ad praxin applicuit, Roma Lipsiam nuperrime missam, cum in Actis mensis Octobr. p. 470 & seq. offenderem, & schema oculis usurparem, haud dissimile primo intuitu visum est inventum iis cogitatis, quæ circa hoc negotium pridem & fortuito habui: siquidem & parallaxes secundum æquatorem seu Asc. R. numerare, & parallelum terrestrem indefinite producere, unica insuper statione instituere observationes utrisque placet. Verum re penitius perspecta, cum non parum differant hæc cis & trans Alpes nata εὑρήματα, quod nostrum neque telescopicam præcisionem necessario postulet, neque semidiametrum terrestrem (ut parallaxes hac ratione quasi dupli-

centur)

cenrur) consideret, ansam sum inde nactus, πάρεργον meum, prout triennio abhinc in schedam conjeci, peritioribus comprobandum dare. Præcipuus usus esse saltem poterit, ad contentionem nostri seculi de Sedibus Cometarum, promptius dirimendam. Videas enim alios libertatem collocandi crinita sidera extra systematis planetarii pómœrium, in patentissimos supra-Saturninos campos, sibi sumere, variisque hinc indulgere speculationibus, magis nonnunquam miris, quam piis; aliis contra obnitentibus. Ad competens autem *Parallaxium* tribunal (ubi & Peripateticorum perorata lis est) causam hanc omnino, vel ob primam instantiam, remittamus. Quippe rem judicatam norunt Astronomorum filii, Lunam maxime notabili, Saturnum vicissim quam minime sensibili cum parallaxi, a terricolis conspici. Quod si illa in Cometis quoque liquido deprehendi poterit sensibilis, eadem opera evagationes istas supra-planetarias mox præscindi, haud facile quis diffitebitur. Quare videndum inprimis, an Cometas omnes omni adeo parallaxi tuto quisquam exuat? id quod ante omnia exploratum habere, si qua commoda datur via, operæ pretium est. Sed dissimulanter passim hic agi, non mirabitur, qui animo satis perpendat difficultatem dimensionis & calculi parallactici, asperam nimium atque scrupulosam: qualem, qui post *Regiomontani*, *Tychonis*, aliorumque acumen, suam hac in re limatissimam industriam, in admirando opere Cometographico, præsertim libro IV, (ubi inter cætera Cometæ A. 1652 parallaxin horizontalem, mensuram dimidii gradus superasse ostendit) prolixe & abunde probavit, profitetur ipse: *Hocce*, inquiens, *de Parallaxibus inprimis Cometarum studium rerum omnium Astronomicarum pene esse subtilissimum, intricatissimum ac difficillimum*; (f. 169) non solum *ingratis austerisque laboribus*, (f. 181, 239) *ac bene amplo calculo opus habens*, (f. 189) verum etiam iis commendandum, *qui ingenio pollent, & acri ac limato sunt præditi judicio*, (f. 177.) tanquam *rem altioris indaginis, ac perquam difficilem perceptu, sic ut non cuilibet hic detur adire Corinthum, sed solummodo cælestium arcanorum peritissimo, remque totam summis ingenii viribus discutienti, expendentique: ceteris pene impossibile esse, sine Delio natatore hac assequi*. (f. 194.) Enim vero animum ad aliud forte advertenti, non plane absonum mihi visum est, sciri hoc

& de

. 1685. M. Du.
573.

Fig. III.

& determinari posse, quonam in cœli aspectabilis puncto Phænomenon quoddam, parallaxi quantumvis affectum, ad certum temporis momentum non modo in loco, ubi degimus, sed & alibi terrarum, v. g. in America, incolis appareat, non secus ac si ibidem Spectator aliquis pariter nobiscum habitam Observationem ad nos perscripsisset. Tentavi inde modum planiorem, determinandi intervallum, quantum distet tunc a nobis Phænomenon, idque per Parallaxes, non usitata illa ratione ad centrum Terræ & Verticalem, sed ad Æquatorem, saltem apparenter, relatas. Et succedere rem hac via animadverti, adeo, ut sic uno eodemque in loco, absque Altitudinis, Azimuthi, Parallaxeosve verticalis Cometæ, aut Motus Solaris cognitione, intra breve temporis spatium, minimo cum apparatu, paucis iisque errori non facile (ut cum lubrica *Regiomontani* ratione comparatum est) obnoxiis observationibus, calculo denique neque amplo neque injucundo, multo minus difficili, cujus nimirum cardo in unica versabitur Additione, omnia absolvantur. *Problema* pono tale: Datis Phænomeni cœlestis, Tellurem motu primo diurno circumeuntis apparentibus Distantiis a Meridiano inter biduum aut triduum ter quaterve, certo tempore sidereo, eodem in loco habitationis observatis, nec non visibili Declinatione, semel saltem intermedio tempore capta; ejusdem tunc Intervallum a loco observationis, una potissimum additione aliquot Logarithmorum, prope determinare. *Solutionem* TAB. XIV. per Exemplum (ad Demonstrationis fundamentum simul remittendo) ita ostendo. Sit (Fig. I.) ABDA, Planum Paralleli terrestris, sub nostra latitudine Geographica seu Elevatione Poli; CE, Linea meridiana; A, Locus habitationis, ex hypothesi, cum ipso Globo Terraqueo, immobilis. Concipiamus idem Planum, undique indefinite protensum, vicem Plani Æquatoris nobis in A, quasi in centro hujus constitutis præstare, ubi visus noster siderum apparentes distantias a Meridiano, seu differentias Ascensionum Rectarum visibilium tum Phænomeni cujusdam, tum medii cœli, per angulos exempli gratia EAF, EAK, EAQ, &c. discernere ac metiri consuevit: Consideremus porro Cometarum aliquem, versus Orientalem plagam, in linea

AF visum, cujus observatur ascensio recta apparens, eo momento, quo simul fixa quædam, ab æquatore non multum remota, nobis α dicenda, per meridianum AE transit. Id quod commodissime fit, intercapedinem Cometæ a vicinis aliis, saltem binis, Fixis, per sextantem, Radium, (sed ad eccentricitatem oculi correctum,) aliudve organum justæ magnitudinis, metiendo, & hinc modo vulgari ascensionem Rectam eliciendo; quæ hic esto 240° 0'. Quare subtracta fixæ α culminantis ascensione recta, (e. g.) 155° 45', non ignoratur Cometæ a meridiano distantia orientalis EAF, 84° 15'. Postridie, quando fixa α post peractam integram revolutionem, iterum meridianum stringit, eadem prorsus ratione simul observatur Cometæ, nunc quidem ob motum proprium in linea visoria AG conspicui, ascensio recta 237° 0'; adeoque distantia ejusdem a meridiano EAG, 81° 15'. Sequenti quoque die, fixa α ad meridianum AE denuo revoluta, similiter capitur Cometæ distantia EAI, 78° 15'. Idem post revolutionem tertiam (ut proportio motus diurni apparentis ascensionis rectæ Cometæ certius addiscatur) repeti potest. Ita h. l. distantia EAK emergit 75° 15'. Unde patescit, motum diurnum hujus Cometæ, secundum ascensionem rectam visibilem (in Plano centroque æquatoris vicario) numeratum, retrogradum esse, & hoc tempore sensibiliter æquabilem, nimirum 3° 0'. Intermedio aliquo momento, quo ipso nempe intervallum Cometæ quæretur, hora videlicet siderea decima præterlapsa, postquam Cometa in linea AG, & stella α in culmine AE fuerant, quando jam alia Fixa β, cujus ascensio recta sit 305° 45', Meridianum AE tangit, tunc non solum, ut prius, Cometæ ascensio recta 234° 33', & hinc distantia a meridiano occidentalis EAQ 71° 12' (quam vocabimus *distantiam intermediam*,) sed & apparens declinatio Septentr. 15° 0'. annotatur. Ex capta semel intercapedine a Fixis, sine ulteriori observa-

ſervatione tam declinationem, quam aſcenſionem rectam, novit Trigonometra haud difficulter explorare. Cæterum qui mavult altitudinem vel Azimuth, quam culminationem, duarum commode ſitarum ſtellarum obſervare, opus inſuper habebit indagine triangulari diſtantiæ utriusque a meridiano, ad pernoſcendam aſcenſionem rectam medii cœli, quam vero ſtatim indicant Fixæ illæ, priori modo in meridiano obſervatæ. Jam igitur ad calculum ipſius Intervalli Cometici pertexendum, ſufficiunt, quæ ſequuntur, Data: I. *Interſtitium temporis* ſiderei, cum *plaga* ſua. Solis motum hic non attendimus, ſed fixarum potius, ut mox patebit. *Interſtitium* illud dico arcum A B, ſeu angulum A C B $150^{\circ}.\,0'$. Nam poſt 10 horas ſidereas, fixa α, cui obvertebatur in priori culminatione locus terræ A, jam reſpicit directe locum B: ad cujus meridianum BR illa per diurnam cœli converſionem pervenit, dum altera pariter Fixa ζ in meridianum AE ſucceſſit. Ideoque differentia aſcenſionum rectarum utriusque fixæ eſt menſura hujus interſtitii A B. *Plaga* ejus in noſtro exemplo eſt *occidentalis*, quorſum cœlum rapitur; Sin ultra 180° excurrat quandoq;, exceſſus hujus complementum ad ſemicirculum erit ſurrogandum, & ſic interſtitium ab A retro numeratum, orientale dicendum. In operatione poſtmodum, interſtitii A B, ſaltem Semiſſis $75^{\circ}.\,0'$ adhibetur. II. *Angulus intervalli*. Eſt angulus ABQ, oppoſitus nim. Intervallo quæſito AQ, in Triangulo ABQ. Ad conſtituendum hunc angulum, prærequiritur *diſtantia reducta*, quæ ex obſervatis hunc in modum deducitur. Notum eſt, in illa obſervatione, quæ id momentum, quo ipſo intervallum Cometicum deſideratur, proxime anteceſſit, Cometam in linea viſoria A G, & fixam α in meridiano AE conſtitiſſe; poſt integrum autem diem ſidereum, quando nempe fixa α circa QRFE motu communi circumvoluta ad AE rediit, eundem Cometam in obſervatione, momentum illud intermedium ſecuta, lineam viſoriam AI viſum eſſe occupare: Unde ejus *motus proprius diurnus*, ſecundum aſcenſionem rectam viſibiliter numeratus, antea detectus fuit, $3^{\circ}.\,0'$ GAI. Si cœlum fingamus per hunc diem omnino ſubſtitiſſe immotum, fixa α tantisper a meridiano AE non digreſſa, Cometæ tamen noſtro motum iſtum proprium interea relinquamus, facile patet, hunc obſervatori in A ita apparuiſſe, ut intra 24 horas ſidereas ex linea A G ſucceſſive ad AI retrogreſſus, horis intermediis obſervari intra easdem lineas potuerit: E. g. hora 10 poſt illam obſervationem, qua prius in AG cernebatur, apparuiſſet jam in AH. Ergo

ut H.24, ad H.10; vel, ut integra revolutio ABDA 360°, ad interstitium AB 150°, ita diurnus GAI $3^{\circ}\,0'$, ad *partem proportionalem* GAH, $1^{\circ}\,15'$. Ex collatione enim Diurnorum FAG, GAI & IAK, hic quidem motus proprius Cometæ repertus supra fuit ad sensum æquabilis. Quod si alibi ejusmodi motus notabile decrementum vel incrementum habeat, non deerunt pragmatiæ arithmeticæ, quarum ductu pars proportionalis, utut inæquabilis, satis præcise acquiri possit.

Hanc igitur partem congruentem GAH $1^{\circ}.\,15'$, si ex EAG $81^{\circ}.\,15'$, distantia Cometæ, quam a culmine in priori observatione habuit, auferas, (cum motum is habeat retrogradum, singulisque diebus propior fiat Meridiano AE) relinquitur EAH, $80^{\circ}.\,0'$, ipsa *distantia reducta*, scilicet ad tempus, quo intervallum Phænomeni quæritur: habetque denominationem (a plaga, in quam vergit) *orientalem*. Semper vero minor esto semicirculo hæc distantia reducta; quem si excedat, complementum excessus ad semicirculum in ejus locum veniat, cum titulo plagæ oppositæ. Porro, ut dubio caret, si cœlum eo in situ, in quo fuit, cum culminante fixa α Cometa semel in AG, ac deinceps in AI conspiceretur, sine motu permansisset, quod observatori in A locato, Cometa visus esset in linea AH, nempe hora 10 post observationem antecedaneam, qua in AG notabatur; Sic quoque, concessa nunc diurna Fixarum circumvolutione, neq; tamen Cometæ simul motu proprio ullatenus luxato, si vicissim observatorem illum, prius in A constitutum, cum fixa α ab ejus loci meridiano AE intra 10 horas ad alium meridianum BR, loci terrestris B, devoluta, concipiamus (si daretur) pari celeritate, qua ipsum cœlum volvitur, ex A per Parallelum suum in Globo terrestri immobili, una translatum in B (ut, si quis posset hisce horis e Germania per Flandriam, Oceanum Britannicum, Mare Atlanticum, Terram Canadensem, partesque mediterraneas Americæ Septentrionalis, ad Fretum Anian usque, nescio qua transvectione excurrere) nemo sane inficiabitur, Cometam ibi tunc ipsi appariturum fuisse in linea visoria BQ: quoniam RBQ (seu RBN) & EAH, & sic etiam EAF & RBL, EAG & RBM, EAI & RBO, EAK & RBP æquantur, imo identificantur, quippe designando partes cœli easdem, per has 10 horas aliorsum translatas, nec aliter conspiciendas ab observatore simul provecto in B, ac prius in A. Revera autem nec cœlum ante immobile, nec observator postea loco motus fuit, sed potius, dum fixa α ab AE ad BR recessit, novaque β ad AE accessit, is in A relictus, distantiam Cometæ a meridiano suo versus occidentem

EAQ

EAQ instrumento dimensus est, 71°. 12'; quem angulum appellabimus *distantiam intermediam*, h. l. *occidentalem*. Constat ergo, Cometam eodem instanti, & conspectum esse ex A in linea AQ, & conspiciendum simul fuisse ex B (si momentaneus accessus eo patuisset, aut alter ibi fuisset observator) in linea BQ. Quamobrem in Q, puncto concursus harum linearum, Cometæ locus tandem deprehenditur: oriturque ita *Triangulum parallacticum*, in quo ABQ, *Angulus intervalli*, (seu oppositus intervallo Cometæ a loco observationis, AQ.) nullo negotio & sine calculo trigonometrico, sic addiscitur:

Si *Interstitiũ & Distantia reducta* numerantur in plagam	eandem (ut sint simul vel occident. vel orient.)	Semi-interstitii, Quadrante aucti, & Distantiæ reductæ	Summa semicirculum	non excedente; Hæc ipsa Summa	exhibet *Angulum Intervalli*.
				excedente; Excessus hujus complementum ad Semicirculum	
	oppositam (ut illud sit occid. hæc orient. aut vice versa);		Differentia.		

Igitur ab interstitii occidentalis ACB 150°. 0', semisse 75°. 0', cum Quadrante, id est, 165°. 0', si subducatur distantia reducta orientalis, E AH seu RPQ 80°. 0' (cum plagas obtineant oppositas) relicta differentia 85°. 0', æquatur *Angulo intervalli* h. l. ABQ. III. *Parallaxis Æquatorea*. Ita angulum repræsentatum hic utcunq; (neq; enim charta debitam mensuram capit) per AQB vel QAS, dum accommodatius vocabulum non suppetit, interim liceat nominare: siquidem in Plano si non æquatoris, ejus tamen vicarii Paralleli, secundum gradus etiam æquatoris, licet eccentrica quadam ratione, aliter quidem ac Parallaxis ascensionis rectæ, visibilem determinationem accipit. Quam peculiarem Parallaxin ex observatis, nuda iridem collectione ita enucleamus:

Si *Interstitium & Distantia intermedia* numerantur in plagam	eandem;	complementi Semi-interstitii, & Distantiæ intermediæ	Summa semicirculum	non excedente; Hæc ipsa Summa	sistit Angulum, a quo si auferas *Angulum Intervalli*, residua erit *Parallaxis Æquatorea*.
				excedente; Excessus hujus complementum ad Semicirc.	
	oppositam;		Differentia		

Sit

Sic Semi-Interstitii $75^{\circ}.0'$, complementũ $15^{\circ}.0'$, nec non distantia intermedia EAQ $71^{\circ}.12'$, quia versus eandem plagam occidentalem numerantur, simul addita, efficiunt Summam, quæ semicirculum non excedit, $86^{\circ}.12'$. Hinc ablato Angulo Intervalli nuper cognito ABQ, $85^{\circ}.0'$, relicta differentia est *Parallaxis æquatorea* AQB, $1^{\circ}.12'$. Dixi, *auferendum* semper, adeoque nunquam majorem esse Angulum intervalli, hoc Angulo posterius invento. Nam si *major* forsan prodeat, error inter observandum aut computandum irrepsit; Sin *æqualis* fuerit, Phænomeni Intervallum a loco A vel immensum erit, vel tantum saltem, ut per inobservabilem Parallaxin nequeat satis determinari; cum proportio inter distantiam, quanta lineæ visoriæ BQ & AS, tunc quasi parallelæ, disjacent, (in præsenti casu 1053 Mill. Germ.) & longissimum illud Intervallum, ad sensum evanescat. IV. *Declinatio.* Septentrionalis sit, an Meridionalis, nihil refert. Nec indigemus vera, qualis ex centro Terræ spectaretur; sed solum visibili, ad Planum Paralleli terrestris, nec non locum habitationis A, velut centrum apparens, relata. Et hactenus quidem Cometam nostrum consideravimus perinde, quasi semper (quod vix unquam tamen usu veniet) in ipso Plano Paralleli nostri, indefinite extenso, motum suum omnem exercuerit, Declinatione ejus visibili (qualem, & quotidie illam quidem variabilem, Cometæ communiter possident,) studio dissimulata: Sed hac etiam debite nunc attenta, corpus Cometicum non in ipso punctoQ, verum perpendiculariter supra illud (ob declinationem Septentrionalem) in puncto T (vid. Fig. 2) hærere intelligitur, ita ut QAT sit $15^{\circ}.0'$, angulus Declinationis apparenter observatæ. Proinde *Intervallum verum*, quod quærimus, AT adhuc longius est ista, cui incumbit, linea in Plano Paralleli ducta, AQ; quæ dicenda potius (si *Keplerianum* terminum huc trahamus) *intervallum curtatum*, vel (ut Dn. *Hevelius* in parili negotio loquitur) *vestigium intervalli*. V. *Latitudo loci* seu elevatio poli. Quam assumo exempli ergo $50^{\circ}.30'$. VI. *Numerus binarius*. Hoc enim omisso, Semi-Intervallum solummodo prodit. Quibus omnibus ita conquisitis, per ipsam palmariam operationem dabitur amœnissimus calculi exitus. Unica namque additione tot Logarithmorum, quot sunt Data, res omnis peragitur; si saltem memineris, ex Aggregato Numero characteristico, tres Denarios tandem abjicere. Habebis hoc pacto statim Logarithmum Intervalli veri AT, in Semidiametris Terræ. En praxin!

I. Semi-

	° ′			
I. Semi-interstitium,	75. 0.	Log. Sin.	9. 984944.	
II Angulus Intervalli,	85. 0,	Log. Sin.	9. 998344.	co. ar.
III. Parallaxis æquatorea,	1. 12,	Log. Sin.	1. 678973.	co. ar.
IV. Declinatio,	15. 0.	Log. Sin. compl.	0. 015056.	co. ar.
V. Latitudo Loci,	50 30.	Log. Sin. compl.	9. 803511.	
VI. Numerus binarius,		Logar.	0. 301030.	

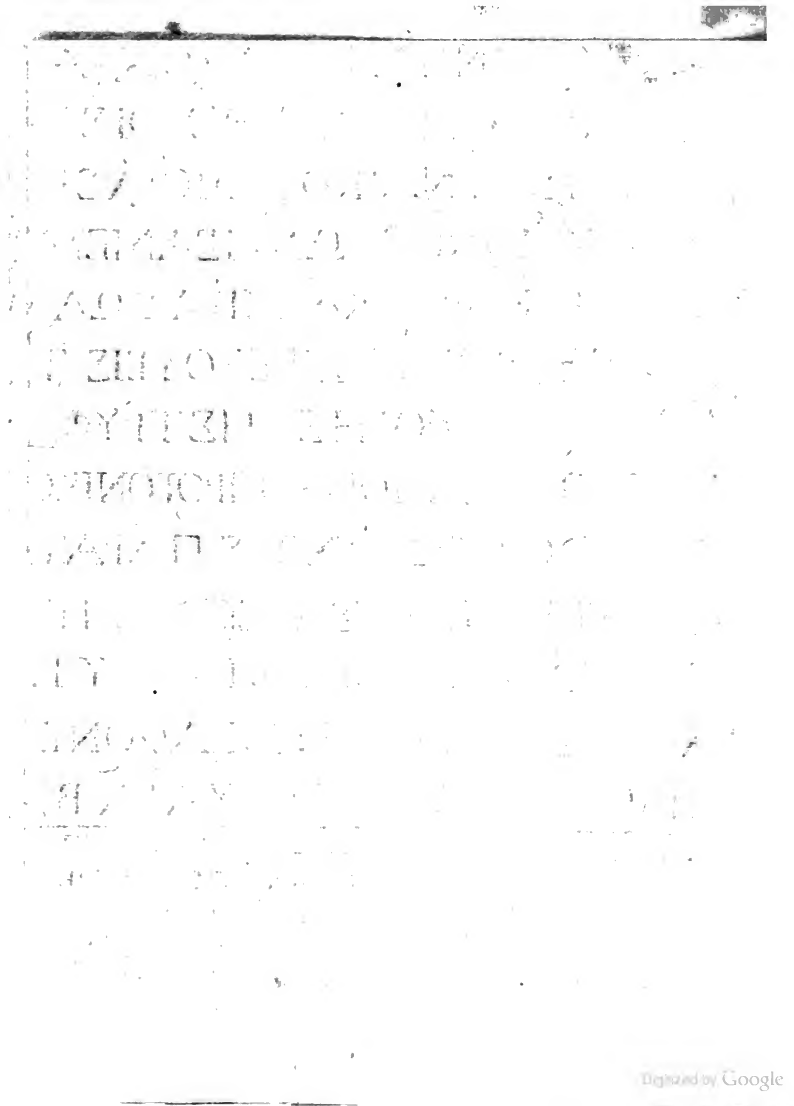
Cometæ intervallum quæsitum, Sd. T. 60 $\frac{514}{1000}$ Log. (3) 1. 781858, accedens proxime ad Intervallum Lunare. Quod si placuerit simul addere VIIum Logarithmum 2. 934498, Numeri 860, quivis intelligit, proditurum Intervallum in Mill. German. 52042. Demonstratione prolixa, quam consideratio Schematismi supplere potest, supersedemus, nonnulla saltem *monita* subnectentes. *Primo*, cavendum, ne attenuetur nimis Angulus parallacticus AQB, oppositumve Latus AB. Tunc enim vix certi quid de intervallo pronunciare licet. Quare, uti minor latitudo loci, cæteris paribus, præstat majori; ita & Interstitium temporis, quantum poterit semidiurno (180. 0 °′) proximum, ad instituendas observationes seligatur; inprimis autem distantia Phænomeni a meridiano tanta capiatur, ut quoad ejus fieri potest, tanto major inde Parallaxis æquatorea prodeat. Id quod eo magis obtinebitur, quo propius Angulus Intervalli ad Quadrantem accesserit. Sufficit, ad delectum observationum, huc attendisse.

Parallaxin æquatoream	maximam (ad datum Interstitium)	- - -	esse quando Distantia reducta æquatur	vel	Semi-interstitio,	- - -	cum plaga utriusque	opposita.
					Semi-interstitii complemento ad Semicirc.			eadem.
	nullam	- - -		vel	Semi-interstitio, Quadrante aucto,	- - -		opposita.
					Semi-interstitii complemento (ad Quadr.)	- - -		eadem.

Secundo, si quis præter Intervallum Cometæ, seu Phænomeni, a loco observationis, ipsum Intervallum a centro terræ rigide postulet, quod tamen ab illo nunquam ultra semidiametrum terrestrem differt, leviori quidem manu id assequetur, si *altitudinem apparentem* Cometæ simul observaverit. Nam ex datis Sd.

tis Sd. Terræ, & Intervallo a loco observationis, cum angulo comprehenso, qui ex altitudine visa & Quadrante componitur, notissimum est, elicere Intervallum a centro, cum *parallaxi altitudinis & Horizontali*. Quæ singula tamen, ipsaque *altitudo apparens*, quin & *Azimuth, Distantia vera* a meridiano, *veraque declinatio*, & hinc *Parallaxis* genuina *declinationis & ascensionis rectæ*, brevi quoque artificio trigonometrico (absque solutione Trianguli Obliquanguli sphærici) erui possunt ex tribus saltem Datis, latitudine loci, declinatione visa, & distantia apparente a meridiano. Nam (vid. Fig. 3.) Logar. Sin. totius + Log. Tang. QAT, Declin. appar. $15^{\circ}.\,0'.\,9''$ – Log. Sin. Compl. EAQ, Dist. intermed. $71^{\circ}.\,12'.\,0''$ = Log. Tang. QΨT, $39^{\circ}.\,44'.\,31''$. Qui angulus + complem. Latit. Loci QΨΦ, $30^{\circ}.\,30'.\,0''$. = TΨX, $79^{\circ}.\,14'.\,31''$: cujus Log. Sin. + Log. Sin. QAT, Declin. $15^{\circ}.\,0'.\,0''$ – Log. Sin. QΨT, $39^{\circ}.\,44'.\,31''$ = Log. Sin. TAX, *altitudo apparens* Cometæ, $23^{\circ}.\,26'.\,7''$. Porro Log. Sin. totius + Log. Sin. compl. TΨX, $79^{\circ}.\,14'.\,31''$. + Log. Tang. QAT, $15^{\circ}.\,0'.\,0''$ – Log. Sin. QΨT, $39^{\circ}.\,44'.\,31''$. – Log. Sin. EAQ. $71^{\circ}.\,12'.\,0''$ = Log. Tang. compl. XAω, *Azimuth* Cometæ occidentale, $85^{\circ}.\,16'.\,33''$. Hinc usitate colliguntur, *altitudo vera*, $24^{\circ}.\,17'.\,54''$; *Parallaxis altitud.* $0^{\circ}.\,51'.\,47''$, & *horizontalis*, $0^{\circ}.\,56'.\,26''$; *Intervallum a centro Terræ*, Sd. . T. $60\frac{919}{1000}$; *Declinatio vera*, $15^{\circ}.\,39'.\,2''$; *Distantia vera a merid.* $70^{\circ}.\,36'.\,42''$; adeoq; *Parallaxis declinationis* $0^{\circ}.\,39'.\,2''$, & *Parall. ascensionis rectæ* (Ang. AQC in Fig. 1) $0^{\circ}.\,35'.\,18''$, cujus dupla fere est *æquatorea* illa, supra observata, $1^{\circ}.\,12'$. *Tertio*, scrupulum, quem circa annuum Telluris motum fortassis movere quis possit, nil moramur, quem & ipsimet Copernicæi (Leg. *Hevel.* Cometogr. L.) hic insuper habent: & ut in horum denique gratiam a proprietate & evidentia sacrarum literarum recedamus, nulla equidem demonstratione, hoc nomine digna, hactenus cogimur. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ.

COM-

COMMENTARIUS CAROLI PATINI IN TRES Inscriptiones Græcas Smyrnæ nuper allatas.

Patavii ex typographia Seminarii Patavini Anno 1685 in 4.

SMyrnæis illis marmoribus, quæ inter Marmora Oxoniensia ex Arundellianis, Seldenianis, aliisque conflata, & ab Humphrido Prideaux recensita & explicata, loco principe sunt conspicua, ut & Lapidi illi oblongo Smyrnæ effosso, quem ab viro cl. Ismaele Bulialdo visum descriptumque Th. Reinesius, felicissimus Antiquitatum evolutor, in Syntagmate Inscriptionum Antiquarum classe I n. XLIII exhibet, adjungi omnino merentur tres lapides Smyrna non ita pridem Venetias advecti, jamque a cl. Patino, indefesso illo Antiquario, publicati, & commentario illustrati. Nam & hi non minus, quam reliqua marmora, a Thoma Howardo ex Asiæ Græciæque ruinis conquisita, longe semota vetustate se commendant. TAB. XV.

Notabilis autem præ reliquis duobus, qui Heroes cum equis repræsentant, est primus, seu Tryphænæ monumentum, marmori albo purissimo inscriptum, & quidem non solum ob inscriptionis integritatem, sed & ob antiquitatem. Elucescit hæc tum ex scriptura, tum ex literis quibusdam a consueto more deflectentibus. Vocabula enim pleraque (pleraque inquam, nam & separata conspiciuntur, vel ob imperitiam cælatoris, vel ob linearum proportionem) sunt unita vel cæteris connexa citra interstitium; sicuti & omnes fere Græcæ Inscriptiones, teste Sponio in Miscell. p. 51. lapidibus insculptæ in autographis sine ulla vocum distinctione, secus quam in Latinis, lectitantur. Literas autem quod attinet, Ξ in vocabulis ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ & ΕΞΟΥΣΙΑΝ ita apparet, ut in ære sculpta est. Δ semper trajicitur, non ima latera conjungendo ad formam trianguli, sed in media litera; Μ medio pede ad imam literam protracto, ut æquales sint extremi & medius; novaque iterum ratione linea VIII; litera Ν pro Γ ter scripta est in voce ΑΝΓΕΙΟΝ iterata, cum alias duplex ΓΓ scribi soleat; linea XII insolito modo scriptum est Α; linea penultima Ρ in Γ includitur, sicut & linea V. VII.

VII & IX E in Γ, forte ob characterum in ea exprimendorum copiam; Litera Υ nunquam pura legitur, sed constanter ei adjicitur transversalis, vel ad latera adjunguntur puncta .Υ. Curiosa quoque est illa ȣ Ω pictura, ut & notulæ duæ postremæ hac forma ℒℒ conspicabiles; quæ vel compendia fuere Notariorum, ut Amicus quidam Patini existimavit, vel finales quadratariorum termini pro arbitrio efficti. In voce ΧΕΙΛΙΑ, ΕΙ scribitur pro Ι, uti in ΑΠΟΤΕΙΣΕΙ pro ΑΠΟΤΙΣΕΙ, quæ scribendi ratio & in aliis monumentis antiquis advertitur. Ita autem legenda est ista æri incisa Inscriptio: Αὐρηλία Τρύφαινα Ἀλεξάνδρου ἐπεσκεύασε τὸ προγονικὸν ἡρῷον αὐτῇ καὶ κληρονόμοις αὐτῆς καὶ ἀπελευθέροις, καὶ Ἀντωνίῳ Μελιτίνῳ μετὰ τῆς γυναικὸς ὁμοίας καὶ τέκνων αὐτῶν, καὶ Παμφίλου μόνου, ὠνησαμένη τὸ καινὸν ἀγγεῖον Προκοννήσιον τὸ κατὰ τὸ Σωλαρίου, μηδενὸς ἔχοντος ἐξουσίαν ἑτέρου εἰς τὸ καινὸν ἀγγεῖον τεθῆναι, ἢ μόνης τῆς Τρυφαίνης. ὁμοίως μηδὲ εἰς τὸ ἕτερον ἀγγεῖον τὸ προγονικὸν μηδὲ ἀπαλλοτριῶσαι τὸ ἡρῷον· ὡς ἐὰν τις παρὰ ταῦτα τολμήσῃ ποιῆσαι, ἀποτείσει Μητρὶ Θεῶν Σιπυληνῇ δηνάρια δὶς χείλια πεντακόσια. Ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς ἀπόκειται τὸ ἀντίγραφον εἰς τὸ ἀρχεῖον ἀποτεθὲν ἐπὶ Στεφανοφόρου Αἰλίου Βίωνος, μηνὸς τρίτου. h.e. vertente sic Patino, *Aurelia Tryphæna Alexandri, instauravit hoc avitum monumentum sibi, & hæredibus suis, & libertis, & Antonio Melitino cum ejus uxore simili, & filiis eorum, & Pamphilo solo, cum emisset novum vas Proconnesium, situm juxta Solarium, nullo alio habente facultatem, ut ponatur in novum vas, nisi sola Tryphæna: Et pariter nec in aliud vas avitum, neque ut alienet monumentum: Ut si quis ausus fuerit præter hæc facere, pro mulcta pendat Matri Deorum Sipylenæ denariorum duo millia & quingentos. Hujus Inscriptionis servatur exemplar in Archivis, repositum tempore Stephanophori Ælii Bionis, mense tertio.*

Illustrari Inscriptio hæc potest vel ex solo illo lapide Smyrnæo, a Reinesio in Syntagmate l. c. explicato. Nam & juxta Inscriptionem illius Græcam, Ulpia Agrippina, Heroum vel monumentum, cum urnis, loculis seu capsulis, sibi, viro, & liberis & posteris suis, comparaverat, ea contractus lege, ut nemini jus potestasque esset, illud alienandi: mulcta etiam a Domina monumenti indicitur ei, qui contra interdictum hoc ejus fecerit, certus videlicet denariorum

qu

numerus solvendus eidem, cujus mentio in Tryphænæ monumento fit, *Matri Sipylenæ, Phrygiæ*, hoc est, uti Reinesius exponit, arcæ Flaminum & Sacraneorum Cybeles. Est enim Sipylene eadem cum Matre magna seu Cybele, a Sipylo monte, in quo sita antiqua Smyrna erat, sic dicta, & religiosissime ibidem culta. Unde & in fœdere inter Smyrnæos & Magnetas icto, quod extat inter marmora Oxoniensia fol. 8. & seqq. & in Syntagmate Reinesiano in Classe VII, uterque populus post Jovem, Terram, Martem, Minervam Martialem, & Dianam, jurat etiam τὴν μητέρα τὴν Σιπυλήνην; quemadmodum & Ulpianus inter Deos, quos e SCto seu constitutionibus Principum licebat hæredes instituere, *Matrem Deorum Sipylenen, quæ Smyrnæ colitur*, nominat. V. Reinesium l. c. Sed Patinus, ut lectoribus rerum antiquarum non ita gnaris rem gratam faceret, Inscriptionem supra exhibitam verbotim exponit, eamque tum locis autorum priscorum & vetustis ritibus, tum Inscriptionibus Gruterianis, Arundellianis, Reinesianis & Sponianis, ut & nummo quodam Smyrnæo, in quo ΣΙΠΥΛΗΝΗ turrita conspicitur, & aliis illustrat; cujusmodi notas & reliquis duobus lapidibus Smyrnæis a se pecunia cum monumento Tryphænæ comparatis addidit.

JOH. LUDOVICI PRASCHII PSYCHE Cretica.

Ratisponæ apud Joh. Georg. Hoffmannum in 12. 1685.

Annus integer cum duobus mensibus jam est præterlapsus, ex quo *Reflexions sur les Romans*, h. e. Considerationes fabularum Romanensium a S. E. P. *Joh. Ludovici Praschii* cordatissimi Ratisponensium Senatoris, conjuge conscriptas, ad Acta nostra retulimus. In hisce, quid palmam, quid virgulam censoriam mereatur in Fabulis Romanensibus huc usque editis, satis accurate ostensum ivit doctissima fœmina. Sed jam a thesi illa, ut Rhetores loquuntur, progressus ad hypothesin est maritus ejus prudentissimus, & fabulam Romanensem in hac Psyche Cretica sua exhibet, quæ nec prolixa nimis est, libellis quippe tantummodo tribus, iisque brevibus constans, nec ludicri quippiam aut fescennini, ut pleræque aliæ fabulæ Romanenses, in se

in se continet; sed πρέπον ubique cuilibet personæ conveniens observat; imo, nisi omnia nos fallunt, animam Christianam in Ecclesia militante cum hostibus spiritualibus colluctantem, & cœlestia anhelantem, sub profano schemate, & quidem ingeniose admodum, & stylo Barclajum, vel Petrum Firmianum æmulante, describit. Neque enim inusitatum est, sacra dogmata sub fabularum Romanensium involucro lectoribus proponere; quemadmodum & illa Barlaami & Josaphati historia a S. Johanne Damasceno, seculo post C. N. quinto composita, quæ bis MSSta in Paulina nostra extat, nihil aliud est, Huetio judice, quam fabula Romanensis, sed pia, & de divino amore agens, plane ut Psyche hæc Cretica. Et quid quæso Psyche hæc aliud, quam anima Christiana? Quid amasius Psyches Amor, a quo deserta est, quam Deus ipse, vel Salvator mundi Jesus Christus? quid Cosmus, grassator puellæ mortem intentans, quam mundus cum suis illecebris? quid sorores Psyches duæ Sarcis & Cacodocia, quam caro & Curiositas? quid Theophrastus Princeps Psychen a Cosmo liberans, quam Ecclesiastes animam mundanis delitiis subtrahens? & quid hortus ejus amœnissimus, nisi sacra Scriptura, & duo illius ambulacra vetus & novum, quam vetus & novum Testamentum? Quid Erebus, nisi Diabolus, & duo monstra ex Orco evocata Philargyrus & Philotimus, quam avaritia & ambitio, vitia duo animæ Christianæ internecina? Intersperguntur etiam episodia (est enim fabula Romanensis nihil aliud, quam epopœia ἄμετρος) v. g. de poetarum in versibus lascivia, de amoribus juvenilibus, de abusu Philosophiæ & curiositate in rebus divinis, de inferno item & cœlo, ubi & prægustus vitæ æternæ eleganter describitur. Sed iterata lectio oculos legenti cuique magis haud dubie aperiet. Nos digitum tantum ad fontem intendere secundum proverbium voluimus, non dubitantes fore, ut Autor ipsemet clavem hujus fabulæ Romanensis lectori cupido suppeditet.

L. COECILII FIRMIANI LACTANTII DE Mortibus Persecutorum liber, cum notis Johannis Columbi, ad perillustrem & Magnificum virum Gisbertum Cuperum.

Aboæ, excudit Johannes Winter S. R. M. in Finlandia typographus, anno 1684. in 8.

L. Cæ-

L. Cœcil. Firm. Lactantii librum ad Donatum confessorem de mortibus persecutorum, quem per annos plus mille in obscuro latentem, doctissimus *Baluzius*, ex codice MSc. bibliothecæ Colbertinæ primum in Gallia ediderat, eumque male mulcatum & lacunis hiulcum aliquatenus restitutum *tomo secundo Miscellaneorum suorum* inseruerat; propter argumenti raritatem ac elegantiam, in Septentrione, *Johannes Columbus*, vir clarissimus, cum novis observationibus *Gisberti Cuperi*, additis etiam suis notis, Aboæ Finlandorum recudi nuper curavit: in quibus multa, quæ ad historiam, aut etiam puriorem sermonem faciunt, observavit. Cum enim *tersissimus scriptor* de ferali ac violento exitu Cæsarum Romanorum, qui ab imperio Neronis ad sua tempora Christianos persecuti essent, ex instituto egerit; quivis facile intelligit, historiam illorum temporum inde illustrari posse. Et quia *auctor* nimium in studium armorum & militiæ, quod in Diocletiano necessarium fuit, invehitur, & alibi quoque (*v. libr. VI Inst. c. XX.*) bella inter Christianos in totum damnat, laudatus *editor* in libri hujus præfatione, adolescentes monet, ne errore hoc imbui se patiantur. Optavit etiam celeberrimi *Grævii* promissas in hoc opusculum emendationes videre. Sed cum morte præventus ipse piis optatis exciderit, eruditus orbis, quem obstrictum sibi vir ille doctissimus habet, easdem nunc expectat.

LUCII COELII LACTANTII FIRMIANI OPERA, quæ extant omnia; ad fidem codicum tam impressorum, quam manuscriptorum recensita.

Cantabrigiæ, ex officina Joh. Hayes, 1685, in 8.

QUi novam hanc Lactantii editionem procuravit, in illa recensenda tribus codicibus impressis, Basileensi anno 1532, Thomasiano Antwerpiæ anno 1587, & Thysiano Lugduni Batavorum anno 1652 excusis; & duobus manuscriptis codicibus se usum esse profitetur. Quos dum inter se diligenter contulit, variasque inde lectiones annotavit, emendatiorem reddere scriptorem elegantissimum studuit. In præfatione monet, *Epitomen auctoris*, quæ B. Hierony-

mi ætate ἀκέφαλος fuit, in ſuis codicibus MSC. non inveniri: quare ex illis eam emendare nequivit. Sub finem operum, *librum de Mortibus Perſecutorum*, cum duabus prioribus editionibus (Pariſienſem & Oxonienſem puta,) collatum, & novis animadverſionibus auctum ſubjungit. Carmina de *Phœnice*, *Paſca & Paſſione*, editioni Antwerpienſi addita, omiſit: quia fatente doctiſſimo Michaele Thomaſio, in nullis antiquis codicibus reperiantur.

MARTINI LISTER E S. R. LONDIN. DE Fontibus Medicatis Angliæ, Exercitatio altera.

Londini, apud Walt. Kett. 1684, in 8.

QUam A. 1682 Exercitationem priorem de Fontibus Medicatis Angliæ ediderat, (cujus contenta vide in Act. Febr. 1684.) ea ſuperiori anno Londini recuſa alteram Exercitationem annexam habet, quam in editione prioris Liſterus promiſerat. Cumque Auctor in hoc ſcripto uſum & effectus Aquarum Medicatarum explicare intendat, primum loquitur de digeſtionibus & humorum natura in corpore humano. Imprimis circa chylificationem pluribus occupatus eſt, ut demonſtret eam per putredinem fieri, quatenus aſſumta tabeſcendo convertantur in humorem ſalſum. Cui negotio non modo favet calor loci, ſed & pituita ex ſaliva præcipue oriunda. Tum porro docet, quomodo chylus reliquorum humorum & partium ſolidarum nutrimentum aſſugatur partim per vaſa lactea, partim per venas meſaraicas; item qua ratione fiat, ut crudi quaſi humores ad maſſam ſanguineam cum chylo devehantur, uti exemplo ictericorum cumprimis probat. His præmiſſis declarat Aquarum facultates, & experientia edoctus aſſerit, Aquas frigidas ſalſas, ſi potentur, vehementem ſitim, vomitus & æſtuationes ſtomachi excitare, diarrhœam movere, puſtulaſque in toto corpore expellere fœdas. Contra aquæ frigidæ nitroſæ alvum obſtruunt. Aquæ frigidæ nitro-atramentoſæ vertiginem quandam & levem quaſi ebrietatem gignunt, item diarrhœam ſed indolentem, diureticæ ſunt, atq; ſi copioſius hauriantur, febres

febres pariunt. Aquæ autem calidæ sive Thermæ usu externo sudores movent inter balneandum, item alvum & urinam, præsertim Buxtonenses. Itaque thermarum usum sequitur plerumque macies, sitis, viscerumque, maxime ventriculi, debilitas.

Et quandoquidem in priore Exercitatione monstravit aquarum medicatarum vim petrificandi, hinc concludit, a nitro calcario & ochra sive vitriolo abortivo omnem lapidum in corpore humano generationem. Quid? quod nec aqua fontana aut pluvialis ab ejusmodi ochra & nitro immunis sit. Commendat autem contra calculum, uti & podragram, tanquam insigne arcanum, liquamen veneris volatile, monstratque abhibito magnete, calculum humanum revera de ferro participare. Præterea observatio calculi curiosa est, quem ex utero vaccæ exemtum libras 20 pependisse, variaque conchylia intus abscondisse narrat.

Tandem cum ab aliis Aquæ frigidæ commendentur adversus melancholiam hypochondriacam, cachexiam ex morbo chronico, scorbutum, calculum renum & vesicæ, arthritidem, vermes, sterilitatem fœminarum &c. inde data occasione de causis & natura horum morborum differit. Cumprimis singulare est, quod circa sterilitatem mulierum annotavit, eam a cicatricibus oriri posse, quas variolæ ovaria occupantes relinquant.

SHORT MEMOIRS FOR THE NATVRAL EXperimental History of Mineral VVaters, addressed by way of Letter to a Friend. By the Honourable Robert Boyle, Fellow of the Royal Society.

h. e.

Apparatus brevis ad Naturalem & Experimentalem Aquarum Mineralium Historiam, in Epistolæ ad Amicum quendam forma concinnatus a Roberto Boyleo, Nobili Anglo ac Societatis Regiæ Membro.

Londini, apud Samuel Smith. 1685, in 8.

Si quis

SI quis Aquarum Mineralium naturam tot tantorumque Virorum indagine exhaustam penitus sibi persuadeat, multum se falli haud difficulter ex lectione libri præsentis, quem tibi nunc L. B. exhibemus, poterit colligere. Etenim licet vel solus loquatur titulus, perfectam hic minime de Aquis Mineralibus expectandam esse Historiam, itemque monitum in frontispicio positum, celeberrimo Autori ob valetudinem æque adversam ac alia negotia graviora, revidere scriptum hoc revisumque edere locupletius minus licuisse, attestetur; maxime tamen eo allaborasse illustrem Autorem, ut talem nobis de naturali Aquarum Mineralium Historia hic conderet Ideam, quæ vulgarem multum, multa de iisdem antea fere incognita aut saltem neglecta revelando, amplificet notitiam, oppido e *Sectionum*, quales *sex* habentur, elucescit *prima*, introductionis veluti vicem gerente, ac nonnullorum in sequentibus pertractatorum rationes exponente. Siquidem uti Autor ingeniosissimus in genere censet, observationes omnes circa minerales aquas instituendas ad tria summa capita seu genera commode sic revocari posse, ut primum circa aquas minerales in loco nativo adhuc existentes, alterum circa easdem e fonte jamdum depromtas, ac tertium demum circa effectus ab aquis ejusmodi in corpore humano productos versetur: ita in specie titulos plures ad genus primum, Mineralogicum dictum, pertinentes in *secunda*, ad secundum vero, Chymico physicum appellatum, qui spectant caput, in *tertia* ordine recenset sectione. Ast cum secundum titulorum genus palmarium sit, cui designando Autor suam locavit operam, ideo sectio *quarta* & *quinta* nonnisi annotationibus quosdam ejusdem articulos deprehenduntur illustrare. Exhibet scilicet *quarta* observationum diversarum experientia comprobatarum fasciculum, tanquam animadversionis cujusdam prolixioris in Articulum 13 specimen, de ipso solenni Aquas Minerales gallarum ope examinandi modo, quem postquam convenientius, ac vulgo fieri solet, adhibitis quoque gallarum loco adstringentibus aliis, adornandum docuit, cumprimis ea nec latitudine nec certitudine, quam communis fert opinio, frui ostendit, partim quia corporibus nonnullis metallicis seu mineralibus de Marte haud participantibus, v. g. Arsenico &c. detegendis esset impar, partim quod cum certo quodam concreto naturæ metallicæ ferri

tamen

tamen experte, pariter colorem satis obscurum inierit, vice versa vero cum liquore alio ferro vel chalybe saltem infecto immutationem ejusmodi coloris intulerit nullam. Huc vulgarem etiam refert opinionem, pro concessa ab omnibus quidem arreptam, quasi aquæ Minerales, ubi cum gallarum infuso devenirent nigræ vel purpureæ, de Vitriolica participarent natura; pro falsa tamen ex eo potius habendam, quod cum vitriolo cupri aut plumbi divite, quale est v. g. Vitriolum Romanum, aut Saccharum Saturni, item certa Terræ albicantis species in Septentrionalibus Angliæ locis reperta &c. nullum [illegible]le observari potuerit phænomenon, neque Mercurii aut stanni, sed sola Auri solutio, gallorum pulvere adjecto evaserit atra. Juxta hæc nihilominus annotantur ea, quæ a curiosis Aquarum Mineralium perscrutatoribus, ut usitatam immutationis in colore interventu viam ad majorem & latitudinis & certitudinis gradum perducant, debeant attendi, multumque eum in finem celebratur spiritus quidam sulphureo-volatilis ex sale tartari, sulphure ac sale ammoniaco destillatus, utrique vitriolo, Martiali & Venereo, manifestando proportionatus. Unde cum Nobiliss. Autor spiritum suum sulphureum in se clarum a vitriolo non minus Dantiscano magis venereo, quam Anglicano, nigrum subito adsciscere colorem cerneret, probabilius sulphura in aquis interdum delitescentia vitrioli ipsius adminiculo investigari posse autumavit, quin experimento cum Arsenico quoque facto, solutionem hujus a parva solutionis vitrioli Anglicani & Dantiscani copia instillata, pariter in obscurum præcipitari colorem deprehendit. Occasione sic oblata in ipsius Arsenici naturam inquirit, hujusque corrosivitatem sui fere esse generis, nec ex acido solo derivandam, tam ex gustu, quam e varia solutionis Arsenici cum concretis variis suspicatur miscela. Arsenici quippe solutionem cum aqua simplici factam, neque ab oleo vitrioli, neque a spiritu sulphureo-volatili turbatam, non solum a spiritu urinæ & ab oleo tartari per deliquium in lactescentem, sed et a mercurio sublimato soluto in similem albicantem mutatam fuisse liquorem; item syrupum violarum in viridem lente vertisse colorem. *Quinta* vero quæ sequitur Sectio Notas marginales multos in titulos generis secundi suggerit. Sic v. g. quoad Tit. 1. modum, quo frigoris & caloris gradus æstimandus, tradit; quoad Tit. 2 rationem

tionem Autori usitatam Aquas Minerales ponderandi, id quod alias in se satis difficile est, describit, simulque experimenta, quibus aquæ minerales diversæ diversum obtinuisse pondus, earumque aliquæ ipsa aqua communi leviores extitisse fuerunt deprehensæ, commemorat. Circa Tit. 5. nullum discrimen aquam inter communem ac mineralem apparuisse Microscopio refertur, animalia tamen, quæ in aqua, cui piper infusum, microscopio cernuntur, revera vita esse donata ex eo evincitur, quod guttula spiritus salis ejusmodi aquæ instillata, confestim animalia ipsa se movere, i. e. vivere cessent. Circa Tit. 15 Autori viam innotescere observatur, qua sal commune in aquis mineralibus absque omni evaporatione possit cognosci, quaque ipsa nec levissimæ aquæ omni sale communi caruisse fuerint adversæ; verum cum Nobil. Autori non permittatur eandem hic libere communicare, duos interim alios modos viris maritimis usitatos suppeditat. Quantum ad Tit. 26, quomodo diversi generis salia in Aquis mineralibus investiganda sint, exponitur, nullamque aquam mineralem ex iis, quæ circa Londinum prostant, manifestum præbuisse vitriolum docetur, etiamsi pluribus in locis Marcasitæ, Vitrioli matrices, haud desint. Quod Tit. 27. attinet, varia subministrantur experimenta, quibus diversi ponderis caput mortuum a diversis aquis mineralibus exhiberi ostenditur &c. *Sextam* denique & ultimam sectionem denuo Tituli respicientes aquas minerales, prout medicina humano existunt corpori, constituunt, una cum conclusione ad Medicum quendam, cujus impulsu hæc de Aquis Mineralibus divulgavit, directa, qua spes quodammodo ostenditur, fore ut in secunda editione multa hic omissa, suo suppleantur tempore.

AUTORITAS SEDIS APOSTOLICÆ PRO S. Gregorio Papa VII vindicata adversus R. P. F. Natalem Alexandrum Ordinis FF. Prædicatorum in Sacra Facultate Parisiensi Doctorem Theologum, &c. per F. Franciscum D' Enghien, ejusdem Ordinis in alma Universitate Lovaniensi S. Theologiæ Licentiatum.

Coloniæ Agrippinæ, aqud Joannem Kinchium, 1684, in 8.

Con-

CОntroversiam de autoritate Sedis, ut loquuntur, Apostolicæ in Reges, inter ipsos Pontificios adeo lubricam, vexatam, & incertam esse, ut ipsos etiam Fratres unius ordinis in diversas partes trahat, exemplo nunc docemur satis luculento. Præbuerunt siquidem polemico huic scripto argumentum selectæ non tantum historicæ, ac chronologicæ, verum & criticæ atque dogmaticæ ad Historiam Ecclesiasticam XI & XII seculi Dissertationes *Natalis Alexandri*, Doctoris Theologi in sacra Facultate Parisiensi, de FF. Prædicatorum ordine. Nono is dissertationis secundæ articulo p. 319. seq. asseruerat, probatumque argumentis dederat non obscuris, Gregorium VII Romanorum primum Pontificum sibi Regum exauctorandorum tribuisse potestatem, contra Patrum doctrinam, imo contra verbum Dei. *Adversus eandem sententiam*, inquit p 348, *militant, eamque funditus demoliuntur Scripturæ sacræ testimonia. Regnum meum non est de hoc mundo* (inquit Christus) *Et, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo* &c. Præterea articulo decimo nullius ponderis docuerat esse argumenta, quibus novam illam ac singularem opinionem suam, de potestate exauctorandi Reges, Romano Pontifici & Ecclesiæ a se attributa, probare nitatur Gregorius VII in Decretali Epistola ad Herimannum. Effatum quippe Christi (*quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*) de solis peccatis exaudiendum esse & censuris: de potestate vero absolvendi subditos a fidelitatis juramento, quo Regi sunt adstricti, si quis exponeret illud, eum peccare contra decretum Synodi Tridentinæ, & contra Professionem fidei ab ipsa præscriptam. Tum autoritate Apostoli dicentis, *Nescitis quoniam Angelos judicabimus, quanto magis secularia?* abusum fuisse Gregorium, quod Paulus non propriam sacerdotum potestatem eo loco innuat, sed communem fidelium omnium in judicandis fratrum litibus, quæ de secularibus rebus moventur facultatem, si ad ipsos causarum hujusmodi arbitrium deferatur. Porro, verba Gregorii Magni ex Epistola ad Senatorem (*Si quis Regum, judicum, atque secularium personarum, hanc Constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam venire tentaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat &c.*) imprecantis, non imperantis esse, non decernentis, non judicantis: quemadmodum & illa (*in æterno examine districtæ ultioni subjaceat*) eo-

que potestatem exauctorandi Reges, aut quamlibet in eorum temporalia autoritatem penes Romanum Pontificem residere, non nisi inepte ex hujusmodi execrationum atque devotionum formulis confici. Sensumque adeo Sancti Gregorii parum assecutum esse Gregorium VII, qui e verbis imprecantis collegerit, ipsum decrevisse, ut deponantur Reges, qui violarent Xenodochii privilegium. Exauctorationem denique Childerici Regis Francorum ex Merovingia stirpe postremi, & absolutionem Francorum a juramento, quo suam ipsi fidem obstrinxerant, a Zacharia, ut volunt, peractam, fabulosam esse. *Novam itaque* (sic concludit Doctor Parisiensis d. l. §. XIII p. 391) *& singularem opinionem, quam invexit* (Gregorius VII) *de potestate Ecclesiæ in temporalia Regum, salva quæ ipsius dignitati ac eximiis virtutibus atque miraculis debetur reverentia, ut falsam, & Scripturæ sacræ, atque Traditioni dissentaneam, nec Ecclesiæ judicio & assensu receptam deserimus, rejicimus.* Unde nec alibi erroneam, invidiosam, privatam opiniunculam, periculosam, a sacra facultate Parisiensi merito damnatam, ipsam vero exauctorationis sententiam a Gregorio latam, non solum de jure, sed & de facto nullam & irritam, dicere dubitavit. Hæc itaque & id genus alia sunt, quorum elenchum Lovaniensis hic de autoritate Sedis Apostolicæ in Reges liber sibi habet propositum. Quo successu eundem vero præstiterit, ex ipso, quo utitur passim, armorum genere felicius, quam ex aliena recensione, sincerus cordatusque lector judicabit.

DELLA VITA DI GAJO CILNIO MECENATE.

id est:

Vita C. Cilnii Mæcenatis, descripta & illustrata a Doctore Jacobo Maria Cenni.

Romæ, apud Franc. de Lazari, 1684.

Quam non depereant collata in bonarum literarum cultores beneficia, vix illustriori exemplo quam Mæcenatis deprehensum est. Hic enim cum intimis Augusti consiliis admotus fortuna tanta prudenter uteretur, & in dispensandis amicitiis primas partes deferret eruditis, quos beneficiis crebro cumulatos prolixo favore apud ipsum

ipsum Augustum sublevabat, famam sibi peperit nullo unquam temporis tractu obruendam; ita ut hodienum post interjecta tot secula in memoria atque ore omnium perpetuo versetur, & immortalitatem nominis famamq; sempiternam redemerit. Nec enim Patrono tam munifico ingratos sese exhibuere eruditi. Ut enim Scriptores coætaneos prætereamus, in quibus utramque paginam sæpe Mæcenatis laudes faciunt; ne recentioribus quidem temporibus decora defuerunt ingenia, quæ tanti herois famam solicite propagarent, vitamque ejus in exemplum, omni posteritati memorabile, scriptis consignarent. Notiores sunt *Cæsaris Caporalis* & *Joh. Henr. Meibomii* aliorumque labores, quam ut a nobis exponi debeant. Accessit his nunc qui recens ad nos perlatus est, eruditissimi viri *Cenni* de vita Mæcenatis libellus in binos libros divisus: quorum prior vitam Mæcenatis ad tempora usque Jani post Actiacam victoriam clausi, reliquam secundus continet, diversitate observationum eruditarum, quas subinde Auctor aspergit, jucundissimam. Sic ubi de Mæcenatis hortis agit, sepulchra plebis non Augusti, sed priscorum Regum temporibus, in Esquilino fuisse probat, & Priapeia ista, quæ adhuc hodie extant, Priapi sacello hortis istis incluso deberi asserit. Domum quoque Mæcenatis ex optimis Scriptoribus delineat, & utrum famosa illa turris conjuncta eidem fuerit, examinat. Inde dum eruditos, qui Mæcenatis amicitia floruerunt, enumerat, rationes excutit, quare Ovidius nullam ejusdem in suis operibus mentionem faciat; & tandem dum mores nostri describit, suspiciones de vagis ejusdem amoribus diluit, Senecæque criminationes refellit. In calce libri habetur index operum Mæcenatis & fragmentorum, quæ nobis inde restant; notæ denique illustrationi aliquot locorum inservientes subjiciuntur.

GEORGII SCHUBARTI ENARRATIO PARERgica Metamorphoseos Ovidianæ, de diluvio Deucalionis. Accedit Thomæ Reinesii dissertatio critica de Sibyllinis oraculis.

Jenæ, apud Jo. Nisium, 1685, in 4.

OVidii transformationum libri, carmine sublimi epico scripti, non ex titulo solo æstimari debent, quasi fabularum serie de-

scriberentur ibi sacra gentium, instituta ac ritus varii sub hoc involucro laterent, ad demulcendos hominum animos. In Virgilio laudetur ingenii divinioris præstantia, ipseque regulam faciat, quam tuto sequantur cæteri; in Ovidio plus est operæ ac sapientiæ veteris, cui semper pretium statuerunt, qui cum numeros observant in versu & gloriam inventionis, tum reconditæ veritatis ac doctrinæ potissimum semina anquirunt. Speciminis loco doctissimus Auctor partem Metamorphoseos celebratissimam *de diluvio Deucalionis* proposuit, in quo explicando ætatum a priscis fictarum ordinem erudite indicavit, ac simul occasionem, quam aucupatus fuerit Poeta, Augusto Imperatori post tot cruenta bella velut in tranquillitate applausurus, ostendit.

Inter causas, quibus Numen cœleste motum est, ut universali & plenario diluvio mortales exscinderet, morales juxta naturalesque cum Ovidio ponit. Corruptos enim adeo subjectos describit, perque intervalla magis magisque defecisse ait, qui non solum regi ac magistratui obsequia, sed ipsi quoque Deo conditori suo cultum denegaverint: qui exuto pudore in omne nefas prolapsi, dolo, insidiis, vi, blanditiis nocere singulis optaverint. Ubique autem comparatio instituitur inter historiam & fabulam, cunctaque ad fontes reducuntur, paucis quidem allatis, sed præcipuis ex antiquitate documentis. Gigantum inprimis ausa, & stolida regnandi cupiditas, quorsum pertineant, brevibus declarat. Naturæ soli qui diluvii magnitudinem adscribunt, eos modeste relinquit, facta tamen seria percensione, ac dijudicatione illorum, quæ jam olim & nuper commenti sunt nonnulli. Aquarum terras inundantium copiam ductu vatis Peligni tradit, & cum sacris conciliat, rejectis ὡς ἐν παρόδῳ quæ de mari & fontibus magnæ voraginis perverse cumulantur. In ipso diluvio quomodo Deucalion servatus sit cum suis, nova sectione docetur; ac quis egressus in aridam, quis modus fuerit genus humanum reparandi, additur præterea, cum applicatione ad Noachum, ejusque tempora. Eventus diluvii tandem a pœnæ gravitate, mira tamen clementia Dei in mediis fluctibus, describitur, perpensa quæstione pariter de universalitate hujus supplicii.

THOMAM REINESIUM Germaniæ nostræ & Lipsiæ hujus præcipuum ornamentum, alibi laudavimus, a studiis plane singularibus

ribus

ribus & judicio maximo. Is cum scripserit plura, tamen edidit pauca, quæ in museis doctorum virorum adhuc supersunt. Neque facile quis negaverit, ingentem doctrinæ solidioris partem ipsum Quæsitis per epistolas absolvisse, quas ad eruditos de quovis argumento quotidie prope mittebat. In his est præsens dissertatio *de Sibyllinis oraculis*, ad HENRICUM GEBHARDI, alias WESENEERUM, Cancellarium quondam Saxo-Altenburgensem, qui vaticiniis his multum tribuebat. Ut autem rectiora monstraret Reinesius, ea quæ supersunt, a Christianis heterodoxis profecta esse dicit: qui sæculis primis ab instaurata ecclesia mire delectati fuerint id genus enthusiasmis, indeque natis prædictionibus. Provocat hoc fine ad scripta Irenæi, Epiphanii panarium, Augustinum de hæresibus; in primis etiam nominat oppositos Apostolis Nazaræos, Cataphryges, eorumque primipilum Montanum, ac similes: quorum pleraque non sint prædictiones de futuris, sed eorum quæ a Prophetis & Apostolis hauserint novæ ac vanæ incrustationes. Hinc docet, quomodo a Patribus usurpata vel probata aliquando sint, a Justino martyre præcipue, quem credulitate peccasse in talibus ait & exemplis probat: itemque suboluisse mox Romanis, Christianorum Sibyllina discrepare omnino a suis, quæ vetustiora in extremis reipublicæ necessitatibus obtinuerint, quare & lege prohibita sint. Nec male discernit ea, quæ in manibus erant omnium, Christianorum & Gentilium, ab his quæ in templo Vestæ asservabantur, & non nisi a certis hominibus rarissime evolvebantur. Theophili, Clementis Alexandrini, Origenis, & Celsi Epicurei, Lactantii quoque & aliorum sententias recenset paucis ac dijudicat, ut adeo constare possit cuivis, quid de volumine Sibyllinorum, quæ legimus hodie, & ipsis Sibyllis censendum. Quando vero celebrata illa acrostichis injiceret scrupulum longe plurimis, facultate critica rite adhibita demonstrat similiter, quænam sit illa, & unde domo? quare nihil reliquit amplius dubium aut suspectum.

Sed de Sibylla omnique ejus vaticinandi facultate, istisque de Christo oraculis, quid sentiendum sit, vere ac solide ostendit celeberrimus vir *Petrus Petitus*; cujus doctissimum de hoc argumento commentarium, Parisiis huc missum, nostri jam excudunt typi: cujus, ubi absolutus fuerit, summa capita in sequentis anni Actis comparebunt.

INDEX

INDEX
AUCTORUM AC RERUM.
I. *Theologica & ad Ecclesiasticam Historiam spectantia.*

ANonymi Disquisitiones Criticæ, de variis Bibliorum Editionibus. Item Castigationes Theologi cujusdam Parisiensis ad opusculum Isaaci Vossii de oraculis Sibyllinis &c. 2

Anonymi quatuor Dialogi. 1. de Immortalitate animæ: 2. de Existentia Dei. 3 de Providentia. 4. de Religione. 59

Anonymi Apologia pro Reformatis Angliæ. 68

Anonymi Triumphus Christianitatis, sive vita Cl. Flaviani Juliani Apostatæ. 71

Anonymi Angli Tractatus adversus Reprobationis absolutæ decretum. 94

Anonymi Responsio ad varias observationes in D. Henrici Mori Expositionem Apocalypseos & Danielis. 119

Anonymi Gallia tota Catholica sub regno Ludovici Magni. 123. 157

Anonymi Discursus de Confessione Auriculari, qualem Concilium Tridentinum præscribit, & Praxis Romana Ecclesia servat. 255

Anonymi Auctoris Criticæ generalis Historiæ Calvinismi à Maimburgio editæ, Nova Epistola. 417

Anonymi Epistola de Conciliatione Religionum ad Congregationem Cleri Gallicani. 506

Anonymi Epistola, qua ostenditur, scriptum non ita pridem ab Arnaldo publici juris factum non esse Divi Athanasii. 511

Abbadii *Tractatus de Veritate Religionis Christianæ.* 126

Theodori Abucaræ *Tractatus de Unione & Incarnatione, edente Andrea Arnoldo.* 509

Natalis Alexandri *Selecta Historiæ Ecclesiasticæ capita, & in loca ejusdem insignia dissertationes.* 329

F. Francisci d' Anguien *Auctoritas Sedis Apostolicæ, pro Gregorio Papa VII vindicata adversus Natalem Alexandrum.* 590

Antonii Arnaldi *Dissertatio de modo, quo Deus tempore Vet. Testam. per ministerium Angelorum frequentia miracula fecerit, Malebranchio opposita.* 309

S. Atha-

S. Athanasii *Syntagma doctrinæ ad Clericos & Laicos, edente Andrea Andreæ* Arnoldo. 509

Athenagoræ *Atheniensis Philosophi Christiani Liber de Resurrectione mortuorum cum notis Adami Rechenbergii.* 493

Jacobi Boileau *de Adoratione Eucharistiæ Libri duo, & Disquisitio de Præcepto Divino communionis sub utraque specie* 367

Rogeri Boyle *Summa Theologiæ Christianæ.* 230

Gilberti Burneti *Historia jurium Principis circa Beneficia Ecclesiastica & Territoria Ecclesiæ* 548

D. Abrahami Calovii *Scripta Anti-Sociniana in unum corpus nunc redacta.* 539

Cassiani *a S. Elia Theologia Moralis expurgata & ordine Alphabetico digesta.* 253

Wilhelmi Cave *Vitæ Patrum primitivæ Ecclesiæ.* 85

Dissertatio de Regimine veteris Ecclesiæ. 117

Clementis *Alexandrini Liber,* Quis divis salutem consequi possit. 246

Davidis Clerici *Quæstiones Sacræ.* 232

Caroli le Cointi *Annales Ecclesiastici Francorum.* 338

Joh. Columbi *notæ ad Lactantii Librum de Mortibus Persecutorum* 584

Richardi Cosini *Ecclesiæ Anglicanæ Politia.* 106

Samuelis Cradocci *Historia Veteris Testamenti methodice digesta.* 205

Fabri *Replicatio facta Alnaldo pro defendendo Libro de Rationibus invictis.* 412

Johannis Fechtii *consideratio status damnatorum, quod actiones ipsorum inprimis malas concernit.* 179

Ludovici Ferrandi *Liber Psalmorum cum argumentis, paraphrasi & annotationibus.* 60

Tractatus de Ecclesia contra Hæreticos, præcipue Calvinianos. 561

Responsio ad Apologiam pro Reformatione, Reformatoribus, & Reformatis. 565

Danielis Hervei *Explanatio Historica Apocalypsis B. Johann. Apostoli* 95

Joachimi Hildebrandi *vita æterna ex lumine naturæ ostensa, & ex Pentateucho Mosaico evicta* 27

Jacobi Hommey *Supplementum Patrum e MSS codicibus erutum notisque illustratum* 464

Jurii *Vindiciæ doctrinæ Moralis Reformatorum ab accusationibus Arnaldi.* 409
Præjudicia adversus Papismum. 512
I.K. Regula credendorum, seu methodus polemica ad omnes homines a Religione vera diffidentes convertendos 92
Lucii Cœlii Lactantii *Firmiani opera quæ extant.* 265
De Mortibus Persecutorum Liber cum notis Johannis Columbi. 584
Opera quæ extant omnia. 585
Larroquii *Tractatus novus de Regalia.* 556
Martini Lipenii *Bibliotheca realis Theologica* 403
Wilhelmi Lloyd *Historica relatio de regimine Ecclesiastico Magnæ Britanniæ & Hiberniæ* 120
Eugenii Lombardi *Regale Sacerdotium Romano Pontifici assertum* 376
Malebranchii *Tractatus de Natura & Gratia* 286.305
Ludovici Maimburgii *Tractatus Historicus de Institutione & Prærogativis Ecclesiæ Romanæ ejusque Episcoporum.* 216
S. Pontii Meropii Paulini *Opera secundum ordinem temporum nunc primum disposita, & variorum notis illustrata.* 481
Petri Poiret *Cogitationes rationales de Deo, anima & malo* 547
Petri Possini *Thesaurus asceticus, sive Syntagma opusculorum octodecim a Græcis olim Patribus de re ascetica scriptorum* 488
Dionysii Sammarthani *Tractatus de Confessione contra errores Calvinianorum* 520
Emanuelis a Schelstraten *de Disciplina Arcani contra disputationem Ernesti Tenzelii dissertatio apologetica* 541
Sebastiani Schmid *Commentarii super librum Prophetiarum Jeremiæ* 353
Resolutio brevis cum paraphrasi verborum Evangelii D. Johannis Apostoli 355
Viti Ludovici a Seckendorf *Christianismus* 343
Rabbi Simeonis *Ben Jochai Liber SOHAR in Legem* 359
Thomæ Sparck *L. Cœlii Lactantii Firmiani quæ extant, recognita & commentariis illustrata* 265
Philippi Jacobi Speneri *Evangelicæ fidei justitia contra Johannem Brevingium asserta* 327

Theophili Spizelii *Literatus felicissimus S. Metanaea Proselytus, sive de conversione literatorum Commentarius.* 183
B. Theodoreti *Episcopi Cyri operum Tomus V, nunc primum in lucem editus a Joh. Garnerio S. I.* 47
S. Theophili *Episcopi Antiocheni ad Autolycum Libri tres, recogniti & notis illustrati* 197
Joh. Turneri *Exercitationes de non concesso Judais usu promiscuo librorum Canonicorum V.T. & de vera pronunciatione nominis Tetragrammatis inter Judaos* 198
F. Petri Valesii *ord. S. Francisci Causa Valesiana* 276
Volpilerii *character vera & falsa pietatis* 405
Henningi Witten *memoria Theologorum nostri seculi clarissimorum renovata centuria* 408

II. *Juridica.*

Antonii Dandini Alteserræ *Recitationes Quotidiana* 453
C. B. & G. G. Ephemerides Fori, sive Collectio principalium decisionum in universis Parlamentis & supremis Gallia curiis latarum 300
Petri Biarnoy *de Merville Examen juridicum in jure Canonico* 267
Francisci Clarcke *Praxis Fori Ecclesiastici* 268
Danielis Clasenii *Commentarius in Constitutiones Criminales Caroli V* 299
Joh. Doujatii *Nota in J. P. Lancellotti Institutiones juris Canonici* 469
Joh. Eichelii *Commentarius in Tit. Digest. de diversis Regulis juris antiqui* 188
Laurentii Theodori Gronovii *Emendationes Pandectarum juxta Florentinam editionem examinata* 531
Petri Hevini *decreta Parlamenti Britannici, cum Annotationibus* 61
Joh. Wilhelmi Itteri *de Feudis Imperii commentatio methodica* 366
Joh. Pauli Lancelloti *Institutiones Canonici juris cum notis Johan. Doujatii* 469
Joh. Leleti *Observationes in Consuetudines Pictonum* 37
Joh. Meursii *Themis Attica, seu de Legibus Atticis Libri duo* 533
Mocketi *Tractatus de Politia Ecclesia Anglicana* 100
Joh. Andrea van der Muylen *Statuta Diœceseos Vianensis & Ameydensis Commentario illustrata* 237

Joh. Georgii Nicolai *Tractatus de Repudiis ac Divortiis* 528
Joh. Nixdorf *opuscula Juridico-Practica, Regnum Poloniæ Terrasque Prussiæ Regalis concernentia* 426
Joh. Schilteri *Institutiones juris, ex principiis juris Naturæ, Gentium & Civilis* 530
Barthol. Leonh. Schvvendendörferi *Summaria Actionum Forensium Expositio.* 129
Luciani Suavis *Sylloge nova plurimarum Quæstionum decisarum per decreta in Audientiis Parlamenti Parisiensis lata* 107. 153
Henr. Gunth. Thulemari *Octoviratus, seu de S. R. I.* 138
Casparis Ziegleri *Rabulistica, sive de Artibus Rabulariis dissertatio* 41
Richardi Zouch *descriptio juris & judicii Ecclesiastici secundum consuetudines Anglicanas, & Temporalis secundum consuetudines Feudales & Normannicas.* 100

III. *Medica & Physica.*

Anonymi specimen naturalium experimentorum in Academia, quæ Lydii lapidis dicitur factorum. 297
Anonymi Explicatio Aphorismorum Hippocratis. 424
Anonymi Tentamina Physica, probata per experientiam & confirmata per Scripturam Sacram. 496
Davidis Abercromby *Tuta & efficax luis Venereæ, sæpe absque Mercurio, ac semper absque salivatione Mercuriali curandæ methodus.* 24
B. Alary *certa Febrium curatio ope remedii cujusdam Provincialis in forma Tabellarum confecti* 333
Pauli Ammanni *character Plantarum Naturalis a fructificatione desumtus.* 228
Caspari Bartholini *de ductu Salivali hactenus non descripto observatio Anatomica.* 30
Bernoullii *Nova Ratio aeris ponderandi.* 433
Examen ponderationis aeris per vesicam. 436
Gottefridi Bidloo *Anatomia humani corporis centum & quinque Tabulis illustrata.* 295
Stephani Blanckardi *Academia Cartesiana.* 144
Tractatus de Scorbuto ejusque Symptomatis, nec non demonstra-

monstratio Fermentationis doctrinæ Cartesii superstructa. 456
Nicolai de Blegny *Doctrina Relationum Chirurgicarum.* 454
Joh. Bohn *Dissertationes Chymico-Physicæ, cum tractatu de aëris in sublunaria influxu.* 404
Roberti Boyle *Tentamen Porologicum.* 422
Apparatus ad Naturalem & Experimentalem Historiam Aquarum Mineralium. 587
Danielis le Clerck *& I. Jacobi* Mangueti, *Bibliotheca Anatomica* 296
Johannis Dolæi *Encyclopædia Medicinæ Theoretico-Practicæ* 131
Michaelis Ettmulleri *Chymia Rationalis & Experimentalis curiosa.* 341
Medicus Theoria & Praxi generali instructus, h.e. Fundamenta Medicinæ vera 341
Opera omnia Theoretica & Practica. 341
Wilhelmi Gould *Experimenta circa incrementum ponderis in oleo vitrioli aëri exposito &c.* 315
Nehemiæ Grew *Descriptio ac usus pororum in cute manuum atq; pedum.* 516
Joh. Groenveld *Dissertatio Lithologica.* 124
Griff. Hatleji *observatio de Conchis Fossilibus seu lapide Conchite* 371
Antonii de Lewenhoeck *Anatomia & Contemplatio nonnullorum Naturæ invisibilium Secretorum.* 533
Davidis Listeri *Observatio de usu intestini cæci in figurandis quorundam animalium excrementis.* 313
Observationes de natura & origine terræ motus ac fulminis 351
Observationes de modo eliciendi aquam dulcem ex marina mediante halitu plantarum marinarum, ut & de ventis Tropicis. 372
De Fontibus Medicatis Angliæ Exercitatio posterior. 586
B. Martini *Tractatus de lactis usu.* 83
Jacobi le Mort *Pharmacia & Chymia Medico-Physica rationibus & experimentis instructa.* 239
Joh. Muys *Praxis Chirurgica Rationalis.* 227
Joh. Nicolai Pechlinii *Theophilus Bibaculus, sive de potu Theæ Dialogus.* 45

Joh. Conradi Peyeri *Merycologia, seu de Ruminantibus & Ruminatione Commentarius* 384
Roberti Plot *de origine Fontium Tentamen Philosophicum.* 535
Henrici van Rhedee *tot Drackestein Horti Indici Malabarici pars V* 401
Pompeji Sacchi *Iris Febrilis, fœdus inter antiquorum & recentiorum opiniones de Febribus promittens* 558
Nova methodus Febres curandi fundamentis Acidi & Alcali superstructa. 569
Joh. Schwammerdammi *Historia generalis de insectis.* 46
Roberti Sibbaldi *Scotia illustrata, seu Prodromus Hist. Natur. Scotiæ* 73
Silvestri *Observatio singularis de Fractura in qua nova quædam efformata fuit Articulatio* 513
Joh. Christoph. Sturmii *Physica Conciliatricis Conamina.* 93
Joh. Henr. Suiceri *Compendium Physicæ Aristotelico-Cartesianæ* 492
Eduardi Tyson *Anatomia Apri Mexicani Moschiferi.* 75
Raymundi Vieussens *Neurographia universalis.* 335
Georg. Wolfgangii Wedelii *Amœnitates Materiæ Medicæ.* 123
Joh. Segeri Weidenfeld *de Secretis Adeptorum, sive de usu Spiritus Vini Lulliani Liber* 87

IV. *Mathematica.*

Anonymi Elementa seu Principia Geometriæ. 481
Thomæ Backeri *Clavis Geometrica Catholica, sive Janua Æquationum reserata.* 25
Francisci Blanchini *Cometes anno 1684 mense Junio Julioque Romæ observatus* 189. 241
Nova methodus Cassiniana observandi Parallaxes & distantias Planetarum a terra, tentata Romæ. 479
Blondelli *Ballistice, sive Ars jaciendarum bolidum igniariarum (Bombarum.)* 164
Cursus Architecturæ. 438
P. Pauli Casati *S. I. Mechanicorum libri VIII.* 247
Joh. Cevæ *Opuscula Mathematica de Potentiis obliquis, de Pendulis, de Vasis, & de Fulminibus.* 493
G. S. Dörfelii *Methodus nova, phænomenorum cœlestium intervalla a terris facillime determinandi &c.* 571

Valen-

Valentini Estancel *S.I. Uranophilus Cœlestis peregrinus.* 235
Thomæ Everardi *Descriptio & usus virgæ Stereometricæ pro doliis metiendis.* 269
H. Gautier *Tractatus de Munitionibus secundum hodiernam praxin* 480
Joh. Hevelii *Annus Climactericus, sive Rerum Uranicarum observationum annus quadragesimus nonus* 141
Phil. de la Hire *Sectiones Conicæ.* 399
Adami Adamandi Kochanskii *S.I. Consideratio speciminis Libri de Momentis gravium Auctore I. F. V.* 262
Considerationes Physico-Mathematicæ circa diurnam Telluris vertiginem 317
Observationes Cyclometricæ ad facilitandam praxin accommodatæ 394
Novum genus perpendiculi pro Horologiis Rotatis portabilibus. 428
G.G.L. Demonstratio Geometrica regulæ apud Staticos receptæ de Momentis gravium in planis inclinatis 501
P. Francisci Tertii de Lanis *S. I. Magisterium Naturæ & Artis, opus Physico-Mathematicum* 31
Ozanami *Geometria Practica, nec non Tabulæ sinuum tangentium & secantium, ac Logarithmorum.* 481
P. Ignatii Gastonis Pardies *Elementa Geometriæ* 130
Caroli Renaldini *Mathematum Analyticæ Artis pars Tertia* 176
Joh. Christoph. Sturmii *Quadratum Parabolæ, methodo Arithmeticæ infinitorum demonstrata.* 259
Collegii Experimentalis seu curiosi pars secunda. 420
Joh. Baptistæ Tarragon *Tractatus de calculo hexapedario.* 480
Caroli Antonii Tortoni *Novum Microscopium.* 478

V. *Philosophica & Philologica Miscellanea.*

Anonymi Memoriæ familiæ Stuartorum. 22
Anonymi Genius Linguæ Latinæ. 519
Franc. Angelonii *Historia Augusta a I. Cæsare usque ad Constantinum M. antiquorum numismatum veritate illustrata, cum supplemento Joh. Petri* Bellorii. 485

Annæ *Tanaquilli Fabri Filiæ Observationes in Comœdias Aristophanis Plutum & Nubes.* 302

Aristophanis *Plutus & Nubes Comœdiæ in Gallicum sermonem conversæ cum Observationibus Annæ Tanaquilli Fabri Filiæ* 302

Ant. Arnaldi *defensio adversus responsionem ad librum de veris & falsis ideis.* 414

Leonhardi Augustini *Gemmæ & Sculpturæ antiquæ, addita earum enarratione in Latinum versa a Jacobo* Gronovio 272

Augustini Babelonii *notæ in C. Suetonii Tranquilli opera.* 448

Bohuslai Balbini *S. I. Miscellaneorum Historicorum Bohemiæ Decadis I. Liber V & VI* 18

L. Begeri *Thesaurus ex Thesauro Palatino selectus, sive Gemmarum & Numismatum, quæ in Electorali Cimeliarchio continentur dispositio.* 271

J. Bernerii *Epitome Philosophiæ Gassendi.* 70

Nicolai Biffii *Commentaria in Claudii Claudiani Libros de Raptu Proserpinæ.* 557

Luudovici Bonii *Vita Johannæ Valesiæ Reginæ Franciæ.* 455

Christoph Cellarii *Chaldaismus, sive Grammatica nova linguæ Chaldaicæ.* 245

Historia Antiqua. 357

Jac. Mariæ Cennii *Vita C. Cilnii Mæcenatis, descripta & illustrata* 592

Vincentii Chartarii *Pantheon Antiquorum, exhibens imagines Deorum, qui ab Antiquis colebantur.* 212

Francisci Combefisii *Historiæ Byzantinæ Scriptores post Theophanem, partim nunc primum editi, partim recensiti & nova versione adornati.* 437

Q. Curtius *Rufus de Rebus Alexandri M. cum commentario Samuelis Pitisci & variorum.* 425

Hironymi Dandini *S. I. Iter ad Montem Libanum Gallice versum, cum Annotationibus de Theologia Christianorum Orientalium ut & Mahumedanorum.* 282

Joh. Eisenhart *Institutionum juris Naturalis in Moralis Philosophiæ doctrina Repræsentatio.* 452

R. Samuelis Eliesaris *ben Juda Novæ Explanationes Historiarum toto opere Talmudico comprehensarum* 1

Antonii

Antonii Furetierii *Specimen Dictionarii universalis Gallici.* 519
Thomæ Goveani *Logica Elenctica.* 65
Balthasaris Gratiani *Vir Aulicus ex Hispanico Latine versus a Dn. Ameloto Hussæo.* 89
Jacobi Gronovii *Responsio ad Cavillationes Raphaelis Fabretti.* 207
Johannis Harduini *S. I. Nummi Antiqui populorum & urbium illustrati.* 274
Notæ in C. Plinii Secundi Historiæ Naturalis libros. 449
Notæ in Themistii orationes. 460
Heis *Historia Imp. Rom. Germanici.* 392
Henr. Christiani Henninii *dissertatio paradoxa de Lingua Græca secundum Accentus non pronuncianda* 147
Horatius *cum Notis Petri Rondelii.* 448
Ameloti Hussæi *Annotationes in Virum Aulicum Balthasaris Gratiani* 89
Junii Juvenalis *& A. Persii Flacci Satyræ cum notis Ludovici Pratei* 448
Gregorii Leti *Ceremoniale Historico-Politicum.* 303
Malebranchii *Epistolæ tres, concernentes defensionem Arnaldi adversus Responsionem de Ideis.* 416
Pomponii Melæ *de Situ Orbis Libri III.* 444
Francisci Menestrerii *S. I. de Equestri dignitate veteri & nova Tractatus.* 113
Tractatus de Funerum Exornationibus. 294
Ars Emblematum. 371
Pauli Merulæ *Opera varia posthuma.* 28
D. Georgii Mœbii *Tractatus de oraculorum Ethnicorum origine, propagatione & duratione.* 374
Leonhardi Nicodemi *Additiones locupletes ad Nicolai Toppii Bibliothecam Neapolitanam.* 447
Dan. Papebrochii *S. I. Acta Vitæ S. Ferdinandi Regis Castellæ & Legionis, cum Posthuma illius Gloria.* 433
Caroli Patini *Commentarius in tres inscriptiones Græcas Smyrnæ nuper allatas.* 581
Claudii Peraldi *Notæ in P. Papinii Statii opera.* 449
Jac. Perizonii *Animadversiones Historicæ.* 487
Petri Petiti *de Amazonibus dissertatio.* 390
Juliani Pichonis *notæ in C. Cornelii Taciti opera* 448

Samuelis Pitisci *Commentarius in Q. Curtium Rufum de Rebus Alexandri M.* 425
Vincentii Placcii *Typus Medicinæ Moralis.* 56
Demonstratio solida immortalitatis animæ humanæ ex solo lumine naturæ facta. 490
C. Plinii *Secundi Naturalis Historiæ Libri XXXVII cum notis Joannis Harduini S. I.* 449
P. Francisci Pomey *S. I. Pantheum Mythicum seu Fabulosa Deorum Historia.* 210
Joh. Ludovici Praschii *Psyche Critica.* 583
Ludov. Pratei *Notæ in Juvenalis & Persii Satyras.* 448
Henrick van Quellenburghs *Vindiciæ Batavicæ.* 419
Rainsantii *dissertatio super XII Nummis Domitiani, Ludos Seculares concernentibus.* 440
Thomæ Reinesii *dissertatio Critica de Sibyllinis oraculis.* 593
Petri Rodelii *Horatius.* 448
Casparis Sagittarii *Antiquitates Regni Thuringici.* 361
Antiquitates Gentilismi & Christianismi Thuringici. 363
Georgii Schubarti *Enarratio Parergica Metamorphoseos Ovidianæ de diluvio Deucalionis.* 593
Sheldoniani *Theatri Curatorum Tomus I. Rerum Anglicarum Scriptorum Veterum.* 143
Jacobi Sponii *Miscellanea Erudita Antiquitatis.* 349
Publii Papinii Statii *Opera cum notis Claudii Peraldi* 449
C. Suetonii *Tranquilli Opera cum Notis Augustini Babelonii.* 448
C. Cornelii Taciti *opera, cum notis Juliani Pichonis.* 448
Themistii *Orationes XXXIII cum notis Dionysii Petavii & Joh. Harduini S. I.* 460
Thevenotii *itinera, in quibus referuntur res Indostanenses novorum Mogolum, aliorumque Populorum & regionum Indiæ* 407
Varillasii *Historia Francisci I. nec non comparatio Francisci I. cum Carolo V.* 10
Minorennitas Ludovici Sancti, adjuncta Historia Ludovici XII & Henrici II. 191
Isaaci Vossii *Observationes in Catullum.* 72

ADDEN-

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 298. lin. 8. post verba: *Clarissimus Saggiatus* lege: (*id enim nominis ex more Academiis Italicis solenni sibi sumsit Societatis amplissimæ isto tempore Secretarius.*) Pag. 580. lin. penult. post verba: *hactenus cogimur*; lege: *Cæterum quomodo intervalla itidem Planetarum, e. g. Martis Acronychi, per distantias a fixa quadam commode sita, cujus & Asc. R. datur, continuis aliquot diebus vesperi & interim semel mane, ope micrometri curiosius observatas, non absimili calculo venari liceat, intelligentium indagini non latebit.* Pag. 28. l. 21. lege: *discessum*. Pag. 46. l. 23. lege *potulentis*. Pag. 123. l. 24. lege *traumaticis*. Pag. 77. l. 25. lege, *maculosus*. Pag. 192. l. 12. lege, *Ludovici XI.* Pag. 199. l. 9. pro *Esaia*, lege *Esdra*. Pag. 243. l. 24. pro *ex*, lege *ea*. Pag. 270. l. 26. pro *conveidem*, lege *conoeidem*. Pag. 278. l. 7. lege, *frivole*. Pag. 290. l. 2. pro *fore*, lege, *futurum fuisse*. Pag. 336. l. 30. lege *sinuum*. Pag. 373. l. 23. lege *irrigata*. Pag. 443. l. 34. lege *Lucinas*. Pag. 483. l. 22. lege *Gallam*. Pag. 521. lin. 31, pro *ab omnibus*, lege, *ac omnibus*. Pag. 522. l. 27. pro *530*, lege *520*. Pag. 570. lin. 24. lege *Turnebum*. Pag. 584. l. 75. lege *Cacodocia*.

